

Del II

25	Utbetalning av pension	452
25.1	Ansökan om pension.....	452
25.2	Månadsvisa utbetalningar med möjlighet till undantag	463
25.3	Samordning med arbetsskadelivränta m.m.....	468
25.4	Samordning med yrkesskadelivräntor.....	472
25.5	Annan samordning med ålderspension	479
26	Åtgärder på grund av felaktig utbetalning och ändrad pensionsrätt m.m.....	481
26.1	Fördelningssystemet	481
26.2	Premiepensionssystemet	484
27	Processuella frågor	487
27.1	Inledning	487
27.2	Ärendehantering.....	488
27.3	Ändring av beslut	490
27.4	Omprövning av beslut.....	493
27.5	Överklagande av beslut.....	499
27.6	Beslut avseende åren 1960-1998	504
27.7	Preskription.....	506
27.8	Utmätning m.m.	508
27.9	Sekretessfrågor.....	509
27.10	Registerfrågor	511
28	Mellangenerationen	514
28.1	Intjänande av pensionsrätt.....	514
28.2	Beräkning av årlig pension	524
28.3	Garantiregeln	530
28.4	Uttag av ålderspension m.m.....	533
29	Förändringar inom ramen för nuvarande pensionssystem	536
29.1	Inledning	536
29.2	Pensionsgrundande inkomst och pensionspoäng för tilläggs pension.....	537
29.2.1	Pensionsgrundande inkomst.....	537
29.2.2	Pensionspoäng.....	540
29.3	Beräkning av tilläggs pension i form av ålders- pension.....	544
29.4	Uttag och utbetalningar av tilläggs pension i form av ålderspension	550
29.5	Följsamhetsindexering av tilläggs pension i form av ålderspension	551
29.6	Avveckling av delpensionssystemet	556
30	Principer för ålderspensionssystemets finansiering m.m.	558
30.1	Ansvarsfördelning.....	558
30.2	Ålderspensionsavgifter för pensionsgrundande sociala förmåner	561

30.3	Avgiftsskyldighet och den särskilda löneskatten.....	562	Prop. 1997/98:151
30.4	Avsättning av medel till premiepensionssystemet.....	564	
30.5	Överföring till statsbudgeten av ålderspensions- avgifter.....	568	
31.	Statliga ålderspensionsavgifter	570	
31.1	Inledning	570	
31.2	Underlag för statlig ålderspensionsavgift	570	
31.3	Betalning och fördelning av statlig ålderspensions- avgift.....	577	
31.4	Finansiering och utgifter	581	
32	Förändrad struktur på socialavgifterna och förändrade avgiftsnivåer m.m.	589	
33	Finansiell infasning av det reformerade ålderspensionssystemet .	605	
34	Effekter för individer	610	
34.1	Inledning	610	
34.2	Vad påverkar pensionens storlek?	611	
34.3	Pensionssystemet ur ett jämställdhetsperspektiv	624	
34.4	Generationsaspekter på det reformerade pensions- systemet	627	
34.5	Individexempel	631	
35	Information om rätten till ålderspension.....	634	
35.1	Inledning	634	
35.2	Allmän information.....	634	
35.3	Årlig information	637	
35.4	Skadeståndsansvar	640	
36	Kostnader m.m.....	642	
36.1	Administration av det nya pensionssystemet.....	642	
36.2	Framtida pensionsutgifter	643	
37	Författningskommentar.....	648	
37.1	Förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension ...	648	
37.2	Förslaget till lag om införande av lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension	774	
37.3	Förslaget till lag med vissa bestämmelser om Premiepensionsmyndigheten.....	806	
37.4	Förslaget till lag om statlig ålderspensionsavgift.....	814	
37.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.....	819	
37.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring	828	
37.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter	830	
37.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift.....	839	
37.9	Förslaget till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)	840	
37.10	Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	841	

37.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster	846	Prop. 1997/98:151
37.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för Allmänna pensionsfonden.....	847	
37.13	Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	856	
37.14	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsregisterlagen (1997:934)	857	
37.15–28	Förslagen till övriga lagändringar	857	

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 2 april 1998..... 858

25.1 Ansökan om pension

Regeringens förslag: Pension skall enligt huvudregeln betalas ut först efter ansökan. Pension skall utges fr.o.m. månaden efter det att ansökan kommit in till allmän försäkringskassa eller fr.o.m. den månad som anges i ansökan, om detta är ett senare datum. För personer som till någon del har förtidspension eller särskild efterlevandepension skall ålderspension emellertid kunna betalas ut för tid före det att ansökan kommit in till allmän försäkringskassa, dock längst för en tid om tre månader före ansökningsmånaden och inte för den månad som föregår den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. Premiepension skall dock inte betalas ut för tid före det att ansökan kommit in till försäkringskassan. Premiepension till efterlevande skall utan särskild ansökan betalas ut fr.o.m månaden efter den då pensions-spararen eller den som tidigare varit berättigad till pensionen avled. Pension skall betalas ut senast fr.o.m. den månad då den pensionsberättigade fyller 70 år om denne inte begärt annat. Utbetalning av pension skall emellertid grundas på ansökan från den enskilde och försäkringskassan skall i förekommande fall senast tre månader före den månad då den pensionsberättigade fyller 70 år utreda om den pensionsberättigade vill skjuta upp pensionsuttaget ytterligare eller inte. Om den pensionsberättigade redan uppbär inkomstpension behöver försäkringskassan inte utreda om den pensionsberättigade vill skjuta upp sitt uttag av premiepension ytterligare. Den pensionsberättigade skall emellertid fram till dess att han eller hon begär utbetalning av premiepensionen årligen av Premiepensionsmyndigheten tillställas ett besked avseende sitt tillgodohavande på premiepensionskontot samt en prognos över framtida premiepension. För den som till någon del uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension skall försäkringskassans utredningsskyldighet inträda senast den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. Det reformerade systemets regler om utbetalning av ålderspension skall gälla för alla pensionsberättigade oavsett vilket år de är födda. Reglerna skall träda i kraft den 1 januari 2001 med undantag för reglerna om premiepension till efterlevande som skall träda i kraft den 1 januari 1999.

Promemoriornas förslag: Förslagen i Ds 1995:41 och Ds 1997:66 stämmer överens med regeringens förslag med undantag för vad som nedan anges. Regeringen föreslår till skillnad från departementspromemoriornas förslag att även ålderspension som avlöser hel förtidspension eller hel särskild efterlevandepension grundad på 40 års bosättning, skall betalas ut först efter ansökan. Förslaget i Ds 1995:41 stämmer i övrigt överens med regeringens förslag med undantag för att regeringen föreslår att försäkringskassans utredningsskyldighet beträffande den som till någon del uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension skall inträda senast den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. I dessa fall skall pension kunna beviljas för en tid om tre månader före det att

ansökan kommit in till allmän försäkringskassa. Denna förändring stämmer, såvitt avser förtidspensionärer, överens med förslaget i Ds 1997:66.

Utredningens förslag: Förslagen i SOU 1997:131 stämmer överens med regeringens förslag med undantag för att utredningen föreslog att ansökan om premiepension skulle inges till Premiepensionsmyndigheten och att även Premiepensionsmyndigheten skulle vidtaga utredning om den som fyllt 70 år ännu inte tagit ut någon premiepension. Vidare föreslog utredningen att det inte skulle finnas någon regel om begränsning av hur ofta en begäran om återkallelse eller ändrat uttag av premiepension fick medges.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget även om ett flertal försäkringskassor påtalar att ett obligatoriskt ansökningsförfarande innebär ökade administrationskostnader och ett behov av särskilda informationsinsatser.

Svenska Kommunförbundet anser att man noga bör följa utvecklingen av den ändrade ordningen utan automatiska utbetalningar så att följden inte blir en oavsiktlig kostnadsökning för kommunen, t.ex. i form av socialbidrag. *Skattemyndigheten i Göteborgs och Bohus län* anser att utbetalning av premiepension bör ske utan ansökan när den pensionsberättigade uppnått 70 års ålder, om han eller hon inte begärt annat. Skattemyndigheten framhåller vidare att ansökan om utbetalning av premiepension bör vara egenhändigt undertecknad. *Skattemyndigheten i Göteborgs och Bohus län* och *Sveriges pensionärsförbund* anser att det utredningsförfarande som enligt Ds 1995:41 skall ske om den pensionsberättigade inte före 70 års ålder ansökt om inkomstpension bör ske redan vid 65 års ålder. Skattemyndigheten anför som skäl att det föreslagna förfarandet inte är acceptabelt med hänsyn till den, enligt tillgänglig statistik, förväntade återstående livslängden för en försäkrad från 65 års ålder. Vidare befrämjar ett uppskjutet pensionsuttag inte ungdomens möjlighet till sysselsättning inom snar framtid. Sveriges Pensionärsförbund påtalar att det inte är tillfredsställande att en försäkrad, som på grund av bristande information underlåter att begära sin pension, får vänta till hög ålder innan han eller hon får den. *Bohusläns allmänna försäkringskassa* anser det befogat att kräva att ansökan av pension görs med hänsyn till att det behövs allt fler uppgifter från den försäkrade för att kunna bestämma storleken av garantipensionen. *Göteborgs allmänna försäkringskassa* påpekar att det bland förtidspensionärer kan finnas personer som inte haft rätt till utländsk invalidpension men som får rätt till en utländsk ålderspension som påverkar storleken av eventuell garantipension. Mot denna bakgrund anser försäkringskassan att även förtidspensionärer bör ansöka om ålderspension. *Jönköpings läns allmänna försäkringskassa* anser att ett borttagande av rätten till retroaktiv utbetalning står i strid med målsättningen att det reformerade ålderspensionssystemet skall präglas av flexibilitet. *Västernorrlands läns allmänna försäkringskassa* anser att en generell tremånadersregel för retroaktiv utbetalning bör införas.

Kommunsektorns Pension AB (KPA) anför i sitt remissyttrande avseende Ds 1995:41 att det av nämnda promemoria inte klart framgår att KPA även fortsättningsvis skall betala ut allmän pension. Dock förutsätter KPA, liksom *Svenska Kommunförbundet*, att KPA skall göra det

och att bolaget, liksom hittills, kommer att ersättas för sina kostnader för administrationen av dessa förmåner. Svenska Kommunförbundet betonar vidare i sitt remissvar avseende Ds 1997:66 att utvecklingen vad avser kravet på ansökan och regeln om att utbetalning alltid skall göras till den pensionsberättigade, bör följas noga så att följden inte blir en oavsiktlig kostnadsökning för kommunerna. *Statens löne- och pensionsverk (SPV)* menar att det av Ds 1995:41 framgår att SPV och KPA även i det reformerade ålderspensionssystemet skall betala ut både tjänstepensioner och allmänna pensioner till pensionstagare med kommunal eller statlig tjänstepension. I sitt remissvar avseende Ds 1997:66 betonar SPV att möjligheten till automatisk utbetalning av pension, utan ansökan av den pensionsberättigade, bör finnas kvar för det fall statligt eller kommunalt pensionsorgan begär utbetalning av pensionen. *Gävleborgs läns allmänna försäkringskassa* anser å sin sida att den allmänna ålderspensionen bör betalas ut direkt till den pensionsberättigade och inte via SPV eller KPA, även om den pensionsberättigade är berättigad till statlig eller kommunal tjänstepension.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande regler skall den som önskar pension ansöka om detta hos allmän försäkringskassa. Ansökan skall enligt huvudregeln göras hos den försäkringskassa där den pensionsberättigade är inskriven. För att bli inskriven hos försäkringskassa krävs att man är bosatt i Sverige. För vissa utomlands bosatta finns särskilda regler.

Om den pensionsberättigade ansökt om ålderspension skall denna utges fr.o.m. den månad varunder den pensionsberättigade fyller 65 år, om inget annat anges i ansökningen. Den pensionsberättigade kan således i ansökningen ange en annan tidpunkt – tidigare eller senare – då han eller hon önskar att utbetalningarna skall börja. Möjligheten att få pension för tid före ansökan är dock begränsad på så sätt att pension inte får utges för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. En person som ansöker om pension exempelvis i juli månad och begär att pension skall utges även för tid före ansökningen kan således få pension tidigast fr.o.m. april månad.

Enligt de nuvarande reglerna kan försäkringskassan också, utan att den pensionsberättigade har ansökt om det, besluta om hel ålderspension för en hos försäkringskassan inskriven pensionsberättigad fr.o.m. den månad han eller hon fyller 65 år. En förutsättning härför är att den pensionsberättigade har tillgodoräknats minst 30 år med pensionspoäng för tilläggs-pension. Detta innebär nämligen att folkpension skall utges med oavkortat belopp. Oavkortad folkpension skall även utges om den pensionsberättigade tillgodoräknats bosättningstid i Sverige under minst 40 år mellan 16 och 65 års ålder. Emellertid har försäkringskassan inte alltid tillgång till de uppgifter som behövs för att kunna bedöma om en pensionsberättigad har uppfyllt detta bosättningskrav. Möjligheten till utbetalning av pension utan ansökan, till en försäkrad som inte redan uppbär någon annan pensionsförmån, t.ex. förtidspension eller efterlevandepension, är därför begränsad till den situation då den pensionsberättigade har tillgodoräknats minst 30 år med ATP-poäng. Automatisk utbetalning av pension sker dock inte om den pensionsberättigade har begärt annat.

För pensionsberättigade som har förtidspension avlöses denna av ålderspension då den pensionsberättigade fyller 65 år. Enligt nuvarande bestämmelser skall försäkringskassan utan ansökan besluta om hel ålderspension till en pensionsberättigad som omedelbart före den månad han eller hon fyller 65 år har hel förtidspension grundad på 40 års bosättnings- och bostadsperiod. Detta gäller under förutsättning att den pensionsberättigade inte begärt annat. Likaså betalas hel ålderspension automatiskt ut till en pensionsberättigad som omedelbart före den månad han eller hon fyller 65 år uppburit hel särskild efterlevandepension, om den avlidne har tillgodoräknats 40 års bosättnings- och bostadsperiod.

Allmän försäkringskassa får enligt nuvarande regler även besluta om utbetalning av pension utan att den pensionsberättigade ansökt om det under förutsättning att statligt eller kommunalt personalpensionsorgan gjort framställan härom.

Det reformerade pensionssystemet skall inrymma stor flexibilitet när det gäller uttag av ålderspension och ge den pensionsberättigade möjlighet att inom vida gränser välja tidpunkt för pensioneringen samtidigt som det inte skall finnas någon övre åldersgräns för intjänande av pensionsrätt. Någon allmän pensionsålder kommer därför, som framgått av den tidigare framställningen, inte att finnas. Regler motsvarande de som i dag gäller och som innebär att ålderspension i stor utsträckning betalas ut automatiskt vid 65 års ålder bör därför inte införas i det reformerade pensionssystemet.

De av riksdagen antagna riktlinjerna innebär att ålderspension skall kunna uppbäras fr.o.m. 61 års ålder och att utbetalning enligt huvudregeln skall ske först efter ansökan av den pensionsberättigade. Detta gäller såväl för inkomstpension som premiepension. Den nedre gränsen för uttag av ålderspension i ATP-systemet har fr.o.m. den 1 januari 1998 (budgetproposition 1997/98:1 utg.omr. 11, bet. 1997/98:SfU1, rskr. 1997/98:111) höjts från 60 till 61 år. Regeringen föreslår att denna nedre åldersgräns för uttag av ålderspension skall gälla också i det reformerade systemet. Vidare föreslår vi att utbetalning enligt huvudregeln skall ske först efter ansökan från den pensionsberättigade. Ansökan skall kunna avse hel eller partiell pension och avse antingen inkomstpension eller premiepension, eller båda. Vi föreslår emellertid att premiepension till efterlevande skall betalas ut utan särskild ansökan från och med månaden efter den då pensionsspararen eller den som tidigare varit berättigad till pensionen avled (se vidare i avsnitt 22).

Som nyss redovisats föreslår regeringen att utbetalning av pension skall föregås av ansökan. I Ds 1995:41 förslögs att ansökan om ålderspension skulle inges till försäkringskassan. 1997 års premiereservutredning föreslog i sitt betänkande att ansökan om premiepension skulle inges till Premiépensionsmyndigheten. Under det fortsatta beredningsarbetet har denna ordning ifrågasatts. Ansvaret för tillämpningen av det reformerade ålderspensionssystemet bör delas mellan Riksförsäkringsverket, Premiépensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna. Vid ansvars- och arbetsfördelningen mellan dessa bör stor vikt läggas vid en effektiv samverkan mellan Premiépensionsmyndigheten och övriga delar av socialförsäkringsadministrationen så att bl.a. de pen-

sionsberättigades kontakt i pensionsfrågor underlättas liksom informationsverksamheten i övrigt.

Ansökan om ålderspension inges i dag till försäkringskassan. Försäkringskassorna har en väl utbyggd administration för att handlägga pensionsärenden. Vidare finns där personella resurser för att ge den pensionsberättigade information om dennes pension. Med hänsyn härtill och då det bör eftersträvas att reglerna om ansökan och utbetalning av ålderspension utformas så enhetligt som möjligt föreslår regeringen att ansökan om såväl inkomstpension som premiepension skall inges till försäkringskassan. Ansökningsblanketterna för utbetalning av pension bör utformas på ett sådant sätt att den/de omfattar ansökan om såväl inkomstpension som premiepension, dvs. den pensionsberättigade skall samtidigt kunna ansöka om pension ur båda systemen.

Även om vårt förslag innebär att även ansökan om premiepension skall inges till försäkringskassan bör, oavsett om ansökan kommit in till försäkringskassan eller Premiepensionsmyndigheten, den tid från vilken pension kan betalas ut räknas utifrån när ansökan kom in. Om ansökan om pension kommit in till Premiepensionsmyndigheten i stället för till försäkringskassan skall den således anses ha inkommit vid den tidpunkt den kom in till Premiepensionsmyndigheten. Beslut om premiepension bör dock fattas av Premiepensionsmyndigheten.

Frågan om det även i framtiden skall finnas möjlighet att besluta om utbetalning av pension för tid före det att ansökan härom kommit in till försäkringskassan berördes varken i Pensionsarbetsgruppens betänkande eller i princippropositionen. Om denna möjlighet skall införas i det reformerade ålderspensionssystemet har övervägts i det fortsatta beredningsarbetet. Behovet av en sådan regel kan starkt ifrågasättas. Pensionen i det reformerade ålderspensionssystemet är försäkringsmässigt beräknad på så sätt att ett senare pensionsuttag ger högre årspension och därmed, i genomsnitt, samma livspension som vid ett tidigarelagt uttag. En möjlighet att ta ut pension även för tid före ansökningen skulle därmed inte fylla någon väsentlig funktion.

Regeringen föreslår därför, i likhet med vad som föreslogs i departementspromemoriorna och av 1997 års premiereservutredning, att det i det reformerade systemet som huvudregel inte införas någon möjlighet till utbetalning av pension för tid före det att ansökan kommit in till försäkringskassan. En ansökan om pension kommer därmed att medföra att pension betalas ut tidigast fr.o.m. ingången av månaden efter den månad då ansökningen kommit in till försäkringskassan, men alltså inte – även om önskemål därom framställs – för tid dessförinnan. För dem som till någon del har förtidspension eller särskild efterlevandepension föreslår vi dock, som närmare beskrivs nedan, att utbetalning skall kunna ske även för viss tid före ansökan. Såsom närmare framgår i avsnitt 29.4 föreslås att möjligheten till utbetalning av ålderspension för retroaktiv tid avskaffas även inom det nuvarande systemet med verkan fr.o.m. den 1 januari 1999.

De beslutade riktlinjerna innebär också att hel ålderspension skall, oavsett ansökan, betalas ut fr.o.m. den tidpunkt då den pensionsberättigade fyller 70 år, om han eller hon inte angett något annat önskemål.

Under det fortsatta beredningsarbetet har på nytt övervägts om det i det reformerade systemet skall ges möjlighet att vid en viss ålder betala ut pension utan ansökan från den enskilde och hur en sådan regel i så fall skall vara utformad.

En regel om automatisk utbetalning av pension vid 70 års ålder, som utformats strikt enligt de antagna riktlinjerna, skulle innebära att utbetalning då skulle ske till alla pensionsberättigade som inte angett någon annan önskad utbetalningstidpunkt. En sådan utbetalning skulle alltså ske även om den pensionsberättigade t.ex. tjänat in rätt till endast en obetydlig pension i Sverige och sedan länge är bosatt utomlands. Att lokalisera sådana personer – som kommer att utgöra ett inte obetydligt antal – och att ta reda på om de fortfarande är i livet skulle kunna vara förenat med betydande svårigheter. Av administrativa skäl vore det därför lämpligt att en regel om utbetalning av pension utan ansökan begränsades till att gälla endast dem som är inskrivna hos försäkringskassan vid den tidpunkt då frågan om utbetalning av pension blir aktuell, dvs. i princip dem som är eller skall anses vara bosatta i Sverige. För utbetalning av pension till en pensionsberättigad som inte är inskriven i försäkringskassa skulle det således alltid få krävas ansökan.

Emellertid kommer det i praktiken inte att vara möjligt för försäkringskassan att i samtliga fall besluta om utbetalning av pension utan ansökan från den enskilde. Ett beslut om automatisk utbetalning av pension förutsätter att försäkringskassan med hjälp av uppgifter i tillgängliga register entydigt kan avgöra hur stor pension den enskilde har rätt till. Detta kan, på sätt som närmare kommer att beskrivas nedan, vara förenat med svårigheter i de fall då den försäkrade har rätt till garantipension.

Garantipensionen skall enligt vad vi föreslår i proposition 1997/98:152 avräknas mot inkomstrelaterad pension. Samtidigt skall rätt till garantipension vara beroende av den tid den enskilde varit bosatt i Sverige (försäkringstid). Som vi föreslår i den nyss nämnda propositionen skall det för rätt till oreducerad garantipension krävas 40 års försäkringstid. Vid kortare försäkringstid skall garantipensionen reduceras proportionellt. Vid t.ex. 35 års försäkringstid kommer således 35/40 av hel garantipension att betalas ut.

För att avgöra hur stor garantipension den enskilde är berättigad till behövs uppgifter för att bedöma i vad mån kravet på 40 års försäkringstid är uppfyllt. Försäkringskassan har i regel tillgång till uppgifterna i folkbokföringsregister men dessa är inte alltid tillräckliga för att avgöra hur lång försäkringstid som garantipensionen skall grundas på. Även annan tid än sådan då den enskilde varit folkbokförd i Sverige skall nämligen, enligt vårt förslag i propositionen om garantipension räknas som försäkringstid. Exempelvis får tid under vilken den enskilde utfört visst biståndsarbete eller tid under vilken en enskild, som senare erhåller uppehållstillstånd, före folkbokföringen vistats i Sverige, räknas in. Det är därför sannolikt att försäkringskassan på samma sätt som i dag kommer att bli beroende av uppgifter från den enskilde för att kunna bestämma hur stor garantipension denne är berättigad till.

Enligt vårt förslag i propositionen om garantipension skall vidare gälla att garantipensionen skall beräknas med hänsyn till bl.a. utländska pensionsinkomster. Uppgifter om huruvida en försäkrad har sådana inkom-

ter finns inte automatiskt tillgängliga för försäkringskassan utan måste lämnas av den pensionssökande själv. Även i detta hänseende fordras alltså uppgifter från den pensionssökande.

Uppgifter om den inkomstgrundade pensionens storlek finns givetvis tillgängliga för försäkringskassan. En ordning där utbetalning av inkomstgrundad pension skulle ske utan ansökan, medan utbetalning av garantipension alltid skulle kräva ansökan från den enskilde kan emellertid inte betraktas som rimlig. För det fall försäkringskassan inte utan den enskildes medverkan kan få tillgång till de uppgifter som krävs för att bestämma hur stor total ålderspension från det allmänna systemet som den enskilde har rätt till, bör pensionen inte till någon del betalas ut utan ansökan. Därmed skulle automatisk utbetalning av pension inte kunna komma i fråga i de fall där den pensionsberättigade är berättigad till garantipension.

Det har således under det fortsatta beredningsarbetet visat sig att en regel om automatisk utbetalning av pension vid 70 års ålder, utformad i enlighet med de antagna riktlinjerna, skulle kunna tillämpas endast i mycket begränsad utsträckning, nämligen i fall då den pensionsberättigade inte har rätt till garantipension. Regeln skulle därför endast till liten del fylla den funktion som var avsedd, dvs. att förhindra att en pensionsberättigad av bristande kunskap eller av annan orsak går miste om sina pensionsrättigheter. En regel om utbetalning av pension vid en viss ålder bör därför utformas på ett annat sätt än vad som tidigare föreslagits.

Under remissbehandlingen av Ds 1995:41 har synpunkter framförts om att den ålder vid vilken pension bör betalas ut, bör sättas till 65 år. Att välja åldersgränsen 70 år torde emellertid anses rimligt med hänsyn bl.a. till livsinkomstprincipen och den flexibilitet som skall finnas för uttag av pension i det reformerade pensionssystemet. Som ovan redovisats skall en försäkrad också ha rätt att ansöka om pension redan fr.o.m. 61 års ålder. Den pensionsberättigade bör få information om vid vilken ålder ålderspension kan utges i samband med att reformen träder i kraft och försäkringskassan bör också få möjlighet att informera den pensionsberättigade under hand. Även 1997 års premiereservutredning föreslog att denna övre åldersgräns skall sättas vid 70 års ålder. Mot bakgrund av vad som nu sagts och efter övervägande av övriga remissynpunkter anser regeringen att åldersgränsen inte bör sättas annorlunda än vad som fastslagits i de antagna riktlinjerna och som också föreslagits i promemorian Ds 1995:41.

Vi föreslår att som huvudregel skall gälla att pension skall betalas ut senast fr.o.m. 70 års ålder om den försäkrade då är inskriven hos försäkringskassa och inte begär annat. Utbetalning av pension skall emellertid, som ovan föreslagits, alltid grundas på en ansökan av den enskilde. På grund härav föreslår vi att försäkringskassan alltid, i de fall en pensionsberättigad som är inskriven hos försäkringskassa inte tre månader före ingången av den månad då han eller hon fyller 70 år har ansökt om uttag av inkomstpension, skall utreda om den pensionsberättigade vill senarelägga sitt pensionsuttag ytterligare eller inte. 1997 års premiereservutredning föreslog att Premiépensionsmyndigheten skall göra en sådan utredning om den enskilde inte tre månader före ingången av den månad då han eller hon fyller 70 år ansökt om uttag av premiépension. I utred-

ningsbetänkandet antecknades emellertid att utredningsarbetet bör samordnas i de situationer då även försäkringskassan skall göra sådan utredning på grund av att den pensionsberättigade inte heller begärt uttag av inkomstpensionen. Regeringen instämmer i att det inte kan vara rimligt att både försäkringskassan och Premiépensionsmyndigheten skall göra samma utredning. I dessa situationer bör utredningsarbetet samordnas. I de fall ingen ålderspension tagits ut bör utredningen ombesörjas av försäkringskassan. Under det fortsatta beredningsarbetet har också ifrågasatts om Premiépensionsmyndigheten överhuvudtaget skall ha någon utredningsskyldighet.

Det skall i detta sammanhang särskilt noteras att den pension som utges från fördelningssystemet utgör huvuddelen av ålderspensionen. Syftet med nu föreslaget utredningsförfarande är att den som inte känner till att han eller hon måste ansöka om ålderspension inte skall gå miste om sin rätt därtill. Vidare kan, som nämns nedan, den nu föreslagna utredningen kräva stora personalinsatser, varvid även personliga besök kan bli erforderliga. Försäkringskassan har i dag en lokal förankring, dvs. på de flesta orter i landet finns ett eller flera lokalkontor och de pensionsberättigade har möjlighet att personligen besöka försäkringskassan för rådfrågan m.m. Hos försäkringskassan finns också de personella resurser som kan komma att krävas för att göra undersökningen. Hur Premiépensionsmyndigheten skall organiseras är ännu inte känt. Med beaktande härav ter det sig naturligt att försäkringskassan skall ombesörja den nu föreslagna utredningen. Regeringen föreslår därför att Premiépensionsmyndigheten inte åläggs någon utredningsskyldighet.

Om den pensionsberättigade redan har tagit ut hela eller del av sin inkomstpension kan det ifrågasättas om utredningsskyldighet skall föreligga beträffande utbetalning av premiepension. Eftersom inkomstpension och premiepension skall kunna sökas samtidigt och i ett sammanhang, bör en begäran om utbetalning av endast inkomstpension kunna tolkas som att den pensionsberättigade önskar senarelägga sitt premiepensionsuttag. Vidare utgör premiepensionen den mindre delen av ålderspensionen. Som nyss föreslagits skall Premiépensionsmyndigheten inte heller ha någon utredningsskyldighet. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att någon utredningsskyldighet inte skall föreligga om den pensionsberättigade vid 70 års ålder inte begärt utbetalning av premiepension, men redan uppbär pension ur fördelningssystemet. För att den pensionsberättigade inte skall gå miste om sin premiepension bör emellertid Premiépensionsmyndigheten årligen tillstålla den pensionsberättigade ett besked om hans eller hennes tillgodohavande på premiepensionskontot och en prognos över framtida pension.

Motsvarande kan gälla då den pensionsberättigade endast begärt utbetalning av premiepension. Som nämnts ovan utgör emellertid inkomstpensionen den huvudsakliga delen av ålderspensionen. Med beaktande härav och av syftet med utredningsförfarandet bör det i denna situation åligga försäkringskassan att göra en fullständig utredning.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att försäkringskassan skall svara för den utredning som skall företas om den pensionsberättigade före 70 års ålder inte har ansökt om uttag av ålderspension. Har den pensionsberättigade inte tagit ut någon ålderspension skall utredningen avse

såväl inkomstpension som premiepension. Om uttag har begärts endast av premiepension skall motsvarande utredning göras beträffande inkomstpensionen, men någon utredningsskyldighet skall inte föreligga om uttag endast har begärts av inkomstpension men inte av premiepension. Den pensionsberättigade bör dock fram till dess att premiepension börjar betalas ut, av Premiensionsmyndigheten årligen tillställas ett besked om sitt tillgodohavande på premiepensionskontot och en prognos över sin framtida pension.

I utredningsskyldigheten bör ligga en skyldighet för personal vid försäkringskassan att ta kontakt med den pensionsberättigade för att utreda dennes önskemål. Detta kan naturligtvis ske genom att den pensionsberättigade tillställs blanketter jämte information för ansökan om pension. För det fall den pensionsberättigade inte lämnar något besked i anledning av en sådan kontakt bör detta emellertid inte kunna anses som ett tillräckligt underlag för slutsatsen att den pensionsberättigade önskar skjuta upp sitt pensionsuttag. Det bör då krävas att personal vid försäkringskassan tar ytterligare kontakt med den pensionsberättigade – t.ex. genom brev eller personlig kontakt – för att utröna vad den pensionsberättigade har för önskemål. I fall där den pensionsberättigade är bosatt utomlands, men ändå är inskriven hos försäkringskassa (vilket kan inträffa med hänsyn till EES-reglerna) bör emellertid denna utredningsskyldighet av administrativa skäl inte vara lika omfattande.

Regeringen föreslår vidare att det reformerade systemets utbetalningsregler skall gälla för alla pensionsberättigade oavsett födelseår. Skälet för detta är främst att det ur administrativ synvinkel är en fördel att alla ålderspensioner betalas ut enligt samma regler. Utbetalningsreglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 2001 (med undantag för reglerna om premiepension till efterlevande som föreslås träda i kraft den 1 januari år 1999). Vid denna tidpunkt kan pensionsberättigade i mellangenerationen redan ha ansökt om och beviljats förtida uttag och kan därför vid ikraftträdandet redan uppbära pension. Någon ny ansökan skall i dessa fall inte krävas. Även den som uppbär inkomstpension utan att vara berättigad till tilläggs pension skall utan ansökan få den senare pensionen utbetald till sig om han eller hon senare blir berättigad till tilläggs pension.

Förtidspension och särskild efterlevandepension avlöses inom det nuvarande systemet av ålderspension då den pensionsberättigade fyller 65 år. Regeringen uppdrog den 16 januari 1997 åt en särskild utredare att utforma förslag till ett system för ekonomisk ersättning vid långvarig nedsättning av arbetsförmåga, som skall ersätta dagens system med förtidspension och sjukbidrag. Utredaren skulle bl.a. bedöma vilken tidpunkt för övergång till ålderspension som är lämplig. Utredningens betänkanden Ohälsöförsäkringen Trygghet och aktivitet (SOU 1997:166) och Ohälsöförsäkringen Övergångsregler (SOU 1997:189) överlämnades till regeringen i slutet av år 1997 och bereds för närvarande, efter remissbehandling, inom Socialdepartementet. I mars i år överlämnade regeringen till riksdagen propositionen 1997/98:111 Reformerad förtidspension, m.m., som bl.a. innehåller förslag till riktlinjer för en reformering av reglerna om ersättning vid varaktig medicinskt grundad arbetsförmåga och en beskrivning av den planerade fortsatta beredningen av frågan om en reformering av hela systemet för sådan ersättning. Den

I augusti 1996 uppdrog regeringen åt en särskild utredare att bl.a. utforma förslag till en anpassning av efterlevandepensioneringen till det reformerade systemet. I Ds 1995:41 och Ds 1997:66 föreslogs att reglerna om automatisk utbetalning av ålderspension när denna avlöser hel förtidspension grundad på 40 års bosättning skulle fortsätta att tillämpas i avvaktan på förslag härom av först nämnda utredning. I Ds 1997:66 föreslogs vidare att motsvarande regel för den som har hel särskild efterlevandepension grundad på 40 års bosättning skulle fortsätta att tillämpas i avvaktan på förslag härom av Utredningen om efterlevandepension. Under remissbehandlingen av Ds 1997:66 har synpunkter framförts, av bl.a. Göteborgs allmänna försäkringskassa, om att det även i dessa situationer bör krävas en ansökan av den enskilde för att garantipension skall betalas ut. Bland andra skäl har därvid framförts att det bland förtidspensionärer kan finnas personer som inte haft rätt till utländsk invalidpension men som får rätt till utländsk ålderspension. Detta skulle innebära att även personer med hel förtidspension eller hel särskild efterlevandepension grundad på 40 års bosättning borde ansöka om ålderspension. Remissbehandlingen av Ds 1997:66 redovisas särskilt i vårt samtidigt härmed lämnade förslag till lag om garantipension.

Med beaktande av de remissynpunkter som lämnats vid remissbehandlingen av Ds 1997:66 har frågan om en automatisk utbetalning av ålderspension som avlöser hel förtidspension och hel särskild efterlevandepension grundad på 40 års bosättning ånyo övervägts. Regeringen har funnit att det även i nu redovisade fall kan uppstå sådana situationer att försäkringskassan inte enbart med hjälp av uppgifter i tillgängliga register kan avgöra hur stor garantipension den pensionssökande eventuellt är berättigad till. Det är sannolikt att försäkringskassan även i dessa situationer kommer att bli beroende av uppgifter från den enskilde för att bestämma storleken av den pension den pensionssökande är berättigad till. Med hänsyn härtill föreslår vi i propositionen 1997/98:152 Garantipension, m.m. att garantipension även i nu nämnda situationer skall betalas ut först efter ansökan.

Reglerna för utbetalning av garantipension och inkomstgrundad ålderspension bör i möjligaste mån vara desamma. Regeringen föreslår därför att utbetalning av inkomstgrundad ålderspension som avlöser hel förtidspension eller hel särskild efterlevandepension grundad på 40 års bosättning skall ske först efter ansökan.

I Ds 1997:66 föreslogs en särregel beträffande de situationer då den pensionsberättigade till någon del uppbär förtidspension. Förslaget innebar att försäkringskassans utredningsskyldighet i frågan om den pensionsberättigade som till någon del uppbär förtidspension vill senarelägga sitt ålderspensionsuttag eller inte, bör inträda före 70 års ålder. Eftersom förtidspension utges t.o.m. den månad som föregår den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år, bör försäkringskassans utredningsskyldighet inträda senast den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. Med tillämpning av föreslagen regel om att utbetalning av ålderspension inte kan ske för tid före det att ansökan kommit in till försäkringskassan, finns då risk för att en pensionsberättigad som till någon del uppburit förtidspension under någon månad står helt utan pension. För att undvika detta föreslogs i Ds 1997:66 att ålderspension, i nu nämnda fall,

skall kunna beviljas även för tid före det att ansökan kom in till försäkringskassan, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Vad som nu redovisats föreslås även i vår nu avlämnade proposition om garantipension.

Som ovan nämnts bör reglerna för utbetalning av ålderspension i det reformerade systemet i möjligaste mån vara desamma. Regeringen föreslår därför att den nu redovisade särregeln skall gälla även i fråga om utbetalning av inkomstgrundad pension.

Med utgångspunkt från de överväganden som nu har gjorts beträffande automatisk utbetalning av pension bör motsvarande regler gälla även för den som före 65 års ålder till någon del uppbär särskild efterlevandepension. Vi föreslår därför att försäkringskassans utredningsskyldighet för de pensionsberättigade som till någon del uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension skall inledas då den försäkrade fyller 65 år. Vidare skall den i Ds 1997:66 och prop. 1997/98:152 föreslagna regeln om retroaktiv utbetalning av ålderspension gälla såväl för den som uppburit förtidspension som för den som uppburit särskild efterlevandepension omedelbart före 65 års ålder. Emellertid bör detta endast gälla utbetalning av inkomstpension. Premiépensionen är konstruerad på det sättet att pensionen, oavsett om den uttrycks i fondandelar eller i kronor efter övergång till livränta, är beroende av det värde som de fondandelar som förvärvats för den enskildes räkning har vid tidpunkten för pensionsuttaget. Värdet på dessa fondandelar kan variera från månad till månad. Det går därför inte att utan svårighet, beräkna premiépensionen för förfluten tid. Med hänsyn härtill föreslår regeringen att den nu föreslagna möjligheten till retroaktiv utbetalning inte skall avse premiépension.

De i detta avsnitt behandlade frågorna om ansökan bör gälla även i fråga om ökning av ålderspension. Vid begäran om ökning av partiell pension skall således skriftlig ansökan ges in till försäkringskassan och den begärda ökningen kommer att betalas ut tidigast månaden efter det att ansökan kommit in. När den pensionsberättigade vill återkalla eller begära minskning av tidigare begärt uttag kan detta ske genom att den pensionsberättigade tillställer försäkringskassan en anmälan härom, senast månaden före den månad återkallelsen eller minskningen avses börja. Regeringen har i avsnitt 18.1 föreslagit att möjligheterna att återkalla och minska pensionsuttag av inkomstpension begränsas på så sätt att återkallelse och minskning av ålderspension medges endast en gång per sexmånadersperiod. Regeringen har vidare i avsnitt 21 föreslagit att samma begränsning skall gälla för uttag av premiépension. Någon motsvarande begränsning för ökning av ålderspensionsuttag föreslår vi däremot inte.

Enligt nuvarande regler får försäkringskassan betala ut pension utan ansökan från den pensionsberättigade om statligt eller kommunalt personalpensionsorgan begär det. Utbetalning av allmän pension och statlig eller kommunal avtalspension sker då genom samma utbetalningstransaktion. Som ovan redovisats skall utbetalning av ålderspension i det reformerade systemet som huvudregel ske efter ansökan. För att så långt som möjligt åstadkomma enhetliga regler för uttag av pension bör, i det reformerade ålderspensionssystemet, samma regler gälla oavsett typ av

25.2 Månadsvisa utbetalningar med möjlighet till undantag

Regeringens förslag: Pension skall i det reformerade systemet enligt huvudregeln betalas ut månadsvis t.o.m. den månad då den pensionsberättigade avlider eller rätten till pension annars upphör. Utbetalning skall endast ske till den pensionsberättigade. Utbetalning av pension skall även, oavsett den pensionsberättigades samtycke, kunna ske för andra perioder än månadsvis.

Promemoriorernas förslag: Förslagen i Ds 1997:66 stämmer överens med regeringens förslag, vilket även förslagen i Ds 1995:41 gör, med undantag för att regeringen föreslår att pension skall kunna betalas ut endast till den pensionsberättigade.

Utredningens förslag: Förslagen i SOU 1997:131 stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Riksförbundet PensionärsGemenskap* tillstyrker förslaget i Ds 1995:41 om möjligheten för försäkringskassan att under vissa förhållanden betala ut pensionen till annan än den pensionsberättigade och uppger att även om regeln är integritetskränkande uppväger fördelarna av en sådan regel den kränkningen. *Skatteförvaltningen i Göteborgs och Bohus län* anser att premiepension och *Västernorrlands läns allmänna försäkringskassa* anser att all allmän pension bör kunna betalas ut till annan än den pensionsberättigade om denne p.g.a. ålderdomssvaghet, sjukdom, drogmissbruk eller annat inte själv kan ta hand om sin pension. *Riksförsäkringsverket* och *Östergötlands läns allmänna försäkringskassa* tillstyrker förslaget i Ds 1997:66 att pension inte skall kunna betalas ut till annan än den pensionsberättigade.

Skälen för regeringens förslag: I det nuvarande systemet betalas ålderspension enligt huvudregeln ut genom månadsvisa utbetalningar. Pensionsförmånen utges om inte annat är föreskrivet t.o.m. den månad då den pensionsberättigade avlider eller rätten till förmånen annars upphör. Pensionen betalas som huvudregel ut direkt till den pensionsberättigade. I vissa fall kan försäkringskassan emellertid besluta att pensionen helt eller delvis skall betalas ut till annan. Förutsättningarna härför är att den pensionsberättigade till följd av ålderdomssvaghet, sjuklighet, långvarigt missbruk av beroendeframkallande medel eller därmed jämförlig orsak är ur stånd att själv ta hand om sin pension. Pensionen får då betalas ut till en kommunal myndighet eller den pensionsberättigades make eller annan person för att användas till den pensionsberättigades eller hans eller hennes familjs nytta.

Pension skall, enligt regeringens förslag, även i det reformerade systemet som huvudregel betalas ut månadsvis och bör på samma sätt som i det nuvarande systemet utges t.o.m. den månad då den pensionsberättigade avlider eller rätten till pension annars upphör.

Regeringen föreslår vidare att pensionen som huvudregel skall betalas ut direkt till den pensionsberättigade. Frågan om det även i det reformerade systemet skall finnas en möjlighet för försäkringskassan att betala ut pensionen till annan än den pensionsberättigade berördes varken av Pensionsarbetsgruppen eller i princippropositionen. I Ds 1995:41 föreslogs att försäkringskassan under de förutsättningar som anges i nuvarande regler i AFL skall få betala ut pensionen till annan än den pensionsberättigade. Under det fortsatta beredningsarbetet har det visat sig att regeln om utbetalning av pension till annan sällan tillämpas. 1997 års premiereservutredning ifrågasatte i sitt betänkande behovet av en sådan utbetalningsregel och ansåg att regeln återspeglar en äldre tids förhållanden och värderingar. Utredningen ansåg vidare att regeln inte fyller någon nyttig funktion vid sidan av allmänna bestämmelser om förvaltarskap och godmanskap som finns i den familjerättsliga lagstiftningen. Med beaktande härav föreslog utredningen att någon motsvarande regel inte införs för utbetalning av premiepension. Även i Ds 1997:66 ifrågasattes, på grund av i huvudsak samma skäl som angetts i utredningens förslag till premiepension, om det i framtiden finns behov av en sådan regel. Därvid anfördes att den som inte kan ta hand om sin pension själv sannolikt behöver hjälp med att förvalta sin egendom eller bevaka sin rätt även i andra avseenden, och att det t.o.m. kan vara så att utbetalning enligt nuvarande bestämmelse av pensionen till någon av den pensionsberättigades anhöriga medför att godmanskap eller förvaltarskap inte kommer till stånd trots att det vore sakligt påkallat. Med hänsyn till det nu anförda föreslogs i promemorian, och föreslås i propositionen om garantipension, att en motsvarande regel inte införs för utbetalning av garantipension. Regeringen instämmer i de nu redovisade ställningstagandena och anser att reglerna i detta avseende bör vara desamma för de olika delarna av det reformerade ålderspensionssystemet. Vi föreslår således att en regel motsvarande den i 16 kap. 12 § AFL inte införs i lagen om inkomstgrundad ålderspension.

I det nuvarande systemet betalas alltså ålderspension enligt huvudregeln ut månadsvis. Om den pensionsberättigade är bosatt utomlands kan dock Riksförsäkringsverket med den pensionsberättigades samtycke förordna att pensionen skall betalas ut på annat sätt. Enligt den praxis som har utvecklats hos utlandsavdelningen vid Stockholms läns allmänna försäkringskassa sker utbetalningar i princip årsvis i stället för månadsvis om den månadsvisa pensionsutbetalningen skulle ha understigit 1 % av prisbasbeloppet (364 kr år 1998).

Regeringen lämnade genom beslut den 18 augusti 1994 ett uppdrag till Riksförsäkringsverket att lämna förslag till en mer rationell handläggning av utbetalningar av pension till utlandet. Bakgrunden till beslutet var en beställning från riksdagen med anledning av de stora kostnader som utbetalningar av pension till utlandet innebär för de pensionsberättigade och för samhället. Riksförsäkringsverket överlämnade den 2 februari 1995 promemorian "Utbetalningar av pensioner till utlandet m.m." till regeringen.

Enligt Riksförsäkringsverkets promemoria kan den enskildes kostnad för att kvittera ut ett pensionsbelopp uppgå till mellan 60 och 140 kr. Härtill kommer kostnaden hos den utbetalande myndigheten dels för

själva utbetalningen, dels för den administration som det innebär att ta reda på var den pensionsberättigade befinner sig och förvissa sig om att han eller hon fortfarande är i livet. Resultatet kan i många fall bli att den totala kostnaden för pensionsutbetalningen överstiger det utbetalda beloppets storlek. Riksförsäkringsverket föreslog i promemorian att pensionsbelopp som understiger 25 kr i månaden (300 kr per år) inte skall betalas ut. Som motiv för en sådan begränsning angav verket bl.a. att dessa utbetalningar medför orimligt höga utbetalningskostnader i förhållande till pensionsbeloppets storlek samt att pensionsbelopp i denna storleksordning saknar betydelse för den enskildes försörjning.

Regeringen anser emellertid inte att det finns behov av en sådan begränsning av utbetalning av ålderspension. Den torde medföra administrativa problem bl.a. när en pensionsberättigad uppbär flera förmåner samtidigt, såväl i form av pension som livränta. Om han eller hon under en period återkallar en av förmånerna kan det medföra att pensionsbeloppet under en tid understiger det lägsta beloppet för utbetalning för att efter en kortare tid åter överstiga nämnda belopp. Vidare torde en sådan regel vara svår att förstå eftersom den innehåller såväl beräkningsregler som uttagsregler. Regeringen föreslår således att någon nu nämnd uttagsregel, dvs. att pensionsbelopp som understiger ett visst minsta belopp (i verkets promemoria 300 kr per år) inte skall betalas ut till pensionstagarer, inte införs i det reformerade systemet.

I verkets promemoria föreslogs vidare att utbetalning till utomlands bosatta av pensionsbelopp som är lägre än 200 kr i månaden (2 400 kr per år) skall betalas ut två gånger per kalenderår med utbetalningar i juni och december. Därutöver föreslogs att försäkringskassan och pensionsberättigad som bor utomlands även i andra fall skall kunna träffa frivilliga överenskommelser om utbetalning av pension enbart i juni och december.

Behov av att kunna betala ut pension på annat sätt än månadsvis kommer att finnas också i det reformerade pensionssystemet. Som anges i avsnitt 13.1 måste de pensionsgrundande inkomsterna under ett år uppgå till minst 24 % av prisbasbeloppet för att grunda pensionsrätt. Detta medför i och för sig att pensionen inte kan bli hur liten som helst. I de fall pensionsrätt tillgodoräknas under enbart ett eller ett fåtal år kan de månatliga pensionsutbetalningarna ändå bli mycket små, såväl vad gäller inkomstrelaterad pension som garantipension. Förslaget vad avser garantipensionssystemet innebär att det för rätt till oreducerad garantipension kommer att krävas 40 års försäkringstid (bosättningstid) i Sverige. För att garantipension över huvud taget skall betalas ut kommer att krävas att den pensionsberättigade har tillgodoräknats en försäkringstid för garantipension om minst tre år. Enligt EU/EESreglerna och bestämmelser i vissa socialförsäkringskonventioner skall, vid ställningstagande till om treårsregeln är uppfylld, kvalifikationstid från annat medlemsland likställas med försäkringstid för garantipension. För rätt till sammanläggning enligt sammanläggningsprincipen i förordningen EEG nr 1408/71 krävs dock i vart fall en försäkringstid om ett år i Sverige. Garantipension beräknas emellertid endast i förhållande till den tid den pensionsberättigade faktiskt bott i Sverige. Detta får till följd att garantipension kan komma att utges med endast 1/40 av oreducerad garantipension.

Huvudregeln i det reformerade pensionssystemet bör på samma sätt som i det nuvarande systemet vara att pension skall betalas ut månadsvis. Det bör emellertid i vissa fall också finnas möjlighet att betala ut pension för andra tidsperioder.

Riksdagen har beslutat (budgetproposition 1997/98:1 utg. omr. 11, bet. 1997/98:SfU1, rskr 1997/98:111) om ändring i 16 kap. 4 § AFL på så sätt att om årspensionen uppgår till högst 2 400 kr, skall undantag från den månadsvisa utbetalningen kunna göras om det inte finns särskilda skäl däremot. Utbetalning skall ske i efterskott en eller två gånger per år. Denna begränsning skall gälla utan samtycke från den pensionsberättigade och för försäkringstagare bosatta såväl utomlands som i Sverige. Vidare har beslutats att utbetalning även i annat fall, efter överenskommelse med den pensionsberättigade, får ske en eller två gånger per år. Regeln skall träda i kraft den 1 januari 1999.

Motsvarande bestämmelse bör finnas i det reformerade systemet. Regeringen föreslår därför att motsvarande regel i princip överförs oförändrad till det reformerade ålderspensionssystemet. Eftersom premiepensionen, om den är uttryckt i fondandelar, i kronor mätt kan variera från månad till månad, kan emellertid inte ett exakt belopp anges för när, vid beräkningen av de sammanlagda förmånernas värde, undantag från månatliga utbetalningar får göras. Det blir därför nödvändigt att vid beräkningen av de sammanlagda förmånernas värde avrunda premiepensionen för sig och månadsvis. Det beräknade beloppet föreslås avse de sammanlagda ålderspensionerna. När pension skall betalas ut måste således försäkringskassan och Premiepensionsmyndigheten samordna sina uppgifter om respektive pensions storlek.

Som antytts ovan kan såväl intjänad pensionsrätt inom fördelnings- och premiereservsystemet som rätten till garantipension vara begränsad och få till följd att pensionen, även om den betalas ut årligen, blir mycket låg. Enligt de antagna riktlinjerna skulle ålderspensionen av administrativa skäl kunna betalas ut med ett engångsbelopp om den inkomstgrundade pensionen tillsammans med garantipensionen understeg ett visst fastställt belopp.

I 15 kap. 3 § AFL i dess lydelse före den 1 juli 1979 fanns en bestämmelse av innebörd att Riksförsäkringsverket efter överenskommelse med en pensionsberättigad, som inte var bosatt i Sverige, kunde byta ut tilläggspensionen mot ett engångsbelopp som motsvarade minst 40 % av pensionens kapitalvärde. Denna bestämmelse upphävdes emellertid med hänvisning till att den ansågs strida mot den av Sverige ratificerade ILO-konventionen nr 128 (se nedan). Någon regel som medger att periodiska utbetalningar av pension ersätts med en engångsutbetalning finns således inte i det nuvarande systemet.

I den ovan nämnda promemorian lämnade Riksförsäkringsverket – med hänvisning till bl.a. de förslag som lämnades om att utbetalning av låga pensionsbelopp skall kunna ske två gånger om året till utomlands bosatta – inte något förslag om att pension skall få betalas ut med ett engångsbelopp.

Under den fortsatta beredningen av pensionsreformen har frågan om engångsutbetalningar av inkomstrelaterad ålderspension i det reformerade systemet ytterligare övervägts. Därvid har framkommit att möjlig-

heten till engångsutbetalningar av flera skäl sannolikt måste bli relativt begränsad.

Sverige ratificerade den 28 juni 1968 ILO-konventionen nr 128 om invaliditets-, ålders- och efterlevandeförmåner. Enligt artikel 17 i denna konvention skall åldersförmåner utgöras av periodiska utbetalningar. En strikt tolkning av denna bestämmelse skulle innebära att en ordning med engångsutbetalningar av pension skulle stå i strid med konventionen. Syftet med bestämmelsen torde vara att förhindra att belopp som är avsedda att användas för en persons löpande försörjning förlorar denna funktion om de betalas ut på en gång. Utbetalningar av mycket små månatliga belopp torde emellertid utgöra ett mycket marginellt bidrag till en persons löpande försörjning. Om möjligheten till engångsutbetalningar begränsas till situationer där den månadsvisa pensionen skulle varit mycket liten, kan den redovisade bestämmelsen i konventionen inte anses utgöra ett hinder mot utbetalning av pension på detta sätt.

Vid utbetalning av inkomstgrundad pension i det reformerade pensionssystemet med ett engångsbelopp föreligger det inte några svårigheter att utifrån den registrerade pensionsbehållningen bedöma vilket belopp det är som skall betalas ut. Vid utformningen av en regel om engångsutbetalning av inkomstgrundad ålderspension i det reformerade pensionssystemet måste emellertid också beaktas förutsättningarna för att på samma sätt kunna betala ut garantipension, eftersom hela den pension som den enskilde är berättigad till rimligen bör betalas ut på samma sätt. Som nämnts ovan kan en pensionsberättigad till följd av en kort försäkringstid i Sverige före pensioneringen vara berättigad till endast en begränsad garantipension. Om garantipensionen skulle betalas ut med ett engångsbelopp, skulle krävas att det fastställs en särskild metod för omvandling av årlig garantipension till ett engångsbelopp.

Situationen kan också vara den att den pensionsberättigade bor i ett annat land då pensionsutbetalningen blir aktuell. I vissa fall kan detta innebära att garantipension inte betalas ut, eftersom en förutsättning för en sådan utbetalning, enligt vårt förslag i proposition 1997/98:152 Garantipension, m.m., som huvudregel kommer att vara att den pensionsberättigade är bosatt i Sverige. Om den pensionsberättigade senare skulle flytta till Sverige skulle emellertid utbetalning av garantipension kunna bli aktuell. Om engångsutbetalning av inkomstrelaterad pension redan skett under tid då den pensionsberättigade fortfarande bodde utomlands, skulle det krävas särskilda regler för hur garantipensionen i detta läge skulle beräknas. Vidare skulle det krävas att uppgifter om engångsutbetalningen under lång tid var tillgängliga i olika register. En ordning där garantipension kan betalas ut som ett engångsbelopp skulle också kunna sägas strida mot syftet med garantipensionssystemet. Det belopp som utges som garantipension är dessutom i de flesta fall så stort, mätt i kronor, att det inte kan bli aktuellt med en engångsutbetalning.

Med hänsyn till det anförda skulle en möjlighet till engångsutbetalningar i det reformerade systemet sannolikt förutsätta att den pensionsberättigade varken är eller kan bli berättigad till garantipension.

Ytterligare ett faktum som bör vägas in i bedömningen är att pensionsrätt i det reformerade systemet kommer att kunna tjänas in även under tid då den pensionsberättigade uppbär ålderspension. Bedömningen av om

engångsutbetalning skall ske skulle rimligen få göras då den pensionsberättigade ansöker om pension. Det skulle således kunna inträffa att den pensionsberättigade, efter det att han eller hon tagit ut pension och fått denna utbetald i form av ett engångsbelopp, fortsätter att arbeta och tjäna in ytterligare pensionsrätt. En sådan situation är, även om den i och för sig skulle kunna hanteras, inte önskvärd.

Slutligen skulle särskilt få beaktas det förhållandet att pensionsberättigade i mellangenerationen uppbär pension som härrör från både det nuvarande och det reformerade systemet. För att av bl.a. administrativa skäl så långt som möjligt åstadkomma enhetliga regler för utbetalning av pension bör de reformerade reglerna i detta avseende gälla även för pensionsberättigade som tillhör mellangenerationen. Eftersom viss del av pensionen hos dessa pensionsberättigade utgörs av ATP-pension, skulle det för att pension skulle kunna betalas ut engångsvis behöva utformas regler för hur ATP-pensionen skall kapitaliseras.

Med beaktande av vad som ovan anförts torde den administrativa nyttan av engångsutbetalningar inte överväga de nackdelar en sådan regel kan medföra. Regeringen förslår därför att en bestämmelse om utbetalning av inkomstgrundad pension med ett engångsbelopp inte införs i det reformerade systemet.

25.3 Samordning med arbetsskadelivränta m.m.

Regeringens förslag: Den särskilda garantin i 4 kap. 4 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring samt i 10 § lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd avskaffas. Rätt till livränta av detta slag upphör fr.o.m. den månad då livräntetagaren fyller 65 år. Regeländringen träder i kraft den 1 januari 1999 men skall inte omfatta personer som är födda år 1937 eller tidigare.

Promemorians förslag: Förslagen i Ds 1995:41 stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Landsorganisationen i Sverige (LO)* motsätter sig borttagandet av 65 %-garantin i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1972:265) om statligt personskadeskydd. LO anser att föreslagna förändring strider mot ILO-konventionen (nr 121). *Riksförsäkringsverket* hävdar att avskaffandet av garantiregeln inte kan anses stå i strid med ILO-konventionen. *ILO-kommittén* påtalar att det inte är tillfredsställande om Sverige, som angetts i departementspromemorian, anser att ILO-konventionens krav endast huvudsakligen uppfylls genom rätten till garantipension vid 65 års ålder. ILO-kommittén anför vidare, med hänvisning till Riksförsäkringsverkets remissyttrande, att avskaffandet av 65 %-regeln inte torde strida mot ILO-konventionens minimikrav och att borttagandet av regeln torde avse annat riskfall än det som nämnts i Ds 1995:41.

Skälen för regeringens förslag: Det förhållandet att en person tar ut ålderspension inverkar enligt gällande regler på rätten till socialförsäkringsersättningar av skilda slag. I vissa fall innebär reglerna att rätten till

en viss ersättning helt upphör eller begränsas då den pensionsberättigade fyller 65 år. I andra fall kan pensioneringen påverka rätten till ersättning genom att särskilda regler för samordning av förmånerna blir tillämpliga. Detta gäller i vissa fall rätten till livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) och enligt lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd (LSP). Särskilda regler för samordning av pension och livränta gäller också för den som uppbär livränta enligt någon av de författningar som föregick LAF. Detta redovisas i följande avsnitt.

Livränta enligt LAF och LSP utges enligt gällande huvudregler längst till den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. Livränta kan emellertid utges även efter denna tidpunkt i den mån ålderspensionen från folk- och tilläggs pensioneringen inte uppgår till minst 65 % av livräntans bruttobelopp. Livräntan betalas då ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan ålderspensionen och 65 % av livräntans bruttobelopp. Förtida eller uppskjutet uttag av ålderspension innebär att livräntan skall betalas ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan livräntan och den ålderspension som skulle ha betalats ut om hel ålderspension hade tagits ut fr.o.m. 65 års ålder.

Frågan om en samordning mellan livränta enligt de nu redovisade bestämmelserna och pension från det reformerade pensionssystemet berördes inte av Pensionsarbetsgruppen eller i princippropositionen. Under det fortsatta beredningsarbetet har dessa frågor emellertid varit föremål för närmare överväganden. Därvid har beträffande samordningen mellan pension och livränta enligt LAF och LSP ifrågasatts om den särskilda garanti som det innebär att livränta alltid skall utges i den mån ålderspensionen inte uppgår till 65 % av livräntebeloppet skall tillämpas även inom ramen för det reformerade ålderspensionssystemet. Det förefaller, med ett livsinkomstbaserat pensionssystem, främmande att vid samordningen av utbetalningarna tillämpa en förmånsbaserad bestämmelse innebärande att den pensionsberättigade alltid är garanterad ett visst belopp. Vidare skulle det förhållandet att livräntan är pensionsgrundande till sitt bruttobelopp innebära bl.a. administrativa olägenheter i och med att pensionsrätt i det reformerade ålderspensionssystemet kan tjänas in även efter 65 års ålder.

Vid bedömningen av om 65 %-garantin skall tillämpas även i det reformerade ålderspensionssystemet har också övervägts huruvida ett avskaffande av regeln skulle strida mot ILO-konventionen (nr 121) angående förmåner vid yrkesskada. Artikel 9 punkten 3 i denna konvention föreskriver nämligen att förmånerna vid yrkesskada skall utges "så länge följderna av det inträffade riskfallet består". Bestämmelsen beaktades i förarbetena till lagen om arbetsskadeförsäkring och utgjorde grund för den nu diskuterade 65 %-garantin.

Bestämmelsen i konventionen ansågs i förarbetena till lagen om arbetsskadeförsäkring innebära att yrkesskadeförmånen inte bör kunna upphöra vid den allmänna pensionsåldern om den inte samtidigt ersätts av annan livsvarig förmån. Avgörande torde således vara om de ålderspensionsförmåner som ersätter livräntebetalningen uppfyller de minimikrav som konventionen uppställer. I Ds 1995:41 angavs att detta, med hänsyn till de fastlagda nivåerna för garantipensionssystemet, nästan alltid torde vara fallet. I departementspromemorian uttalades vidare att det emellertid kan förekomma personer som t.ex. har tjänat in rätt till endast en låg inkomstgrundad pension och samtidigt har flyttat till Sverige så sent att de endast har rätt till reducerad garantipension. Dessa riskerar – om garantiregeln i LAF tas bort – att bli berättigade till en ålderspension som understiger konventionens minimiregler. Detsamma gäller för utländska medborgare i land utanför EU/EES-området som arbetat i Sverige och därvid skadat sig och fått rätt till arbetsskadelivränta, varefter de flyttat tillbaka till sitt hemland men som samtidigt endast tjänat in rätt till låg inkomstgrundad ålderspension. Garantipension skall då inte betalas ut eftersom personen inte är bosatt i Sverige.

Om en garantiregel skall införas även vid samordningen med pension från det reformerade ålderspensionssystemet måste avgöras hur en sådan skall konstrueras. Vidare måste övervägas huruvida livräntan skall vara pensionsgrundande fullt ut även efter 65 års ålder. I det nuvarande ålderspensionssystemet kan pensionsrätt inte tjänas in efter 64 års ålder. Det förefaller knappast rimligt att – om nu livränta på grund av 65 %-garantin skall kunna utges även efter 65 års ålder – livräntan då skall vara pensionsgrundande. En beräkning av livränta enligt en garantiregel motsvarande den i 4 kap. 4 § LAF skulle vidare innebära att det fr.o.m. 65-års månaden – oavsett om livräntetagaren då rent faktiskt tar ut pension eller inte – måste räknas fram en ålderspension som skall jämföras med livräntebeloppet. Livränta bör nämligen, enligt vad som föreslås nedan, på samma sätt som i dag utges ograverad till den månad då livräntetagaren fyller 65 år och således inte påverkas av ett tidigt uttag av pension. Beräkningarna skulle därefter få göras om varje år och utfallet från garantiregeln i LAF skulle t.ex. på grund av nyintjänad pensionsrätt efter fortsatt förvärvsarbete eller ändrat civilstånd komma att bli olika från år till år, vilket för mellangenerationen skulle påverka kompensationen för folkpensionsdelen i den kvotdel som härrör från ATP-systemet (se härom i avsnitt 28).

I Ds 1995:41 angavs att ILO-konventionens krav huvudsakligen kommer att vara uppfyllda genom de fastlagda nivåerna för rätten till garantipension. Vid detta ställningstagande torde motsvarande tolkning av ILO-konventionen nr 121 gjorts, som gjordes vid tillkomsten av LAF. Den aktuella konventionsbestämmelsen kan emellertid, som RFV anför i sitt remissvar, ges en annan tolkning än den som kom till uttryck i förarbetena till LAF. Mot bakgrund av att försäkringsersättningsens karaktär år 1977 – då yrkesskadeförsäkringen ersattes med arbetsskadeförsäkringen – kom att ändras på så sätt att livränta enligt LAF endast avser att täcka inkomstförlust, inte lyte och men eller annan olägenhet m.m., kan nämligen det i konventionen använda uttrycket ”så länge följderna av riskfallet består” tolkas som att det enbart bör avse ersättning för bortfallet av

förvärvsinkomster, dvs. arbetskadelivräntan. När denna situation inte längre föreligger, dvs. när någon som genom arbetskadelivränta fullt ut kompenseras för ett inkomstbortfall uppnår pensionsålder, är "riskfallet" inte längre förlusten av förvärvsinkomst på grund av arbetsskada, utan i stället åldern. Försäkringen övergår alltså i och med pensionsålderns inträde till att täcka en annan risksituation, åldern, med annorlunda kvalifikationsregler. En viss parallell kan dras med ILO-konventionen nr 128 om invaliditet-, ålderdoms- och efterlevandepensioner. I denna konvention finns en motsvarande regel beträffande invaliditetsförmåner i artikel 12, enligt vilken "förmånen skall utges under hela den tid riskfallet omfattar eller till dess rätt till förmånen vid ålderdom inträder".

Med den nu redovisade tolkningen, som till synes även ILO-kommittén instämmer i, anser regeringen att förslaget att avskaffa garantiregeln inte står i strid med ILO-konventionen nr 121. När personen når pensionsålder utges förmån i form av ålderspension. Det skall också noteras att livräntan är pensionsgrundande inkomst. Med hänsyn härtill och till de skäl som såväl praktiskt som principiellt talar emot en garantiregel i LAF vid samordningen mellan livränta och ålderspension enligt det reformerade pensionssystemet, förordas här att utbetalning av livränta enligt 4 kap. 4 § LAF och 10 § LSP alltid skall upphöra helt vid en viss tidpunkt. Denna tidpunkt kan vara antingen uppnående av 65 års ålder eller den tidpunkt då livräntetagaren börjar uppbära ålderspension om det sker dessförinnan.

För att ett förtida eller uppskjutet uttag inte skall påverka tillämpningen av garantiregeln i 4 kap. 4 § LAF gäller i dag att livränta enligt garantiregeln skall utges som om pension hade börjat uppbäras från 65 års ålder. I fall då pension har börjat uppbäras före 65 års ålder, dvs. innan garantiregeln är tillämplig sker ingen samordning. Någon grund för att under denna tid inte utge livräntan ograverad finns inte.

Regeringen föreslår därför att livränta, även vid samordning med pension från det reformerade systemet, skall utges ograverad fram till den månad då livräntetagaren fyller 65 år och att den således inte skall påverkas av att livräntetagaren väljer att helt eller delvis ta ut ålderspension före 65 års ålder.

Sammanfattningsvis föreslår vi således att livränta enligt 4 kap. 4 § LAF och 10 § LSP skall utges längst t.o.m. månaden före den månad under vilken den pensionsberättigade fyller 65 år. Reglerna om rätt till livränta även för tid efter 65 års ålder i den mån ålderspensionen inte uppgår till 65 % av livräntebeloppet (4 kap. 4 § andra-fjärde styckena LAF) bör upphävas fr.o.m den 1 januari 1999. Ändringarna bör emellertid gälla endast de åldersgrupper som berörs av det reformerade pensionssystemet. I de föreslagna övergångsreglerna till den nu aktuella ändringen bör därför anges att ändringen inte gäller för pensionsberättigade som är födda år 1937 eller tidigare.

Regeringens förslag: Ålderspension i form av inkomstpension, tilläggspension och garantipension för pensionsberättigad som jämte pensionen även uppbär yrkesskadelivränta i form av egenlivränta eller motsvarande ersättningar enligt äldre lagstiftning, skall minskas med ett belopp som motsvarar tre fjärdedelar av varje yrkesskadelivränta som överstiger en sjättedels basbelopp. Minskningen skall i första hand göras på garantipensionen och därefter på tilläggspensionen. Minskningen får dock inte leda till att sammanlagd ålderspension och premiepension till efterlevande kommer att understiga, för den som är ogift, 13 % av prisbasbeloppet per månad och, för den som är gift, 11,5 % av prisbasbeloppet per månad.

Promemoriornas förslag: I Ds 1995:41 lämnades inget utformat förslag till hur samordning mellan ålderspension och yrkesskadelivräntor skulle ske i det reformerade ålderspensionssystemet utan angavs endast riktlinjer för hur en sådan samordning borde se ut. Dessa riktlinjer stämmer överens med det av regeringen lämnade förslaget. Det i Ds 1997:66 lämnade förslaget stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Riksrevisionsverket* hävdar att det ”golvbelopp” som har föreslagits för samordning mellan yrkesskadelivräntor och ålderspension är lägre satt än i dagens system och att tanken om att en person skall få behålla minst tre fjärdedelar av vad som annars skulle ha utgått därmed frångås. *Bohusläns allmänna försäkringskassa* anför mot bakgrund av att det blir allt färre som beviljas yrkesskadelivränta att det vore bra om samordning kunde undvikas i det reformerade ålderspensionssystemet. *Göteborgs allmänna försäkringskassa* har inte något att erinra mot förslaget men anmärker att samordningsbestämmelserna ytterligare ökar komplexiteten i regelverket, vilket minskar överskådligheten för den enskilde och kräver att kompetens beträffande yrkesskadeförsäkringen bibehålls inom administrationen. *Sveriges Pensionärers Riksförbund* framför att frågan om samordning av yrkesskadelivränta med ålderspension bör anstå för att lösas i samband med frågan om det framtida systemet för förtidspension.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 25.3 har lämnats förslag till vad som skall ske när den som uppbär livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) eller lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd (LSP) uppnår 65 års ålder och blir berättigad till ålderspension. Dessa lagar, som båda trädde i kraft den 1 juli 1977, utgör i dag den centrala lagstiftningen vad beträffar ersättning för arbetsskador eller därmed jämförliga skador. Skador som har inträffat under en äldre författnings giltighetstid regleras emellertid enligt bestämmelserna i den författningen. Således utbetalas alltjämt och kommer även i framtiden att utbetalas ersättning enligt ett stort antal äldre, i de flesta fall upphävda, författningar om obligatorisk försäkring för yrkesskador eller motsvarande. Det är i dessa fall fråga om ersättning för skador som inträffat under åren 1903–1977. Huvuddelen av dessa livräntor utges enligt 1954

års lag om yrkesskadeförsäkring. Samlingsbegreppet för de aktuella livräntorna har därför kommit att bli yrkesskadelivräntor.

Enligt nuvarande regler uppgår det maximala årsbeloppet för en yrkesskadelivränta till 3,78 basbelopp enligt 1 kap. 6 § andra stycket AFL, dvs. 137 592 kr för år 1998. Beroende på skadeår reduceras dock yrkesskadelivräntor vid antingen 65 eller 67 års ålder till tre fjärdedelar av tidigare utgivet belopp. Maximibeloppet blir alltså för de flesta ålderspensionärer 2,84 basbelopp eller för år 1998, 103 376 kr.

I 17 kap. 2 § AFL återfinns den nu gällande regeln om samordning mellan yrkesskadelivräntor, folkpension och tilläggspension i form av ålderspension. De äldre författningarna om yrkesskadeersättning innefattar dessutom den ovan nämnda bestämmelsen som kan sägas vara avsedd att innebära viss samordning mellan livränta och pension; nämligen att livränta skall reduceras till tre fjärdedelar av sitt belopp fr.o.m. den månad under vilken den skadade fyller 67 år eller, beträffande skador som inträffat den 1 juli 1976 eller senare, fr.o.m. den månad under vilken den skadade fyller 65 år.

Vid införande av AFL ansågs att reduktion av yrkesskadeersättningarna, såvitt avsåg äldre skadefall, inte lagligen kunde ske genom retroaktiv ändring av den vid skadans inträffande gällande yrkesskadeförsäkringslagstiftningen. Samordningsbestämmelsen i 17 kap. 2 § AFL bygger därför på reduktion av pensionen.

Yrkesskadelivräntorna utgör till skillnad från livräntor enligt LAF eller motsvarande livräntor som bestäms med tillämpning av den lagen, inte pensionsgrundande inkomst. Enligt 23 § i promulgationslagen till AFL kan tilläggspension i form av förtidspension inte heller utges i anledning av pensionsfall som inträffat före den 1 januari 1962. Personer som har skadats före detta datum har således inte kunnat kompenseras i ålderspensionshänseende av en kontinuerlig omvandling av antagandepoäng till ATP-poäng.

Utformningen av regleringen om samordning mellan pension och yrkesskadelivräntor m.m. bestämdes i huvudsak av å ena sidan intresset av att undvika överkompensation till pensionsberättigade som uppbär livräntor och å andra sidan ett hänsynstagande till att de som drabbats av yrkesskador eller motsvarande ofta därigenom helt eller delvis betagits möjligheten att tjäna in tilläggspension.

Såvitt avser ålderspension innebär samordningsbestämmelsen att folkpensionen, dvs. såväl folkpensionens huvudförmån som pensionstillskott, och tilläggspensionen skall minskas med tre fjärdedelar av egenlivräntan. Efterlevandelivränta, med undantag för livränta som någon fått i egenkap av förälder till den avlidne, samordnas såvitt avser ålderspension endast med folkpension, men i övrigt på motsvarande sätt. Minskningen skall i första hand göras på tilläggspensionen i form av ålderspension, i andra hand på pensionstillskottet och i sista hand på folkpensionens huvudförmån. Avdrag på tilläggspension får dock inte ske om yrkesskadan inträffat innan den skadade har tillgodoräknats pensionspoäng för ett år.

Den pensionsberättigade har vidare enligt samordningsreglerna alltid rätt att behålla tre fjärdedelar av den folkpension som "annars skulle ha utgått". Denna regel och bestämmelserna om pensionstillskott har i praxis

tillämpats så att pensionstillskott beräknats utifrån den tilläggspension som faktiskt betalas ut. Detta innebär att pensionstillskottet beräknas utifrån det belopp tilläggspensionen uppgår till efter det att den samordnats med yrkesskadelivräntan.

Minskning av pension skall ske även dels i de fall den skada för vilken egenlivränta börjat utges åter medför sjukdomsfall som berättigar till sjukpenning enligt yrkesskadelagstiftningen och som då ersätter livräntan, dels i de fall livränta helt eller delvis bytts ut mot ett engångsbelopp.

Frågan om en samordning mellan ålderspension och yrkesskadelivränta berördes varken av Pensionsarbetsgruppen eller i princippropositionen. I Ds 1995:41 konstaterades att det finns behov av samordningsregler men att det faktiska utfallet av sådan samordning, med hänsyn till inslaget av lyte och men i livränta, bör bli att det sammanlagda beloppet för pension och livränta kommer att överstiga pensionsbeloppet med viss andel av livräntans belopp. Den tekniska utformningen av samordningsbestämmelserna överlämnades dock till den fortsatta beredningen. Därefter har frågan beretts vidare och i Ds 1997:66 lämnades förslag till hur en sådan samordning skulle ske med utgångspunkt från att det är pensionen som skall minskas vid en sådan samordning. Bohusläns allmänna försäkringskassa ifrågasätter om en sådan samordning är nödvändig och Sveriges Pensionärers Riksförbund menar att frågan bör anstå och lösas i samband med utformningen av det framtida förtidspensionssystemet. Det är dock regeringens uppfattning att det, även om det innebär ytterligare komplexitet i regelverket, i det reformerade ålderspensionssystemet bör finnas samordningsregler vid sammanträffande mellan pension och yrkesskadelivränta för att undvika den överkompensation som annars skulle uppstå om den pensionsberättigade jämte livräntan även fick uppbära pensionen ograverad. Visserligen kommer på sikt utbetalning av yrkesskadelivräntor att upphöra men fortfarande nybeviljas sådana förmåner och det är först långt in på 2000-talet som de helt kommer att ha upphört. Vi anser det inte rimligt att under en lång övergångstid tillåta en överkompensation av det slag som det skulle bli fråga om ifall samordning inte skulle ske.

Utgångspunkten för samordningen bör, liksom enligt dagens regler, vara att det är pensionen som reduceras. En annan lösning skulle förutsätta ett mycket stort antal retroaktiva ändringar av tidigare gällande lagstiftning eftersom yrkesskadelivräntorna bestäms med tillämpning av den lag som gällde vid skadetillfället och lagstiftningen om ersättning vid yrkesskada har ändrats vid åtskilliga tillfällen från år 1901 och framåt. Därtill kommer att ett flertal yrkesskadeersättningar i viss mån kan sägas ha civilrättslig karaktär, eftersom de ursprungligen utgick från en försäkring som tecknades av arbetsgivaren – i vissa fall hos privata försäkringsinrättningar. Det skulle därför kunna ifrågasättas om ändringar av tidigare meddelade beslut om ersättning för yrkesskador är förenliga med skyddet för egendom i den europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheter. Ytterligare en omständighet som talar för att minskning bör ske av pensionsförmånen är de särskilda reglerna för beskattning av yrkesskadelivräntor, som i princip innebär att en viss del av livräntebeloppet är skattefritt. Det ter sig ogörligt att vid utformningen av en samordningsregel som bygger på reduktion av livräntor kompensera

för de skattekonsekvenser en sådan ändring skulle innebära. Sammantaget föreslår vi därför att samordning mellan yrkesskadelivränta och ålderspension i det reformerade ålderspensionssystemet skall ske genom reduktion av pensionen.

Vid samordning i det reformerade ålderspensionssystemet uppkommer därefter frågan om samordning skall ske med såväl garantipension som inkomstpension och premiepension. I dag sker samordning med såväl folkpension som tilläggspension. I det reformerade ålderspensionssystemet skall garantipensionen utgöra en grundskyddsförmån och utges som utfyllnad till den som endast har tjänat in låg inkomstgrundad ålderspension och som enda pension till den som inte har tjänat in någon pension alls. Den som uppbär yrkesskadelivränta har inte samma behov av grundskydd i form av garantipension som den som inte har rätt till yrkesskadelivränta och regeringen anser därför att samordning bör ske mellan yrkesskadelivränta och garantipension på så sätt att garantipensionen minskas för den som uppbär yrkesskadelivränta.

När det gäller den inkomstgrundade ålderspensionen enligt reformerade regler har denna, liksom tilläggspensionen enligt nuvarande regler, drag av intjänad rättighet. På grund av reglerna för intjänandeunderlag och förändring av utgiftstaket har dock kopplingen mellan avgift och förmån försvagats för tilläggspensionen. Såvitt gäller premiepensionen har regeringen i avsnitt 19.1 uttalat att rätten till fastställd pensionsrätt för premiepension omfattas av egendomsskyddet i regeringsformen. Regeringen gör mot den bakgrunden bedömningen att premiepensionen bör undantas från samordningen med yrkesskadelivräntan.

Inkomstpensionen har, som angetts ovan, också den viss karaktär av individuellt intjänad rättighet vilket talar mot att samordning skall ske med denna pension. Enligt dagens regler sker emellertid samordning med tilläggspensionen som också den är avgiftsfinansierad, även om den är förmånsbestämd till skillnad från den reformerade inkomstgrundade ålderspensionen som är avgiftsbestämd. Det förhållandet att huvuddelen av de förmånsberättigade som erhåller inkomstpension finns bland de äldre åldersgrupperna, vilka med i vart fall viss kvotdel skall få sin ålderspension beräknad enligt nuvarande regler för tilläggspension, anser regeringen talar för att en samordning, såvitt avser pension enligt reformerade regler, skall göras enligt regler som så nära som möjligt ansluter till dagens samordningsregler. Utan samordning med reformerad inkomstpension skulle det ändå vara nödvändigt med samordning för personer som omfattas av övergångsregleringen, dvs. individer födda åren 1938–1953, såvitt avser de kvotdelar av pensionen som utgör tilläggspension. En annan ordning skulle leda till kraftiga tröskeeffekter mellan personer födda år 1937 och personer födda år 1938. En sådan samordning avseende vissa kvotdelar för dessa åldersgrupper skulle innebära att pension grundad på i och för sig samma pensionsgrundade inkomst behandlades olika i samordningshänseende därför att den ena pensionen anses ha en starkare karaktär av intjänad rättighet än den andra. Sådana effekter anser regeringen inte är rimliga. Vi är dessutom av uppfattningen att den omständigheten att yrkesskadelivräntorna på sikt kommer att upphöra utgör skäl att göra så små förändringar som möjligt i

förhållande till dagens samordningsregler, vilket också detta skulle innebära att samordning bör ske med inkomstpensionen.

För en samordning med inkomstpensionen talar vidare att detta ger ett ur fördelningssynpunkt rimligare resultat eftersom minskningen då berör alla och inte bara dem som inte har någon eller endast låg inkomstgrundad pension och därför är berättigade till garantipension. Om inkomstpensionen undantas från samordningen skulle detta leda till att ett antal individer som uppbär såväl hög livränta som en hög pension skulle få behålla förmånerna ograverade. Förutom att detta skulle ge ett påtagligt högre utfall än med dagens regler skulle det, särskilt i de fall då ålderspensionen till stor del grundar sig på antagandeinkomster för förtidspension, kunna bli fråga om en kraftig överkompensation, vilket enligt regeringens uppfattning inte kan anses rimligt.

Regeringen föreslår således att samordning vid egenlivränta skall ske med såväl garantipension som inkomstpension och tilläggspension. Garantipensionen utgör till skillnad från dagens folkpension inte någon baspension utan är en utfyllnadspension. Mot denna bakgrund och med beaktande av att garantipensionen, till skillnad från den inkomstgrundade pensionen, skall finansieras över statsbudgeten, är det enligt vår uppfattning rimligt att samordningen med yrkesskadelivräntor sker på så sätt att minskningen i första hand görs på garantipensionen. För den som uppbär tilläggspension både i form av ålderspension och inkomstpension uppkommer därefter frågan i vilken turordning en sådan reducering skall ske alternativt, om båda pensionerna skall reduceras parallellt, om det i sådant fall skall ske en lika eller en proportionell reducering. Såväl tilläggspensionen i form av ålderspension som inkomstpensionen har drag av intjänad rättighet. Som vi närmare utvecklat ovan har emellertid kopplingen mellan avgift och förmån för tilläggspensionen i någon mån försvagats. I jämförelse med inkomstpensionen kan därför karaktären av intjänad rättighet för tilläggspension sägas vara något svagare. Mot denna bakgrund och med beaktande av att tilläggspensionen i dag reduceras vid sammanträffande med yrkesskadelivränta är det enligt vår uppfattning rimligt att låta reduceringen av tilläggspensionen föregå reducering av inkomstpensionen.

För den som jämte ålderspensionen uppbär yrkesskadelivränta i form av efterlevandelivränta sker, som angetts ovan, i dag endast samordning med folkpension. Vi föreslår därför att samordning i sådant fall endast skall ske med garantipensionen och inte med inkomstgrundad pension.

I beredningsarbetet har utgångspunkten vid utformningen av samordningsreglerna i det reformerade pensionssystemet varit att dessa så långt möjligt skall överensstämma med dagens samordningsregler och ge i stort sett samma utfall.

I likhet med vad som gällde vid införandet av AFL och samordningsreglerna i den lagen anser regeringen det motiverat att vissa livräntetagares minskade möjligheter att tjäna in tilläggspension skall påverka samordningens omfattning. Som angetts ovan är yrkesskadelivräntorna inte pensionsgrundande enligt AFL. Den som på grund av skada betagits möjligheten att genom arbete tjäna in inkomstgrundad ålderspension och som inte kvalificerat sig för s.k. antagandepoängsberäkning kommer att kunna få en ganska låg ålderspension. Detta talar för att samordningen

mellan yrkesskadelivräntor och pension enligt det reformerade ålderspensionssystemet inte bör ske fullt ut, dvs. en del av livräntan bör undantas från samordning med pensionen. Regeringen finner här skäligt att samordning sker med beaktande av samma andel, tre fjärdedelar, av livräntan som i dagens system.

Livränta enligt LAF bestäms med utgångspunkt i ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp och utgående livräntor innefattar ingen ersättning för lyte och men. Dock kan ersättning för lyte och men utges enligt avtalsförsäkringar på arbetsmarknaden eller enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. Sådan ersättning samordnas inte med den allmänna pensionen. Livränta enligt yrkesskadeförsäkringen innehåller i formell mening inte heller någon ersättning för lyte och men. Vid tillämpning av dessa författningar används emellertid ett medicinskt invaliditetsbegrepp vilket innebär att det vid bedömningen fästs större avseende vid skadans beskaffenhet, dvs. den medicinska faktorn, än vid skadans betydelse i det enskilda fallet för den skadades arbetsförmåga. En sådan metod för bestämning av ersättning för invaliditet kan sägas innebära att den fastställda livräntan till viss del innefattar ersättning för vad som, enligt de principer för bestämning av ersättning som vann insteg genom införandet av skadeståndslagen, är att beteckna som lyte och men.

I Ds 1995:41 uttalades att det faktiska utfallet för en pensionär som samtidigt uppbär både yrkesskadelivränta och pension även fortsättningsvis bör, med hänsyn till inslaget av lyte och men i livräntan, bli att det sammanlagda beloppet för pension och livränta bör överstiga pensionsbeloppet med viss andel av livräntans belopp.

Enligt regeringens uppfattning ter det sig rimligt att, i likhet med vad som gäller för ersättning för arbetsskador, undanta från samordning med pensionen den del av yrkesskadeersättningen som utifrån ett modernt synsätt kan anses hänförlig till lyte och men. Ovan har föreslagits att det förhållandet att den ersättningsberättigade skadan för många pensionsberättigade har inneburit begränsningar i möjligheterna att tjäna in ålderspensionsrätt i sin tur bör innebära en begränsning i samordningen på så sätt att endast tre fjärdedelar av livräntans belopp samordnas med pensionen. Om även inslaget av ersättning för lyte och men skall beaktas i denna del borde detta leda till att en än mindre andel av livräntebeloppet samordnades. Eftersom den del av yrkesskadelivräntan som kan anses hänförlig till lyte och men varierar kraftigt mellan de olika livränteersättningarna skulle en sådan utformning av regeln emellertid inte te sig särskilt ändamålsenligt. Vid lägre ersättningsnivåer, då skadorna ofta inte har föranlett någon inkomstförlust av betydelse, kan det anses att hela ersättningen är hänförlig till lyte och men, medan det ofta förhåller sig tvärtom med äldre allvarigare skador. I stället för att bestämma fribeloppet till en viss andel av livräntebeloppet kan det således finnas skäl att bestämma det till ett fast belopp. Vi föreslår därför en regel som innebär att pensionen endast samordnas med yrkesskadelivräntor som överstiger en sjättedels basbelopp.

Nuvarande system innehåller dessutom en regel som innebär att den pensionsberättigade alltid är berättigad att behålla minst tre fjärdedelar av den folkpension ”som annars skulle ha utgått”. Med utgångspunkt från att

samordningsreglerna i det reformerade pensionssystemet så nära som möjligt skall ansluta till nuvarande regler anser regeringen att en motsvarande "golvregel" bör införas även här. Detta är också nödvändigt för att undvika situationer där pensionen annars i stort sett helt skulle reduceras bort och då det för den pensionsberättigade skulle framstå som fördelaktigare att vänta med uttag av ålderspension varvid den inkomstgrundade pensionen vid ett senare uttag skulle komma att bli högre. Enligt dagens regler undantas från samordning som mest tre fjärdedelar av hel folkpension och helt pensionstillskott, pensionsförmåner som utgör grundskyddsförmåner. Dagens grundskydd i form av 40-delsberäknad folkpension, pensionstillskott och särskilt grundavdrag ersätts i det reformerade ålderspensionssystemet av en garantipension. Även i det reformerade ålderspensionssystemet bör en golvregel enligt ovan gälla ett grundskyddsbelopp. Eftersom garantipension utges endast till den som har låg inkomstgrundad ålderspension och inte som en baspension är en golvregel av motsvarande slag som gäller enligt dagens regler inte möjlig att knyta till garantipensionen. Däremot är det möjligt att anknyta till den lägsta garanterade nivån för garantipensionen. Detta föreslogs också i Ds 1997:66. Riksrevisionsverket hävdar att detta innebär att tanken om att en person skall få behålla minst tre fjärdedelar av vad som annars skulle ha utgått frångås och att golvet sätts lägre än enligt dagens regler. Regeringen delar här inte Riksrevisionsverkets uppfattning. Såväl enligt nuvarande regler som enligt de här föreslagna är utgångspunkten att den enskilde skall få behålla en viss nivå av sin pension och denna nivå anknyts i båda fallen till nivåer i grundskyddssystemet. Det förhållandet att golvregeln i det reformerade systemet inte kan anknytas direkt till garantipensionen, på grund av konstruktionen av denna, innebär endast att en sådan golvregel, som enligt vad vi föreslår anknyts till den lägsta garanterade nivån, då får bestämmas att gälla för såväl garantipension som inkomstgrundad ålderspension inklusive premiepension. Detta var också vad som föreslogs i Ds 1997:66. I avsnitt 22 ovan föreslår regeringen att ett efterlevandeskydd skall kunna tecknas för premiepensionen. Detta innebär att en efterlevande förutom egen ålderspension kan komma att bli berättigad till även premiepension till efterlevande. Denna pension utgör en del av ålderspensionssystemet och bör därför enligt regeringens uppfattning, jämte den förmånsberättigades egna intjänade ålderspension, räknas in i golvbeloppet.

I Ds 1997:66 föreslogs ett golvbelopp angivet på årsbasis. Den reformerade ålderspensionen kommer emellertid i likhet med vad som gäller enligt dagens system att betalas ut månadsvis. Med en golvregel enligt förslaget i Ds 1997:66 skulle den som under pågående kalenderår beviljas yrkesskadelivränta därefter kunna komma att för resten av året få hela sin ålderspension reducerad på grund av att han eller hon under året redan har erhållit pension upp till golvnivån. Regeringen föreslår därför här att golvbeloppet i stället bestäms till ett belopp per månad. Med utgångspunkt från att årsbeloppen skall utgöra cirka tre fjärdedelar av den lägsta garanterade nivån för garantipensionen bör därvid månadsbeloppen bestämmas till 13 % av prisbasbeloppet för den som ogift och 11,5 % av prisbasbeloppet för den som är gift.

I dag sker i viss utsträckning även samordning mellan yrkesskadelivränta och förtidspension respektive efterlevandepension. Regeringen har i proposition 1997/98:111 Reformerad förtidspension, m.m. föreslagit riktlinjer för en reformering av reglerna om ersättning vid varaktig medicinskt grundad arbetsoförmåga, dvs. det som idag är förtidspension. I propositionen gör regeringen den bedömningen såvitt avser frågan om samordning mellan förtidspension och yrkesskadelivräntor att de överväganden som lagts till grund för de här föreslagna reglerna om samordning mellan yrkesskadelivräntor och ålderspension i det reformerade ålderspensionssystemet också bör gälla för samordning med förtidspension, dock med beaktande av de skillnader som idag gäller vid samordning enligt AFL. Efterlevandepensionssystemet är för närvarande föremål för utredning. I utredningens uppdrag ingår bl.a. att utforma regler för samordning mellan yrkesskadelivräntor och reformerad efterlevandepension.

Någon form av samordning mellan förtidspension respektive efterlevandepension och yrkesskadelivräntorna torde komma att gälla även för framtiden. För den som uppbär såväl ålderspension som förtidspension eller efterlevandepension uppstår därvid frågan i vilken ordning samordning skall ske. Denna fråga torde slutligen få lösas när utformningen av de framtida systemen för förtidspension och efterlevandepension skall beredas. Regeringens utgångspunkt är dock att, i situationer med yrkesskadelivräntor, samordning i första hand skall ske med förtidspension och efterlevandepension. Endast eventuell återstående samordningsbar yrkesskadelivränta skall därefter samordnas med utbetalad ålderspension.

De ovan föreslagna reglerna är avsedda att gälla för samtliga ålderspensionärer dvs. även personer födda år 1937 eller tidigare. Såvitt avser grundskyddet har hittills endast presenterats förslag till en garantipension avseende personer födda år 1938 eller tidigare. De här lämnade förslagen om samordning vid sammanträffande mellan ålderspension och yrkesskadelivränta har utformats med utgångspunkt från de förslag om garantipension för personer födda år 1938 eller senare som regeringen presenterar i propositionen om garantipension m.m. Regeringen har den 18 december 1997 beslutat om direktiv för utredning av utformningen av garantipension för ålderspensionärer födda 1937 eller tidigare. Resultatet av denna utredning kan medföra att de här föreslagna reglerna kan komma att få justeras såvitt avser ålderspensionärer födda år 1937 eller senare.

25.5 Annan samordning med ålderspension

I samband med övervägandena kring frågan om rätten att kvarstå i arbete efter 67 års ålder berörde Pensionsarbetsgruppen kortfattat frågan om eventuella följdändringar inom bl.a. andra grenar på socialförsäkringsområdet. På detta område finns regler som anger att rätt till vissa socialförsäkringsersättningar m.m. upphör vid 65 års ålder. Sålunda utges exempelvis arbetslöshetsersättning och rehabiliteringspenning inte till personer som är över 65 år. Inte heller kan en person över 65 år bli anvisad beredskapsarbete. Även såvitt avser rätten till sjukpenning och handikappersättning föreligger vissa begränsningar som anknyter till en

åldersgräns på 65 år. Pensionsarbetsgruppen föreslog i sitt betänkande inte några anpassningar av dessa åldersgränser till förslaget att rätten att kvarstå i arbete i framtiden skall utsträckas till 67 års ålder. Detta ställningstagande motiverades med att en arbetstagare som uppnått 65 års ålder och därmed den s.k. garantipensionsåldern inte kan anses ha sådant behov av ekonomiskt stöd genom socialförsäkringar m.m. att det är motiverat att höja de här aktuella åldersgränserna. Den som har uppnått garantipensionsåldern har i generell bemärkelse haft möjlighet att tjäna in pensionsrätt under så många år att en pensionering vid denna ålder skall ge en rimlig ålderspension. Regeringen delade i princippropositionen Pensionsarbetsgruppens uppfattning och ansåg att det inte var motiverat att höja de här angivna åldersgränserna. Förslaget godtogs av riksdagen. Förslagen i Ds 1995:41 följde i detta hänseende de antagna riktlinjerna och några avsteg föreslogs således inte.

Regeringen instämmer i de ställningstaganden som redovisats i promemorian och ser inget skäl att ändra de nu gällande övre åldersgränserna för rätt till socialförsäkringsersättningar.

Ställningstagandet om en oförändrad åldersgräns för bl.a. utbetalning av socialförsäkringsersättningar innebär översiktligt följande.

Medlemskapet i arbetslöshetskassa och därmed rätten till ersättning upphör då den pensionsberättigade fyller 65 år. Rätten till arbetsmarknadsutbildning upphör vid 65 års ålder, eftersom det första villkoret för rätt till sådan utbildning är att vederbörande är eller riskerar att bli arbetslös. Även rätten till beredskapsarbete upphör vid denna tidpunkt.

Den som börjar uppbära hel ålderspension eller har fyllt 70 år har rätt till fortsatt sjukpenning under högst 180 dagar efter ingången av den månad varunder han eller hon börjat uppbära pensionen eller den då han eller hon fyllt 70 år. En förutsättning för att sjukpenning över huvud taget skall utges i sådana situationer är att pensionären har inkomst av förvärvsarbete efter pensioneringen. En ålderspensionär som vid pensioneringen uppburit hel förtidspension (sjukbidrag) kan inte erhålla sjukpenning även om han eller hon förvärvsarbetar efter ålderspensioneringen. Rätten till sjuklön begränsas inte av att arbetstagaren uppbär ålderspension eller har fyllt 70 år. Rätten till rehabiliteringsersättning är knuten till deltagande i rehabilitering som syftar till att förkorta sjukdomstiden eller att förebygga eller häva nedsättning av arbetsförmågan. Sådan ersättning utges längst t.o.m. månaden före den då den pensionsberättigade fyller 65 år.

Handikappersättning kan utges efter 65 års ålder. En förutsättning härför är dock att den pensionsberättigade fått sin funktionsförmåga nedsatt före denna tidpunkt och att behovet av ersättning kvarstår. Rätt till assistansersättning enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade upphör vid 65 års ålder.

Utöver socialförsäkringsersättningarna finns det i dag även andra förmåner som påverkas av ålderspensionen antingen genom att själva förekomsten av ålderspension eller rätten till sådan pension är avgörande för den andra förmånens storlek eller genom att storleken på ålderspensionen påverkar storleken på den andra förmånen. I det senare fallet kan det komma att krävas ställningstagande till hur sådan samordning skall ske när utbetalningsreglerna för det reformerade ålderspensionssystemet trä-

der i kraft år 2001. Även för de förstnämnda fallen kan sådana ställningstaganden vara nödvändiga.

De förmåner som i dag samordnas med ålderspension på sådant sätt att det kommer att krävas annat än rena namnändringar eller liknande, återfinns huvudsakligen i förordningar, varav flera är upphävda men fortfarande äger tillämpning, samt i avtal. Eftersom samordning kommer att bli aktuell först år 2001 och de förmåner som i dag samordnas med ålderspension då kan ha upphävts eller i vart fall förändrats lämnar regeringen här inget förslag till hur sådan samordning skall ske utan avser att återkomma med detta vid en senare tidpunkt i samband med övrigt författningsarbete föranlett av de reformerade ålderspensionsreglerna. Detsamma gäller för de förändringar som mer har karaktären av följdändringar.

Det finns även regler i författningar och avtal som innebär att en förmån eller en avgift är inkomstprövad och där pension kan utgöra en sådan inkomst. Här får i varje enskilt fall tas ställning till hur reformerad pension skall bedömas och förslag även här lämnas vid en senare tidpunkt.

26 Åtgärder på grund av felaktig utbetalning och ändrad pensionsrätt m.m.

26.1 Fördelningssystemet

Regeringens förslag: En pensionsberättigad skall vara skyldig att återbetala pension, om denne genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet har förorsakat att pension betalats ut felaktigt eller med för högt belopp. Den pensionsberättigade skall vidare vara återbetalningsskyldig, om pensionen i annat fall betalats ut felaktigt eller med för högt belopp och den försäkrade skäligen borde ha insett detta. Beslut om återbetalningsskyldighet skall fattas av försäkringskassan. Försäkringskassan skall om det finns särskild anledning helt eller delvis kunna efterge ett krav på sådan återbetalning.

Om den försäkrade på grund av ett ändrat taxeringsbeslut inte skulle ha varit berättigad till hela den pension som redan har betalats ut för förfluten tid, skall den försäkrade inte vara återbetalningsskyldig för den för mycket utbetalade pensionen, såvida det inte finns något annat skäl för sådan återbetalningsskyldighet. Om den ändrade taxeringen i stället innebär att den försäkrade är berättigad till högre pension för förfluten tid skall den överskjutande pensionen betalas ut med ett samlat belopp.

En pensionsberättigad skall vara skyldig att återbetala pension som uppburits med för högt belopp till följd av att tidigare fastställd pensionsrätt, grundad på inkomst av annat förvärvsarbete än anställning, senare helt eller delvis faller bort på grund av att den pensionsberättigade inte betalat egenavgift i form av ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift i nödvändig utsträckning.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 1995:41 stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna yttrar sig särskilt över denna del av förslaget annat än rent lagtekniskt.

Skälen för regeringens förslag: I 20 kap. 4 § lagen om allmän försäkring (AFL) upptas regler om återbetalningsskyldighet för ersättning som någon uppburit obehörigen genom att ha lämnat oriktiga uppgifter e.d. Dessa regler tar sikte på såväl utbetald pension som andra ersättningar inom ramen för AFL. Innebörden av reglerna är att återbetalningsskyldighet för uppuren ersättning föreligger i två fall. I det första krävs att någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att fullgöra honom åvilande uppgifts- eller anmälningsskyldighet eller på annat sätt förorsakat att ersättning har utgått obehörigen eller med för högt belopp. I det andra fallet krävs att någon eljest obehörigen eller med för högt belopp har uppburit ersättning, vilket han eller hon skäligen bort inse. I det första fallet krävs således inte att vederbörande varit medveten om felaktigheten. I det andra fallet är han eller hon skyddad av god tro. I båda fallen är påföljden återbetalningsskyldighet av vad som utbetalats för mycket, om inte i särskilt fall anledning föreligger att helt eller delvis efterge återbetalningsskyldigheten.

Reglerna om återbetalningsskyldighet i 20 kap. 4 § AFL har utökats med bestämmelser om återbetalning vid underlåten eller bristfällig betalning av pensionsavgift. Detta behandlas nedan.

Även i det reformerade systemet bör, under samma förutsättningar som enligt AFL, den pensionsberättigade åläggas återbetalningsskyldighet för pension som betalats ut med för högt belopp beroende på att den pensionsberättigade lämnat oriktiga uppgifter e.d. Det kan t.ex. tänkas att den försäkrade lämnat felaktiga uppgifter som lett till att pensionsrätt för barnår tillgodoräknats med för högt belopp. Den pensionsberättigade bör också på samma sätt som gäller i dag bli återbetalningsskyldig om pension uppburits felaktigt eller med för högt belopp och den pensionsberättigade skäligen bort inse detta.

Fråga är emellertid om den nuvarande regeln i AFL bör överföras helt oförändrad till det nya ålderspensionssystemet. *Lagrådet* finner det svårt att hitta exempel på något fall då den enskilde kan bli återbetalningsskyldig för att han eller hon ”på annat sätt” än genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet orsakat att pensionen har betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp. Exempelvis täcks felaktiga uppgifter i inkomstdeklarationer av ”oriktiga uppgifter”. Med hänsyn härtill och då den angivna förutsättningen för återbetalningsskyldighet inte kommit till användning i förvaltningsdomstolarnas praxis förordar *Lagrådet* att orden ”eller på annat sätt” får utgå ur det aktuella lagrummet i den nya lagstiftningen.

Regeringen finner fog för vad *Lagrådet* anfört i denna fråga och menar därför att orden ”eller på annat sätt” bör utgå ur den motsvarighet till 20 kap. 4 § AFL som vi föreslår skall införas i lagen om inkomstgrundad ålderspension.

Beslut om återbetalning föreslås fattas av försäkringskassan. Återbetalning bör kunna ske antingen genom avdrag på senare utbetalningar av

pension eller genom att den pensionsberättigade åläggs återbetala för mycket erhållen pension.

En angränsande fråga är huruvida en ändring i den pensionsberättigades taxering skall kunna leda till återbetalningsskyldighet för den pensionsberättigade av redan uppburen pension. Ett taxeringsbeslut kan överklagas av den skattskyldige fram till utgången av det femte året efter taxeringsåret. Vidare har skattemyndigheten möjlighet att på eget initiativ ompröva taxeringsbeslut inom överklagandetiden och i vissa fall därefter. Ändringar i den försäkrades taxering kan, som kommer att framgå i avsnitt 27, under vissa förutsättningar innebära att beslut om pensionsgrundande inkomst och pensionsrätt måste ändras. Det kan emellertid tänkas att den försäkrade under tiden från det att pensionsrätt fastställts till dess att beslutet ändras redan har hunnit ta ut inkomstpension. Frågan är vad som skall gälla i en sådan situation.

För det fall den ändrade taxeringen innebär en höjning av den pensionsgrundande inkomsten och av pensionsrätten bör givetvis den högre inkomstpensionen betalas ut även för förfluten tid, dvs. för den tid som påverkas av den ändrade taxeringen. Vi föreslår att de tillkommande pensionsbeloppen därvid skall betalas ut i ett sammanhang. För det fall den ändrade taxeringen leder till en sänkning av den pensionsgrundande inkomsten och som en följd härav en sänkning av pensionsrätten, bör detta som huvudregel inte leda till att den pensionsberättigade blir återbetalningsskyldig för den för mycket uppburna inkomstpensionen. Återbetalningsskyldighet skall i detta läge endast kunna bli aktuell då ändringsbeslutet, som lett till en lägre pensionsgrundande inkomst och därmed lägre inkomstpension, har sin grund i att den försäkrade tidigare lämnat oriktig uppgift eller liknande.

Frågan om återbetalning av för mycket utbetald inkomstpension blir aktuell även i en annan situation som inte har sin grund i att den pensionsberättigade lämnat någon form av oriktig uppgift. Såsom närmare utvecklats i avsnitt 13.5 skall det förhållandet att den som uppburit inkomst av annat förvärvsarbete inte inom föreskriven tid har betalat egenavgift i form av ålderspensionsavgift eller allmän pensionsavgift medföra att den pensionsrätt som anses hänförlig till de icke inbetalda avgifterna faller bort.

Till och med utgången av år 1997 gällde att pensionspoäng tillgodoräknades den försäkrade endast om tilläggspensionsavgiften för året till fullo betalats inom föreskriven tid. Utan hinder av att hela avgiften inte betalats på föreskrivet sätt skulle emellertid pensionspoäng alltid tillgodoräknas för de två åren närmast före pensioneringen – den s.k. tvåårsregeln. I samband med ikraftträdandet av skattebetalningslagen (SFS 1997:483, prop. 1996/97:100) den 1 november 1997 infördes ett system med skattekonton och den s.k. likafördelningsmetoden, innebärande att underskottet på ett skattekonto i regel fördelas proportionellt mellan de skatter och avgifter som påförts kontot under den aktuella perioden. Likabehandlingsmetoden skall tillämpas jämväl vid betalning av pensionsavgift. Det innebär bl.a. att om bara en viss andel av samtliga skatter och avgifter betalats anses bara motsvarande andel av tilläggspensionsavgiften ha betalats. Med anledning av principen om tillgodoräknande av pensionspoäng utifrån betald andel av tilläggspensionsavgiften finns det inte längre skäl till regeln om rätt till tillgodoräknande av pensionspoäng för de båda åren närmast före pensione-

ringen. Den försäkrade går ju inte längre miste om hela pensionspoängen om inte hela avgiften betalas inom den föreskrivna tiden. Med anledning härav har beslutats om ändring i reglerna om tillgodoräknande av pensionspoäng i 11 kap. 6 § AFL och om återbetalningsskyldighet i 20 kap. 4 § andra stycket AFL. Med ikraftträdande den 1 januari 1998 föreligger, enligt 20 kap. 4 § AFL andra stycket, återbetalningsskyldighet av uppbyggnadsersättning då tilläggspension betalats ut och fastställd pensionspoäng ändras på grund av underlåten eller bristande avgiftsbetalning. Vidare gäller att det undantag som tidigare gällt för pensionsavgift för de båda år som föregått det år då pensionen skulle börja utgå enligt 11 kap. 6 § i dess lydelse före den 1 januari 1998, inte längre är tillämpligt. Enligt övergångsbestämmelserna till lagändringen följer dock att föreskrifterna härom i 11 kap. 6 § första stycket och 20 kap. 4 § andra stycket i deras äldre lydelse fortfarande skall tillämpas såvitt avser pensionspoäng och avgift för åren 1996 och 1997.

Vi föreslår alltså att den enskilde skall vara skyldig att återbetala pension som uppburits med för högt belopp till följd av att tidigare fastställd pensionsrätt, grund på inkomst av annat förvärvsarbete än anställning, senare helt eller delvis faller bort på grund av att den enskilde inte betalat ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift i nödvändig utsträckning.

26.2 Premiepensionssystemet

Regeringens förslag: Vid ändring av en pensionssparares premiepensionsrätt skall ändringsbeloppet ökas med avkastningen från den tillfälliga förvaltningen. Det ökade beloppet skall därefter räknas upp med basränta enligt 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483). Det uppräknade beloppet skall vid höjning av pensionsrätten läggas till och vid sänkning av pensionsrätten dras av från pensionsspararens premiepensionskonto.

Vid höjning skall medel motsvarande det uppräknade beloppet föras från den tillfälliga förvaltningen till pensionsspararens fonder. Vid sänkning skall medlen föras motsatt väg. Om pensionsspararen har börjat ta ut pension skall vid höjning den del av det uppräknade beloppet som avser förfluten tid betalas ut som en klumpsumma till pensionsspararen. Den del av beloppet som avser framtida pensionstid skall föras till pensionsspararens fonder eller, om pensionsspararen har gått över från fondförsäkring till livränta med garanterade belopp, till Premiepensionsmyndigheten. I båda fallen skall framtida pensionsbelopp räknas om. Vid sänkning föranleder avdraget från pensionsspararens premiepensionskonto en omräkning av framtida pensionsbelopp. Om, vid sänkning av pensionsrätten, tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto inte täcker det belopp som skall dras av från kontot, skall det felande beloppet återkrävas direkt av pensionsspararen om han är egenföretagare. Är han däremot anställd blir direktkrav aktuellt bara om han har lämnat oriktiga uppgifter. Vad som nu sagts gäller också för den som har fått rätt till premiepension till efterlevande enligt bestämmelserna om efterlevandeskydd under pensionstiden.

Om pension annars har betalats felaktigt eller med för högt belopp skall pensionsspararen betala tillbaka det för mycket utbetalda beloppet om han har lämnat felaktiga eller ofullständiga uppgifter eller om han uppburit pensionen i ond tro. Detsamma gäller för den som har fått rätt till premiepension till efterlevande oavsett om pensionsspararen eller den efterlevande har orsakat den felaktiga utbetalningen.

Utredningens förslag: Förslagen i SOU 1997:131 överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall* har framfört vissa lagtekniska synpunkter. I övrigt har frågorna inte berörts.

Skälen för regeringens förslag: I föregående avsnitt har bl.a. behandlats frågan hur man skall hantera den situationen att fastställd pensionsrätt ändras i efterhand. För premiepensionssystemet uppkommer särskilda frågor vid en sådan ändring. Det gäller frågor om vilka konsekvenser ett ändringsbeslut bör få för medel som redan är överförda till premiepensionssystemet, hur saken påverkas av avkastning på medlen och vem som skall bära kostnaderna för de åtgärder som vidtas.

I avsnittet berörs också andra situationer, där pensionsutbetalning har skett felaktigt eller med för högt belopp. Dessa situationer motsvarar dem som i dag regleras i 20 kap. 4 § AFL. Som tidigare framgått föreslås att bestämmelser motsvarande nuvarande regler i AFL skall gälla inom fördelningssystemet.

I huvudsak samma regler bör gälla på de aktuella punkterna i fördelnings- och premiepensionssystemet. Vissa särlösningar blir dock nödvändiga därför att pensionsrätten i premiepensionssystemet direkt motsvaras av verkliga penningtransaktioner och premiepensionssystemet i ekonomiskt hänseende skall vara ett slutet system.

Utgångspunkten bör vara att man vid ändringar av pensionsrätten skall försöka återskapa den situation som hade förelegat om avsättningen till premiepensionssystemet blivit rätt från början. Det betyder att ändringsbeloppet skall läggas till respektive dras av från pensionsspararens premiepensionskonto. Vidare bör ändringsbeloppet räknas upp med belopp som skall täcka avkastningen från den tillfälliga förvaltningen och den individuella fondförvaltningen. Vid höjning av pensionsrätten skall det framräknade beloppet föras från den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret till pensionsspararens fondförvaltare. Vid sänkning av pensionsrätten skall beloppet föras motsatt väg. I stort sett skall samma förfarande tillämpas för både anställda och egenföretagare.

Den uppräknade avkastningen som skall täcka avkastningen från den tillfälliga förvaltningen är lätt att göra vid både höjning och sänkning av pensionsrätten, eftersom det är väl känt vilken procentuell avkastning den tillfälliga förvaltningen gav det aktuella året.

När det gäller avkastningen för tiden efter överföring till fondförvaltare är det däremot inte möjligt att utgå från den faktiska avkastning som förekommit. Ett principiellt skäl för detta är att premiepensionssystemet bygger på att den enskilde själv skall bära den finansiella risken för sina placeringsbeslut. Staten skall alltså varken skörda vinsterna eller bära

förlusterna av de val som den försäkrade har gjort. Också praktiska skäl talar för denna ståndpunkt. Det skulle ofta vara svårt att i det enskilda fallet avgöra med vilken fondförvaltning en jämförelse skulle ske. Särskilt skulle det vara fallet om det ursprungliga beslutet innebar att det inte fastställdes någon pensionsrätt alls. En ordning som skulle bygga på en jämförelse med faktiskt uppnådd avkastning skulle alltså kräva ett omfattande och detaljerat regelsystem för val av jämförelseobjekt.

I stället föreslås att uppräkningsen skall göras med den s.k. basräntan enligt 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483). Eventuella korrigeringar för arvsvinster, liksom för återbäring, får anses ingå i denna schablonmässiga uppräkningsen. Eftersom man inte kan säga generellt att det är statens eller den enskildes "fel" att en ändring i pensionsrätten måste göras, bör samma räntesats gälla vid både höjning och sänkning av pensionsrätten. Av samma skäl föreslås inte någon specialregel om fördelningen av kostnaderna för ändringsåtgärderna. De får ses som systemkostnader som skall bäras av kollektivet som helhet.

Som tidigare angetts skall vid höjning av pensionsrätten medel motsvarande det uppräknade beloppet föras från den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret till pensionsspararens fondförvaltare medan vid sänkning av pensionsrätten medlen skall föras motsatt väg.

Om pensionsspararen har börjat ta ut pension när ändringen skall genomföras skall vid höjning av pensionsrätten det uppräknade beloppet fördelas på förfluten respektive framtida pensionstid. Den del av beloppet som avser förfluten tid skall betalas ut som en klumpsumma till pensionsspararen. Detta överensstämmer med vad som föreslås gälla i fördelningssystemet (se föregående avsnitt). Den del av beloppet som avser framtiden skall föras till pensionsspararens fonder eller, om pensionsspararen har gått över från fondförsäkring till livränta med garanterade belopp, till Premiepensionsmyndigheten. I båda fallen skall Premiepensionsmyndigheten göra en omräkning av framtida pensionsbelopp.

Vid sänkning av pensionsrätten föranleder det avdrag som görs från pensionsspararens premiepensionskonto en omräkning av framtida pensionsbelopp eftersom pensionsförmånerna skall beräknas med utgångspunkt i tillgodohavandet vid varje tid på den försäkrades premiepensionskonto (se 9 kap. 1 §). Därmed blir de framtida pensionsbeloppen lägre än vad de skulle ha blivit om avsättningen till premiepensionssystemet hade blivit rätt från början. Detta är en konsekvens av att det tidigare har betalats ut högre pensionsbelopp än som skulle ha gjorts om avsättningen till premiepensionssystemet hade blivit rätt från början. Denna ordning skiljer sig dock från vad som skall gälla i fördelningssystemet. Där påverkas inte de framtida pensionsbeloppen av att för hög pension betalats för förfluten tid. Skälet till olikheten är, här som på flera andra håll, att premiepensionssystemet skall vara ett i ekonomiskt hänseende slutet system.

Vid sänkning av pensionsrätten kan det någon gång inträffa att tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto inte täcker det belopp som skall dras av från kontot. I sådana fall bör det felande beloppet återkrävas direkt av pensionsspararen om han är egenföretagare. Är han däremot anställd bör direktkrav bli aktuellt bara om han har lämnat oriktiga uppgifter.

Från de nu diskuterade fallen måste skiljas de situationer där pension har betalats felaktigt eller med för höga belopp därför att den enskilde har lämnat felaktiga eller ofullständiga uppgifter och situationer där pensionsutbetalningar har gjorts med för stora belopp på grund av beräkningsfel eller tekniska fel hos Premiepensionsmyndigheten. I sådana fall skall den försäkrade på samma sätt som gäller i dag enligt AFL och som också föreslås för fördelningssystemets del, normalt betala tillbaka det för mycket utbetalda beloppet (se vidare i författningskommentaren, avsnitt 32).

27 Processuella frågor

27.1 Inledning

I detta kapitel behandlas frågor som rör det processuella förfarandet såsom förslag till regler angående omprövning och överklagande m.m. av beslut enligt den föreslagna lagen om inkomstgrundad ålderspension. Vidare behandlas frågor om utrednings- och uppgiftsskyldighet, preskription och utmätning m.m.

Dessa frågor berördes bara till viss del och mycket översiktligt av Pensionsarbetsgruppen. Inte heller i princippropositionen behandlades dessa frågor närmare. I Ds 1995:41 fanns däremot ett förslag till regelverk som i stor utsträckning var utformat i enlighet med vad som gäller enligt nuvarande regler angående beslut om pensionsgrundande inkomst och pension, dvs. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) och lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (LBP). Även taxeringslagen (1990:324) och förvaltningslagen (1986:223) hade beaktats.

Med anledning av vissa synpunkter från remissinstanserna på den memorian samt ytterligare överväganden som gjorts under den fortsatta beredningen var det förslag till processuella regler som lämnades i Ds 1997:66 utformat på ett något annorlunda sätt. Förslagen i denna remiss är anpassade efter det förslaget och avviker således något från förslaget i Ds 1995:41. Förslagen har också i viss mån anpassats till de förslag angående dessa frågor som 1997 års premiereservutredning lämnade i sitt betänkande SOU 1997:131.

De här föreslagna reglerna ersätter bl.a. vad som gäller i dag enligt LBP. Av detta skäl har också föreslagits att denna lag skall upphöra att gälla fr.o.m. den 1 januari 1999. För personer födda år 1937 eller tidigare kommer dock vissa bestämmelser i LBP att fortsätta att tillämpas övergångsvis såvitt gäller beräkningen av pensionsgrundande inkomst (se avsnitt 29.2).

Regeringens förslag: Förvaltningslagens regler om handläggning av ärenden skall gälla för samtliga ärenden enligt denna lag. Enskilda, statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare m.fl. skall, precis som enligt nuvarande regler, vara skyldiga att efter föreläggande inkomma med de uppgifter som behövs för tillämpning av den nya lagen. Uppgifter som den enskilde skall lämna om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete. Uppgifter som skall lämnas av vissa myndigheter utan särskilt föreläggande, skall inte behöva kommuniceras med den enskilde.

Promemoriornas förslag: Förslaget i Ds 1995:41 och 1997:66 stämmer delvis överens med regeringens förslag. Där föreslogs dock en mer utvidgad utredningsskyldighet, motsvarande den som gäller för taxeringsprocessen.

Utredningens förslag: I SOU 1997:131 fanns inte något uttryckligt förslag angående detta.

Remissinstanserna: *Riksförsäkringsverket*, *Kammarrätten i Stockholm*, *Länsrätten i Värmlands län* och *Länsrätten i Norrbottens län* har framfört vissa lagtekniska synpunkter på de processuella bestämmelserna i Ds 1995:41. *Datainspektionen* anför beträffande kommuniceringsskyldigheten att den utgår ifrån att den enskilde ändå kommer att få del av uppgifterna i samband med underrättelsen om beslutet om pensionsrätt.

Skälen för regeringens förslag: I LBP föreskrivs att skattemyndigheten är skyldig att se till att alla ärenden om beräkning av pensionsgrundande inkomst blir tillräckligt utredda. Denna princip gäller för övrigt även för skattemyndighetens taxeringsarbete. Den försäkrade och dennes arbetsgivare är skyldiga att lämna upplysningar till skattemyndigheten efter anmaning härom. Den försäkrade har alltid rätt att yttra sig innan skattemyndigheten beslutar om hans eller hennes pensionsgrundande inkomst om skattemyndigheten tänker avvika från de uppgifter eller yrkanden som den försäkrade har lämnat.

Enligt förvaltningslagen gäller att myndigheter skall handlägga ärenden enkelt, snabbt och billigt utan att säkerheten eftersätts. Myndigheten skall beakta möjligheten att själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter om det behövs. Ett ärende får inte avgöras innan den enskilde fått tillfälle att yttra sig över uppgifter som tillförts ärendet genom någon annan än den enskilde själv.

Den här föreslagna lagen om inkomstgrundad ålderspension skall gälla för tre olika myndigheter nämligen skattemyndigheten, den allmänna försäkringskassan och Premiepensionsmyndigheten, med delvis olika myndighetskulturer och med ansvar för olika slags frågor och ärenden enligt den nya lagen. Eftersom det inte är rimligt att ha olika regler beroende på vilken myndighet som handlägger frågan eller vilket slags ärende det gäller, föreslår vi nu i stället att vid handläggningen av ärenden enligt den här föreslagna lagen skall förvaltningslagen i så stor utsträckning som möjligt vara tillämplig. Bara när det finns behov av särskilda regler som avviker från förvaltningslagen lämnas därför förslag till sådana bestäm-

meler. Den allmänna serviceskyldighet och utredningsskyldighet som gäller enligt förvaltningslagen skall gälla även för ärenden enligt den här föreslagna lagen om inkomstgrundad ålderspension.

Beträffande uppgiftsskyldigheten gäller redan enligt nuvarande regler att skattemyndigheten i allmänhet har tillgång till de uppgifter som den behöver för att kunna besluta om pensionsgrundande inkomst. Det är framför allt de uppgifter som skall lämnas i kontrolluppgifter och självdeklarationen i enlighet med bestämmelserna i lagen (1990:325) om allmän självdeklaration och kontrolluppgifter som ligger till grund för skattemyndighetens beslut. Några särskilda regler om uppgiftslämnande för att fastställa pensionsgrundande inkomst behöver därför inte införas i det reformerade pensionssystemet.

För att den allmänna försäkringskassan skall kunna fastställa de s.k. pensionsgrundande beloppen måste kassan få vissa uppgifter från andra myndigheter m.fl. automatiskt. Författningsbestämmelser om uppgiftsskyldighet behöver därför införas för vissa statliga myndigheter i förordning. I avsnitt 10.3 föreslås också att den som är ansvarig för grundutbildningen av totalförsvarspliktiga skall vara skyldig att lämna uppgifter härom till Totalförsvarets pliktverk. Vissa uppgifter som behövs för att besluta om pensionsgrundande belopp kommer dock försäkringskassan själv att förfoga över. Det gäller t.ex. uppgift om att en person blivit förälder eller tagit emot ett barn för adoption. Sistnämnda förhållande får försäkringskassan kännedom om i samband med att föräldrapenning och barnbidrag skall börja betalas ut. Beträffande barn som genom socialnämndens försorg har placerats hos någon annan än vårdnadshavaren får försäkringskassan ofta besked om detta genom anmälan från socialnämnden om att barnbidraget skall överföras till den som har hand om barnet. Sådana uppgifter som försäkringskassan förfogar över, bör få användas vid fastställandet av pensionsgrundande belopp.

Förutom de uppgifter som skattemyndigheten och försäkringskassan sålunda får del av utan något särskilt föreläggande, bör den enskilde samt statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare, försäkringsinrättningar och arbetslöshetskassor vara skyldiga att, i enlighet med vad som gäller i dag enligt AFL, efter föreläggande lämna de uppgifter som kan behövas för tillämpningen av reglerna i det reformerade pensionssystemet. Precis som enligt nuvarande regler i AFL bör denna bestämmelse också omfatta föreläggande av Riksförsäkringsverket och allmän förvaltningsdomstol. Detsamma bör gälla föreläggande av Premiepensionsmyndigheten.

Våren 1997 föreslog regeringen ett antal lagändringar för att förbättra försäkringskassornas utrednings- och kontrollmöjligheter. Bl.a. föreslogs en generell regel om att uppgifter som den försäkrade lämnar om faktiska förhållanden skulle lämnas på heder och samvete (prop. 1996/97:121). Förslaget har antagits av riksdagen (bet. 1996/97:SfU10, rskr. 1996/97:231). Motsvarande bör gälla även för uppgifter som en enskild skall lämna enligt denna lag.

Som nämnts ovan skall den enskilde enligt förvaltningslagen underättas om uppgifter som tillförts ärendet genom någon annan än henne eller honom själv. För att inte denna kommuniceringsskyldighet skall bli alltför omfattande, bör dock undantag göras för de uppgifter som skall

lämnas automatiskt från vissa myndigheter. Sådana uppgifter skall således inte behöva kommuniceras med den enskilde. Den enskilde torde ändå i flertalet fall få kännedom om dessa uppgifter genom den kontrolluppgift som erhålles i samband med deklarationen eller genom annan underrättelse från den som lämnat uppgiften.

27.3 Ändring av beslut

Regeringens förslag: Ändring i beräkningsunderlaget för ett beslut enligt denna lag skall automatiskt medföra att beslutet ändras. Detsamma gäller om det föranleds av en ändring av beslutad egenavgift.

Vid bristande avgiftsbetalning för en försäkrad som har haft inkomst av annat förvärvsarbete skall fastställd pensionsrätt och tillgodoräknade pensionspoäng räknas om med hänsyn till hur stor andel av avgifterna som har betalats.

Om en försäkrad har tillgodoräknats pensionsrätt för premiepension avseende pliktjänst eller barnår och därefter på grund av en taxeringsändring inte längre uppfyller det s.k. förvärvsvillkoret, skall den beslutade pensionsrätten för premiepension ändras.

Om ändringen av den pensionsgrundande inkomsten eller det pensionsgrundande beloppet med anledning av ändringen av beräkningsunderlaget skulle understiga 1000 kr skall dock ingen ändring ske.

För makar som har begärt överföring av pensionsrätt för premiepension skall en ändring som berör den överförda pensionsrätten även medföra en ändring hos den make till vilken överföringen skett.

Den enskilde skall alltid underrättas om att ett beslut har ändrats.

Promemoriornas förslag: Förslaget i Ds 1995:41 innehöll mer detaljerade bestämmelser om i vilka situationer en ändring kunde ske. De förslag som redovisades i Ds 1997:66 stämmer överens med regeringens förslag.

Utredningens förslag: I SOU 1997:131 lämnades förslag på särskilda regler om åtgärder vid bl.a. ändrad pensionsrätt. Dessa förslag har behandlats i avsnitt 26.2.

Remissinstanserna: *Riksskatteverket* har hänvisat till sitt remissvar över Ds 1995:29, vissa frågor avseende allmänna egenavgifter, där man anfört att de processuella frågorna beträffande de olika kopplingar som kan uppkomma mellan taxering, debitering och pensionsgrundande inkomst bör klarläggas. *Riksförsäkringsverket* anser att det bör framgå av bestämmelsen om följdändringar att denna även omfattar andra ändringar än taxeringsändringar. Regeln om sådan ändring bör vidare justeras så att det är storleken på ändringen av den inkomst/det belopp som ligger till grund för följdändringen som skall uppgå till ett visst belopp för att ändring skall behöva företas.

Skälen för regeringens förslag: Eftersom den pensionsgrundande inkomsten enligt det nuvarande pensionssystemet skall bestämmas med ledning av den försäkrades taxering, kan ändringar i denna medföra att också den pensionsgrundande inkomsten behöver ändras. På grund härav

finns det i LBP en bestämmelse om att skattemyndigheten skall ändra en försäkrads pensionsgrundande inkomst ex officio om skattemyndigheten eller allmän förvaltningsdomstol beslutar om ändrad taxering och ändringen föranleder en avvikelse från den beräknade pensionsgrundande inkomsten med minst 1 000 kr. På motsvarande sätt bör även i det reformerade pensionssystemet ett beslut om pensionsgrundande inkomst ändras, om den taxerade inkomsten ändras av skattemyndigheten eller allmän förvaltningsdomstol.

I det reformerade pensionssystemet kan pensionen grundas inte bara på pensionsgrundande inkomst utan även på andra pensionsgrundande belopp. Den pensionsgrundande inkomsten kommer t.ex. att i stor utsträckning ha betydelse för beräkningen av pensionsgrundande belopp för barnår. På grund härav bör den allmänna försäkringskassan vara skyldig att ändra även ett beslut om pensionsgrundande belopp i de fall då skattemyndigheten har ändrat den pensionsgrundande inkomsten och denna ändring föranleder att även det beslutade pensionsgrundande beloppet för den försäkrade behöver ändras. Detta bör gälla oavsett av vilken anledning skattemyndigheten har ändrat den pensionsgrundande inkomsten. Även ändringar efter t.ex. en omprövning bör föranleda ett nytt beslut om pensionsgrundande belopp av försäkringskassan.

Föranleder det ändrade beslutet om pensionsgrundande inkomst eller ett ändrat beslut om pensionsgrundande belopp att även beslutad pensionsrätt eller pensionspoäng bör ändras, skall försäkringskassan också vara skyldig att meddela ett nytt sådant beslut. Detta gäller oavsett om ändringen av det pensionsgrundande beloppet beror på att den pensionsgrundande inkomsten har ändrats eller om ändringen föranleds av en ändring eller omprövning av det pensionsgrundande beloppet. Ett beslut om ändring av pensionsrätt eller pensionspoäng kan i sin tur föranleda att storleken på den pension som skall betalas ut i form av inkomstpension, premiepension eller tilläggs pension, måste ändras. Alla förändringar i beräkningsunderlaget för ett beslut enligt denna lag bör således föranleda att de berörda myndigheterna gör de följdändringar som blir nödvändiga med anledning av det ändrade beräkningsunderlaget.

Eftersom det reformerade pensionssystemet skall vara ett avgiftsfinansierat system bör beslut enligt denna lag kunna ändras också då det föranleds av en ändring av ett beslut om egenavgift. Om det t.ex. skulle visa sig att skattemyndigheten vid bestämmandet av avgiftsunderlaget enligt skattebetalningslagen (1997:483) skulle anse att ett belopp som ingår i inkomst av annat förvärvsarbete skall hänföras till inkomst av anställning i stället bör en motsvarande ändring göras av den pensionsgrundande inkomst som avgiften hänför sig till.

För den som har haft inkomst av annat förvärvsarbete skall pensionsrätt och pensionspoäng endast tillgodoräknas i den utsträckning som egenavgift i form av ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift har betalats. Detta har närmare redovisats i avsnitt 13.5. Pensionsrätt och pensionspoäng kommer dock i allmänhet att ha tillgodoräknats innan det slutligt kan konstateras om de nämnda avgifterna har betalats. På grund härav behöver bestämmelsen om ändring även omfatta situationer då egenavgiften eller den allmänna pensionsavgiften inte till fullo har betalats. Skulle pension beräknad på sådan pensionsrätt redan ha börjat be-

talas ut, bör den enskilde dessutom vara skyldig att återbetala för mycket utbetalad pension (se avsnitt 26.1).

För att pensionsrätt för premiepension skall tillgodoräknas även för pensionsgrundande belopp för pliktjänst eller barnår har det föreslagits att den försäkrade senast då pensionsrätten fastställs måste ha uppfyllt ett s.k. förvärvsvillkor. Detta villkor har beskrivits närmare i avsnitt 11.6. Skälet till detta är att de medel som förvaltas i premiereservsystemet motsvaras av verkliga penningtransaktioner. Skulle det sedan på grund av ändrad taxering för den enskilde eller på grund av obetalda avgifter visa sig att förvärvsvillkoret inte var uppfyllt när pensionsrätten fastställdes bör den beslutade pensionsrätten för premiepension ändras.

För ändring av både pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp föreslogs i de olika departementspromemoriorna en beloppsspärr av innebörd att, om ändringen skulle medföra en avvikelse från vad som beslutats på mindre än 1 000 kr, behöver beloppet inte ändras. Riksförsäkringsverket föreslår i stället att storleken på taxeringsändringen respektive ändringen av den pensionsgrundande inkomsten skall vara avgörande för om en ändring skall företas. Detta är emellertid ingen lämplig lösning eftersom en taxeringsändring respektive en ändring av den pensionsgrundande inkomsten inte alltid medför följdändringar. För en försäkrad som har tillgodoräknats pensionsgrundande belopp för barnår innebär en ändring av den pensionsgrundande inkomsten dessutom att försäkringskassan behöver göra en ny beräkning av vilket av de tre alternativen för beräkning av det pensionsgrundande beloppet som är mest förmånligt. Någon form av beloppsspärr för när ändringar som föranleds av ändringar i beräkningsunderlaget skall ske, är emellertid nödvändig både för att den försäkrade skall slippa få besked om mycket små ändringar och kanske framförallt för att det inom premiereservsystemet inte ständigt skall behöva göras ändringar på premiepensionskontona som avser mycket små belopp. Regeringen anser att denna spärr bör utformas i enlighet med förslagen i departementspromemoriorna.

Som framgår av avsnitt 14 har det föreslagits att två makar skall kunna begära att den ena makens pensionsrätt för premiepension skall överföras till den andra maken. Sedan pensionsrätten för premiepension har fastställts och därefter överförs till den andra maken, kan dock beslutet beträffande den överförda pensionsrätten av olika anledningar komma att ändras. I sådana fall bör beslutet om pensionsrätt för båda makarna ändras.

Förutom de föreslagna bestämmelser som nu beskrivits om när ett beslut bör kunna ändras gäller förvaltningslagens regler om ändring av ett beslut på grund av att det har blivit uppenbart oriktigt eller liknande (26 § förvaltningslagen).

När ett beslut har ändrats bör den som berörs av ändringen underrättas om detta. Det gäller även om ett ändrat beslut om t.ex. pensionsgrundande inkomst inte föranleder någon ändring av beslutet om pensionsrätt. En sådan ändring kan ändå vara av betydelse för den försäkrade om han eller hon skulle vilja begära omprövning av pensionsrätten på grund av någon annan omständighet vid ett senare tillfälle. Om den företagna ändringen är av betydelse för den enskilde, även om beslutet om pensionsrätt inte påverkas, bör det också vara möjligt för denne att begära ompröv-

27.4 Omprövning av beslut

Regeringens förslag: Omprövning skall göras om den enskilde begär det eller om det finns andra skäl. Omprövning av beslut om pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp på begäran av den försäkrade skall dock normalt göras bara i samband med att beslutet om pensionsrätt eller pensionspoäng omprövas. Försäkringskassan skall överlämna frågor som gäller den pensionsgrundande inkomsten till skattemyndigheten, som får ompröva sitt beslut och därefter meddela försäkringskassan om detta har ändrats. Har den som beslutet avser avlidit får även annan som är berörd av beslutet begära omprövning av detta.

Den enskilde kan enligt huvudregeln begära omprövning av beslut om pensionsrätt, pensionspoäng och vårdår inom ett år efter fastställelseåret och av andra beslut inom två månader från det att han eller hon fick del av eller annars fått kännedom om beslutet. Riksförsäkringsverket skall inte kunna begära omprövning av beslut men såväl Premiepensionsmyndigheten och försäkringskassan som skattemyndigheten skall på eget initiativ under vissa förutsättningar kunna ompröva sina beslut och beräkningar. Omprövning av pensionsrätt, pensionspoäng och vårdår får då enligt huvudregeln ske inom ett år efter fastställelseåret. Andra beslut får omprövas till den enskildes fördel inom två månader från det att beslutet meddelades. Om ett beslut har blivit oriktigt på grund av att en enskild har lämnat oriktiga uppgifter eller har brustit i sin uppgiftsskyldighet eller om beslutet har fattats på ett uppenbart oriktigt eller ofullständigt underlag eller liknande får omprövning ske även efter de ovan angivna tidpunkterna. Detsamma gäller om beslutet påverkas av en ändring av ett beslut för en annan försäkrad eller ett beslut angående arbetsgivaravgift.

Den enskilde skall få tillfälle att yttra sig innan myndigheten eller försäkringskassan fattar beslut om omprövning.

Promemoriornas förslag: Förslaget i Ds 1995:41 innehöll flera olika regler beroende på om omprövningen var till fördel eller till nackdel för den enskilde. Där föreslogs dessutom att omprövning av pensionsrätt och därtill hörande beslut skulle ske inom motsvarande tider som gäller enligt taxeringslagen. Förslaget i Ds 1997:66 stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag. I denna promemoria föreslogs dock att försäkringskassan skulle kunna ompröva även andra beslut än beslut om pensionsrätt m.m. både till fördel och till nackdel för den enskilde inom två månader från det att beslutet meddelades.

Utredningens förslag: I SOU 1997:131 föreslogs att förvaltningslagens regler om omprövning av beslut skulle gälla inom premiereservsystemet.

Remissinstanserna: *Riksförsäkringsverket* anser att den föreslagna regleringen i Ds 1995:41 är omotiverat komplicerad. Samma regler bör gälla som för socialförsäkringen i övrigt. Det är inte nödvändigt med samma tidsfrister som gäller för taxeringen om konsekvensändringar får göras oberoende av den tid som förflutit sedan beslutet meddelades. Ändringar långt i efterhand är i sig otillfredsställande. Överklagande av beslut bör ha inkommit inom två månader efter delfåendet. I sitt yttrande över Ds 1997:66 anför verket att det bör finnas gemensamma omprövnings- och ändringsregler för hela socialförsäkringsområdet. I avvaktan på en översyn av dessa regler bör bestämmelserna i den nya lagen motsvara vad som gäller enligt 20 kap. 10 och 10 a §§ AFL. Detsamma anser *Kammarrätten i Stockholm*. Även *Länsrätten i Göteborgs och Bohus län* anser att det bör ske en översyn av hela socialförsäkringens processregler. *Länsrätten* anser vidare att det är otillfredsställande att försäkringskassan kan ompröva sina beslut även till nackdel för den enskilde och att en omprövning inom två månader från det att beslutet meddelades dessutom är för kort tid för att hinna med kommunikering, utredning m.m. *Göteborgs allmänna försäkringskassa* har inga synpunkter på förslaget.

Försäkringsanställdas förbund påpekar i sitt svar beträffande Ds 1995:41 att i de fall då omprövning skall göras även av skattemyndigheten så kommer handläggningstiden att bli längre varför föreskriften om maximal omprövningstid på sex veckor bör ändras.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande regler i LBP kan skattemyndighetens beslut om pensionsgrundande inkomst omprövas på begäran av den enskilde eller Riksförsäkringsverket. Dessutom kan skattemyndigheten ompröva ett beslut på eget initiativ. Regler om omprövning av skattemyndighets beslut finns också i taxeringslagen. I 20 kap. 10 § AFL finns bestämmelser om omprövning såvitt gäller beslut av allmän försäkringskassa. Försäkringskassan får enbart ompröva beslut som har fattats av tjänsteman och endast på begäran av den försäkrade. Riksförsäkringsverket får inte begära omprövning av försäkringskassans beslut. Vid omprövning får beslutet inte ändras till den enskildes nackdel. Förutom denna bestämmelse finns också regler om ändring av beslut i 20 kap. 10 a § AFL. Enligt denna bestämmelse skall försäkringskassan i vissa särskilt angivna fall självmant ändra sitt beslut. Denna regel har dock i praktiken kommit att tillämpas på ett sätt som inte helt överensstämmer med lagtextens lydelse.

Som anförts inledningsvis anser regeringen att förvaltningslagens bestämmelser bör tillämpas i så stor utsträckning som möjligt på beslut enligt den föreslagna lagen. Enligt förvaltningslagen skall omprövning ske om myndigheten finner att ett beslut är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning. De beslut som meddelas enligt den här föreslagna lagen bör emellertid kunna omprövas även i andra situationer än då beslutet är uppenbart oriktigt. Regeringen anser därför att det bör införas särskilda bestämmelser om omprövning i den nya lagen.

Frågan är då hur en sådan bestämmelse bör vara utformad. Bestämmelsen om omprövning i AFL medger bara omprövning på begäran av den enskilde och bestämmelsen om ändring har som sagt fått ett vidsträcktare tillämpningsområde än vad som direkt följer av lagtexten. Den nu före-

slagna lagen skall ligga till grund för ett helt nytt pensionssystem som skall ersätta nuvarande regler om ålderspension i AFL. Lagen skall vidare tillämpas av två olika myndigheter samt försäkringskassan vilka inte har någon gemensam myndighetskultur. Att då föra in en bestämmelse vars lydelse inte helt överensstämmer med dess tillämpningsområde kan inte anses tillfredsställande. Det kan däremot även finnas anledning att se över reglerna i AFL för omprövning m.m.

Regeringen föreslår därför att det för beslut enligt den här föreslagna lagen införs en helt ny regel om omprövning som skall tillämpas av skattemyndigheten, den allmänna försäkringskassan och Premiepensionsmyndigheten. Bestämmelsen innebär att ett beslut skall kunna omprövas på begäran av den som beslutet avser eller annars om det finns särskilda skäl för en omprövning. En omprövning måste således alltid ske när en enskild begär det och då oavsett av vilken anledning detta begärs. En begäran om omprövning måste dock, som framgår nedan, göras inom en viss tid efter det att beslutet meddelades. För övrigt skall ett beslut omprövas av myndigheten eller försäkringskassan om det t.ex. på grund av att det framkommit nya uppgifter finns anledning att ompröva beslutet. För omprövning i den sistnämnda situationen föreslås dock vissa begränsningar som framgår nedan.

I det reformerad ålderspensionssystemet kommer vanligtvis både skattemyndigheten och den allmänna försäkringskassan att medverka vid bestämmandet av en persons pensionsrätt. För att undvika att detta beslut berörs av olika omprövningar hos skattemyndighet respektive försäkringskassa som företas oberoende av varandra, föreslås det att huvudregeln bör vara att endast beslutet om pensionsrätt eller pensionspoäng skall kunna omprövas på begäran av den enskilde. Om den pensionsgrundande inkomsten berörs av omprövningen, bör försäkringskassan överlämna ärendet i den delen till skattemyndigheten, som själv får ompröva sitt beslut om den pensionsgrundande inkomsten och därefter meddela försäkringskassan om beslutet har ändrats. Försäkringskassan får sedan ompröva sitt beslut om pensionsgrundande belopp samt pensionsrätten och pensionspoängen.

I vissa situationer kan det dock finnas anledning att ompröva ett beslut om pensionsgrundande inkomst eller andra pensionsgrundande belopp även om inte storleken på själva pensionsrätten eller pensionspoängen skulle påverkas av omprövningen utan enbart fördelningen mellan olika pensionsgrundande poster. Detta kan nämligen ha betydelse för en försäkrad som t. ex. anser att den pensionsgrundande inkomsten bör vara högre och det pensionsgrundande beloppet för barnår lägre och som ännu inte uppfyllt det s.k. förvärvsvillkoret för att pensionsrätt i anledning av pensionsgrundande belopp skall medföra utbetalning av pension (se avsnitt 11.6). Detsamma gäller om omprövningen avser frågan om en inkomst skall hänföras till inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete eftersom detta har betydelse för vem som skall betala pensionsavgifterna för inkomsten. En särskild bestämmelse föreslås därför om att omprövning i sådana fall får ske av den pensionsgrundande inkomsten eller det pensionsgrundande beloppet och att samma regler som gäller för omprövning av pensionsrätt då skall gälla för omprövning av dessa beslut och att samma regler skall gälla för skattemyndigheten som

för försäkringskassan. När det i fortsättningen talas om omprövning m.m. av pensionsrätt gäller detta även omprövning av pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp i de fall då dessa beslut får omprövas särskilt.

Som närmare kommenteras i författningskommentaren till 13 kap. 9 § LIP skall omprövning ske på begäran av den som beslutet avser. För en försäkrad som har avlidit kan dock beslutet om dennes intjänade pensionsrätt ha betydelse för den som är berättigad till efterlevandepension. För det fall den som beslutet avser är avliden bör därför ett beslut även kunna omprövas på begäran av annan som är berörd av beslutet.

Vad gäller tiden inom vilken omprövning skall begäras kan olika överväganden göras. Beträffande beslut om pensionsgrundande inkomst, pensionsgrundande belopp, pensionsrätt och pensionspoäng har dessa beslut i allmänhet nära anknytning till beslutet om den försäkrades taxering. För taxeringsbeslut gäller att dessa kan omprövas inom fem år efter taxeringsåret. Eftersom det föreslås att beslut enligt den nya lagen skall ändras automatiskt om det föranleds av en ändring av den försäkrades taxering finns det ingen anledning att ha samma omprövningstider som för taxeringsbeslut. Ett beslut om pensionsrätt och pensionspoäng får emellertid som regel betydelse för den enskilde först efter lång tid men då kommer det å andra sidan att ha betydelse under lång tid. För ett sådant beslut är det inte tillfredsställande med en alltför kort omprövningstid. Regeringen föreslår därför att för beslut om pensionsrätt och pensionspoäng skall en begäran om omprövning ha kommit in till försäkringskassan inom ett år efter fastställelseåret. Eftersom ett år som det tillgodoräknats pensionspoäng för skall likställas med vårdår, bör beslut om vårdår behandlas på samma sätt som beslut om pensionspoäng och motsvarande tid för omprövning bör därför gälla även för det beslutet. För övriga beslut enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension bör tiden för begäran om omprövning, liksom enligt AFL, vara två månader från det att den enskilde fick del av beslutet.

Eftersom det rör sig om ett mycket stort antal beslut om pensionsrätt, pensionspoäng m.m. som kommer att meddelas varje år kan det, precis som i fråga om taxeringsbeslut, normalt sett inte komma i fråga att delge dessa. Därför måste också en enskild, som först efter fastställelseåret har fått kännedom om beslutet om pensionsrätt m.m., kunna begära omprövning av detta inom viss tid därefter. Det föreslås därför att en begäran om omprövning skall få göras inom två månader från det att den enskilde fick sådan kännedom.

I lagrådsremissen föreslogs att det dessutom skulle finnas en möjlighet att begära omprövning av beslut om pensionsrätt i den situationen att försäkringskassan meddelat ett nytt beslut angående tillgodoräknande av barnår för en försäkrad och detta skulle kunna innebära att den andre föräldern i stället var berättigad att tillgodoräkna sig sådan pensionsrätt. Förslaget byggde på det då lämnade förslaget att pensionsgrundande belopp för barnår automatiskt skulle tillgodoräknas modern om båda föräldrarna visserligen uppfyllde förutsättningarna för tillgodoräknande av sådant belopp men ingen anmälan gjorts om vem som skulle tillgodoräknas denna rätt. Om modern i ett senare beslut befanns inte uppfylla förutsättningarna för tillgodoräknande av sådant belopp fanns det skäl att ge

fadern möjlighet att begära omprövning av beslutet om pensionsrätt såvitt avsåg honom. I det förslag vi nu lämnar kommer i en sådan situation där föräldrarna inte gör något val, det pensionsgrundande beloppet att tillgodoräknas den förälder som har lägt pensionsunderlag. Om ingen av föräldrarna har något pensionsunderlag för det året eller har lika högt underlag tillgodoräknas modern det pensionsgrundande beloppet. De regler som vi nu föreslår innebär således att försäkringskassan måste pröva vem av föräldrarna som skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår i alla de fall där föräldrarna inte gjort någon anmälan i frågan. Det är då också rimligt att försäkringskassan ex officio gör en omprövning av beslutet om pensionsrätt för den andre föräldern i den situationen att det senare visar sig att den förälder som har tillgodoräknats det pensionsgrundande beloppet inte uppfyllde förutsättningarna för detta. Vi föreslår därför nu ingen särskild omprövningsrätt för den enskilde i den situationen. För förfluten tid är situationen däremot annorlunda och för denna tid bör därför gälla andra regler, vilket närmare redogörs för i avsnitt 27.6.

Som nämnts i inledningen till detta avsnitt kan Riksförsäkringsverket inte begära omprövning av försäkringskassans beslut men däremot av skattemyndighetens beslut om pensionsgrundande inkomst. Att Riksförsäkringsverket inte kan begära omprövning av försäkringskassans beslut motiverades i propositionen 1977/78:20 med förslag till ändrad organisation för besvärspövning inom socialförsäkringen m.m. med att det ansågs onödigt (s.98). Om Riksförsäkringsverket vill att ett beslut av försäkringskassan skall ändras, kan verket överklaga beslutet i stället. Eftersom det också får anses olämpligt att en tillsynsmyndighet kan begära omprövning av beslut som har fattats av den som myndigheten har att utöva tillsynen över, föreslås här att Riksförsäkringsverket inte skall ha möjlighet att begära omprövning av beslut som skattemyndigheten, försäkringskassan eller Premiepensionsmyndigheten meddelat enligt den föreslagna lagen om inkomstgrundad ålderspension. Riksförsäkringsverkets uppgift bör i stället vara att främja enhetlig tillämpning av lagstiftningen och verket bör därför ingripa endast när det gäller frågor som är av betydelse till ledning för rättstillämpningen. Det rättsmedel som då bör användas är överklagande. Om den enskilde begärt omprövning av ett beslut och Riksförsäkringsverket överklagar samma beslut bör hela ärendet överlämnas till förvaltningsdomstol för prövning.

Beträffande omprövning på initiativ av skattemyndigheten, försäkringskassan eller Premiepensionsmyndigheten finns det anledning att göra olika överväganden beroende på vad beslutet avser. För beslut om pensionsrätt, pensionspoäng och vårdår bör omprövning få göras av skattemyndigheten eller försäkringskassan inom samma tid som den enskilde kan begära omprövning av dessa beslut, det vill säga inom ett år efter fastställelseåret. Eftersom det inte alltid är alldeles klart om en sådan omprövning är till fördel eller till nackdel för den enskilde bör någon begränsning i detta avseende inte gälla för dessa beslut. För övriga beslut däremot, det vill säga framförallt beslut om pension, bör Premiepensionsmyndigheten eller försäkringskassan, såsom också länsrätten i Göteborgs och Bohus län har förordat, bara kunna ompröva ett beslut till den enskildes fördel om inte omprövningen föranleds av att det lämnats

oriktiga uppgifter eller liknande enligt vad som följer nedan. En omprövning av andra beslut än pensionsrätt m.m. till den enskildes fördel bör få göras inom två månader från det att beslutet meddelades.

Beslut enligt den här föreslagna lagen kommer ofta att fattas utan att den enskilde själv behöver göra någon anmälan eller inkomma med några uppgifter. Det är i princip bara vid uttag av pension som den enskilde behöver ge in en ansökan. Beträffande den som tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår finns dock en skyldighet att uppge inkomster från arbete i utlandet. Om den som beslutet avser har lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet bör det vara möjligt att ompröva ett beslut även efter den tid som nyss angivits. I fråga om premiepension till efterlevande kan en riktig uppgift ha lämnats såväl av pensionsspararen som en tidigare förmånstagare, som sedan har avlidit. I så fall bör även ett beslut om premiepension till den efterlevande få omprövas efter den vanliga omprövnings tiden. Detsamma bör gälla om det vid en senare tidpunkt framkommer att beslutet har fattats på ett uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag eller om det föreligger andra synnerliga skäl samt om det föranleds av ett beslut om ändrad arbetsgivaravgift, t.ex. om skattemyndigheten vid bestämmande av avgiftsunderlaget enligt skattebetalningslagen skulle anse att ett belopp som ingår i inkomst av anställning inte skall räknas in i avgiftsunderlaget. Omprövningar av de anledningar som angivits här bör få ske både till fördel och till nackdel för den enskilde.

Beträffande pensionsgrundande belopp för barnår kan det dessutom bli nödvändigt att ompröva ett sådant beslut för en försäkrad om beslutet för den andre föräldern (eller i förekommande fall styvföräldern) ändras och detta bör föranleda en ändring även av den förstnämnde försäkrades pensionsrätt. Detta har kommenterats i författningskommentaren till 13 kap. 13 §. Även i denna situation bör omprövning få ske vid en senare tidpunkt.

Den enskilde skall alltid få yttra sig innan ett beslut om omprövning fattas på initiativ av en myndighet eller försäkringskassa.

Enligt 20 kap. 10 § AFL gäller att omprövning av en fråga angående för mycket utbetald ersättning skall göras av socialförsäkringsnämnd om det belopp som har utbetalats för mycket överstiger 10 % av basbeloppet. Riksdagen har emellertid med i kraftträdande den 1 juli 1998 beslutat att denna bestämmelse skall tas bort (prop.1997/98:41, bet.1997/98:SfU8, rskr. 1997/98:153). Någon motsvarighet till denna bestämmelse föreslås därför inte i här.

Regeringens förslag: Beslut enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension skall överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Både den enskilde och Riksförsäkringsverket skall kunna överklaga besluten. Har den som beslutet avser avlidit får även annan som är berörd av beslutet överklaga detta. Den enskilde får dock bara överklaga beslut som först har omprövats eller ett beslut om avvisning. Överklagande av en enskild skall ha kommit in inom två månader från det att denne fick del av beslutet om omprövning. Riksförsäkringsverket får överklaga ett beslut om pensionsrätt m.m. inom ett år efter fastställelseåret och andra beslut inom två månader från det att beslutet meddelades.

Den begränsning i rätten att överklaga vissa avvisningsbeslut som har föreslagits i förvaltningsprocesslagen skall inte gälla avvisningsbeslut enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension som har fattats av försäkringskassan, skattemyndigheten eller Premiepensionsmyndigheten.

Beslut av allmän förvaltningsdomstol får överklagas av den enskilde inom två månader från det att denne fick del av beslutet och av Riksförsäkringsverket inom två månader från det att beslutet meddelades. Beslutet kan dessutom i vissa fall överklagas av den som meddelat det överklagade beslutet, varvid samma tid skall gälla som gäller för Riksförsäkringsverket. Bestämmelserna om tvåpartsprocess i 7 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291) skall dock inte gälla för mål om pensionsrätt m.m.

För prövning i kammarrätten krävs prövningstillstånd. Nämndemän skall inte ingå i kammarrätten vid prövning av mål om pensionsrätt. Vid prövning av övriga mål skall nämndemän ingå i kammarrätten om sådana ingått vid prövning i länsrätten.

Promemoriornas förslag: Förslagen i Ds 1995:41 och Ds 1997:66 stämmer delvis överens med regeringens förslag. I Ds 1995:41 och 1997:66 föreslogs dock att beslut om pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp normalt bara skulle få överklagas i samband med överklagande av beslutet om pensionsrätt.

Utredningens förslag: Förslaget i SOU 1997:131 stämmer i princip överens med regeringens förslag angående överklagande av ett beslut om pension.

Remissinstanserna: *Riksskatteverket* och *Skattemyndigheten i Stockholms län* tillstyrker uttryckligen förslaget i Ds 1995:41. *Länsrätten i Stockholms län* påpekar att det i Ds 1995:41 föreslås vissa bestämmelser i lagen som har samma materiella innehåll som förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen. Länsrätten anser vidare att det kan medföra olägenheter att tiden för överklagande i vissa fall blir obegränsad på grund av att den görs beroende av delgivning. Länsrätten ställer sig frågande till hur Riksförsäkringsverkets partställning skall behandlas i praktiken. I sina remissvar över Ds 1995:41 anför *Skattemyndigheten i Malmöhus län* att det bör vara möjligt att korrigera felaktigheter i beräkningen av arvsvinstberäkningen, och *Länsrätten i Värmlands län* anser att

den allmänna försäkringskassan bör vara part även i mål om pensionsrätt. *Kammarrätten i Sundsvall* menar att det saknas skäl för att nämndemän skall ingå i kammarrätten vid avgörande av socialförsäkringsmål. *Kammarrätten i Stockholm* anser beträffande förslagen i Ds 1995:41 att det inte bör uppställas särskilda villkor för att få överklaga beslut om pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp utan de allmänna förvaltningsrättsliga reglerna bör vara tillräckliga. Vidare påpekar kammarrätten beträffande förslaget i Ds 1997:66 att nämndemän bara ingår om målet beviljas prövningstillstånd och prövas i sak. *Riksförsäkringsverket* anför att verket bör undantas från kravet på prövningstillstånd i kammarrätten.

Skälen för regeringens förslag: I det nuvarande pensionssystemet får skattemyndighetens beslut om pensionsgrundande inkomst överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Detsamma gäller försäkringskassans beslut i olika ärenden enligt AFL. Om försäkringskassans beslut har fattats av en tjänsteman hos kassan måste det först omprövas innan det kan överklagas. Enligt den här föreslagna lagen kommer inga beslut att fattas av socialförsäkringsnämnd. På motsvarande sätt som gäller för beslut enligt AFL bör därför ett beslut enligt denna lag först omprövas innan det får överklagas av den enskilde. För att få enhetliga regler bör detta, i de fall beslut om pensionsgrundande inkomst får överklagas särskilt, även gälla sådant beslut.

För att förhindra att ett beslut om pensionsrätt påverkas av en omprövning som sker av både skattemyndigheten och försäkringskassan oberoende av varandra, har det i föregående avsnitt föreslagits att en huvudregel bör vara att endast försäkringskassans beslut om pensionsrätt skall få omprövas på begäran av den försäkrade. Skattemyndighetens beslut om pensionsgrundande inkomst och försäkringskassans beslut om pensionsgrundande belopp bör få omprövas bara i samband med omprövning av beslutet om pensionsrätt. I vissa fall föreslår vi dock att beslut om pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp skall få omprövas särskilt. Eftersom det föreslagits att endast ett beslut som har omprövats skall få överklagas av den enskilde behövs ingen motsvarande begränsning för överklagandet. I den mån ett beslut om pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp har omprövats får det också överklagas. Förslaget i denna del innebär också att i de enstaka fall då enbart beslutet om den pensionsgrundande inkomsten överklagas kommer samma regler om överklagande m.m. som gäller för försäkringskassan, enligt vad som följer nedan, att gälla också för skattemyndigheten. När ett beslut om pensionsrätt överklagas kommer det dock i allmänhet att medföra att domstolen ändå måste överpröva samtliga beräkningar som gjorts, eftersom såväl pensionsgrundande inkomst som pensionsgrundande belopp kan ligga till grund för beslutet om pensionsrätt.

Även övriga beslut enligt den föreslagna lagen bör givetvis efter omprövning vara överklagbara på samma sätt som i dag. Det gäller t.ex. beslut om utbetalning eller återbetalning av pension. Detsamma gäller beslut varigenom en begäran om omprövning har avvisats. Däremot utgör t.ex. den årliga arvsvinstuppräknningen, indexeringen inom fördelningssystemet av pensionsrätt m.m. inte ett särskilt beslut utan detta är en ren beräkningsprocedur inför beräkningen av pensionens storlek

som inte bör kunna överklagas särskilt. En sådan beräkning kan givetvis göras om, i fall det skulle visa sig att den innehåller felaktigheter av något slag.

Eftersom det föreslås att endast omprövningsbeslut (och i förekommande fall beslut om avvísning) skall få överklagas av den enskilde kan den tid inom vilken han eller hon måste klaga på beslutet vara densamma oavsett om beslutet gäller pensionsrätt eller pension. De olika tidsfrister som föreslås gälla för den enskilde i fråga om de olika besluten behöver då bara beaktas vid omprövningen. När en enskild överklagar ett beslut föreslås det därför att överklagandet skall ha inkommit inom två månader från det att han eller hon fick del av beslutet. Samma tid bör för övrigt också gälla för överklagande av förvaltningsdomstols beslut.

Riksförsäkringsverket bör också ha möjlighet överklaga samtliga beslut av skattemyndigheten, den allmänna försäkringskassan och Premiepensionsmyndigheten enligt den här föreslagna lagen. I föregående avsnitt har det emellertid föreslagits att Riksförsäkringsverket inte skall kunna begära omprövning av beslut. Därför bör den tid inom vilken ett överklagande från verket måste ha inkommit vara densamma som gäller för en enskild som vill begära omprövning, dvs. det bör gälla olika frister beroende på vad beslutet gäller. Beslut om pensionsgrundande inkomst och belopp, pensionsrätt, pensionspoäng och vårdår bör således överklagas före utgången av året efter fastställelseåret eller, om beslutet har meddelats efter den 31 oktober det året, inom två månader från det att beslutet meddelades. Eftersom beslut enligt 4 kap. LIP föreslås skall vara meddelade senast den 31 mars året efter fastställelseåret torde sistnämnda tidsfrist framförallt bli aktuell om Riksförsäkringsverket vill överklaga ett beslut om ändring eller omprövning. För övriga beslut enligt denna lag bör ett överklagande från Riksförsäkringsverket ha inkommit inom två månader från det att beslutet meddelades. Om verket vill överklaga en allmän förvaltningsdomstols beslut bör överklagandet ha inkommit inom två månader från det att detta beslut meddelades.

Regeringen har i den nyligen till riksdagen överlämnade propositionen 1997/98:101 Översyn av förvaltningsprocessen; en allmän regel om domstolsprövning av förvaltningsbeslut m.m. lämnat förslag till vissa ändringar i bl.a. förvaltningsprocesslagen avseende överklagande av avvísningsbeslut. I propositionen föreslås att om en förvaltningsdomstol har överprövat ett beslut om avvísning på grund av att ett överklagande har kommit in för sent, skall domstolens beslut inte få överklagas. Denna regel skall dock enligt förslaget inte gälla när avvísningsbeslutet har fattats av en försäkringskassa eller en arbetslöshetskassa. Bakgrunden till förslaget om överklagandeförbud är ett önskemål om att effektivisera förvaltningsprocessen och att därför införa ett överklagandeförbud motsvarande det som gäller enligt 30 § förvaltningslagen. I den lagrådsremiss som föregick propositionen lämnades därför ett förslag till begränsningar såvitt avsåg rätten att överklaga beslut om att avvisa ett överklagande på grund av att det har kommit in för sent. I propositionen (s.89) har konstaterats att denna begränsning på socialförsäkringsområdet och när det gäller rätten till arbetslöshetsersättning dock endast skulle omfatta de fall där ett överklagande har kommit in för sent och inte avvísningsbeslut som avser en för sent inkommen begäran om

omprövning. I anledning härav har i propositionen föreslagits att ett undantag från överklagandeförbudet skall gälla bl.a. i fråga om beslut enligt AFL som fattats av försäkringskassan. Undantaget gäller däremot inte när länsrätten fattar avvisningsbeslutet eftersom det i dessa fall alltid är fråga om att avvisa ett överklagande. Regeringen anger vidare i propositionen att avsikten är att i ett annat sammanhang återkomma till frågan avseende de fall där det nu görs undantag från överklagandeförbudet.

Också i det reformerade pensionssystemet föreslår vi att det skall finnas regler om omprövning av beslut av försäkringskassan, skattemyndigheten och Premiepensionsmyndigheten. Om inte undantag görs i förhållande till det i prop.1997/98:101 lämnade förslaget om överklagandeförbud kommer detta förbud att gälla för avvisningsbeslut såvitt avser ett för sent inkommet överklagande men inte en för sent inkommen begäran om omprövning. Av samma skäl som anförts för att det tills vidare skall göras undantag för beslut av försäkringskassan i ärenden enligt AFL bör undantag gälla avvisningsbeslut enligt LIP. Detta överensstämmer också med vad som var innebörden av förslaget i lagrådsremissen angående inkomstgrundad ålderspension. Undantaget bör dock på samma sätt som enligt förslaget i prop.1997/98:101 begränsas till att gälla avvisningsbeslut av den instans som också skulle kunna fatta omprövningsbeslut. Även om detta innebär en avvikelse från lagrådsremissens förslag saknas skäl att här utvidga undantaget i denna lag till att gälla även avvisningsbeslut av högre instans när något sådant undantag inte har föreslagits i de övriga författningar där det i proposition 1997/98:101 har föreslagits att ett undantagande skall införas. Undantag skall således endast gälla avvisningsbeslut enligt LIP som har fattats av försäkringskassan, skattemyndigheten eller Premiepensionsmyndigheten. Undantagsbestämmelsen skall därtill också gälla för personer födda år 1937 eller tidigare, för vilka i övrigt processreglerna i LBP i stället är tillämpliga.

I december 1995 beslutade riksdagen att det skulle införas en obligatorisk tvåpartsprocess i förvaltningsprocessen, där det allmänna skulle företrädas av den myndighet som först beslutade i saken. En särskild bestämmelse härom har införts i 7 a § förvaltningsprocesslagen. Riksförsäkringsverket har dock enligt 20 kap. 12 § andra stycket AFL möjlighet att överta den allmänna försäkringskassans uppgift att föra talan. Ändringarna, som bara gäller i den mån det inte finns avvikande bestämmelser i annan lag eller författning, trädde i kraft den 1 maj 1996. Beträffande mål om pensionsrätt innebär emellertid en sådan processordning vissa praktiska problem, eftersom den här föreslagna ordningen innebär att såväl skattemyndigheten som försäkringskassan har meddelat beslut som ligger till grund för försäkringskassans beslut om pensionsrätt och pensionspoäng samtidigt som besluten om pensionsgrundande inkomst och belopp normalt skall få överklagas bara i samband med överklagande av beslut om pensionsrätt. Regeringen anser därför att Riksförsäkringsverket ensam bör vara part i mål som rör pensionsrätt, pensionspoäng och vårdår. Eftersom mål om pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp, i de fall då de överklagas särskilt, skall behandlas som mål om

pensionsrätt kommer även dessa mål att vara undantagna från 7 a § förvaltningsprocesslagen.

Tvåpartsprocessen bör däremot kunna tillämpas vad gäller övriga mål om inkomstgrundad ålderspension, dvs. framför allt i mål om utbetalning och återbetalning av pension. En motsvarighet till den införda bestämmelsen i AFL om Riksförsäkringsverkets rätt att överta försäkringskassans uppgift att föra talan bör införas även i den nu föreslagna lagen om inkomstgrundad ålderspension och detta bör även gälla för mål där Premiepensionsmyndigheten är part. När och hur Premiepensionsmyndigheten och försäkringskassorna bör underrätta Riksförsäkringsverket om mål som kan vara av intresse att bevaka eller överta talan i, får verket reglera särskilt.

Tvåpartsprocessen innebär också att såväl Premiepensionsmyndigheten som de allmänna försäkringskassorna får överklaga en allmän förvaltningsdomstols beslut i de mål där myndigheten eller kassan har varit part, dvs. i detta fall i alla mål utom mål om pensionsgrundande inkomst och belopp, pensionsrätt, pensionspoäng samt vårdår. För överklaganden av Premiepensionsmyndigheten eller en allmän försäkringskassa bör samma tidsfrister gälla som för Riksförsäkringsverket, det vill säga två månader från det att beslutet meddelades.

Enligt det förslag som lämnats i avsnitt 13.3 skall beslut om pensionsgrundande inkomst enligt huvudregeln meddelas av den skattemyndighet inom vars verksamhetsområde den försäkrade var bosatt den 1 november intjänandeåret och beslut om pensionsgrundande belopp av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den försäkrade är bosatt när beslutet fattas. Vanligtvis torde detta sakna betydelse för frågan om vilken domstol som skall handlägga ett överklagande av ett sådant beslut, eftersom det föreslås att i normalfallet endast beslutet om pensionsrätt skall kunna överklagas. I de undantagsfall som tidigare redovisats då beslut om pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp skall kunna överklagas särskilt kan det dock inträffa att besluten som överklagas har fattats av en skattemyndighet respektive en försäkringskassa i två olika län, varför besluten skall överklagas till två olika länsrätter. I sådana fall bör domstolarna med stöd av bestämmelserna i 14 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar se till att målen handläggs vid en länsrätt. Inom domstolen bör det vanligen vara mest lämpligt att mål om tillämpningen av lagen om inkomstgrundad ålderspension handläggas gemensamt om där finns flera mål som antingen berör samma person eller berör flera personer vars pensionsrätt är beroende av varandra.

Våren 1994 behandlade riksdagen propositionen 1993/94:133 om instansordningen m.m. i de allmänna förvaltningsdomstolarna. I denna proposition föreslog regeringen bl.a. att det skulle införas en möjlighet att kräva prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt. Riksdagen godkände regeringens förslag (bet. 1993/94:JuU24, rskr. 1993/94:319). I propositionen 1994/95:27 om fortsatt reformering av instansordningen m.m. i de allmänna förvaltningsdomstolarna har regeringen föreslagit att prövningstillstånd skall införas för ett stort antal måltyper, bl.a. socialförsäkringsmål. Riksdagen har godkänt även detta förslag (bet. 1994/95:JuU6, rskr. 1994/95:165). I enlighet med den allmänna principen

bör det även för mål enligt den nu föreslagna lagen fordras prövningstillstånd för prövning i kammarrätten. Huruvida Riksförsäkringsverket bör undantas från detta krav är en fråga som bör behandlas enhetligt för hela socialförsäkringsområdet. Detta får därför övervägas i samband med en översyn av de processuella bestämmelserna i AFL m.fl. författningar inom det området.

Enligt nuvarande bestämmelser skall kammarrätten avgöra mål enligt LBP utan att nämndemän medverkar medan nämndemän skall medverka i mål enligt AFL om nämndemän ingått i länsrätten. Mål om pensionsrätt torde till största delen komma att avse beräkning av pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp. De påminner därmed mer om mål enligt LBP än om andra socialförsäkringsmål. Det torde inte heller vara så vanligt med rena skälighetsbedömningar i dessa mål. Mot bakgrund av detta föreslås att nämndemän inte bör medverka i kammarrätten när det gäller mål angående pensionsrätt m.m. För övriga mål enligt den föreslagna lagen bör däremot nämndemän medverka enligt samma regler som gäller i dag för mål enligt AFL. Så som Kammarrätten i Stockholm har påpekat förekommer medverkan av nämndemän i kammarrätten bara när målet prövas i sak.

27.6 Beslut avseende åren 1960-1998

Regeringens förslag: För beslut om pensionsrätt för premiepension avseende åren 1995–1997 skall en begäran om omprövning ha inkommit till den allmänna försäkringskassan senast den 31 augusti 2000. För beslut om pensionsrätt i övrigt och andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst för åren 1960–1998 skall begäran om omprövning ha kommit in till den allmänna försäkringskassan senast den 30 juni 2001. Motsvarande tidpunkter skall gälla för överklagande av Riksförsäkringsverket. Om beslutet har meddelats efter den 30 juni 2000 respektive den 30 april 2001 får Riksförsäkringsverket dock komma in med överklagandet inom två månader från den dag då beslutet meddelades.

Särskilda tidsfrister skall gälla för den som inte fått kännedom om beslutet före de ovan nämnda tidpunkterna samt om det pensionsgrundande beloppet för barnår för en förälder har omprövats och den andre föräldern av denna anledning vill få sin egen pensionsrätt omprövad.

I övrigt skall i huvudsak samma regler om ändring, omprövning och överklagande gälla som för det årliga beslutet.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 1995:41 stämmer delvis överens med regeringens. I den promemorian föreslogs dock att endast ett retroaktivt beslut skulle meddelas senast den 1 juli 1998 och begäran om omprövning eller överklagande skulle ha inkommit senast den 30 juni 1999.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några synpunkter på detta förslag.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om pensionsrätt och andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst för åren 1960–1998 skall, enligt det förslag som redovisats i avsnitt 15.5, meddelas vid två olika tillfällen av den allmänna försäkringskassan och den försäkrade skall underrättas om besluten senast den 31 maj 1999 respektive 31 mars 2000. Pension enligt det reformerade pensionssystemet skall enligt förslaget börja betalas ut tidigast den 1 januari 2001. Eftersom det i huvudsak är besluten om den retroaktiva pensionsrätten som skall ligga till grund för den utbetalade pensionen, är det angeläget att de retroaktiva besluten i så stor utsträckning som möjligt kan vinna laga kraft före nämnda tidpunkt. Av denna anledning föreslås en särskild tidsregel för omprövning och överklagande av besluten för förfluten tid. För sådana beslut bör en begäran om omprövning ha kommit in till försäkringskassan före den 30 augusti 2000 såvitt avser beslutet om pensionsrätt för premiepension för åren 1995-1997 och den 30 juni 2001 såvitt avser övriga beslut. Före denna tidpunkt kan även försäkringskassan självmant ompröva sina beslut. Beslut om pensionsgrundande inkomst för tiden 1960-1998 berörs inte av dessa regler. För dessa beslut gäller de regler om omprövning och överklagande som finns i LBP.

Den som gör sannolikt att han eller hon inte fått kännedom om ett beslut avseende tid före 1999 senast två månader före den 31 augusti 1999 respektive den 30 juni 2000 får begära omprövning eller överklaga beslutet inom två månader från det att han eller hon fick kännedom om beslutet. Detta gäller bl.a. när någon underrättelse om besluten inte sänts till den berörde. Sådan underrättelse skall enligt förslaget i avsnitt 15.5 inte behöva sändas till personer som inte längre är inskrivna hos någon försäkringskassa. Även för andra personer som av olika skäl, t.ex. utlandsvistelse, inte fått kännedom om försäkringskassans beslut gäller att överklagandetiden är två månader från det att personen i fråga fick kännedom om beslutet.

Omprövning efter de ovan angivna tiderna bör också kunna ske om den förälder som har tillgodoräknats det pensionsgrundade beloppet för barn efter omprövning inte längre är berättigad till beloppet. Den andre föräldern bör då kunna begära omprövning av sin pensionsrätt för att själv få tillgodoräkna sig detta belopp. Som framgår av avsnitt 27.4 fanns en sådan bestämmelse i LIP i det förslag som granskades av lagrådet men har nu tagits bort för framtiden. För de retroaktiva besluten bör emellertid en sådan regel finnas eftersom tillgodoräkande av pensionsrätt för barnår till en fader förutsätter att han har ansökt om sådan rätt inom viss tid. En fader som avstår från att inom den föreskrivna tiden göra en sådan ansökan på grund av att föräldrarna vill att modern skall tillgodoräknas pensionsrätten för barnår bör ha möjlighet att begära omprövning av sin egen pensionsrätt om det efter en omprövning av moderns pensionsrätt skulle visa sig att modern inte är berättigad att tillgodoräknas beloppet. En sådan begäran bör få göras även efter den ordinarie omprövningstiden om faderns först vid en senare tidpunkt får kännedom om att moderns pensionsrätt har omprövats. Begäran om omprövning bör också kunna ske även om inte någon ansökan om att tillgodoräknas barnårsrätten har gjorts.

Riksförsäkringsverket bör få överklaga de retroaktiva besluten senast den 31 augusti 1999 respektive den 30 juni 2000. Som *Lagrådet* påpekat kan i de fall överklagandet avser beslut som har omprövats och omprövningsbeslutet fattats sent, tiden för överklagande bli alltför kort eller till och med ha gått ut vid de angivna tidpunkterna. I enlighet med *Lagrådets* förslag skall därför Riksförsäkringsverket få komma in med överklagandet inom två månader från den dag beslutet meddelades om denna dag infaller efter den 30 juni 2000 respektive den 30 april 2001.

Precis som för det årliga beslutet om pensionsrätt måste beslut om pensionsgrundande belopp och pensionsrätt för åren 1960-1998 omprövas innan de kan överklagas till domstol av en enskild. Även i övrigt bör i huvudsak samma regler gälla för de retroaktiva besluten som för det årliga beslutet.

27.7 Preskription

Regeringens förslag: Preskriptionslagen (1981:130) skall inte vara tillämplig på en enskilds fordran på pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension.

Fordran på pensionsbelopp som inte har lyfts före utgången av andra året efter det då beloppet blev tillgängligt för lyftning skall vara preskriberad.

Promemorians förslag: I Ds 1995:41 föreslogs en särskild regel om preskription av fordringar enligt den nya lagen.

Utredningens förslag: I SOU 1997:131 anfördes däremot att rätten till pension inte borde kunna preskriberas. Förslaget om preskription av pensionsbelopp som blivit tillgängligt för lyftning motsvarar vad som föreslagits i samtliga betänkanden.

Remissinstanserna: *Länsrätten i Värmlands län* ifrågasätter med anledning av förslaget i Ds 1995:41 om det är skäligt att låta en socialförsäkringsersättning preskriberas. *Länsrätten* anser också att bestämmelsen behöver förtydligas genom att det klargörs att preskriptionslagen är tillämplig. *Skattemyndigheten i Göteborgs och Bohuslän* anser att bestämmelsen om preskription i Ds 1995:41 är ohemul med tanke på den försäkrades ålder och eventuella hälsotillstånd. I vart fall bör en ytterligare kommunikationsskyldighet tillkomma för försäkringskassan innan preskription sker. Myndigheten anför vidare angående förslaget i SOU 1997:131 om förverkande av belopp som inte har lyfts inom två år från det att beloppet blev tillgängligt för lyftning att tiden bör utsträckas till fem eller tio år för att inte en person som t.ex. vistas utomlands skall gå miste om premiepension till efterlevande som utbetalas utan personens vetskap.

Skälen för regeringens förslag: I Ds 1995:41 konstaterades det att det framför allt för hanteringen av premiepensionsmedlen kunde finnas ett behov av en särskild preskriptionsregel. 1997 års premiereservutredning har emellertid i sitt betänkande anført att rätten till pensionsbelopp som inte har förfallit till betalning inte bör kunna preskriberas. Däremot kan

det enligt utredningen av praktiska skäl behövas bestämmelser om när personer, som myndigheten inte har någon kunskap om och som kan antas vara döda, skall utgå ur systemet. En sådan strykning skulle innebära bl.a. att tillgodohavandet på deras premiepensionskonton kan gå in i arvsvinstanteringen men däremot inte att de mister sin rätt till pension; om en sådan person mot förmodan dyker upp, får hans tillgodohavande rekonstrueras. Enligt utredningen måste frekvensen av sådana händelser antas bli så låg att man utan vidare torde kunna sätta åldersgränsen för strykning vid t.ex. 80 år. Någon särskild regel om preskription föreslogs därför inte av utredningen. En administrativ åtgärd av det slag som föreslagits ovan berör inte de enskildas rätt och behöver därför inte regleras i lag. Regeringen delar utredningens bedömning angående behovet av en särskild regel om preskription. Inte heller för pensionsfordringar från det s.k. fördelningssystemet finns något behov av en preskriptionsbestämmelse.

I preskriptionslagen finns emellertid även regler om preskription av fordringar på bl.a. pension. I 2 § preskriptionslagen stadgas att en fordran preskriberas tio år efter tillkomsten om inte preskriptionen avbryts dessförinnan och för fordran på pension räknas preskriptionstiden från den dag då fordringen tidigast kan göras gällande. Preskriptionslagens bestämmelser om preskription gäller såvitt inget annat är föreskrivet i någon annan författning. En särskild bestämmelse om att preskriptionslagen inte är tillämplig på den enskildes fordringar på pension enligt den föreslagna lagen om inkomstgrundad ålderspension bör därför införas.

Enligt 20 kap. 5 § AFL skall ett belopp som inte lyfts före utgången av andra året efter det då beloppet förfallit till betalning vara förverkat. En motsvarande regel bör gälla även för utbetalningar enligt denna lag. Lagrådet har emellertid i samband med behandlingen av en motsvarande bestämmelse i förslaget till ny lag om underhållsstöd (prop. 1995/96:208) anfört att det inte går att utläsa av bestämmelsen när ett underhållsstöd skall anses ha förfallit till betalning och att lagtexten därför borde ändras. Den nu föreslagna bestämmelse har utformats med beaktande av detta. *Lagrådet* ifrågasätter dock i samband med granskningen av detta lagförslag uttrycket förverkat och påpekar att detta leder till frågan huruvida preskriptionslagen överhuvudtaget är tillämplig på de angivna fordringarna. För att klargöra att preskriptionslagen är tillämplig på utbetalningar av pension används därför i den nu föreslagna lagtexten i stället ordet preskriberad. Detta innebär bl.a. att preskriptionslagens regler om preskriptionsavbrott kommer att vara tillämpliga avseende fordran på pensionsutbetalningar. Även beträffande efterlevandepension så måste någon form av preskriptionsregel finnas för att inte sådana utbetalningar skall finnas kvar hos Premiepensionsmyndigheten för evigt. Det är rimligt att samma tid gäller oberoende av vad som utbetalats.

Regeringens förslag: Pensionsbelopp som ännu inte har betalats ut får inte utmätas, utom i fall då utmätningen sker i enlighet med reglerna i 7 kap. utsökningsbalken angående utmätning av lön m.m. Rätten till pension kan inte heller överlåtas eller pantsättas innan pensionen är tillgänglig för lyftning. Detsamma gäller för tillgodohavande på premiepensionskonto.

Promemorians och utredningens förslag: Förslagen i Ds 1995:41 och SOU 1997:131 stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser har berört denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Beträffande utmätning och överlåtelse av rätt till pension har det ända sedan lagen om allmän försäkring infördes funnits en bestämmelse i 20 kap. 6 § om att inestående fordran på ersättning enligt lagen inte får tas i mät och inte heller överlåtas innan ersättningen är tillgänglig för lyftning. Emellertid har i utsökningsbalken införts en möjlighet att utmäta även belopp som utges i form av pension enligt de regler som gäller för utmätning av lön. Enligt dessa regler får lön som inestår hos arbetsgivaren utmätas. Enligt en tidigare bestämmelse i utsökningslagen, som föregick utsökningsbalken, fick utmätning inte ske förrän gäldenären kunde lyfta lönen eller pensionen. Ändringen innebar att utmätning skulle kunna ske genom anvisning till arbetsgivaren eller pensionsutbetalaren att innehålla viss del av de utgående beloppen, dvs. utmätning skulle kunna ske innan lönen eller pensionen var tillgänglig för lyftning. När de nya reglerna om utmätning av lön infördes ansåg Lagberedningen i sitt betänkande (SOU 1964:57 s. 328 och 330) att det i förtydligande syfte borde göras ett tillägg till bestämmelsen i 20 kap. 6 § AFL så att det uttryckligen angavs att förbudet mot utmätning av inestående belopp inte hindrade utmätning enligt reglerna om utmätning av lön. Med anledning härav infördes ett nytt andra stycke i denna paragraf med den angivna innebörden.

Regler, motsvarande dem som gäller enligt nuvarande pensionsregler, bör införas även i det reformerade pensionssystemet. Detta innebär att fram till dess att en pensionsutbetalning görs och beloppet därmed blir tillgängligt för lyftning gäller förbudet mot överlåtelse, pantsättning och utmätning. När pensionsbeloppet har blivit tillgängligt för lyftning kan den försäkrade överlåta eller pantsätta det. Beloppet kan emellertid vid denna tidpunkt utmätas bara enligt bestämmelserna om utmätning av lön m.m. i 7 kap. utsökningsbalken. När pensionsbeloppet har lyfts kan det utmätas också enligt de vanliga reglerna om utmätning.

Regeringens förslag: 7 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100) kompletteras så att den omfattar även ärenden enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension samt ärenden hos Premiepensionsmyndigheten. För vissa uppgifter om premiepensionsmedlen skall en mer omfattande sekretess gälla. En sådan bestämmelse förs in i 9 kap. sekretesslagen.

Promemorians och utredningens förslag: Förslagen i Ds 1995:41 och SOU 1997:131 motsvarar i princip regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Datainspektionen* tillstyrker förslagen i Ds 1995:41 och SOU 1997:131. Ett flertal remissinstanser, bl.a. *Försäkringsförbundet*, *Fondbolagens Förening*, *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Arbetsgivarföreningen* anser att det ligger i de försäkrades intresse att kunna få information om sina tillgodohavanden och de fonder som valts från förvaltaren. Ett medgivande om att sekretessen får brytas borde kunna lämnas på blanketten för val av fond enligt instanserna.

Skälen för regeringens förslag: I 7 kap. 7 § sekretesslagen regleras frågor om sekretess i ärenden som rör AFL hos försäkringskassan, Riksförsäkringsverket och domstol. Där regleras också möjligheten att i annan lagstiftning göra undantag från sekretessen i vissa fall. Eftersom de väsentligaste reglerna om ålderspensioner i framtiden kommer att finnas i den här föreslagna lagen om inkomstgrundad ålderspension bör bestämmelsen kompletteras så, att den uttryckligen omfattar även ärenden enligt den föreslagna lagen och även ärenden hos Premiepensionsmyndigheten. Av fjärde stycket i 7 kap. 7 § sekretesslagen framgår att det därigenom också blir möjligt att i den nu föreslagna lagen föreskriva undantag från sekretessen i vissa fall, t.ex. då det gäller uppgifter om pension som i vissa fall får lämnas ut till försäkringsbolag, utländska socialförsäkringsorgan m.m. Ett sådant undantag har föreslagits i 15 kap. 15 § LIP. *Datainspektionen* har ifrågasatt att sådana undantag görs och menar att de i vart fall bör motiveras närmare. I författningskommentaren till 15 kap. 15 § LIP finns en närmare förklaring till den bestämmelsen.

En annan fråga i detta sammanhang som har övervägts av 1997 års premiereservutredning är om 7 kap. 7 § sekretesslagen ger ett tillräckligt skydd för de uppgifter om pensionsspararens förhållanden som kommer att finnas hos Premiepensionsmyndigheten. Vad som är av intresse här är dels uppgifterna om storleken av tillgodohavandet på premiepensionskontot och om pensionens storlek, dels uppgifterna om vilka fonder som har valts för de medel som förvaltas för den enskildes räkning. I bägge fall är det fråga om uppgifter om personliga förhållanden.

För de uppgifter i dagens socialförsäkringssystem som närmast motsvarar uppgifterna om den enskildes tillgodohavande i premiereservsystemet och storleken av hans pension gäller sekretess bara om det kan antas att den som uppgiften rör (eller någon närstående) lider men om uppgiften röjs. Den ovan nämnda Premiereservutredningen konstaterar att även om tillgodohavanden på premiepensionskonton så småningom kommer att kunna uppgå till relativt höga belopp och att uppgifterna därmed kan komma att bli av större intresse för t.ex. media

på ett sätt som många enskilda skulle kunna uppfatta som obehagligt, kan detta inte anses utgöra tillräckliga skäl för att införa en mer omfattande sekretess för dessa uppgifter. Regeringen delar denna uppfattning.

Vad däremot gäller uppgifter om en enskilds fondval och fondbyten kan sådana uppgifter vara mer känsliga. Man måste räkna med att många skulle uppleva det som ett allvarligt intrång i deras personliga integritet om sådana uppgifter skulle lämnas ut. Vissa personer skulle kanske t.o.m. påverkas i sitt val av fonder om de visste att uppgifterna kunde lämnas ut. För dessa uppgifter har därför utredningen föreslagit att det bör gälla sekretess med ett s.k. omvänt skaderekvisit; dvs. uppgifterna skall bara kunna lämnas ut om det står klart att den enskilde inte lider men av att uppgiften röjs.

Även regeringen anser att för uppgifter om fondval och byte bör det gälla en mer omfattande sekretess. Detta innebär att det normalt inte blir möjligt för en fondförvaltare att få ut uppgifter om t.ex. vilka personer som har valt fonder hos en viss förvaltare. Däremot kan den enskilde enligt 14 kap. 4 § sekretesslagen efterge sekretessen om han eller hon t.ex. vill vända sig till förvaltaren för att få mer information.

1997 års premiereservutredning har vidare föreslagit ett generellt förbud mot att lämna ut uppgifter om vad pensionsspararen har bestämt angående efterlevandeskydd så länge denne själv lever. Regeringen delar utredningens uppfattning om att en sådan bestämmelse bör införas. Som *Lagrådet* förordat föreslår vi att dessa bestämmelser förs in i 9 kap. sekretesslagen.

I 10 § LBP finns en bestämmelse som reglerar rätten för tjänstemän och ledamöter i skattenämnd och länsrätt att ta del av handlingar som rör beräkningen av pensionsgrundande inkomst, taxeringshandlingar m.m. Bestämmelsen har funnits sedan reglerna om beräkning av pensionsgrundande inkomst infördes år 1959. Frågor om vem som har rätt att ta del av handlingar regleras emellertid numera i sekretesslagen. Således följer det av 1 kap. 3 § sekretesslagen att uppgifter i handlingar som upprättats för beräkning av pensionsgrundande inkomst inte får röjas för någon annan myndighet eller för andra inom samma myndighet om det är fråga om två olika verksamhetsgrenar. Såväl taxeringsverksamhet som verksamhet som rör beräkning av pensionsgrundande inkomst utgör en verksamhetsgren för vilken föreskrivs sekretess enligt 9 kap. 1 § sekretesslagen. Därmed får också allt material som rör taxeringen användas vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst och tvärtom. Detta gäller givetvis också för verksamheten i skattenämnd och länsrätt. Någon motsvarighet till bestämmelsen i 10 § LBP behöver därför inte införas i den nu föreslagna lagen.

Vidare gäller enligt 14 kap. 2 § 3 att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till myndighet som behöver den i sin tillsynsverksamhet. Detta innebär att Riksförsäkringsverket bör kunna få tillgång till allt nödvändigt material i samband med att verket vill granska ett visst ärende t.ex. om beräkning av pensionsgrundande inkomst.

Regeringens förslag: Socialförsäkringsregisterlagen (1997:934) skall vara tillämplig även på register som förs av Premiepensionsmyndigheten.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 1995:41 innebar att den dåvarande lagen (1994:1517) om socialförsäkringsregister skulle tillämpas på det nya pensionssystemet.

Utredningens förslag: I SOU 1997:131 föreslås att den nyligen antagna socialförsäkringsregisterlagen (1997:934), som fr.o.m. den 1 januari 1998 bl.a. ersätter lagen (1994:1517) om socialförsäkringsregister, skall göras tillämplig även på Premiepensionsmyndigheten.

Remissinstanserna: *Datainspektionen* tillstyrker förslaget i Ds 1995:41 att de personregister som behövs för administrationen författningsregleras enligt lagen (1994:1517) om socialförsäkringsregister. Inspektionen vill dock för närvarande inte utesluta att det nya pensionssystemet kan medföra behov av ändringar i den lagen. Inspektionen tillstyrker även det nu aktuella förslaget i SOU 1997:131 om ändring i socialförsäkringsregisterlagen. Inspektionen har också pekat på frågan om socialförsäkringsregisterlagens förhållande till den ”gamla” datalagen respektive den nya personuppgiftslagen. *Riksskatteverket* påpekar att uppgifter om obetalda tilläggsavgifter numera lämnas på ADB-medium vilket bör beaktas vid regleringen.

Skälen för regeringens förslag: Ålderspensionsförsäkringen skall handhas av Riksförsäkringsverket, Premiepensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna. För detta måste inrättas nya register med uppgifter om pensionsgrundande inkomst och belopp, fastställd pensionsrätt m.m. För beräkning av pensionsrätt för studier måste det troligen finnas uppgifter om utbetalda studiebidrag inom studiemedelssystemet och för beräkning av pensionsrätt för pliktjänstgöring måste framför allt finnas uppgifter om fullgjorda tjänstgöringsdagar för vilka utbetalats dag ersättning. För beräkning av pensionsrätt för barnår måste en relativt omfattande registrering av folkbokföringsuppgifter ske. Även i övrigt måste vissa folkbokföringsuppgifter finnas. Dessa register skall föras av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna gemensamt.

Premiepensionsmyndigheten kommer att för varje pensionssparare behöva föra ett premiepensionskonto. Dessa konton kommer att föras med automatisk databehandling och utgöra ett personregister enligt datalagen (1973:289). Hanteringen kommer också att utgöra sådan behandling av personuppgifter som omfattas av den i regeringens proposition 1997/98:44 föreslagna personuppgiftslagen, som skall ersätta datalagen fr.o.m. den 24 oktober 1998. Uppgifterna i registret kommer att falla in under tryckfrihetsförordningens handlingsbegrepp, och handlingen kommer att anses upprättad och förvarad hos myndigheten (se 2 kap. 3 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen). Uppgifterna i registret kommer därför att vara allmänna handlingar hos myndigheten. I propositionen om ny personuppgiftslag anvisade regeringen dessutom en generell översyn och anpassning av befintliga registerförfattningar.

Regeringen överlämnade våren 1997 till riksdagen ett förslag till en ny socialförsäkringsregisterlag (prop. 1996/97:155, Enhetlig registerlagstiftning på socialförsäkringsområdet, m.m.). Förslaget innebar en generell reglering av personregistren inom socialförsäkringsadministrationen. Inom ramen för de ändamål som anges i lagen skall de allmänna försäkringskassorna och Riksförsäkringsverket själva få avgöra vilka socialförsäkringsregister som behövs för verksamheten. Förslaget har antagits av riksdagen (bet. 1997/98:SfU5, rskr. 1997/98:52). Lagen ger ett generellt författningsstöd för försäkringskassorna och Riksförsäkringsverket att bygga upp de personregister som behövs för ärendehandläggningen. Socialförsäkringsregisterlagen bör göras tillämplig också på Premiépensionsmyndighetens register över pensionspararna och deras tillgodohavanden m.m. Premiépensionsmyndigheten bör vara ensam registeransvarig för det eller de register som förs särskilt för myndigheten men även försäkringskassorna och Riksförsäkringsverket bör kunna få direktåtkomst till registren om det behövs för ärendehantering.

Premiépensionsmyndigheten kommer också att behöva ett register över de fonder som har anmälts för deltagande i premiereservsystemet och de fondbolag som förvaltar dessa fonder. Registret kan sannolikt upprättas utan personuppgifter. Registret kommer då inte att falla in under socialförsäkringsregisterlagen, som bara gäller personregister, och inte heller under datalagen eller den föreslagna personuppgiftslagen. Om det skulle visa sig att personuppgifter behövs också i detta register, bör socialförsäkringsregisterlagen tillämpas även i det fallet. Ändamålet med det registret får anses täckt av 3 § 2 socialförsäkringsregisterlagen; eftersom det är fråga om förberedande åtgärder för handläggning av ärenden om val och byte av fond.

Det är angeläget att Premiépensionsmyndighetens register inrättas tidigt. Socialförsäkringsregisterlagen bör därför göras tillämplig på Premiépensionsmyndigheten redan från och med den 1 juli 1998 och inledningsvis avse även utredningen som organiserar den nya myndigheten.

Många av de uppgifter som skall antecknas i de nya pensionsregistren skall tillföras registret från andra myndigheter, såväl i samband med att registren skapas som löpande. Eftersom utlämnandet av uppgifterna i allt väsentligt kommer att ske på ADB-medium, måste bestämmelserna i datalagen beaktas. Även bestämmelserna i den nyligen föreslagna personuppgiftslagen (prop. 1997/98:44) som föreslås träda i kraft den 24 oktober 1998, kan bli tillämpliga. För registerbehandlingar som pågår vid ikraftträdandet av den sistnämnda lagen föreslås dock att den gamla datalagen skall få tillämpas till den 1 oktober 2001. I vissa fall kan dessutom krävas särskilt författningsstöd för att uppgifterna skall få lämnas ut på ADB-medium. I samband med nyssnämnda översyn av registerförfattningarna som föranletts av den föreslagna personuppgiftslagen får de frågor som Datainspektionen fört fram om den framtida regleringen och kopplingen till personuppgiftslagen övervägas.

Flertalet av de uppgifter som behöver inhämtas från andra myndigheter för att fastställa pensionsgrundande belopp och pensionsrätt torde vara offentliga och något generellt hinder mot att lämna ut uppgifterna finns då inte. Med hänsyn till att det ändå kan råda sekretess för vissa uppgifter och i syfte att klargöra och precisera skyldigheten att lämna uppgifter,

bör skyldigheten att lämna uppgifter författningsregleras särskilt. Det bör ske i form av förordning såvitt gäller andra statliga myndigheter. En särskild skyldighet för andra än statliga myndigheter att lämna ut uppgifter om fullgjord pliktjänstgöring har dessutom föreslagits i avsnitt 10. 3. Genom att skyldigheten författningsregleras bryts också den sekretess som eventuellt kan gälla för vissa uppgifter (14 kap. 1 § sekretesslagen).

En huvudregel är att en myndighet som skall lämna ut uppgifter som finns registrerade hos myndigheten själv kan bestämma på vilket sätt de skall lämnas ut. Om uppgifterna finns på ADB-medium eller skall lämnas ut på sådant medium måste naturligtvis datalagens bestämmelser iakttas så att uppgifterna inte lämnas ut eller används annat än i överensstämmelse med registrets ändamål eller vad som gäller enligt lag eller annan författning. I vissa fall finns dessutom särskilda inskränkningar i rätten att lämna ut uppgifterna på ADB-medium. Sådana inskränkningar finns i dag i fråga om bl.a. uppgifter i folkbokföringsregister och i skatteregister.

I 11 § lagen (1990:1536) om folkbokföringsregister anges att utlämnande på ADB-medium av uppgifter i lokalt folkbokföringsregister eller centralt referensregister får ske endast om detta följer av lag eller förordning eller om regeringen eller den myndighet som regeringen utser medger det. Detta kan bli nödvändigt för att pensionsgrundande belopp för barnår skall kunna fastställas för förfluten tid.

Sedan den 1 juli 1995 gäller lagen (1995:743) om aviseringsregister. Denna innebär att ett centralt register för avisering och annat tillhållande av folkbokföringsuppgifter har inrättats. Registret innehåller de uppgifter från det centrala referensregistret och de lokala folkbokföringsregistren som behövs för aviseringsverksamheten. Vidare får sådana uppgifter som den mottagande myndigheten har rätt att registrera lämnas ut från aviseringsregistret på ADB-medium. Därmed finns författningsstöd för utlämnande av folkbokföringsuppgifter till Riksförsäkringsverket på ADB-medium.

I fråga om rätten att lämna ut uppgifter från skatteregister på ADB-medium finns en inskränkning i 11 § lagen (1980:343) om skatteregister. I 4 § skatteregisterförordningen (1980:556) finns dock angivet att uppgift om bl.a. pensionsgrundande inkomst får lämnas till Riksförsäkringsverket på ADB-medium för pensionsberäkning. Här kan även nämnas att Riksskatteverket, enligt 33 § skattebetalningsförordningen (1997:750), skall underrätta Riksförsäkringsverket om tilläggsavgift (dvs. i fortsättningen ålderspensionsavgift) som vid tillämpningen av 16 kap. 12 § andra stycket skattebetalningslagen inte anses betald och om tilläggsavgift som har betalats efter debiteringen av slutlig skatt men före utgången av juni månad året efter taxeringsåret eller i vissa fall före utgången av fjärde månaden efter den månad då skatten debiterades.

Uppgifter skall även lämnas från myndigheter vars register inte är författningsreglerade på samma sätt som folkbokföringsregistren och skatteregistren utan har inrättats med stöd av särskilda regeringsbeslut eller efter beslut av Datainspektionen. Det gäller bl.a. register hos Centrala studiestödsnämnden och Totalförsvarets pliktverk. Datainspektionen har i flera fall meddelat närmare föreskrifter om registrens förande.

Vidare kommer uppgifter att behöva hämtas från andra socialförsäkringsregister, bl.a. för att bestämma pensionsgrundande belopp för

barnår. Enligt 12 § socialförsäkringsregisterlagen får de nya pensionsregistren tillföras nödvändiga uppgifter från andra socialförsäkringsregister.

Som framgått finns i vissa fall redan i dag författningsstöd för att uppgifter skall få lämnas ut på ADB-medium, medan detta i andra fall måste regleras i författning. Det förefaller lämpligast, att det i samband med att skyldigheten att lämna ut uppgifterna regleras för olika myndigheter samtidigt anges, i den utsträckning det är nödvändigt, att utlämnandet får ske på ADB-medium.

Förutom förslaget om ändring i socialförsäkringsregisterlagen och en bestämmelse i LIP om skyldigheten att lämna uppgifter till Totalförsvarets pliktverk angående utbetalad dagersättning för plikttjänst, lämnas inga förslag till författningsreglering här utan det får i stället ske i samband med att regeringen senare utfärdar förordningar om skyldigheten för myndigheter att lämna uppgifter till Riksförsäkringsverket samt rätten att lämna ut uppgifter på ADB-medium m.m.

28 Mellangenerationen

28.1 Intjänande av pensionsrätt

Regeringens förslag: Personer födda åren 1938–1953 skall omfattas av de reformerade intjänandereglerna enligt den s.k. tjugondelsinfasingen.

Personer i mellangenerationen, dvs. födda åren 1938–1953, skall för tiden före det år då de fyller 65 år tillgodoräknas pensionspoäng för tilläggspension även om de under hela året har uppburit hel ålderspension. Fr.o.m. det år då de fyller 65 år skall pensionsrätt tillgodoräknas fullt ut i det reformerade pensionssystemet.

Promemoriornas förslag: Förslaget i Ds 1995:41 stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag. Vissa förändringar i förhållande till Ds 1995:41, vilka föreslås i Ds 1997:67, omfattas dock av regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte kommenterat denna del av förslaget. *Riksskatteverket (RSV)* tillstyrker förslaget att personer som fortsätter att arbeta fr.o.m. det år de fyller 65 skall tjäna in sin pensionsrätt helt enligt reformerade intjänanderegler. RSV konstaterar att förslaget möjliggör att pensionsavgifterna kan vara lika stora för olika årskullar, vilket, enligt RSV, är av synnerlig vikt. Beträffande de föreslagna ändringarna av mellangenerationens omfattning har *Statens löne- och pensionsverk*, *Pensionärernas Riksorganisation*, *Försäkringskassaförbundet (FKF)* och *Sveriges Pensionärsförbund* tillstyrkt respektive uttryckt att de inte har haft några erinringar mot förslaget. FKF och vissa allmänna försäkringskassor påpekar dock att förslaget initialt kan medföra problem, eftersom det för personer födda år 1938–1939 inte går att lämna besked om långsiktiga effekter av eventuella tidiga pensionsuttag. FKF förut-

sätter därför att dessa årskullar får ett för dem avpassat informationsmaterial. Flera allmänna försäkringskassor har även understrukt vikten av att de årsklasser som kan göra förtida uttag före första utbetalningstillfället år 2001 informeras på ett klart och tydligt sätt om vilka regler som gäller.

Skälen för regeringens förslag: Ålderspensionsreformen innebär en genomgripande förändring av ålderspensionssystemet och ställer därmed stora krav på utformningen av övergångsregler. Å ena sidan är det från samhällsekonomisk synpunkt samt med hänsyn till kommande generationer angeläget att reformen inte bara träder i kraft så fort som möjligt utan också att den får ett visst genomslag redan inom den närmaste framtiden. Å andra sidan bör de pensionslöften som har ställts i utsikt i det nuvarande pensionssystemet i möjligaste mån uppfyllas, särskilt i förhållande till personer som redan är pensionärer eller som vid ikraftträdandet har en stor del av sitt yrkesverksamma liv bakom sig. Vid utformningen av övergångsregleringen till det reformerade pensionssystemet gör sig således motstridiga intressen gällande. Övergångslösningar som skulle innebära att en årsklass helt omfattas av det nuvarande ålderspensionssystemet medan nästa årsklass omfattas helt av ett reformerat system skulle skapa kraftiga tröskeeffekter, något som inte är önskvärt. Övergången till det reformerade systemet bör därför ske gradvis.

Enligt de antagna riktlinjerna skall personer som är födda år 1934 eller tidigare i princip inte beröras av det reformerade ålderspensionssystemets regler. Personer som är födda åren 1935–1953 skall enligt riktlinjerna fasa in successivt i det reformerade ålderspensionssystemet genom en metod som benämns tjugondelsinfasing. Denna metod innebär att personer som omfattas av tjugondelsinfasingen skall få ett visst antal tjugondelar av sin pension beräknad enligt det reformerade ålderspensionssystemets regler och resterande tjugondelar enligt det nuvarande pensionssystemets regler. Som en sammanfattande beteckning på de årsklasser som skall omfattas av tjugondelsinfasingen används här termen mellangenerationen.

Den numera beslutade tidpunkten för ikraftträdande av reformen – den 1 januari 1999 – innebär att det reformerade pensionssystemet kommer att träda i kraft fyra år senare än vad Pensionsarbetsgruppen föreslog och tre år senare än vad som fastslogs i de antagna riktlinjerna. Med hänsyn till denna förskjutning aktualiseras frågan huruvida förändringar behöver göras i övergångsreglerna och då särskilt beträffande omfattningen av mellangenerationen. Alltför stora ändringar av övergångsreglerna bör emellertid inte komma i fråga. En lämplighetsavvägning måste göras mellan å ena sidan vikten av att personer med i det närmaste hela sitt yrkesverksamma liv bakom sig inte skall omfattas av de reformerade intjänandereglererna och å andra sidan intresset av att det reformerade ålderspensionssystemet skall omfatta så många personer som möjligt till så stor del som möjligt. Under den fortsatta beredningen har olika lösningar övervägts. I Ds 1997:67 konstaterades att en möjlig lösning skulle kunna vara att den s.k. tjugondelsinfasingen byts ut mot en kortare infasingstid, exempelvis en femtondelsinfasing. I promemorian föreslås dock ingen sådan förändring mot bakgrund av att tjugondelsinfasingen är en av de grundläggande principerna i det reformerade ålderspensionssystemet och att så starka skäl som skulle krävas för att frångå en sådan

infasningsmodell inte har framkommit. Regeringen delar denna uppfattning. Vi föreslår därför att den modell för tjugondelsinfasing som lades fast i de antagna riktlinjerna och som sträcker sig från årsklassen 1935 till årsklassen 1953 skall ligga fast.

De numera senarelagda tidpunkterna för de reformerade reglernas ikraftträdande och för första utbetalning – år 1999 respektive år 2001 – bör emellertid rimligen leda till vissa justeringar i övergångsregleringen. Således innebär de numera beslutade tidpunkterna att personer ur de äldsta årsklasserna i mellangenerationen – med den omfattning som slås fast i de antagna riktlinjerna – kan ha gjort uttag av ålderspension innan de reformerade intjänandereglerna träder i kraft år 1999 samt att individer ur ytterligare några årsklasser kan ha gjort pensionsuttag före första utbetalningstillfället år 2001. Eftersom de omfattas av det reformerade pensionssystemets regler, kan den omräkning som kommer att äga rum år 2001 innebära såväl nettohöjningar som nettosänkningar av den utgående pensionen. De individer som gör pensionsuttag före ikraftträdandet år 1999 kommer emellertid inte att kunna förutse effekterna av ett sådant pensionsuttag.

Mot bakgrund av bl.a. dessa problemställningar har under den fortsatta beredningen övervägts vilka förändringar i övergångsreglerna som lämpligen bör genomföras. En teoretiskt möjlig lösning skulle kunna vara att införa en särskild garanti för nu aktuella årsklasser. En sådan särskild garanti skulle emellertid bli komplicerad och svåröverskådlig. En första fråga är vad som skall garanteras: en viss pensionsnivå eller bästa utfall av båda systemen. Det torde i det närmaste vara omöjligt att hitta en konstruktion för garantin som vid en automatisk omräkning leder till att ingen individ skulle få förändrad nettopension. Jämförelsen försvåras bl.a. av att olika skatteregler avses gälla före respektive efter ikraftträdandet av det reformerade ålderspensionssystemet, av olika kommunalskattesatser samt av särskilda omräkningseffekter som uppstår vid exempelvis partiella uttag. En annan fråga är om endast de som gjort pensionsuttag eller samtliga i berörda årsklasser skall omfattas av en sådan garanti. En reglering som omfattar samtliga riskerar att bli kostsam och alltför förmånlig för många medan en garantiregel som omfattar endast vissa kan leda till spekulation. Av angivna skäl kan en särskild garanti inte anses vara en praktiskt möjlig lösning.

Den ur teknisk synvinkel minst komplicerade metoden skulle vara att begränsa mellangenerationen till årsklasserna 1940–1953. Personer födda åren 1935–1939, som kan ha gjort pensionsuttag före omräkningstidpunkten år 2001, skulle då följa samma regler som personer födda år 1934 eller tidigare, både såvitt avser inkomstrelaterad pension och grundskydd. De årsklasser som inte längre skulle tillhöra mellangenerationen skulle få behovet av grundskydd tillgodosett genom den övergångsvisa garantipensionen, som, enligt antagna riktlinjer, skall konstrueras så att i princip ingen pensionär får ett lägre nettoutfall än med nuvarande grundskyddsregler. Att de äldsta årsklasserna i mellangenerationen inte skulle omfattas av det reformerade pensionssystemet skulle även innebära ett närmande till Pensionsarbetsgruppens avvägning, som den redovisats i betänkandet, att personer som vid ikraftträdandet av det reformerade systemet är 60 år eller äldre inte skulle beröras av det reformerade ålders-

pensionssystemets intjänanderegler. För att inte göra onödigt stora ingrepp i den fastlagda infasningen skulle återstående årsklasser i mellangenerationen lämpligen behålla den nuvarande fördelningen mellan reformerad inkomstrelaterad pension och pension enligt nuvarande regler. Personer födda år 1940 skulle således, även om denna årsklass skulle vara den första årsklass som omfattas av mellangenerationen, erhålla 6/20 av sin inkomstrelaterade pension från det reformerade systemet.

Att inte låta vissa årsklasser omfattas av mellangenerationen är generellt sett till nackdel för de individer ur dessa årsklasser vilkas reformerade inkomstgrundande ålderspension enligt livsinkomstprincipen skulle vara högre än pensionen enligt reglerna för ATP. På motsvarande sätt är det en fördel att inte omfattas av mellangenerationen för de personer vilkas tilläggspension i form av ålderspension skulle vara högre än den inkomstgrundande pensionen enligt livsinkomstprincipen samt dessutom högre än pensionen enligt den allmänna garantiregeln (se avsnitt 28.3).

För de årsklasser som inte längre skulle tillhöra mellangenerationen skulle grundskyddet komma att utgöras av den övergångsvisa garantipensionen i stället för av garantipension. Eftersom garantipensionen enligt antagna riktlinjer avses vara mer generös än den övergångsvisa garantipensionen kan det antas att garantipensionen genomsnittligt sett ger ett bättre nettoutfall.

En annan effekt av att inte omfattas av reformerade intjänanderegler är att personer i sådana årsklasser inte längre skulle ha möjlighet att fortsätta att tjäna in pensionsrätt efter det år då de fyller 64 år. De skulle således omfattas av reglerna i nuvarande system om intjänande av pensionsrätt. Detta kan givetvis innebära en nackdel för de individer som vill och kan fortsätta arbeta efter detta år. Under beredningen har därför övervägts möjligheten att skapa en särreglering för dessa årsklasser med innebörden att de – om de inte längre omfattas av mellangenerationen – får motsvarande möjlighet att fortsätta att tjäna in pensionsrätt fr.o.m. det år då de fyller 65 år inom nuvarande system. Detta aktualiserar dock frågan om fortsatt pensionsavgiftsuttag för sådana inkomster och eftersom många vid 65 års ålder redan har fått maximalt utbyte av dagens 15- och 30-årsregler skulle det fortsatta intjänandet sällan ge något ekonomiskt utbyte. Att medge möjlighet till undantagande från fortsatt intjänande och därmed avgiftsskyldighet torde vara något som är administrativt ohanterligt. I Ds 1995:41 föreslogs att även personer med så liten del som 1/20 av sin inkomstrelaterade pension från det reformerade systemet får rätt att fullt ut tjäna in pensionsrätt i detta system fr.o.m. det år då de fyller 65 år. Detta innebär en mycket fördelaktig reglering, eftersom den icke-kvoterade pensionsrätt som på så sätt tjänas in i det reformerade systemet ger rätt till pension trots att individen kan ha full pension i ATP-systemet. Det skulle kunna hävdas att denna reglering är för förmånlig och att det borde krävas en större andel av pensionen i det reformerade systemet för att intjänanderätten efter det år den pensionsberättigade fyller 64 skall aktualiseras. För det stora flertalet torde ett fortsatt yrkesarbete fr.o.m. det år de fyller 65 år dessutom inte vara aktuellt. De nackdelar som kan uppstå för ett mindre antal individer får därför anses uppvägda av de fördelar det skulle innebära att inte längre omfattas av de reformerade intjänandereglerna,

åtminstone vad gäller de äldsta årsklasserna i mellangenerationen såsom den fastslagits i riktlinjerna.

Att inte längre låta vissa årsklasser omfattas av mellangenerationen samtidigt som den tidigare fastlagda tjugondelsinfasingen bibehålls med ursprungliga kvotdelar skulle betyda ett avsteg från den successiva infasingen och medföra en tröskeeffekt i infasingssystemet. Med en begränsning såvitt avser samtliga årsklasser som kan ha gjort pensionsuttag före omräkningstillfället år 2001, eller årsklasserna 1935–1939, skulle infasingen starta med årsklassen 1940, vars individer erhåller 6/20 av sin inkomstrelaterade pension från det reformerade pensionssystemet. Skillnaden i pension för individer med likvärdiga livsinkomster födda år 1939 respektive år 1940 skulle således kunna bli avsevärt större än för senare årgångar. Detta gäller särskilt i det fall att det reformerade systemet ger det bästa utfallet. Med det bästa utfallet enligt nuvarande regler kan effekten mildras av att den tidigare nämnda garantiregeln kan vara tillämplig. Regeringen finner att övervägande skäl talar för att ett så litet avsteg som möjligt bör göras från den successiva tjugondelsinfasingen.

Vid bedömningen av vilka i den tidigare föreslagna mellangenerationen som bör respektive inte bör omfattas av de reformerade intjänande-reglerna intar årsklassen 1935 en särställning, eftersom flertalet personer i denna årsklass torde ha erhållit ålderspension när reformerade ålderspensioner börjar betalas ut. Det föreligger således en stor risk att ett stort antal individer i denna årsklass skulle få en förändrad nettopension vid omräkningstillfället; en effekt som knappast är rimlig. Det är därför i princip oundvikligt att framflyttningen av omräkningstidpunkten till år 2001 får som konsekvens att personer födda år 1935 inte längre skall ingå i mellangenerationen.

Vad därefter gäller frågan om ytterligare årsklasser inte skall omfattas av de reformerade reglerna måste, som ovan sagts, en lämplighetsavvägning göras. Det kan härvid starkt ifrågasättas om det kan uppfattas som rimligt att individer som gjort eller kan ha gjort uttag av ålderspension skall påverkas av ett regelsystem som de vid tidpunkten för uttaget inte kunde känna till. Med hänsyn till att det reformerade pensionssystemet enligt vad som numera beslutats skall träda i kraft år 1999 gör sig denna avvägning gällande beträffande årsklasser som kan ha gjort pensionsuttag dessförinnan, eller, mot bakgrund av den numera beslutade ändringen av lägsta åldersgräns för uttag av ålderspension från 60 till 61 års ålder, utöver årsklassen 1935 även årsklasserna 1936 och 1937. Däremot kan denna synpunkt inte göras gällande beträffande årsklasserna 1938 och 1939. Personer ur dessa årsklasser kommer enligt föreslagna regler att kunna göra pensionsuttag tidigast vid 61 års ålder och har vid ett sådant uttag – som för årsklassen 1938 kan ske tidigast under år 1999 och för årsklassen 1939 tidigast under år 2000 – en möjlighet att överblicka konsekvenserna av sina åtgärder mot bakgrund av det regelverk som då redan har trätt i kraft. Ett av de starkaste skälen för att dessa årsklasser inte skulle innefattas i mellangenerationen skulle därmed falla. En begränsning som innebär att fem årsklasser undantas skulle dessutom innebära ett mycket kraftigt avsteg från den successiva infasingen. Att personer födda år 1938 står kvar i mellangenerationen och omfattas av

reformerade intjänanderegler till 4/20 innebär att avsteget från den successiva infasningen skulle minimeras.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att årsklasserna 1935–1937 inte längre skall omfattas av mellangenerationen och de reformerade intjänandereglerna. Med en bibehållen infasningsmodell skulle således årsklassen 1938 som första årsklass tjäna in pensionsrätt i det reformerade pensionssystemet med 4/20 och mellangenerationen komma att omfatta årsklasserna 1938–1953. Kvotdelarna kommer då att fördela sig på sätt som framgår i tablå 28.1.

Tablå 28.1 Övergångsregler för personer födda åren 1938–1953. Andelen pension beräknad enligt reformerat respektive nuvarande pensionssystem

Personer födda	Ålder år 1998	Kvotdelar	
		Reformerat pensionssystem	Nuvarande
– 1937		–	20/20
1938	60 år	4/20	16/20
1939	59 år	5/20	15/20
1940	58 år	6/20	14/20
1941	57 år	7/20	13/20
1942	56 år	8/20	12/20
1943	55 år	9/20	11/20
1944	54 år	10/20	10/20
1945	53 år	11/20	9/20
1946	52 år	12/20	8/20
1947	51 år	13/20	7/20
1948	50 år	14/20	6/20
1949	49 år	15/20	5/20
1950	48 år	16/20	4/20
1951	47 år	17/20	3/20
1952	46 år	18/20	2/20
1953	45 år	19/20	1/20
1954 –		20/20	–

Utgångspunkten är att mellangenerationen skall följa samma regler som personer födda år 1954 eller senare såvitt avser intjänande och uppräknings av pensionsrätt i det reformerade ålderspensionssystemet. Även vad gäller regler för uttag och utbetalning av pension samt förfaranderegler är utgångspunkten att det reformerade pensionssystemets regler skall gälla även för mellangenerationen. Detta innebär t.ex. att den begränsning som regeringen föreslår i avsnitt 18.1 beträffande möjligheterna att mer än en gång per sexmånadersperiod återkalla eller minska ett uttag av inkomstpension från det reformerade systemet kommer att fr.o.m. år 2001 gälla även för mellangenerationens pensionsuttag. Vidare kommer nuvarande regler om automatisk utbetalning av pension vid 65 års ålder huvudsakligen inte gälla för mellangenerationen. I stället kommer – på samma sätt som för personer födda år 1954 eller senare – enligt vad som nu föreslås utbetalning av pension i princip att ske först efter ansökan. Fr.o.m. den 1 januari 1999 kommer det som huvudregel inte heller för personer i mellangenerationen att finnas möjlighet att få pension utbetald för tid före ansökan härom (se närmare om dessa förslag i avsnitt 25.1 och 29.4).

Som redovisats i avsnitt 25.3 föreslår vi vidare att den särskilda garantiregeln i 4 kap. 4 § lagen om arbetsskadeförsäkring och 10 § lagen om statligt personskadeskydd, som innebär att livränta kan fortsätta att utges efter 65 års ålder i den mån ålderspensionen inte uppgår till 65 % av livräntebeloppet, skall avskaffas fr.o.m. den 1 januari 1999, vilket även skall gälla för mellangenerationen.

Metoden med tjugondelsinfasing innebär emellertid att det för försäkrade som omfattas av denna måste fastställas pensionsrätt och beräknas pension enligt såväl nuvarande regler som enligt reformerade regler. Vidare måste – på samma sätt som gäller för personer som fullt ut omfattas av det reformerade ålderspensionssystemet – inom detta system beaktas inkomster m.m. som avser tid både före och efter det reformerade systemets ikraftträdande. I avsnitt 15 har närmare redogjorts för hur reformerad pensionsrätt enligt förslagen här skall tillgodoräknas för förfluten tid, dvs. för tid före år 1999. Förslagen innebär för mellangenerationen bl.a. att pensionsrätt enligt nuvarande och reformerade regler kommer att finnas registrerade parallellt såvitt avser förfluten tid.

Övergångsregleringen innebär att det för försäkrade som tillhör mellangenerationen även framöver måste parallellt registreras dels pensionspoäng enligt nuvarande system, dels pensionsrätt inom det reformerade pensionssystemet. Pensionspoäng skall därvid beräknas i princip enligt nuvarande regler, medan pensionsrätt enligt det reformerade systemet skall beräknas med tillämpning av reglerna i det reformerade ålderspensionssystemet. Den parallella registerföringen måste sålunda avse både förfluten tid, dvs. tid före år 1999, och tid fr.o.m. år 1999.

Enligt nuvarande regler har hittills gällt att inkomster som tjänats in efter det år då den försäkrade har fyllt 64 år inte resulterar i pensionspoäng. Med hänsyn till de i det reformerade ålderspensionssystemet grundläggande principerna om en livsinkomstbaserad ålderspension och en flexibel pensionsålder skall, enligt vad som nu föreslås, någon motsvarande begränsning i möjligheten att tjäna in pensionsrätt inte finnas i det reformerade ålderspensionssystemet.

Hur inkomster som personer i mellangenerationen tjänat in efter 64 års ålder skall hanteras mot bakgrund av tjugondelsinfasingen har övervägts under det tidigare beredningsarbetet. Pensionsarbetsgruppen föreslog i sitt betänkande att personer som berörs av tjugondelsinfasingen för år efter det år de har fyllt 64 år skulle tillgodoräknas pensionsrätt enbart inom det reformerade pensionssystemet och att denna pensionsrätt därigenom skulle bli av betydelse enbart såvitt gäller relevant antal tjugondelar. Pensionsavgifterna skulle anpassas till tjugondelsinfasingen och den pensionsrätt som de facto skulle påverka pensionsutfallet. Pensionsavgifterna skulle därmed bli olika stora för de olika åldersklasserna i mellangenerationen. Regeringen framhöll emellertid i princippropositionen att en sådan ordning skulle innebära att den eftersträlvade stimulansen till fortsatt förvärvsarbete efter det att den försäkrade fyllt 65 år skulle bli begränsad fram till dess alla födelseårgångar som omfattas av tjugondelsinfasingen pensionerats. De differentierade pensionsavgifter som förslaget också innebar skulle vidare medföra stora administrativa problem. Regeringen föreslog därför, vilket också godtogs av riksdagen, att inkomster som tjänas in fr.o.m. det år en försäkrad fyller 65 år skall grunda pensionsrätt fullt ut i det reformerade

systemet. Förslaget upprepades i Ds 1995:41. RSV har i sitt remissvar på promemorians förslag understrukit vikten av att pensionsavgiften är lika stor för olika årsklasser. Regeringen delar RSV:s uppfattning och föreslår att pensionsrätt fr.o.m. det år då den försäkrade fyller 65 år alltid tillgodoräknas med 20/20 i det reformerade systemet oavsett när under åren 1938–1953 som den försäkrade är född.

Det förhållandet att personer i mellangenerationen skall tillgodoräknas pensionsrätt fullt ut i det reformerade ålderspensionssystemet fr.o.m. det år då de fyller 65 år aktualiserar frågan om vilken möjlighet som skall finnas att för tid före 65 års ålder, dvs. under tiden 61–64 års ålder, tjäna in pensionsrätt i ATP-systemet samtidigt med uttag av hel ålderspension. Enligt nuvarande regler skall pensionsgrundande inkomst inte beräknas för en person som under hela året har uppburit hel ålderspension. En försäkrad som, samtidigt som hel pension utges, fortsätter att arbeta kan således inte under denna tid tjäna in ytterligare pensionsrätt i ATP-systemet på grundval av sina inkomster. Om denna regel får kvarstå oförändrad, skulle det medföra att en person i mellangenerationen, som tar ut hel ålderspension före 65 års ålder men fortsätter att förvärvsarbeta, skulle tjäna in pensionsrätt i det reformerade systemet till – på sätt som närmare redovisas nedan – för personens ålder relevant kvotdel. Personen skulle däremot inte tillgodoräknas pensionspoäng. Fr.o.m. det år då personen fyller 65 år skulle emellertid pensionsrätt enligt vad som ovan har sagts tillgodoräknas fullt ut i det reformerade ålderspensionssystemet. Den nu beskrivna ordningen kan inte betraktas som rimlig.

Regeringen föreslår därför att det för personer som är födda år 1938 eller senare, för tid före det år de fyller 65 år, skall tillgodoräknas pensionspoäng, även om de under hela året har uppburit hel ålderspension. Någon bestämmelse motsvarande den i 11 kap. 1 § andra stycket AFL om att pensionsgrundande inkomst inte skall beräknas för en försäkrad i denna situation, föreslås därför inte såvitt avser personer födda år 1938 eller senare. En följd av förslaget blir att det i denna situation bör erläggas avgifter till pensionssystemet även för inkomster av annat förvärvsarbete.

Vad beträffar tekniken för tillgodoräknande av pensionsrätt i det reformerade ålderspensionssystemet t.o.m. 64 års ålder har under den fortsatta beredningen olika metoder för kvotdelsberäkningen övervägts. I princippropositionen föreslogs i enlighet med Pensionsarbetsgruppens betänkande att det varje år skulle fastställas pensionsrätt fullt ut enligt de nuvarande reglerna och fullt ut enligt det reformerade systemets regler. Vid pensioneringstidpunkten skulle därefter beräknas en oavkortad pension enligt respektive regler, dvs. en oavkortad pension från respektive system. Efter det att årspensionen från respektive system sålunda beräknats skulle som faktisk pension utges summan av relevant antal tjugondelar av pensionen från de båda systemen. Kvotdelsberäkningen skulle således i princip göras först då pensionens storlek skulle bestämmas.

Under det fortsatta beredningsarbetet har övervägts om det inte är lämpligare att använda en annan teknik, som innebär att den årliga pensionen i det reformerade systemet fastställs med beaktande av kvotdelningen. Reformerad pensionsrätt skulle alltså fastställas endast till den andel som enligt tjugondelsinfasingen skall utbetalas från systemet. I ATP-registret skulle däremot registreras pensionspoäng på vanligt sätt och beaktande av

relevant antal tjugondelar skulle sedan ske när den årliga pensionen beräknas vid pensioneringstidpunkten.

Såvitt avser fördelningssystemet är det i praktiken i princip betydelselöst vilken teknik som väljs. I förhållande till premiepensionssystemet är situationen emellertid annorlunda. Avsättningen till detta system innebär – i motsats till vad som är fallet inom fördelningssystemet – en faktisk fondering. Som konstaterats i de antagna riktlinjerna kan det inte komma i fråga att för åldersklasserna i mellangenerationen fullt ut avsätta medel som motsvarar hela premiepensionsrättens andel av de sammanlagda avgifterna till ålderspensionssystemet om 18,5 %, eftersom dessa personer endast delvis omfattas av det reformerade systemet och bara kommer att få vissa kvotdelar av sin ålderspension från detta system. En sådan ordning skulle innebära att en del av det faktiskt fonderade kapitalet inte skulle ge upphov till pensionsutbetalningar. Enligt de antagna riktlinjerna skall därför avsättningen för personer i mellangenerationen redan från början anpassas till tjugondelsinfasningen och avse endast den för respektive årsklass relevanta kvotdelen av pensionsrätten. Genom att även i fördelningssystemet fastställa pensionsrätt efter relevant antal tjugondelar uppnås en likhet mellan fördelnings- och premiepensionssystemet, vilket torde vara en fördel inte minst ur pedagogisk synvinkel.

En konsekvens av den nu beskrivna tekniken är att pensionsrätt som personer i mellangenerationen tjänar in efter det år då de fyller 64 år inte behöver särregistreras. Detta vore däremot nödvändigt om pensionsrätt först skulle fastställas fullt ut i fördelningssystemet för att sedan kvotdelas vid pensioneringstillfället. Förklaringen härtill är att pensionsrätt intjänad för år efter 64 års ålder, som nämnts ovan, inte skall bli föremål för kvotdelsberäkning utan i sin helhet ge upphov till ett faktiskt pensionsutfall.

Mot den redovisade bakgrunden förslår regeringen att reformerad pensionsrätt i fördelningssystemet skall fastställas enbart till den kvotdel som skall tillämpas för respektive årsklass. Först skall emellertid pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp beräknas på vanligt sätt, dvs. fullt ut. Tjugondelskvoteringen skall ske först i samband med att pensionsrätten fastställs. För en försäkrad som t.ex. är född år 1945 skall det således årligen fastställas en pensionsrätt som t.o.m. 64 års ålder uppgår till 11/20 av den pensionsrätt som skulle ha fastställts om ålderspension skulle ha utgetts fullt ut enligt det reformerade systemet. Det är således endast pensionsrätt motsvarande 11/20 som fastställs som reformerad pensionsrätt i fördelningssystemet. Detsamma skall som tidigare nämnts gälla inom premiepensionssystemet.

Den reformerade pensionsrätt som sålunda tillgodoses för försäkrade i mellangenerationen skall på samma sätt som gäller för pensionsrätt i det reformerade pensionssystemets fullfunktionsstadium räknas om med hänsyn till bl.a. den allmänna inkomstutvecklingen och arvsvinster. Förslag i dessa delar har redovisats i avsnitten 17 och 18.

Som tidigare nämnts skall det för försäkrade som tillhör mellangenerationen, liksom för övriga försäkrade, registreras pensionspoäng parallellt med pensionsrätt från det reformerade pensionssystemet. Såsom framgår av avsnitt 29.2.2 föreslår vi att det basbeloppsavdrag som i dag görs vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst i det nuvarande systemet i stället skall göras vid fastställandet av den försäkrades pensionspoäng.

Detta innebär att endast ett beslut om pensionsgrundande inkomst kommer att fattas, och att beräkningen kommer att ske helt enligt reglerna i det reformerade systemet. Pensionspoäng skall därefter beräknas på den pensionsgrundande inkomst som överstiger ett förhöjt prisbasbelopp. Någon kvotdelsberäkning skall inte ske i detta sammanhang. Vid pensioneringstidpunkten skall ålderspensionen från ATP-systemet beräknas som om denna pension skulle ha utgetts i sin helhet från nuvarande system och först därefter skall relevant kvotdel enligt tjugondelsinfasingen beräknas. Kvotdelsberäkningen kommer alltså i denna del, till skillnad från vad som gäller för pensionsrätt som beräknas enligt reformerade regler, att ske först vid pensioneringstidpunkten.

Metoden med tjugondelsinfasing ställer krav på särskilda ställningstaganden såvitt avser premiepensionssystemet för mellangenerationen. Pensionsarbetsgruppen föreslog i sitt betänkande att premiepensionssystemet skulle omfatta årsklasserna 1944 och senare samt att övriga som skulle omfattas av mellangenerationens intjänanderegler skulle tjäna in sin reformerade pension fullt ut i fördelningssystemet. Bakgrunden var att premiepensionen ansågs bli för låg för äldre årsklasser med hänsyn till kvotdelen reformerad pension och till den relativt korta intjänandetiden och att administrationskostnaderna riskerade att bli mycket höga i förhållande till de små belopp som skulle komma att avsättas och förvaltas. I princippropositionen och i de antagna riktlinjerna gjordes övervägandena att avsättningar till premiepensionssystemet borde kunna göras även för dem som är födda åren 1939–1943 utan att pensionssparandet för den enskilde individen blir för litet och utan att en oacceptabel minskning av fördelningssystemets inkomster därigenom skulle uppstå. Enligt de antagna riktlinjerna skulle således särskilda intjänanderegler gälla för årsklasserna 1935–1938, som skulle tjäna in sin reformerade pensionsrätt helt i fördelningssystemet. Individer ur årsklassen 1939 skulle tillgodoräknas relevant kvotdel enligt tjugondelsinfasingen, dvs. 5/20 av 2 % av pensionsunderlaget i premiepensionssystemet samt 5/20 av 16,5 % av pensionsunderlaget i fördelningssystemet.

Enligt ovan redovisade förslag skall årsklasserna 1935–1937 inte längre ingå i mellangenerationen eller omfattas av det reformerade pensionssystemets intjänanderegler. Mot bakgrund av detta förslag har det under den fortsatta beredningen ifrågasatts om det är motiverat att fortsatt ha kvar särskilda intjänanderegler för en enda årsklass, nämligen årsklassen 1938.

De överväganden som gjordes i de antagna riktlinjerna gör sig i och för sig allttjämt gällande. Med hänsyn till kvotdelen reformerad pension (4/20) skulle de lägsta årliga belopp som en individ född år 1938 skulle kunna tillgodoräknas bli mycket låga och det kan av administrativa skäl ifrågasättas om så låga avsättningar är godtagbara. Därtill kommer att tiden för intjänande av premiepensionsrätt typiskt sett blir förhållandevis kort, varför summan av de individuella avsättningarna också kan bli mycket låg. 1997 års premiereservutredning övervägde införandet av en lägsta gräns för det årliga belopp som den enskilde får föra över för förvaltning i premiepensionssystemet. Utredningen fann därvid att något behov av att av administrativa kostnadsskäl införa en sådan lägsta gräns inte torde föreligga och regeringen föreslår nu inte heller någon sådan

begränsning. Det torde således inte innebära någon påvisbar administrativ belastning att innefatta även personer födda år 1938 i premiepensionssystemet.

Administrativa skäl talar i stället för en förenkling av regelsystemet och mot att endast årsklassen 1938 skall ha särskilda intjänanderegler. Skillnaden mellan vad en individ ur årsklassen 1938 och en individ med liknande inkomstprofil ur årsklassen 1939 kan avsätta till premiepensionssystemet är dessutom mycket liten, varför det skulle vara svårt att motivera behovet av särskilda intjänanderegler enbart för årsklassen 1938.

Regeringen föreslår därför ingen särregel för personer födda år 1938 utan att samtliga årsklasser som omfattas av mellangenerationen skall, i likhet med övriga som omfattas av reformerade intjänanderegler, tjäna in inkomstgrundad ålderspension i såväl premiepensionssystemet som i fördelningssystemet. Detta innebär att pensionsrätt skall tillgodoräknas med relevant kvotdel av 2,5 % av pensionsunderlaget i premiepensionssystemet och med relevant kvotdel av 16 % av pensionsunderlaget i fördelningssystemet. För åren 1995–1998 föreslås dock vissa särregler gälla för samtliga som omfattas av reformerade intjänanderegler (jfr avsnitt 15.1). Fr.o.m. det år personer i mellangenerationen fyller 65 år skall intjänad pensionsrätt tillgodoräknas fullt ut inom det reformerade systemet. Någon ändring i detta avseende jämfört med vad som tidigare föreslagits föreslås således inte.

28.2 Beräkning av årlig pension

Regeringens förslag: Vid pensionsuttaget skall för personer som tillhör mellangenerationen den årliga ålderspensionen beräknas dels enligt reglerna för tilläggspension, dels enligt de reformerade reglerna. Vid beräkningen av tilläggspension skall den försäkrade kompenseras för den folkpension som skulle ha utgetts om pension hade betalats ut enligt nuvarande system för ålderspension. Denna kompensation skall, i likhet med nuvarande regler, beräknas med hänsyn tagen till den pensionsberättigades civilstånd samt utgöra så stor del av oavkortad folkpension som motsvarar den andel oavkortad pension som ålderspension i form tilläggspension utgör.

Den pensionsberättigades årliga pension skall beräknas genom att tilläggspensionsdelen bestäms till relevant antal tjugondelar, varefter denna del av pensionen läggs ihop med den redan i tillämpligt antal tjugondelar bestämda inkomstgrundade pensionsdelen från det reformerade ålderspensionssystemet.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 1995:41 stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Bohusläns allmänna försäkringskassa* anmärker att det förhållandet att enbart år med pensionspoäng skall tillgodoräknas vid beräkning av folkpensionsdelen i vissa fall medför lägre pension jämfört med de antagna riktlinjerna.

Skälen för regeringens förslag: Den föreslagna metoden med tjugondelsinfasing innebär att det för försäkrade i mellangenerationen löpande kommer att registreras såväl pensionspoäng enligt nuvarande system som pensionsrätt i relevant antal tjugondelar enligt de reformerade reglerna. Då en försäkrad som tillhör mellangenerationen väljer att ta ut ålderspension skall den första årliga pensionen beräknas med utgångspunkt dels i de pensionspoäng som registrerats enligt ATP-reglerna, dels i den pensionsrätt som tillgodoräknats enligt reformerade intjänanderegler. Den pension som räknas fram enligt reformerade regler är redan bestämd till relevant antal tjugondelar. Den pension som räknas fram enligt ATP-reglerna utgör emellertid oavkortad pension och måste således bestämmas till relevant antal tjugondelar innan den kan summeras med den pensionsdel som beräknats enligt reformerade regler.

Beräkning av tilläggspension i form av ålderspension

Vid beräkningen av den del av pensionen som för personer i mellangenerationen utges enligt ATP-reglerna har mot bakgrund av det nuvarande systemets konstruktion med folkpension och tilläggspension vissa överväganden blivit nödvändiga. Övervägandena avser frågan hur folkpensionen skall behandlas vid beräkningen av tilläggspensionen.

Den årliga tilläggspensionen i form av ålderspension uppgår enligt nuvarande regler till 60 % av det för året fastställda prisbasbeloppet minskat med två procentenheter multiplicerat med medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade, eller om pensionspoäng tillgodoräknats för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poängtalerna. Detta förutsätter att pensionspoäng har tillgodoräknats den försäkrade i minst trettio år. I annat fall reduceras tilläggspensionen genom att den multipliceras med kvoten av antalet år med pensionspoäng och talet 30. Om avgifter till ålderspensionssystemet inte har betalats till fullo för inkomst av annat förvärvsarbete för år före år 1998 gäller särskilda regler.

I det nuvarande pensionssystemet tillgodoräknas pensionspoäng endast för inkomster som överstiger ett förhöjt prisbasbelopp. Lägre inkomster under ett år kompenseras genom folkpensionen. Pensionsrätt enligt det reformerade ålderspensionssystemet skall däremot grundas i princip på hela inkomsten från första kronan. Grundskyddet i folkpensionen m.m. skall ersättas av en garantipension. För att den inkomstrelaterade pensionen från de olika systemen i detta avseende skall vara jämförbar vid beräkningen av garantipension, måste den försäkrade vid beräkningen av tilläggspensionen kompenseras för den folkpension som skulle ha utgetts om pension hade utbetalats enligt nuvarande regler. Detta är också nödvändigt för att ett eventuellt tillägg enligt den s.k. garantiregeln skall kunna beräknas (se närmare härom i avsnitt 28.3).

Om inkomsterna under ett förhöjt prisbasbelopp kompenseras genom att en poäng adderas till medelpoängen för tilläggspension, skulle detta innebära att utbytet härav inte skulle motsvara folkpensionen i nuvarande system. Denna extra poäng skulle nämligen bli värd endast 0,60 prisbasbelopp medan folkpensionen för gift pensionär uppgår till 0,785 prisbasbelopp och för ogift till 0,96 sådana prisbasbelopp. I överensstämmelse med de antagna riktlinjerna bör den högre kompensation

som folkpensionen i dag innebär ges genomslag även vid beräkningen av tilläggspension i form av ålderspension för mellangenerationen.

En fråga som har aktualiserats i detta sammanhang är om beräkningen av kompensationen för det första prisbasbeloppet bör göras beroende av de försäkrades civilstånd. En sådan ordning skulle innebära att den inkomstrelaterade pensionens storlek påverkas av om pensionären är gift eller ogift. Hur stor denna skillnad är blir därvid, med hänsyn till tjugondelsinfasingen, en konsekvens av vilket år den försäkrade är född. Ordningen innebär också att den kvotdelsberäknade pensionen måste räknas om för det fall pensionären ändrar civilstånd.

Ett bibehållande av hittillsvarande principer vid beräkningen av folkpensionskompensationen i tilläggspensionen skulle alltså medföra en nivåskillnad i inkomstgrundad ålderspension mellan gifta och ogifta personer i mellangenerationen. Frågan om en sådan ordning är att föredra har under beredningen varit föremål för överväganden. Därvid har frågan väckts om det i stället skulle tillämpas en enhetlig kompensationsnivå för första prisbasbeloppets inkomster, bestämd efter ett vägt genomsnitt med hänsyn tagen till andelarna gifta respektive ogifta i pensionärskollektivet då de reformerade reglerna träder i kraft. Detta belopp skulle enligt tillgänglig statistik motsvara ca 87 % av prisbasbeloppet. En sådan metod skulle emellertid innebära att ogifta pensionärer får lägre pension än vad de skulle ha fått efter en beräkning enligt nuvarande regler, medan pensionerna skulle bli högre för gifta. Särskilt påtagligt skulle detta bli för personer som tillhör de äldre åldersklasserna i mellangenerationen som får en stor andel av sin pension beräknad enligt hittillsvarande regler och som har en så hög inkomstgrundad ålderspension att de inte har rätt till garantipension. Av bl.a. detta skäl bör inte en sådan metod godtas. Beräkningen av kompensationen för det första prisbasbeloppet bör i detta avseende i stället ske enligt hittillsvarande regler. Den administrativa omgång som beräkningen innebär får därvid accepteras.

Regeringen föreslår således att kompensationen för det första förhöjda prisbasbeloppets inkomster i detta avseende skall ske på den nivå som i dag gäller för beräkning av folkpension. Detta innebär sålunda att den inkomstrelaterade pensionens storlek för mellangenerationen kommer att – om än i successivt avtagande omfattning på grund av tjugondelsinfasingen – bli beroende av den försäkrades civilstånd.

Enligt nuvarande regler för beräkning av folkpension skall oavkortad folkpension utbetalas under förutsättning antingen att den försäkrade har tillgodoräknats 30 år med pensionspoäng för tilläggspension eller har varit bosatt i Sverige i minst 40 år. I nu aktuella sammanhang rör det sig endast om en regel för att som del i en inkomstrelaterad pension kompensera den försäkrade för inkomstdelar under ett förhöjt prisbasbelopp. Behovet av grundskydd i egentlig mening skall tillgodoses av garantipensionen. Det framstår därför som naturligt att vid beräkning av inkomstrelaterad del av folkpensionen för mellangenerationen utgå från det antal år för vilka den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng. En försäkrad som har varit bosatt i Sverige i 40 år men som har endast 25 år med intjänade pensionspoäng, blir exempelvis därmed berättigad till 25/30 av det fulla folkpensionstillägget och inte – vilket en tillämpning av 40-delsberäkningen hade inneburit – med hela detta tillägg. Enligt de antagna riktlinjerna och enligt

vad regeringen nu föreslår i propositionen Garantipension, m.m. skall emellertid garantipensionen beräknas i 40-delar i förhållande till bosättningsår. Behovet av ett grundskydd baserat på antalet bosättningsår är därmed tillgodosett.

Vid beräkningen av folkpensionstillägget föreslår vi således att enbart år för vilka har tillgodoräknats pensionspoäng skall beaktas. Med poängår för tilläggspension skall dessutom enligt 11 kap. 6 a § AFL under vissa förutsättningar likställas år under vilket en förälder vårdat barn som är under tre år. Detta föreslås gälla också fortsättningsvis vid beräkningen av folkpensionstillägget. Vid beräkningen bör hänsyn däremot inte tas till vissa andra år som enligt nuvarande regler om beräkning av folkpension i 5 kap. 4 § AFL skall likställas med poängår, t.ex. år före år 1960, för vilket beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst. Det förhållandet att enbart år för vilka pensionspoäng har tillgodoräknats skall beaktas vid beräkningen av folkpensionstillägget medför således att det för personer som inte är berättigade till tilläggspension inte heller kommer att beräknas någon tillägg. Dessa personer skyddas i stället genom garantipensionen.

Reglerna om hur antalet år med pensionspoäng beräknas innebär att en person med 30 år med pensionspoäng i de flesta fall kommer att tillgodoräknas 30/30 av folkpensionstillägget. Om pensionspoäng inte tillgodoräknats den försäkrade på grund av att avgiftsbetalning till ålderspensionsystemet inte har skett till fullo gällde dock, enligt en tidigare bestämmelse i AFL, att talet 30 skulle ökas med ett för varje år för vilket pensionspoäng inte tillgodoräknats till följd av sådan utebliven betalning, dock att ökning kunde göras högst upp till talet 50. Talet i täljaren kan emellertid aldrig överstiga 30. I samband med införandet av skattebetalningslagen (1997:483) upphävdes denna bestämmelse. Enligt övergångsbestämmelserna skall den dock fortfarande tillämpas om den underlåtna avgiftsbetalningen avser inkomstår före år 1998. Vi föreslår att bestämmelsen skall beaktas vid beräkningen av folkpensionstillägget. Detta innebär att t.ex. en person som har haft 35 år med pensionspoäng men som till följd av bristande avgiftsbetalningar före inkomståret 1998 inte har tillgodoräknats pensionspoäng för tio av dessa år, kommer att få sitt folkpensionstillägg reducerat till 25/40 av oavkortad pension. Regeringen föreslår alltså att folkpensionstillägget skall utgöra så stor del av oavkortad folkpension som ålderspensionen i form av tilläggspension utgör.

Teknik för kvotdelsberäkning m.m.

Den sammanlagda årliga pensionen skall enligt förslaget för mellangenerationen utgöras av en viss kvotdel beräknad enligt reformerade regler och en viss kvotdel tilläggspension i form av ålderspension. Den tilläggspension inklusive folkpensionstillägget som har räknats fram enligt de regler som beskrivits ovan är emellertid den som skulle ha utbetalats om pension utgetts i sin helhet enligt nuvarande regler. Denna pension skall vid pensioneringstillfället beräknas till den enligt tjugondelsinfasningen relevanta kvotdelen. Till den sålunda beräknade andelen tilläggspension skall sedan läggas den redan kvotdelsberäknade reformerade pensionen. Summan härav utgör den årliga ålderspensionen för en person i mellangenerationen.

Den sammanlagda inkomstrelaterade ålderspensionen för en person i mellangenerationen kommer således i de flesta fall att bestå av tre komponenter, nämligen tilläggspension inklusive kompensation för 30-delsberäknad folkpension, inkomstpension och premiepension.

Reglerna för intjänande av pensionsrätt kommer enligt vad regeringen nu föreslår att i några avseenden skilja sig åt i det nuvarande respektive i det reformerade ålderspensionssystemet. På grund därav kan det undantagsvis inträffa att pensionen enligt tjugondelsinfasingen kan komma att bestå enbart av pension från det reformerade systemet. Fr.o.m. år 1999, då det reformerade pensionssystemet träder i kraft, skall pensionsrätt tillgodoräknas i det reformerade systemet om summan av de inkomster som är pensionsgrundande uppgår till minst 24 % av prisbasbeloppet och då från första kronan. I ATP-systemet skall emellertid fortfarande gälla att de pensionsgrundande inkomsterna måste överstiga till ett förhöjt prisbasbelopp för att ge pensionspoäng. En försäkrad med inkomster som inte överstiger ett förhöjt prisbasbelopp kan således fr.o.m. år 1999 komma att tillgodoräknas pensionsrätt i det reformerade systemet utan att samtidigt tillgodoräknas pensionspoäng. Om förhållandena är sådana under samtliga förvärvsår kan pensionen enligt tjugondelsberäkningen komma att bestå endast av reformerad pension till den för ett visst år födda relevant kvotdel. För tid före år 1999 kan emellertid denna situation inte uppstå eftersom även pensionsrätt då tillgodoräknas på grundval av registrerade pensionspoäng för tilläggspension.

Ytterligare en faktor som kan få betydelse i detta sammanhang är att det för rätt till ålderspension från ATP-systemet krävs tre år med registrerade pensionspoäng. Motsvarande begränsning föreslås inte gälla för rätt till ålderspension enligt reformerade regler. Även om inkomsterna under ett eller två år har överstigit till ett förhöjt prisbasbelopp, men under resten av förvärvsåren understigit denna nivå, innebär detta att det inte föreligger någon rätt till ålderspension från ATP-systemet. Den tjugondelsberäknade pensionen kommer således även i denna situation att bestå enbart av reformerad pension.

En annan följd av skilda regler för intjänande av pensionsrätt enligt hittillsvarande och reformerade regler är att den pensionsdel som härrör från det reformerade systemet i vissa fall kan bli förhållandevis mycket större än den del som härrör från ATP-systemet. Så kommer att vara fallet för en pensionsberättigad som har tre år med intjänade pensionspoäng samtidigt som hans årliga inkomster under förvärvslivet ofta har understigit basbeloppet. Såvitt dessa låga inkomster dock har uppgått till minst 24 % av prisbasbeloppet, kommer för dessa år pensionsrätt att tillgodoräknas i det reformerade pensionssystemet men inte i ATP-systemet. En liknande situation är att den pensionsberättigade tagit hand om små barn och därvid har tillgodoräknats pensionsgrundande belopp för barnår. Detta kan visserligen inom ATP-systemet resultera i att vårdår för tilläggspension tillgodoräknas den försäkrade, men det innebär inte att pensionsrätt tillgodoräknas såsom i det reformerade pensionssystemet. För att pensionsrätt för barnår skall ge upphov till ett faktiskt pensionsutfall i det reformerade ålderspensionssystemet krävs dock att det s.k. förvärvsvillkoret är uppfyllt, dvs. att det för den som tillgodoräknats beloppet senast det år han eller hon fyller 70 år har fastställts pensionsgrundande inkomster som för ettvarvt av fem år

har uppgått till minst två inkomstbasbelopp (för år före år 2001 två förhöjda prisbasbelopp).

Den pensionsberättigades sammanlagda inkomstrelaterade ålderspension vid pensioneringstillfället kommer således att bestå av summan av den framräknade pensionen från det reformerade systemet – som redan vid fastställandet av pensionsrätt för respektive år har anpassats till tjugondelsinfasningen – och tilläggspension i form av ålderspension sedan den senare beräknats till den för årsklassen gällande kvotdelen. Den pensionsberättigade kan emellertid vara berättigad till en högre inkomstrelaterad ålderspension eftersom personer i mellangenerationen kan ha rätt till ett tillägg enligt den s.k. garantiregeln. Denna regel behandlas närmare i avsnitt 28.3.

Den sammanlagda pensionen, inklusive ett eventuellt garanti-regelstillägg, kan vidare vara av sådan storlek att den pensionsberättigade dessutom är berättigad till garantipension. Förutsättningarna härför har översiktligt redovisats i avsnitt 5 samt mer fullständigt i propositionen Garantipension, m.m.

Indexering m.m.

Tilläggspensionen i form av ålderspension skall enligt vad som nämnts ovan räknas fram genom att prisbasbeloppet för året multipliceras med medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade, eller om pensionspoäng tillgodoräknats för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poängen. Ålderspensionen utgör 60 % av denna produkt. (För år 1998 och 1999 skall dock basbeloppet minska med två respektive en procentenhet.) Det basbelopp som används vid beräkningen – prisbasbeloppet – skall liksom hittills räknas upp på grundval av förändringarna i konsumentprisindex.

Den utgående kvotdelsberäknade pensionen skall enligt de antagna riktlinjerna följsamhetsindexeras. Såvitt avser inkomstpension enligt reformerade intjänanderegler skall följsamhetsindexeringen ske enligt de regler som föreslagits gälla för utgående pensioner i det reformerade systemets fullfunktionsstadium, dvs. uttagen inkomstpension räknas årligen om med det tal som anger kvoten mellan inkomstindex för det nya året och inkomstindex för det år som passerat sedan denna kvot dividerats med ett visst belopp (se avsnitt 18.3). Även den ATP-baserade delen av utgående kvotdelsberäknad pension skall, för tid efter det den pensionsberättigade fyller 65 år, enligt de antagna riktlinjerna och vårt förslag i avsnitt 29.5 följsamhetsindexeras enligt samma principer som skall gälla för den reformerade ålderspensionen. Detta innebär att den person i mellangenerationen som uppstår såväl inkomstpension enligt reformerade intjänanderegler som tilläggspension i form av ålderspension och som tar ut pensionen det år han eller hon fyller 65 år eller mer kommer att få hela den utgående pensionen följsamhetsindexerad på samma sätt. Den som däremot tar ut sin pension tidigare kommer, fram till det år vederbörande fyller 66 år, att få sin inkomstpension följsamhetsindexerad medan den ATP-baserade pensionen kommer att räknas om med hänsyn till förändringarna i prisbasbeloppet enligt AFL. Någon följsamhetsindexering kommer emellertid över huvud taget inte att äga rum förrän vid årsskiftet

2001/2002 (se avsnitt 18.3). Personer som är födda åren 1938 eller 1939 och som har gjort uttag av ålderspension före år 2001 kommer att få fyra respektive fem tjugondelar av ålderspensionen, dvs. den andel av ålderspensionen som enligt tjugondelsinfasingen skall härröra från det reformerade ålderspensionssystemet, omräknad enligt reformerade intjänanderegler per den 1 januari 2001 och följsamhetsindexerad per årsskiftet 2001/2002. Till den del ålderspensionen härrör från ATP-systemet, dvs. med 16 respektive med 15 tjugondelar, kommer följsamhetsindexering emellertid att ske först fr.o.m. det årsskifte som föregår det år de fyller 66 år, dvs. för personer födda år 1938 årsskiftet 2003/2004 och för personer födda år 1939 årsskiftet 2004/2005. En person född år 1940 som har gjort uttag av ålderspension från fördelningssystemet vid 61 års ålder under år 2001 kommer på motsvarande sätt att få sin inkomstpension följsamhetsindexerad fr.o.m. årsskiftet 2001/2002 medan den del av ålderspensionen som är hänförlig till ATP-systemet kommer att följsamhetsindexeras först fr.o.m. årsskiftet 2005/2006.

Det årliga pensionsbeloppet kan också komma att påverkas av att den pensionsberättigade tjänar in ytterligare ålderspensionsrätt efter pensioneringen. Enligt vad regeringen föreslår ovan i avsnitt 28.1 kommer sådan tillkommande pensionsrätt att t.o.m. det år den försäkrade fyller 64 år på samma sätt som före pensionsuttaget resultera i pensionspoäng för tilläggs-pension och reformerad pensionsrätt till relevant kvotdel. Fr.o.m. 65 års ålder skall emellertid pensionsrätten i sin helhet tillgodoräknas inom det reformerade pensionssystemet. Den ATP-baserade pensionen påverkas genom folkpensionsdelen dessutom av att den pensionsberättigade byter civilstånd.

28.3 Garantiregeln

Regeringens förslag: Personer som omfattas av tjugondelsinfasingen skall vara berättigade till en inkomstgrundad ålderspension lägst motsvarande den tilläggs-pension i form av ålderspension, inklusive en kompensation för folkpensionen, som har tjänats in t.o.m. år 1994. Folkpensionsdelen skall därvid beräknas i enlighet med nuvarande regler vad avser den pensionsberättigades civilstånd och utgöra så stor del av oavkortad folkpension som motsvarar den andel oavkortad pension som tilläggs-pension i form av ålderspension hade utgjort vid ingången av år 1995. Denna garanterade pensionsnivå skall vara prisindexerad genom prisbasbeloppet fram till 65 års ålder och följsamhetsindexerad därefter.

Vid tillämpning av garantiregeln skall för individen en inkomstgrundad ålderspension beräknas som om pensionsrätten i sin helhet hade tillgodoräknats inom fördelningssystemet. I det fall den garanterade nivån enligt garantiregeln överstiger denna pension skall ett tillägg utges. Ett sådant tillägg skall utges tidigast från 65 års ålder och omprövas löpande. Aktuellt civilstånd skall påverka tilläggets storlek.

Tillägg enligt garantiregeln skall inte utges vid uttag av enbart premiepension.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 1995:41 stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Lantbrukarnas riksförbund* anser att pension som utbetalas enligt garantiregeln skall vara inkomstindexerad och inte, som föreslagits, prisindexerad. *Tjänstemännens centralorganisation* menar att den garanterade folkpensionsdelen, när det är förmånligare för den enskilde, bör beräknas med hänsyn till levnadsålder och bosättningstid i Sverige i enlighet med den s.k. bosättningsregeln i folkpensionssystemet. *Riksskatteverket* anför att det förhållande att pension enligt garantiregeln skall avräknas fullt ut mot pensionsförmåner som tjänas in efter 65 års ålder inte överensstämmer med reformens allmänna inriktning att uppmuntra till förvärvsarbete efter 65 års ålder.

Skälen för regeringens förslag: Enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna för övergångsreglering på förmånssidan skall för mellangenerationen gälla en särskild garantiregel. Garantiregeln innebär att personer i mellangenerationen tillförsäkras en lägsta inkomstgrundad ålderspension motsvarande t.o.m. år 1994 intjänad pensionsrätt i nuvarande system. Effekten av pensionsberäkning enligt tjugondelsinfasningen skall alltså inte kunna bli att individen får en lägre inkomstrelaterad ålderspension än den som faktiskt intjänats före år 1995 då riktlinjerna för reformeringen av pensionssystemet antogs av riksdagen. Den garanterade pensionsnivån enligt garantiregeln skall motsvara den andel oavkortad pension som tilläggs pension i form av ålderspension hade utgjort vid ingången av år 1995. Med år med pensionspoäng skall härvid avses år för vilka pensionspoäng eller s.k. vårdår enligt 11 kap. 6 a § AFL tillgodoräknats.

Enligt princippropositionen skulle den garanterade pensionsnivån enligt garantiregeln beräknas vid 65 års ålder efter då aktuellt civilstånd och prövas mot den kvotdelsberäknade pensionen. Om denna nivå då visade sig vara högre än den kvotdelsberäknade pensionen skulle differensen utges som ett fast tillägg till den inkomstgrundade ålderspensionen. En civilståndsändring efter 65 års ålder avsågs inte påverka tillägget och det skulle inte heller omprövas efter 65 års ålder.

Förslaget i princippropositionen innebar således att en person som fortsätter att arbeta efter 65 års ålder och t.ex. vid 66 års ålder har tjänat in en pension som överstiger garantiregelns nivå även fortsättningsvis skulle vara berättigad till det tillägg som fastställts vid 65 års ålder.

Under den fortsatta beredningen av garantiregelns närmare utformning har frågan om tillägg enligt garantiregeln skall läggas fast vid 65 års ålder eller löpande omprövas varit föremål för ytterligare överväganden. I Ds 1995:41 föreslogs att garantiregeln inte skulle ses som en garanterad nivå just vid 65 års ålder. Avsikten med regeln kan i stället sägas vara att tillförsäkra individer i mellangenerationen en lägsta inkomstgrundad ålderspension, tidigast från 65 års ålder, som motsvarar t.o.m. år 1994 intjänad inkomstrelaterad ålderspension. Om individen, antingen före eller efter 65 års ålder, faktiskt har tjänat in en pension enligt reformerade intjänanderegler som överstiger den garanterade nivån bör något tillägg enligt garantiregeln inte utges. I den mån senare intjänad pensionsrätt minskar skillnaden mellan den garanterade nivån och den kvotdelsberäknade pensionen, bör tillägget minskas. I enlighet med detta synsätt bör pensions-

nivån enligt garantiregeln inte heller låsas vid den pensionsberättigades civilstånd vid just 65 års ålder utan i stället omräknas vid civilståndsändring. Detta överensstämmer också med det i avsnitt 28.2 redovisade förslaget till hur den pensionsberättigades civilstånd skall påverka den kvotdelsberäknade pensionen.

Regeringen föreslår således att tillägget enligt garantiregeln skall utgöra skillnaden mellan å ena sidan en pensionsnivå som skall motsvara den rätt till inkomstrelaterad ålderspension som en individ i mellangenerationen hade förvärvat inom ATP-systemet fram t.o.m. år 1994 och å andra sidan en inkomstgrundad pension beräknad enligt reglerna för tjugondelsinfasingen. Tillägget skall utges tidigast fr.o.m. den månad då den pensionsberättigade uppnår 65 års ålder och skall omprövas löpande. I det följande redovisas närmare förslaget till utformning av garantiregeln.

Som ett första steg i beräkningen av ett eventuellt tillägg enligt garantiregeln skall den garanterade nivån beräknas. I enlighet med de antagna riktlinjerna föreslår vi att denna bör utgå från de högst 15 bästa poängåren och antalet intjänade år med pensionspoäng fram t.o.m. år 1994. Eftersom ATP baseras enbart på de inkomster som överstiger ett prisbasbelopp är det emellertid nödvändigt att, på samma sätt som gäller för tilläggs pensionsdelen i den kvotdelsberäknade ålderspensionen, kompensera för det första prisbasbeloppet av inkomsten. TCO har anfört att den garanterade folkpensionsdelen, när det är förmånligare för den enskilde, bör beräknas enligt den s.k. bosättningsregeln i folkpensionssystemet. Av samma skäl som ovan redovisats i avsnitt 28.2 bör emellertid enligt regeringens uppfattning kompensation utgöras av folkpensionens grundbelopp beräknat i förhållande till antalet år med pensionspoäng. Folkpensionsdelen skall således i princip beräknas i 30-delar (jfr dock vad som nämnts om obetalda avgifter till ålderspensionssystemet för inkomstår före år 1998).

För en person som har uppburit ålderspension från fördelningssystemet före 65 års ålder skall den enligt garantiregeln beräknade pensionsnivån reduceras för tidigt uttag enligt de regler som gäller för tilläggs pension.

Den garanterade nivån skall uttryckas i prisbasbelopp för att vid 65 års ålder omräknas i kronor enligt det för detta år gällande prisbasbeloppet för utgående pensioner. Den skall därefter, dvs. fr.o.m. årsskiftet som föregår det år den försäkrade fyller 66 år, följsamhetsindexeras på samma sätt som en utgående pensionsförmån. Nivån skall inte låsas vid individens civilstånd vid 65 års ålder utan omräknas vid ändrat civilstånd på motsvarande sätt som den kvotdelsberäknade pensionen.

Det andra steget i tillämpningen av garantiregeln är att beräkna den inkomstgrundade ålderspension enligt tjugondelsinfasingen som skall jämföras med den garanterade nivån. Jämförelse skall göras med den faktiska pensionen med ett undantag. Den faktiska inkomstgrundade ålderspensionen utgörs för flertalet personer i mellangenerationen av dels inkomstpension, dels premiepension. Pension från fördelnings- och premiepensionssystemet får emellertid tas ut oberoende av varandra. Premiepensionen baseras på olika fondandelar och behållningen kan förväntas variera relativt kraftigt över tiden och från individ till individ. Tillägget enligt garantiregeln bör beräknas utifrån en standardsituation som inte påverkas av hur individen i det enskilda fallet väljer att disponera premiepensionen. Av bl.a. detta skäl skall den ålderspension som skall jäm-

föras med den garanterade nivån beräknas som om individen hade tjänat in pensionsrätt enbart inom fördelningssystemet. Faktisk utgående premiepension skall således inte beaktas. I stället beräknas en pension som om all reformerad pensionsrätt varje intjänandeår hade förts till fördelningssystemet.

För att fastställa rätt till ett tillägg skall således jämförelse göras mellan den garanterade nivån enligt garantiregeln och en tänkt kvotdelsberäknad pension från fördelningssystemet, som, med hänsyn till att premiepensionen räknas med, är högre än den faktiskt utgivna pensionen från detta system. Om den garanterade nivån är högre är personen berättigad till ett tillägg motsvarande skillnaden mellan denna nivå och den beräknade pensionen enligt tjugondelsinfasingen. Tillägg till pensionen enligt garantiregeln skall kunna utges tidigast fr.o.m. den månad den pensionsberättigade fyller 65 år, dock tidigast fr.o.m. pensionsuttaget. Vid uttag efter 65 års ålder skall någon uppräknings inte ske av den garanterade nivån i garantiregeln till följd av uppskjutet uttag.

En konsekvens av den föreslagna regeln är att vid uttag av enbart premiepension skall inget tillägg enligt garantiregeln ges ut.

Om en person uppbär partiell pension skall prövning ske mot motsvarande andel av det enligt garantiregeln beräknade beloppet. Detta skulle vid uttag av halv pension innebära att pensionsnivån skall prövas mot halva det garanterade beloppet och om detta är högre utges skillnaden som tillägg enligt garantiregeln. Om personen ökar sitt uttag till hel pension omprövas tillägget. Det skall då göras en ny jämförelse mellan hela det garanterade beloppet och personens hela kvotdelsberäknade pension och differensen däremellan skall utges som ett tillägg.

28.4 Uttag av ålderspension m.m.

Regeringens förslag: Inkomstgrundad ålderspension och premiepension beräknad enligt principerna för tjugondelsinfasingen skall utges tidigast fr.o.m. år 2001. Vid uttag av ålderspension före år 2001 skall pensionen beräknas enligt nuvarande regler.

Kvotdelsberäknad ålderspension skall kunna tas ut, helt eller partiellt, fr.o.m. 61 års ålder. Därvid skall den del som baseras på tilläggs pension justeras på samma sätt som i dag vid tidigt respektive uppskjutet uttag av ålderspension.

Vid beräkning av inkomstpension för personer som är födda åren 1938–1939 och som har gjort tidigt uttag av ålderspension före år 2001 skall pensionsbehållningen från fördelningssystemet reduceras med 0,5 % för varje månad som personen i fråga gjort uttag av ålderspension före år 2001.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 1995:41 stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringsanställdas förbund (FF)* anser att möjligheten till delpension bör finnas kvar.

Skälen för regeringens förslag: Inkomstgrundad ålderspension från fördelningssystemet som utges till mellangenerationen fr.o.m. år 2001 utgörs normalt av två delar, en del grundad på pensionspoäng och en del grundad på reformerad pensionsrätt. De två delarna skall dock behandlas som en enhet vad gäller uttag av pension. För mellangenerationen föreslås därvid gälla samma uttagsregler som för personer födda efter år 1953, vilka är berättigade till enbart reformerad ålderspension. I avsnitten 18 och 21 har redogjorts för regler om uttag av reformerad ålderspension. Dessa regler föreslås alltså gälla även för den kvotdelsberäknade pensionen.

Det innebär således att uttag av kvotdelsberäknad pension kan ske tidigast fr.o.m. 61 års ålder samt att uttag av inkomstpension och premiepension kan avse hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels pension. I avsnitt 18.1 har vidare föreslagits att inkomstpension skall kunna återkallas helt eller delvis högst en gång per sexmånadersperiod. Detsamma föreslås gälla beträffande premiepension och beträffande pension från ATP-systemet (jfr. avsnitt 21 och 29.4). Någon särregel föreslås inte gälla för den kvotdelsberäknade pensionen.

Vid tidigt eller uppskjutet uttag skall ålderspensionen beräknad enligt tjugondelsinfasingen justeras med avseende härtill. Därvid föreslår regeringen att den del som utgörs av inkomstpension och premiepension respektive tilläggspension var för sig justeras i enlighet med de regler som gäller inom respektive system. I avsnitt 18.2 har redogjorts för hur inkomstpensionens storlek justeras med avseende på den pensionsberättigades ålder vid pensioneringstidpunkten genom delningstalet. Om pensionen tas ut före alternativt efter 65 års ålder motsvarar således den del av den kvotdelsberäknade pensionen som utgörs av inkomstpension och premiepension ett mindre alternativt större belopp jämfört med om pensionen tas ut vid 65 år, eftersom delningstalet då beräknas till ett högre eller lägre tal. Beträffande tilläggspensionsdelen minskas alternativt ökas denna enligt nu gällande regler med en viss procent (0,5 respektive 0,7) för varje månads uttag före eller efter 65 års ålder.

Omräkning med hänsyn till pensionsuttag före år 2001

En särskild fråga är hur pension enligt tjugondelsinfasingen skall beräknas för personer som uppburit ålderspension före år 2001, dvs. tidpunkten för första utbetalning av pension enligt reformerade intjänanderegler. De två äldsta årsklasserna i den nu föreslagna mellangenerationen, dvs. personer födda åren 1938–1939, har nämligen möjlighet att ta ut ålderspension före år 2001, vilken då kommer att utges enligt nuvarande regler. Utgångspunkten för den fortsatta beredningen av denna fråga har varit att i den rätt till ålderspension enligt reformerade regler som inträder per den 1 januari 2001 skall ett tidigare uttag av ålderspension beaktas. Därvid bör den inkomstgrundade pensionen reduceras enligt försäkringsmässiga principer med hänsyn till omfattningen av det förtida uttaget.

För de personer i mellangenerationen som uppburit ålderspension före år 2001 skall den inkomstrelaterade ålderspensionen räknas om enligt tjugondelsinfasingen så att ett visst antal kvotdelar av utgående tilläggspension och folkpension byts ut mot motsvarande antal kvotdelar av pension grundad på reformerad pensionsrätt. Regeringen föreslår att reduktionen av

den del av den kvotdelsberäknade ålderspensionen som grundas på pensionsrätt för inkomstpension och premiepension skall ske genom att personens pensionsbehållning reduceras med den procentsats per månad som gäller enligt nuvarande regler för tilläggspension och folkpension vid uttag före 65 års ålder. För den del av den kvotdelsberäknade ålderspensionen som baseras på tilläggspension skall de nuvarande reduceringsfaktorerna tillämpas tillsammans med de regler för denna del som beskrivits i avsnitt 29.4.

Vid förtida uttag görs enligt nuvarande regler en försäkringsmässig reduktion av pensionen. Pensionen reduceras med 0,5 % för varje månad som, då pensionen börjar utges, återstår till den månad som den pensionsberättigade fyller 65 år. Inom det reformerade ålderspensionssystemet föreslås också att en försäkringsmässig reduktion av inkomstpensionen görs, men denna sker genom att pensionen beräknas med ett högre delningstal i de fall uttaget sker vid en tidigare ålder. I båda systemen blir reduktionen ca sex procentenheter per år. Reduktion av pensionen till följd av tidigt uttag sker således på olika sätt i de två regelsystemen men är i princip av samma storleksordning. Det innebär att för den enskilde ger den föreslagna metoden för omräkning, dvs. att även inkomstpensionen reduceras enligt nuvarande regler med avseende på pensionsuttaget före år 2001, i princip samma utfall som om pensionen redan från första uttagstidpunkten före år 2001 skulle ha beräknats och utbetalats enligt reformerade regler.

Vi föreslår således att pensionsbehållningen från fördelningssystemet för en person i mellangenerationen som genom tidigt uttag börjat uppbära ålderspension redan före år 2001 skall reduceras med 0,5 % för varje månads uttag före den 1 januari år 2001. Därefter beräknas den inkomstpension som utges från fördelningssystemet fr.o.m. januari månad år 2001 genom att den reducerade pensionsbehållningen delas med delningstalet för individens ålder vid denna tidpunkt. Vid reduktion med hänsyn till det tidiga uttaget beaktas således endast antalet månader före år 2001, inte antalet månader före 65-årsdagen. Därefter övergår reduktionen för det tidiga uttaget till att beaktas i delningstalet. Om det tidiga uttaget varit partiellt, skall endast motsvarande andel av pensionsbehållningen reduceras.

Även i det fall att den pensionsberättigade har återkallat ett förtida pensionsuttag före år 2001 och således inte uppbär pension just vid denna tidpunkt, föreslår vi att pensionsbehållningen skall reduceras med avseende på den pension som utbetalats före år 2001. Reduktionens storlek beräknas enligt de regler som gäller i nuvarande pensionssystem, dvs. 0,5 % reduktion per månads uttag före år 2001 avseende den andel av pensionen som uttaget omfattade.

Avveckling av delpensionssystemet

I enlighet med de antagna riktlinjerna föreslår regeringen i avsnitt 29.6 att delpension inte skall kunna nybeviljas efter utgången av år 2000 samt att någon ökning av redan uttagen delpension inte heller skall kunna ske efter denna tidpunkt. Delpension kommer dock enligt förslaget att utges även fortsättningsvis till dem som vid utgången av år 2000 uppbär sådan pension. Detta innebär att personer i mellangenerationen födda åren 1938–1939 kan omfattas av nuvarande delpensionssystem samt att år

29 Förändringar inom ramen för nuvarande pensionssystem

29.1 Inledning

Enligt de antagna riktlinjerna skall personer som inte omfattas av de reformerade reglerna även fortsättningsvis få den inkomstrelaterade ålderspensionen beräknad i princip enligt hittillsvarande ATP-regler. I avsnitt 28 föreslås att personer som är födda under något av åren 1938–1953 skall få sin pension beräknad delvis enligt nuvarande regler och delvis enligt reformerade regler. Nuvarande regler om pensionsgrundande inkomst och pensionspoäng m.m. i kapitel 11 i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) skall emellertid enligt förslag i avsnitt 6.3 flyttas till den nu föreslagna lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Även fortsättningsvis skall således pensionspoäng varje år tillgodoräknas på grundval av inkomster av anställning och inkomster av annat förvärvsarbete (den pensionsgrundande inkomsten). Till dess förtids- och efterlevandepensionerna har anpassats till det reformerade ålderspensionssystemet behöver sådana pensionspoäng inte bara tillgodoräknas dem som kan få ATP i form av ålderspension (födda 1953 eller tidigare) utan även för personer födda efter år 1953.

De i avsnitten 10–12 redovisade pensionsgrundande beloppen för pliktjänstgöring, barnår och studier kommer inte att grunda pensionsrätt inom ramen för nuvarande ålderspensionssystem. Däremot skall – liksom tidigare – pensionspoäng beräknas på särskilt sätt för den som uppbär förtidspension (se avsnitt 9). De regler som i dag gäller för tillgodoräkning av ålderspensionsrätt i form av pensionspoäng och om beräkning av ålderspension från ATP-systemet kommer i huvudsak att vara oförändrade efter ålderspensionsreformens genomförande. I vissa avseenden föreslår regeringen dock förändringar även i de nuvarande reglerna om beräkning och fastställande av pensionsgrundande inkomst samt tillgodoräkning av pensionspoäng. Några har redovisats redan i tidigare avsnitt såsom att garantiregeln om arbetsskadelivränta, som nu tillämpas från och med den månad den försäkrade fyller 65 år, slopas för personer födda år 1938 eller senare (se avsnitt 25.3). Nedan redovisas ytterligare förslag till förändringar.

I avsnitt 29.2 redovisas förslag till förändringar av reglerna om pensionsgrundande inkomst och beräkning av pensionspoäng och i avsnitt 29.3 redovisas förslag till förändringar i reglerna om beräkning av tilläggspension i form av ålderspension. I avsnitt 29.4 lämnar vi förslag till vissa förändringar i reglerna rörande uttag och utbetalning av pension från ATP-systemet.

Det inkomstgrundade ålderspensionssystemet skall efter reformeringen utgöra en egen försäkringsgren och pensionerna från det systemet skall

finansieras med en avgift som skall motsvara den pensionsrätt som tillgodoräknas inom den reformerade delen av systemet. En fast ålderspensionsavgift förutsätter emellertid ett samhällsekonomiskt stabilt system. En förutsättning för detta är att även utvecklingen av ålderspensioner beräknade enligt nuvarande regler knyts till utvecklingen av avgiftsunderlaget. Det har därför i de antagna riktlinjerna föreslagits att vissa förändringar skall ske när det gäller indexering av utgående pensioner. Från och med årsskiftet 2001/2002 föreslås således att även de pensioner som utges enligt nuvarande ATP-regler skall följsamhetsindexeras. Det innebär att de även fortsättningsvis i princip skall följa prisutvecklingen men med justering – uppåt eller nedåt – för den reala inkomstutvecklingens avvikelser från en viss norm. Följsamhetsindexeringen av pensioner beräknade enligt hittillsvarande regler kommer att behandlas nedan i avsnitt 29.5.

I avsnitt 29.6 föreslås att delpension inte skall kunna nybeviljas eller utökas efter utgången av år 2000.

29.2 Pensionsgrundande inkomst och pensionspoäng för tilläggspension

29.2.1 Pensionsgrundande inkomst

Regeringens förslag: Fr.o.m. intjänandeåret 1999 skall den pensionsgrundande inkomst som ligger till grund för beräkningen av pensionsrätt för inkomst- och premiepension också ligga till grund för beräkningen av pensionspoäng för tilläggspension.

För en person född år 1937 eller tidigare skall dock pensionsgrundande inkomst fastställas endast till den del inkomsterna överstiger ett förhöjt prisbasbelopp. Detta basbelopp skall i första hand räknas av mot inkomster av anställning. Vidare skall för en sådan person inte heller fortsättningsvis pensionsgrundande inkomst fastställas för år efter det att han eller hon har fyllt 64 år eller för tidigare år under vilka han eller hon har uppburit hel ålderspension hela året. Bestämmelserna i lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (LBP) om underrättelse, omprövning och överklagande skall också fortsätta att tillämpas beträffande pensionsgrundande inkomst för den som är född år 1937 eller tidigare.

Promemorians förslag: Förslagen i Ds 1995:41 stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har i avsnitt 13 anfört att pensionsgrundande inkomst fr.o.m. lagstiftningens ikraftträdande den 1 januari 1999 bör beräknas och fastställas på samma sätt i såväl ATP-systemet som i det reformerade ålderspensionssystemet eftersom det skulle innebära administrativa komplikationer och dessutom framstå som svårförståeligt för den enskilde om reglerna är olika. Detta gäller dock framför allt personer som tillhör mellangenerationen. Denna grupp skall få

sin pension beräknad både enligt nuvarande och reformerade regler. För dem bör därför fastställas endast en pensionsgrundande inkomst. Regeringen föreslår alltså att samma pensionsgrundande inkomst skall ligga till grund för beräkningen av pensionspoäng som den som har förslagits ligga till grund för beräkningen av pensionsrätt i det reformerade ålderspensionssystemet. Den pensionsgrundande inkomsten kommer således att beräknas från första kronan. Det avdrag för det första basbeloppet som i dag görs vid fastställandet av den pensionsgrundande inkomsten inom ATP-systemet föreslås i stället att göras vid fastställandet av pensionspoängen (se avsnitt 29.2.2). Förslaget innebär vidare att beslutet om pensionsgrundande inkomst skall redovisas endast på den underrättelse om tillgodoräknad pensionsrätt som den försäkrade skall få.

För personer som är födda år 1937 eller tidigare bör emellertid som huvudregel oförändrade regler gälla. De kommer att kunna tjäna in pension under endast ett fåtal år efter ikraftträdandet av de reformerade intjänanderegler. Regeringen föreslår därför att den pensionsgrundande inkomsten för personer som är födda år 1937 eller tidigare även fortsättningsvis skall fastställas enligt den nuvarande ordningen, dvs. den skall fastställas av skattemyndigheten på grundval av taxeringen till statlig inkomstskatt och med avdrag för ett förhöjt prisbasbelopp samt – till skillnad från vad som kommer att bli fallet för personer födda år 1938 eller senare – fortfarande redovisas på personens grundläggande beslut om slutlig skatt. Den pensionsgrundande inkomsten skall alltså enligt förslaget för personer födda år 1937 eller tidigare utgöras av summan av inkomster av anställning och inkomster av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger det för året gällande förhöjda prisbasbeloppet.

Som framgår av avsnitten 8 och 13 föreslår vi emellertid vissa förändringar vad avser själva beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten. Vid beräkningen av en försäkrads pensionsgrundande inkomster skall således, enligt vårt förslag i avsnitt 8.2, fr.o.m. år 1999 avdrag göras för debiterad allmän pensionsavgift som den försäkrade skall betala för dessa inkomster enligt lagen om allmän pensionsavgift. Motsvarande avdrag bör göras även vid fastställandet av pensionsgrundande inkomst för tilläggs-pension. Vidare föreslås i avsnitt 13 vissa andra förändringar vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst. Enligt huvudregeln är lön eller annan ersättning i pengar eller annan skattepliktig förmån pensionsgrundande inkomst av anställning om ersättningen från en och samma arbetsgivare uppgår till minst 1 000 kr under ett år. Sådana inkomster som nu finns i 11 kap. 2 § första stycket a–s AFL är pensionsgrundande som inkomst av anställning även om de inte uppgår till 1 000 kr under ett år. I nuvarande reglering gäller detta bl.a. för sådan tillfällig förvärvsinkomst av verksamhet som inte bedrivits självständigt. Den förändring som nu föreslås är att även sådan tillfällig förvärvsinkomst och vissa stipendier (s.k. Marie Curie-stipendier) inte skall räknas som pensionsgrundande inkomst om de inte under ett år uppgått till 1000 kr. Se mer härom i författningskommentaren. Dessa förändringar bör gälla även personer som är födda år 1937 eller tidigare. Förslaget innebär alltså att själva beräkningen av inkomster av anställning och inkomster av annat förvärvsarbete skall vara densamma för personer som är födda år 1937 eller tidigare som för de personer som omfattas av de reformerade reglerna.

I det reformerade ålderspensionssystemet skall – till skillnad från nuvarande ålderspensionssystem – pensionsrätt kunna tjänas in även efter det år då den försäkrade fyllt 64 år. Någon ändring av reglerna i ATP-systemet föreslås inte i detta avseende. Även fortsättningsvis skall alltså pensionsrätt (pensionspoäng) i det nuvarande systemet kunna tjänas in som längst t.o.m. det år då den försäkrade fyller 64 år. Det saknas då anledning att fastställa pensionsgrundande inkomst för personer som är födda år 1937 eller tidigare för år efter det att de har fyllt 64 år. Även i övrigt bör nuvarande regler om när pensionsgrundande inkomst skall fastställas fortsätta att gälla för dem som endast kan tjäna in ålderspensionsrätt i ATP-systemet, vilket innebär att sådan inkomst inte heller skall fastställas för år då en sådan person har uppburit hel ålderspension hela året.

Beslut om pensionsgrundande inkomst enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension föreslås i avsnitt 27 som huvudregel kunna omprövas på begäran av enskild endast i samband med att beslut om pensionsrätt och pensionspoäng omprövas och endast sådana beslut som har tillkommit genom omprövning får överklagas. Vi föreslår emellertid att för de personer som är födda 1937 eller tidigare skall nuvarande regler fortsätta att gälla. Detta innebär att beslut om den pensionsgrundande inkomsten för dessa personer också framöver skall kunna överklagas särskilt av den enskilde. Vi föreslår vidare att även de regler som finns i nuvarande ålderspensionssystem (LBP) om underrättelse och omprövning av beslut om pensionsgrundande inkomst fortsättningsvis skall gälla för de personer som är födda år 1937 eller tidigare.

Såsom framgått av avsnitt 13 skall i det reformerade pensionssystemet finnas ett intjänandetak för hur hög årlig inkomst m.m. som skall kunna grunda pensionsrätt. Detta föreslås vid lagstiftningens ikraftträdande motsvara det intjänandetak om 7,5 förhöjda prisbasbelopp som i det nuvarande systemet begränsar den pensionsgrundande inkomsten. För att även framöver kunna bibehålla ett samband mellan nivån på förvärvsinkomsterna och den framtida pensionen för flertalet människor, skall intjänandetaket emellertid framöver höjas i takt med den allmänna inkomstutvecklingen. Övergången från den nuvarande prisindexeringen av taket till en inkomstindexering skulle enligt de antagna riktlinjerna ske fr.o.m. årsskiftet 2000/2001. Som en konsekvens av riksdagens beslut att senarelägga det reformerade ålderspensionssystemets ikraftträdande och ikraftträdandet av utbetalningsreglerna i det reformerade ålderspensionssystemet, dvs. att första utbetalningen av den reformerade ålderspensionen sker först i januari 2001, föreslås att intjänandetaket i det reformerade ålderspensionssystemet räknas om med inkomstindex först fr.o.m. årsskiftet 2001/2002 (se avsnitt 6.2). Detsamma bör gälla ATP-systemet.

Inkomstindexeringen av intjänandetaket kommer inte att få betydelse för personer födda år 1937 eller tidigare, eftersom de – som nyss nämnts – inte kommer att kunna tjäna in pensionspoäng efter det år de fyller 64 år, dvs. efter år 2001.

Regeringens förslag: Det avdrag för ett förhöjt prisbasbelopp som enligt nuvarande regler görs vid beräkning av pensionsgrundande inkomst skall fr.o.m. intjänandeåret 1999 i stället göras vid beräkningen av pensionspoäng. För den som är född år 1937 eller tidigare skall dock äldre bestämmelser om beräkning av pensionspoäng tillämpas även i fortsättningen.

Pensionspoäng för inkomst av annat förvärvsarbete än anställning skall tillgodoräknas endast i den utsträckning ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift har betalats.

Personer som uppbär förtidspension beräknad utifrån s.k. antagandepoäng skall, utöver pensionspoäng för eventuell pensionsgrundande inkomst, tillgodoräknas pensionspoäng med en tolfedel av det poängmedeltal som avses i 13 kap. 2 § andra stycket AFL för varje månad för vilken han eller hon har uppburit sådan pension. Den som har uppburit partiell förtidspension skall tillgodoräknas motsvarande andel av den antagandepoängen. Om pensionen är samordnad med arbetsskadelivränta eller motsvarande ersättning skall pensionspoäng med anledning av förtidspension endast tillgodoräknas i den utsträckning antagandepoängen överstiger pensionspoäng för livräntan eller ersättningen. Är förmånerna samordnade till viss del skall vad som nu sagts endast gälla den samordnade delen.

Pensionspoäng skall inte tillgodoräknas med anledning av förtidspension för tid före utbetalningsmånaden om förtidspensionen är samordnad med tidigare utbetalad pensionsgrundande ersättning. Om ersättningarna eller ersättningen och förtidspensionen endast är samordnad till viss del skall vad som nu sagts bara gälla den samordnade delen.

Beslut om tillgodoräkning av pensionspoäng för tid fr.o.m. intjänandeåret 1999 skall kunna överklagas särskilt.

De nya bestämmelserna om tillgodoräkning av pensionspoäng vid bristande avgiftsbetalning skall också gälla för personer födda år 1937 eller tidigare. För den som är född 1937 eller tidigare och som beviljas förtidspension efter utgången av år 1998 och som inte till någon del har uppburit sådan pension omedelbart före nämnda tidpunkt skall även de nya reglerna för beräkning av pensionspoäng med anledning av förtidspension gälla.

Ansökan om tillgodoräkning av vårdår skall göras senast den 31 januari andra året efter utgången av det år för vilket vårdår skall tillgodoräknas.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 1995:41 stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har yttrat sig i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: I ATP-systemet görs enligt nuvarande regler i 11 kap. 5 § AFL ett avdrag med ett basbelopp vid fastställande av den pensionsgrundande inkomsten. Om denna regel skulle kvarstå oförändrad skulle det få till följd att olika regler för beräkning av

pensionsgrundande inkomst skulle gälla inom ATP- systemet och det reformerade ålderspensionssystemet. Särskilda problem skulle då uppstå för dem som tillhör mellangenerationen eftersom de skall tillgodoräknas pensionsrätt enligt båda systemen. Regeringen föreslår därför att basbeloppsavdraget i stället skall göras i samband med fastställande av pensionspoäng.

Personer som enligt vårt förslag inte skall kunna tjäna in pensionsrätt i det reformerade systemet, dvs. personer födda år 1937 eller tidigare, skall i princip även fortsättningsvis få sin ålderspension beräknad helt enligt de regler som gäller i nuvarande ATP-system. Som angetts i föregående avsnitt (29.2.1) skall pensionsgrundande inkomst för personer födda år 1937 eller tidigare därför även fortsättningsvis fastställas endast till den del inkomsterna överstiger ett förhöjt prisbasbelopp. Som en följd härav måste också nuvarande regler om beräkning av pensionspoäng fortfarande gälla för dessa personer. Vissa av de förändringar som vi här föreslår i ATP-systemet bör emellertid även gälla för dem som är födda år 1937 eller tidigare.

I dag gäller enligt 11 kap. 6 § AFL att vid bristande betalning av tilläggsavgift skall den försäkrade tillgodoräknas pensionspoäng endast för den andel av inkomsten som motsvarar den andel av tilläggsavgiften som har betalats enligt 16 kap. 12 § skattebetalningslagen (1997:483). Någon motsvarande regel för andelsberäkning vid bristande betalning av allmän pensionsavgift finns emellertid inte. Som framgår av avsnitt 13.5. föreslår vi såvitt avser det reformerade ålderspensionssystemet att bestämmelserna om tillgodoräknande av pensionsrätt vid bristande eller underlåten avgiftsbetalning förs över till lagen om inkomstgrundad ålderspension – med den justeringen att tilläggsavgift i stället föreslås heta ålderspensionsavgift – samt att bestämmelsen ändras till att även omfatta bristande betalning av allmän pensionsavgift. Av de skäl som anförts i det avsnittet föreslår vi att samma regler skall gälla för tillgodoräknande av pensionspoäng.

I avsnitt 9 har beskrivits hur förtidspensionärer tillgodoräknas ålderspensionsrätt inom det nuvarande pensionssystemet och regeringen föreslår där att en motsvarighet till de nuvarande reglerna om att pensionspoäng alltid tillgodoräknas för hela antagandepoängen inte införs i det reformerade pensionssystemet bl.a. eftersom sådana regler i vissa fall skulle ge upphov till en överkompensation i pensionsrätts-hänseende som inte kan anses rimlig. Inom det reformerade systemet skall enligt förslaget en förtidspensionär med antagandepoäng, för varje månad som han eller hon har uppburit förtidspension, som pensionsgrundande belopp tillgodoräknas en tolfedel av en mot pensioneringsgraden svarande andel av den s.k. antagandeinkomsten. Förtidspensionären skall därutöver tillgodoräknas pensionsrätt på grundval av förvärvsinkomster enligt samma regler som skall gälla för andra försäkrade, oberoende av pensioneringsgrad och av hur lång tid under året förtidspensionen har uppburits.

Skälen för att inte införa en motsvarighet till de nuvarande reglerna i det reformerade pensionssystemet har giltighet även i förhållande till nuvarande system. Under den fortsatta beredningen av pensionsreformen har den bedömningen gjorts att de regler som föreslås för det reformerade

ålderspensionssystemet skall utgöra utgångspunkt för en förändring av de nuvarande reglerna. Regeringen föreslår därför att en förtidspensionär med antagandepoäng fr.o.m. inkomståret 1999 som pensionspoäng skall tillgodoräknas så stor del av antagandepoängen som svarar mot pensioneringsgraden. Pensionspoäng på grundval av antagandepoäng skall därvid beräknas per månad. Därutöver skall förtidspensionären kunna tillgodoräknas pensionspoäng på grundval av förvärvsinkomster enligt samma regler som gäller för andra försäkrade.

Vårt förslag innebär således att förtidspensionären för varje månad som han eller hon har uppburit förtidspension skall tillgodoräknas en mot pensioneringsgraden svarande andel av en tolfedel av antagandepoängen. Hel förtidspension hela året kommer således i princip att medföra att pensionspoängen för året motsvarar antagandepoängen. Om en förtidspensionär även har haft förvärvsinkomster skall också dessa kunna ge rätt till pensionspoäng. Den som exempelvis har uppburit halv förtidspension beräknad på antagandepoäng hela året skall, utöver pensionspoäng på förvärvsinkomster, som pensionspoäng tillgodoräknas hälften av antagandepoängen. För den som uppburit förtidspension endast under del av året skall antagandepoängen ge pensionspoäng för relevant antal månader, dvs. den skall tolftedelsberäknas.

Med den här föreslagna ordningen skall inte – vilket är fallet i dag – som villkor gälla att en person som har uppburit partiell förtidspension baserad på antagandepoäng skall ha uppburit sådan pension viss minsta tid under året för att samtidigt kunna tillgodoräknas pensionspoäng för förvärvsinkomster. Någon garanti för förtidspensionärer med antagandeinkomst att alltid tillgodoräknas minst antagandepoängen skall inte heller finnas i framtiden. I den mån en förtidspensionär på grund av medicinska orsaker inte har en förvärvsförmåga som korresponderar mot pensioneringsgraden bör detta korrigeras inom förtidspensionssystemet.

Vad som nu sagts om pensionspoäng för förtidspensionärer bör inte gälla den som är född år 1937 eller tidigare och som till någon del uppbär förtidspension vid ikraftträdandet av de nya intjänandereglerna. Regeringen föreslår därför att den som är född år 1937 eller tidigare skall omfattas av de nya reglerna för beräkning av pensionspoäng i anledning av förtidspension endast om han eller hon har beviljats förtidspension efter utgången av år 1998 och inte till någon del har uppburit sådan pension vid utgången av sistnämnda år.

I avsnitt 9.4.1 lämnas förslag om samordning mellan förtidspension och arbetsskadelivränta inom det reformerade ålderspensionssystemet. Förslagen innebär att om förtidspensionen är helt samordnad med en arbetsskadelivränta skall den försäkrade – om den sk. antagandeinkomsten är högre än livräntan – tillgodoräknas endast den överskjutande delen av antagandeinkomsten som pensionsgrundande belopp. Är förmånerna endast delvis samordnade gäller vad som nu har sagts endast den samordnade delen. Skäl att behandla motsvarande situationer annorlunda vad gäller ATP-pensioner har inte framkommit. Regeringen föreslår därför att om förtidspensionen är samordnad med arbetsskadelivränta eller annan motsvarande ersättning skall pensionspoäng hänförliga till förtidspensionen endast tillgodoräknas i den mån antagandepoängen överstiger pensionspoäng för livräntan respektive ersättningen. Om förmånerna en-

dast är samordnade till viss del föreslår vi att vad som nu har sagts skall gälla för den samordnade delen.

Om en ersättning som är pensionsgrundande eller för vilken pensionsgrundande belopp för antagandeinkomst skall beräknas har betalats ut till den försäkrade och om denne senare för samma månad beviljas annan ersättning som är pensionsgrundande och samordnad med den tidigare utbetalade ersättningen, föreslås det i avsnitt 9.4.2 att den senare beviljade ersättningen skall vara pensionsgrundande endast fr.o.m. den månad då den börjat betalas ut löpande. Om förmånerna endast är delvis samordnade föreslås att vad som nu sagts skall gälla för den samordnade delen. Av de skäl som angetts i avsnittet i fråga föreslår vi att motsvarande regler även skall gälla i ATP-systemet, vilket innebär att antagandepoäng för förtidspension inte skall tillgodoräknas för tid före den månad pensionen börjar utges löpande om en annan pensionsgrundande och med förtidspensionen samordnad ersättning har betalats ut för samma månad. Vad som nu sagts föreslås också gälla för personer som är födda år 1937 eller tidigare och som beviljas förtidspension först efter utgången av år 1998 och då förtidspensionen inte till någon del avser tid före nämnda tidpunkt.

Liksom beträffande det reformerade ålderspensionssystemet föreslår regeringen att även ändringarna avseende intjänandereglererna inom ramen för det nuvarande ATP-systemet skall träda i kraft den 1 januari 1999. Detta får till följd att de föreslagna förändringarna för tillgodoräknande av pensionspoäng får verkan för pensionspoäng som avser tiden efter utgången av år 1998. Pensionpoäng för tiden före ikraftträdandet regleras av tidigare bestämmelser i AFL. Detta innebär vad gäller ersättning som betalas ut för förfluten tid att om ersättning betalas ut efter den 1 januari 1999 men ersättningen avser tid dessförinnan skall pensionspoängen beräknas enligt äldre bestämmelser.

Vad gäller beslut om pensiongrundande inkomst i det reformerade ålderspensionssystemet föreslås i avsnitt 27 att sådant beslut normalt skall få överklagas endast i samband med att beslut om pensionsrätt överklagas. Motsvarande bör gälla även i ATP-systemet. Vi föreslår därför att också beslut om pensionspoäng – och i samband därmed också beslut om pensionsgrundande inkomst – får överklagas och omprövas i enlighet med vad som gäller i det reformerade ålderspensionssystemet. För personer som är födda år 1937 eller tidigare föreslår vi dock att nuvarande regler skall fortsätta att gälla.

Enligt nuvarande regler i 11 kap. 6 a § AFL skall ansökan om att få tillgodoräkna vårdår som år med pensionspoäng göras senast ett år efter utgången av det år som skall tillgodoräknas. *Lagrådet* påpekar i sitt yttrande att det skulle underlätta information och förebygga rättsförluster till följd av förväxlingar om sluttidpunkten för olika anmälningar från enskilda koncentreras till en viss dag och förordar därför att samtliga tidsangivelser som avser enskilda anmälningar ändras till den 31 januari om inte särskilda skäl talar däremot. Regeringen instämmer i Lagrådets uppfattning och föreslår därför att ansökan om tillgodoräknade av vårdår skall göras senast den 31 januari andra året efter utgången av det år för vilket vårdår skall tillgodoräknas.

Regeringens förslag: Tilläggspension i form av ålderspension skall fr.o.m. år 2001 beräknas uteslutande på fastställda pensionspoäng.

Fr.o.m. år 2001 skall vidare den del av folkpensionen som kan sägas motsvara ersättning för det första förhöjda prisbasbeloppet för vilket tilläggspension inte beräknats, utgöra en del av tilläggspensionen.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 1995:41 om kompensation för den folkpension som skulle ha utgetts om pension betalats ut enligt AFL stämmer överens med regeringens förslag, dock att förslaget i Ds 1995:41 endast avser personer födda 1938–1953.

Remissinstanserna: Se avsnitt 28.2.

Skälen för regeringens förslag:

Intjänade men inte fastställda pensionspoäng

Enligt antagna riktlinjer skall, som ovan nämnts, nuvarande regler för tillgodoräknande av ålderspensionsrätt i form av pensionspoäng i huvudsak fortsätta att gälla. Även fortsättningsvis skall således pensionspoäng tillgodoräknas den försäkrade varje år på grundval av inkomster av anställning och inkomster av annat förvärvsarbete, dvs. pensionspoäng skall fastställas på grundval av den pensionsgrundande inkomsten. Också den s.k. 30-årsregeln respektive 15-årsregeln skall alltså tillämpas vid beräkning av tilläggspension i form av ålderspension.

Till grund för beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten läggs den försäkrades taxering för statlig inkomstskatt. Den pensionsgrundande inkomsten fastställs först i slutet av fastställelseåret, vilket innebär att även pensionspoängen tillgodoräknas först efter det att den pensionsgrundande inkomsten tjänats in. I praktiken får Riksförsäkringsverket i december månad fastställelseåret uppgift från skattemyndigheten om den fastställda pensionsgrundande inkomsten och i samband med detta beräknas pensionspoängen.

Detta innebär att när ålderspensionen tas ut är pensionspoängen för året före normalt okänd. Detsamma gäller vid beräkning av pension kommande år om den försäkrade fortsätter att arbeta och inte har fyllt 65 år. Om den försäkrade vid denna tidpunkt tillgodoräknats pensionspoäng för färre än 30 år och därför skall få sin ATP-baserade ålderspension reducerad, är det också okänt med hur många 30-delar pensionen skall minskas. För att pensionen redan från början skall kunna beräknas så korrekt som möjligt kan beräkningen enligt nuvarande regler göras med antagande av att det senaste året var ett år med pensionspoäng. Detta sker med stöd av 20 kap. 2 a § AFL. Fram till dess att det har blivit känt om det för föregående år skall tillgodoräknas pensionspoäng, betalas pensionen ut med ett provisoriskt beräknat belopp. När pensionspoängen för det året senare tillgodoräknas, räknas pensionen om och eventuellt för lite utbetald pension för mellantiden betalas ut.

20 kap. 2 a § AFL innehåller generella bestämmelser som ger försäkringskassan möjlighet att fatta provisoriska beslut bl.a. om det står klart att rätt till ersättning föreligger men ersättningens belopp inte kan bestämmas utan betydande dröjsmål. För sådan ersättning får föreskrivas särskilda villkor. Denna bestämmelse trädde i kraft den 1 juli 1983. Bestämmelser om vissa provisoriska beslut i fråga om pension fanns dessförinnan i 16 kap. 3 § AFL.

För att pensionen skall kunna beräknas på detta sätt och därmed med ett högre belopp än som följer av registrerade poängår har Riksförsäkringsverket i sina rekommendationer uppställt vissa villkor. När pensionen tas ut och pensionspoängen för föregående år inte är känd, räknas detta år med som ett år med pensionspoäng under förutsättning att den sjukpenninggrundande inkomsten uppgick till lägst två basbelopp såväl vid ingången som vid utgången av året före uttagsåret och att pensionspoäng finns för året dessförinnan och för sammanlagt minst 15 år. Det första kravet har uppställts mot bakgrund av att om den försäkrade hade sjukpenninggrundande inkomst både i början och slutet av året före uttagsåret, är det sannolikt att han eller hon då också haft en inkomst som ger pensionspoäng. Anledningen till att det för den försäkrade måste finnas registrerat minst 15 år med pensionspoäng är att om poängen för det senaste året är låg påverkar detta inte medelpoängen vid beräkningen av den provisoriska pensionen och inte heller beräkningen av pensionen sedan poängen tillgodoräknats. Försäkringskassan har i dessa situationer att fatta ett provisoriskt beslut om pensionens storlek utan särskild begäran från den försäkrade.

När den pensionsgrundande inkomsten senare blir känd och därmed även pensionspoängen, ersätts alltså det tidigare provisoriska beslutet av ett slutligt beslut om ålderspensionens storlek. Om detta senare beslut innebär att pensionen höjs skall skillnaden mellan det senare fastställda beloppet och den beslutade provisoriska pensionen betalas ut till den försäkrade. Om det slutliga beslutet innebär en sänkning av pensionens storlek, är den försäkrade emellertid inte skyldig att betala tillbaka för mycket utbetalad pension annat än i de fall återbetalningsskyldighet föreligger på grund av bestämmelserna i 20 kap. 4 § första stycket AFL, t.ex. därför att oriktiga uppgifter lämnats eller i anledning av underlåtelse att fullgöra en uppgiftsskyldighet. Från och med den 1 januari 1998 föreligger också återbetalningsskyldighet för för mycket utbetald pension i de fall en pensionsberättigad som uppburit inkomst av annat förvärvsarbete underlåtitt eller brustit i sin skyldighet att betala avgifter (tilläggs-pensionsavgift) till ålderspensionssystemet.

Fråga har uppkommit om det även i framtiden skall finnas en möjlighet att vid beräkningen av tilläggs-pension i form av ålderspension betrakta året före uttagsåret som ett år med pensionspoäng.

Pensionsgrundande inkomster föreslås nu att fr.o.m. inkomståret 1999 beräknas och fastställas på samma sätt i det nuvarande ålderspensionssystemet som i det reformerade och pensionspoäng kommer även fortsättningsvis att tillgodoräknas på grundval av den fastställda pensionsgrundande inkomsten. Därför kommer även efter reformeringen en eftersläpning att ske såväl vid tillgodoräkandet av pensionsrätt som vid fastställandet av pensionspoäng. Eftersom det inte finns någon övre ålders-

gräns för att tjäna in pensionsrätt i det reformerade livsinkomstbaserade ålderspensionssystemet kommer denna eftersläpning med utbetalning av intjänad pensionsrätt att fortgå under alla de år som den pensionsberättigade fortsätter att förvärsarbeta och tjänar in pensionsrätt. Däremot kommer pensionspoäng för ATP inte att kunna tjänas in efter det år individen har fyllt 64 år.

Pensionsrätten i det reformerade systemet är livsinkomstbaserad, dvs. alla pensionsgrundande inkomster under livet väger lika tungt oberoende av när i livet de tjänats in och det är endast de inkomster som den pensionsberättigade tjänat in och de pensionsgrundande belopp som han eller hon är berättigad till som bestämmer storleken på den ålderspension som betalas ut. Någon bestämmelse liknande den nuvarande 15-årsregeln respektive 30-årsregeln finns inte i det reformerade systemet. Bl.a. med beaktande härav kan en ovan redovisad regel inte utan svårighet konstrueras för den livsinkomstbaserade ålderspensionen. Vi föreslår inte heller att någon motsvarighet till 20 kap. 2 a § AFL införs i det reformerade inkomstbaserade ålderspensionssystemet.

För ålderspension från ATP-systemet har däremot inte enbart storleken av den samlade pensionsgrundande inkomsten betydelse, utan antalet år som tillgodoräknats med pensionspoäng har också stor betydelse för den utgående pensionens storlek. För individen kan därför ett år med pensionspoäng ha större betydelse i ATP-systemet än ett år med pensionsrätt har i det livsinkomstbaserade systemet. I det reformerade ålderspensionssystemet skall vidare den utgående ålderspensionen inom fördelningsystemet beräknas genom att individens pensionsbehållning delas med ett delningstal. Delningstalet bestäms bl.a. med hänsyn till det antal år som pensionen förväntas utges och kommer därför att variera för olika pensionsåldrar och även för olika födelseårgångar beroende på hur medellivslängden i befolkningen förändras (se avsnitt 18.2). Detta innebär att individen genomsnittligt över livet får lika mycket pension oavsett när den tas ut och inte förlorar på den ovan redovisade eftersläpningen. Någon motsvarande beräkning av ålderspension från ATP-systemet finns inte. Den individ som uppbär ålderspension från ATP-systemet kompenseras därför inte i samma utsträckning för den eventuella förlust han eller hon gör om beräkningen av pensionen inte sker med beaktande av att året före det år beräkningen av pensionen görs är ett år med pensionspoäng och kommer att påverka pensionen.

Med beaktande av vad som nu redovisats anser regeringen att det även i framtiden bör finnas en möjlighet att vid beräkningen av tilläggspension i form av ålderspension ta hänsyn till vid uttagstillfället intjänad men inte fastställd pensionspoäng. Frågan är då hur denna regel skall konstrueras.

För att den pensionsberättigade skall få sin tilläggspension i form av ålderspension beräknad med beaktande av ett år för vilket pensionspoäng ännu inte tillgodoräknats gäller, som tidigare sagts, enligt nuvarande regler att han eller hon skall ha haft en sjukpenninggrundande inkomst som både i början och slutet av året uppgick till lägst två basbelopp. Sedan den 1 juli 1994 är den hos försäkringskassan anmälda sjukpenninggrundande inkomsten många gånger inaktuell. Detta beror på att anmälan till försäkringskassan om uppgift och ändring av de inkomstförhållanden och andra omständigheter som kan påverka rätten till sjukpenning och

sjukpenningens storlek normalt görs först i samband med att den försäkrade gör anspråk på sjukpenning. Det kan därför ifrågasättas om denna uppgift bör ligga till grund för bedömningen huruvida det är sannolikt att sådan inkomst som berättigar till pensionspoäng tjänats in under året. Någon annan registrerad uppgift om den försäkrades inkomstförhållanden under året finns inte att tillgå. Om den sjukpenninggrundande inkomsten inte kan användas måste i stället den pensionsberättigade själv visa att han eller hon haft inkomst motsvarande ett visst belopp. Detta skulle kunna ske genom att den försäkrade uppvisar lönebesked, kontrolluppgift e.d. Detta torde vara möjligt för de försäkrade som har inkomst av anställning. En försäkrad som har inkomst av annat förvärvsarbete har dock inte alltid samma möjlighet att visa att han eller hon haft tillräckligt höga inkomster för att pensionspoäng skall tillgodoräknas.

Vad som nu sagts om att den enskilde skall göra sannolikt att han eller hon året före det pensionen avser hade en inkomst för vilken pensionspoäng skall tillgodoräknas, kunde ändå möjligtvis vara administrativt hanterbart om det endast avsåg beräkning av pension vid första uttaget. Emellertid kan sådan beräkning bli aktuell varje år fram till det året den pensionsberättigade fyller 65 år för den som t.ex. tar ut halv pension vid 61 års ålder och fortsätter att arbeta deltid. Att då varje år kräva att den enskilde skall komma in med utredning rörande sina inkomstförhållanden året dessförinnan synes ohanterligt.

Ett annat krav som uppställs för att få rätt att tillgodoräkna sig ett år för vilket pensionspoäng ännu inte tillgodoräknats är att den pensionsberättigade har fastställda pensionspoäng för minst 15 år. Det kan ifrågasättas om inte detta krav är onödigt hårt eftersom ett år med pensionspoäng har minst lika stor betydelse för den som endast har exempelvis sex år med poäng som för den som har 15 år.

Med hänsyn till vad som nu anförts finner regeringen att det skulle bli administrativt svårt att fortsättningsvis tillämpa en motsvarighet till 20 kap. 2 a § AFL såvitt avser inkomstgrundad ålderspension i form av tilläggspension. Det har därför under den fortsatta beredningen gjorts den bedömningen att en annan ordning bör väljas. Vi föreslår i stället att beräkningen görs endast på fastställd pensionsgrundande inkomst och fastställd pensionspoäng. När den intjänade pensionsgrundande inkomsten och poängen för året före uttagsåret har blivit känd (normalt året efter), får den beslutade pensionen ändras med hänsyn till den då fastställda pensionspoängen. Om ändringen innebär att pensionen skall höjas för retroaktiv tid, skall skillnaden betalas ut till den pensionsberättigade. Om en tilläggspension skall ändras på grund av att tillkommande pensionspoäng har fastställts bör omräkning av pensionen göras vid årsskiftet närmast efter fastställelseåret och eventuell utbetalning avse tid fr.o.m. januari året efter intjänandeåret eller fr.o.m. den senare månad då pensionen börjat utges. Någon återbetalningsskyldighet på grund av att ett för högt belopp betalats ut med anledning av att för många år med pensionspoäng medräknats kan inte bli aktuell, eftersom beslutet enbart fattats på grundval av fastställda pensionspoäng.

Det nu lämnade förslaget innebär att den pensionsberättigade kommer att få den pension som han eller hon är berättigad till på grund av intjä-

nade pensionspoäng även om en viss del kan komma att betalas ut retroaktivt. Med denna lösning kommer också beräkningen av den utgående ålderspensionen att grundas på samma underlag oavsett i vilken form pensionen utges, dvs. i båda fallen kommer beräkningen att göras enbart på de fastställda pensionspoängen respektive pensionsrätterna. För den eftersläpning som lösningen innebär, kompenseras den pensionsberättigade som uppbär pension i form av inkomstpension genom att ett högre belopp betalas ut för framtiden, medan den som uppbär tilläggspension i form av ålderspension kompenseras genom en retroaktiv utbetalning av pension.

De personer som har en låg tilläggspension i form av ålderspension och för vilka det inestående beloppet har betydelse för försörjningen kommer i stor utsträckning att beviljas garantipension. Enligt de antagna riktlinjerna skall denna emellertid inte betalas ut förrän fr.o.m. den månad den pensionberättigade fyller 65 år.

Kompensation för första basbeloppet

Grundskyddet i nuvarande ålderspensionssystem utgörs av folkpension beräknad i 40-delar inklusive de särskilda folkpensionsförmånerna samt det särskilda grundavdraget för folkpensionärer. Enligt de antagna riktlinjerna skall grundskyddet i folkpensionen ersättas av garantipension. För de personer som är födda år 1937 eller tidigare skall enligt de antagna riktlinjerna en särskild övergångsvis garantipension införas. Regeringen har utsett en särskild utredare att lämna förslag till konstruktion av en sådan övergångsvis garantipension (dir. 1997:149).

Vid beräkningen av pension som utges enligt ATP-reglerna har, mot bakgrund av det nuvarande systemets konstruktion med folkpension och tilläggspension, vissa överväganden blivit nödvändiga. Övervägandena avser främst frågan hur tilläggspensionen och folkpensionen skall behandlas i förhållande till inkomstpensionen vid en jämförelse med garantipensionen.

I det nuvarande pensionssystemet tillgodoräknas pensionspoäng endast för inkomster som överstiger ett förhöjt prisbasbelopp. Lägre inkomster under ett år kan sägas kompenseras genom folkpensionen. Pensionsrätt enligt det reformerade ålderspensionssystemet skall däremot grundas i princip på hela inkomsten från första kronan. Som tidigare redovisats föreslår regeringen att personer födda år 1953 eller tidigare helt eller delvis kommer att få sin pension beräknad enligt de nuvarande reglerna. För att den inkomstrelaterade pensionen från de olika systemen i detta avseende skall vara jämförbar, måste den försäkrade vid beräkningen av den ATP-baserade pensionen kompenseras för den folkpension som skulle ha utgetts om pension hade utbetalats enligt nuvarande regler.

Enligt princippropositionen skall såväl garantipensionen som den övergångsvisa garantipensionen avräknas mot bl.a. tilläggspension i form av ålderspension med tillägg för folkpensionens grundbelopp. Som redovisats i avsnitt 28 om mellangenerationen, föreslås att vid beräkningen av den inkomstrelaterade pensionen som baseras på ATP, skall den försäkrade kompenseras för den folkpension som skulle ha utgetts om pension hade utbetalats enligt nuvarande ålderspensionssystem, dock att inkomsterna

under ett förhöjt prisbasbelopp skall kompenseras med den högre nivå som folkpensionen uppgår till, dvs. 96 % av prisbasbeloppet för den som är ogift och 78,5 % av samma basbelopp för den som är gift. Denna kompensation kommer alltså att följa den pensionsberättigades civilstånd och har föreslagits normalt utgöra lika stor del av oavkortad folkpension som motsvarar den andel av oavkortad tilläggspension som skall utges till den pensionsberättigade. Detta innebär i princip att det folkpensionsbelopp som läggs till tilläggspensionen skall räknas i 30-delar efter antal tillgodoräknade år med pensionspoäng enligt motsvarande regler som gäller för tilläggspensionen. Detta belopp kommer därefter att utgöra en del av tilläggspensionen.

Även när det gäller personer som är födda år 1937 eller tidigare bör folkpensionens grundbelopp eller en del av denna läggas till som en del av tilläggspensionen för att därvid erhålla vad som faktiskt är den inkomstgrundade ålderspensionen. Regeringen föreslår därför att den kompensation för det första förhöjda prisbasbeloppets inkomster, såsom den redovisats i avsnitt 28, även skall gälla för personer födda år 1937 eller tidigare.

Emellertid finns, beträffande denna kompensation, vissa skillnader mellan de personer som är födda år 1937 eller tidigare och de som tillhör den s.k. mellangenerationen. Bland de äldre pensionärerna finns personer som redan uppbär folkpension som 40-delsberäknats, dvs. pensionen är beräknad i förhållande till dennes bosättningstid i Sverige. Om inget annars görs skulle sådana pensionärer efter omläggningen till sin ATP få ett folkpensionsbelopp med 30-delsberäkning enligt de regler som gäller ATP i stället för på den 40-delsberäknade folkpensionen. För personer med hög inkomstgrundad ålderspension som inte är berättigade till övergångsvis garantipension skulle detta innebära att den totala ålderspensionen sänks.

Hur detta skall regleras får lösas i samband med utredningen om övergångsvis garantipension. I ovan nämnda utredningsdirektiv anges att utredarens uppdrag är bl.a. att utforma reglerna för en omläggning från folkpension till övergångsvis garantipension så att i princip ingen ålderspensionär får sänkt disponibel inkomst. Detta skall gälla såväl för de ålderspensionärer som kommer att få del av den övergångsvisa garantipensionen som den grupp av pensionärer som inte kommer få del av den utan berörs av omläggningen enbart avseende den inkomstgrundade ålderspensionen.

Särskilda regler vid uttag år 1999

Såsom behandlats i avsnitt 29.2.2 föreslår vi att det även för framtiden skall gälla att den pensionsrätt som vid bristande avgiftsbetalning för inkomst av annat förvärvsarbete anses hänförlig till de icke betalda avgifterna skall falla bort. Detta gäller även de två åren närmast före pensioneringen. Detta är sedan den 1 januari 1998 redan reglerat i 11 kap. 6 § AFL (SFS 1997:485).

För de personer som tar ut ålderspension under år 1999 kommer emellertid övergångsbestämmelserna till lagen (1997:485) om ändring i AFL att ha betydelse. Enligt dessa skall vissa föreskrifter i 11 kap. 6 § och 20 kap. 4 § AFL gälla för åren 1996 och 1997. Detta innebär att den som tar ut tilläggspension i form av ålderspension under år 1999 skall få pensionen

beräknad som om avgifter för år 1997 betalats till fullo och i rätt tid även om så inte skett. Avdrag för den obetalda avgiften får då göras på pensionen.

Prop. 1997/98:151

29.4 Uttag och utbetalning av tilläggs pension i form av ålderspension

Regeringens förslag: Rätten att återkalla eller minska ett uttag av ålderspension skall fr.o.m. år 1999 begränsas till endast en gång per sexmånadersperiod.

Möjligheten enligt nuvarande regler att få ålderspension utbetald för tid före det att ansökan om pension har getts in avskaffas fr.o.m. år 1999. För de personer som till någon del uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension skall dock ålderspension kunna betalas ut för en tid om tre månader före det att ansökan om pension getts in.

Promemoriornas förslag: Förslagen i Ds 1995:41 och Ds 1997:66 stämmer överens med regeringens förslag, dock att förslaget i Ds 1995:41 inte innehöll någon särreglering för utbetalning av ålderspension till förtidspensionärer.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Ålderspension kan enligt nuvarande regler tas ut såväl utan begränsning som i vissa andelar. Enligt nuvarande regler finns möjlighet att när som helst återkalla eller begränsa pensionsuttaget. I avsnitten 18.1 och 21 har föreslagits att möjligheterna att återkalla eller minska utgående ålderspension från det reformerade ålderspensionssystemet skall begränsas på så sätt att återkallelse eller minskning skall kunna ske endast en gång per sexmånadersperiod. Någon motsvarande begränsning i möjligheten att öka pensionsuttaget föreslås inte.

Behovet av den nuvarande möjligheten att när som helst återkalla eller minska ett pågående pensionsuttag ur fördelningssystemet kan ifrågasättas. Inom tjänstepensioneringarna och inom privat försäkring finns inga eller begränsade möjligheter till återkallande. Om en sådan möjlighet skulle kvarstå vad gäller pension som beräknats enligt ATP-systemets regler skulle en diskrepans mellan det nuvarande och det reformerade ålderspensionssystemet uppkomma, vilket med tanke på att mellangenerationens pensioner skall beräknas enligt båda systemen knappast kan komma i fråga. Därutöver ger nuvarande regler utrymme för spekulation inom ramen för ATP-systemet. Detta har sin orsak i att det vid den försäkringsmässiga justeringen av pensionens storlek vid pensionsuttag vid annan ålder än 65 år tillämpas en schablonmetod. Den i det reformerade pensionssystemet föreslagna begränsningen av möjligheterna till återkallande eller minskning av ett pensionsuttag bör även få sin motsvarighet i ATP-systemet.

Regeringen föreslår således att möjligheterna att återkalla eller minska utgående pension enligt nuvarande regler begränsas på så sätt att återkallelse eller minskning skall kunna ske endast en gång per sexmånadersperiod. Vi föreslår vidare att denna regel skall träda i kraft den

1 januari 1999 och gälla fullt ut inom ATP-systemet, dvs. även för personer födda år 1937 eller tidigare.

Enligt nuvarande regler kan ålderspension betalas ut för tre månader före ansökningsmånaden. I avsnitt 25 har föreslagits att någon möjlighet till utbetalning av pension för tid före det att en ansökan kommit in till försäkringskassan inte skall finnas i det reformerade ålderspensions-systemet. Behovet av regeln i det nuvarande systemet kan också ifrågasättas. Även ATP-baserad ålderspension är försäkringsmässigt beräknad – om än schablonmässigt – på så sätt att ett senare uttag ger högre årlig ålderspension och därmed, i genomsnitt, samma livspension som vid ett tidigare uttag. Möjligheten att ta ut ålderspension för tid före ansökningsstillfället fyller därför ingen egentlig funktion. Med hänsyn härtill föreslår vi att ändring i nuvarande regler i det avseendet skall ske och att de nya reglerna skall gälla redan från den 1 januari 1999. Förslaget innebär att ålderspension får betalas ut tidigast för tid fr.o.m. månaden närmast efter ansökningsmånaden. Liksom när det gäller reformerad ålderspension från fördelningssystemet bör dock undantag göras för den som uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension. Regeringen föreslår alltså att den som till någon del uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension skall kunna beviljas ålderspension även för tid före det att ansökan inkom till försäkringskassan. Detta gäller dock endast tre månader före ansökningsmånaden.

29.5 Följsamhetsindexering av tilläggspension i form av ålderspension

Regeringens förslag: Inkomstgrundad ålderspension som utges helt eller delvis enligt nuvarande regler skall från och med det årsskifte som föregår det år då personen fyller 66 år årligen räknas om med inkomstindexets procentuella förändring minskad med 1,6. Detta skall börja gälla fr.o.m. årsskiftet 2001/2002.

Promemoriorernas förslag: Förslag i Ds 1995:41 stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag vad gäller principerna för följsamhetsindexering med undantag för att regeringen nu föreslår att den årliga omräkningen av ATP-baserad ålderspension med inkomstindexets förändring skall börja gälla först fr.o.m. årsskiftet 2001/2002 och att detta skall först ske fr.o.m. det årsskifte som föregår det år då personen fyller 66 år. Vad gäller nivån på normen presenterades i Ds 1997:67 två alternativ till följsamhetsindexering. Det ena alternativet innebar följsamhetsindexering kring normen 1,75, det andra prisindexering om den reala tillväxten är inom intervallet 1,5 till 2,0 %.

Ds 1995:41

Pensionärernas Riksorganisation (PRO) framför att organisationen inte kan acceptera en följsamhetsindexering i det nuvarande pensions-systemet. PRO anser också att nuvarande regler rörande förtida och uppskjutet uttag av ålderspension även skall gälla fortsättningsvis. *Sveriges Pensionärers riksförbund* anser det varken skäligt eller rättvist att den ATP-baserade inkomstpensionen nedräknas enligt normen år 2000. *Konjunkturinstitutet* konstaterar att det i ATP-systemet inte finns någon koppling mellan normen och höjden på ingångspensionen till skillnad mot vad som är fallet i det reformerade ålderspensionssystemet. En högre norm medför därför en lägre livspension för de ATP-baserade ålderspensionernas del. Av den anledningen anser *Konjunkturinstitutet* att särregler vad beträffar ATP-baserad ålderspension bör övervägas, i det fall man beslutar sig för en norm som överstiger 1,5.

Remissinstanserna:*Ds 1997:67*

PRO, *Sveriges Kommunalpensionärernas Förbund (SKPF)*, *Sveriges Pensionärers riksförbund*, *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* och *Landsorganisationen i Sverige (LO)* är kritiska till att ATP-baserade ålderspensioner skall omfattas av följsamhetsindexering enligt förslaget. PRO och SKPF anför att ATP-pensionärerna inte får tillgodoräkna tillväxtnormen som sänker delningstalet och höjer begynnelsepensionen så som de pensionärer som omfattas av det reformerade pensions-systemet. Enligt PRO kommer ATP-pensionärerna därigenom i ett sämre läge. Skall de ATP-baserade ålderspensionerna följsamhetsindexeras måste det, enligt PRO, göras kring normen 1,5. *Sveriges Pensionärers Riksförbund* anför att ATP-baserad ålderspension inte skall omfattas av följsamhetsindexeringen utan i fortsättningen värdesäkras med ett återställt basbelopp enligt reglerna för år 1990. Även TCO påpekar att ATP-pensionärerna inte får del av tillväxtnormen i delningstalet samtidigt som en hög norm medför risker för bestående nedskrivningar. TCO anser att en annan lösning bör väljas för ATP-pensionärerna. LO tar avstånd från att de ATP-baserade ålderspensionerna skall omfattas av följsamhetsindexeringen.

Riksförsäkringsverket (RFV) tillstyrker alternativet fast norm på 1,75 för dem som helt eller delvis omfattas av de reformerade ålderspensions-systemet. När det gäller pensionerna för personer som inte omfattas av reformen, dvs. för dem som är födda före år 1938, föreslår RFV ett bredare intervall 1,0–2,0 vid följsamhetsindexeringen. RFV anför därvid att avsteg från den principiella utgångspunkt om prisindexerade pensioner har gjorts både i samband med devalveringarna och till följd av den djupa recessionen i början av 1990-talet. Dessa avsteg har, enligt RFV, sammantagit lett till en inte obetydlig genomsnittlig minskning av ålderspensionerna. Detta innebär, menar RFV, en avsevärd förväntad besparing av pensionskostnaderna för personer födda år 1937 och tidigare. RFV på-

pekar även att promemorians båda alternativ till följsamhetsindexering skulle kunna leda till återkommande nedräkningar av de gamla ålderspensionerna utan att dessa grupper fått del av den uppräknings av begynnelsepensionen som gäller i det reformerade ålderspensionssystemet. RFV beräknar att vid 1,5 % tillväxt skulle det bredare intervallet öka utgifterna med 2,5 %.

Sveriges Riksbank anför att normen för ATP-systemet bör bestämmas så att den tillförsäkrar finansiell stabilitet i systemet. *Konjunkturinstitutet* framför att det finns starka skäl för att tillämpa olika normer i följsamhetsindexeringen av ålderspensionssystemets ATP-delar och reformerade delar. *Svenska Kommunförbundet* menar att normen för ATP-baserade ålderspensioner bör vara 2,0 medan normen i det reformerade systemet bör vara 1,0.

Skälen för regeringens förslag: Ett syfte med reformeringen av det allmänna ålderspensionssystemet är att uppnå en större följsamhet i förhållande till den samhällsekonomiska utvecklingen i stort. Enligt reglernas för ATP-systemet är såväl intjänade pensionsrätter som utgående pensioner prisindexerade. Det innebär i princip att de skrivs upp med den årliga inflationen och inte påverkas alls av den reala tillväxten i samhället, vilket betyder att pensionsutgifterna blir relativt sett högre vid låg tillväxt i samhällsekonomin och vice versa.

Enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna skall den inkomstgrundade ålderspensioneringen inom det reformerade systemet utgöra en egen försäkringsgren och finansieras av en avgift på 18,5 %. Avgiften skall ligga fast för framtiden, vilket förutsätter ett system som är robust mot förändringar i avgiftsunderlaget.

Enligt förslaget skall den intjänade pensionsrätten och inkomstpensionerna indexeras med hänsyn till den allmänna inkomstutvecklingen. Därigenom kommer ålderspensionssystemets utgifter, sett i ett längre perspektiv, att utvecklas i samma takt som avgiftsunderlaget, vilket är en förutsättning för ett stabilt pensionssystem. Den utbetalda inkomstpensionen föreslås indexeras på så sätt att den nybeviljade pensionens nivå bestäms med utgångspunkt från en viss norm, varefter den utgående pensionen följsamhetsindexeras med denna norm. Principerna för följsamhetsindexeringen beskrivs i avsnitt 18.3. Av detta avsnitt framgår dessutom att följsamhetsindexeringen föreslås ske kring normen 1,6.

Under en lång övergångsperiod kommer emellertid utbetalningarna inom ålderspensionssystemet att huvudsakligen avse pensioner intjänade och beräknade enligt nuvarande regelsystem. Personer som är födda år 1954 är den första åldersgrupp som kommer att få sin ålderspension beräknad helt enligt de reformerade reglerna. För att ålderspensionssystemet skall ges en större stabilitet redan under övergångsperioden föreslår regeringen i enlighet med de antagna riktlinjerna att också utgående ålderspensioner beräknade enligt reglerna för ATP skall knytas till den allmänna inkomstutvecklingen. Detta föreslås ske genom att inkomstgrundad ålderspension beräknad enligt nuvarande regler följsamhetsindexeras på samma sätt som inkomstpensionen. Följsamhetsindexeringen skall därvid omfatta både de inkomstrelaterade ålderspensioner som helt beräknas enligt nuvarande regler och de ATP-baserade ålderspensioner som kommer att utges till personer i

mellangenerationen, dvs. personer födda under åren 1938–1953. Grundskyddets skall dock följa prisutvecklingen.

Vissa remissinstanser har påpekat att följsamhetsindexeringen med en viss norm i det reformerade systemet innebär att begynnelsepensionen blir i motsvarande mån högre. Denna höjning tillgodoräknas inte ATP-pensionärerna.

ATP-systemet i dess nuvarande utformning beräknas vara i balans om den framtida reala tillväxten uppgår till 2,0 %. Med denna tillväxt kommer även ATP-systemets utgifter i ett mer långsiktigt perspektiv att utvecklas i samma takt som avgiftsinkomsterna. Detta kan även uttryckas som att begynnelsepensionen i ATP-systemet har satts till en nivå som förutsätter en framtida real tillväxttakt på 2,0 %. Den höga begynnelsepensionen föranleds av den s.k. 15/30-regeln som gäller för ATP-systemet. En i viss mån motsvarande höjning av begynnelsepensionen i det reformerade systemet föreslås ske genom att delningstalet beräknas med en viss norm. Vid lägre tillväxt än 2,0 % skulle de ATP-baserade ålderspensionerna, om dessa inte följsamhetsindexerades, ta i anspråk en allt större del av avgiftsunderlaget. Vid långvarigt låg tillväxt skulle detta leda till att avgiften måste höjas eller att de utgående förmånerna måste reduceras. I en situation med högre tillväxt än 2,0 % skulle det motsatta gälla. Pensionärer med hel eller tjugondelsberäknad ATP-baserad ålderspension skulle inte få del av den högre tillväxten. På sikt skulle detta kunna medföra uppjusteringar av förmånerna. Med följsamhetsindexeringen sker de nämnda justeringarna med automatik.

Riksdagen tog inte ställning till normens storlek i sitt beslut med anledning av Princippropositionen. För den fortsatta beredningen har utgångspunkten varit att samma norm skall användas för både ATP-baserad ålderspension och inkomstpension. Detta kräver en kompromiss mellan behovet av att stabilisera utgiftsnivån för ATP-baserade ålderspensioner och den jämna utbetalningsprofil som enligt riktlinjerna skall gälla för de reformerade inkomstpensionerna. Normer mellan 1,5 och 2,0 har övervägts. I Ds 1997:67 presenterades två alternativ till följsamhetsindexering. Det ena alternativet innebär följsamhetsindexering kring normen 1,75. Det andra alternativet innebär att inkomstpensionen skulle prisindexeras om den reala tillväxten ligger inom intervallet 1,5 till 2,0 %. Skulle den reala tillväxten vara lägre än 1,5 % skulle pensionerna räknas om med inkomstindexets förändring reducerat med 1,5. Skulle den reala tillväxten vara högre än 2 % skulle pensionerna räknas om med inkomstindexets förändring reducerat med 2.

Under den efterföljande remissbehandlingen har övervägande delen av remissinstanserna anfört att en fast norm är att föredra framför alternativet följsamhetsindexering kring ett intervall. Emellertid anser många av remissinstanserna att normen 1,75 framstår som för hög, bl.a. mot bakgrund av den låga tillväxten sedan år 1975. Remissinstansernas synpunkter redovisas i avsnitt 18.3. Regeringen har tagit fasta på den kritik som riktats mot de två alternativen till norm för följsamhetsindexering och föreslår att följsamhetsindexeringen av inkomstpensionerna skall ske kring normen 1,6. Mot bakgrund av de argument som redogörs för nedan bedömer regeringen att normen 1,6 även skall gälla vid följsamhets-

indexeringen av pensioner beräknade helt eller delvis enligt reglerna för ATP-systemet.

Vissa remissinstanser menar att normen för de ATP-baserade ålderspensionerna bör sättas högre än 1,6, bl.a. har normen 2,0 nämnts, för att därigenom garantera pensionssystemets stabilitet. Regeringen vidhåller emellertid uppfattningen att normen bör vara den samma i ålderspensionssystemets båda delar. Skulle inkomstpensionen följsamhetsindexeras kring normen 1,6 och den ATP-baserade ålderspensionen indexeras kring t.ex. normen 2,0 skulle visserligen utgifterna för ATP bli lägre än vad som blir fallet med normen 1,6. Konsekvensen skulle dock vara att äldre pensionärer alltid fick en sämre inkomstutveckling jämfört med yngre. För individer födda åren 1938–1953 skulle den årliga ökningen av de individuella ålderspensionerna bli beroende av det antal tjugondelar pensionären har. Således skulle en pensionär med få tjugondelar från det reformerade systemet få en sämre inkomstutveckling än en pensionär med större del av sin pension beräknad enligt reformerade regler.

Under remissbehandlingen har även olika normer vid följsamhetsindexeringen av ålderspensioner för de som är födda före år 1938 och för de som är yngre föreslagits. Därvid har en försiktigare följsamhetsindexering i form av intervallet 1,0–2,0 förordats för de äldre med motiveringen att personer födda före år 1938 redan har berörts av avsteg från prisindexeringen. Regeringen anser att dessa synpunkter tillgodoses med det föreliggande förslaget att fastställa normen till 1,6 vilken är lägre än det alternativ till fast norm som presenterades i Ds 1997:67.

Således föreslår regeringen att inkomstgrundad ålderspension från ATP-systemet årligen skall räknas om med inkomstindexets förändring reducerat med normen 1,6. Det innebär att om tillväxten, mätt som inkomstindexets nominella förändring mellan två år, skulle uppgå till t.ex. 2,5 % skulle pensionerna multipliceras med faktorn $1,025/1,016 = 1,089$, dvs. räknas upp med 0,89 %. Detta kan också uttryckas så att omräkningen av pensionerna ungefär motsvarar förändringen i index 2,5 % med avdrag för normen 1,6 %.

En konsekvens av att utgående ATP-baserade ålderspensioner följsamhetsindexeras samtidigt som den intjänade ATP-rätten även fortsättningsvis är prisindexerad är att inestående ATP-rätt och utgående förmåner kommer att utvecklas på olika sätt. För en person som t.ex. tagit ut halv ålderspension kommer, vid hög real inkomstillväxt i förhållande till normen i följsamhetsindexeringen, det utgående pensionsbeloppet att växa snabbare än värdet av den uttagna halvan av pensionen. När den resterande hälften senare tas ut, kommer denna del av pensionen att utges med ett lägre belopp än den först uttagna halva pensionsförmånen (om man bortser från effekterna av uppräknings till följd av uppskjutet uttag). Om den reala inkomstillväxten i stället skulle ha varit låg skulle det nybeviljade beloppet utges med ett högre belopp.

Med olika indexeringsmetoder för inestående respektive utgående pensionsrätt kan det således ha betydelse för den framtida pensionens storlek vilket kalenderår som individen väljer att lyfta ålderspension. I de fall den reala inkomstillväxten har varit lägre än normen för följsamhetsindexeringen skulle det vara mer fördelaktigt att skjuta upp pen-

sionsuttaget över ett årsskifte. Vid hög real tillväxt skulle det omvända gälla, pensionsuttag före ett årsskifte skulle ge en högre ålderspension.

För att undvika att tidpunkten för pensionsuttaget påverkar den framtida ålderspensionens storlek på så sätt som beskrivits bör såväl den inestående ATP-rätten som den utgående ålderspensionen vara prisindexerad fram till årsskiftet efter det år då individen uppnått 65 års ålder. Detta innebär att inestående ATP-rätt omräknas till ett förmånsbelopp uttryckt i kronor det år som individen fyller 65 år och följsamhetsindexeras per det påföljande årsskiftet.

De första utbetalningarna av inkomstpension föreslås enligt vad som framgår av avsnitt 6.3 ske den 1 januari 2001. Som en konsekvens av detta kan följsamhetsindexering av inkomstpension ske först fr.o.m. årsskiftet 2001/2002. Följsamhetsindexeringen av ATP-baserad ålderspension bör påbörjas samtidigt, det vill säga per årsskiftet 2001/2002. Efter som följsamhetsindexering av ålderspension beräknad enligt reglerna för ATP-systemet föreslås ske först från det årsskifte som föregår det år då personen fyller 66 år kommer en följsamhetsindexering vid årsskiftet 2001/2002, såvitt avser ATP, att endast omfatta personer som är födda år 1936 eller tidigare. Till följd av att avdrag för allmän pensionsavgift skall göras år 1999 kommer inkomstindexets förändring årsskiftet 2001/2002 att reduceras med 2 %. För att inte ATP-baserade ålderspensioner skall påverkas av detta avdrag det första året med följsamhetsindexering föreslår regeringen en övergångslösning som syftar till att kompensera för avdragets effekter vid denna tidpunkt. Se vidare avsnitt 18.4. Personer som är födda år 1937 får hela den inkomstrelaterade ålderspensionen i form av ATP följsamhetsindexerad fr.o.m. årsskiftet 2002/2003 oberoende av om uttag då har skett.

29.6 Avveckling av delpensionssystemet

Regeringens förslag: Efter utgången av år 2000 skall delpension inte kunna nybeviljas eller ökas. Den som vid utgången av år 2000 uppbär sådan pension skall dock ha fortsatt rätt till delpension fram till 65 års ålder eller till dess rätten till delpension på annat sätt upphör. Det samma skall gälla dem som har sökt delpension före den 1 januari 2001 och som har beviljats sådan pension för tid med början före denna tidpunkt även om beslut inte meddelats vid tidpunkten för upphävandet av lagen om delpensionsförsäkring.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 1995:41 stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag, dock föreslogs i Ds 1995:41 att lagen om delpensionsförsäkring skulle upphöra att gälla vid utgången av år 1999.

Remissinstanserna: *Försäkringsanställdas Förbund* anser att möjligheten till delpensionen bör finnas kvar. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* anser att det finns starka skäl att bibehålla en delpensionsmöjlighet, eftersom det, enligt TCO, inte kommer att vara ekonomiskt möjligt för huvuddelen av framtidens pensionärer att ta ut ålderspension redan från 61 års ålder.

Skälen för regeringens förslag: Förvärvsarbete som minskar sin arbetsinsats kan under vissa förutsättningar erhålla delpension. Delpensionen utgör då en viss andel av det inkomstbortfall som följer av arbetstidsminskningen. För att delpension skall kunna utges krävs bl.a. att den försäkrade har haft pensionsgrundande inkomst under sammanlagt minst tio år fr.o.m. 45 års ålder och att denne under de senaste tolv månaderna före arbetstidsminskningen förvärvsarbetat under minst fyra månader. Enligt de regler som gäller från den 1 juli 1994 utges delpension för högst tio timmars minskning av arbetstiden per vecka. Rätt till delpension föreligger från den månad den försäkrade fyller 61 år och längst t.o.m. månaden före denne fyller 65 år. Kompensationsgraden är 55 % av pensionsunderlaget.

I princippropositionen föreslogs att delpensionsförsäkringen skulle avvecklas. Som det främsta motivet anfördes att det reformerade ålderspensionssystemet i sig kommer att erbjuda möjligheter till flexibla och individuella lösningar i sådan utsträckning att behovet av en särskild delpension inte längre kan anses vara tillräckligt framträdande.

Det reformerade ålderspensionssystemet som sådant kommer i framtiden att ge stort utrymme för uttag av partiell ålderspension i kombination med fortsatt förvärvsarbete, såväl före som efter 65 års ålder. Regeringen anser därför att det inte längre finns behov av ett särskilt förfarande för delpension efter det att ålderspension från det reformerade ålderspensionssystemet börjar betalas ut, dvs. fr.o.m. år 2001. Vi föreslår således att delpension inte skall nybeviljas eller ökas efter utgången av år 2000. Vid denna tidpunkt kan personer födda åren 1936–1939 omfattas av reglerna om delpension. För dem som vid denna tidpunkt uppbär delpension samt för dem som då har sökt och sedermera beviljas delpension för tid med början före år 2001, bör dock reglerna fortsatt gälla. Detta innebär att år 2004 – när personer födda år 1939 fyller 65 år – blir det sista året som utbetalning av delpension kan komma att ske.

30 Principer för ålderspensionssystemets finansiering m.m.

Prop. 1997/98:151

30.1 Ansvarsfördelning

Regeringens förslag: Tillgångarna i den Allmänna pensionsfonden (AP-fonden) skall täcka kostnaderna för inkomstpension och tilläggs-pension i form av ålderspension. Även kostnaderna för folkpension i form av ålderspension som uppbärs av personer som också har rätt till tilläggs-pension i form av ålderspension skall belasta AP-fonden.

Kostnaderna för tilläggs-pension i form av förtids- och efterlevandepension skall inte längre belasta AP-fonden utan flyttas över till statsbudgeten. Kostnaderna för dessa pensionsförmåner skall finansieras med socialavgifter. Även folkpension i form av förtidspension för personer som har rätt till tilläggs-pension liksom folkpension i form av efterlevandepension skall finansieras med socialavgifter.

Övriga folkpensionsförmåner och pensionstillskott skall finansieras med allmänna skattemedel.

Förändringarna skall träda i kraft den 1 januari 1999.

Utredningens förslag: Regeringens förslag stämmer överens med Pensionsarbetsgruppens förslag i SOU 1994:20 vad gäller den långsiktiga lösningen för hur kostnaderna skall fördelas mellan statsbudgeten och AP-fonden. Pensionsarbetsgruppen föreslog dock att AP-fonden under en övergångsperiod skall belastas med vissa utgifter för allmänna pensioner som på sikt inte skall finansieras med ålderspensionsavgift.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har avstått från att kommentera Pensionsarbetsgruppens förslag i denna del.

Skälen till regeringens förslag: I finansieringshänseende och även lagtekniskt görs i dagens pensionssystem en åtskillnad mellan å ena sidan förmåner inom den allmänna tilläggs-pensioneringen, som finansieras med tilläggs-pensionsavgift, allmän pensionsavgift och avkastningen från AP-fonden, och å andra sidan folkpensionsförmåner, som belastar statsbudgeten. Från tilläggs-pensionssystemet utges ålderspensioner liksom förtids- och efterlevandepensioner. Från folkpensionssystemet utges också ålderspensioner, förtidspensioner och efterlevandepensioner samt särskilda folkpensionsförmåner som bostadstillägg till pensionärer, särskilt bostadstillägg till pensionärer, handikappersättning och vårdbidrag.

Ett syfte med pensionsreformen är att skapa ett administrativt och finansiellt avskilt system för de inkomstgrundade ålderspensionerna. Allmänheten ges därigenom möjlighet att följa utvecklingen av inkomster och utgifter för den inkomstgrundade delen av ålderspensioneringen. Förtroendet för ålderspensionssystemet kan därigenom bättre upprätthållas. Regeringens bedömning är därför att uppdelningen av finansieringen mellan AP-fonden och statsbudgeten bör vara en annan än vad som gäller för dagens pensionssystem.

Pensionsarbetsgruppen föreslog i sitt betänkande att avgifter för ålderspensioner på sikt enbart skall användas till att finansiera inkomstgrundad ålderspension och att övriga förmåner, dvs. förtidspensioner och

efterlevandepensioner skall finansieras över statsbudgeten eller över respektive försäkringsgren. Den sammantagna effekten av en engångslösning för uppdelningen av betalningsansvaret skulle enligt Pensionsarbetsgruppen få betydande negativa konsekvenser för statens finanser. Därför föreslogs en övergångslösning tills dess att reformen skulle vara i full funktion. Den skulle innebära att AP-fonden under en övergångsperiod även skulle finansiera vissa av de pensioner som på lång sikt föreslogs belasta statsbudgeten eller andra försäkringssystem. Således skulle under en övergångsperiod tilläggspension i form av förtidspension för vissa åldersgrupper finansieras av medel från AP-fonden. Vidare skulle sådana medel finansiera folkpension och pensionstillskott för dem som inte till någon del omfattas av de reformerade ålderspensionsreglerna. AP-fondsmedel skulle enligt Pensionsarbetsgruppens förslag även finansiera folkpension, pensionstillskott och tilläggspension inom änkepensioneringen enligt äldre regler.

Riksdagen tog inte ställning till den exakta utformningen av de framtida finansieringsformerna utan fastslog att frågan borde utredas vidare. Det anfördes att utgångspunkten för den fortsatta beredningen borde vara att de finansiella effekterna på statsbudgeten respektive AP-fonden skulle vara desamma som skulle erhållas med Pensionsarbetsgruppens förslag till övergångslösning.

Regeringen har inte funnit skäl till en annan bedömning än den som Pensionsarbetsgruppen hade vad gäller den långsiktiga lösningen. Regeringen föreslår dock, till skillnad från Pensionsarbetsgruppen, en omedelbar övergång till den långsiktiga finansieringsordningen. Som redan nämnts anser regeringen det viktigt att förtroendet för ålderspensionssystemet stärks. Skulle AP-fonden även fortsättningsvis belastas med andra utgifter än ålderspensionsbetalningar skulle reformen förlora i tydlighet och förutsebarhet. Ålderspensionssystemet skulle bli mindre robust, eftersom det skulle finansiera utgifter som inte anpassats till den samhällsekonomiska utvecklingen. Detta skulle minska allmänhetens tillit för det reformerade ålderspensionssystemets förmåga till finansiell stabilitet. Pensionsarbetsgruppens förslag till infasning av reformen skulle också innebära att en effektiv uppföljning av utgiftsutvecklingen inom förtids- och efterlevandepensioneringen försvårades, till följd av den föreslagna fördelningen av dessa utgifter på AP-fond respektive statsbudget.

Regeringens förslag betyder att kostnaderna för tilläggspension i form av förtids- och efterlevandepensioner flyttas från AP-fonden till statsbudgeten fr.o.m. år 1999. Statsbudgetens utgifter beräknas därmed öka med ca 37 miljarder kronor. Regeringen lämnade inte i princippropositionen något exakt förslag till finansiering av förtids- och efterlevandepensioneringen utan avvaktade det pågående utredningsarbetet. Förtidspensionsutredningen föreslog i betänkandet Ohälsöförsäkringen – trygghet och aktivitet (SOU 1997:166) att förtidspensioneringen i sin helhet skall finansieras via statsbudgeten, dels med sjukförsäkringsavgifter vad gäller den inkomstrelaterade förtidspensionen, dels med allmänna skattemedel, vad gäller grundskyddet. Regeringen har tagit fasta på Förtidspensionsutredningens förslag och föreslår således i enlighet med detta att finansieringen av förtidspensioner fr.o.m. år 1999 skall ske med

socialavgifter och med allmänna skattemedel enligt samma principer som skall gälla för ålderspension. Det innebär att förutom tilläggspension skall även folkpension till dem som uppbär tilläggspension finansieras med avgifter. I avvaktan på efterlevandepensionsutredningens ställningstagande föreslår regeringen vidare att tilläggspension och folkpension i form av efterlevandepension fr.o.m. år 1999 finansieras med socialavgifter. I avsnitt 32 behandlas frågan med vilka socialavgifter finansieringen föreslås ske.

Enligt vad vi föreslår i avsnitten 28 och 29 skall tilläggspension i form av ålderspension fr.o.m. år 2001 räknas om till en inkomstgrundad ålderspension som baseras på hela inkomsten och inte som idag på inkomster som överstiger ett förhöjt prisbasbelopp. Detta innebär att den del av folkpensionen som motsvarar ersättning för det första förhöjda prisbasbeloppet för vilket tilläggspension enligt nuvarande regler inte beräknas kommer att utgöra en del av tilläggspensionen. Regeringen föreslår att kostnaderna för hela den inkomstgrundade ålderspensionen skall belasta AP-fonden.

En ordning där folkpensionsförmånerna för ålderspensionärer fr.o.m. år 1999 i sin helhet skulle finansieras över statsbudgeten skulle tillsammans med de övriga förändringarna vad gäller finansieringsordningen innebära en betydande försvagning av statsbudgeten. Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att kostnaderna för folkpensionen för ålderspensionärer med rätt till tilläggspension åläggs AP-fonden för åren 1999 och 2000. Denna del av folkpensionskostnaden kan schablonmässigt anses motsvara den folkpension som fr.o.m. år 2001 räknas in i den inkomstgrundade ålderspensionen. Statsbudgetens utgifter beräknas därmed minska med ca 42 miljarder kronor. Vad gäller övriga folkpensionsförmåner för ålderspensionärer samt pensionstillskottet föreslår vi att de finansieras med allmänna skattemedel. Med denna lösning uppnås en i stort sett enhetlig finansiering av ålderspensioneringen både före år 2001, då utbetalning av ålderspension enligt de reformerade reglerna påbörjas, liksom fortsättningsvis.

AP-fonden tillförs intäkter från ålderspensionsavgiften, statliga ålderspensionsavgifter och allmän pensionsavgift för finansiering av ovan nämnda pensionsförmåner. Dock skall viss del av dessa avgiftsintäkter tillföras premiepensionssystemet respektive statsbudgeten. Se vidare avsnitten 31.3, 30.4 och 30.5.

För personer födda före år 1938 och som har låg eller ingen inkomstgrundad pension, kommer en övergångsvis garantipension att beräknas fr.o.m. år 2001, alternativt fr.o.m. år 2003. Såväl den exakta utformningen av som starttidpunkten för utbetalningar av övergångsvis garantipension utreds i särskild ordning. De yngre pensionärerna med motsvarande inkomstförhållanden kommer att bli berättigade till en garantipension enligt reformerade regler. Garantipensionen och den övergångsvisa garantipensionen skall enligt vad vi föreslår i prop. 1997/98:152 Garantipension, m.m. finansieras med allmänna skattemedel.

Regeringens förslag: Fr.o.m. inkomståret 1999 skall staten betala avgifter till ålderspensionssystemet för samtliga pensionsgrundande social- och arbetslöshetsförsäkringsersättningar m.m. och pensionsgrundande belopp som det tillgodoräknas pensionsrätt eller pensionspoäng för. Avgiften skall benämnas statlig ålderspensionsavgift. De föreslagna reglerna härom skall tas in i en särskild lag som skall träda i kraft den 1 oktober 1998.

Promemorians förslag: stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera instanser anger i sina yttranden över förslaget i Ds 1995:55 bl.a. *Arbetsgivarverket*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, och *Sveriges Pensionärsförbund* att de stödjer principen att ålderspensionsavgifter skall betalas i samtliga fall när pensionsrätt tillgodoräknas. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* tillstyrker förslagen i Ds 1995:55 eftersom det ligger i linje med intentionerna att tydligt visa socialförsäkringssystemets utgifter och att skapa ett stabilt och försäkringsmässigt uppbyggt pensionssystem. *Finansinspektionen*, *Riksrevisionsverket*, *Försäkringskassaförbundet*, *Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF)*, och *Pensionärernas Riksorganisation* har inget att erinra mot att det införs statlig ålderspensionsavgift.

Skälen till regeringens förslag: Ett av syftena med pensionsreformen är att skapa ett finansiellt autonomt och från övriga socialförsäkringsgrenar skilt system. För att åstadkomma detta fastslogs i princippropositionen (s. 57–58) att det är nödvändigt att det för varje förmån för vilken det tillgodoräknas pensionsrätt också erläggs motsvarande avgifter. Ett förslag härom lämnas nu av regeringen.

Enligt nuvarande regler för intjänande av rätt till allmän tilläggspension (ATP) behandlas, förutom vanliga förvärvsinkomster, en rad socialförsäkrings- och arbetsmarknadsersättningar som träder i stället för förvärvsinkomster, samt vissa andra ersättningar som också är pensionsgrundande som inkomst av anställning respektive inkomst av annat förvärvsarbete. Därigenom utgör dessa socialförsäkringsersättningar m.m. pensionsgrundande inkomst. Hittills har inte någon motsvarighet till den arbetsgivaravgift i form av tilläggspensionsavgift som tas ut på förvärvsinkomster betalats för dessa ersättningar. Fr.o.m. den 1 januari 1995 tas dock en allmän pensionsavgift (tidigare benämnd allmän egenavgift) ut på samtliga dessa ersättningar. Sedan den 1 januari 1998 uppgår den avgiften till 6,95 % och arbetsgivaravgiften i form av tilläggspensionsavgift till 6,40 %.

Det torde främst vara av administrativa skäl som det inte betalats någon tilläggspensionsavgift på pensionsgrundande socialförsäkringsersättningar m.m. Eftersom det rör sig om överföringar inom den offentliga sektorn har det ansetts onödigt att avgiftsbelägga dessa förmåner även om värdet av en erhållen förmån inte bara består av den kontanta ersättningen utan även av värdet av den pensionsrätt som ersättningen är

förenad med. Detta innebär att pensionssystemet med nuvarande regler delvis finansierar kostnader som i princip hänför sig till andra förmåns- eller bidragssystem. Åtminstone för sådana pensionsgrundande ersättningar som betalas ut under något av de 15 bästa inkomståren kan det finnas en direkt koppling mellan storleken på de pensionsgrundande socialförsäkringsersättningarna m.m. och personens framtida tilläggspension. Annars gäller här som för förvärvsinkomster att sambandet i ATP-systemet är svagt mellan den pensionsgrundande inkomsten och faktisk pension.

Som beskrivits tidigare skall enligt de av riksdagen godkända riktlinjerna det reformerade ålderspensionssystemet, vad gäller den inkomstrelaterade delen, i sin helhet finansieras med en ålderspensionsavgift som tas ut på samtliga inkomster som ger pensionsrätt. Avgiften skall vara 18,5 % av den pensionsgrundande inkomsten och av andra belopp som ger pensionsrätt. I avsnitt 6.2 redogörs för att den allmänna pensionsavgiften och tilläggspensionsavgiften år 1999 oförändrat föreslås utgå med 6,95 % respektive 6,40 % av bruttoinkomsten (avgiftsunderlaget). Den sammanlagda ålderspensionsavgiften kommer därmed att år 1999 endast att uppgå till ca. 14,35 % av den pensionsgrundande inkomsten. I enlighet med riktlinjerna föreslår regeringen att det för pensionsrätt som tillgodoräknas på grundval av socialförsäkringsersättningar m.m. skall betalas avgifter till det inkomstgrundade ålderspensionssystemet. Dessamma föreslår vi när det gäller den pensionsrätt som tillgodoräknas för de belopp som genom pensionsreformen kommer att bli pensionsgrundande utöver den pensionsgrundande inkomsten. Vidare föreslås att denna avgift benämns statlig ålderspensionsavgift och att bestämmelser härom tas in i en särskild lag. Regeringen föreslår att statliga ålderspensionsavgifter skall betalas för aktuella ersättningar som det tillgodoräknas pensionsrätt för fr.o.m. år 1999. Reglerna om statlig ålderspensionsavgift föreslår vi dock skall träda i kraft redan den 1 oktober 1998.

30.3 Avgiftsskyldighet och den särskilda löneskatten

Regeringens förslag: Arbetsgivaravgift respektive egenavgift i form av ålderspensionsavgift enligt lagen (1981:691) om socialavgifter skall fr.o.m. den 1 januari 1999 betalas även efter det att arbetstagaren respektive den försäkrade har fyllt 65 år. Fr.o.m. år 1999 skall en försäkrad även betala sådan egenavgift för år då han eller hon har uppburit ålderspension under hela året.

Även allmän pensionsavgift skall fr.o.m. år 1999 betalas av den som fyllt 65 år.

I ovan nämnda situationer skall den särskilda löneskatten utgöra 18,09 %.

Vad som nu har sagts skall inte gälla dem som är födda år 1937 eller tidigare.

Promemorians förslag: Förslaget i Ds 1995:55 stämmer i princip överens med regeringens förslag i den del som berör avgiftsskyldighet för

personer som har uppburit ålderspension under hela året. I Ds 1995:55 föreslogs dock att ändringen skulle börja gälla fr.o.m. 1 januari 1997. I övriga delar lämnades inga förslag i Ds 1995:55.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig i frågan har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande regler tas arbetsgivaravgifter, egenavgifter eller allmän pensionsavgift inte ut för den som har fyllt 65 år. Enligt riktlinjerna för det reformerade ålderspensionssystemet skall ingen övre åldersgräns finnas för intjänande av pensionsrätt. Som en konsekvens av detta och för att upprätthålla ett nära samband mellan inbetalda avgifter och utbetalda förmåner bör således arbetsgivaravgift och egenavgift i form av ålderspensionsavgift samt allmän pensionsavgift tas ut även efter det att arbetstagaren respektive den enskilde fyllt 65 år. De som är födda år 1938 är den första årskullen som föreslås ha möjlighet att tjäna in pensionsrätt i det reformerade systemet efter 64 års ålder (se avsnitt 28). Regeringen föreslår därför att arbetsgivaravgift och egenavgift i form av ålderspensionsavgift samt allmän pensionsavgift fr.o.m. 1 januari 1999 skall betalas även efter det att arbetstagaren respektive den försäkrade har fyllt 65 år men att detta inte skall gälla personer som är födda år 1937 eller tidigare.

Enligt nuvarande regler för allmän tilläggspension i 11 kap. 1 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) gäller vidare att pensionsgrundande inkomst inte skall beräknas för en person som under hela året uppburit hel ålderspension. Inkomst av annat förvärvsarbete utgör i dessa situationer inte underlag för uttag av egenavgift. På inkomsten tas i stället ut en särskild löneskatt. Några motsvarande regler finns inte vad gäller arbetsgivaravgift eller allmän pensionsavgift.

Någon bestämmelse motsvarande den i 11 kap. 1 § andra stycket AFL om att pensionsgrundande inkomst inte skall beräknas för en försäkrad som under hela året uppburit hel ålderspension föreslås inte införas i den nya lagen om inkomstgrundad ålderspension. Detta innebär att pensionsgrundande inkomst skall fastställas även för sådant år och ligga till grund för beräkning av såväl pensionspoäng (t.o.m. det år den försäkrade fyller 64 år) som pensionsrätt. Även egenavgift i form av ålderspensionsavgift bör då betalas för sådan inkomst av annat förvärvsarbete som uppbärs av den som under hela året uppburit hel ålderspension. Personer födda år 1937 eller tidigare bör emellertid undantas från denna regel, eftersom äldre regler om fastställande av pensionsgrundande inkomst i detta hänseende föreslås fortsätta gälla för dem (se avsnitt 29). Regeringen föreslår alltså att en försäkrad skall betala egenavgift i form av ålderspensionsavgift även för år då han eller hon har uppburit ålderspension under hela året men att detta inte skall gälla personer som är födda år 1937 eller tidigare.

De föreslagna förändringarna i avgiftsuttag för dem som är födda år 1938 eller senare föranleder en ändring av den särskilda löneskatten i dessa situationer.

Den särskilda löneskatten enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster skall motsvara skattedelen av socialavgifterna. Denna skatt beräknas för närvarande schablonmässigt, enligt de principer som slogs fast i samband med skattereformen (prop. 1989/90:110), som

summan av egenföretagarnas folkpensionsavgift och allmänna löneavgift plus hälften av övriga egenavgifter och den allmänna sjukförsäkringsavgiften. Av den allmänna pensionsavgiften, som fr.o.m. den 1 januari 1998 uppgår till 6,95 %, inkluderas hälften av avgiftssatsen överstigande 1 procentenhet i den särskilda löneskatten fr.o.m. 1998. För år 1998 uppgår den särskilda löneskatten till 24,26 %.

Enligt vårt förslag skall ett avgiftsuttag på 6,95 % för den allmänna pensionsavgiften och på 6,40 % för ålderspensionsavgiften bibehållas under år 1999. När den nuvarande beräkningsschablonen tillämpas på dessa avgiftsnivåer erhålls en skattedel på 6,17 procentenheter ($6,17 = 0,5 \times (6,40 + 6,95 - 1)$) av det sammantagna uttaget på 13,35 % av allmän pensionsavgift och ålderspensionsavgift. Denna skattedel skall inte ingå i den särskilda löneskatt på förvärvsinkomster som skall betalas för personer som är födda år 1938 eller senare och som har uppnått 65 års ålder och inte heller för dem med inkomst av annat förvärvsarbete som före 65 års ålder har uppburit hel ålderspension hela året. Den särskilda löneskatten på förvärvsinkomster föreslås därför uppgå till 18,09 % ($18,09 = 24,26 - 6,17$) för dessa individer fr.o.m. den 1 januari 1999. Schablonavdraget för särskild löneskatt och ålderspensionsavgift för dessa individer föreslås uppgå till 20 %, vilket också är den nivå som schablonavdraget för särskild löneskatt för närvarande uppgår till.

30.4 Avsättning av medel till premiepensionssystemet

Regeringens förslag: Avsättning till premiepensionssystemet skall göras med ett belopp som motsvarar den pensionsrätt för premiepension som fastställs.

Regeringen skall för varje år fastställa den andel av influtna ålderspensionsavgifter som preliminärt skall föras till den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret. Riksförsäkringsverket skall för varje år till regeringen lämna förslag om den preliminära andel av ålderspensionsavgifterna som enligt lagen (1981:691) om socialavgifter skall föras till den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret. Riksförsäkringsverket skall också årligen beräkna skillnaden mellan de preliminärt överförda avgifterna för ett visst år och det belopp som skulle ha överförts för att motsvara pensionsrätt för premiepension som fastställts för år fr.o.m. år 1999. Skillnadsbeloppet skall därvid beräknas med sådan avkastning som anges i 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension. Avstämning av den framräknade skillnaden skall göras vid en kommande avsättning.

Riksförsäkringsverket skall även beräkna skillnaden mellan de preliminärt överförda avgifterna åren 1995–1998 och det belopp som skulle ha överförts för att motsvara pensionsrätt för premiepension som fastställs för dessa år. Avstämning för framräknade skillnader avseende perioden 1995–1997 skall ske senast i juni år 1999. Avstämning för framräknad skillnad avseende år 1998 skall ske senast i april år 2000.

För år 1999 höjs avsättningen till premiepensionssystemet till 32 % av de under året influtna ålderspensionsavgifterna.

Skälen för regeringens förslag: Premiepensionssystemet inom det allmänna ålderspensionssystemet bör tillföras ett belopp som exakt motsvarar den för respektive år fastställda pensionsrätten för premiepension. Detta föreslås ske genom att det preliminärt överförda beloppet ett visst år avstäms mot den för samma år fastställda pensionsrätten. Motivet för förslaget är att det belopp som för de försäkrades räkning skall överföras från den tillfälliga förvaltningen till kapitalförvaltarna utgår från den fastställda premiepensionsrätten. Därmed bör även det belopp som tillförs den tillfälliga förvaltningen följa den fastställda pensionsrätten för premiepension. I fördelningssystemet är förhållandet annorlunda. Enligt förslag i denna remiss kommer fördelningssystemet att, med avdrag för de belopp som förs till premiepensionssystemet och som enligt förslaget i avsnitt 30.5 förs till statsbudgeten, tillföras de medel som inflyter i form av ålderspensionsavgifter. I vissa situationer fastställs pensionsrätt utan att motsvarande avgiftsinbetalning skett, exempelvis vid uppbördsförluster på grund av konkurser. Det finns också situationer där det inflyter avgifter utan att det fastställs någon motsvarande pensionsrätt, t.ex. när avgifter betalas för inkomster under gränsen för deklareringskyldighet och för inkomster som tjänats in samma år som en inkomsttagare avlider. I fördelningssystemet kan det därmed uppkomma skillnader mellan fastställd pensionsrätt och influtna avgifter. Dessa skillnader kommer att påverka buffertfondens storlek. Därmed kommer skillnaderna att beaktas i beräkningen av fördelningssystemets ekonomiska ställning som översiktligt beskrivits i avsnitt 16.

I prop. 1994/95:41 föreslogs att premiepensionssystemets interimistiska förvaltning hos Riksgäldskontoret under år 1995 skulle tillföras 11 % av de influtna tilläggspensionsavgifterna, i princip motsvarande 1,43 % av avgiftsunderlaget (11 % x 13 % = 1,43 %). I avvaktan på premiepensionssystemets utformning föreslogs det att denna andel skulle föras över till en i propositionen föreslagna särskild förvaltning hos Riksgäldskontoret. Riksdagen beslutade i enlighet med förslaget (bet. 1994/95:SfU6, rskr. 1994/95:81). Andelen 11 % angavs i propositionen ha beräknats utifrån de inkomstförhållanden som då förväntades gälla under år 1995 och utifrån att personer födda år 1939 och senare skulle tjäna in pensionsrätt för premiepension. Det anfördes att storleken på avsättningarna borde omprövas inför år 1996 och därefter, bl.a. som en följd av tjugondelsinföringen.

Enligt förslag i denna remiss skall för åren 1995–1998 pensionsrätt för premiepension kunna tillgodoräknas med 2 % av den pensionsgrundande inkomsten. Fr.o.m. år 1999 skall pensionsrätt för premiepension kunna tillgodoräknas med 2,5 % av den pensionsgrundande inkomsten och andra pensionsgrundande belopp. Pensionsrätt för premiepension föreslås inte tillgodoräknas för pensionsgrundande belopp åren 1995–1998 men väl därefter.

Tjugondelsinföringen innebär att personer i mellangenerationen tjänar in pensionsrätt i det reformerade systemet i tjugondelar. Varje årskull, fr.o.m. födda år 1938 t.o.m. födda år 1953 (mellangenerationen), tjänar in pensionsrätt för premiepension i ökande grad. Personer födda år 1938 tjänar in fyra tjugondelar av sin pension i det reformerade pensionssystemet. De kommer därmed att för åren 1995–1998 tillgodoräknas en

årlig pensionsrätt för premiepension med 0,4 % ($4/20 \times 2$ %) av den pensionsgrundande inkomsten och fr.o.m. år 1999 med 0,5 % ($4/20 \times 2,5$ %) av den pensionsgrundande inkomsten och andra belopp. Personer födda år 1939 tjänar in fem tjugondelar av sin pension i det reformerade pensionssystemet och kommer för åren 1995–1998 tillgodoräknas en årlig pensionsrätt för premiepension med 0,5 % ($5/20 \times 2$ %) av den pensionsgrundande inkomsten och fr.o.m. år 1999 med 0,625 % ($5/20 \times 2,5$ %) av den pensionsgrundande inkomsten och andra belopp. Intjänandet ökar således fr.o.m. år 1999 med 0,125 procentenheter ($1/20 \times 2,5$ % = 0,125) för varje årskull i mellangenerationen. Under åren 1995–1998 var ökningen 0,1 procentenhet ($1/20 \times 2$ %).

Den preliminära avsättningen till premiepensionssystemet, som andel av den totala pensionsgrundande inkomsten och andra belopp, kan beräknas genom att respektive årskulls procentuella avsättning till premiepensionssystemet multipliceras med årskullens beräknade andel av den beräknade totala pensionsgrundande inkomsten och andra belopp och genom att dessa produkter därefter summeras över samtliga årskullar. För varje år, fram till år 2018, kommer en allt större andel av de pensionsgrundande inkomsterna tjänas in av personer som till stor del eller i sin helhet tjänar in pensionsrätt enligt reformerade regler. Det sista år den sista årskullen i mellangenerationen kan tjäna in pensionsrätt i det reformerade systemet med tjugondelar (19/20-delar) är år 2017, när personer födda år 1953 fyller 64 år. För inkomster som intjänas efter det år de fyller 64 år tillgodoräknas även personer i mellangenerationen pensionsrätt i det reformerade systemet med 20 tjugondelar.

Arbetsgivaravgiften i form av tilläggsavgift sänktes (prop. 1997/98:1 Finansplan m.m. avsnitt 8.3.2–3, bet. 1997/98:FiU1, rskr. 1997/98:35) den 1 januari 1998 från sin tidigare nivå om 13 % till 6,40 %, samtidigt som den allmänna egenavgiften i form av sjukförsäkringsavgift överfördes till ålderspensionssystemet och en kompenserande överföring av arbetsgivaravgifter till sjukförsäkringen genomfördes. Dessa förändringar föranledde en höjning av andelen av influtna tilläggsavgifter som skall föras till Riksgäldskontoret från 11 till 22,4 %. Detta innebär i princip att premiepensionssystemets tillfälliga förvaltning alltjämt tillförs 1,43 % av avgiftsunderlaget. Inför åren 1996–1998 har sålunda ingen omprövning av storleken på avsättningarna till premiepensionssystemet gjorts. Detta har medfört att en lägre andel av influtna tilläggsavgifter har avsatts till premiepensionssystemet än vad som svarar mot den pensionsrätt för premiepension som kan beräknas ha tjänats in under dessa år. Ytterligare en orsak till att ett för lågt belopp avsatts är att även personer som är födda år 1938 nu föreslås tillgodoräknas pensionsrätt för premiepension och att detta föreslås gälla också för åren 1995–1998. De medel som avsatts enligt lagen (1994:1748) om förvaltning av vissa tilläggsavgifter har varit placerade på räntebärande konto hos Riksgäldskontoret. Räntan har varit marknadsmässig och lagts till kapitalet.

Regeringen föreslår att skillnaden mellan preliminärt överförda avgifter åren 1995–1998 och det belopp som motsvarar fastställd pensionsrätt för premiepension för dessa år skall beräknas av Riksförsäkringsverket. Pensionsrätterna intjänade ett år fastställs senast den 31 mars det andra

året efter intjänandeåret, dvs. senast 15 månader efter utgången av intjänandeåret. Premiepensionsrätterna avseende åren 1995–1997 kommer dock att vara fastställda först i maj 1999. Korrigeringen för det belopp som framräknas för perioden 1995–1997 bör därför göras senast i juni år 1999. Korrigeringen för år 1998 bör göras senast i april år 2000. Framräknade skillnader för dessa perioder bör inte ränteberäknas. Anledningen härför är att en högre avkastning än vad som skulle ha tillgodoräknats i ett fullfunktionsstadium kommer att tillgodoräknas premiepensionsrätt som tjänats in under nämnda perioder, vilket ger kompensation för att nämnda skillnader inte ränteberäknas.

På liknande sätt som gjordes för år 1995 har en uppskattning nu gjorts av hur underlaget för avsättningar till premiepensionssystemet kommer att fördela sig mellan olika åldersgrupper under år 1999. Enligt dessa beräkningar är den erforderliga avsättningen 32 % av influtna ålderspensionsavgifter för år 1999. Regeringen föreslår därför att avsättningen till premiepensionssystemet skall höjas till 32 % av influtna ålderspensionsavgifter.

Regeringen bör på förslag av riksförsäkringsverket för varje år fastställa den andel av ålderspensionsavgifterna som preliminärt skall föras till den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret. Vi föreslår därför att Riksförsäkringsverket ges i uppdrag att beräkna den preliminära avsättningen till premiepensionssystemet för år 2000 och därpå följande år och till regeringen lämna förslag om denna avsättning. Vi föreslår också att Riksförsäkringsverket skall beräkna skillnaden mellan de preliminärt överförda avgifterna och det belopp som skulle ha överförts för att motsvara pensionsrätten för premiepension som fastställts för respektive år. Det fastställda beloppet beräknas i första hand utifrån den pensionsrätt som fastställs drygt ett år efter den preliminära avsättningen. Omtaxeringar m.m. som påverkar intjänad pensionsrätt i premiepensionssystemet och därmed det belopp som skall tillföras det systemet skall också beräknas och beaktas löpande vid korrigeringen av det preliminärt avsatta beloppet. Framräknade skillnader bör ränteberäknas med den avkastning som anges i 8 kap. 1 § lagen om inkomstgrundad ålderspension. Den avkastning som anges i 8 kap. 1 § är den ränta som de enskilda försäkrade och tillgodoräknad pensionsrätt kommer att tillgodoräknas på medel i den tillfälliga förvaltningen. Det är naturligt att skillnader mellan preliminärt överfört belopp till den tillfälliga förvaltningen och slutligt fastställt belopp ränteberäknas med samma avkastning som de försäkrade tillgodoräknas. Förfarandet innebär att exakt det belopp, inklusive avkastning, som de försäkrade tillgodoräknas för ett visst år i efterhand löpande tillförs den tillfälliga förvaltningen. Tillskott till, respektive avdrag från det, till den tillfälliga förvaltningen överförda beloppet som utgör ränta är att betrakta som en del av den tillfälliga förvaltningens avkastning. Vad gäller den närmare regleringen av avsättningen och avstämningen av medel till den tillfälliga förvaltningen avser regeringen att återkomma med bestämmelser därom i förordning.

Förslaget innebär som nämnts att såväl positiva som negativa avvikelser mellan influtna ålderspensionsavgifter kommer att tillföras, respektive belasta, ålderspensionssystemets fördelningssystem. Avvikelser kommer

därmed att påverka buffertfondens storlek som i sin tur ingår som en del i beräkningen av fördelningssystemets ekonomiska styrka, se avsnitt 16. Med beaktande av att avvikelser mellan influtna ålderspensionsavgifter och fastställda ålderspensionsrätter kan påverka utvecklingen av pensionsförmånerna bör Riksförsäkringsverket särskilt bevaka att dessa skillnader inte får en allt för stor omfattning, se även avsnitt 17.4.

30.5 Överföring till statsbudgeten av ålderspensionsavgifter

Regeringens förslag: Den andel av arbetsgivaravgifterna och egenavgifterna som enligt lagen (1981:691) om socialavgifter beräknas utgöra ålderspensionsavgift på inkomstdelar över avgiftstaket om 8,06 förhöjda prisbasbelopp i ålderspensionsförsäkringen skall föras till statsbudgeten. Regeringen skall för varje år fastställa den andel av influtna ålderspensionsavgifter som preliminärt skall föras till staten. Riksförsäkringsverket skall för varje år till regeringen lämna förslag om den andel av ålderspensionsavgifterna som preliminärt skall överföras till staten. Riksförsäkringsverket skall också årligen beräkna skillnaden mellan preliminärt överfört belopp och det belopp som skulle ha överförts för att motsvara den del av influtna ålderspensionsavgifter som tagits ut på inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete som överstiger avgiftstaket om 8,06 förhöjda prisbasbelopp. Avstämningen av den framräknade skillnaden skall göras vid en kommande överföring.

Avstämning av den framräknade skillnaden jämte ränta motsvarande den basränta som anges i 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483) skall göras senast månaden efter det att beräkningen gjorts.

För år 1999 skall den preliminära överföringen till statsbudgeten vara 7 % av under året influtna ålderspensionsavgifter.

Skälen för regeringens förslag: Enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna skall ålderspensionerna finansieras med en ålderspensionsavgift som tas ut på alla inkomster som ligger till grund för beräkningen av pensionsrätt. Vidare skall ålderspensionsavgift tas ut endast på inkomster som ligger till grund för tillgodoräknande av pensionsrätt. Underlaget för ålderspensionsavgiften skall därmed i princip sammanfalla med summan av pensionsgrundande inkomster och andra pensionsgrundande belopp.

Den 13 oktober 1994 (prop. 1994/95:41, bet. 1994/95:SfU6, rskr. 1994/95:81) beslutade riksdagen att vissa förändringar som föranleddes av reformen skulle ske med verkan redan den 1 januari 1995. Det gällde bl.a. pensionssystemets finansiering och avsättning av medel till det framtida premiepensionssystemet. Beslutet innebar bl.a. att ålderspensionsavgifter (dåvarande tilläggsavgifter) som betalats på inkomstdelar över den högsta inkomst som ger ålderspensionsrätt skulle föras till statsbudgeten. Ålderspensionsavgifter som tas ut på inkomstdelar över avgiftstaket motsvaras inte av någon pensionsförmån.

De är därför i ekonomisk bemärkelse en skatt. Av uppördstekniska och administrativa skäl tas dock denna skatt ut som en arbetsgivaravgift respektive egenavgift i form av ålderspensionsavgift som beräknas på företagets respektive egenföretagarens lönesumma. Den del av de inbetalda avgifterna som motsvarar avgifter på inkomstdelar över taket i försäkringen förs fr.o.m. år 1995 till statsbudgeten. År 1994 beräknades andelen avgifter på inkomstdelar över intjänandetaket för år 1995 vara 7 %.

Den andel av arbetsgivaravgifterna och egenavgifterna som motsvarar avgifter som kommer att tas ut på inkomstdelar över avgiftstaket år 1999 har beräknats alltså uppgå till ca 7 %. Regeringen föreslår därför att 7 % av ålderspensionsavgifterna som inflyter år 1999 preliminärt skall överföras till statsbudgeten. Vid beräkningen har antagits att pensionsgrundande inkomster i form av sociala transfereringar m.m., för vilka det skall betalas statliga ålderspensionsavgifter, skall avräknas mot intjänandetaket närmast före förvärvsinkomster. I detta avseende skiljer sig beräkning från den i prop. 1994/95:41. Genom att avräkna sociala transfereringar före förvärvsinkomster kan de statliga ålderspensionsavgifterna totala belopp hållas nere något. Skulle den i prop. 1994/95 i beräkningen använda avräkningsordningen bibehållas skulle staten i de fall där förvärvsinkomsterna och de sociala transfereringarna överstiger avgiftstaket erlagga statliga ålderspensionsavgifter som sedan skulle återföras till statsbudgeten.

Regeringen bör på förslag av riksförsäkringsverket för varje år fastställa den andel av ålderspensionsavgifterna som preliminärt skall föras till staten. Vi föreslår därför att Riksförsäkringsverket skall ges i uppdrag att årligen beräkna och för regeringen föreslå preliminär överföring av inbetalda ålderspensionsavgifter fr.o.m. år 2000.

Riksförsäkringsverket bör vidare årligen beräkna skillnaden mellan preliminärt överfört belopp och det belopp som skulle ha överförts för att motsvarar ålderspensionsavgiftens andel av fastställda i sig pensionsgrundande inkomster överstigande avgiftstaket i ålderspensionsförsäkringen. Denna beräkning bör göras för varje år fr.o.m. överfört belopp år 1999 och de för detta år taxerade inkomsterna och fastställda pensionsrätterna. Inkomstuppgifter, inklusive uppgifter om fastställd pensionsrätt avseende år 1999 kommer att föreligga senast den sista mars år 2001. Riksförsäkringsverket bör även ombesörja avstämningen av den framräknade skillnaden mellan preliminärt överfört belopp och det belopp som slutligt framräknas.

Mot bakgrund av det reformerade ålderspensionssystemets autonoma karaktär och den förhållandevis långa period det tar från det att en avvikelse uppstår till det att den korrigeras föreslår vi att avvikelserna skall ränteberäknas. Regeringen föreslår att den s.k. basräntan enligt 19 kap. 3 § skattebetalningslagen skall användas vid ränteberäkning. Vad gäller den närmare regleringen av avsättningen och avstämningen av medel till staten avser regeringen att återkomma med bestämmelser därom i förordning.

I prop. 1994:95/41 angavs att eventuell skillnad mellan schablonmässigt överfört belopp och slutligt fastställt belopp skall beaktas vid kommande års fördelning av avgiftsmedel mellan statsbudget och pensionssystem. Regeringen lämnar emellertid inte något förslag till justering för eventuella skillnader mellan schablonmässigt överfört belopp och

slutligt fastställt belopp avseende perioden 1995–1998. Motivet härför är att de avvikelser mellan överfört belopp och det belopp som skulle framkomma vid en beräkning av fastställt belopp indirekt blir korrigerade genom den finansiella infasningen som redogörs för i avsnitt 33. Om ett för stort belopp förts till statsbudgeten, har AP-fonden blivit mindre än vad den skulle ha varit med en exakt överföring. Detta skulle i sin tur medföra att ett lägre belopp kan tillföras statsbudgeten i den finansiella infasningen. I den omvända situationen, det fall då överföringen till statsbudgeten varit för liten, har det medfört att AP-fonden blivit större än vad den skulle ha varit med en exakt omföring. Det skulle medföra att ett högre belopp kan tillföras statsbudgeten i den finansiella infasningen. I samband med den finansiella infasningen av reformen bör eventuella skillnader mellan schablonmässigt överfört belopp och slutligt fastställt belopp för tid fr.o.m. år 1995 t.o.m. år 1998 beaktas.

31 Statliga ålderspensionsavgifter

31.1 Inledning

I föregående avsnitt har redogjorts för principerna för det reformerade ålderspensionsystemets finansiering. En väsentligt del i dessa finansieringsprinciper är att det för varje ersättning för vilken det tillgodoräknas ålderspensionsförmån skall betalas motsvarande ålderspensionsavgift. I avsnitt 30.2 har regler i enlighet med dessa principer föreslagits avseende pensionsgrundande sociala förmåner. I detta avsnitt lämnas förslag till preciserade regler för den statliga ålderspensionsavgiften.

31.2 Underlag för statlig ålderspensionsavgift

Regeringens förslag: Statlig ålderspensionsavgift skall betalas för pensionsgrundande socialförsäkringsersättning m.m. och pensionsgrundande belopp till försäkrade som uppfyller förutsättningarna för tillgodoräknande av pensionsrätt för inkomstpension eller av pensionspoäng. Vid beräkningen av den statliga ålderspensionsavgiften skall bortses från i sig pensionsgrundande inkomster som överstiger 8,06 förhöjda prisbasbelop i följande ordning:

1. socialförsäkringsersättningar m.m. som utgör inkomst av annat förvärvsarbete,
2. andra ersättningar än vad som anges i 1 som utgör inkomst av annat förvärvsarbete,
3. socialförsäkringsersättning m.m. som utgör inkomst av anställning,
4. andra ersättningar än vad som anges i 3 som utgör inkomst av anställning.

För sådana socialförsäkringsersättningar m.m. för vilka det tas ut allmän pensionsavgift av den enskilde skall den statliga ålderspensionsavgiften utgöra 6,40 % av ersättningen. För andra pensionsgrundande sociala förmåner skall den statliga ålderspensionsavgiften vara 18,5 % av det pensionsgrundande beloppet.

Promemorians förslag: stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag. I Ds 1995:55 föreslogs bl.a. att statliga ålderspensionsavgifter även skulle betalas för s.k. bakomliggande inkomst vid sjukdom och arbetslöshet och för vissa ersättningar från s.k. trygghetsförsäkring för arbetsskada (TFA). Vidare föreslogs att AP-fonden skulle svara för betalningen av statliga ålderspensionsavgifter svarande mot den ålderspensionsrätt som tillgodoräknas för förtidspension.

Remissinstanserna: *Riksskatteverket* anser att det bör klargöras vad som i fortsättningen skall gälla beträffande ersättning för förlorad arbetsförtjänst och så kallad försäkringslön. *Kammarrätten i Stockholm* noterar att promemorians förslag att staten skall betala ålderspensionsavgift för vissa TFA-ersättningar är en avvikelse från principen att respektive förmånssystem skall belastas med kostnaden för ålderspensionsavgiften.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) begränsar sitt remissvar till att avse pensionsrätt för studier. CSN erinrar om att nämnden i sitt yttrande över Ds 1995:41 Reformerat pensionssystem – lag om inkomstgrundad ålderspension, m.m. uttalat att det bör övervägas om det pensionsgrundande beloppet för studier för vilka det enligt nuvarande regler inte utges pensionsgrundande ersättning bör beräknas på faktiskt utbetalat studiebidrag eller på fiktivt belopp liknande vad som föreslås gälla vid pliktjänstgöring. Om det sistnämnda alternativet, som CSN föredrar, slutgiltigt väljs bör det enligt nämnden medföra att ålderspensionsavgiften i sin helhet skall betalas av staten.

Skälen för regeringens förslag: I enlighet med de av riksdagen antagna riktlinjerna skall det i princip för varje ersättning eller belopp för vilken det tillgodoräknas pensionsrätt betalas avgifter till ålderspensionssystemet som motsvarar den pensionsrätt som tillgodoräknas för ersättningen eller beloppet. De ersättningar som i det nuvarande och i det reformerade pensionssystemet skall utgöra pensionsgrundande inkomst och som det enligt nuvarande regler betalas allmän pensionsavgift men inte arbetsgivaravgift eller egenavgift för anges i 2 kap. 5 § och 6 § första stycket 4 i den av regeringen föreslagna lagen om inkomstgrundad ålderspension (LIP). Dock betalas enligt nuvarande regler tilläggsavgift för s.k. konstnärsbidrag som ingår bland de här definierade ersättningarna, se nedan.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 1999 och – såvitt gäller här aktuella regler – bli tillämplig även för fastställande av pensionsgrundande inkomst inom det nuvarande ATP-systemet. De i denna proposition framlagda förslagen har den föreslagna lagen som utgångspunkt. De där angivna ersättningarna motsvarar i stort sett den uppräknade av pensionsgrundande inkomster och ersättningar som nu anges i 11 kap. 2 § första stycket och 3 § första stycket punkt d) lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). De ersättningar som anges i 2 kap. 5 § LIP är i huvudsak ersättningar och bidrag som utbetalas av allmän försäkringskassa eller arbetslöshetskassa. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § första stycket 4 LIP avser bl.a. sjukpenning som grundar sig på inkomst av annat förvärvsarbete. Också sådan ersättning betalas ut av allmän försäkringskassa.

Inom det reformerade ålderspensionssystemet skall pensionsrätt tillgodoräknas inte bara för pensionsgrundande inkomst utan också för

andra förhållanden på basis av s.k. pensionsgrundande belopp. De senare beloppen skall under vissa förutsättningar tillgodoräknas försäkrade som uppstår för tidspension, föräldrar till små barn och försäkrade som genomgått längre grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Enligt de av riksdagen godkända riktlinjerna skall pensionsrätt tillgodoräknas också för s.k. bakomliggande inkomst vid arbetslöshet och sjukdom.

I Ds 1997:67 Inkomstgrundad ålderspension – finansiella frågor föreslogs att pensionsrätt för sådan fiktiv inkomst inte skall tillgodoräknas. Förslaget motiverades av att det medförde besparingar och möjliggjorde förenklingar av systemet. Regeringens förslag i denna proposition överensstämmer i denna del med förslaget i Ds 1997:67. Regeringen lämnar därför inte heller något förslag till statlig ålderspensionsavgift för pensionsgrundande belopp för s.k. bakomliggande inkomst vid sjukdom och arbetslöshet. I avsnitt 9–12 redovisas utförligt de regler som föreslås gälla för de olika pensionsgrundande beloppen.

Enligt riktlinjerna för pensionsreformen och i överensstämmelse med vad som gäller inom det nuvarande ATP-systemet skall det för pensionsgrundande inkomster tillgodoräknas pensionsrätt endast till den del inkomsten under ett kalenderår inte överstiger en viss nivå. I denna proposition föreslås att denna nivå såväl inom det reformerade pensionssystemet som inom nuvarande ATP-system skall vara sju och ett halvt s.k. förhöjda prisbasbelopp t.o.m. år 2001. Efter år 2001 skall intjänandetaket räknas om med ett s.k. inkomstindex och motsvara sju och ett halvt inkomstbasbelopp, se avsnitt 13.1. Detta innebär att taket kommer att följa den allmänna inkomstutvecklingen.

Regeringen föreslår att statlig ålderspensionsavgift skall betalas för sociala ersättningar m.m. endast till den del ersättningen ger pensionsrätt. Enligt nuvarande regler skall i det fall den pensionsgrundande inkomsten överstiger intjänandetaket om 7,5 förhöjda prisbasbelopp i första hand bortses från inkomster av annat förvärvsarbete. Först när sådana inkomster helt avräknats, bortses från inkomst av anställning till den del de överstiger intjänandetaket. Dessa regler föreslås i denna proposition överföras till det reformerade systemet (2 kap. 1 § andra stycket LIP). Motivet för denna avräkningsordning är främst att det på inkomst av anställning alltid tillgodoräknas pensionsrätt, oavsett om arbetsgivaren fullgör sin avgiftsskyldighet eller inte. Pensionsrätt beräknad på inkomst av annat förvärvsarbete kan däremot påverkas av huruvida egenföretagaren fullgör sin avgiftsskyldighet.

I avsnitt 13.1 föreslås att pensionsgrundande belopp inte skall fastställas till den del de tillsammans med pensionsgrundande inkomster ligger över intjänandetaket. Där föreslås att om inkomsterna och beloppen ligger över intjänandetaket skall det bortses från pensionsgrundande belopp i följande ordning: pensionsgrundande belopp för barnår, pensionsgrundande belopp för pliktjänst respektive pensionsgrundande belopp i samband med för tidspension. Därmed kommer det aldrig att finnas några fastställda pensionsgrundande belopp som tillsammans med den pensionsgrundande inkomsten ligger över intjänandetaket. Någon särskild avräkningsordning för dessa belopp för beräkning av statliga ålderspensionsavgifter behövs därmed inte.

Det är önskvärt att inte öka statsbudgetens omslutning mer än vad som är oundvikligt i och med införandet av den statliga ålderspensionsavgiften. Statlig ålderspensionsavgift bör därför betalas endast till den del ersättningarna ger upphov till pensionsrätt hos mottagaren. Därmed bör inte avgifter betalas för ersättningar till den del de, givet en viss avräkningsordning, överstiger avgiftstaket. Att takbegränsningen för pensionsgrundande inkomster föreslås uttryckas i form av ett avgiftstak beror på att den allmänna pensionsavgiften föreslås dras av i beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten. Något avdrag för allmän pensionsavgift föreslås inte göras vid beräkningen av pensionsgrundande belopp varför begränsningen för sådana belopp uttrycks i termer av intjänandetaket. Förslaget att den allmänna pensionsavgiften skall dras av vid fastställandet av den pensionsgrundande inkomsten innebär att intjänandetaket i försäkringen kommer att vara lägre än avgiftstaket för den allmänna pensionsavgiften. Detta avgiftstak kommer år 1999 att vara 8,06 förhöjda prisbasbelopp, vilket efter avdrag med en allmän pensionsavgift om 6,95 % motsvarar 7,5 förhöjda prisbasbelopp.

För att upprätthålla systematiken i ålderspensionsförsäkringen bör den ordning som nu föreslås för fastställande av pensionsrätt i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension vara en utgångspunkt för bestämmelserna för avräkning av inkomster ovan intjänandetaket som skall göras vid beräkningen av de statliga ålderspensionsavgifterna. Av bl.a. detta skäl föreslår regeringen att det vid beräkningen av statlig ålderspensionsavgift skall bortses från i sig pensionsgrundande inkomster som överstiger avgiftstaket i ålderspensionssystemet i följande ordning:

1. socialförsäkringsersättning m.m. som utgör inkomst av annat förvärvsarbete,
2. andra ersättningar än vad som anges i 1 som utgör inkomst av annat förvärvsarbete,
3. socialförsäkringsersättning m.m. som utgör inkomst av anställning,
4. andra ersättningar än vad som anges i 3 som utgör inkomst av anställning.

Regeringens förslag innebär att en större andel av underlaget för beräkning av den ålderspensionsavgift arbetsgivare och egenföretagare betalar kan anses ligga under intjänandetaket än om förvärvsinkomster avräknats före socialförsäkringsersättningar m.m. Därmed blir också den andel av de totala ålderspensionsavgifterna som kan betraktas som skatt och som skall föras till statsbudgeten mindre.

Vårt förslag innebär att den statliga ålderspensionsavgiften, när avgifterna till systemet sammantaget är 18,5 %, totalt sett beloppsmässigt skall motsvara den pensionsrätt som sammantaget tillgodoräknas på förmåner där staten är avgiftsskyldig. Respektive pensionsgrundande ersättningslag eller motsvarande som belastas med statlig ålderspensionsavgift skall däremot inte påföras en statlig ålderspensionsavgift som exakt motsvarar den pensionsrätt som tillgodoräknats för dessa ersättningar. I det fall t.ex. sjukförsäkringsersättning i högre grad än t.ex. arbetslöshetsersättning utbetalas till personer med en pensionsgrundande inkomst som överstiger avgiftstaket i försäkringen kommer sjukförsäkringssystemet att påföras en något högre kostnad för statlig ålderspensionsavgift än vad systemet givit upphov till. För att belasta varje

ersättningslag med exakt rätt statlig ålderspensionsavgift skulle Riksskatteverket och Riksförsäkringsverket vara tvungna att identifiera och registrera varje slags pensionsgrundande socialförsäkringsersättning m.m. som det tillgodoräknats pensionsrätt för. Vidare skulle det krävas en betydligt mer detaljerad avräkningsordning än den som här föreslås. Det föreliggande förslaget innebär att den statliga ålderspensionsavgiften sammantaget kommer att erläggas med ett belopp som i princip exakt motsvarar den totala pensionsrätt som tillgodoräknas de försäkrade på sådana ersättningar och belopp för vilket staten är betalningsansvarig. Detta får anses utgöra en tillräcklig precision. Det samlade avgiftsuttaget för år 1999 kommer endast att uppgå till 14,35 % av den pensionsgrundande inkomsten. Därmed kommer inte den statliga ålderspensionsavgiften att motsvara den pensionsrätt som tillgodoräknas detta år på ersättningar där staten är avgiftsskyldig. Fr.o.m. år 2000 skall dock avgiftsuttaget totalt sett motsvara tillgodoräknad pensionsrätt, dvs. 18,5 % av pensionsgrundande inkomst.

Ålderspensionsavgift avseende pensionsrätt som tillgodoräknas för studier

Pensionsrätt för studier som finansieras med studiemedel skall, enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna, kunna tillgodoräknas inom ramen för det reformerade ålderspensionssystemet. I denna proposition lämnas inte något förslag till hur pensionsrätt för sådana studier skall tillgodoräknas. Regeringen lägger därför inte fram något förslag till statlig ålderspensionsavgift med anledning av pensionsrätt som skall tillgodoräknas för studier. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

Förtidspension och statliga ålderspensionsavgifter

I princippropositionen gjorde regeringen den bedömningen att reglerna för förtidspensioneringen måste förändras som en följd av den föreslagna ålderspensionsreformen. Något förslag rörande förtidspensioneringen lades emellertid inte fram med hänvisning till att frågan om utformningen av det framtida förtidspensionssystemet skulle bli föremål för ytterligare beredning. Därför lämnades inte heller förslag till hur ålderspensionsrätten skall utformas för personer som framöver kommer att beviljas förtidspension enligt reformerade regler. Riktlinjer för utformningen av den framtida förtidspensioneringen behandlas i regeringens proposition 1997/98:111 Reformerad förtidspension. Propositionen behandlas för närvarande i riksdagen.

I förevarande proposition lämnas förslag till regler som föreslås gälla för tillgodoräknande av ålderspensionsrätt för förtidspensionärer från år 1999 och dessförinnan. Ett reformerat förtidspensionssystem inklusive regler för tillgodoräknande av ålderspensionsrätt kan träda i kraft tidigast år 2001. I detta avsnitt beskrivs hur den statliga ålderspensionsavgiften skall beräknas för ålderspensionsrätt som tillgodoräknas för förtidspension för år 1999 och tills dess att ett reformerat förtidspensionssystem trätt i kraft.

Enligt de i avsnitt 9 föreslagna reglerna kommer pensionsgrundande belopp som tillgodoräknas en försäkrad för förtidspension beräknad på antagandepoäng enligt 13 kap. 2 § AFL – i avvaktan på reformering av förtidspensioneringen – inom det reformerade pensionssystemet beräknas på grundval av en s.k. antagandeinkomst. Antagandeinkomsten skall beräknas med hjälp av de antagandepoäng som beräknats enligt 13 kap. 2 § andra stycket AFL. Utgångspunkten för dessa regler är att storleken av hel förtidspension i princip skall motsvara den ålderspension som den försäkrade skulle ha varit berättigad till vid 65 års ålder om han eller hon fortsatt att arbeta i oförminskad omfattning fram till pensioneringen. Antagandeinkomsten, som läggs till grund för beräkningen av pensionsrätten i det reformerade ålderspensionssystemet, beräknas genom att antagandepoängen enligt 13 kap. 2 § AFL, med tillägg för en poäng för att kompensera för det basbeloppsavdrag som har gjorts vid beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten, multipliceras med basbeloppet för det året. Fr.o.m. år 1995 skall det förhöjda basbeloppet användas vid denna beräkning.

Regeringen föreslår i denna proposition att staten skall svara för den statliga ålderspensionsavgift som skall betalas för pensionsrätt tillgodoräknad för antagandeinkomst. Bestämmelserna för hur avgiften skall beräknas beskrivs nedan.

Vissa ersättningar från trygghetsförsäkring vid arbetsskada

I Ds 1995:55 föreslogs att statliga ålderspensionsavgifter skulle betalas på vissa ersättningar från trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA). De ersättningar som avsågs är sådan TFA-ersättning som undantagits från socialavgifter och särskild löneskatt. De ersättningar som omfattas av dessa bestämmelser är:

a) ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av juni 1993 om ersättningen avser tid därefter och utgår på grund av ansvarighetsförsäkring vilken åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer,

b) ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av år 1992 om skadan anmälts till allmän försäkringskassa efter utgången av juni 1993 och ersättningen utgår på grund av sådan ansvarighetsförsäkring som anges i a).

Dessa ersättningar är pensionsgrundande och mottagaren av ersättning betalar allmän pensionsavgift på ersättningen. Därmed borde det, i enlighet med principerna för det reformerade ålderspensionssystemet, betalas avgift för hela den pensionsgrundande ersättningen. De ersättningar det rör sig om är dock i sammanhanget av begränsad omfattning. År 1998 bedöms de uppgå till ca. 100 miljoner kronor. Dessutom minskar beloppet år från år allt efter att de som uppbär ersättning blir färre. I och med att beloppet är relativt litet skulle den statliga ålderspensionsavgiften uppgå till mindre än 10 miljoner kronor. För att förenkla administrationen av den statliga ålderspensionsavgiften föreslår regeringen att det inte skall utgå statlig ålderspensionsavgift på de här aktuella TFA-ersättningarna. Förslaget medför en i sammanhanget obetydlig negativ avvikelse mellan erlagda avgifter och tillgodoräknad pensionsrätt. Som

Konstnärsbidrag

Regeringens förslag innebär att statlig ålderspensionsavgift skall betalas även för s.k. konstnärsbidrag. Enligt nuvarande regler betalas tilläggs-pensionsavgift för konstnärsbidragen. I detta avseende skiljer sig konstnärsbidragen från övriga pensionsgrundade ersättningar som det i denna remiss föreslås att det fr.o.m. år 1999 skall betalas statlig ålderspensionsavgift för. I och med att konstnärsbidragen är en statlig pensionsgrundande ersättning föreslås i denna remiss att det i stället för tilläggs-pensionsavgift skall betalas statlig ålderspensionsavgift för dessa ersättningar.

Latenta pensionsrätter

Pensionsgrundande belopp kan i vissa fall tillgodoräknas utan att det medför att pensionsrätten som fastställs på beloppen slutligt ligger till grund för beräkning av pension, s.k. latent pensionsrätt. Det gäller de fall då pensionsgrundande belopp tillgodoräknas utan att förvärvsvillkoret i försäkringen uppfylls. Därmed kan statliga ålderspensionsavgifter i vissa situationer betalas utan att de kommer att motsvaras av egentlig pensionsrätt. Dessa situationer, som endast får betydelse för den reformerade ålderspensioneringens fördelningssystem, kommer att vara förhållandevis ovanliga och av mycket begränsad ekonomisk betydelse. Något förslag lämnas därför inte om att sådana avgifter skall återbetalas från AP-fonden.

Nivån på den statliga ålderspensionsavgiften

På sådana socialförsäkringsersättningar som t.ex. sjukpenning och föräldrapenning samt på dagpenning från arbetslöshetskassa m.m. som redan i ATP-systemet är pensionsgrundande tas det som tidigare nämnts ut en allmän pensionsavgift. Den statliga ålderspensionsavgiften för dessa ersättningar skall i princip motsvara den ålderspensionsavgift som arbetsgivare och den som har inkomst av annat förvärvsarbete skall betala. I och med att det inte föreslås någon förändring av det nuvarande avgiftsuttaget till det inkomstrelaterade ålderspensionssystemet för år 1999 innebär detta att den statliga ålderspensionsavgiften för år 1999 på nämnda ersättningar föreslås utgå med 6,40 %, se även avsnitt 32.

För belopp som är pensionsgrundande men som inte motsvaras av någon faktisk inkomst, t.ex. den pensionsrätt som kan tillgodoräknas för barnår, skall inte någon allmän pensionsavgift betalas eftersom den enskilde inte kommer att uppbära någon faktisk ersättning i samband med intjänandet av pensionsrätt. För att pensionsrätt som tillgodoräknas för sådana pensionsgrundande belopp redan fr.o.m. år 1999 skall vara fullt finansierad föreslår regeringen att den statliga ålderspensionsavgiften bestäms till 18,5 % av det pensionsgrundande beloppet.

Om livränta enligt 4 kap. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av den lagen, har samordnats med förtidspension eller efterlevandelivränta föreslås att avgiften utgör 18,5 % av den del av livräntan som på grund av samordningen inte har betalats ut. För denna del har ingen allmän pensionsavgift betalats. Eftersom det är bruttolivräntan som ligger till grund för beräkning av pensionsgrundande inkomst och som ger pensionsrätt är det följaktligen på denna som den statliga ålderspensionsavgiften skall betalas. Detta innebär att det skall betalas statlig ålderspensionsavgift med 6,40 % för den del av livräntan som ligger till grund för beräkning av pensionsrätt och som mottagaren betalar allmän pensionsavgift för, och 18,5 % i avgift för den del som samordnats med förtidspensionen och som mottagaren inte betalar allmän pensionsavgift för. Ett förslag avseende finansieringen av den statliga ålderspensionsavgiften kommer att presenteras i avsnitt 31.4.

31.3 Betalning och fördelning av statlig ålderspensionsavgift

Regeringens förslag: Ålderspensionsavgiften skall för varje år betalas preliminärt med ett belopp som så nära som möjligt beräknas motsvara den slutligt framräknade avgiften. Den preliminära avgiften skall betalas med lika stora belopp varje månad. Regeringen skall inför varje år bestämma den preliminära statliga ålderspensionsavgiften och hur beloppen skall fördelas på olika anslag. Den andel som beräknas motsvara pensionsrätt för premiepension bestäms årligen av regeringen och förs löpande till Riksgäldskontoret. Återstoden förs till Allmänna pensionsfonden.

Avstämning av ålderspensionsavgifterna skall göras året efter fastställelseåret. Den skillnad som framkommer mellan den preliminärt beräknade avgiften och den avgift som beräknas utifrån fastställda pensionsrätter för ett år skall beaktas i samband med bestämmandet av den preliminära avgiften som skall betalas året efter fastställelseåret. Det belopp som skall regleras gentemot Riksgäldskontoret skall ränteberäknas med den avkastning som anges i 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension. Det belopp som skall regleras gentemot Allmänna pensionsfonden skall ränteberäknas med den ränta som anges i 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483).

Promemorians förslag: stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag. I Ds 1995:55 föreslogs att skillnad mellan preliminär avgift och fastställd avgift skulle ränteberäknas med statslåneräntan.

Remissinstanserna: Riksförsäkringsverket (RFV) anser att förslaget om beräkning och uppörd av statliga ålderspensionsavgifter bör omarbetas för att uppnå en enklare administrativ hantering. RFV:s förslag är att verket gör avgiftsberäkningen först när pensionsrätterna fastställs utan någon föregående preliminär beräkning. Därefter påförs respektive

försäkringsgren kostnaden för avgiften jämte ränta och medlen förs över till Riksgäldskontoret respektive Allmänna pensionsfonden. Om den förskjutning av avgiftsdebiteringen som verket föreslår inte kan accepteras, vill RFV förorda att avgiftsdebiteringen, på samma sätt som gäller för arbetsgivaravgifter, direkt grundas på de utbetalningar som görs under intjänandeåret.

Riksskatteverket (RSV) anför att för att avstämning av ålderspensionsavgifterna året efter fastställelseåret skall bli möjlig kommer det förmodligen krävas att RSV vid avisering av pensionsgrundande inkomster till RFV särredovisar inkomsterna i enlighet med den i promemorian redovisade inkomststapelns indelning. Detta kommer att innebära att den nuvarande aviseringsrutinen till RFV blir mer omfattande. Detta går, enligt RSV, att lösa om kontrolluppgiften delas upp med olika ersättningskoder för respektive ersättning eller om deklaraionsblanketten får motsvarande indelning. *Försäkringskassaförbundet (FKF)*, *Försäkringskassan i Malmöhus Län och Arbetslöshetskassornas samorganisation* saknar en analys av de administrativa konsekvenserna av lagförslaget. FKF och *Göteborgs allmänna försäkringskassa* förutsätter att uppbörd av ålderspensionsavgifter kommer att lösas med en central och enkel datarutin. Arbetslöshetskassornas samorganisation anser att förslaget innebär en onödig rundgång av avgiftsmedlen mellan staten, a-kassorna och så åter till staten. Organisationen förordar den ordning som gäller idag. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* ställer sig kritisk mot den omfattande och kostsamma administrativa hanteringen av det system som föreslås, särskilt vad gäller fastställande av avgifter i förhållande till intjänandetaket. TCO anser att de administrativa merkostnaderna som kan komma att uppstå i andra förmånssystem till följd av förslaget bör redovisas innan beslut fattas i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Det i Ds 1995:55 föreslagna systemet innebar följande. Respektive utbetalare av pensionsgrundade ersättning för vilka statlig ålderspensionsavgift skall betalas skulle årligen göra en bedömning av påföljande års ersättningar och av de andra förhållanden som behövs för att beräkna avgiftsunderlaget. De myndigheter som skulle vara ansvariga för att inbetala statlig ålderspensionsavgift beräknad på pensionsgrundande belopp skulle vara skyldiga att göra motsvarande bedömning. Dessa bedömningar skulle tillställas Riksförsäkringsverket som på grundval av uppgifterna skulle räkna fram de preliminära ålderspensionsavgifterna. De preliminära avgifterna skulle månatligen debiteras den som skulle svara för avgiftsinbetalningen. Efter att samtliga pensionsrätter fastställts för ett visst år (intjänandeåret) föreslogs att det preliminära belopp som framräknats av Riksförsäkringsverket och som inbetalats av berörd myndighet under intjänandeåret skulle stämmas av mot det avgiftsbelopp som belöper på de fastställda pensionsrätterna. Eventuella avvikelser som då framkommer skulle till- eller frånräknas den preliminära debiteringen av statlig ålderspensionsavgift det andra året efter det år pensionsrätten intjänades. Detta skulle innebära att korrigeringen av eventuella avvikelser skulle ske tredje året efter det år de statliga ålderspensionsavgifterna betalades. Avvikelser föreslogs ränteberäknas med statslåneräntan.

Regeringen anser att det är angeläget att försöka begränsa den administrativa belastning som den statliga ålderspensionsavgiften innebär. Samtidigt är det önskvärt att ansvaret för den statliga ålderspensionsavgiftens administration så långt som möjligt åläggs de myndigheter som direkt eller indirekt ansvarar för den ersättning som ligger till grund för avgiften. Bl.a. mot bakgrund av den kritik som remissinstanserna framfört mot förslaget i Ds 1995:55 anser regeringen att ansvaret för administrationen och betalningen av statlig ålderspensionsavgift bör läggas på central nivå.

Ett skäl för ett system med preliminär debitering av den statliga ålderspensionsavgiften är att det exakta underlaget för statlig ålderspensionsavgift endast går att beräkna efter det att samtliga individers pensionsrätt fastställts. Detta beror bl.a. på den i föregående avsnitt föreslagna avräkningsordningen vid beräkningen av den statliga ålderspensionsavgiften. En annan orsak är att det för de pensionsgrundande beloppen inte finns någon utbetald ersättning som den statliga ålderspensionsavgiften kan tas ut på. Detta förhållande är också ett skäl till varför regeringen föreslår att den preliminära statliga ålderspensionsavgiften skall avse ett belopp i kronor och inte en procentsats av ett visst underlag. Om avgifterna skulle betalas först efter det att pensionsrätterna fastställts skulle den statliga ålderspensionsavgiften betalas med lång tidsförskjutning. Det skulle innebära att de statliga ålderspensionsavgifterna, som för år 1999 bedöms uppgå till omkring 20 miljarder kronor, skulle belasta statsbudgeten fel år samt att ålderspensionssystemet löpande skulle "låna ut" medel till staten. Dessa nackdelar är enligt regeringens bedömning större än nackdelarna med den administrativa belastning som en ordning med preliminär debitering av avgifterna ger upphov till. Enligt regeringens bedömning finns det inte heller anledning att direkt koppla betalningen av den statliga ålderspensionsavgiften till utbetalningen av den pensionsgrundande ersättningen. Ett skäl härför är att ersättningarna inte alltid kommer att ge pensionsrätt. Så som tidigare angivits är inte heller en sådan ordning möjlig vad gäller de pensionsgrundande beloppen varför det inte skulle kunna bli ett generellt system. Vidare skulle sådana regler enligt regeringens bedömning vara mer administrativt betungande än de som här föreslås. Regeringen föreslår därför, i likhet med förslaget i Ds 1995:55, att betalning av statlig ålderspensionsavgift skall ske löpande. Löpande inbetalningar förutsätter preliminärt bestämda avgifter eller avgiftsbelopp samt avstämning av de preliminära avgifterna mot dem som svarar mot den fastställda pensionsrätten. Efter att samtliga pensionsrätter fastställts för ett visst år (intjänandeåret) bör därför, i enlighet med förslaget i Ds 1995:55, det preliminära belopp som inbetalats under intjänandeåret stämmas av mot det avgiftsbelopp som belöper på de av de allmänna försäkringskassorna fastställda pensionsrätterna. De eventuella avvikelser som då framkommer bör läggas till eller dras ifrån den preliminära debiteringen av statliga ålderspensionsavgifter som skall betalas det andra året efter det år då pensionsrätten fastställdes. Förändringar av fastställd pensionsrätt kan inträffa efter fastställelseåret, bl.a. på grund av ändrade taxeringar. Dock föreslår inte regeringen att förändringar av fastställd pensionsrätt skall medföra någon justering av den slutligt framräknade statliga ålderspensionsavgiften.

Skälet härför är bl.a. att sådana förändringar endast i begränsad omfattning kommer att innebära att skillnader mellan slutligt tillgodoräknad pensionsrätt och erlagd avgift uppkommer när det gäller de nu aktuella ersättningarna. Skillnader uppkommer endast i de fall sådan ersättning som det skall betalas statlig ålderspensionsavgift för berörs av förändringen av den fastställda pensionsrätten. Sådana situationer kan bedömas vara förhållandevis ovanliga och av ringa ekonomisk betydelse.

Avvikelse avseende belopp som skall regleras mot Riksgäldskontoret bör ränteberäknas med den avkastning som anges i 8 kap. 1 § första stycket i den av regeringen föreslagna lagen om inkomstgrundande ålderspension. Den där angivna avkastningen är den avkastning som används för att ränteberäkna uppkomna avvikelser mellan det belopp som tillgodoförts en kapitalförvaltare för en försäkrads räkning och det belopp som slutligen skall tillgodoräknas den försäkrade. Avvikelse avseende belopp som skall regleras mot Allmänna pensionsfonden bör ränteberäknas med den basränta som anges i 19 kap. 3 § skattebetalningslagen. Det är den ränta som i avsnitt 30.5 föreslås användas för ränteberäkning av skillnader mellan preliminärt överfört belopp till staten avseende influtna ålderspensionsavgifter som betalats på inkomster över intjänandetaket och det fastställda belopp som staten skall tillföras.

Vid avstämningen av de preliminära avgifterna mot den avgift som svarar mot fastställd pensionsrätt bör respektive ersättningslag som belastas med statlig ålderspensionsavgift till- eller frånräknas den framkomna avvikelser i samma proportion som rådde mellan de preliminära avgifter avstämningen avser. Någon hänsyn tas därigenom inte till i vad mån olika i sig pensionsgrundande ersättningar skiljer sig åt vad beträffar den andel av ersättningarna som överstiger intjänandetaket. Motivet för denna ordning är främst att den föreslagna metoden är enkel att administrera.

På samma sätt som gäller för den nuvarande tilläggsavgiften och den föreslagna ålderspensionsavgiften skall en viss andel av de statliga ålderspensionsavgifterna föras till Riksgäldskontoret för tillfällig förvaltning. Den andel som skall föras till Riksgäldskontoret bör bestämmas av regeringen i samband med att de preliminära avgifterna bestäms. Regeringen kommer i förordning närmare ange hur betalning m.m. av statlig ålderspensionsavgift skall ske.

Regeringen kommer i 1998 års ekonomiska vårproposition att lämna förslag till hur stor den preliminära statliga ålderspensionsavgiften i kronor skall vara år 1999 och hur avgiften det året skall fördelas.

Regeringens förslag: Statlig ålderspensionsavgift på pensionsgrundande förmåner som finansieras med allmänna skattemedel skall också finansieras med sådana medel.

Statlig ålderspensionsavgift för pensionsgrundande belopp skall finansieras med allmänna skattemedel. Statlig ålderspensionsavgift på pensionsgrundande belopp för förtidspensionärer med tilläggspension skall dock, på den del som motsvarar faktisk ersättning, finansieras med socialavgifter.

Statlig ålderspensionsavgift på övriga pensionsgrundande förmåner som finansieras med socialavgifter skall även finansieras med sådana avgifter.

Promemorians förslag: Regeringens förslag stämmer överens med förslaget i Ds 1995:55 med undantag för att regeringen nu föreslår en annorlunda utformning av finansieringen av statlig ålderspensionsavgift för pensionsgrundande belopp för förtidspensionärer och av sådan avgift för delpension.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte yttrat sig i frågan. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* påpekar att förslaget innebär att om respektive förmånssystem skall belastas med de nya kostnaderna som skulle uppstå i och med att statliga ålderspensionsavgifter införs, kan ytterligare allmänna egenavgifter komma att anses nödvändiga för att finansiera dessa nya kostnader. TCO avstryker att sådana egenavgifter tas ut. Ökade utgifter i arbetslöshetsförsäkringen bör därför enligt TCO finansieras med skattemedel och arbetsgivaravgifter.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 30.2 har regeringen föreslagit införandet av statlig ålderspensionsavgift för de sociala ersättningar m.m. som i dag är pensionsgrundande. Genom att på detta sätt beakta att utgivna ersättningar senare ger upphov till pensionsförmåner ges en mer rättvisande bild av kostnaderna för olika förmånssystem.

Breddningen av avgiftsunderlaget till att omfatta även socialförsäkringsersättningar m.m. innebär att utgifterna för dessa förmåner ökar. Den totala ökningen av utgifterna till följd av att statlig ålderspensionsavgift införs beräknas vid införandet år 1999 uppgå till ca 19 miljarder kronor. I detta belopp ingår dock inte statlig ålderspensionsavgift för pliktjänst eftersom villkoren för beräkning av avgiftsunderlaget ännu ej fastställts (se avsnitt 10 och nedan). Regeringen föreslår att det försäkrings- eller förmånssystem som reglerar en viss förmån får bära kostnaden för den pensionsrätt som förmånen är förenad med. De ökade utgifterna som följer av att statliga ålderspensionsavgifter införs skall inte, annat än i undantagsfall, leda till en reduktion av enskilda förmåner eller till andra besparingar inom berörda anslag.

Regeringen föreslår, i likhet med förslag i departementspromemorian, att för de förmåner som finansieras med allmänna skattemedel skall även den statliga ålderspensionsavgiften finansieras med sådana skattemedel. Vidare föreslår regeringen att för de pensionsgrundande förmåner som finansieras med socialavgifter skall även den statliga ålderspensions-

avgiften finansieras med socialavgifter. Detta leder inte till att det totala avgiftsuttaget höjs. I stället bör de befintliga socialavgifterna struktureras om för att motsvara de nya förhållandena. I avsnitt 32 redogörs för förslag till en ny struktur för uttag av socialavgifter, som förutom finansieringen av den statliga ålderspensionsavgiften, beaktar även övriga förändringar i finansieringen av socialförsäkringens olika delar. Förslaget innebär att nya avgifter införs och andra avskaffas och att en utökad försäkringsmässighet uppnås i sjukförsäkringen.

I Ds 1995:55 föreslogs att den statliga ålderspensionsavgift som betalas för delpensioner skall finansieras med delpensionsavgiften. Förslaget till ändrad struktur för uttaget av socialavgifter i avsnitt 32 innebär att delpensionsavgiften avskaffas år 1999. Regeringen föreslår därför att även statliga ålderspensionsavgift för delpension skall finansieras med allmänna skattemedel.

I vissa fall skall, enligt vad som föreslås i avsnitt 13.1, pensionsrätt tillgodoräknas utan att någon faktisk ersättning erhållits. Under vissa förutsättningar skall då pensionsgrundande belopp beräknas för föräldrar till små barn och för pliktjänstgöring. I avsnitt 30.2 föreslås att statlig ålderspensionsavgift även skall betalas för dessa förmåner. Regeringen föreslår, i likhet med vad som föreslogs i Ds 1995:55, att den statliga ålderspensionsavgiften för pensionsgrundande belopp skall finansieras med allmänna skattemedel.

Pensionsgrundande belopp skall även beräknas för vissa förtidspensionärer med tilläggspension. När det gäller statlig ålderspensionsavgift för sådana pensionsgrundande belopp föreslogs i Ds 1995:55 att den skulle finansieras med medel från AP-fonden. Beräkningsgrunderna för den statliga ålderspensionsavgiften redogörs för i avsnitt 31.2. Den statliga ålderspensionsavgiften skall beräknas på den antagandeinkomst som ligger till grund för förtidspensionärer med tilläggspension. Är förtidspensionen samordnad med livränta skall dock, som framgår av avsnitt 9.4.1 det pensionsgrundande beloppet för förtidspension endast beräknas för antagandeinkomsten till den del den överstiger livräntan före samordningen. Statlig ålderspensionsavgift skall endast beräknas på detta överskjutande belopp. I avsnitt 30.1 föreslår regeringen att kostnaderna för tilläggspension i form av förtidspension fr.o.m. år 1999 skall flyttas från AP-fonden till statsbudgeten. Regeringen föreslår att den del av den statliga ålderspensionsavgiften som motsvarar den faktiska ersättningen till förtidspensionärer med tilläggspension, skall finansieras med socialavgifter. Återstoden, dvs. mellanskillnaden mellan antagandeinkomsten och den faktiska ersättningen skall finansieras med allmänna skattemedel.

I avsnitt 12 föreslås att pensionsrätt för studier som finansieras med studiemedel skall kunna tillgodoräknas inom ramen för det reformerade pensionssystemet fr.o.m. år 1995. Något förslag till hur detta skall ske lämnas inte. Den närmare utformningen skall i stället behandlas i samband med beredningen av reformeringen av studiestödssystemet. Statlig ålderspensionsavgift vid studier finansierade med studiemedel kan beräknas först i och med att ett färdigt förslag presenteras. Emellertid anser regeringen, mot bakgrund av vad som sagts om övriga skattefinansierade förmåner, att även den statliga ålderspensionsavgift som skall betalas för studiestödet bör finansieras med allmänna skattemedel.

Statlig ålderspensionsavgift skall fr.o.m. år 1999 uppgå till 6,40 % av den del av den sociala ersättningen som är pensionsgrundande. Den enskilde betalar allmän pensionsavgift som uppgår till 6,95 % av ersättningen. Detta motsvarar 7,47 % av den pensionsgrundande inkomsten då hänsyn tagits till avdraget för allmän pensionsavgift.

Storleken på den preliminära statliga ålderspensionsavgift som skall betalas för respektive sociala förmån har här beräknats med utgångspunkt från den avräkningsordning som föreslås i avsnitt 31.2 och med uppgifter om den senast tillgängliga inkomstfördelningen (år 1995). Andelen av utbetalda sociala förmåner som överstiger avgiftstaket kan utifrån denna inkomstfördelning beräknas till ca 2 %. Den statliga ålderspensionsavgift som skall belöpa på respektive förmån har därmed preliminärt beräknats uppgå till 6,27 % av utbetalt belopp.

Den statliga ålderspensionsavgiften på pensionsgrundande belopp skall motsvara 18,5 % av den pensionsgrundande inkomsten. Enligt förslag i avsnitt 13.1 skall pensionsgrundande belopp endast fastställas i den mån de tillsammans med den pensionsgrundande inkomsten inte överstiger intjänandetaket, dvs. 7,5 förhöjda prisbasbelopp. Därmed kommer det aldrig att finnas några fastställda pensionsgrundande belopp som tillsammans med den pensionsgrundande inkomsten ligger över intjänandetaket. Allmän pensionsavgift tas inte ut på pensionsgrundande belopp.

Den breddning av avgiftsunderlaget som följer av att statlig ålderspensionsavgift skall betalas för sociala förmåner och pensionsgrundande belopp innebär att statens utgifter ökar år 1999. I tabell 31.1 nedan, framgår att utgiftsökningen preliminärt beräknas till totalt ca 19 miljarder kronor. Detta belopp kan komma att ändras vid den slutliga avstämningen (se avsnitt 31.3). Beräkningarna grundas på prognoser för den del av de sociala förmånerna som är pensionsgrundande och som presenteras i 1998 års ekonomiska vårproposition. De ersättningar som det skall betalas statlig ålderspensionsavgift för samt till vilka utgiftsområden ersättningarna hör beskrivs nedan.

Statlig ålderspensionsavgift för socialförsäkringsförmåner m.m.

Inom statsbudgetens utgiftsområde 6, Totalförsvaret (anslag A3), skall statlig ålderspensionsavgift betalas för ersättningar/livräntor enligt lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd (LSP) i de fall skada inträffat under militär verksamhet. Anslaget disponeras av Riksförsäkringsverket. Den statliga ålderspensionsavgiften på dessa livräntor beräknas för år 1999 uppgå till 2,7 miljoner kronor. Avgiften föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Inom utgiftsområde 6 skall även statlig ålderspensionsavgift betalas för dagpenning till totalförsvarspliktiga vid repetitionsutbildning (anslag A1), och till totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt (anslag B 3 och B 5). Den statliga ålderspensionsavgiften för dessa ersättningar beräknas för år 1999 uppgå till 1,2 miljoner kronor och föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Inom utgiftsområde 9, Hälsovård, sjukvård och social omsorg (anslag A3), skall statlig ålderspensionsavgift betalas för smittbärande penning. Den statliga ålderspensionsavgiften för smittbärande penning beräknas för år

1999 uppgå till 0,5 miljoner kronor och föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Inom utgiftsområde 10, Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp (anslag A1), skall statlig ålderspensionsavgift betalas för sjukpenning, rehabiliteringspenning, närståendepenning, vissa yrkesskadeersättningar m.m. av vilka merparten beviljats enligt lagen om statlig personskadeskydd (LSP) och sjuklönegarantiersättning. Den statliga ålderspensionsavgiften för dessa ersättningar beräknas för år 1999 uppgå till 3,2 miljarder kronor. Den statliga ålderspensionsavgiften för sjukpenning, rehabiliteringspenning och närståendepenning föreslås finansieras med socialavgifter. Den statliga ålderspensionsavgiften för de ersättningar som belastar posten yrkesskadeersättningar beviljade enligt LSP och sjuklönegarantiersättning föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Inom utgiftsområde 12, Ekonomisk trygghet för familjer och barn, skall statlig ålderspensionsavgift betalas för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning (anslag A2) samt för vårdbidrag (anslag A6). Den statliga ålderspensionsavgiften för dessa ersättningar beräknas för år 1999 uppgå till 1 miljard kronor. Utgifterna för statlig ålderspensionsavgift för ersättningar från föräldraförsäkringen föreslås finansieras med socialavgifter. Utgifter för statlig ålderspensionsavgift för vårdbidrag föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Inom utgiftsområde 13, Ekonomisk trygghet vid arbetslöshet (anslag A1), skall statlig ålderspensionsavgift betalas för arbetslöshetsersättning. Den statliga ålderspensionsavgiften för dessa ersättningar beräknas för år 1999 uppgå till 1,9 miljarder kronor. Dessa utgifter föreslås finansieras med socialavgifter förutom statlig ålderspensionsavgift för ersättning vid generationsväxling som föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Inom utgiftsområde 14, Arbetsmarknad och arbetsliv anslag (A2) skall statlig ålderspensionsavgift betalas för utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning m.m. Den statliga ålderspensionsavgiften för dessa bidrag beräknas för år 1999 uppgå till 0,8 miljarder kronor. För den del av utbildningsbidraget som avser deltagare med inkomstrelaterad A-kasseersättning, föreslås den statliga ålderspensionsavgiften finansieras med socialavgifter. För den del av utbildningsbidraget som avser övriga deltagare föreslås den statliga ålderspensionsavgiften finansieras med allmänna skattemedel.

Inom utgiftsområde 15, Studiestöd, skall statlig ålderspensionsavgift betalas för ersättningar inom anslagen A3, A4, A6 och A7. Dessa anslag bekostar olika former av vuxenstudiestöd samt ersättning till deltagare i föräldrarutbildning i teckenspråk. Statlig ålderspensionsavgift för dessa studiestöd beräknas för år 1999 uppgå till 0,6 miljarder kronor och föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Inom utgiftsområde 16, Utbildning och universitetsforskning (samtliga fakultetsanslag), skall statlig ålderspensionsavgift betalas på utbildningsbidrag till doktorander. Statlig ålderspensionsavgift för dessa utgifter beräknas för år 1999 uppgå till 28,2 miljoner kronor och föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Inom utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid (anslag E2), skall statlig ålderspensionsavgift betalas för ersättningar och bidrag

till konstnärer. För närvarande betalas tilläggspensionsavgift för den del av ersättningarna som är pensionsgrundande. Fr.o.m. år 1999 skall i stället statlig ålderspensionsavgift erläggas för dessa ersättningar. Den statliga ålderspensionsavgiften beräknas uppgå till 18,2 miljoner kronor år 1999. Den statliga ålderspensionsavgiften föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Förutom ovan nämnda utgifter berörs ytterligare sociala förmåner vilka redovisas vid sidan av statsbudgeten. Till dessa hör livräntor enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) som för närvarande belastar Arbetsskadefonden. Riksdagen har tidigare antagit regeringens förslag till riktlinjer för ändringar av redovisningen på statsbudgeten som bl.a. innebär att arbetsskadefonden avvecklas (prop. 1997/98:41, bet. 1997/98:SfU8, rskr. 1997/98:153). Under avsnitt 32 i denna proposition föreslås att utgifterna för arbetsskadeförsäkringen i stället skall tas upp under ett nytt anslag (A4) inom utgiftsområde 10, Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp. Om rätt till egenlivränta eller efterlevandelivränta föreligger samtidigt med rätt till förtidspension eller efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) skall livräntan betalas endast i den mån den överstiger pensionen om förmånerna täcker samma inkomstförlust. Den statliga ålderspensionsavgiften skall dock betalas på bruttolivräntan, dvs. före samordning med förtidspension eller efterlevandepension. Detta som en följd av att det är bruttolivräntan som ligger till grund för beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten. Den statliga ålderspensionsavgiften på livräntor enligt LAF beräknas för år 1999 uppgå till 2,1 miljarder kronor och föreslås finansieras med socialavgifter.

Från arbetsskadefonden betalas för närvarande även sjukpenning enligt LAF och lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring (YFL). Den statliga ålderspensionsavgiften för sådan sjukpenning beräknas år 1999 uppgå till 3,7 miljoner kronor och föreslås finansieras med socialavgifter. Utgifterna för sjukpenningen föreslås i vårpropositionen fr.o.m. år 1999 föras till samma anslag som livräntor enligt LAF under utgiftsområde 10.

Förutom tidigare nämnda livräntor, skall även andra livräntor som beviljats med tillämpning av LAF, belastas med statlig ålderspensionsavgift. Affärsverksfonden betalar ut sådana livräntor för skadefall före 1 juli 1988 för personal inom dåvarande Banavdelningen inom Statens Järnvägar. Den statliga ålderspensionsavgiften för dessa livräntor beräknas för år 1999 uppgå till 1,1 miljoner kronor och föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Därutöver skall livräntor och sjukpenning som betalas av affärsverken och före detta affärsverk, för skador som inträffat före den 1 juli 1995, beläggas med statlig ålderspensionsavgift. Den statliga ålderspensionsavgiften för livräntor betalade av affärsverk m.m. beräknas för år 1999 uppgå till 42,5 miljoner kronor och föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Vidare skall livräntor som betalas av Swedint till FN-soldater som skadas i tjänsten beläggas med statlig ålderspensionsavgift. Den statliga ålderspensionsavgiften för dessa livräntor beräknas för år 1999 uppgå till 0,5 miljoner kronor och föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

För samtliga ovan nämnda livräntor skall avgiften för den del som samordnas med förtidspension uppgå till 18,5 % medan för den del som inte samordnas skall avgiften uppgå till 6,40 %. Se även avsnitt 31.2.

Utgifter för delpensioner redovisas för närvarande vid sidan av statsbudgeten. Riksdagen har beslutat att Delpensionsfonden avvecklas fr.o.m. år 1999 (prop. 1997/98:41, bet. 1997/98:SfU8, rskr. 1997/98:153). Under avsnitt 32 i denna proposition föreslås att utgifterna för delpension i fortsättningen förs upp som ett nytt anslag under utgiftsområde 11, Ekonomisk trygghet vid ålderdom. Den statliga ålderspensionsavgiften för delpensioner beräknas för år 1999 uppgå till 12 miljarder kronor och föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

Statlig ålderspensionsavgift för pensionsgrundande belopp

De flesta förtidspensionärer tillgodoräknas s.k. antagandepoäng för tiden fr.o.m. det år då förtidspensionen börjar utges t.o.m. det år pensionären fyller 64 år. Dessa antagandepoäng skall omräknas till antagandeinkomster och skall ligga till grund för beräkning av pensionsrätt i det reformerade pensionssystemet. Det innebär att det första basbeloppet medräknas. Förtidspensionärernas antagandeinkomster för år 1999 beräknas till 43,6 miljarder kronor efter samordning med arbetsskadelivräntor. Den statliga ålderspensionsavgiften för förtidspensionärens antagandeinkomster, efter samordning med livräntor, beräknas för år 1999 uppgå till 8,1 miljarder kronor. Såsom framgår av avsnitt 9.4.1 beräknas pensionsgrundande belopp för förtidspension bara till den del som antagandeinkomsten (inkl. utbetald förtidspension) överstiger livräntan före samordning med förtidspension. Regeringen föreslår att den del av avgifterna på pensionsgrundande belopp för förtidspension som kan beräknas avse den faktiska ersättningen skall finansieras med socialavgifter. Resterande delen av avgifterna skall finansieras med allmänna skattemedel.

Pensionsrätt för barnår beräknas med utgångspunkt från en fiktiv inkomst i det reformerade pensionssystemet. Denna fiktiva inkomst ligger till grund för beräkning av pensionsgrundande belopp och beräknas uppgå till 20,5 miljarder kronor år 1999. Den statliga ålderspensionsavgift på pensionsgrundande belopp för barnår beräknas för år 1999 uppgå till 3,8 miljarder kronor och föreslås finansieras med allmänna skattemedel.

För pliktjänstgöring skall pensionsrätt beräknas för pensionsgrundande belopp för personer som fullgör grundutbildning inom totalförsvaret. Regeringen har tillsatt en parlamentariskt sammansatt utredning för att göra en översyn av tillämpningen av systemet med totalförsvarsplikt (dir. 1997:106). Utredningen, som skall överlämna sitt slutbetänkande senast den 1 februari 2000, har att behandla en rad övergripande frågor, bl.a. angående olika tjänstgöringars omfattning. För det fall utredningens förslag skulle leda till lagstiftning som innebär att villkoren för pliktjänstgöring påverkas, kan det finnas behov av att även frågan om villkoren för pensionsrätt för pliktjänstgöring ses över. Se avsnitt 10. Beräkning av statlig ålderspensionsavgift kan därför inte göras förrän villkoren för pensionsrätt är fastställd.

Regeringens förslag om att införa statlig ålderspensionsavgift innebär således anslagsramarna för de berörda anslagen inom utgiftsområdena 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, och 16 ökar med ett belopp som motsvarar den statliga ålderspensionsavgiftens storlek. Statliga ålderspensionsavgift vad gäller förtidspensioner respektive pensionsgrundande belopp vid barnår skall ingå i utgiftsområdet 10 respektive 12.

Prop. 1997/98:151

Tabell 31.1 Statlig ålderspensionsavgift på pensionsgrundande ersättningar

	Avgifts- underlag prognos 1999	Prel. statlig ålders- pensionsavgift		Finansieras med
	milj.kr	%	milj.kr	
Socialförsäkringsförmåner m.m.:				
<i>Utg.omr. 6</i>				
Totalförsvarspiktiga med dagpenning m.m. (A1, B3 m.fl.)	19	6,27%	1,2	Allm. skattemedel
Ersättn. kroppsskador (A3)	15		2,7	
– del som samordnas med förtidspension	14	18,5%	2,6	Allm. skattemedel
– del som inte samordnas med förtidspension	1	6,27%	0,1	Allm. skattemedel
Totalt	34		3,8	
<i>Utg.omr. 9 (A3)</i>				
Smittbärrpenning	8	6,27%	0,5	Allm. skattemedel
<i>Utg.omr 10</i>				
Sjukpenning (A1)	16149	6,27%	1012,9	Socialavgifter
Rehabiliteringspenning (A1)	999	6,27%	62,7	Socialavgifter
Närståendepenning (A1)	42	6,27%	2,6	Socialavgifter
Sjuklönegaranti	0,2	6,27%	0,0	Allm. skattemedel
Arbetskadeförsäkring, livränta (A4)	11800		2096,4	
– del som samordnas med förtidspension	11092	18,5%	2052,0	Socialavgifter
– del som inte samordnas med förtidspension	708	6,27%	44,4	Socialavgifter
Sjukpenning (LAF) (A4)	59	6,27%	3,7	Socialavgifter
Vissa andra ersättn.(LSP) (A4)	6		1,0	
– del som samordnas med förtidspension	5,6	18,5%	1,0	Allm. skattemedel
– del som inte samordnas med förtidspension	0,4	6,27%	0,0	Allm. skattemedel
Totalt	29055		3178,7	
<i>Utg. omr 11</i>				
Delpension (nytt anslag)	191	6,27%	12,0	Allm. skattemedel
<i>Utg. omr 12</i>				
Föräldraförsäkring (A2)	13765	6,27%	863,3	Socialavgifter
Vårdbidrag (A6)	1554	6,27%	97,5	Allm. skattemedel
Totalt	15319	6,27%	960,8	
<i>Utg. omr 13 (A1)</i>				
A-kassa, inkomstrelaterad ersättning	26640	6,27%	1670,9	Socialavgifter
A-kassa, grundbelopp	1083	6,27%	67,9	Socialavgifter
Tillfällig avgångsersättning	1877	6,27%	117,7	Socialavgifter
Generationsväxling	490	6,27%	30,7	Allm. skattemedel
Totalt	30090	6,27%	1887,2	

	milj.kr	%	milj.kr	
<i>Utg. omr. 14 (A2)</i>				
Utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning	13493	6,27%	846,3	Socialavgifter/ Allm. Skattemedel
<i>Utg. omr. 15</i>				
Korttidsstudiestöd (A3)	38	6,27%	2,4	Allm. skattemedel
Särskilt vuxenstudiestöd (A3)	872	6,27%	54,7	Allm. skattemedel
Särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (A3)	1171	6,27%	73,4	Allm. skattemedel
Särskilt utbildningsbidrag (A3)	6917	6,27%	433,8	Allm. skattemedel
Timersättning vid sårvux (A3)	4	6,27%	0,3	Allm. skattemedel
Föräldrautbildning i teckenspråk (A4)	11	6,27%	0,7	Allm. skattemedel
Särskilt vuxenstudiestöd i vissa lärarutb. (A6)	61	6,27%	3,8	Allm. skattemedel
Särsk. vuxenstudiestöd i vissa naturvet. utbildningar (A7)	497	6,27%	31,2	Allm. skattemedel
Totalt	9571	6,27%	600,3	
<i>Utg. omr 16</i>				
Utbildningsbidrag till doktorander	450	6,27%	28,2	Allm. skattemedel
<i>Utg. omr 17 (E2)</i>				
Konstnärsbidrag	290	6,27%	18,2	Allm. skattemedel
<i>Övriga sociala förmåner</i>				
Livräntor				
Affärsverksfondens livräntor	6		1,1	
– del som samordnas med förtidspension	5,6	18,5%	1,0	Allm. skattemedel
– del som inte samordnas med förtidspension	0,4	6,27%	0,0	Allm. skattemedel
Affärsverk mm, livräntor och sjukpenning	239		42,5	
– del som samordnas med förtidspension	225	18,5%	41,6	Allm. skattemedel
– del som inte samordnas med förtidspension	14	6,27%	0,9	Allm. skattemedel
Swedint, skador i FN-tjänst	3		0,5	
– del som samordnas med förtidspension	2,8	18,5%	0,5	Allm. skattemedel
– del som inte samordnas med förtidspension	0,2	6,27%	0,0	Allm. skattemedel
Totalt	248		44,1	

	milj.kr	%	milj.kr	
Pensionsgrund transfereringar, totalt	98749		7580	
Pensionsgrundande belopp:				
Förtidspensioner (del som inte är samordnad med livräntor)	43615	18,5%	8068,8	Allm. skattemedel/ socialavgifter
Barnår	20452	18,5%	3783,6	Allm. skattemedel
Pliktjänst	okänd	18,5%	okänd	Allm. skattemedel
Pensionsgrundande belopp, totalt*	64067		11852,4	
TOTALT*	162816		19432,5	
avgår: belopp motsvarande nuvarande tilläggs- pensionsavgift på konstnärsbidrag (6,4 % av avgiftsunderlaget år 1999)			18,6	
UTGIFTSÖKNING TILL FÖLJD AV ATT STATLIG ÅLDERSPENSIONSAVGIFT INFÖRS ÅR 1999*			19413,9	

*Pliktjänst är inte inkluderad i totalerna.

32 Förändrad struktur på socialavgifterna och förändrade avgiftsnivåer m.m.

Regeringens förslag: Den allmänna pensionsavgiften skall tas ut dels på inkomst av anställning, dels på inkomst av annat förvärvsarbete till den del summan av inkomsterna före avdrag för allmän pensionsavgift inte överstiger 8,06 förhöjda prisbasbelopp, vilket i termer av pensionsgrundande inkomst motsvarar 7,5 förhöjda prisbasbelopp.

Tilläggs pension i form av efterlevandepension och folkpension i form av efterlevandepension samt administrationskostnader för efterlevandepensioner finansieras med en efterlevandepensionsavgift på 1,70 %.

Folkpensionsavgiften, delpensionsavgiften, lönegarantiavgiften och arbetarskyddsavgiften tas bort. Finansiering av delpension och arbetslivsmyndigheters verksamhet sker med allmänna skattemedel. Lönegarantiersättningar finansieras med arbetsmarknadsavgiften.

Sjukförsäkringsavgiften skall finansiera, förutom delar av sjukförsäkringen, tilläggs pension i form av förtidspension och viss del av kostnaderna för folkpension i form av förtidspension men inte kostnader för tandvård, läkemedelssubventioner och förmåner från föräldraförsäkringen. Tandvård och läkemedelssubventioner skall finansieras med allmänna skattemedel. Sjukförsäkringsavgiften sänks till 7,50 % för arbetsgivare och till 8,23 % för den som har inkomst av annat för-

värvsarbete. En föräldraförsäkringsavgift på 2,20 % införs för finansiering av föräldraförsäkringen.

Den arbetsmarknadsavgift som betalas av arbetsgivare höjs till 5,84 %.

Socialavgifterna skall finansiera de statliga ålderspensionsavgifter som beräknas belöpa på de förmåner som socialavgifterna skall finansiera.

Det sammantagna uttaget av socialavgifter och allmän löneavgift hålls oförändrat genom att den allmänna löneavgiften höjs till 8,04 %.

I enlighet med riksdagens tidigare principbeslut avskaffas delpensionsfonden och arbetsskadefonden.

Förändringarna skall träda i kraft den 1 januari 1999.

Promemorians förslag: I Ds 1997:67 redovisades tre alternativa möjligheter för att uppnå önskad struktur och nivå på uttaget av avgifter för ålderspensioner. Dessa tre möjligheter är:

- att växla mellan sänkt arbetsgivaravgift och höjd allmän pensionsavgift, där höjningen av den senare kompenseras genom höjd lön (lönevaxling)
- att till en del begränsa uttaget av arbetsgivaravgifter vad gäller inkomster överstigande avgiftstaket (tudelat avgiftsuttag)
- att kompensation för en höjd allmän pensionsavgift ges inom skattesystemets ram

De två första alternativen omfattar även två underalternativ benämnda stor lönevaxling respektive stor tudelning av arbetsgivaravgiften. I dessa alternativ återinförs den allmänna egenavgiften i form av sjukförsäkringsavgift på 5,95 % och den allmänna pensionsavgiften sänks i motsvarande mån.

Utredningens förslag: Förtidspensionsutredningen föreslår i SOU 1997:166 att inkomstrelaterad förtidspension finansieras med socialavgifter. Den inkomstrelaterade försäkringen föreslås kompletteras av ett grundskydd som finansieras med allmänna skattemedel. Sjukförsäkringens karaktär av försäkring förstärks genom att de kostnader som sjukförsäkringsavgiften skall finansiera föreslås avse inkomstrelaterad ersättning. Förslaget innebär bl.a. att föräldraförsäkring och ersättning till sjukvård avförs från sjukförsäkringen och finansieras i särskild ordning. Förtidspensionsutredningens förslag stämmer överens med regeringens förslag vad gäller principerna för vad sjukförsäkringsavgiften skall finansiera.

Remissinstanserna: Några remissinstanser förordar alternativet med ett tudelat avgiftsuttag. Enligt *Riksförsäkringsverket (RFV)* innehåller överenskommelsen om finansieringen tre grundläggande element, nämligen att:

- hälften av avgifterna skall betalas av den anställde och hälften av arbetsgivaren
- avgiftsändringen skall vara neutral med avseende på såväl löntagarens disponibla inkomst som arbetskraftskostnaden
- arbetsgivarens kostnad över taket skall begränsas till 9,25 %

RFV konstaterar att en löneväxling innebär betydande problem. Mot bakgrund av att en betydande del av arbetskraftens villkor enbart regleras genom individuella avtal anser RFV att en lagreglering torde vara nödvändig. Skattemodellen leder, enligt RFV, till en större belastning på statsinkomsterna än övriga modeller. Verket påpekar att ett överuttag av avgifter på lönedelar över taket i modellen med tudelad arbetsgivaravgift kan neutraliseras genom en justering av det totala uttaget av arbetsgivaravgifter. Av de skisserade alternativen är, enligt RFV, alternativet med tudelad arbetsgivaravgift med liten begränsning över taket det som minst avviker från de angivna principerna. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* är emot allmänna egenavgifter eftersom de anses slå orättvist. TCO förordar därför alternativet med tudelade arbetsgivaravgifter. TCO anser att alternativet med en stor begränsning av avgiftsuttaget över taket är bäst eftersom det innebär en lägre nivå på den allmänna pensionsavgiften. *Privattjänstemannakartellen (PTK)* delar TCO:s uppfattning att några garantier om lönekompensation inte kan ges i alternativet med löneväxling och ser det inte som realistiskt att alla avtalslutande parter gör utfästelser i enlighet med promemorians önskemål. PTK föredrar istället tudelade arbetsgivaravgifter med stor begränsning över taket.

Några andra remissinstanser förordar i stället löneväxlingsalternativet. Enligt *Svenska Arbetsgivareföreningens (SAF)* uppfattning bör den s.k. stora löneväxlingen genomföras. Om det inte anses tillräckligt att arbetsgivarna försäkrar att de fullt ut skall medverka till att växlingen genomförs på ett smidigt och rättvist sätt förordar SAF lagstiftning om växlingen. SAF avvisar tanken på en tudelad arbetsgivaravgift. SAF kan inte heller rekommendera alternativet med kompensation inom skattesystemets ram som enligt SAF gör ett komplicerat skattesystem än mer komplicerat samtidigt som intet står att vinna vad gäller garantier för full kompensation. *Industriförbundet* hänvisar till SAF:s yttrande vad gäller frågan om avgiftsväxling. *Länsrätten i Skåne län* förordar alternativet med en löneväxling, dels på grund av att det förefaller mest rättvist, dels på grund av att det inte leder till ökad komplexitet i ålderspensionssystemet och inte heller till merarbete för skatteförvaltning och försäkringsadministration. Länsrätten konstaterar vidare att parterna på den svenska arbetsmarknaden har ett självständigt ansvar för lönebildningen men att detta inte bör utgöra hinder mot att lagstiftningsvägen säkerställa kostnadsneutralitet på individnivå. *Uppsala universitets studentkår* uttrycker oro för de problem den stora löneväxlingen kommer att innebära för personer som arbetar i mindre företag med osäkrare anställningsförhållanden. I jämförelse med övriga alternativ och på längre sikt anser dock studentkåren att någon form av löneväxling är att föredra.

Andra remissinstanser förespråkar att en höjning av den allmänna pensionsavgiften kompenseras med åtgärder inom skattesystemets ram. *Riksgäldskontoret (RgK)* anser att det i princip är omöjligt att få till stånd en löneväxling där samtliga arbetsgivare ingår. Kontoret anser dessutom att det är direkt olämpligt att blanda in lönebildningen i pensionssystemet. Riksgäldskontoret förordar i stället alternativet med en höjd allmän pensionsavgift som kompenseras med åtgärder inom skattesystemets ram.

RgK konstaterar att de utgående pensionsförämnerna i detta alternativ blir lägre än vid löneväxling. Enligt RgK kan detta ses som en del av finansieringen av de merkostnader som staten drar på sig i och med införandet av det reformerade pensionssystemet. Enligt *Sveriges Pensionärsförbund* torde det vara i det närmaste omöjligt att åstadkomma en rättvis löneväxling. Sveriges Pensionärsförbund förslår därför att en höjd allmän pensionsavgift skall kompenseras med åtgärder inom skattesystemets ram. *Arbetsgivarverket (AgV)* har i tidigare remissyttranden ställt sig principiellt positiv till löneväxlingen men konstaterar att en växling som kräver höjda bruttolöner är komplicerad att genomföra i praktiken. AgV stöder därför promemorians alternativ med kompensation genom höjt grundavdrag. *PRO* har i tidigare remissvar tagit avstånd från en växling mellan arbetsgivaravgift och höjd lön. *PRO* vill särskilt framhålla att en löneväxling aldrig kan ge en rättvis kompensation till löntagarna om det inte sker en lagstiftning om växling. Om det visar sig tekniskt ogenomförbart med ett tudelat uttag av arbetsgivaravgifter så förordar *PRO* alternativet med kompensation för höjd allmän pensionsavgift inom skattesystemets ram. *Domstolsverket (DV)* har valt att inte värdera de olika alternativen till avgiftsuttag. *DV* konstaterar däremot att alternativet med kompensation inom skattesystemets ram är mer förutsägbart och har administrativa fördelar.

Ett antal remissinstanser förespråkar andra alternativ än de som förs fram i departementspromemorian. *Landsorganisationen (LO)* anser att det inte är möjligt att genomföra en stor löneväxling på ett sätt som ger alla löntagare full kompensation utan att kostnaderna för enskilda företag påverkas. *LO* konstaterar vidare att tudelade arbetsgivaravgifter är förenade med vissa praktiska problem. Av förslagen i departementspromemorian är enligt *LO* växling mellan höjd allmän pensionsavgift och sänkt skatt det alternativ som i första hand kan komma i fråga. *LO* förordar dock ett alternativ som innebär att de allmänna egenavgifterna till sjukförsäkring och pension slås ihop samt att återstående finansiering sker genom arbetsgivaravgifter. Det totala uttaget av arbetsgivaravgifter jämkas dock så att det genomsnittligt sett kompenseras för att avgiftsuttaget på inkomstdelar överstigande 7,5 basbelopp blir högre än i alternativet med tudelad arbetsgivaravgift. *Konjunkturinstitutet (KI)* och *Svenska Kommunförbundet* förordar samma typ av lösning som *LO*. *Statens löne- och pensionsverk (SPV)* skriver att huvudsyftet med ålderspensionsavgiften är att tydliggöra avgiftens storlek och därmed kostnaden för pensionssystemet. *SPV* menar att detta tillgodoses även med en annan uppdelning av avgiften än hälftindelning mellan arbetsgivare och arbetstagare. *SPV* föreslår att den allmänna pensionsavgiften bestäms till en tredjedel av 18,5 %. *Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)* föreslår att en ny individanknuten form av arbetsgivaravgift införs som inte inräknas i det traditionella lönebegreppet och som därigenom inte heller förorsakar störningar i andra system, där dagens lönebegrepp kommer till användning. *Statspensionärernas Riksförbund* anser att en höjning av den allmänna pensionsavgiften skall kompenseras med en sänkning av mervärdesskatten. *Riksskatteverket (RSV)* avstyrker att reglerna om grundavdrag kompliceras än mer och konstaterar att det återstår 1,52

procentenheter för att uppnå den avsedda nivån på den allmänna pensionsavgiften på 8,47 % av bruttoinkomsten. Mot bakgrund av de höjningar av allmänna egenavgifter som skett de senaste åren menar RSV att det är realistiskt att uppnå denna nivå på den allmänna pensionsavgiften utan kompensering åtgärder. RSV menar vidare att alternativet med en liten begränsning över avgiftstaket torde vara administrativt möjligt, även om det medför icke önskvärda kontrollproblem.

Ett par remissinstanser tar inte ställning till de alternativ som förs fram i departementspromemorian. *Riksrevisionsverket (RRV)* anser att avgiftsväxlingen bör konstrueras efter principerna om enkelhet, neutralitet och förutsägbarhet men anser att inget av förslagen klarar av att uppfylla alla de nämnda principerna. *Landstingsförbundet* tar inte ställning till valet av finansieringsform utan anger att huvudfrågan för landstingen är att dessa inte drabbas ekonomiskt av förändringen.

Försäkringsförbundet framhåller att de föreslagna alternativen öppnar vägen för justeringar som kan leda till en ytterligare försämring av det försäkringsmässiga inslaget i det reformerade pensionssystemet. *Länsrätten i Stockholm* framför att avgifter och skatter inte bör blandas samman. Avgifter över avgiftstaket utgör skatter och som inte bör betunga pensionssystemet.

Remissinstansernas synpunkter på Förtidspensionsutredningens förslag: Riksförsäkringsverket (RFV) förordar ett alternativ till Förtidspensionsutredningens förslag om att kostnaderna för sjukförsäkringen bör finansieras över statsbudgeten. RFV:s alternativ är ett autonomt sjukförsäkringssystem med en buffertfond skapad med medel från de nuvarande AP-fonderna. Fördelen med autonoma system är enligt RFV att de ger långsiktig finansiell stabilitet vilket minskar risken för behov av kortsiktiga politiska ingrepp. *Arbetsgivarverket* anser att det är önskvärt med en starkare koppling mellan avgiftsuttag och rätten till förmånen. *Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF)* anför att den inkomstrelaterade sjukpenningen och förtidspensioneringen bör finansieras med arbetsgivaravgifter och allmänna egenavgifter till hälften vardera. Utfyllnaden upp till den garanterade grundnivån bör finansieras med allmänna skattemedel. *Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)* utgår ifrån att inga avgifter kommer att tas ut över taket för vad som är förmånsgrundande. *Samhall AB* menar att utredningen alltför lätt avfärdar möjligheterna att utveckla en differentiering av de arbetsgivaravgifter som finansierar sjukförsäkring och förtidspension.

Skälen för regeringens förslag: Socialförsäkringarna finansieras med allmän pensionsavgift, socialavgifter och allmänna skattemedel. Allmän pensionsavgift betalas av den enskilde och beräknas på ett underlag som består dels av inkomst av anställning, dels av inkomst av annat förvärvsarbete och tas för närvarande ut på den del av ersättningen som inte överstiger 7,5 förhöjda prisbasbelopp.

Socialavgifter tas ut enligt lagen (1981:691) om socialavgifter (SAL). Avgifterna tas ut i form av arbetsgivaravgifter eller egenavgifter. Arbetsgivaravgifter betalas av arbetsgivare och beräknas på ett underlag som består av hela lönesumman och andra skattepliktiga förmåner som arbetsgivare utger. Egenavgifter betalas främst av den som bedriver näringsverksamhet, dvs. egenföretagare, och beräknas på ett underlag

som består av inkomst av annat förvärvsarbete. För närvarande finns det åtta olika arbetsgivaravgifter och sex olika egenavgifter. Därtill kommer allmän löneavgift enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift. Avgiftssatserna enligt gällande regler år 1999 framgår av tabell 32.1.

Tabell 32.1.**Avgiftssatser 1999 enligt gällande regler**

	Arbetsgivaravgift	Egenavgift
<i>Tilläggsavgift</i>	6,40%	6,40%
<i>Folkpensionsavgift</i>	6,83%	6,83%
<i>Sjukförsäkringsavgift</i>	7,93%	8,66%
<i>Arbetskadeförsäkringsavgift</i>	1,38%	1,38%
<i>Delpensionsavgift</i>	0,20%	0,20%
<i>Arbetarskyddsavgift</i>	0,17%	
<i>Lönegarantiavgift</i>	0,25%	
<i>Arbetsmarknadsavgift</i>	5,42%	3,30%
Summa	28,58%	26,77%
<i>Allmän löneavgift</i>	4,48%	4,48%
Summa	33,06%	31,25%

Reformeringen av ålderspensionssystemet föranleder vissa förändringar av denna avgiftsstruktur. De avgifter som direkt berörs av reformeringen av ålderspensionssystemet är tilläggsavgiften, folkpensionsavgiften och delpensionsavgiften. I avsnitt 6.5 har regeringen föreslagit att den förstnämnda avgiften fortsättningsvis skall heta ålderspensionsavgift.

Ett syfte med den förändrade avgiftsstruktur som riksdagen beslutat med anledning av budgetpropositionen för år 1998 (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:FiU1, rskr. 1997/98:35) var att inom ramen för ett i princip oförändrat avgiftsuttag skapa bättre samstämmighet mellan inkomster och utgifter i bl.a. sjukförsäkringssystemet. I det förslag till ny avgiftsstruktur som lämnas här vill regeringen gå vidare i denna riktning. Regeringen föreslår också förändringar av vilka förmåner som sjukförsäkringsavgiften skall finansiera för att därigenom förstärka sjukförsäkringsavgiftens försäkringsmässiga karaktär.

Avgiftssatserna bör fastställas till en nivå som innebär att avgiftsintäkterna även räcker till för att finansiera de statliga ålderspensionsavgifter som enligt förslagen i avsnitt 30 och avsnitt 31 skall införas på en del av de förmåner som socialavgifterna skall finansiera. Någon exakt samstämmighet mellan förväntade inkomster och utgifter för olika socialförsäkringar har inte eftersträvat. Smärre och tillfälliga skillnader mellan inkomster och utgifter bör kunna finnas utan att det föranleder justeringar av avgiftsnivån. De arbetsgivaravgifter som enligt aktuella prognoser ger balans mellan inkomster och utgifter bör, med undantag för ålderspensionsavgiften, avrundas uppåt till närmaste tiondels procentenhet. För arbetskadeförsäkringen bör nuvarande avgiftsuttag bibehållas, i avvaktan på att arbetskadefondens skuld avvecklas. Regeringen anser att synsättet att avgiftsintäkter och utgifter skall balansera inte bör tillämpas på

arbetsmarknadsavgiften. Utgångspunkten är liksom tidigare att förändringarna skall ske inom ett oförändrat sammantaget uttag av socialavgifter och allmän löneavgift.

Avgifter för ålderspensioner

I princippropositionen hölls frågan om formerna för det framtida uttaget av ålderspensionsavgift öppen på grund av tveksamhet om en löneväxling kan genomföras på ett för de enskilda löntagarna neutralt sätt. Enligt propositionen skulle dock Pensionsarbetsgruppens förslag till växling mellan arbetsgivaravgifter och allmän pensionsavgift ligga fast, om inte de partier som står bakom överenskommelsen kunde komma överens om ett annat förslag. Där angavs emellertid också att om en löneväxling skall ske bör denna äga rum vid ett enda tillfälle och vara skild från andra löneförhandlingar. Vid detta tillfälle skulle således den allmänna egenavgiften i form av pensionsavgift, nuvarande allmänna pensionsavgiften, höjas till 9,25 % och arbetsgivaravgiften reduceras, samtidigt som bruttolönerna skulle höjas i motsvarande grad. I princippropositionen anförde regeringen att om de partier som står bakom överenskommelsen om ett reformerat pensionssystem under den fortsatta beredningen nådde enighet om att komplikationerna med en löneväxling var för stora skulle nivån på den allmänna egenavgiften till ålderspensionssystemet förbli 1 % medan avgiften för ålderspension som tas ut i form av arbetsgivaravgift eller egenavgift skulle höjas till den uppgår till 17,5 % av avgiftsunderlaget. I överenskommelsen ingår också att den särskilda avgiften på inkomstdelar över förmånstaket skall uppgå till endast 9,25, även om löneväxling inte genomförs. I det fall det inte sker någon löneväxling blir således uttaget av arbetsgivaravgift olika på inkomstdelar under respektive över förmånstaket. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag.

I promemorian Ds 1995:41 Reformerat pensionssystem – lag om inkomstgrundad ålderspension m.m., som har utarbetats i samråd med ledamöterna i Genomförandegruppen, konstaterades att olika tekniska lösningar för ett system med tudelat uttag av arbetsgivaravgifter hade prövats och att frågan om löneväxling hade varit föremål för ytterligare beredning. Genomförandegruppens bedömning var att frågan om löneväxling, alternativt ett system med tudelat uttag av arbetsgivaravgifter, borde beredas ytterligare innan ett slutgiltigt ställningstagande kunde göras.

Under den fortsatta beredningen har princippropositionens alternativ till avgiftsuttag analyserats närmare. Det har därvid konstaterats att de båda alternativen har såväl fördelar som nackdelar. Inom Genomförandegruppen har framförts önskemål om att ytterligare alternativ till avgiftsuttag skall tas fram. I Ds 1997:67 presenterades, utöver de två alternativa tillvägagångssätten från princippropositionen, ett nytt alternativ som innebär att kompensation för höjd allmän pensionsavgift skall ges inom skattesystemets ram. I departementspromemorian framhölls att en höjning av det befintliga grundavdraget syntes vara den lämpligaste åtgärden på skatteområdet. Pensionärerna skulle också komma att få del av grundavdragshöjningen. I de alternativa modeller för avgifter för ålderspensioner som beskrivs i departementspromemorian, löneväxling och tudelat

uttag av arbetsgivaravgifter, skulle avdraget för allmän pensionsavgift vid beräkning av den pensionsgrundande inkomsten maximalt komma att reducera utgående pensionsförmåner med 6,95 %. Detta beror på att en kompenserande lönehöjning skulle komma till stånd i alternativet med lönevaxling och att uttaget av allmänna egenavgifter begränsades till 6,95 % i alternativet med tudelat avgiftsuttag. I alternativet med kompensation inom skattesystemets ram skulle emellertid avdraget för allmän pensionsavgift vid beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten medföra att den inkomstgrundande pensionen skulle komma att minska med upp till 8,47 % till följd av pensionsavgiftsavdraget. Att pensionärerna skulle komma att få del av grundavdragshöjningen sågs därför i departementspromemorian till viss del som en önskad effekt eftersom höjningen skulle bidra till att kompensera pensionärerna för den lägre nivå på utgående pensionsförmåner som erhålls i detta alternativ.

I januari 1998 träffades en uppgörelse mellan ledamöterna i Genomförandegruppen som innebär att det totala uttaget av avgifter för ålderspensioner skall uppgå till 18,5 % av den pensionsgrundande inkomsten och att avgifterna för ålderspensioner till hälften skall utgöras av en allmän pensionsavgift och till hälften av en ålderspensionsavgift som tas ut som arbetsgivaravgift eller egenavgift, enligt lagen (1981:691) om socialavgifter. Förslaget om att allmän pensionsavgift skall dras av från bruttoinkomsten vid beräkning av den pensionsgrundande inkomsten (se avsnitt 8.2) medför i detta fall att en allmän pensionsavgift och en ålderspensionsavgift på vardera 8,47 % av bruttoinkomsten motsvarar ett sammantaget avgiftsuttag på 18,5 % av den pensionsgrundande inkomsten. Enligt nu gällande regler skall den allmänna pensionsavgiften uppgå till 6,95 % år 1999. Den mellan ledamöterna i Genomförandegruppen träffade överenskommelsen innebar därför att den allmänna pensionsavgiften skulle komma att höjas med 1,52 procentenheter på bruttoinkomster under intjänandetaket. Efter att ha tagit del av remissinstansernas synpunkter enade sig ledamöterna i Genomförandegruppen i den nämnda överenskommelsen också om att höjningen av den allmänna pensionsavgiften skulle kompenseras med åtgärder inom skattesystemets ram.

Effekten på pensionärernas disponibla inkomster av att den inkomstgrundande pensionen minskar med upp till 8,47 % i stället för med upp till 6,95 % kompenseras i princip fullt ut av den i Ds 1997:67 föreslagna höjningen av grundavdraget. För vissa grupper av pensionärer innebär dock höjningen av grundavdraget en överkompensation. Det gäller dels pensionärer med garantipension, dels pensionärer vars pensionsrätter under intjänandeåren på grund av takbegränsningen endast påverkas marginellt eller inte alls av avdraget för allmän pensionsavgift, dels pensionärer som har sidoinkomster i form av t.ex. tjänstepension. För personer födda 1937 eller tidigare och för personer tillhörande mellangenerationen uppkommer också en överkompensation eftersom ATP-baserade kvotdelar som tjänats in före år 1999 inte påverkas av pensionsavgiftsavdraget. Den överkompensation som höjningen av grundavdraget ger upphov till för dessa grupper medför en motsvarande försvagning av de offentliga finanserna. I den fortsatta beredningen inom regeringskansliet har olika alternativ till en höjning av grundavdraget tagits

fram som åstadkommer bättre neutralitet i dessa avseenden. Efter samråd med ledamöterna i Genomförandegruppen anser regeringen att nuvarande avgiftsuttag för ålderspension i form av allmän pensionsavgift på 6,95 % och ålderspensionsavgift på 6,40 % bör bibehållas under år 1999. Detta innebär att det sammantagna uttaget av avgifter för ålderspensioner under år 1999 endast kommer att uppgå till 14,35 % ($=\frac{6,95+6,40}{100-6,95}$) av den pensionsgrundande inkomsten i stället för den enligt princippropositionen föreslagna nivån på 18,5 %. Förslag om de avgifter för ålderspensioner som skall gälla fr.o.m. år 2000 måste lämnas senast under våren 1999. Inriktningen bör därvid vara att hälften av avgiftsuttaget endast skall tas ut på inkomstdelar upp till avgiftstaket och att den andra hälften av avgiftsuttaget skall avse inkomstdelar såväl under som över avgiftstaket. De yrkesaktiva skall i möjligaste mån kompenseras för en eventuell höjning av den allmänna pensionsavgiften.

En grundläggande princip i det nya pensionssystemet är att det skall finnas ett nära samband mellan avgifter och förmåner. En person som har en högre pensionsgrundande inkomst än en annan skall således betala en högre allmän pensionsavgift. Detta samband gäller enligt nuvarande regler och bör även upprätthållas i framtiden. Förslaget om att den allmänna pensionsavgiften på 6,95 % år 1999 skall dras av vid beräkning av den pensionsgrundande inkomsten innebär att en pensionsgrundande inkomst på 7,5 förhöjda prisbasbelopp (vilket motsvarar det s.k. intjänandetaket) svarar mot en bruttoinkomst 8,06 förhöjda prisbasbelopp ($7,5=8,06 \times (1-0,0695)$). Regeringen anser att uttaget av allmän pensionsavgift även i fortsättningen skall begränsas till pensionsgrundande inkomster som högst kan uppgå till 7,5 förhöjda prisbasbelopp och att taket för uttag av den allmänna pensionsavgiften liksom för närvarande skall uttryckas i termer av bruttoinkomst. Regeringen föreslår därför att inkomsttaket för uttaget av den allmänna pensionsavgiften höjs från 7,5 till 8,06 förhöjda prisbasbelopp fr.o.m. den 1 januari 1999. Därmed upprätthålls sambandet mellan uttaget av allmän pensionsavgift och intjänad pensionsrätt.

Höjningen av avgiftstaket medför att skatte- och avgiftsuttaget kommer att öka med sammantaget upp till 700 kronor per år för individer vars arbetsinkomst överstiger 7,5 förhöjda prisbasbelopp och att de offentliga finanserna förstärks med omkring 0,45 miljarder kronor år 1999. Det enklaste sättet att kompensera inkomsttagarna för höjningen av avgiftstaket är en höjning av skiktgränsen för statlig inkomstskatt. En sådan höjning kommer inte heller att komplicera beslutet om avgifter för ålderspensioner fr.o.m. år 2000.

En höjning av skiktgränsen för statlig inkomstskatt från den nuvarande nivån på 213 100 kronor till 214 900 kronor (i 1998 års priser) eller med 1800 kronor medför att effekten på de offentliga finanserna av höjningen av avgiftstaket neutraliseras. Effekten på skatte- och avgiftsuttaget för det kollektiv av inkomsttagare som har beskattningsbara inkomster som överstiger skiktgränsen för statlig inkomstskatt blir därför också neutral. En viss omfördelning av skatte- och avgiftsuttaget kommer emellertid att ske inom denna grupp. Individer med en inkomst som ligger i inkomstintervallet mellan brytpunkten för statlig skatt och 7,5 förhöjda prisbasbelopp vinner 360 kronor per år. En effekt av denna storlek uppkommer också för pensionärer och andra som inte betalar allmän pensionsavgift

och som har högre inkomster än 7,5 förhöjda prisbasbelopp. För förvärvsarbetande individer med en inkomst på över 7,5 förhöjda prisbasbelopp kan skatte- och avgiftsuttaget emellertid sammantaget komma att höjas med upp till ett par hundra kronor per år. Det faktum att bruttoinkomster på upp till 8,06 förhöjda prisbasbelopp nu kommer att ge pensionspoäng och pensionsrätt, i stället för som tidigare bruttoinkomster på upp till 7,5 förhöjda prisbasbelopp, kan dock motivera en viss höjning av skatte- och avgiftsuttaget för denna grupp. Regeringen avser att lämna lagförslag om en höjning av skiktgränsen för statlig inkomstskatt med 1 800 kronor i 1998 års priser i 1998 års ekonomiska vårproposition.

De allmänna pensionsavgifter och den del av influtna tilläggs-pensionsavgifter som för närvarande förs till AP-fonden används för finansiering av tilläggs-pension i form av ålderspension, förtidspension och efterlevandepension. I avsnitt 30 har regeringen föreslagit att kostnadsansvaret för tilläggs-pension i form av förtidspension och efterlevandepension överförs från AP-fonden till statsbudgeten fr.o.m. år 1999. Som där anförs bör enligt regeringens uppfattning inkomstrelaterade försäkringar som tilläggs-pension i form av förtidspension och efterlevandepension även i fortsättningen finansieras med socialavgifter. I avsnitt 30 föreslås vidare att AP-fonden skall täcka kostnaderna för inkomstpension och tilläggs-pension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och, under en övergångstid, tilläggs-pension i form av ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och folkpension i form av ålderspension som uppbärs av personer som även har rätt till tilläggs-pension i form av ålderspension. De allmänna pensionsavgifter och den del av influtna ålderspensionsavgifter som förs till AP-fonden kommer därmed, tillsammans med statliga ålderspensionsavgifter, att användas för att täcka kostnaderna för inkomstpension, tilläggs-pension i form av ålderspension och folkpension i form av ålderspension för ålderspensionärer med rätt till tilläggs-pension.

Efterlevandepensionsavgiften och folkpensionsavgiften

Regeringen föreslår att tilläggs-pension i form av efterlevandepension (barnpension, änkepension och omställningspension inkl. förlängd omställningspension samt särskild efterlevandepension) finansieras med en nyinrättad efterlevandepensionsavgift. Intäkterna från efterlevandepensionsavgiften skall föras till staten. Regeringen föreslår också att efterlevandepensionsavgiften skall täcka de allmänna försäkringskassornas förvaltningskostnader för efterlevandepensioner.

Folkpensionsavgiften finansierar för närvarande folkpension i form av ålderspension (inkl. pensionstillskott, barn- och hustrutillägg och särskilt pensionstillägg) och efterlevandepension (inkl. omställningspension, särskild efterlevandepension, änkepension, pensionstillskott till dessa förmåner och barnpension). I avsnitt 30 har regeringen föreslagit att utgifterna för folkpension i form av ålderspension fr.o.m. år 1999 skall finansieras delvis med medel från AP-fonden och delvis med allmänna skattemedel. Regeringen föreslår nu att folkpension i form av efterlevandepension finansieras med efterlevandepensionsavgiften. Folkpensionsavgiften kan därmed slopas.

Arbetsgivare som sysselsätter sjömän betalar för närvarande en lägre sjukförsäkringsavgift och en lägre folkpensionsavgift. Riksförsäkringsverket fastställer årligen nedsättningen (2 kap. 2 § SAL). Med anledning av att folkpensionsavgiften slopas föreslår regeringen att sådana arbetsgivare medges nedsättning av, förutom sjukförsäkringsavgiften, arbetsmarknadsavgiften.

Kostnaderna för de förmåner och administrationskostnader som efterlevandepensionsavgiften skall finansiera kan totalt beräknas uppgå till 13,8 miljarder kronor år 1999, varav tilläggspension 12,9 miljarder kronor och folkpension 0,8 miljarder kronor. Ett avgiftsuttag på 1,70 % för år 1999 kan beräknas ge upphov till balans mellan avgiftsintäkterna och de utgifter som efterlevandepensionsavgiften skall finansiera. Regeringen föreslår därför att efterlevandepensionsavgiften skall uppgå till 1,70 % av avgiftsunderlaget fr.o.m. den 1 januari 1999.

På lång sikt – år 2050 – kommer änkepensionen att försvinna medan utgifterna för efterlevandepension i form av omställningspension kommer att uppgå till ca 3 miljarder kronor i 1998 års prisnivå. I ett system där avgiftssatsen fastställs till en nivå som ger balans mellan de årliga avgiftsintäkterna och utgifterna för efterlevandepension kommer skatteinnehållet i efterlevandepensionsavgiften att bli högt eftersom en stor del av den nuvarande förvärvsarbetande befolkningen inte kommer att få rätt till efterlevandepension i samma utsträckning som de som för närvarande uppbär sådan pension. Enligt ett alternativt synsätt skulle efterlevandepensionsavgiften i stället kunna bestämmas utifrån vad som i genomsnitt är försäkringsmässigt rättvist för dem som för närvarande förvärvsarbetar, vilket i sådana fall skulle innebära en lägre avgift än vad som här föreslås. Reglerna för efterlevandepension är för närvarande föremål för översyn inom Utredningen om översyn av systemet för efterlevandepension (S 1996:04). Regeringen avser att se över principerna för beräkningen av efterlevandepensionsavgiften efter det att regeringen tagit del av resultaten från denna utredning.

Sjukförsäkringsavgiften och föräldraförsäkringsavgiften

Riksdagen har med anledning av budgetpropositionen för år 1998 (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:FiU1, rskr. 1997/98:35) beslutat att sjukförsäkringsavgiften även skall täcka kostnaderna för folkpension i form av förtidspension (inkl. pensionstillskott till sådan pension). Skälet var det arbete som pågick inom Förtidspensionsutredningen (S 1997:03) angående ersättningar till personer som drabbats av långvarig ohälsa och vars arbete syftade till att inrymma såväl sjukpenning som annan ersättning som skall utbetalas till sådana personer i samma försäkringssystem. Förtidspensionsutredningen har nu överlämnat betänkandet Ohälsoförsäkringen – trygghet och aktivitet (SOU 1997:166). I betänkandet föreslås att en ny inkomstrelaterad försäkring införs för förtidspensionärer fr.o.m. år 2001. Den inkomstrelaterade försäkringen kompletteras av ett grundskydd. Finansieringen av utfyllnaden upp till den garanterade grundnivån föreslås ske med allmänna skattemedel. I betänkandet Ohälsoförsäkringen – övergångsbestämmelser (SOU 1997:189) föreslår Förtidspensionsutredningen att förtidspensionärer som fått sin ersättning beviljad innan det

nya systemet träder i kraft skall få ersättning i form av förtidspension tekniskt sett omvandlad så att folkpension, pensionstillskott och allmän tilläggspension ersätts av en inkomstrelaterad förtidspension och ett garantibelopp. För förtidspensionärer som har allmän tilläggspension skall summan av folkpension och allmän tilläggspension omvandlas till inkomstrelaterad pension.

I propositionen Reformerad förtidspension, m.m. (prop. 1997/98:111) föreslår regeringen att ett reformerat system för ersättning vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga, inklusive förtidspension, skall träda i kraft den 1 januari 2001. Den reformerade förtidspensionen skall enligt förslaget bestå av en inkomstrelaterad ersättning som skall kompletteras med ett garantibelopp. För den som har inkomstrelaterad ersättning som är lägre än en garantinivå skall enligt förslaget garantibeloppet utges som en utfyllnad upp till denna garantinivå. För personer födda år 1938 eller senare och som vid ikraftträdandet av det reformerade förtidspensionssystemet har ersättning i form av förtidspension skall förtidspensionen omvandlas till förtidspension i det reformerade systemet. För en förtidspensionär som har allmän tilläggspension (ATP) skall summan av folkpensionens huvudförmån och ATP omvandlas till inkomstrelaterad förtidspension. Till den vars inkomstrelaterade pension inte når upp till garantinivån skall garantibelopp utges motsvarande mellanskillnaden. Vidare anför regeringen i nämnda proposition att den inkomstrelaterade ersättningen bör finansieras med sjukförsäkringsavgifter och att grundskyddet bör finansieras med allmänna skattemedel.

I avvaktan på ett reformerat system för förtidspension och övergångsregler för förtidspensionärer som fått sin ersättning beviljad innan det reformerade systemet träder i kraft, föreslår regeringen att folkpension i form av förtidspension för förtidspensionärer som också har rätt till tilläggspension i form av förtidspension finansieras med sjukförsäkringsavgiften. Folkpension i form av förtidspension för förtidspensionärer som inte har tilläggspension i form av förtidspension föreslås finansieras med allmänna skattemedel. Regeringen anser att även tilläggspension i form av förtidspension naturligen hör hemma i sjukförsäkringen. Vi föreslår därför att sjukförsäkringsavgiften skall finansiera även tilläggspension i form av förtidspension.

Förtidspensionsutredningen föreslår vidare att sjukförsäkringens karaktär av försäkring förstärks med innebörden att de kostnader som sjukförsäkringsavgiften skall finansiera bör avse inkomstrelaterad ersättning. Regeringen delar denna uppfattning. Sjukförsäkringsavgiften finansierar för närvarande kostnader för tandvård, läkemedelssubventioner och viss födelsekontrollerande verksamhet m.m. Eftersom det i dessa fall helt saknas ett regelstyrkt samband mellan förväntade utbetalda förmåner och inbetalda avgifter får sjukförsäkringsavgiften en i ekonomisk mening onödigt stor karaktär av skatt. Regeringen föreslår därför att finansiering av nämnda utgifter bör ske med allmänna skattemedel och att bestämmelserna i SAL om att sjukförsäkringsavgiften skall användas för att täcka kostnader för ersättning för sjukvård m.m., viss födelsekontrollerande verksamhet m.m. och högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m. upphävs. Den nuvarande bestämmelsen i SAL om att sjukförsäkringsavgiften skall täcka en viss del av de allmänna försäkringskassornas för-

valtningskostnader bör dock kvarstå eftersom denna del kan antas motsvara försäkringskassornas förvaltningskostnader för de inkomstrelaterade försäkringar som sjukförsäkringsavgiften skall finansiera. Regeringen föreslår också att sjukförsäkringsavgiften skall finansiera de statliga ålderspensionsavgifter som kan beräknas belöpa på förmåner som skall finansieras med sjukförsäkringsavgiften, dvs. den statliga ålderspensionsavgift på 6,40 % som föreslås tas ut på den del av sjuk- och rehabiliteringspenning för vilken det fastställs pensionsrätt och den statliga ålderspensionsavgift på 18,5 % som kan beräknas belöpa på de förtidspensionsförmåner som sjukförsäkringsavgiften skall finansiera. Resterande del av de statliga ålderspensionsavgifter som tas ut på förtidspensioner bör finansieras med allmänna skattemedel.

För närvarande finansierar sjukförsäkringsavgiften föräldrapenningförmåner enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). För att renodla sjukförsäkringsavgiften och stärka sjukförsäkringens karaktär av försäkring föreslår Förtidspensionsutredningen i sitt betänkande att föräldraförsäkringen och sjukförsäkringsersättningarna särskiljs. Regeringen delar denna uppfattning och föreslår därför att en föräldraförsäkringsavgift införs som förs till staten för finansiering av föräldrapenningförmåner enligt 4 kap. AFL, statliga ålderspensionsavgifter på dessa förmåner och de allmänna försäkringskassornas kostnader för administration av föräldraförsäkringen.

Kostnaderna för de förmåner som sjukförsäkringsavgiften skall finansiera, inklusive de statliga ålderspensionsavgifter som kan anses belöpa på dessa förmåner, kan totalt beräknas uppgå till 60,8 miljarder kronor år 1999, varav 1) sjukpenning 17,6 miljarder kronor 2) rehabiliteringspenning 1,1 miljarder kronor 3) förtidspension i form av tilläggspension och förtidspensionen i form av folkpension för förtidspensionärer med tilläggspension 40,5 miljarder kronor och 4) försäkringskassornas förvaltningskostnader för sjukpenning, rehabiliteringspenning och förtidspension 1,6 miljarder kronor. Sjukförsäkringsavgiften är för närvarande olika stor för arbetsgivare och för den som har inkomst av annat förvärvsarbete. Denna differens har sin försäkringsmässiga grund i anställdas sjuklöneperiod. I budgetpropositionen för 1998 beräknades den försäkringsmässigt rättvisa skillnaden i avgiftsuttaget till 0,73 procentenheter. Enligt regeringens uppfattning bör denna skillnad bibehållas. Ett avgiftsuttag på 7,50 % för arbetsgivare och på 8,23 % för den som har inkomst av annat förvärvsarbete kan år 1999 beräknas inbringa 61 miljarder kronor, varför balans i princip kan förväntas uppnås vid detta avgiftsuttag mellan avgiftsintäkterna och de utgifter som sjukförsäkringsavgiften skall finansiera. Vi föreslår därför att sjukförsäkringsavgiften för arbetsgivare sänks till 7,50 % fr.o.m. den 1 januari 1999 och att sjukförsäkringsavgiften för den som har inkomster av annat förvärvsarbete sänks till 8,23 % fr.o.m. detta datum.

De förväntade utgifterna för föräldraförsäkringen (föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning), statliga ålderspensionsavgifter på dessa förmåner och förvaltningskostnader för föräldraförsäkringen kan totalt beräknas uppgå till 17,0 miljarder kronor år 1999. Ett avgiftsuttag på 2,20 % i form av föräldraförsäkringsavgift kan förväntas inbringa drygt 17 miljarder kronor detta år, varför balans vid

denna nivå på avgiftsuttaget i princip förväntas uppnås mellan avgiftsin-täkterna och de utgifter som föräldraförsäkringsavgiften skall täcka. Vi föreslår därför att föräldraförsäkringsavgiften bestäms till 2,20 % fr.o.m. den 1 januari 1999 för såväl arbetsgivare som för den som har inkomst av annat förvärvsarbete.

Arbets-skadeavgiften

Arbets-skadeavgifter förs för närvarande till en fond, benämnd arbets-skadefonden, för finansiering av ersättningar enligt lagen (1976:380) om arbets-skadeförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser samt försäkringens förvaltningskostnader. Inkomsterna från arbets-skadeavgiften kan för år 1998 beräknas uppgå till 10,7 miljarder kronor medan utgifterna kan beräknas uppgå till 6,0 miljarder kronor. Arbets-skadefonden uppvisar för närvarande ett ackumulerat underskott som vid utgången av år 1997 beräknas uppgå till 11,7 miljarder kronor. Det årliga överskottet, som år 1998 kan beräknas uppgå till 4,7 miljarder kronor, medför att skulden kan beräknas uppgå till 7,0 miljarder kronor vid utgången av år 1998.

Riksdagen har tidigare antagit regeringens förslag till riktlinjer för ändringar av redovisning på statsbudgeten m.m. som bl.a. innebär att arbets-skadefonden avvecklas (prop. 1997/98:41, bet. 1997/98:SfU8, rskr. 1997/98:153). Regeringen återkommer nu med förslag till lagändringar innebärande att arbets-skadefonden avvecklas fr.o.m. den 1 januari 1999. Arbets-skadeavgiften skall mot bakgrund av riksdagens beslut föras till en bruttoredovisad inkomsttitel. Utgifterna för arbets-skadeförsäkringen skall finansieras från ett nytt anslag under utgiftsområde 10. Regeringen redogör också för denna omläggning i 1998 års ekonomiska vårproposition. Regeringen föreslår nu en ändring i SAL som innebär att arbets-skadeavgiften även skall finansiera kostnader för de statliga ålderspensionsavgifter som kan beräknas belöpa på de förmåner som arbets-skadeavgiften skall finansiera. Kostnaderna för dessa ryms inom det befintliga avgiftsutrymmet. För år 1999 beräknas inkomsterna från arbets-skadeavgiften uppgå till 11,2 miljarder kronor medan utgifterna kan beräknas till 8,0 miljarder kronor, varav 2,1 miljarder kronor utgörs av statliga ålderspensionsavgifter. Detta innebär ett överskott på 3,2 miljarder kronor år 1999 och att arbets-skadefondens skuld kan reduceras med detta belopp år 1999.

Mot bakgrund av att riksdagen efter förslag från regeringen beslutat (prop. 1997/98:41, bet. 1997/98:SfU8, rskr. 1997/98:153) att ersätta beteckningen lag i rubriken reglementet (1962:401) angående förvaltningen av den allmänna försäkringskassornas fonder för den obligatoriska och frivilliga försäkringen föreslås att motsvarande ändring görs i fråga om reglementet angående förvaltningen av Riksförsäkringsverkets fonder.

Delpensionsavgiften

Delpensionsavgifter skall enligt SAL föras till en fond, benämnd delpensionsfonden, med vars tillgångar kostnaderna för pensioner enligt lagen

(1979:84) om delpensionsförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser skall täckas. Delpensionssystemet är under avveckling. Det reformerade ålderspensionssystemet kommer i sig att erbjuda möjligheter till flexibla och individuella lösningar vilket minskar behovet av en särskild delpension. I avsnitt 29.6 har regeringen föreslagit att delpension inte skall kunna nybeviljas eller ökas efter utgången av år 2000.

Riksdagen har vidare antagit regeringens förslag till riktlinjer för ändringar av redovisning på statsbudgeten m.m. som bl.a. innebär att delpensionsfonden avvecklas (prop. 1997/98:41, bet. 1997/98:SfU8, rskr. 1997/98:153). Utgifterna för delpensionsförsäkringen skall täckas från ett nytt anslag under utgiftsområde 11. Regeringen redogör för denna omläggning i 1998 års ekonomiska vårproposition. Regeringen återkommer nu med förslag till lagändringar innebärande att delpensionsfonden avvecklas fr.o.m. den 1 januari 1999.

Utgifterna för delpension kan förväntas uppgå till knappt 0,2 miljarder kronor år 1999 och kan förväntas minska kraftigt under åren därefter. Om delpensionsavgiften skulle bibehållas skulle det bli nödvändigt att årligen justera nivån på denna för att upprätthålla jämvikt mellan inkomster och utgifter. Dessutom skulle avgiften i ekonomisk mening komma att utgöra en skatt eftersom flertalet personer i förvärvsaktiv ålder – som skulle betala avgiften genom en lägre lön – inte kommer att få rätt till delpension i framtiden. Regeringen föreslår därför att delpensionsavgiften slopas och att delpension skattefinansieras fr.o.m. den 1 januari 1999.

Arbetskyddsavgiften, arbetsmarknadsavgiften och lönegarantiavgiften

Arbetskyddsavgiften, arbetsmarknadsavgiften och lönegarantiavgiften finansierar utgifter inom Arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde. Arbetskyddsavgifter betalas av arbetsgivare och förs till staten för finansiering av Arbetskyddsverkets och övriga arbetslivsmyndigheters verksamhet. I enlighet med den föreslagna omstruktureringen av socialavgifterna – med innebörden att socialavgifterna renodlas till att avse försäkringar där ersättningarna i viss utsträckning är relaterade till individens inkomst – föreslår regeringen att arbetskyddsavgiften slopas och att arbetsmarknadsavgiften i form av arbetsgivaravgift höjs i motsvarande mån. Finansiering av Arbetskyddsverkets och övriga arbetslivsmyndigheters verksamhet bör i stället ske med allmänna skattemedel.

Det har sedan lång tid tillbaka ansetts rimligt att arbetsgivarna skall bidra till finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen. Av denna anledning betalar arbetsgivarna för närvarande en arbetsmarknadsavgift på 5,42 % av avgiftsunderlaget. Arbetsmarknadsavgiften för den som har inkomst av annat förvärvsarbete uppgår till 3,30 %. Arbetsmarknadsavgiften förs till staten och finansierar för närvarande arbetslöshetsersättning, kostnaderna för tillsyn av arbetslöshetskassornas utbetalning av arbetslöshetsersättning samt utbildningsbidrag till sådan deltagare i arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering som uppfyller villkoren för inkomstrelaterad ersättning enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring. Ett tillägg bör här enligt regeringens bedömning göras för utbildningsbidrag som lämnas till ungdomar som deltar i verksamhet anordnad av en kommun enligt lagen (1997:1268) om kommuners ansvar

för ungdomar mellan 20 och 24 år under förutsättning att deltagarna uppfyller villkoren för inkomstrelaterad ersättning enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring. Regeringen föreslår också att arbetsmarknadsavgiften skall finansiera de statliga ålderspensionsavgifter på 6,40 % som enligt regeringens förslag i avsnitt 31 skall betalas på den del av arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag för vilken det fastställs pensionsrätt.

Lönegarantiavgifter betalas av arbetsgivare och förs till staten för finansiering av kostnader enligt lönegarantilagen (1992:497). Kostnaderna för lönegarantiersättningar kan år 1999 förväntas uppgå till omkring 1,3 miljarder kronor. Därutöver betalas amorteringar till Riksgäldskontoret på den skuld som kvarstår från lönegarantifonden samt vissa ersättningar för administrationen av lönegarantiersättningarna. Anslaget Bidrag till lönegarantiersättning samt anslaget Bidrag till arbetslöshetsersättning ingår i utgiftsområde 13 Ekonomisk trygghet vid arbetslöshet. Regeringen anser att det inte finns något behov av en separat avgift för finansiering av lönegarantiersättningar och att denna i stället bör inordnas i arbetsmarknadsavgiften. Mot bakgrund härav föreslår regeringen att lönegarantiavgiften tas bort fr.o.m. den 1 januari 1999 och att arbetsmarknadsavgiften i form av arbetsgivaravgift höjs i motsvarande mån samt att arbetsmarknadsavgiften fr.o.m. detta datum finansierar ersättningar enligt lönegarantilagen.

Regeringens förslag att lönegarantiavgiften omförs och inordnas i arbetsmarknadsavgiften innebär en teknisk förändring i syfte att förenkla avgiftssystemet. I avvaktan på att arbetet i Förmånsrättskommittén (JU 1996:02) har slutförts samt frågan om den kvarstående skulden från lönegarantifonden fått en lösning skall det i arbetsmarknadsavgiften ingående avgiftsutrymmet för lönegaranti uppgå till oförändrat 0,25 procentenheter.

Arbetsmarknadsavgiften i form av arbetsgivaravgift föreslås därmed höjd till 5,84 % fr.o.m. den 1 januari 1999.

Allmän löneavgift

Regeringen föreslår att uttaget av allmän löneavgift enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift höjs från 4,48 % till 8,04 % fr.o.m. den 1 januari 1999. Därmed blir det sammantagna uttaget av socialavgifter och allmän löneavgift år 1999 oförändrat 33,06 % för arbetsgivare och 31,25 % för de som har inkomst av annat förvärsarbete.

Särskild löneskatt

Riksdagen har med anledning av budgetpropositionen för 1998 (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:FiU1, rskr. 1997/98:35) beslutat om höjning av den särskilda löneskatten enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärsinkomster och den särskilda löneskatten enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader till 24,26 % av avgiftsunderlaget. Den särskilda löneskatten skall enligt propositionen motsvara skattedelen av den allmänna pensionsavgiften, socialavgifterna och den allmänna löneavgiften. Denna skattedel beräknas för närvarande

schablonmässigt, huvudsakligen enligt de principer som fastslogs i samband med skattereformen (prop. 1989/90:110). Regeringen utlovade i budgetpropositionen för år 1998 att med anledning av pensionsreformen och förändringar av socialförsäkringarna inom ohälsoområdet se över beräkningsschablonen för den särskilda löneskatten. Bl.a. mot bakgrund av att förändringar på förmånssidan beträffande förtidspension och efterlevandepension fortfarande är föremål för beredning har denna översyn ännu inte utförts. I avvaktan på att denna översyn görs föreslår regeringen att den nuvarande nivån på den särskilda löneskatten bibehålls med de justeringar som regeringen föreslår i avsnitt 30.3.

Förslagen till ny avgiftsstruktur sammanfattas i tabell 32.2.

Tabell 32.2

Nya avgiftssatser fr.o.m. 1999

	Arbetsgivaravgifter	Egenavgifter
Ålderspensionsavgift	6,40%	6,40%
Efterlevandepensionsavgift	1,70%	1,70%
Sjukförsäkringsavgift	7,50%	8,23%
Arbetseskadeavgift	1,38%	1,38%
Föräldraförsäkringsavgift	2,20%	2,20%
Arbetsmarknadsavgift	5,84%	3,30%
Allmän löneavgift	8,04%	8,04%
Summa	33,06%	31,25%
Särskild löneskatt	24,26%	24,26%
Särskild löneskatt > 65 år *	18,09%	18,09%

* Gäller för personer födda 1938 eller senare

33 Finansiell infasning av det reformerade ålderspensionssystemet

Regeringens förslag: Som en kompensation för ålderspensionsreformens finansiella effekter sker en överföring av finansiella tillgångar från Allmänna pensionsfonden till statsbudgeten. Slutligt beslut härom fattas senast under hösten 1999. Inriktningen bör därvid vara att infasningen sker i form av en engångsvis överföring från AP-fonden till Riksgäldskontoret. Övergångsvis överförs under åren 1999 och 2000 ett belopp om 45 miljarder kronor per år. Överföringen sker genom att första-tredje fondstyrelserna till Riksgäldskontoret vardera året gör fyra lika stora kvartalsvisa betalningar i form av likvida medel.

Regeringens bedömning: Den slutliga storleken på den finansiella infasningen av det reformerade ålderspensionssystemet bör inte fastställas innan beslut har fattats om de exakta formerna för värdeuppräknningen av pensionsrätter samt en fördjupad analys av förutsättningarna för den framtida fondutvecklingen, främst vad avser demografiska faktorer.

Promemorians förslag: Den finansiella infasningen förslags ske endera genom löpande överföringar motsvarande räntan på ett kapitalbelopp på 300–350 miljarder kronor eller genom en engångsvis överföring av detta belopp den 1 januari 1999.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser instämmer i att det bör ske en överföring från AP-fonden till staten med anledning av pensionsreformen. Enligt en majoritet av remissinstanserna bör denna ske i form av en engångsvis betalning. Flera remissinstanser pekar dock på att det inte finns tillräckligt underlag för ställningstagande till överföringens storlek och att den exakta utformningen av indexuppräknningen ännu inte fastställts. Några remissinstanser förordar därför en temporär lösning i avvaktan på slutligt ställningstagande.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: AP-fonden skall enligt lagen om socialavgifter (1981:691) användas för att finansiera försäkringen för allmän tilläggspension (ATP). Denna försäkring innefattar inte enbart ålderspension, utan även förtids- och efterlevandepension. Genom pensionsreformen överförs finansieringsansvaret för dessa förmåner till statsbudgeten. Det är därför motiverat att AP-fonden även framgent bidrar till finansieringen av dessa utgifter.

Genomförandet av ålderspensionsreformen kommer att medföra en påtaglig belastning på statsbudgeten och ett ökat statligt lånebehov. Sett över en längre tidsperiod kommer dessa effekter av pensionsreformen att minska mätt i reala termer, men en viss belastning kvarstår även på lång sikt.

Samtidigt förstärks AP-fondens finansiella netto. Det årliga avgiftsunderskott som råder för närvarande förbyts i ett överskott mellan avgiftsintäkter och pensionsutbetalningar. Tillsammans med fondens avkastning innebär detta att AP-fonden får ett betydande finansiellt överskott och fondens behållning skulle, med rimliga antaganden om inkomstillväxt och avkastning, växa förhållandevis snabbt.

Pensionsreformens omfördelade effekter mellan staten och AP-fonden skall ses mot bakgrund av att ett bibehållande av nuvarande ordning inte hade varit hållbart. Vid frånvaro av reform hade AP-fondens avgiftsunderskott fortsatt växa för att så småningom överstiga fondens avkastning och fonden skulle tömmas även vid en god ekonomisk tillväxt. Finansieringen av ATP-systemet skulle således behöva stärkas förr eller senare även utan reform.

Med den behållning AP-fonden har i dag kan den bedömas vara större än vad som är motiverat för att fonden skall fylla sin buffertfunktion i det reformerade ålderspensionssystemet. Genom att pensionssystemets löpande finanser stärks minskar behovet av en fond. De löpande avgiftsintäkterna kommer initialt att räcka för pensionsutbetalningarna.

Fondavkastningen behöver således inte tas i anspråk. Tvärtom beräknas fonden varje år tillföras medel utöver avkastningen genom ett avgiftsöverskott. Om ungefär ett decennium, när antalet ålderspensionärer växer, beräknas det uppkomma ett årligt underskott mellan avgiftsintäkter och pensionsutgifter, som måste täckas med fondmedel. Hur stora underskott och över hur långa perioder dessa varar är beroende av bl.a. den demografiska och den samhällsekonomiska utvecklingen.

Det reformerade ålderspensionssystemet är i finansiellt hänseende betydligt mer robust än det nuvarande systemet. Vid en svag tillväxt i avgiftsunderlag och därmed avgiftsintäkter påverkas även värdeuppräknningen av pensionsförmåner både vad gäller intjänad pensionsrätt och utgående pension. Vidare är den årliga pensionsnivån vad avser pensioner beräknade enligt reformerade regler avhängig förväntad medellivslängd, varför utgiftsnivån på sikt anpassas även till svängningar i den demografiska utvecklingen som beror på förändrad medellivslängd. Det innebär att påfrestningarna på buffertfonden blir mindre uttalade än med dagens regler. Med rimliga antaganden kan framtida underskott täckas med en fond som i utgångsläget är mindre än dagens. Mot den bakgrunden bör effekterna på statsbudgeten och statens lånebehov kompenseras genom en överföring från AP-fonden.

En överföring från AP-fonden till statsbudgeten kan ske i olika former. Pensionsarbetsgruppen föreslog i sitt betänkande Reformerat pensionsystem (SOU 1994:20) att AP-fonden övergångsvis skulle finansiera vissa pensionsutgifter som inte hör till den inkomstrelaterade ålderspensioneringen, nämligen förtidspensioner för vissa årskullar, änkepensioner enligt gamla regler samt övergångsvis garantipension. Förslaget till infasning var så utformat att avlastningen av statsbudgeten avtog över tiden, inte bara reallt utan även nominellt.

Som framhålls i avsnitt 4 finns det emellertid starka skäl som talar emot en sådan infasning av pensionsreformen. Den innebär bl.a. att utgifterna inom förtidspensioneringen splittras upp efter ålderskategorier, vilket försvårar en effektiv kontroll och uppföljning av dessa utgiftsområden. Motsvarande kommer att gälla för efterlevandepensionen. Vidare blir ålderspensionssystemet mindre robust, till följd av att det skall finansiera utgifter som inte anpassas till den samhällsekonomiska utvecklingen. Det är även principiellt olämpligt att i ett avskilt ålderspensionssystem inkludera andra utgiftsslag än ålderspensioner.

Kompensationen av belastningen på statsbudgeten bör därför i stället ske genom en direkt betalning från AP-fonden. Eftersom finansieringen av vissa pensionsförmåner inom ATP förs över till statsbudgeten kan även framgent hävdas att AP-fonden bidrar till att finansiera dessa förmåner, om än indirekt via en överföring till statsbudgeten.

Hur stort belopp som bör överföras från AP-fonden till statsbudgeten är en avvägning mellan två mål. Å ena sidan bör ökningen av statens upplåning och därmed statsskuld i möjligaste mån begränsas. Å andra sidan skall överföringen inte vara större än att AP-fonden, efter överföringar, på lång sikt skall kunna fylla sin buffertfunktion inom pensionsystemet. Detta är i sin tur avhängigt hur snabbt indexeringen av förmånerna förmår anpassa ålderspensionssystemets utgifter till samhällseko-

nomiska eller demografiska svängningar som påverkar saldot mellan inkomster och utgifter.

I propositionen om reformerat ålderspensionssystem (prop 1993/94:250) angavs som en riktlinje att fondens behållning aldrig bör understiga ett belopp motsvarande ett halvt års pensionsutbetalningar. Det skulle med dagens förhållanden motsvara ca 75 miljarder kronor. Fonden bör emellertid normalt vara betydligt större än så för att klara de finansiella påfrestningar den kan komma att utsättas för. Det överförda beloppet bör därför sättas så att den s.k. fondstyrkan, fondens behållning dividerad med årliga pensionsutbetalningar, med god marginal hålls högre än $\frac{1}{2}$.

Det reformerade ålderspensionssystemet kommer att innehålla en anpassningsmekanism – den s.k. ”bromsen” – som innebär att uppräkningsen av pensionsförmånerna kan komma att reduceras om det föreligger risk för att systemet inte kommer att vara finansiellt hållbart, dvs. att avgiftsinkomster jämte fondens kapital inte förmår finansiera pensionsutgifterna. Buffertfondens storlek kommer därmed att ha en viss betydelse för sannolikheten att mekanismen med reducerad indexuppräkningsen skall behöva träda i kraft. Ju större fond desto mindre risk för att bromsen måste användas. Mot detta skall emellertid vägas att statens finanser blir starkare och statsskulden lägre ju större belopp som förs över från AP-fonden till statsbudgeten. Hur stort belopp som bör överföras är således en avvägning mellan å ena sidan önskemålet att skydda uppräkningsen av pensionsrätter och å andra sidan högre utgifter för statsskuld räntor och därmed högre skatter eller lägre offentliga utgifter för andra ändamål.

En utgångspunkt bör vara att pensionssystemet, utan att uppräkningsen av pensionsrätter behöver bromsas, skall klara även längre perioder med svag ekonomisk tillväxt och svag fondavkastning liksom nu förutsebara förändringar i demografin. Men det är samtidigt inte rimligt att ställa kraven så högt att AP-fonden även i extrema fall skall kunna täcka uppkommande underskott, eftersom det inte skulle medge någon större kompensation av statsbudgeten. Det är naturligt att sådana situationer hantearas med den säkerhetsventil som bromsen i indexuppräkningsen är avsedd att utgöra.

Hur bromsmekanismen i indexuppräkningsen skall utformas utreds för närvarande. Avsikten är att det till hösten 1998 skall föreligga ett förslag i denna fråga. Riksdagen kan därmed ta ställning under våren 1999. Regeringen delar den syn som flera remissinstanser ger uttryck för att frågorna om bromsmekanismens utformning och omfattningen på överföringen från AP-fonden är avhängiga varandra och därför bör övervägas i ett sammanhang.

Under en lång övergångsperiod kommer ålderspensionsutgifterna att domineras av pensioner beräknade enligt nuvarande regler. För dessa pensioner sker ingen anpassning av nivåerna med hänsyn till förändringar i förväntad medellivslängd. En ökad medellivslängd medför därför under de närmaste decennierna högre totala pensionsutgifter. Erfarenheten visar att det kan ske förhållandevis stora förändringar i medellivslängden. Det föreligger därför en osäkerhet om den framtida utgiftsutvecklingen och därmed även vad gäller belastningen på AP-fonden.

Vidare är fondens utveckling, vilket också illustreras av de kalkyler som redovisas i departementspromemorian, starkt beroende av vilken avkastning som uppnås på fondens tillgångar. För närvarande kan AP-fonden uppvisa en förhållandevis hög real avkastning, men det råder en betydande osäkerhet om den framtida utvecklingen.

Med hänsyn till dessa osäkerhetsfaktorer anser regeringen att det bör ske en fördjupad analys av de faktorer som kan ha betydelse för AP-fondens framtida utveckling innan ställningstagande kan göras om storleken på en överföring.

Det är, inte minst med hänsyn till effektiviteten i AP-fondens förvaltning, angeläget att klargöra fondens långsiktiga villkor. Inriktningen bör därför vara att senast under hösten 1999 slutligen lägga fast storleken på den finansiella infasningen.

Vad avser formerna för den finansiella infasningen kan regeringen konstatera att de flesta remissinstanser förordar att den sker i form av en engångsvis överföring framför en löpande överföring. Motivet är främst att tydliggöra fördelningen av finansieringsansvaret för olika pensionsförmåner. Ålderspensioneringens autonomi gentemot statsbudgeten stärks om den inte belastas med en löpande betalning. AP-fondens resultat och behållning blir en mer rättvisande indikator på pensionssystemets finanser. På motsvarande sätt undviks den otydlighet i statsbudgeten det innebär att ha en inkomstpost som kan framstå som relativt godtyckligt bestämd. Det finns en risk att löpande överföringar från AP-fonden kan komma att uppfattas som en allmän finansieringskälla och skapa oklarhet i budgetprocessen. När tillräckligt lång tid förflutit sedan beloppet fastställdes kan det i ett ansträngt budgetläge vara svårt att motivera att beloppet skall ligga fast och inte höjas. Risken är att ålderspensionssystemets autonomi går förlorad och att dess långsiktiga hållbarhet gröps ur.

Med en engångsvis överföring undviks den uppblåsning av offentliga sektorns balansräkning som pensionsreformen åstadkommer, dvs. att stat och pensionssystem sammantaget har både stora skulder och tillgångar. En överföring innebär visserligen ingen finansiell förbättring för offentliga sektorn som helhet, dvs. inklusive ålderspensionssystemet, men i flera sammanhang, bl.a. vad avser de s.k. konvergenskriterierna för EU:s ekonomiska och monetära union, spelar bruttoskulden en viktig roll för bedömningen av den offentliga sektorns finanser. En engångsvis överföring medför en påtaglig reduktion av statsskulden och även den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den s.k. Maastricht-skulden, kan förväntas minska, om än inte i samma omfattning.

Motivet för en löpande överföring är att det betalningsansvar som statsbudgeten övertar inom ramen för ATP medför löpande betalningar. Utgångspunkten att AP-fondens medel inte skall användas till annat än att finansiera ATP-pensioner skulle då tala för att överföringen bör vara löpande och inte överstiga detta belopp. Ett annat skäl för en löpande överföring är hänsynen till trovärdigheten i det allmänna pensionssystemet. AP-fondens medel betraktas ofta som en garant för pensionsförmånerna, att det är "pensionärernas pengar". En stor engångsöverföring kan då komma att uppfattas som att pensionsrättigheterna får ett sämre skydd. I formell mening utgör AP-fonden emellertid vare sig i dagens eller det reformerade systemet någon formell garant för pensionsford-

ringarna, utan ålderspensionssystemet är ett fördelningssystem där de som i dag förvärvsarbetar försörjer dagens pensionärer. Ytterligare ett argument emot en engångsvis överföring är de effekter på de finansiella marknaderna som en sådan engångsöverföring kan få.

Regeringen finner att inriktningen bör vara en engångsvis överföring.

Utan någon kompensation skulle statens lånebehov och därmed statsskulden öka år 1999. Det kan inte uteslutas att detta felaktigt skulle kunna komma att få negativa effekter på hur de offentliga finanserna uppfattas bl.a. av aktörer på de finansiella marknaderna. Av detta skäl bör det under åren 1999 och 2000 övergångsvis ske en överföring som kompenserar för effekterna på statsbudgeten.

Enligt regeringens mening bör denna temporära överföring vara av samma storleksordning som den förstärkning av AP-fondens löpande finanser som blir effekten av ett fullt genomförande av ålderspensionsreformen, inklusive finansiering. Förstärkningen av nettot mellan AP-fondens avgiftsinkomster och pensionsutgifter jämte en viss ränteeffekt av detta kan beräknas uppgå till ca 45 miljarder kronor. Om frågan om formerna för ålderspensionssystemets finansiering inte kan finna en lösning som kan trädas i kraft fr.o.m. år 1999, ligger nuvarande avgiftsunderlag kvar. Det medför att AP-fondens avgiftsintäkter blir mindre än om ålderspensionsreformen genomförts i alla sina delar. Enligt regeringens mening bör även i detta fall 45 miljarder kronor föras över från ATP-fonden till statsbudgeten. En utebliven reglering av avgiftsuttaget under år 1999 skall dock beaktas vid fastställandet av det slutliga beloppet vid en engångsvis överföring.

Fondstyrelserna bör utan väsentliga problem kunna inleverera 45 miljarder kronor årligen till Riksgäldskontoret i form av likvida medel. I syfte att eliminera eventuella oönskade marknadseffekter kan det dock vara önskvärt att beloppet uppdelas så att flera mindre överföringar görs varje år. Det föreslås därför att fyra lika stora överföringar vardera görs vid slutet av varje kvartal. Även för Riksgäldskontoret bör en sådan ordning med ett jämnare likviditetsflöde vara positivt. Var och en av första-tredje fondstyrelserna skall bidra till överföringen i förhållande till storleken på de marknadsvärderade fondkapitalen.

34 Effekter för individer

34.1 Inledning

Det reformerade pensionssystemet skiljer sig från det nuvarande systemet bl.a. genom att det reformerade systemet bygger på livsinkomstprincipen. Det innebär att ålderspensionerna i större utsträckning än i det nuvarande systemet är direkt relaterade till individernas inkomster under livet. Livsinkomstprincipen innebär att varje avgiftsinbetalning till det inkomstrelaterade ålderspensionssystemet påverkar den slutliga pensionens storlek. I det reformerade pensionssystemet kan pensionsrätt dessutom tjänas in för barnår och vid pliktjänstgöring. Pensionsrätten grundas då

på en fiktiv inkomst. Dessutom skall även pensionsrätt tjänas in för studier finansierade med studiemedel.

I det nuvarande pensionssystemet är det endast inkomsterna under de 15 bästa åren som bestämmer pensionens storlek. För att erhålla oavkortad inkomstrelaterad pension krävs det dessutom 30 års arbete medan arbete därutöver inte ger någon ytterligare pensionsrätt. Däremot betalas det in avgifter på alla löneinkomster i nuvarande system, även de som tjänats in under den period som inte ingår i de 15 bästa åren liksom under år utöver 30 års förvärvstid. Avgifter betalas dessutom på inkomster över 7,5 basbelopp trots att ingen pensionsrätt ges på sådana inkomster. Därmed är det ett svagt samband mellan vad en enskild individ betalar in till systemet och vad han eller hon får ut i pension.

Syftet med detta avsnitt är främst att belysa systemegenskaper i det reformerade pensionssystemet. Detta sker genom att med olika exempel redovisa hur förändringar i förvärvsmönster och inkomstutveckling påverkar pensionens storlek i det reformerade pensionssystemet. I detta sammanhang görs även jämförelser med det nuvarande pensionssystemet. Att göra en jämförelse med pensionsnivåer i det nuvarande pensionssystemet är dock egentligen inte möjligt. Eftersom ATP-systemet inte visat sig vara finansiellt hållbart är detta en av anledningarna till att pensionssystemet måste reformeras. ATP-systemet är konstruerat för en ekonomi med en real tillväxt omkring 2 %. Det innebär att de tillväxtantaganden som används i detta sammanhang är 2 %. För att jämförelser skall vara meningsfulla måste nuvarande ATP-systems regler förändras på ett par punkter, vilket i sig är reformer som måste finansieras.

Vidare analyseras det nuvarande och det reformerade pensionssystemet ur ett jämställdhetsperspektiv. Dessutom diskuteras det reformerade pensionssystemet ur ett generationsperspektiv. Avslutningsvis redovisas ett antal individexempel, där pensionsnivåer och kompensationsgrad i de olika systemet kan jämföras. Individexemplen är inte valda så att de skall tolkas som exempel på typiska individer, utan skall endast betraktas som några av flera miljoner tänkbara exempel på pensionsutfall i det nuvarande och det reformerade pensionssystemet. Exemplen är dock valda så att de illustrerar individer som "vinner" respektive "förlorar" på en övergång till det reformerade pensionssystemet.

34.2 Vad påverkar pensionens storlek?

Eftersom det reformerade pensionssystemet bygger på livsinkomstprincipen är det av intresse att studera hur förändringar i livsinkomstmönster för en enskild individ påverkar dennes pension. Det reformerade pensionssystemet är avgiftsbestämt och konstruerat så att de utgående pensionerna automatiskt anpassas till tillväxten. Den exakta förmånen är således inte fastställd i förväg.

Det nuvarande pensionssystemet är förmånsbestämt. Det innebär att förmånsnivån i systemet (60 procent av genomsnittet av de 15 bästa årsinkomsterna) är fastställd i förväg och att avgiftssatsen anpassas till förmånsnivån, så att avgifterna täcker utgifterna. Ett annat sätt att få balans är att i stället anpassa förmånerna. Eftersom tillväxten, och då särskilt

under de senaste två decennierna, varit betydligt svagare än 2 % (reallönen per anställd ökade med ca 0,3 procent per år i genomsnitt under perioden 1975-1995) har höjningar av avgiftssatserna såväl som försämringar i pensionsförmånerna behövt genomföras. Dessa förändringar har skett genom politiska beslut.

Förutsättningar

Som utgångspunkt för exemplen har valts individer som börjar arbeta vid 23 års ålder och som går i ålderspension vid 65 år. De antas vara ogifta vid pensionstillfället. Individerna antas vidare tjäna in hela pensionen efter att det reformerade pensionssystemet trätt i kraft, vilket gör att det reformerade systemets egenskaper kan framhållas. Om inte annat anges, antas den allmänna lönetillväxten och premiereservsystemets avkastning vara 2% realt. I ett av de beskrivna exemplen nedan visas emellertid hur stor pensionen blir vid antaganden om en högre avkastning på premiereserven än 2 %. Vidare antas den enskildes löneutvecklingen stå realt stilla under de sista fem åren av förvärvslivet. En vanlig utveckling för de flesta förvärvsarbetande är att den reala löneutvecklingen står still eller t.o.m. faller under slutet av förvärvslivet, bl.a. beroende på att många väljer att minska arbetstiden mot slutet av den förvärvsaktiva tiden. Samtliga belopp är beräknade i 1998 års prisnivå. Delningstalet liksom arvsvinstfaktorer utgår från 1997 års medellivslängd. Eftersom avsikten med exemplen i detta delavsnitt främst är att visa effekterna av de förändrade intjänanderegler (livsinkomstprincipen och 15/30 års regeln) har vi valt att låta intjänandetaket vara inkomstindexerat istället för prisindexerat i det nuvarande pensionssystemet, vilket i sig är en reformering av ATP som måste finansieras. Vi avviker således från att göra en jämförelse med ett ATP-system med helt bibehållna regler. Ett ATP-system med prisindexerat tak skulle i de flesta fall ge lägre pensioner än vad som visas i exemplen nedan. Ett bibehållet ATP-system med prisindexerat tak hade så småningom inneburit att även lågavlönade hade fått inkomster över intjänandetaket och därmed hade pensionerna fått karaktären av grundpension, lika stor för alla. I avsnitt 34.5 har däremot individexemplen beräknats med ett ATP-system där taket är prisindexerat, varvid effekten av ett prisindexerat tak framgår.

För enkelhetens skull antas dessutom att premiepensionens storlek vid pensionstillfället beräknas på samma sätt som den del av pensionen som härrör från fördelningssystemet. I verkligheten bestäms begynnelsepensionens storlek av summan av inkomstpensionen och premiepensionen. Dessa fastställs var för sig på olika grunder. Inkomstpensionen i det reformerade fördelningssystemet bestäms av de intjänade pensionsrätterna, vilka varje år räknas om med hänsyn till inkomstindexets utveckling, arvsvinster, förvaltningskostnader och av delningstalet som åter speglar återstående livslängd samt en viss tillgodoräknad framtida real inkomstillväxt representerad av normen för följsamhetsindexering. Premiepensionens storlek beräknas med utgångspunkt från tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto, som beror på den historiska avkastningen på fondandelarna och i likhet med inkomstpensionen på arvsvinster och förvaltningskostnader. Premiepensionen tas

ut livsvarigt och kan antingen vara uttryckt som ett visst antal fondandelar, vilka då kommer att variera i storlek med förändringarna i fondandelarnas värde under pensionsutbetalningstiden, eller omvandlas till en traditionell livränteförsäkring med ett fast månadsbelopp.

Om inte annat anges har i exemplen nedan individernas inkomster valts så att de inte har rätt till garantipensionsutfyllnad. Avdrag för allmän pensionsavgift, vid fastställande av pensionsgrundande inkomst, har i båda systemen gjorts med 6,95 %.

1. Den egna lönetillväxten avviker från den allmänna

I det reformerade systemet är de intjänade pensionsrättigheterna inkomstindexerade, dvs. de skrivs upp i takt med den allmänna inkomstillväxten. Genom inkomstindexering av intjänad pensionsrätt har således inte endast den egna lönetillväxten betydelse för storleken av individens pension. "Räntan" i systemet motsvarar utvecklingen av en genomsnittsinkomst. Ju högre räntan är, desto mer växer individens fiktiva pensionskapital. För en given individuell inkomstutveckling ger det reformerade systemet därför en högre kompensationsnivå ju högre den allmänna inkomstillväxten är. I nuvarande system påverkas pensionen och kompensationsnivån inte alls av den allmänna inkomstillväxten (men naturligtvis av individens egen inkomstutveckling). Detta framgår av redovisningen i tabell 34.1 nedan.

Tabell 34.1 visar, för en individ som haft en jämn löneutveckling år för år, pensionens storlek i procent av slutlönen i några olika tillväxtalternativ. Individens begynnelselön antas vara densamma i de olika alternativen (13 000 kr per månad vid 23 års ålder). Lönen växer realt med 1 % per år respektive 2 % per år. I sistnämnda fall uppgår således slutlönen till ett högre belopp (26 500 kronor per månad jämfört med 18 600 kronor per månad vid 1 % årlig real tillväxt).

Om individens inkomst ökar i långsammare takt än den allmänna, t. ex. med 1 % per år jämfört med en allmän tillväxt på 2 %, kommer individens pensionsrätter att räknas upp med denna högre "ränta". Individen får därför en högre kompensationsnivå än om den allmänna inkomstillväxten hade sammanfallit med den egna. Personer med svag inkomstillväxt i förhållande till den genomsnittliga gynnas således i det reformerade systemet.

Om individens inkomst i stället ökar snabbare än den allmänna blir kompensationsnivån lägre än om den egna inkomstillväxten hade sammanfallit med den allmänna. I det nuvarande pensionssystemet har den allmänna inkomstillväxten ingen betydelse alls för den egna pensionens storlek, vilket framgår av tabell 34.1.

Realinkomstutveckling		Reformerat pensionssystem		Nuvarande pensionssystem*	
Egen	Allmän	Kronor/mån	% av slutlön	Kronor/mån	% av slutlön
1%	1%	10 200	55	11 000	59
2%	2%	14 700	56	14 800	56
1%	2%	12 200	66	11 000	59
2%	1%	12 400	47	14 800	56

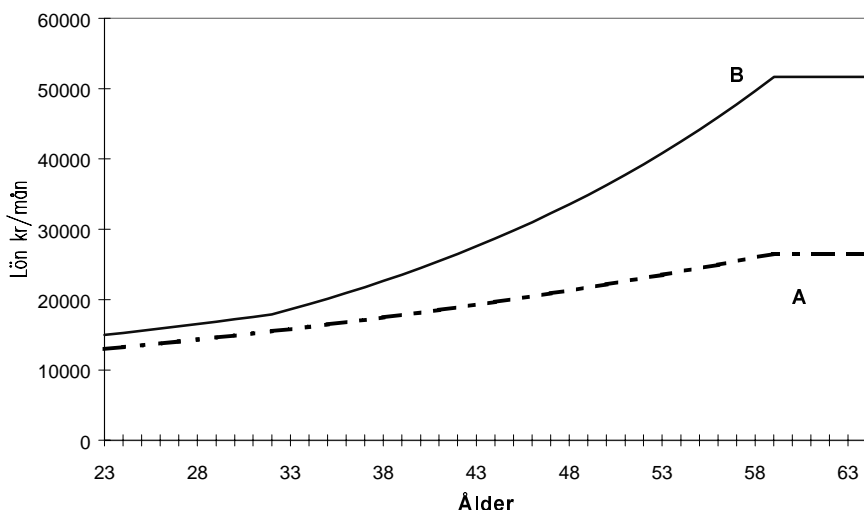
* inkomstindexerat intjänandetak, dvs. en ATP-reform som måste finansieras

2. Livsinkomst kontra 15-årsregeln

Vid 2 % tillväxt blir pensionen för en genomsnittlig individ ungefär lika hög i det reformerade systemet som i det nuvarande pensionssystemet, under förutsättning att individen tjänar in pensionsrätt under drygt 40 år. Vilket system som ger högst pension, vid en given egen inkomstillväxt, varierar emellertid mycket mellan olika individer.

I figur 34.1 visas exempel på livsinkomstbanor för en individ som har en jämn och flack inkomstutveckling och en annan individ som har en ojämn och brantare inkomstutveckling. Individ A, en medelinkomsttagare, antas ha en inkomstutveckling som följer den allmänna. Individ B, har ett karriäryrke, vilket innebär att inkomstutvecklingen ökar snabbare än den allmänna under en stor del av förvärvslivet.

Figur 34.1 Livsinkomstbanor

I tabell 34.2 framgår att pensionen för individ A, som har en jämn inkomstprofil, blir i det närmaste densamma i de båda pensionssystemen. Däremot kommer individ B att få en lägre pension i det reformerade pensionssystemet jämfört med i det nuvarande systemet. Detta illustrerar skillnaden mellan livsinkomstprincipen och 15-års regeln. I det nuvarande pensionssystemet räknas endast de 15 bästa åren, vilka ofta infaller i slutet av förvärvslivet. Det innebär att de relativt sett låga inkomster

som individ B har tidigt i livet inte påverkar dennes pension i det nuvarande pensionssystemet. I det reformerade pensionssystemet räknas alla inkomster in oavsett när de tjänats in. Individ A:s inkomster är jämnt fördelade över tiden och växer i takt med den allmänna inkomstutvecklingen. De inkomster som är intjänade tidigt i livet kommer därmed att väga lika tungt som de inkomster som tjänas in i slutet. 15-års regeln och livsinkomstprincipen ger därmed i stort sett samma pension för en person med individ A:s inkomstprofil.

Tabell 34.2 Pension och kompensationsgrad vid olika inkomstprofil. Individ A har en begynnelselönn på 13 000 kr/mån och individ B 15 000 kr/mån

	Reformerat system		Nuvarande system*	
	Pension kronor/mån	% av slutlön	Pension kronor/mån	% av slutlön
Individ A, jämn inkomstprofil	14 700	56	14 800	56
Individ B, brant inkomstprofil	22 000	43	27 000	52

*inkomstindexerat intjänandetak, dvs. en ATP-reform som måste finansieras

3. Olika antal intjänandeår

I det reformerade systemet finns ingen begränsning vad gäller antal år som grundar pensionsrätt. Varje års inkomst bidrar till att höja den slutliga pensionen. Omvänt gäller att varje års uppehåll med förvärvsarbete - som inte grundar pensionsrätt på annat sätt, t. ex. barnårsrätt - att den slutliga pensionen blir lägre än vad den annars skulle ha varit.

För en person med en årsinkomst som utvecklas i takt med den allmänna realinkomstutvecklingen förändras den reformerade pensionen proportionellt med förvärvstidens längd. Detta gäller således en individ vars inkomster inte överstiger intjänandetaket. Likaså gäller detta endast för en person som inte är berättigad till garantipension. Om personen arbetar kortare tid bli pensionen lägre. För pensionsutfallet spelar det i princip ingen roll om denne förkortar förvärvslivet genom att börja arbeta senare eller genom att ta en arbetsfri period mitt i livet.

I nuvarande pensionssystem ger förvärvsåren utöver de 30 erforderliga åren för oavkortad pension inte upphov till någon högre pension för individen. I det fall att lönenivån under de 15 bästa inkomståren (vilka ofta sammanfaller med de sista förvärvsåren) inte påverkas av i vilken utsträckning individen har arbetat tidigare under den yrkesaktiva tiden, blir således den slutliga pensionen densamma antingen personen börjar förvärvsarbete omedelbart efter avslutad skolgång eller först några år därefter eller gör ett uppehåll med förvärvsarbete under en period.

I tabell 34.3 nedan visas hur stor den inkomstrelaterade ålderspensionen blir i det reformerade systemet med mellan 30 och 45 års förvärvstid och pensionering vid 65 år.

Tabell 34.3 Pensionens storlek vid olika antal intjänandeår i reformerat och nuvarande pensionssystem för en person med jämn inkomstutveckling och en slutlön på ca 28 000 kr/mån.

Antal intjänande- år	Reformerat system		Nuvarande system*	
	pension kr/mån	% av slutlön	pension kr/mån	% av slut- lön
45	16 800	60	15 600	56
40	14 900	53	15 600	56
35	12 900	46	15 600	56
30	11 000	39	15 600	56

* inkomstindexerat intjänandetak, dvs. en ATP-reform som måste finansieras

Det reformerade systemet blir relativt sett förmånligare ju längre den förvärvsverksamma tiden är. Detta är en konsekvens av att sambandet mellan avgifter och förmåner stärkts i det reformerade systemet. Individen får således större möjligheter att själv påverka den slutliga pensionens storlek. Varje utökad arbetsinsats under ett år, t.ex. heltids- i stället för deltidsarbete, bidrar till att höja pensionen. Enligt nuvarande regler påverkas pensionen endast om förvärvsåret i fråga ingår bland de 15 bästa inkomståren. Likaså ger varje extra förvärvsår högre pension i det reformerade systemet. I nuvarande system ger förvärvsår utöver de behövliga 30 åren inget ytterligare påslag på pensionen.

Det nuvarande pensionssystemet är mer generöst än det reformerade vad gäller kravet på intjänandetid för att erhålla en pension kring 55 % av slutlönen. Om alla skulle välja att arbeta endast 30 år skulle, men om ATP-systemet inte vara hållbart eftersom systemet förutsätter att avgifter betalas in under en längre period. Samtidigt innebär det nuvarande systemets intjänanderegler att det inte lönar sig att arbeta mer än 30 år i pensionshänseende, såvida inte dessa ytterligare år skulle ingå i de 15 bästa åren. Därmed är det reformerade pensionssystemet mer rättvist eftersom varje ökning av inbetald avgift resulterar i ökad pension (förutsatt att individen inte har så låga inkomster att han eller hon erhåller garanti-pension).

4. Pensionstidpunkt

I det nuvarande pensionssystemet kan pensionspoäng endast tjänas in t.o.m. 64 års ålder. I det reformerade pensionssystemet finns det däremot inte någon övre åldersgräns för intjänande av pensionsrätt. En individ har med andra ord möjlighet att tjäna in fler pensionsrätter genom att arbeta fler år, höja den totala livsinkomsten och därigenom höja det månatliga pensionsbeloppet.

Om personen går i pension efter 65 år blir det årliga pensionsbeloppet högre enligt både det reformerade och det nuvarande regelsystemet. Tiden som pensionär blir ju då kortare; med samma beräknade livspension men färre år blir därför årsbeloppet högre. Därutöver gäller i det reformerade pensionssystemet att ytterligare pensionsrättigheter tjänas in efter 65 års ålder.

För en individ som går i pension före 65 år blir den årliga pensionen på motsvarande sätt lägre eftersom pensionen då skall utbetalas i fler år. Den

reformerade pensionen blir lägre också av den anledningen att individen har mindre intjänad pensionsrätt.

I tabell 34.4 har pensionens storlek i det reformerade respektive det nuvarande systemet beräknats vid olika pensionsålder för en person som börjar arbeta vid 23 års ålder med en årsinkomst som utvecklas i takt med den allmänna reallöneutvecklingen. Vid pensionsuttag före 65 år påverkas den intjänade pensionsrätten i det här exemplet både i det reformerade och i det nuvarande systemet. Vid pensionering mellan 61 och 65 års ålder är den inkomstrelaterade ålderspensionen ungefär lika stor i det två systemen. Fortsatt förvärvsarbete efter fyllda 65 år ger ytterligare pensionsrätter i det reformerade systemet, vilket leder till att pensionen ökar mer än i det nuvarande pensionssystemet.

Tabell 34.4 Pensionens storlek vid olika pensionsålder för en person som börjar arbeta vid 23 års ålder. Begynnelselönen på 13 000 kr/mån. 2 % egen reallönstillväxt t.o.m. 59 år sedan oförändrad lön. Slutlön 26 500 kr/mån.

Pensions- ålder	Reformerat system		Nuvarande system*	
	Pension kr/mån	% av slutlön	Pension kr/mån	% av slutlön
61 år	10 400	39	10 600	40
62 år	11 400	43	11 700	44
63 år	12 400	47	12 700	48
64 år	13 500	51	13 700	52
65 år	14 700	56	14 800	56
66 år	16 100	61	16 000	60
67 år	17 600	66	17 300	65
68 år	19 300	73	18 500	70
69 år	21 300	80	19 800	75
70 år	23 400	88	21 000	79

* inkomstindexerat intjänandetak, dvs. en ATP-reform som måste finansieras

5. Deltidsarbete

Som en följd av livsinkomstprincipen, reducerar deltidarbete alltid pensionen i det reformerade pensionssystemet. Det har dock ingen betydelse när i livet deltidarbetet sker.

I det nuvarande pensionssystemet minskar däremot pensionen endast i det fall att deltidarbetet påverkar lönen under de 15 bästa åren, vilka oftast infaller i slutet av förvärvstiden. Däremot minskar pensionen inte alls i det nuvarande systemet om deltidarbetet infaller tidigt i livet. Emellertid är deltidarbete tidigt i livet oftast föranlett av vård av små barn. I det reformerade pensionssystemet kompenseras föräldern genom barnårsrätten, vilket betyder att pensionen i ett sådant fall inte försämras jämfört med om personen hade arbetat heltid. Se vidare under punkt 5. *Barnår*. För den som arbetar deltid hela eller nästan hela sitt förvärvsliv, vilket är vanligt i vissa yrken, påverkas pensionen förhållandevis lika mycket i båda systemen jämfört med om han eller hon hade arbetat heltid.

En person som arbetar deltid eller som helt avstår från förvärvsarbete under en period i livet för att vårda små barn kompenseras i pensions-hänseende genom att pensionsrätt för barnår tillgodoräknas. Betydelsen av barnårsrätten är väsentlig. Om inte barnårsrätten hade ingått i det reformerade pensionssystemet hade pensionen för en person som t.ex. fått 2 barn och som hade stannat hemma på heltid i sju år varit ca 15 % lägre.

Rätten gäller under varje barns fyra första levnadsår (till det yngsta barnet har fyllt fyra år om man har fleral små barn). Barnårsrätten räknas fram på tre sätt, och det alternativ som är mest gynnsamt för den enskilde används vid beräkning av pensionsrätt. Eftersom två av de tre alternativen t.o.m. kan ge högre pensionsrätt än utan barn blir kompensationen i pensions-hänseende också normalt mycket god. Alternativen är:

1. en utfyllnad upp till summan av den enskildes pensionsgrundande inkomst året före barnets födelse.
2. en utfyllnad upp till 75 % av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för alla försäkrade mellan 16 och 64 år.
3. det för intjänandeåret gällande ett inkomstbasbelopp plus den egna inkomsten.

Alternativ 1. kan sägas vara mest gynnsam för personer med hög eller ganska hög lön som minsat sin arbetstid kraftigt efter barnets födelse. Alternativ 2. kan sägas vara mest gynnsam för personer med låg lön och personer som saknade arbete innan barnet föddes. Alternativ 3 är mest gynnsam för den som fortsätter att förvärvsarbete i oförändrad omfattning under barnåren, och som då får tillgodoräkna sig en högre pensionsgrundande inkomst under dessa år.

För att illustrera barnårsrätten har tre kvinnor valts som samtliga arbetar heltid och har en jämn lönetillväxt som följer den allmänna. (Exemplen kan likaväl gälla en man.) Vid 28 års ålder får de sina första barn och tre år senare föds det andra barnet. För en kvinna som, i detta exempel, har en begynnelselönen på 13 000 kronor per månad och som stannar hemma på heltid i sju år är alternativ 1., dvs. utfyllnad till den inkomst hon hade före barnets födelse, det mest gynnsamma. Av tabell 34.5 framgår att hennes pension endast blir marginellt lägre än om hon inte hade haft barn. Att pensionen trots barnårsrätt blir något lägre hänger samman med att den bakomliggande inkomsten inte räknas upp med inkomstindex utan med prisindex under perioden med barnår. I det nuvarande pensionssystemet påverkas pensionen inte alls. I tabell 34.6 visas ett exempel på en kvinna som tjänar på barnårsrätten. Hon antas ha en begynnelselönen på endast 10 000 kronor per månad. För hennes del är alternativet 2. mest gynnsamt. Av tabellen framgår att hon får en högre pension än om hon inte hade fått barn. I tabell 34.5 visas ytterligare en kvinna som tjänar på barnårsrätten. Hon väljer att arbeta heltid under barnåren, förutom de två år hon erhåller föräldrapenning. För henne är alternativ 3. det mest gynnsamma alternativet. Av tabellen framgår att hon även får en högre pension än om hon inte hade fått barn.

Tabell 34.5 Pensionsnivå vid barnårsrätt för en person som börjar arbeta vid 23 års ålder med en begynnelselöen på 13 000 kr/mån.

Prop. 1997/98:151

	Reformerat pensionssystem	Nuvarande pensionssystem*
Heltid hela livet, utan barn	14 700	14 800
Hemma på heltid i sju år	14 600 (Alt. 1)	14 800
Hemma ett år med vardera barn, annars heltid	15 200 (Alt. 3)	14 800

* inkomstindexerat intjänandetak, dvs. en ATP-reform som måste finansieras

Tabell 34.6. Pensionsnivå vid barnårsrätt för en kvinna som börjar arbeta vid 20 års ålder med en begynnelselöen på 10 000 kr/mån.

	Reformerat pensionssystem	Nuvarande pensionssystem*
Arbete hela livet, utan barn	13 000	12 300
Hemma på heltid i sju år med barn	13 300 (Alt. 2)	12 300

* inkomstindexerat intjänandetak, dvs. en ATP-reform som måste finansieras

7. Premiepensionssystemets avkastning

I samtliga ovanstående exempel har det antagits att avkastningen i premiepensionssystemet är densamma som den allmänna inkomstillväxten. Avkastningen i premiepensionssystemet kan avvika från den allmänna inkomstillväxten. I det fall avkastningen skulle komma att överstiga inkomstillväxten kommer pensionen i det reformerade systemet att bli större än vad som redovisats i exemplen ovan. I tabell 34.7 visas pensionens storlek vid några alternativa avkastningsantaganden. Exemplen skall inte betraktas som sannolika utfall utan är avsedda att illustrera pensionssystemets känslighet för olika avkastningsantaganden.

I tabell 34.7 framgår att en person med begynnelselöen på 13 000 kronor per månad, med en avkastning i premiepensionssystemet på i genomsnitt 3 % per år, skulle erhålla en pension som vore ca 500 kronor högre per månad jämfört med om avkastningen hade varit 2 % per år. En avkastning på t.ex. 6 % per år skulle ge ytterligare ca 1 900 kronor högre pension.

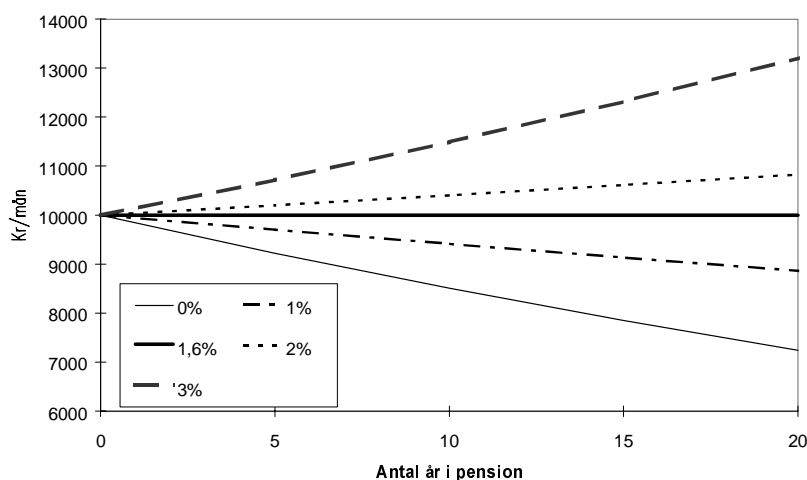
Tabell 34.7 Pension vid olika nivå på avkastningen i premiepensionssystemet för en person som börjar arbeta vid 23 års ålder med en begynnelselöen på 13 000 kr/mån. Egen och allmän lönetillväxt 2 % realt.

Real avkastning i premiepensionssystemet	Pension kronor/mån	% av slutlöen
2 %	14 700	56
3 %	15 200	57
4 %	15 900	60
5 %	16 700	63
6 %	17 800	67

Genom delningstalet tillgodoräknas pensionären en form av förskot på en förmodad framtida årlig tillväxt, som motsvarar normen för följsamhetsindex som är 1,6. Pensionen omräknas sedan varje år från och med det andra pensionsåret med utgångspunkt från inkomstindexets avvikelse från den redan tillgodoräknade normen. Om den faktiska nominella lönetillväxten, som avspeglas i inkomstindexet, skulle bli högre än normen 1,6 kommer pensionen således att öka med mellanskillnaden mellan den faktiska tillväxten och normen. Skulle den faktiska tillväxten bli lägre än normen sker en nedskrivning av pensionen på motsvarande sätt. Det innebär att den nominella inkomstillväxten i samhället får en betydelse för pensionens storlek även efter pensionstillfället. I det nuvarande pensionssystemet finns ingen sådan mekanism, utan pensionen räknas i princip endast upp med inflationen.

Följsamhetsindexeringens effekt på pensionsutvecklingen kan illustreras med ett exempel. Eftersom avsikten med detta exempel är att visa principen för följsamhetsindexering antas för enkelhetens skull här att premiepensionen utvecklas i samma takt som den del av pensionen som härrör från fördelningssystemet. Begynnelsepensionen är i exemplet 10 000 kr/mån. Under pensionstiden kommer pensionen varje år att räknas om med hänsyn till inkomstillväxten i det fall den avviker från normen. Pensionsförmånens utveckling under olika tillväxtantaganden visas i figur 34.2. Inflationen antas i detta exempel vara noll och tillväxten antas hålla en konstant takt under hela perioden. Om tillväxten överstiger 1,6 % ökar pensionen Realt över tiden från den initiala nivån på 10 000 kr per månad. Om tillväxten ligger på en konstant nivå under 1,6 % sjunker pensionen över tiden. Vid en tillväxt på 1,6 % blir pensionen konstant över tiden. I det nuvarande pensionssystemet skulle pensionen vara nominellt oförändrad under hela pensionstiden om inflationen vore noll. Detta innebär således att i det reformerade pensionssystemet kommer pensionen, efter avdrag för normen, följa de förvärvsaktivas standardutveckling, vilket inte är fallet i det nuvarande systemet.

Figur 34.2. Följsamhetsindexerad pension

I det reformerade pensionssystemet kan begynnelsepensionen komma att variera för individer tillhörande olika årskullar, trots att pensionsbehållningen är densamma. I det reformerade pensionssystemet beaktas förändringen i medellivslängden automatiskt genom att delningstalet speglar sådana förändringar. Definitiva delningstal för respektive årskull fastställs det år årskullen ifråga fyller 65 år. Underlaget för delningstalet utgörs i princip av den senast kända livslängdsstatistiken. Därmed kan olika årskullar få olika delningstal.

Om medellivslängden ökar kommer delningstalet också att öka varvid den årliga pensionen blir lägre. Underlaget för de delningstal som använts i beräkningarna ovan är 1997 års medellivslängd. Skulle medellivslängden vara t.ex. ett år längre får detta till följd att pensionen minskar med omkring 6 procent jämfört med de beräkningar som redovisats ovan. Emellertid är det rimligt att anta att en ökad medellivslängd även innebär att folkhälsan förbättras. Om befolkningen blir friskare och lever längre bör den även kunna arbeta längre. Det finns därför anledning att tro att den genomsnittliga pensionsåldern kan komma att stiga i takt med ökad medellivslängd. Om individen väljer en högre pensionsålder blir också pensionen högre.

I det nuvarande pensionssystemet leder en ökning av medellivslängden inte till någon direkt påverkan på pensionsnivån. Däremot krävs en anpassning, antingen via höjda avgifter eller sänkt förmånsnivå, för att systemet skall vara finansiellt hållbart.

10. Garantipension och marginaleffekter

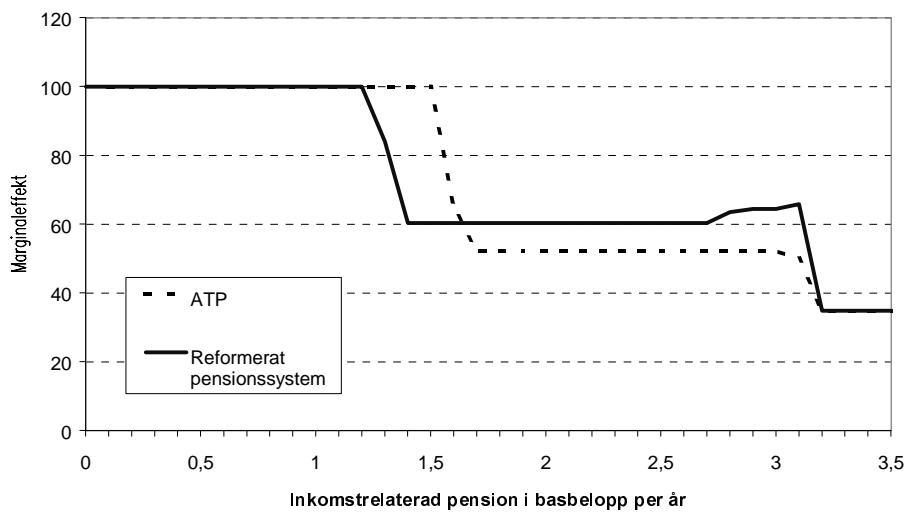
I det reformerade pensionssystemet är grundskyddet utformat så att det ger en garanterad lägsta pension på 2,13 prisbasbelopp för en ogift pensionär och 1,9 prisbasbelopp till en gift pensionär. Garantipensionen trappas av med 100 % mot inkomstgrundad pension (IGP) upp till 1,26 prisbasbelopp för ogifta och upp till 1,14 prisbasbelopp för gifter och med 48 % därutöver. För en ogift person med en IGP över ca 3,1 prisbasbelopp utgår ingen garantipension alls.

Ökade livsinkomster resulterar alltid i en ökad inkomstgrundad pension. Till följd av grundskyddets utformning kommer den utbetalda pensionen inte alltid att öka proportionellt mot ökningen av IGP. Förändringar av den totala pensionen i förhållande till förändringar av IGP kan beskrivas i termer av marginaleffekter. Med marginaleffekter menas i detta sammanhang andelen av en ökning av IGP som inte ger upphov till en ökning av den utbetalda pensionen. Den utbetalda pensionen kan vidare beräknas före eller efter skatt. Eftersom bostadsstödet utformning är föremål för ytterligare utredning tas marginaleffekter som kan uppkomma till följd av bostadsstödet inte upp här, trots att bostadsstödet ger betydande marginaleffekter inom nuvarande system och sannolikt också i det reformerade systemet.

I figur 34.3 visas marginaleffekter efter skatt både i det nuvarande och i det reformerade pensionssystemet. I det reformerade pensionssystemet får grundskyddets utformning till följd att, för en ogift pensionär som haft

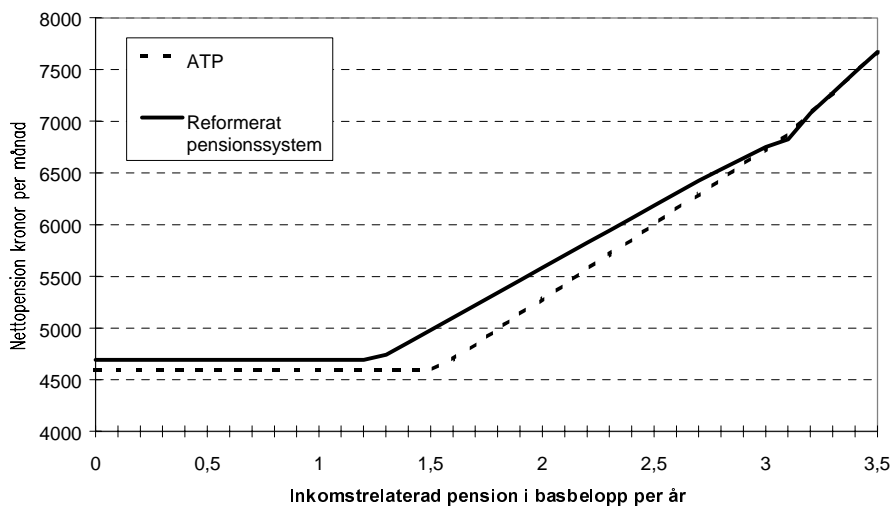
mycket låga inkomster under sin förvärvsaktiva tid och som därmed erhållit en IGP lägre än 1,26 basbelopp, en ökad arbetsinsats inte ger något utbyte alls i högre pension. Marginaleffekten för personer med IGP upp till 1,26 prisbasbelopp är 100 %. Marginaleffekten sjunker sedan vid högre IGP ned till ca 60 % inom ett intervall mellan 1,26 och ca 3,1 basbelopp (vid en kommunalskatt på 31,66 %). Jämfört med det nuvarande pensionssystemet är marginaleffekterna i det reformerade pensionssystemet något lägre inom intervallet 1,26 till ca 1,5 prisbasbelopp men däremot högre inom intervallet 1,5 till ca 3,1 prisbasbelopp.

Figur 34.3 Marginaleffekter i det reformerade och det nuvarande pensions systemet för en gift pensionär vid en kommunalskatt på 31,66 %

Nivån på grundskyddet i det reformerade pensionssystemet är något högre än i det nuvarande pensionssystemet. Skillnaderna åskådliggörs i figur 34.4.

Figur 34.4 Nettopension för en ogift pensionär i det reformerade och det nuvarande pensionssystemet. Kommunalskatt 31,66 %

I det reformerade pensionssystemet innebär garantipensionens utformning att den lägsta pensionen för en ogift pensionär uppgår till 4 694 kr per månad efter skatt (räknat efter 1998 års prisbasbelopp och med en kommunalskatt på 31,66 %). I nuvarande system ger grundskyddet i form av folkpension och pensionstillskott en sammanlagd pension på 4 596 kr netto (räknat med 1998 års prisbasbelopp och med en kommunalskatt på 31,66 %), dvs. 98 kr mindre per månad efter skatt för en person med mycket låg inkomstrelaterad pension.

I tabell 34.8 visas dessutom några exempel på hur en förändrad livsinkomst förändrar pensionen för individer som har låga inkomster. Individerna antas börja arbeta vid 23 års ålder och gå i pension vid 65 år. Lönen antas växa år för år med 2 % till och med 59 års ålder varefter lönenivån förblir konstant. Allmän lönetillväxt antas vara 2 % och avkastning på premiereserven antas uppgå till 3 %.

Tabell 34.8 Lön, inkomstrelaterad pension samt garantipension inom det reformerade pensionssystemet för en ensamstående pensionär. 1998 års prisbasbelopp. 42 intjänandeår. Pension vid 65 år. 31,66 % kommunalskatt.

Begynnelse- lön kr/mån	Slutlön kr/mån	IGP kr/mån (basbelopp/år)	Garanti- pension, kr/mån	Total pension, brutto, kr/mån	Total pen- sion, netto, kr/mån
0	0	0	6 461	6 461	4 694
3 300	6 600	3 822 (1,26)	2 639	6 461	4 694
5 200	10 600	6 067 (2,0)	1 561	7 628	5 584
6 500	13 200	7 583 (2,5)	834	8 417	6 186
7 700	15 800	9 100 (3,0)	106	9 206	6 752
8 000	16 200	9 320 (3,0725)	0	9 320	6 827

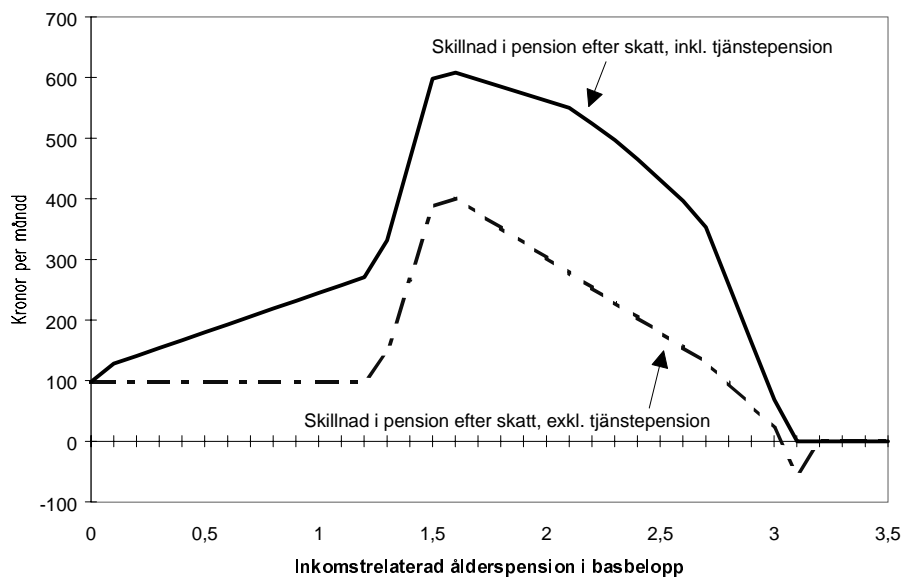
Av tabell 34.8 framgår att en person utan några inkomster alls under livet erhåller en total pension på ca 4 700 kronor per månad netto. För personer som tjänat in en inkomstrelaterad pension mindre än 1,26 prisbasbelopp, ger ökade inkomster och pensionsrätt inget utbyte i pension. Vid inkomstnivåer därutöver kommer en inkomstökning alltid att resultera i en ökad total pension, dock ej proportionellt mot inkomstökningen. För personer som tjänat in en inkomstrelaterad pension överstigande ca 3,07 prisbasbelopp utgår ingen garantipension alls. Vid inkomstökningar över denna nivå kommer därmed utbytet av en ökad inkomst bli maximalt. I tabellen framgår också exempel på vilka inkomstlägen som kan resultera i de olika nivåerna på den inkomstgrundande pensionen.

De flesta erhåller även pension från sin avtalsförsäkring när de ålderspensioneras. Tjänstepensionen är inkomstrelaterad och kompensationen beräknas i stort sett lika inom de olika avtalsområdena. Kompensationen uppgår inom de flesta avtalsområden till 10 % av den s.k. pensionslönen så länge den inte överstiger 7,5 basbelopp. Pensionslönen i sig kan beräknas på något skilda sätt inom olika avtalsområden.

Reglerna för hur tjänstepensioner påverkar grundskyddet är olika i det nuvarande och det reformerade pensionssystemet. I det nuvarande pensionssystemet påverkas inte pensionstillskottet av eventuell tjänstepen-

sion. Däremot avtrappas det särskilda grundavdraget med hänsyn till både ATP-pension och tjänstepension. I det reformerade pensionsystemet skall garantipensionen inte avräknas mot tjänstepension. Detta får främst betydelse för nettopensionsnivåer och i mindre utsträckning även för marginaleffekter. I figur 34.5 framgår att skillnaden i nettopension i det reformerade pensionsystemet jämfört med det nuvarande pensionsystemet som mest uppgår till 600 kronor, då tjänstepension inkluderas.

Figur 34.5 Skillnader i nettopension i det reformerade pensionsystemet jämfört med det nuvarande pensionsystemet för en ogift pensionär. 1998 års prisbasbelopp. 31,66 % kommunalskatt

34.3 Pensionssystemet ur ett jämställdhetsperspektiv

En principiellt viktig skillnad mellan det reformerade och det nuvarande pensionssystemen är skillnaden i hur pensionen beräknas. I det nuvarande pensionssystemet är pensionen förmånsrelaterad, dvs. den utgår med 60 % av medelinkomsten av de 15 bästa årens inkomster. I det reformerade pensionssystemet är pensionen avgiftsrelaterad, dvs. den utgår med en viss andel av den inbetalda avgiften. Det reformerade pensionssystemet är således mer försäkringsmässigt än det nuvarande.

Vidare är det nuvarande pensionssystemet till största delen skattefinansierat medan det reformerade pensionssystemet i huvudsak är avgiftsfinansierat. Sett ur jämställdhetssynpunkt är det av intresse att studera vad kvinnor respektive män som grupp erhåller i pension jämfört med vad de betalar in till pensionssystemet. Huruvida ålderspensionssystemet systematiskt omfördelar pensionsförmåner mellan män och kvinnor är därför intressant att analysera.

Inom ramen för Kvinnomaktsutredningen har Ann-Charlotte Ståhlberg & Stig Tegle¹, i en artikel analyserat det nuvarande och det reformerade pensionssystemets ur ett jämställdhetsperspektiv. Dessutom har Ståhlberg i en tidigare studie för Pensionsarbetsgruppens räkning studerat kvinnors och mäns ATP². Regeringen ansluter i stora drag till de slutsatser som framkommer i dessa båda studier. Följande beskrivning av jämställdhetsaspekten anknyter därför till den analys och de slutsatser som framförs i de båda studierna.

Nuvarande pensionssystem – omfördelning mellan könen

En analys av pensionens storlek i förhållande till inbetalda avgifter visar att det i det nuvarande pensionssystemet, p.g.a . 15-30 regeln, sker en systematisk omfördelning från personer som har ett långt yrkesliv med svag realinkomstutveckling över tiden till personer som har ett relativt kort yrkesliv, en ojämn inkomstutveckling och en snabb reallönetillväxt. Det betyder således att personer som har en svag reallöneutveckling och som arbetar lång tid av sitt liv får en förhållandevis låg pension i det nuvarande systemet medan personer som avancerar och gör karriär kommer bättre ut i pensionshänseende. Det historiska förvärvsmönstret har varit att det främst är män som har en brant inkomstprofil. Om detta förvärvsmönster skulle kvarstå eller i varje fall inte förändras på ett avgörande sätt skulle det betyda att 15-års regeln skulle gynna främst män som grupp. 15-årsregeln gynnar också kvinnor och män som varvar deltidsarbete med heltidsarbete vilket innebär en ojämn inkomstutveckling.

I det nuvarande pensionssystemet innebär takregeln, dvs att enbart inkomster under 7,5 basbelopp är pensionsgrundande, medan avgifter även betalas på inkomster över 7,5 basbelopp, en omfördelning mellan höginkomsttagare till låginkomsttagare. Detta skulle gynna kvinnor som grupp i förhållande till män eftersom fler män än kvinnor har inkomster över taket.

Eftersom kvinnor lever i genomsnitt längre än män kommer kvinnor att få större utdelning av inbetald avgift i fler år än män. Det innebär en omfördelning från män till kvinnor.

Den sammantagna effekten av det nuvarande pensionssystemets regler (15-årsregeln, 30-årsregeln, takregeln och att kvinnor i genomsnitt får pension i fler år än män) innebär att reglerna i nuvarande pensionssystem är något fördelaktigare för män än för kvinnor vad gäller ATP, dvs. den inkomstrelaterade pensionen. Kvinnor betalar i genomsnitt något mer för varje krona de får i pension från det nuvarande pensionssystemet än män.

I det nuvarande pensionssystemet ingår även ett fördelningsmässigt inslag i form av folkpension och dessutom pensionsstillskott för personer med låg ATP. När även hänsyn tas till folkpension och pensionsstillskott blir fördelningseffekten en annan än vad som redovisats ovan. Eftersom

¹ Ståhlberg, Ann-Charlotte & Tegle, Stig. "Den nuvarande och den nya ålderspensionen - hur omfördelar dessa mellan kvinnor och män?" SOU 1998:3.

² Ståhlberg, Ann-Charlotte "Reformerat pensionssystem. Kvinnors ATP och avtalspension", SOU 1994:22.

folkpensionen finansieras genom skatter, som är progressiva, samtidigt som folkpensionen är lika stor, oavsett kön, innebär detta att de som har höga inkomster får betala mer än de som har låga inkomster. Detta missgynnar snarare män än kvinnor. Den sammantagna effekten av ATP och folkpension (inklusive pensionstillskott) gynnar enligt Ståhlbergs studie (1994) snarare kvinnorna som grupp.

Det reformerade pensionssystemet – omfördelning mellan könen

I det reformerade pensionssystemet där pensionen är avgiftsbestämd och beräknas utifrån hela livsinkomsten blir i princip kvoten mellan förmåner och avgifter lika med ett för alla i systemet, dvs. det sker inga direkta omfördelningar mellan hög- och låginkomsttagare, mellan män och kvinnor. Det finns dock några undantag. Barnårsrätten i det reformerade systemet innebär att även det reformerade pensionssystemet subventionerar småbarnsföräldrar. Till skillnad från det nuvarande pensionssystemet, riktas dock stödet enbart till föräldrar med små barn. Därmed kommer den fördelningspolitiska träffsäkerheten att vara högre. De inkomstskillnader som beror på att kvinnor i större utsträckning än män avstår från lönearbete för att ta hand om barnen när de är små kommer delvis att kompenseras av barnårsrätten.

I det reformerade pensionssystemet tilldelas även pensionsrätt under värnpliktstid och studier finansierade med studiemedel. Vad beträffar värnplikt är pensionsrätten en subvention i allt väsentligt till män, men den är låg jämfört med barnårsrätten. Det inkomstbortfall som pensionsrätten för värnplikt kan beräknas ersätta torde emellertid också vara lägre än vad barnårsrätten avser ersätta. Eventuell pensionsrätt vid studier är en subvention till både män och kvinnor som studerar vidare efter gymnasiet.

I det reformerade pensionssystemet såväl som i det nuvarande pensionssystemet erhåller kvinnor och män, som har haft identiskt lika stora förvärvsinkomster, lika stor pension per månad. Eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre än män kommer kvinnor att erhålla mer i pension under livet än vad män gör. Det delningstal som används vid beräkning av pensionens storlek är ett genomsnitt av mäns och kvinnors förväntade livslängd inom samma årsklass. Skulle delningstalen istället ha byggts på respektive köns förväntade livslängd skulle pensionen istället ha blivit lägre för kvinnor och högre för män. Därmed sker en omfördelning till kvinnors förmån.

Grundskyddet i det reformerade pensionssystemet utgör ett avsteg från principen om avgiftsfinansierade pensioner. Garantipensionen finansieras med den progressiva inkomstskatten, på samma sätt som folkpensionen och pensionstillskottet finansieras i det nuvarande systemet. Det innebär en omfördelning från män till kvinnor, givet att män har högre inkomster än kvinnor.

Sammantaget konstaterar Ståhlberg & Tegle att i det reformerade pensionssystemet dominerar de regler som gynnar kvinnor relativt män (garantipensionen, barnårsrätten och delningstalet) över de regler som gynnar män relativt kvinnor (värnpliktsrätten).

I det reformerade pensionssystemet finns även möjligheter till överföring av premiepensionsrätt mellan makar och registrerade partner. Detta innebär i korthet att överföringen skall vara frivillig, den skall ske i förväg efter anmälan och då ske fortlöpande år från år. Överföringen skall omfatta hela den pensionsrätt för premiepension som tjänats in för året. Syftet med överföringen av pensionsrätt för premiepension är att i ett större perspektiv åstadkomma en utjämning av makars pensionsrättsförhållanden. Någon möjlighet till delning eller överföring av pensionsrätt finns inte i det nuvarande pensionssystemet. Se vidare avsnitt 14.

34.4 Generationsaspekter på det reformerade pensionssystemet

Ett ålderspensionssystem är ett system för att överföra inkomster från de förvärvsaktiva generationerna till de generationer som till följd av hög ålder inte längre förvärvsarbetar. I ett s.k. fördelningssystem är denna överföring direkt och tydlig – huvuddelen av de under ett år utbetalade ålderspensionsförmånerna kommer från avgifter som tas ur inkomster som tjänats in av den yrkesverksamma befolkningen samma år. I ett ålderspensionssystem som är organiserat som ett premiereservsystem gäller också att inkomster överförs från den förvärvsaktiva befolkningen till ålderspensionärerna. Överföringsmetoden från de förvärvsaktiva till de pensionerade är dock indirekt i ett premiereservsystem. Överföringen förmedlas i ett premiereservsystem via de pensionerades äganderätt till ett kapital som de pensionerade sparat för sin pension.

Reglerna för intjänande, indexering och beräkning av ålderspensionsförmånen avgör i samspel med den demografiska och samhälls-ekonomiska utvecklingen hur ett visst utformat ålderspensionssystem fördelar avgifter och förmåner mellan förvärvsaktiva och pensionerade. Rättvisaspekter på hur ett ålderspensionssystem fördelar de ekonomiska bördorna mellan förvärvsaktiva och pensionerade kan belysas genom att sätta t.ex. varje årskulls pensionsförmåner i relation till årskullens inbetalda ålderspensionsavgifter. Ett system med en för alla årskullar gemensam förmåns/avgiftskvot representerar ett system där utväxlingen av varje avgiftskrona är identisk för alla årskullar. Kvoter som skiljer sig åt mellan årskullarna skulle kunna indikera orättvisa i den bemärkelsen att värdet av en krona i avgift då är olika stor beroende på vilken årskull det är som betalat avgiften.

I ett fördelningssystem är det tillväxten i avgiftsunderlaget som är avgörande för hur förhållandet mellan förmån och avgift utvecklas eftersom det är ur avgiftsunderlaget som förmånen finansieras. I ett premiereservsystem är det kapitaltillväxten som avgör hur relationen mellan förmån och avgift utvecklas eftersom pensionen finansieras med detta kapital. Ålderspensionssystem där förmånen är bestämd enligt vissa regler och avgiften anpassas för att finansiera förmånen brukar kallas förmånsdefinierade. Den andra huvudtypen av ålderspensionssystem är de s.k. avgiftsdefinierade systemen. I ett avgiftsdefinierat system är det de ackumulerade avgifterna, tillsammans med någon form av förräntning, som ligger till grund för förmånsberäkningen.

Beskrivningen nedan är starkt förenklad. Bl.a bortses i princip helt från effekter av den långa period under vilket det reformerade systemet befinner sig i ett uppbyggnadsskede.

Tillväxtens betydelse

En jämförelse av olika årskullars förmåns/avgiftskvot kommer bl.a. att visa vilka årskullar som dragit mest nytta av respektive förlorat mest på variationer i den ekonomiska tillväxten under tiden som förvärsaktiv och pensionär. I det förmånsdefinierade ATP-systemet skulle en hög reallönstillväxt först med lång tids eftersläpning påverka pensionsutgifternas storlek. Om avgiftsunderlaget växer medan ålderspensionsutgifterna inte växer i samma utsträckning kan avgiftsprocentsatsen till systemet sänkas utan att förmånen eller den finansiella balansen i systemet påverkas negativt. Som en allmän tumregel kan därför anges att förmånsdefinierade system, såsom ATP-systemet, ger utrymme för relativt höga förmåns/avgiftskvoter för årskullar som betalar avgifter till ålderspensionsystemet och intjänar pensionsrätt under perioder med hög tillväxt i ekonomin. För årskullar som intjänar sin pensionsrätt under en period med relativt låg tillväxt riskerar förmåns/avgiftskvoten att bli förhållandevis låg.

I det reformerade systemet kommer en relativt hög tillväxt i genomsnittsinkomsten leda till att förräntningen av inkomstpensionsförmånerna blir förhållandevis hög. Det kommer att innebära en ”hög” förräntning av såväl de förvärsaktivas pensionsrätter som de pensionerades inkomstpensioner. Under perioder med låg tillväxt i genomsnittsinkomsten kommer både de förvärsaktiva och de pensionerade att ha en förhållandevis svag utveckling av sina pensionsrätter respektive pensioner. De förvärsaktivas och pensionerades inkomster kommer således att följas åt i det reformerade systemet.

De årskullar som under hela sin tid som förvärsaktiva respektive pensionerade har en genomsnittligt sett förhållandevis hög tillväxt i inkomstindex kommer också att få en förhållandevis hög förmåns/avgiftskvot. De med jämförelsevis låg genomsnittlig tillväxt i inkomstindex under tiden som förvärsaktiv och pensionär kommer att få en jämförelsevis låg förmåns/avgiftskvot. Genom att utvecklingen av utgående pensioner i det reformerade systemet är kopplade till tillväxten förlängs tidsperioden då tillväxten påverkar pensionsförmånens värde med knappt 20 år i förhållande till ATP-systemet. Liknande förlängning av den för pensionsförmånens värde relevanta tidsperioden uppkommer genom att varje årsinkomst läggs till grund för pensionsrätt och indexeras årligen. Detta medför att den period under vilken tillväxten påverkar årskullens förmåns/avgiftskvot kommer att öka ytterligare i förhållande till ATP systemet. Om tillväxten antas variera i vissa tidscykler medför en längre period då tillväxten påverkar förmåns/avgiftskvoten att variationen i denna kvot blir mindre mellan olika årskullar.

Utöver den genomsnittliga tillväxten i inkomstindex är det även betydelsefullt för förmåns/avgiftskvoternas nivå och variation hur olika års förändring i inkomstindex räknar om årskullarnas olika stora pensionsbehållningar. Precis som gäller för vanligt banksparande

kommer förräntningen av pensionsbehållningen att ge en större avkastning i kronor om behållningen är stor de år tillväxten i inkomstindex är jämförelsevis hög. För olika årskullar är därför inte enbart den genomsnittliga inkomstindexförändringen av betydelse utan också hur indexeringen fördelar sig i tiden. Hög tillväxt kommer att vara särskilt förmånlig för årskullar som befinner sig nära pensionsålder och som därför har en stor pensionsbehållning att omräkna. Låg tillväxt kommer att vara särskilt oförmånlig för sådana årskullar.

Demografiska faktorer

Principiellt fungerar i flera avseenden fördelningssystemet på samma sätt som premiepensionssystemet, båda är t.ex. avgiftsdefinierade. Som ovan nämnts är en viktig skillnad mellan ett fördelningssystem och ett premiereservsystem att det är tillväxten i avgiftsunderlaget eller i summan av förvärvsinkomster som är avgörande för fördelningssystemets maximala "förräntning" och att det är kapitaltillväxten som utgör förräntningen i premiepensionssystemet. Tillväxten i lönesumman är på ett ganska tydligt sätt kopplat till den demografiska utvecklingen – större befolkningstillväxt ger normalt en större lönesumma. En större lönesumma innebär att pensionsrättigheterna i fördelningssystemet kan "förräntas" med en högre ränta än vid låg befolkningstillväxt. Förenklat kan därmed slutsatsen dras att årskullar som intjänar och uppbär pension under en period med genomsnittligt sett hög befolkningstillväxt skulle gynnas i ett sådant system. Även årskullar som har en relativt stor del av sin pensionsfordran intjänad vid en tidpunkt när befolkningen växer skulle gynnas av hur pensionssystemet reagerar på "tillväxt". Årskullar som lever under en period med låg befolkningstillväxt skulle missgynnas.

Det reformerade ålderspensionssystemets fördelningsdel skiljer sig dock i ett väsentligt avseende från det här beskrivna typfallet av fördelningssystem som antagits indexera pensionsförmånerna med tillväxten i lönesumman eller avgiftsunderlaget. Som redogörs för i avsnitt 16 föreslås pensionsförmånerna i huvudsak indexeras med ett inkomstindex som mäter förändringen i en genomsnittsinkomst. Därmed kommer förändringar i befolkningsantal som inte påverkar genomsnittsinkomsten inte heller att direkt påverka indexeringen av pensionsförmånerna. Vid en utveckling där avgiftsunderlaget växer snabbare än genomsnittsinkomsten, och därmed snabbare än indexeringen av pensionsförmånerna, kommer fördelningssystemet att stärkas finansiellt. Den ökade finansiella styrka som fördelningssystemet får del av vid en sådan utveckling innebär att en motståndskraft byggs upp inom systemet mot den omvända utvecklingen, nämligen den att genomsnittsinkomsten växer snabbare än lönesumman eller avgiftsunderlaget. En orsak till att genomsnittsinkomsten kan växa snabbare än lönesumman är en svag befolkningstillväxt. Endast i det fall ålderspensionssystemets ekonomiska balans hotas kommer genomsnittsinkomsten att överges genom att den s.k. "bromsen" reducerar inkomstindexeringen, se avsnitt 16. Genom att inkomstindexet föreslås mäta den genomsnittliga inkomstförändringen, inom ramen för vad som är möjligt i ett finansiellt stabilt system, minskar

riskan avsevärt för stora variationer i olika årskullars förmåns/avgiftskvot jämfört med de alternativa utformningar av index som studerats.

Ytterligare en faktor som bidrar till att förmåns/avgiftskvoterna för olika årskullar i det reformerade ålderspensionssystemet med stor sannolikhet kommer att ha en mindre spridning än vad ett bibehållet ATP-system skulle ha medfört är det rörliga delningstalet. I det reformerade systemet påverkas de nybeviljade pensionerna av förändringar i medellivslängden. Delningstalet föreslås anpassas så att pensionsbehållningen fördelas över det antal år årskullen antas leva. Eftersom den sammanlagt utbetalade inkomstpensionen därmed i princip inte påverkas av förändringar i medellivslängden påverkas inte heller förmåns/avgiftskvoten i det reformerade systemet av förändringar i medellivslängden. I ATP-systemet följer livspensionen utvecklingen av medellivslängden. Om livslängden ökar, ökar också den sammanlagt utbetalade ATP-pensionen. Förmåns/avgiftskvoten blir därmed beroende av medellivslängdens utveckling. I det reformerade systemet kommer dock inte förändringar i medellivslängden som inträffar efter att delningstalet fastställts påverka av den årliga inkomstpensionen. Därmed är inte heller i det reformerade systemet förmåns/avgiftskvoten helt stabil i förhållande till förändringar i medellivslängden.

Premiepensionen

Premiepensionens storlek för olika årskullar kommer att vara beroende av den avkastning årskullen erhållit på sina fonderade medel. På i princip samma sätt som för inkomstpensionen gäller här att de årskullar som har en genomsnittligt sett hög avkastning och/eller har ett relativt stort premiepensionskapital under år då avkastningen är god kommer att vara gynnade i bemärkelsen att de får en relativt hög förmåns/avgiftskvot. Eventuellt samband mellan avkastning och demografiska variationer är i premiepensionssystemet mer indirekt än vad det är för fördelnings-systemet. Dessutom finns möjligheter att investera i andra ekonomier än den svenska varvid premiepensionens utveckling i praktiken helt frikopplas från den demografiska utvecklingen i Sverige. Det förhållandet att det reformerade ålderspensionssystemet innehåller två delar med olika omräkning kan medföra en stabilare total "förräntning" av pensionsförmånerna. Riskspridning uppkommer såvida inte avkastningen på premiepensionsmedlen samvarierar med inkomstindex. I det fall avkastningen på premiepensionsmedlen systematiskt överstiger tillväxten i inkomstindex kan årskullar som intjänar full premiepensionsrätt komma att få högre förmåns/avgiftskvoter än årskullarna i mellangenerationen som endast intjänar premiepension med visst antal tjugondelar.

Pensionsnivåer och kompensationsgrader i det reformerade pensionssystemet

I tabell 34.9 redovisas ett antal individexempel där pension och kompensationsgrader beräknats. Det bör poängteras att exemplen inte gör anspråk på att vara "typiska" eller representativa i något avseende. De skall i stället ses som ett antal exempel med varierande livsinkomstprofiler – 12 exempel bland de miljontals olika som finns i verkligheten. Pensionerna redovisas brutto, dvs. före skatt. Förutom reformerade pensioner visas också hur stor pensionen skulle blivit om det nuvarande pensionssystemet hade bibehållts. Det är dock viktigt att i detta sammanhang poängtera att om en jämförelse med det nuvarande pensionssystemet skall vara meningsfull krävs, som tidigare påpekats, att vissa förutsättningar är uppfyllda dvs. förändringar i ATP-systemet som måste finansieras. Det gäller främst den reala tillväxten som, för att det nuvarande pensionssystemet skall vara finansiellt hållbart, på sikt måste uppgå till 2 %.

I exemplen har därför förutsatts att den framtida tillväxten uppgår till 2 % per år. Delningstalets storlek är direkt knuten till den förväntade medellivslängden som pensionär. I individexemplen har för alla födelseårgångar använts det delningstal som beräknas gälla då de första utbetalningarna av de reformerade pensionen kommer att ske, dvs. det beräknade delningstalet för 1938 års födda enligt SCB:s befolkningsprognos år 1997 (15,6 vid pensionsålder 65 år). Därmed underlättas en meningsfull jämförelse mellan de två regelsystemen. Med en låg real tillväxt framöver och därtill en kraftigt ökad medellivslängd skulle inte nuvarande regelsystem kunna bibehållas oförändrat.

Nedan finns en beskrivning av individernas livsinkomstprofil samt de antaganden som ligger till grund för beräkningarna.

Antaganden

- Tillväxten i fördelningssystemet har antagits vara 2%.
- Premiepensionssystemets avkastning har antagits vara 3 resp 5%.
- Samma delningstal har använts för samtliga födelseårgångar och för beräkning av både inkomstpension och premiepension.
- Förvaltningskostnaderna är ej medräknade.
- För basnivå och avtrappningsnivåer i garantipensionen har basbeloppet 36 400 använts.
- Vid beräkning av pensioner i nuvarande system är taket prisindexerat.
- Vid beräkning av ATP och folkpension i nuvarande system har basbeloppet 36 400 använts.
- Kompensation för särskilda skatteregler för att få jämförbara bruttobelopp har gjorts i förekommande fall (SGA).
- Avdrag för allmän pensionsavgift med 6,95 % har gjorts i båda systemen.
- Pensionsuttag antas ske vid 65 års ålder.

- Årsbelopp och månadsbelopp redovisas som bruttobelopp och i 1998 års penningvärde. Prop. 1997/98:151

Personernas livsinkomstprofiler

Svea, är född 1945 och gift. Hon har två barn födda år 1967 och år 1971. Hon var hemma hos barnen några år och arbetade därefter heltid med en relativt jämn inkomstprofil under åren fram till 1998. Fr.o.m. 1999 är lönen beräknad på en framtida tillväxt på 2 % för varje år.

Beata, är född 1941 och gift, slutade skolan vid 20 års ålder och började att arbeta direkt efter skolan. Hon fick barn 1965 och 1972. Hon arbetade deltid fram till 1984, därefter heltid med en sporadisk bisyssla vilket har gjort att inkomsterna har varierat. Strax efter 50 års ålder började Beata sin karriär med hög lön som överstiger taket.

Robert, är född 1980 och ogift, slutade skolan vid 19 års ålder och gjorde därefter militärtjänst under 1 år. Sedan följde 10 år med växelvis resor till andra länder och arbetslöshet. Vid 31 års ålder är Robert tillbaka i Sverige och lyckas få ett tillfälligt arbete med 13 000 kronor i lön per månad. Detta arbete har han i två år och får sedan ett fast arbete med 15 000 kr/månad. Fram till 59 års ålder har han en jämn inkomstprofil motsvarande en framtida tillväxt på 2 %, därefter står löneutvecklingen still.

Anders, är född 1942 och ogift, började arbeta 1960 och har därefter arbetat heltid med en medelinkomst.

Milo, är född 1975 och gift, han kom till Sverige 1991 från forna Jugoslavien. Han har studerat på högskola, gjort militärtjänstgöring och "luffat runt i världen" innan han började arbeta vid 30 års ålder med en månadslön på 13 000 kronor. Efter 5 år avancerar han och månadslönen ökar till 16 000 kronor. Efter ytterligare 15 år stiger månadslönen till 21 000 kronor per månad.

Helmer är född 1939 och gift, började arbeta 1960 efter skolan och gjorde militärtjänst. Efter några år blev han chef på ett medelstort företag med en inkomst motsvarande max pensionspoäng (6,50). Han är företaget troget fram till pensioneringen och har en jämn inkomstutveckling.

Alice, är född 1947 och gift, har varit hemmafru i många år. Hon har tidigare bara haft sporadiska inkomster, men arbetar numera halvtid. Dessutom har hon tidigare bott utomlands varför hon endast kommer upp i 30 bosättnings- och försäkringsår i Sverige. Inkomstutveckling är jämn fram till pensioneringen.

Lisa, är född 1947 och gift, började arbeta vid 20 års ålder. 1970 får Lisa sitt första barn och det andra föds 1974. Under åren 1970-1976 är hon

hemmafru och därefter fram till pensioneringen arbetar hon deltid med en jämn inkomstutveckling. Prop. 1997/98:151

José, är född 1938 och ogift, kom till Sverige som invandrare 1984. De första två åren var han arbetslös. Därefter har han arbete inom restaurangbranschen med en jämn inkomstutveckling fram till pensioneringen.

Ingrid, är född 1940 och gift utan barn, har endast några få år med låg inkomst i början av 60-talet. Har därefter och fram till pensioneringen varit hemmafru.

Manuel, är född 1955 och gift, kom till Sverige 1995. De första 10 åren är han arbetslös och studerande. Han arbetar heltid fram till pensioneringen 15 år senare med en jämn inkomstutveckling.

Johan, är född 1965 och gift, slutade skolan vid 20 års ålder. Han gjorde därefter militärtjänsten för att sedan börja på ett statligt företag vid 22 års ålder. Vid 30 års ålder byter han arbetsuppgifter inom företaget och får en lön som överstiger intjänandetaket för maximal intjänandepong. Han arbetar heltid med en jämn inkomstutveckling fram till pensioneringen.

Tabell 34.9

Namn	Född år	Lön kr/månad 1998 års lönenivå	Slutlön kr/månad	Reformerat pensionssystem				Nuvarande pensionssystem kr/månad
				Real avkastning på premiepensionen 3 %		5 %		
				kr/mån	% slutlön	kr/mån	% slutlön	
Svea	1945	18 300	22 800	13 190	(58%)	13 230	(58%)	12 030 (53%)
Beata	1941	26 400	28 000	13 670	(49%)	13 690	(49%)	13 780 (49%)
Robert	1980	11 100	33 800	15 500	(46%)	16 550	(49%)	14 740 (44%)
Anders	1942	17 000	18 000	12 160	(67%)	12 170	(67%)	11 120 (62%)
Milo	1975	13 000	47 300	17 490	(37%)	18 590	(39%)	14 210 (30%)
Helmer	1939	25 000	27 600	15 460	(56%)	15 460	(56%)	14 210 (51%)
Alice	1947	7 500	9 700	5 050	(52%)	5 080	(52%)	5 370 (55%)
Lisa	1947	8 000	10 300	7 720	(75%)	7 750	(75%)	6 730 (65%)
José	1938	9 000	9 740	3 310	(34%)	3 310	(34%)	4 630 (48%)
Ingrid	1940	0	0	5 770		5 770		5 630
Manuel	1955	14 000	21 200	4 600	(22%)	4 690	(22%)	6 610 (31%)
Johan	1965	24 000	44 300	24 550	(55%)	25 800	(58%)	14 200 (32%)

Kommentar:

Svea: Pensionsrätt för barnår

Beata: Karriär efter 50 års ålder

Robert: Började arbeta sent

Anders: Arbetat många år med medelinkomst

Milo: Invandrade vid 16 års ålder, snabb löneutveckling

Helmer: Inkomster över taket

Alice: Bott utomlands, får därför reducerad garantipension

Lisa: Pensionsrätt för barnår, deltidsarbetet

José: Invandrade vid 46 års ålder, får därför reducerad garantipension

Ingrid: Hemmafru

Manuel: Invandrade vid 40 års ålder, får därför reducerad garantipension

Johan: Inkomster över taket

35.1 Inledning

Den allmänna ålderspensionen berör i princip alla medborgare och står för huvuddelen av försörjningen under ålderdomen. Det här presenterade förslaget om ett reformerat ålderspensionssystem medför en rad förändringar i pensionssystemets uppbyggnad och kan för den enskilde individen innebära betydande skillnader i pensionsutfall jämfört med det nuvarande systemet. Förslaget innehåller också ett antal valsituationer för den enskilde.

Det är därför av stor vikt att varje försäkrad får grundläggande kunskaper om hur systemet fungerar och vilka konsekvenser det får för den egna pensionen. För att kunna planera för tiden som pensionär måste den enskilde kunna skaffa sig en god överblick över sin förväntade ekonomiska situation efter pensioneringen. I det reformerade pensionssystemet är informationen av ännu större betydelse än i det nuvarande systemet, eftersom varje åtgärd som påverkar inkomsten får genomslag i den framtida pensionen. Därtill är pensionsåldern flexibel varför tidpunkten för pensionsuttaget har stor betydelse för pensionens storlek. Även utvecklingen av den enskildes tillgodohavande på premiepensionskontot påverkar pensionens storlek.

Den försäkrade behöver dels få allmän information om hur det reformerade ålderspensionssystemet är uppbyggt och fungerar, såväl vad avser inkomstpension från fördelningssystemet som premiepensionen från premiepensionssystemet. Den generella informationen behöver kompletteras med individuell information. Viss del av den individuella informationen bör, enligt vad som redovisas nedan, skickas ut årligen.

35.2 Allmän information

Fördelningssystemet

Den försäkrade behöver känna till grundläggande basfakta, men också få viss ytterligare kunskap, särskilt i de fall systemet kräver ett aktivt val av den enskilde. Den generella informationen skall inriktas på och behovsanpassas för olika målgrupper. Ansvar för informationen om inkomstpension från fördelningssystemet skall ligga på dagens socialförsäkringsadministration.

Försäkringskassorna skall ha rollen som neutral informationsgivare till de som behöver djupare information för att kunna fatta beslut om t.ex. deltidsarbete, tjänstledighet, överföring av pensionsrätt mellan makar, överlåtelse av pensionsgrundande belopp för barnår eller ett eventuellt kompletterande pensionsskydd. Det skall också, genom alternativa informationsvägar som internet, e-post och telefonitjänster, ges möjlighet för den enskilde att när som helst ta del av prognoser samt på egen hand göra prognoser utifrån olika förutsättningar.

För att premiepensionssystemet skall fungera som avsett krävs att informationen till de enskilda håller hög kvalitet. Den enskildes rätt till information är en förutsättning för att han eller hon skall kunna ta till vara de möjligheter som premiepensionssystemet erbjuder. Det krävs information om systemet som sådant, om utvecklingen av den enskildes tillgodohavande och åtminstone i någon utsträckning om fondförvaltarna och fonderna. Huvudansvaret för innehållet i informationen måste ligga på Premiepensionsmyndigheten.

Flertalet remissinstanser har yttrat sig i frågan om information till de försäkrade. De poängterar därvid nödvändigheten av att denna information är av hög kvalitet för att skapa förståelse för och intresse kring premiepensionssystemet. Vikten av samordning av information beträffande fördelningssystemet respektive premiepensionssystemet betonas också av många. *Finansinspektionen* anser att informationsskyldigheten bör nära anknyta till bestämmelserna i lagen om värdepappersfonder, innebärande att de försäkrade skall förses med informationsbroschyr, årsberättelse och halvårsredogörelse för fonden tills den enskilde av sagt sig ytterligare sådan information. Vissa remissinstanser, däribland *Fondbolagens Förening*, har uttryckt farhågor över att en prognos beträffande den enskildes kommande pension kan vara svår att göra i fråga om fonder med hög volatilitet och kan komma att uppfattas som en utfästelse om en viss pensionsnivå.

Informationen om systemet som sådant är naturligtvis allra mest angelägen i samband med ikraftträdandet. Det är viktigt att tillräckliga resurser kan avsättas för dessa insatser, så att de enskilda kan fatta rationella beslut på ett riktigt underlag redan från början. När Premiepensionsmyndigheten har inrättats och det år 1999 är dags för utbetalning från Riksgäldskontorets tillfälliga förvaltning skall självfallet en fullständig information lämnas till den enskilde. I den informationen bör ingå uppgifter om de fonder som finns tillgängliga i systemet. För varje fond bör bl.a. anges nettopriset för förvaltningen, dvs. fondförvaltarens avgifter minskade med eventuell prisreduktion.

Även när systemet är igång kommer det att behövas allmän information om hur det fungerar. Trycksaker som beskriver systemet bör därför hållas tillgängliga t.ex. på försäkringskassornas och kanske även skattemyndigheternas kontor. Däremot kan det knappast begäras att personalen på dessa kontor generellt skall kunna besvara frågor som inte behandlas i trycksakerna. Sådan specialinformation får lämnas av en särskild informationsenhet. Härutöver måste naturligtvis riktade insatser göras för varje ny generation som kommer in i systemet.

I 26-29 §§ lagen om värdepappersfonder finns bestämmelser om informationsmaterial som ett fondbolag skall tillhandahålla för varje fond som bolaget förvaltar (informationsbroschyr, årsberättelse och halvårsredogörelse). Dessa handlingar skall inte ingå i utskicket från myndigheten till den enskilde. Däremot bör det av premiepensionsmyndighetens besked framgå att den enskilde har rätt att få dessa handlingar från fondbolaget och hur man då skall bära sig åt. En sådan ordning, där den enskilde måste aktivt begära handlingarna, stämmer visserligen inte helt

med tankarna bakom regeln i 27 § andra stycket lagen om värdepappersfonder att årsberättelsen och halvårsredogörelsen skall tillställas alla andelsägare som inte har av sagt sig detta. Med tanke på att sparandet inom premiepensionssystemet inte kommer till på den enskildes eget initiativ på samma sätt som vanligt sparande i värdepappersfonder måste man emellertid räkna med att materialet skulle läsas av en så liten andel av de enskilda, att det inte skulle vara ekonomiskt försvarbart att skicka materialet till alla som inte vidtagit den aktiva åtgärden att avsäga sig informationen.

Åtskilliga remissinstanser har pekat på att det normalt ligger i pensionsspararnas intresse att direkt från förvaltaren kunna få information om fondsparandet. En väg till sådan informationsgivning är som nyss sagts att den enskilde vänder sig till fondförvaltaren och begär årsberättelse m.m. I detta sammanhang skall det påpekas att en årlig sammanställning från myndigheten, som behandlas under nästa rubrik, kan antas ge den önskade informationen om fondförvaltningen för flertalet sparare.

Försäkringsförbundet pekar på en möjlighet för fondförvaltarna att via Premiepensionsmyndigheten skicka ut information. Förvaltaren skulle med en sådan modell stå för kostnaderna för utskicket. Materialet skulle även skickas till dem som inte avstått från sekretess. Enligt regeringens mening har en sådan metod vissa nackdelar. Den främsta nackdelen är att den enskilde lätt kan få intrycket att myndigheten svarar för innehållet i informationen. Regeringen vill därför inte förorda denna väg.

Premiepensionsmyndigheten skall inte ha till uppgift att informera de enskilda om sådant som de kan inhämta från fondernas eget informationsmaterial. Däremot bör myndigheten svara för ett allmänt informationsmaterial om de fonder som har anmälts till premiepensionssystemet. Det kan t.ex. vara sammanställningar av fonderna efter deras placeringsinriktning och förvaltningsresultat under de senaste åren. Sådant material skulle i så fall kunna sändas ut till de enskilda i samband med underrättelsen om årets intjänade pensionsrätt, när ett nytt val av fond kan göras.

Kostnaderna för informationen skall bäras av pensionsspararna. Man kan räkna med att de fonder som medverkar i systemet kommer att utsättas för en fortgående granskning och bedömning av ekonomijournalister m.fl., vilket naturligtvis minskar behovet av statliga insatser. Emellertid är det från flera håll omvitnat att det föreligger ett mycket stort behov av information om villkoren för fondsparande. Premiepensionsmyndigheten bör därför ge ut översikter av detta slag. Sådana översikter måste redan av praktiska skäl bygga på uppgifter som myndigheten får från förvaltarna själva, t.ex. uppgifter i de rapporter om kostnadsuttag som förvaltarna skall ge in till myndigheten varje år, eller som framgår av publicerad statistik eller liknande. Det är viktigt att myndigheten tydligt anger att översikterna bygger på uppgifter från fondförvaltarna och att uppgifterna inte kontrollerats av myndigheten. Av översikterna bör bl.a. framgå nettopriset på förvaltningen av varje fond.

Det är viktigt att den enskilde får tillräcklig information när denne första gången kommer in i premiepensionssystemet. Detsamma gäller när pensionen ska börja tas ut. Premiepensionsmyndigheten måste alltså framställa material som mer detaljerat än det allmänna informationsmate-

rialet redovisar vilka valmöjligheter den blivande pensionären har och hur förfaringssättet är för att få uppgift om vad som konkret gäller för den enskilde. Man kan t.ex. vilja veta vilket månadsbelopp man kan räkna med vid uttag av halv premiepension eller vilket månadsbelopp som kommer att gälla om man väljer efterlevandeskydd. Sådana uppgifter bör myndigheten på begäran tillhandahålla den enskilde utan kostnad.

Pensioneringstidpunkten är kritisk på två sätt när det gäller efterlevandeskydd: dels genom att det efterlevandeskydd som har gällt under aktiviteten upphör då, dels genom att det för de flesta kommer att vara enda tillfället då de kan begära efterlevandeskydd för pensionstiden. Information om dessa frågor bör ingå i det material som skall ges till dem som kan antas stå i begrepp att ta ut sin pension. Med tanke på hur viktigt efterlevandeskyddet kan vara för den enskilde bör det övervägas om inte information av det slaget också bör finnas på blanketten för ansökan om pension.

Eftersom pensionsåldern är rörlig finns det emellertid inte någon given tidpunkt vid vilken informationsmaterial av detta slag skall skickas ut. Att skicka ut materialet inför den försäkrades 61-årsdag kommer i många fall att vara för tidigt. Att vänta till den påminnelse som skall sändas ut inför den försäkrades 70-årsdag kommer å andra sidan att vara alltför sent. En lämplig lösning kan vara att det på årsbeskedet t.ex. från och med det år den försäkrade fyller 60 år skrivs till en tydlig uppgift om att detta material finns och kan beställas från Premiepensionsmyndigheten.

Huvudansvaret för informationen om premiepensionen till de enskilda skall ligga på Premiepensionsmyndigheten. Fördelningen av det rent praktiska informationsarbetet får avgöras inom socialförsäkringsadministrationen.

35.3 Årlig information

De som tjänat in pensionsrätt inom det allmänna pensionssystemet skall få god tillgång till information om sin intjänande pensionsrätt och hur stor den framtida ålderspensionen beräknas bli. Upplysningar bör i ett sammanhang lämnas om såväl fördelnings- som premiepensionssystemet. Genom att sådan information lämnas årligen, och även till dem i yngre åldrar, kan den enskilde få en överblick över sin förväntade ekonomiska situation efter pensioneringen och ett underlag för sin egen bedömning att på frivillig väg bygga upp ett kompletterande pensionskydd.

Det angelägna i förslaget om årlig information understryks av flera remissinstanser, däribland *Riksförsäkringsverket (RFV)*, *Finansinspektionen*, *Konsumentverket*, *Länsstyrelsen i Västernorrlands län*, *Försäkringskassaförbundet*, *Pensionärernas riksorganisation*, *Husmodersförbundet Hem och Samhälle* samt *Företagarnas riksorganisation*. RFV framhåller att den årliga informationen måste kompletteras med individuell information.

Samtliga som har förvärvat pensionsrätt under året, och därmed är berättigade till inkomstgrundad ålderspension, skall få information om detta. Dessutom skall också framöver alla inom vissa åldersklasser få besked om sin framtida, beräknade ålderspension, även om de under det

aktuella året inte har tjänat in någon pensionsrätt. I dessa åldersklasser skall ett årligt pensionsbesked även lämnas till personer som aldrig förvärvat rätt till inkomstgrundad pension i Sverige och som sålunda möjligen kommer att bli berättigade enbart till garantipension.

I avsnitt 13 föreslår regeringen att försäkrade som omfattas av det reformerade pensionssystemets intjänanderegler, dvs. personer som är födda år 1938 eller senare, senast den 31 mars året efter det år beslutet avser skall få en underrättelse från försäkringskassan om den pensionsrätt som för året tillgodoräknats honom eller henne. I underrättelsen skall redovisas skattemyndighetens beslut om pensionsgrundande inkomst och den allmänna försäkringskassans beslut om andra pensionsgrundande belopp samt fastställd pensionsrätt för året. Även tillgodoräknade pensionspoäng för ATP skall redovisas i denna underrättelse. Detta bör ske i ett sammanhang. Vidare skall av underrättelsen framgå hur en eventuell överföring av premiepensionsrätt mellan makar och eventuell tjugondelsinfasing har påverkat beslutet om pensionsrätt. Möjligheterna till omprövning och överklagande skall också redovisas.

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, bör kunna meddela föreskrifter om den ytterligare information som skall tillställas den försäkrade. Av informationen bör framgå hur den samlade pensionsbehållningen förändrats i förhållande till föregående år. Därvid bör, förutom den för året tillkommande pensionsrätten, redovisas förändringen p.g.a. inkomstindexering samt arvsvinsttilldelning för året. Även avdrag för förvaltningskostnader skall anges. Det bör samtidigt göras klart att pensionsbehållningen i fördelningssystemet inte motsvaras av faktiskt fonderade medel utan att den i princip endast utgör en bas för pensionsberäkningen. Informationen bör även innehålla en prognos över den framtida pensionens storlek.

Informationen om pensionsbehållningen av inkomstpensionen bör visa den samlade behållningen av pensionsrätterna till och med senaste fastställelseår. Pensionsbehållningen räknas om varje år med ett index som mäter den allmänna inkomstutvecklingen i samhället. Tillägg beräknas fr.o.m. år 1999 för arvsvinster som avser pensionsbehållningar efter avlidna som fördelas till kvarlevande i samma åldersgrupp. Då den försäkrade börjat att uppbära pension skall det redovisas det avdrag som gjorts på grund av att pension har betalats ut under året.

Pensionsprognosen bör vara en beräkning över hur stor den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen blir med antagande att årsinkomsten varje år fram till pensionen kommer att vara lika stor som det senaste fastställelseåret. Beloppen bör anges i penningvärdet vid prognostillfället och redovisas före avdrag för preliminärskatt. Information skall också lämnas om att pensionens storlek är beroende av den ekonomiska tillväxten i landet.

För personer födda år 1937 och tidigare bör nuvarande förfarande vid underrättelse om pensionsgrundande inkomst vara oförändrat.

Årsbesked om premiepensionskonto

Premiepensionsmyndigheten skall en gång om året lämna information om utvecklingen av den enskildes tillgodohavande i form av ett årsbesked.

Informationen kan utformas efter förebild av de årsbesked som försäkringsbolagen lämnar sina kunder. Där redovisas ingående saldo, inbetalningar, avkastning och kostnader under året samt utgående saldo. Om den enskilde har valt mer än en fond, skall varje fond redovisas för sig.

I beskedet bör också lämnas en prognos uttryckt i kronor beträffande den enskildes kommande pension. Prognosen bör ange hur stor pensionen kan beräknas bli om den skall grundas bara på dittills intjänad pensionsrätt och hur stor den kan beräknas bli om den enskilde i fortsättningen tjänar in pensionsrätt med samma årliga belopp som under det år för vilket pensionsrätt senast har fastställts. För att den enskilde skall kunna sätta prognosens belopp i relation till sina aktuella förhållanden bör prognosen grundas på antagandet att både inflationen och tillväxten av bruttonationalprodukten kommer att vara noll under tiden fram till pensioneringen. Däremot skall det göras ett försiktigt antagande om värdetillväxt i de fondandelar som förvärvas för den enskildes räkning. Som grund för beräkningen ligger naturligtvis det aktuella tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto – för förfluten tid beaktas alltså den faktiska avkastningen – men för den framtida tillväxten kan exempelvis väljas de antaganden om värdetillväxt som kan göras för Premiesparfonden. En sådan uppräknings minskar inte relevansen av en jämförelse med den enskildes aktuella förhållanden utan är tvärtom nödvändig för att prognosen inte skall bli missvisande.

Utgångspunkten för årsbeskedet är naturligtvis det tillgodohavande som gällde vid årsskiftet. Dock bör tillägg göras för den pensionsrätt som har fastställts för det föregående året, även om den har fastställts efter årsskiftet; som angetts tidigare kommer pensionsrätt för varje intjänandeår att fastställas under perioden från december året efter intjänandeåret till mars det därpå följande året, och det vore ologiskt att denna pensionsrätt togs med i årsbeskedet bara beträffande de personer som råkade få sin pensionsrätt fastställd före årsskiftet. Tanken är alltså att det tillgodohavande som redovisas skall vara den faktiska ställningen vid årsskiftet, värdet av fastställd pensionsrätt (i den mån inte detta värde ingår redan i uppgiften om ställningen vid årsskiftet) samt den avkastning från den tillfälliga förvaltningen som samtidigt har tillförts kontot. Däremot skall beskedet inte redovisa sådana värdetförändringar som kan ha inträffat efter årsskiftet. Genom en sådan avgränsning ger uppgifterna i årsbeskedet aktuell information till de enskilda utan alltför stor administration för myndigheten. Beskedet skall innehålla en redovisning av hur tillgodohavandet har förändrats i förhållande till föregående år.

Utfärdandet av årsbeskeden är en administrativ serviceåtgärd och innebär inte något åtagande från myndighetens sida i fråga om pensionsspararens rätt till pension. Detta gäller både prognoserna om den framtida pensionen och uppgifterna om storleken av tillgodohavandet på premiepensionskontot m.m. Om det genom något misstag kommer att anges för höga belopp i något av dessa avseenden, innebär det alltså inte att den enskilde får rätt till det högre beloppet. I vad mån felaktiga uppgifter i årsbeskedet till följd av fel eller försummelse från myndighetens sida kan leda till skadeståndsansvar för staten får bedömas enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler (jfr avsnitt 36.4). Det är emellertid viktigt att det i årsbeskedet görs tillräckligt tydliga reservationer för att det är fråga om

prognoser, så att beräkningarna inte i något avseende kan uppfattas som utfästelser om vilka pensionsbelopp den intjänade pensionsrätten kommer att ge upphov till. Pensionsbeloppen kan komma att påverkas inte bara av förändringar i den eller de valda fondernas värde utan också av ändringar i antagandena om dödlighet m.m. som görs innan pensionsspararen börjar ta ut sin pension.

För de individer som har valt efterlevandeskydd, bör årsbeskedet innehålla uppgifter om detta. För dem som har valt efterlevandeskyddet under aktivtiden skall kostnaden för skyddet framgå av redogörelsen för utvecklingen av tillgodohavandet på premiepensionskontot. Vid båda typerna av efterlevandeskydd skall den enskilde också erinras om förutsättningarna för att skyddet skall gälla vid dödsfall.

För att utvecklingen av den enskildes tillgodohavande på premiepensionskontot skall kunna redovisas på ett jämförbart sätt, krävs sammanfattningsvis att pensionsrätt för det föregående året har fastställts, att avkastningen från den tillfälliga förvaltningen har fördelats och att Premiepensionsmyndighetens avgiftsuttag har genomförts.

Skälet till att samtliga dessa uppgifter måste föreligga innan årsbesked kan utfärdas är att uppgifterna är beroende av varandra. Pensionsrätten har betydelse för fördelningen av avkastningen från den tillfälliga förvaltningen, eftersom avkastningen skall fördelas mellan de enskilda som ett procentuellt påslag på pensionsrätten. Vidare har både pensionsrätten och avkastningen från den tillfälliga förvaltningen betydelse för myndighetens avgiftsuttag.

Även om pensionsrätt fastställs för en enskild redan i december året efter intjänandeåret, kan årsbesked alltså inte skickas ut till honom eller henne förrän i början av året därpå. I samband med att årsbeskedet skickas ut är det naturligt att den enskilde också erhåller en blankett för val av fond.

Ambitionen bör naturligtvis vara att ett årsbesked bör sändas till samtliga pensionssparare. Av praktiska skäl kan det dock vara nödvändigt att utesluta vissa kategorier av enskilda, som är svåra att nå med ett besked. Dessa frågor får samordnas med vad som skall gälla om utskick från de allmänna försäkringskassorna och regleras på förordningsnivå.

I de fall den enskilde uppbär inkomstpension, men inte börjat att uppbära premiepension skall information om utvecklingen av tillgodohavandet inom premiepensionssystemet fortsätta att skickas ut årligen.

Premiepensionssystemet utgör, även i informationshänseende, en del av det allmänna ålderspensionssystemet. En samordning måste ske av informationen till de enskilda om deras rättigheter i fördelningssystemet respektive i premiepensionssystemet.

35.4 Skadeståndsansvar

I 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207) finns den grundläggande bestämmelsen om det allmännas skadeståndsansvar vid myndighetsutövning. Enligt den bestämmelsen skall staten ersätta personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten svarar.

Statens ansvar omfattar även skada som rent faktiskt vållats av en underordnad myndighet. Anspråk på ersättning skall, enligt förordningen (1995:301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten, handläggas av Justitiekanslern.

Statens skadeståndsansvar omfattar alltså skada som vållats genom fel eller försummelse. Något krav på uppsåt eller oaktsamhet uppställs inte men det anges i förarbetena till bestämmelsen (prop. 1972:5) att de handlingsnormer som ligger till grund för den allmänna s.k. culparegeln bör tjäna som utgångspunkt även för bedömningen av om skadeståndsskyldighet föreligger för staten. (Culparegeln kan i korthet sägas innebära dels att den som vållar en skada kan anses ha handlat på ett sätt som avviker från vad som i allmänhet kan anses vara riktigt, dels att skadevållaren – av uppsåt eller oaktsamhet – själv kan anses bära skulden för sitt avvikande handlande.) Det sägs vidare i propositionen att frågan bör avgöras efter en mer objektiv bedömning av det förfarande som orsakat skadan. Ansvaret enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen omfattar därför även anonyma och kumulerade fel men också sådana fel som från subjektiv synpunkt framstår som ursäktliga. Med anonyma fel avses fel där någon viss person inte kan bindas till handlandet. Kumulerade fel är när ett antal mindre misstag eller förbiseenden inte var för sig men däremot tillsammans kan anses utgöra fel eller försummelse i skadeståndslagens mening.

Vidare skall vid den s.k. vållandebedömningen av om det förekommit ett skadeståndsgrundande fel eller försummelse från myndighetens sida verksamhetens art och ändamål tjäna som utgångspunkt. De krav på rättssäkerhet, noggrannhet och korrekt handläggning som den enskilde rimligen kan ställa skall därvid vara avgörande. Om det visar sig att myndigheten inte levt upp till något av dessa krav saknar det därför betydelse om man från det allmännas sida kan åberopa förhållanden som gör att handlandet i viss mån framstår som ursäktligt. Myndighetens handlande och dess eventuella skadeståndsskyldighet skall alltså bedömas ur allmänhetens synvinkel.

Det skall inte i detta sammanhang ges någon utförligare redogörelse för statens skadeståndsansvar. Frågan om det allmännas skadeståndsansvar har varit föremål för översyn av Kommittén för översyn av det allmännas skadeståndsansvar (se kommitténs betänkande Det allmännas skadeståndsansvar [SOU 1993:55]). Betänkandet har beretts inom Regeringskansliet och i mars i år överlämnade regeringen till riksdagen propositionen 1997/98:105 Det allmännas skadeståndsansvar. I korthet innehåller propositionen, i de delar som här är av intresse, förslag om att huvudregeln om det allmännas skadeståndsansvar skall kvarstå oförändrad men att den skall kompletteras med en ny regel om ansvar för felaktig myndighetsinformation. Syftet med den nya regeln är att förbättra möjligheterna för enskilda att få ersättning när en myndighet vållar skada genom att lämna felaktig information. Om en sådan regel införs torde den komma att påverka ansvaret för den information som lämnas av de myndigheter som svarar för administrationen av det reformerade ålderspensionssystemet.

Vad avslutningsvis gäller ansvar för skador orsakade av fel vid ADB-behandling gäller enligt 23 § datalagen att skador som uppkommer till

följd av att ett personregister innehåller oriktiga eller missvisande uppgifter om en registrerad person skall ersättas av den registeransvarige. Detta anses även omfatta fall då ett register saknar personuppgifter som borde ha tillförts registret (se SOU 1993:55 s. 281). Vad gäller andra fel som uppkommer i samband med beslut fattade genom ADB-behandling torde de nästan alltid, på ett eller annat sätt, ha förorsakats av någon person. Det kan antingen vara den som konstruerat dataprogrammet eller den som försett datorn med uppgifter. I sådana fall är huvudregeln i skadeståndslagen tillämplig, även om det inte är möjligt att klarlägga vem som orsakade felet.

36 Kostnader m.m.

36.1 Administrationen av det nya pensionssystemet

Regeringens bedömning: För finansiering av information och utbildning i samband med införandet av det reformerade ålderspensionssystemet bör Riksförsäkringsverket ges möjlighet att ur AP-fonden erhålla högst 40 miljoner kronor per år under åren 1999 och 2000. Beloppen skall årligen fastställas av regeringen.

Regeringen har under olika avsnitt i denna proposition redogjort för hur förvaltningen av de olika delarna av det nya ålderspensionssystemet skall finansieras. I detta avsnitt ges därför endast en kortfattad överblick beträffande de framtida löpande förvaltningskostnaderna för det nya pensionssystemet samt för genomförandekostnadernas finansiering.

Löpande förvaltningskostnader

Den löpande förvaltningen av dagens folkpension och allmänna tilläggs-pension finansieras dels via statsmedel och dels via avgifter. Kostnaderna för förvaltningen av det nya ålderspensionssystemets fördelningsdel föreslås täckas inom ramen för de avgifter som tas ut för att finansiera systemet, vilket också framgår av avsnitt 17. Förvaltningskostnaderna skall belasta AP-fonden och skall för år 2001 till 60% täckas genom en minskning av pensionsbehållningarna. Andelen som skall täckas genom en sådan minskning skall efter år 2001 öka med 2 procentenheter per år.

Förvaltningen av det nya ålderspensionssystemets garantipensionsdel föreslås finansieras av statsmedel, se proposition 1997/98:152 Garantipension, m.m.

Regeringen har tidigare i avsnitt 19 redogjort för sitt förslag att inrätta en ny statlig myndighet för administration av försäkringsfunktionen för premiepensionen, Premiépensionsmyndigheten. Vidare framgår också att det föreslås att kostnaderna för Premiépensionsmyndighetens verksamhet skall finansieras genom avgifter från de försäkrade och inte redovisas på statsbudgeten.

Investeringar i t.ex. IT-stöd som sker som en del i införandet av det nya ålderspensionssystemet finansieras via lån hos Riksgäldskontoret. Fram till år 2001 har Riksförsäkringsverket beviljats en låneram uppgående till maximalt 992 miljoner kronor.

En omfattande insats krävs för att Riksförsäkringsverket (RFV) och de allmänna försäkringskassorna skall kunna ta sitt ansvar för information om det nya pensionssystemet. Informationen till medborgarna om det nya pensionssystemet har en mycket stor betydelse för de försäkrades möjligheter att bl.a. aktivt påverka sin framtida pensionssituation. Därför krävs såväl betydande informationsinsatser till de försäkrade som utbildningsinsatser för personalen hos RFV och de allmänna försäkringskassorna.

För att klara informations- och utbildningsinsatserna inom RFV och försäkringskassorna med anledning av införandet av det nya ålderspensionssystemet bör RFV ges möjlighet att bestrida dessa kostnader mot AP-fonden. Under åren 1999 och 2000 bör därför RFV i samband med uttaget av den årliga ersättningen för administration av ATP högst få ta ut 40 miljoner kronor per år för dessa insatser. Beloppen skall årligen fastställas av regeringen.

I samband med att den nya Premiepensionsmyndigheten bildas beräknas uppkomma behov av olika slag av investeringar. Som framgår av avsnitt 23 får regeringen besluta att dessa investeringar skall finansieras med lån och krediter i Riksgäldskontoret. Regeringen får även besluta att avkastningen på premiepensionsmedel tas i anspråk år 1999 för Premiepensionsmyndighetens kostnader.

Med anledning av reformens komplexitet kan uppkomma merkostnader även inom andra verksamhetsområden. Förekomsten och storleken av sådana merkostnader kan dock inte bedömas nu.

36.2 Framtida pensionsutgifter

Som redogjorts för i tidigare avsnitt kommer inkomst- och premiepension att utbetalas fr.o.m. år 2001. Den äldsta årsklassen som skall få del av sin pension beräknad enligt reformerade regler fyller 65 år år 2003. Dessa personer kommer att få 80 % av sin pension enligt nuvarande regler och 20 % av pensionen enligt reformerade regler. Ju yngre årsklass desto större del av pensionen kommer att beräknas enligt reformerade regler. Till följd av övergångsreglerna kommer således utbetalningarna av inkomstgrundad ålderspension under en reellt lång period huvudsakligen avse pensioner beräknade enligt nuvarande regler. Först efter år 2018 kommer pension intjänad enligt reformerade regler att svara för mer än hälften av totalutgifterna för den inkomstgrundade ålderspensionen.

I det följande redovisas kalkyler över ålderspensionsutbetalningarnas utveckling i det reformerade systemet under olika antaganden om den ekonomiska och demografiska utvecklingen framöver. Den reala tillväxten i pensionsgrundande inkomster har antagits uppgå till 2 % respektive 0,5 % per år efter sekelskiftet.

Vad gäller den demografiska utvecklingen har SCB:s befolkningsprognos år 1997 använts. Som ett beräkningsalternativ redovisas också pensionsutbetalningarnas utveckling med 1994 års befolkningsprognos som underlag. De två befolkningsprognoserna skiljer sig väsentligt. I 1997 års prognos har såväl dödlighet, födelsetal som nettoinvandring antagits vara lägre än i 1994 års prognos. Det innebär att ålderspension genomsnittligt sett kommer att uppbäras under fler år och att antalet personer i förvärvsaktiv ålder på sikt blir lägre enligt 1997 års prognos. Som exempel kan nämnas att år 2020 beräknas antalet pensionärer till 80 000 fler i den senare prognosen. Den genomsnittliga tiden som pensionär (med pensionsåldern 65 år) beräknas till 20 år i stället för knappt 19 år. Försörjningskvoten har, jämfört med 1994 års prognos, ökat med 7,5 % till 0,4 ålderspensionärer per person i åldrarna 20–64 år.

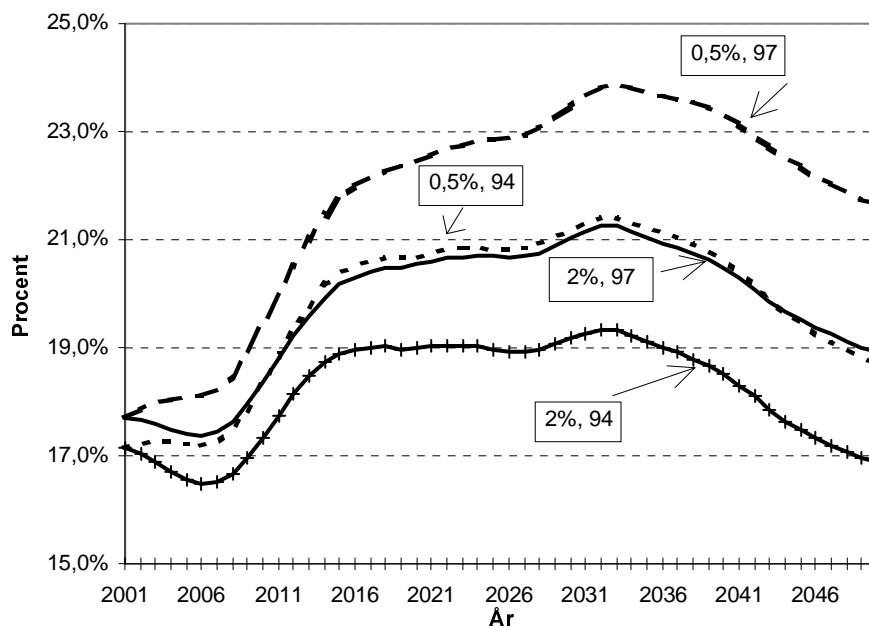
I kalkylerna har premiepensionen beräknats på samma sätt som inkomstpensionen, vilket innebär att avkastningen inom premiepensions-systemet har antagits uppgå till 2 % respektive 0,5 %. Vidare har antagits att individens pensionsålder alltid är 65 år.

I figur 36.1 visas hur pensionsutbetalningarna, uttryckta som procentandel av avgiftsunderlaget, beräknas utvecklas fram till år 2050 i fyra olika scenarier. Figuren avser den totala ålderspensionen, dvs. såväl inkomstgrundad pension som garantipension. Avgiftsunderlaget utgörs av samtliga inkomster och belopp för vilka pensionsrätt tillgodoräknas.

De två heldragna kurvorna i figuren avser utvecklingen vid 2 % tillväxt med 1994 års respektive 1997 års befolkningsprognos. Som framgår av figuren motsvarar pensionsutbetalningarna en större andel av avgiftsunderlaget i beräkningarna med 1997 års befolkningsprognos. Detsamma gäller i det fall den årliga tillväxten är 0,5 %.

Som nämnts är medellivslängden högre enligt 1997 års prognos. Med oförändrad pensionsålder ökar antalet pensionärer och därmed utgifterna för ATP-baserade pensioner och för garantipensionen jämfört med kalkyler med 1994 års befolkningsprognos. Inkomstpensionen anpassar sig med viss eftersläpning till den ökade medellivslängden. Den högre medellivslängden innebär att också delningstalet blir högre och individens årspension således lägre. 1997 års prognos innebär också att antalet personer i förvärvsaktiv ålder minskar, vilket ger en sämre försörjningskvot. Eftersom de reformerade pensionsrätterna genom inkomstindex är knutna till genomsnittsinkomstens utveckling i stället för till lönesummans utveckling påverkas de inte direkt av en försämrad försörjningskvot. Detta kommer i stället ske genom den broms av indexeringen som beskrivs i avsnitt 16.2. Någon sådan eventuell bromsning har inte beaktats i de kalkyler som presenteras här.

Figur 36.1 Utbetalad ålderspension i procent av avgiftsunderlaget. Årlig realtillväxt 2 % resp. 0,5 %. 1997 års resp. 1994 års befolkningsprognos

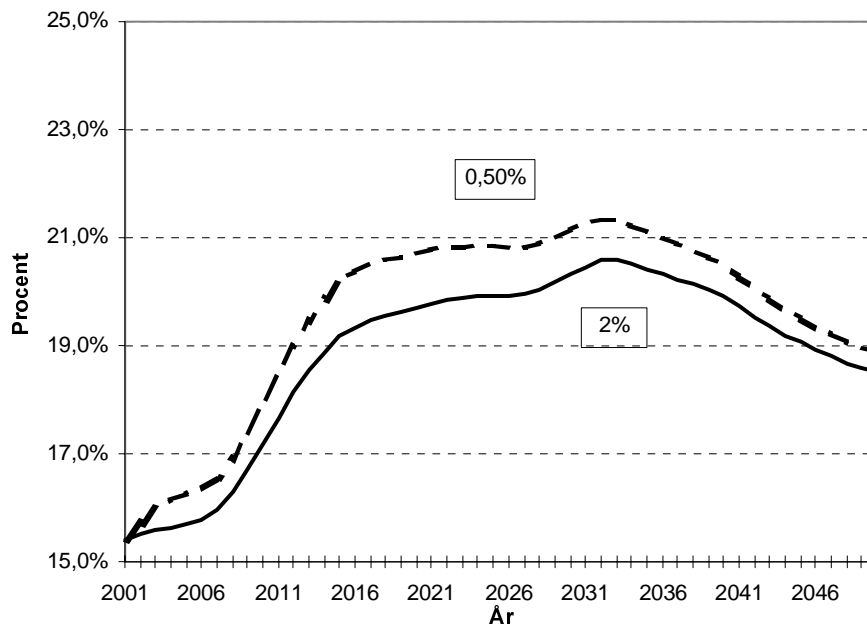

Av figur 36.1 framgår vidare att ålderspensionsutbetalningarna är förhållandevis större i det lägre tillväxtalternativet. Detta beror främst på garantipensionen – med lägre lönetillväxt blir de inkomstgrundade pensionerna lägre och fler pensionärer blir således berättigade till garantipension.

De inkomstgrundade pensionerna anpassar sig tämligen väl till den ekonomiska tillväxtakten, dvs. skillnaden i utbetalningarnas procentandel av avgiftsunderlaget är betydligt mindre om endast den inkomstgrundade pensionen beaktas. Detta framgår av figur 36.2 som visar utgifterna för den inkomstgrundade pensionen som procent av avgiftsunderlaget vid en årlig tillväxt på 2 % respektive 0,5 % och med 1997 års befolkningsprognos som underlag. Inkomstpensionen är knuten till inkomstindexets utveckling såväl under intjänandetiden som under utbetalningstiden. Även utgående ATP-baserade pensioner är följsamhetindexerade och påverkas således av den samhällsekonomiska utvecklingen. Däremot är pensionspoängen för ATP-pension, som tjänas in fram t.o.m. år 2017, prisindexerad och således inte följsam till avgiftsunderlagets utveckling.

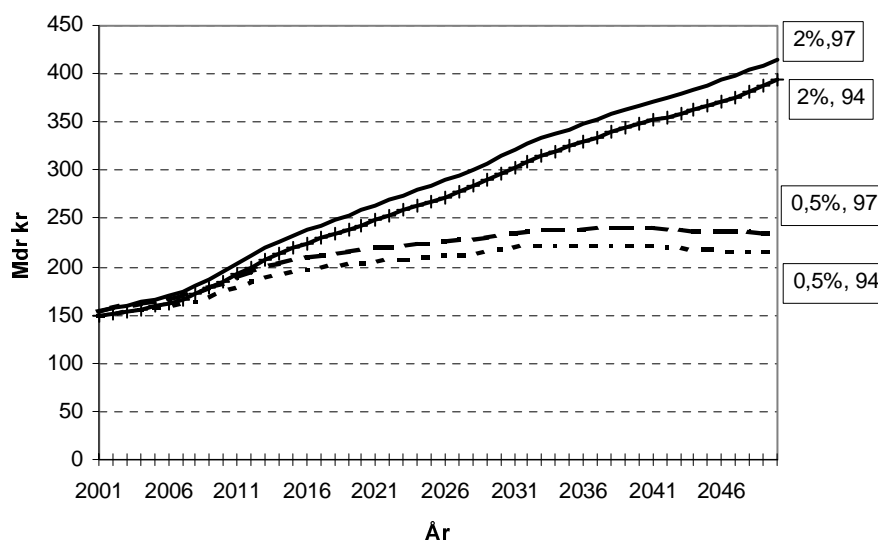
Figur 36.2 Utbetalad inkomstgrundad ålderspension i procent av avgiftsunderlaget. Årlig realltillväxt 2 % resp. 0,5 %. 1997 års befolkningsprognos

Prop. 1997/98:151

I figur 36.3 visas utbetalade pensionsbelopp i miljarder kronor i de fyra olika scenarierna. Jämförelse mellan de två befolkningsprognoserna visar att skillnaden i utbetalda pensionsbelopp är förhållandevis mindre än skillnaden i utbetalningarnas storlek uttryckt som procent av avgiftsunderlaget (jmf figur 36.1). Som redan nämnts förstärks skillnaden i det senare fallet av utvecklingen av försörjningskvoten, dvs. av utvecklingen av antalet förvärvsaktiva i förhållande till antalet pensionärer.

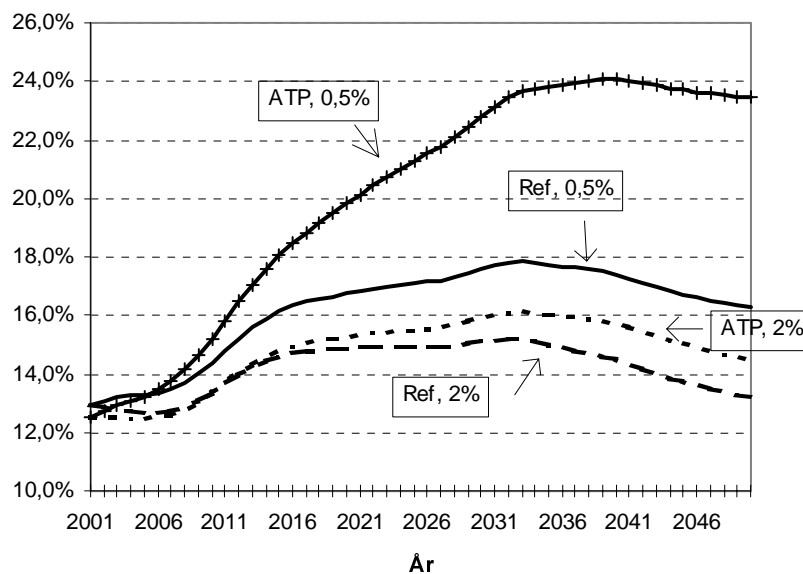
Figur 36.3 Utbetalad ålderspension i miljarder kronor. Årlig realltillväxt 2% respektive 0,5 %. 1997 års resp. 1994 års befolkningsprognos

För att jämföra det reformerade och det nuvarande systemets stabilitet vid förändringar i tillväxten har figur 36.4 tagits fram. I figuren jämförs

utgiftsutvecklingen i det reformerade systemet och i ett bibehållet ATP/folkpensionssystem men med inkomstindexerat förmånstak. Att taket har höjts även inom nuvarande regelsystem innebär således att individens pensionsgrundande inkomst är densamma inom båda systemen. Även ATP-systemet behåller därmed karaktären av ett inkomstrelaterat system, till skillnad mot ett ATP-system med prisindexerat förmånstak. Inom nuvarande regelsystem gäller särskilda skatteregler för pensionärer, vilket gör att bruttoutbetalningarna inte är helt jämförbara i de två systemen. Därför har i stället nettobelopp (belopp efter skatt) räknats fram schablonmässigt. Summa nettoutbetalningarna har satts i relation till lönesumman (brutto, före skatt). Figur 36.4 visar således ålderspensionsutbetalningarna efter skatt i procent av lönesumman för 2 % och 0,5 % årlig tillväxt med 1997 års befolkningsprognos.

Figur 36.4 Utbetalad ålderspension efter skatt i procent av lönesumman. Reformerat system resp. ett ATP/folkpensionssystem med inkomstindexerat förmånstak. Årlig realtillväxt 2 % resp. 0,5 %. 1997 års befolkningsprognos

Inkomstindexeringen inom det reformerade systemet medför att detta är betydligt mer följamt till samhällsekonomin än det prisindexerade ATP-systemet. Detta framgår av figuren. Skillnaden mellan utgiftskvoterna i de två tillväxtalternativen är betydligt mindre för det reformerade systemet än för ATP-systemet.

Vid 0,5 % årlig tillväxt är utgiftskvoten inom ATP-systemet betydligt högre än inom det reformerade systemet vid samma tillväxt. Med 2 % tillväxt ligger utgifterna i de två systemen på ungefär samma nivå. Det reformerade systemet har delvis anpassat sig till den ökade medellivslängden för pensionärer som 1997 års befolkningsprognos innebär. För ATP-systemet innebär en ökad medellivslängd enbart en högre utgiftsnivå – ingen automatisk anpassning av utgiftsnivån sker. Med 1994 års befolkningsprognos som beräkningsunderlag hade därför skillnaden mellan de två systemen varit mindre.

37.1 Förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension

Allmän ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) skall enligt de av riksdagen godkända riktlinjerna för reformering av ålderspensionssystemet ersättas av dels inkomstgrundad ålderspension, dels garantipension. Den inkomstgrundade ålderspensionen ersätter tilläggspension i form av ålderspension och viss del av folkpension i form av ålderspension (30-delad sådan). Garantipensionen ersätter folkpension i form av ålderspension i övrigt och pensionstillskott.

Denna lag innehåller bestämmelser om inkomstgrundad ålderspension. Sådan pension består främst av inkomstpension och premiepension. Under en längre övergångsperiod kommer även tilläggspension att finnas kvar för ålderspensionärer som är födda år 1953 eller tidigare. Sådan pension är också en del av den inkomstgrundade ålderspensionen och regleras i denna lag. Lagen innehåller vidare bestämmelser om premiepension till efterlevande som följer av det frivilliga efterlevandeskydd som är knutet till premiepensionen.

Bestämmelserna om inkomst- och premiepension berör personer som är födda år 1938 eller senare och rätt till tilläggspension enligt denna lag har, under i lagen närmare angivna förutsättningar, den som är född år 1953 eller tidigare. Personer födda åren 1938–1953 kommer alltså att kunna uppbära alla tre pensionerna. Deras pensioner blir dock, som anförts i avsnitt 28, föremål för s.k. tjugondelsinfasing.

Tjugondelsinfasingen innebär att en person som är född år 1938–1953 får såväl inkomst- och premiepension som tilläggspension men till vissa tjugondelar. Hel tilläggspension reduceras med 1/20 för varje helt år som passerat från och med år 1935 till utgången av den pensionsberättigades födelseår samtidigt som hel inkomst- och premiepension reduceras med 1/20 för varje helt år som förflutit från och med året efter födelseåret till utgången av år 1954. Reduceringen görs beträffande tilläggspensionen efter beräkning av den årliga tilläggspensionen. När det gäller inkomst- och premiepensionerna reduceras däremot redan den årligen fastställda pensionsrätten på vilken pensionerna grundas.

Inkomstpension och tilläggspension finansieras inom ramen för ett fördelningssystem vilket innebär att pensionsutgifterna löpande finansieras med avgiftsintäkter men med en mindre buffertfond för utjämning av variationer av utgifter och intäkter mellan olika år. Premiepensionen inklusive det frivilliga efterlevandeskyddet som är knutet till denna, finansieras genom ett premiereservsystem, i lagen benämnt premiepensionssystemet, dit medel motsvarande pensionsrätt för premiepension avsätts löpande och förvaltas för den enskildes räkning.

Lagen är uppdelad i fyra avdelningar. Den första avdelningen behandlar huvudsakligen frågor om vem som är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension och hur sådan pension tjänas in. Den avdelningen är gemensam för fördelningssystemet och premiepensionssystemet. Andra avdelningen avser endast fördelningssystemet. Den innehåller ett kapitel om uttag och beräkning av inkomstpension och ett kapitel om uttag och beräkning av tilläggspension. Tredje avdelningen avser endast premie-

pensionssystemet och innehåller fem kapitel som behandlar förvaltningen av premiepensionskapital, uttag av premiepension, två former av efterlevandeskydd och regler avseende den nya Premiepensionsmyndighetens kostnader. Den sista avdelningen innehåller gemensamma bestämmelser om utbetalning, ändring och överklagande m.m.

Huvuddelen av bestämmelserna i lagen skall träda i kraft den 1 januari 1999. Detta gäller bl.a. intjänandet av pensionsrätt. Tilläggs pension skall liksom tidigare beräknas utifrån intjänade pensionspoäng och bestämmelserna om bl.a. detta har flyttats från AFL till denna lag. Bestämmelserna om tillgodoräknande av pensionspoäng i AFL skall dock fortsätta att gälla för tid före år 1999. Huvuddelen av bestämmelserna om pensionspoäng i AFL skall också fortsätta att tillämpas för personer födda år 1937 eller tidigare. Detta framgår av lagen om införande av denna lag. Utbetalning av pension enligt den nya lagen skall göras först i januari 2001. Reglerna om beräkning och utbetalning av pension träder därför i kraft den 1 januari 2001 då motsvarande regler i AFL skall upphöra att gälla. Förslag om upphävande av reglerna i AFL lämnas dock inte i denna proposition.

I lagen om införande av denna lag finns bestämmelser om upphävande av annan lagstiftning som ersätts med bestämmelser i förevarande lag, bestämmelser om beräkning av pensionsrätt för tid före år 1999 och andra övergångsregler till denna lag. Lagen kompletteras också med en ny lag som innehåller bestämmelser om Premiepensionsmyndighetens tillämpning av försäkringsrörelse- och redovisningsregler. I den lagen finns också närmare bestämmelser om Finansinspektionens tillsyn över myndigheten.

Första avdelningen. Försäkringens omfattning och intjänande av pensionsrätt m.m.

1 kap. Allmänna bestämmelser

Försäkringens omfattning m.m.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om försäkring för inkomstgrundad ålderspension i form av inkomstpension, tilläggs pension och premiepension samt om premiepension till efterlevande.

I denna inledande paragraf anges innehållet i lagen.

Som framgår av den inledande kommentaren har bestämmelserna om tilläggs pension för ålderspensionärer flyttats över från AFL till denna lag. Dessa bestämmelser motsvarar i huvudsak bestämmelserna i AFL. Som framgår av 6 kap. 2 och 9–11 §§ denna lag skall dock tilläggs pensionen ökas med ett belopp som motsvarar folkpension i form av ålderspension beräknad enligt 5 kap. 1 § a) AFL samt, i vissa fall för personer födda åren 1938–1953, ett garantitillägg.

2 § Försäringen och kostnaderna för förvaltningen av den skall finansieras genom ålderspensionsavgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter, allmänna pensionsavgifter enligt lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift och statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:000) om statlig ålderspensionsavgift samt genom avkastning på avgiftsmedel.

Här anges hur pensionsförsäkringen skall finansieras. Motsvarande regler för tilläggspensioneringen finns för närvarande i 19 kap. AFL.

Finansieringen av pensionerna skall ske genom avgifter och avkastningen på influtna medel från dessa avgifter. Även försäkringskassornas och berörda myndigheters kostnader för förvaltning av försäkringen skall bekostas av influtna medel från avgifter och avkastningen av dessa medel.

Bestämmelser om de avgifter som här avses finns i lagen (1981:691) om socialavgifter, lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift och den nya lagen om statlig ålderspensionsavgift. Medel från dessa avgifter förs, såvitt de skall finansiera denna försäkring, dels till Allmänna pensionsfonden för täckande av bl.a. kostnaderna för inkomstpension och tilläggspension, dels till ett konto hos Riksgäldskontoret för tillfällig förvaltning av de medel som skall motsvara de försäkrades pensionsrätt för premiepension. Sedan pensionsrätt för premiepension fastställts för en försäkrad, skall ett belopp motsvarande denna pensionsrätt samt avkastningen från den tillfälliga förvaltningen föras över från kontot hos Riksgäldskontoret till förvaltning i värdepappersfonder eller utländska fondföretag. Om den försäkrade har börjat ta ut pension i form av livränta med garanterade belopp, skall medlen i stället föras över till Premiensionsmyndigheten (se 8 kap. 2 § andra stycket).

Kostnaderna för förvaltningen av inkomstpension och tilläggspension skall belasta AP-fonden och delvis täckas genom minskning av tillgodoräknad sammanlagd pensionsrätt för inkomstpension (pensionsbehållningarna). Detta skall ske i samband med årlig inkomstindexering av pensionsbehållningarna (se 5 kap. 7 §).

Premiepensionssystemet skall, som anförs bl.a. i avsnitt 23, vara självfinansierat. Försäkringsgivare för premiepensionssystemet är Premiensionsmyndigheten. Denna myndighets kostnader skall i princip täckas genom årliga avgifter som dras från tillgodohavandena på samtliga premiepensionskonton (se 11 kap. 1 §). Vissa kostnader inom premiepensionssystemet skall bäras av respektive berörd individ (se 11 kap. 2 §).

Även fondförvaltarnas kostnader skall bäras av de försäkrade. Fondförvaltarna tar ut ersättning för förvaltningen direkt ur fonden. Detta minskar fondens värde och därmed värdet på de andelar i fonden som Premiensionsmyndigheten förvärvat för en försäkrads räkning.

3 § Inkomstpension och premiepension skall beräknas utifrån de pensionsrätter för respektive pension som fastställts för en försäkrad. Tilläggspension skall beräknas utifrån de pensionspoäng som tjänats in av en försäkrad. Pensionsrätt och pensionspoäng skall fastställas årligen och grundas på de inkomster och andra belopp som är pensionsgrundande enligt denna lag. Inkomstpensionens storlek är också beroende av den allmänna inkomstutvecklingen och storleken av premiepensionen är beroende av värdeutvecklingen på de medel som fonderats. Tilläggspensionens storlek är vidare genom följsamhetsindexering beroende av den allmänna inkomstutvecklingen.

I denna paragraf anges att inkomstpension och premiepension skall baseras på de pensionsrätter som har fastställts för en försäkrad. Pensionsrätt skall i sin tur beräknas på ett underlag bestående av pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp. I paragrafen anges också

att tilläggspension skall baseras på intjänade pensionspoäng. Dessa poäng skall, liksom pensionsrätt, fastställas årligen men skall endast beräknas på pensionsgrundande inkomster och den antagna framtida inkomst som ligger till grund för beräkning av förtidspension enligt 13 kap. 2 § AFL. Detta överensstämmer med vad som gäller för pensionspoäng enligt AFL. Såväl pensionsrätt som pensionspoäng beräknas på ett underlag som är maximerat till 7,5 gånger inkomstbasbeloppet (det s.k. intjänandetaket). Till skillnad från vad som gäller för inkomst- och premiepension är det inte vad som fastställts som är av betydelse för tilläggspensionen utan vad som tjänats in. Vid uttag av pension då pensionspoängen inte är känd för föregående år kommer emellertid tilläggspensionen att beräknas endast på fastställda pensionspoäng. När den intjänade pensionspoängen senare blivit fastställd skall tilläggspensionen i förekommande fall ändras och en eventuell tilläggsutbetalning för retroaktiv tid göras.

Vilka inkomster som är pensionsgrundande och hur pensionsgrundande inkomst skall beräknas anges i 2 kap. I 3 kap. finns angivet under vilka förutsättningar en försäkrad skall tillgodoräknas andra pensionsgrundande belopp och hur dessa skall beräknas. Beräkning och fastställande av pensionsrätt och pensionspoäng regleras i 4 kap. Där finns också bestämmelser om tillgodoräknande av vårdår. I lagen om införande av denna lag finns bestämmelser om bl.a. beräkning och fastställande av pensionsgrundande belopp och pensionsrätt för tid före ikraftträdandet av denna lag.

Sista meningen, som såvitt avser inkomstpensionen formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*, anger att pensionerna inte bara påverkas av den pensionsrätt respektive pensionspoäng individen har tjänat in utan också av vissa andra förhållanden. Inkomstpensionens nivå påverkas framför allt av ett inkomstindex (se 5 §) som avser att spegla den allmänna inkomstutvecklingen i samhället. Hur detta sker framgår av 5 kap. Premiépensionens storlek är beroende av värdeförändringarna på de medel som fonderats för de enskildas räkning. Tilläggspensionen följsamhetsindexeras fr.o.m. årsskiftet efter det år då den pensionsberättigade fyller 65 år. Detta gäller oavsett om den tagits ut eller inte (se 6 kap. 4 §).

4 § Försäkrade för inkomstgrundad ålderspension är dels svenska medborgare, dels personer som utan att vara svenska medborgare är bosatta i Sverige.

Utländska sjömän på svenska handelsfartyg är försäkrade för inkomstgrundad ålderspension även om de inte är bosatta i landet.

En person som uppbär förtidspension som har beräknats enligt 13 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring är alltid försäkrad för inkomstgrundad ålderspension beräknad på denna förtidspension.

I avvaktan på att frågan om vilka som bör vara försäkrade bereds vidare har i denna lag införts bestämmelser som i princip motsvarar de som avser försäkringen för tilläggspension enligt AFL. Enligt denna lag kan dock även en person som inte längre är försäkrad erhålla pension varför bestämmelsen i AFL om att den som tillgodoräknats pensionspoäng alltid är försäkrad för tilläggspension inte har någon motsvarighet här.

I *första stycket* av denna paragraf anges två huvudgrupper som är försäkrade för inkomstgrundad ålderspension. Den första är svenska med-

borgare och den andra är personer som inte är svenska medborgare men som är bosatta i Sverige. Av 7 § följer att även vissa personer som inte faktiskt är bosatta här ändå vid tillämpning av lagen skall anses vara det.

Andra och tredje stycket innehåller bestämmelser rörande utländska sjömän på svenska handelsfartyg och personer som uppbär förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 § AFL. Den senare gruppen är inte uttryckligen omnämnd i motsvarande bestämmelse i AFL men omfattas ändå av försäkringen för tilläggspension på grund av den tidigare nämnda bestämmelsen att alla som tidigare har tillgodoräknats pensionspoäng är försäkrade för tilläggspension.

På grund av Sveriges medlemskap i EU gäller vissa andra regler om vem som omfattas av svensk lagstiftning om social trygghet än som direkt följer av denna lag. Denna fråga har dock behandlats utförligt i avsnitt 7 och kommenteras därför inte närmare här.

I denna lag finns vidare särskilda föreskrifter som innebär att personer i olika åldersgrupper inte är berättigade till viss pension eller berättigad till sådan pension endast i begränsad utsträckning.

Indexering

5 § Vissa beräkningar enligt denna lag skall göras med ledning av ett *inkomstindex*. Detta index skall visa den relativa förändringen av genomsnittet av de försäkrades årliga pensionsgrundande inkomster utan den begränsning som anges i 2 kap. 1 § andra stycket, efter avdrag för allmän pensionsavgift, och de försäkrades årliga inkomster i form av förtidspension, vilka har uppburits av dem som under inkomståret har fyllt minst 16 år och högst 64 år.

Förändringen av indextalet mellan två på varandra följande år skall motsvara den beräknade årliga relativa förändringen av de inkomster som anges i första stycket under en period av tre år före det år inkomstindexet avser. Vid beräkningen av inkomsterna skall den årliga förändringen i det allmänna prisläget räknat från juni månad till juni månad under samma period frånräknas. Det framräknade värdet skall därefter omräknas med förändringen i det allmänna prisläget i juni månad två år före det år indexet avser och det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det året.

Regeringen skall för varje år fastställa inkomstindexet efter det att det har beräknats av Riksförsäkringsverket. För år 1999 skall inkomstindexet vara lika med 100,00.

I paragrafens *första stycke* anges att vissa beräkningar skall göras med ledning av ett inkomstindex. Indexet skall visa den procentuella förändringen av de försäkrades årliga inkomster. I första stycket andra meningen, som formulerats efter förslag av *Lagrådet*, anges att de inkomster som ligger till grund för beräkningen av förändringen skall antingen vara av sådant slag att de till sin natur är pensionsgrundande eller också skall de utges i form av förtidspension. Vid beräkningen av genomsnittet av de inkomster som i sig är pensionsgrundande skall avdrag för den allmänna pensionsavgiften ha gjorts. Det finns inte någon övre gräns för de inkomster som skall ingå i beräkningen vilket innebär att även inkomster som överstiger 7,5 inkomstbasbelopp räknas med vid beräkningen av inkomsterna. Beräkningen skall endast omfatta inkomster som uppburits av personer som under det aktuella året fyllt 16 år men inte 65 år eller mer.

Av *andra stycket* framgår att indexuppräkningsen består av två delar. Den ena delen utgörs av den procentuella förändringen i det angivna inkomstvärdet justerat för förändringar i det allmänna prisläget räknat från juni månad till juni månad respektive år. Förändringen beräknas som den genomsnittliga årliga förändringen av det angivna inkomstvärdet under en period av tre år före det år inkomstindexet avser dvs. mätningen sker med utgångspunkt i det genomsnittliga inkomstunderlaget fyra år före det år indextalet avser. Den andra delen av indexuppräkningsen avser förändringen i det allmänna prisläget mellan juni månad två år före det år indextalet avser fram till juni månad ett år senare. Detta innebär att indextalet för år 2000 fastställs genom att 1999 års indextal uppräknas med dels den prisjusterade årliga inkomstutvecklingen mellan år 1996 och år 1999, dels med prisförändringen mellan juni år 1998 och juni år 1999.

I paragrafens *tredje stycke* fastslås att det är regeringen som varje år skall fastställa inkomstindexet. Beräkningen av indexet görs av Riksförsäkringsverket. Indexvalet för år 1999 är dock angivet till 100,00 direkt i lagtexten.

6 § Regeringen skall för varje år fastställa ett inkomstbasbelopp. Inkomstbasbeloppet skall för år 2001 motsvara det för det året fastställda förhöjda prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. För år därefter skall inkomstbasbeloppet räknas om med förändringen av inkomstindex för det år inkomstbasbeloppet skall avse i förhållande till inkomstindex för året dessförinnan. Det omräknade beloppet skall avrundas till närmaste hundratal kronor.

Förutom att inkomstindex skall användas för vissa beräkningar skall även i vissa fall ett inkomstbasbelopp användas. Detta gäller beräkning av det s.k. intjänandetaket som summan av en försäkrads pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp inte kan överstiga och det enhetliga belopp som kan tillgodoräknas försäkrade föräldrar till små barn. Det förvärvsvillkor som en pensionsberättigad måste uppfylla för att pensionsrätt beräknad på pensionsgrundande belopp för pliktjämsgöring och pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn skall ligga till grund för beräkning av en pensionsutbetalning är också kopplat till inkomstbasbeloppet.

I denna paragraf anges dels att inkomstbasbeloppet skall fastställas årligen av regeringen, dels att beloppet skall räknas om med förändringen av inkomstindex. Av lagen om införande av denna lag följer att det första år inkomstbasbeloppet skall fastställas för år 2002. Inkomstbasbeloppet för år 2001 följer av förevarande paragraf och skall för det året motsvara det förhöjda prisbasbeloppet enligt AFL. För år därefter skall det räknas om med förändringarna av inkomstindex.

Definitioner m.m.

7 § En försäkrad som lämnar Sverige skall vid tillämpningen av denna lag fortfarande anses vara bosatt i landet om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år.

Den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning anses också bosatt i Sverige under hela utställningstiden även om den är avsedd att vara längre än ett år. Detta gäller även medföljande make samt barn som inte fyllt 18 år. Med make

likställs den som utan att vara gift med den utsände lever tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn.

I denna paragraf anges att en person som inte faktiskt är bosatt i landet i vissa situationer ändå skall anses vara det vid tillämpning av denna lag. Detta innebär att när det i lagen uppställs ett krav på bosättning i landet, t.ex. för att en utländsk medborgare skall vara försäkrad för inkomstgrundad ålderspension eller för att en förälder skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 10 §, skall den som uppfyller kraven i denna paragraf anses vara bosatt här.

I *första stycket* föreskrivs att en försäkrad som lämnar Sverige fortfarande skall anses vara bosatt här om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Denna bestämmelse har sin motsvarighet i 1 kap. 3 § första stycket AFL.

I *andra stycket* anges att den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning normalt skall anses bosatt i Sverige under hela utsändningstiden. Detta gäller även vissa i paragrafen närmare angivna personer som följer med den utsände. Bestämmelsen motsvarar 1 kap. 3 § fjärde stycket AFL i nu föreslagen lydelse. Det bemyndigande för regeringen att föreskriva annat som fanns i AFL har efter påpekande från *Lagrådet* tagits bort, se närmare avsnitt 7.

8 § I denna lag avses, där inte annat föreskrivs, med

1. år: kalenderår,
2. månad: kalendermånad,
3. intjänandeår: det kalenderår en inkomst som är pensionsgrundande har uppburits respektive det kalenderår för vilket ett annat pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst skall fastställas, och
4. fastställelseår: kalenderåret efter intjänandeåret.

Om en inkomst som är pensionsgrundande har uppburits under ett beskattningsår som inte sammanfaller med kalenderår skall den inkomsten anses ha uppburits under kalenderåret närmast före taxeringsåret.

Första stycket punkterna 1 och 2 i denna paragraf motsvarar 20 kap. 1 § första stycket AFL.

I *punkterna 3 och 4* har begreppen intjänandeår och fastställelseår definierats. När det gäller pensionsgrundande inkomst är intjänandeåret i princip detsamma som beskattningsåret. Med fastställelseår avses året efter intjänandeåret, dvs. detsamma som taxeringsåret när det gäller pensionsgrundande inkomster. Det är under slutet av detta år pensionsrätt för intjänandeåret tidigast kan fastställas.

Eftersom pensionsrätt räknas endast för hela kalenderår och den pensionsgrundande inkomsten grundar sig på taxeringen har i *andra stycket* angetts att inkomster som har uppburits under ett beskattningsår som inte sammanfaller med ett kalenderår skall anses uppburna under kalenderåret närmast före taxeringsåret. För andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst motsvarar intjänandeåret det kalenderår för vilket ett sådant belopp skall beräknas enligt bestämmelserna 3 kap.

9 § Med sjöman avses i denna lag en arbetstagarare som enligt sjömanslagen (1973:282) anses som sjöman.

Med anställning på ett svenskt handelsfartyg likställs anställning på ett utländskt handelsfartyg som en svensk redare hyr i huvudsak obemannat, om anställningen sker hos denne eller någon av honom anlitad arbetsgivare. Hyrs ett svenskt handelsfartyg ut till en utländsk redare i huvudsak obemannat, skall bestämmelserna om sjömän på svenska handelsfartyg i denna lag tillämpas endast om anställningen sker hos fartygets ägare eller någon av denne anlitad arbetsgivare.

Innehållet i denna bestämmelse motsvarar till stora delar bestämmelserna i 20 kap. 1 § andra och tredje styckena AFL.

10 § Vad som i denna lag föreskrivs om förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall också gälla sjukbidrag enligt samma lag.

I denna paragraf anges att vad som i lagen föreskrivs om förtidspension enligt AFL också skall gälla sjukbidrag enligt nämnda lag. Detta gäller framför allt tillgodoräknande av ett pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 4 §.

2 kap. Pensionsgrundande inkomst

1 § *Inkomster av anställning* enligt 3–5 §§ samt *inkomster av annat förvärvsarbete* enligt 6–8 §§ är pensionsgrundande om inte annat föreskrivs i 9–17 §§. Sådana inkomster skall beräknas enligt 18–22 §§ och var för sig avrundas till närmaste lägre hundratal kronor. Summan av en försäkrads inkomster av anställning och inkomster av annat förvärvsarbete under ett år utgör den försäkrades *pensionsgrundande inkomst* det året.

Vid beräkning av en försäkrads pensionsgrundande inkomst skall det bortses från inkomster av anställning och inkomster av annat förvärvsarbete till den del summan av dessa överstiger sju och en halv gånger det för intjänandeåret gällande inkomstbasbeloppet. Sådana belopp som det skall bortses ifrån skall i första hand räknas av från den försäkrades inkomster av annat förvärvsarbete.

Den pensionsrätt som för ett visst år skall tillgodoräknas en försäkrad inom det reformerade ålderspensionssystemet skall som tidigare angetts grundas på dels dennes pensionsgrundande inkomster under samma år, dels andra pensionsgrundande belopp som den försäkrade skall tillgodoräknas för det året. Detta kapitel innehåller regler om vilka inkomster som till sin art är pensionsgrundande samt hur dessa skall beräknas och sammanläggas till en total pensionsgrundande inkomst. I nästa kapitel finns motsvarande bestämmelser när det gäller andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst.

Pensionsrätt skall tillgodoräknas på grundval av inkomster av anställning, uppdrag och annat förvärvsarbete enligt samma principer som enligt AFL. Huvudprincipen skall vara att pensionsrätt skall grundas på inkomst av förvärvsarbete och att inkomster av andra slag inte är pensionsgrundande. Inkomst av kapital kan alltså inte grunda rätt till pension. De pensionsgrundande inkomsterna skall – på samma sätt som enligt nuvarande regler i AFL – hänföras till antingen inkomster av anställning eller inkomster av annat förvärvsarbete. Detta framgår av *första stycket* i denna inledande paragraf som anger att inkomster av anställning

och inkomster av annat förvärvsarbete är pensionsgrundande enligt 3–5 §§ respektive 6–8 §§. Detta gäller dock inte om annat föreskrivs i därpå följande paragrafer. Bestämmelserna om vad som är pensionsgrundande inkomst av anställning respektive av annat förvärvsarbete motsvarar i huvudsak 11 kap. 2 och 3 §§ AFL och har, om inte annat anges, samma innebörd som nämnda bestämmelser i den lagen. Inkomsterna skall beräknas enligt 18–22 §§ och var för sig avrundas till närmaste lägre hundratal kronor.

Liksom enligt AFL utgörs en försäkrads pensionsgrundande inkomst enligt denna lag av summan av en försäkrads inkomster av anställning och inkomster av annat förvärvsarbete upp till ett visst belopp. Summan av den försäkrades inkomster av anställning skall därvid avrundas till närmast lägre hundratal kronor och detsamma gäller summan av hans eller hennes inkomster av annat förvärvsarbete. För den som har inkomster överstigande det i *andra stycket* angivna högsta pensionsgrundande beloppet, skall den del av inkomsterna som överstiger beloppet i första hand avräknas från inkomster av annat förvärvsarbete. Den del av denna inkomst som skall grunda rätt till pension kan därvid komma att avse ett belopp som inte är jämnt delbart med 100. Även detta överensstämmer med vad som gäller enligt AFL. Däremot är inkomsterna, till skillnad från vad som hittills gällt enligt AFL, pensionsgrundande från "första kronan". Vid smärre inkomster skall dock pensionsgrundande inkomst inte fastställas (se 2 §).

Det högsta belopp som avses i *andra stycket* (det s.k. intjänandetaket) skall motsvara sju och en halv gånger det inkomstbasbelopp som gäller för intjänandeåret. Något sådant basbelopp kommer dock inte att finnas förrän år 2001. Av bestämmelser i lagen om införande av denna lag följer att intjänandetaket dessförinnan skall motsvara sju och en halv gånger det för intjänandeåret gällande förhöjda prisbasbeloppet enligt AFL.

Som *Lagrådet* påpekat används i lagen, om inte annat särskilt anges, begreppet pensionsgrundande inkomst för inkomster som i sig är pensionsgrundande men efter begränsning till nämnda intjänandetak. Som tidigare sagts består den pensionsgrundande inkomsten av dels inkomster av anställning, dels inkomster av annat förvärvsarbete. För att tydliggöra att dessa senare begrepp avser inkomster som i sig är pensionsgrundande sedan dessa beräknats enligt bestämmelserna i 18–22 §§ (och alltså minskats med debiterad allmän pensionsavgift) men utan någon begränsning av intjänandetaket har en smärre justering gjorts i paragrafen. När det däremot i t.ex. 2 § *andra stycket* anges att summan av de inkomster som är pensionsgrundande skall ha uppgått till ett visst belopp åsyftas inkomster som i sig är pensionsgrundande och utan avdrag för allmän pensionsavgift.

2 § För varje år som en person har varit försäkrad enligt 1 kap. 4 § första eller *andra stycket* och har haft inkomster som är pensionsgrundande, skall hans eller hennes pensionsgrundande inkomst fastställas. Detta gäller dock endast om summan av de inkomster som är pensionsgrundande uppgått till minst 24 procent av det för intjänandeåret gällande prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Fastställande enligt första stycket skall inte göras för år före det år då den försäkrade fyllt 16 år. För det år då den försäkrade har avlidit skall pensionsgrundande inkomst inte fastställas i annat fall än om överföring

av pensionsrätt för premiepension till den avlidnes make skall göras för det året. För den som är född år 1937 eller tidigare skall pensionsgrundande inkomst inte heller fastställas för år efter det då den försäkrade har fyllt 64 år eller för tidigare år under vilket han eller hon hela året har uppburit hel ålderspension enligt denna lag eller enligt lagen om allmän försäkring.

I denna paragraf anges förutsättningarna för att pensionsgrundande inkomst skall fastställas för en försäkrad. Delvis motsvarar bestämmelsen 11 kap. 1 § andra stycket AFL.

Som framgår av *första stycket* skall en persons pensionsgrundande inkomst fastställas för varje år personen har haft inkomster som är pensionsgrundande om han eller hon då varit försäkrad enligt 1 kap. 4 § första eller andra stycket. Detta gäller svenska medborgare, andra som är bosatta här och vissa utländska sjömän. I 1 kap. 7 § finns bestämmelser som innebär att en person som inte är bosatt i Sverige ändå i detta sammanhang skall anses vara det varför han eller hon kommer att anses som försäkrad enligt förstnämnda bestämmelser. Även för en sådan person skall eventuell pensionsgrundande inkomst fastställas. Till följd av rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen gäller också vissa avvikande regler (se avsnitt 7).

För den som omfattas av försäkringen för inkomstgrundad ålderspension enbart på grund av bestämmelsen i 1 kap. 4 § tredje stycket skall däremot inte bestämmas någon pensionsgrundande inkomst. (En sådan person är försäkrad enbart för inkomstgrundad ålderspension grundad på förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 § AFL och skall därför bara tillgodoräknas pensionsrätt på pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 4 § och/eller pensionspoäng enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 9 §.)

En allmän förutsättning för att beslut om en försäkrads pensionsgrundande inkomst skall meddelas är att de inkomster ett år som är pensionsgrundande sammanlagt uppgått till minst 24 % av det för året gällande prisbasbeloppet. Denna gräns motsvarar gränsen för när inkomstdeklaration ska lämnas och är, som anges i avsnitt 8.3, huvudsakligen administrativt motiverad. Det är inte det förhöjda prisbasbeloppet som skall användas vid beräkningen utan det något lägre belopp som fastställs enligt 1 kap. 6 § andra stycket AFL. Vidare är det summan av de inkomster som är pensionsgrundande som minst skall uppgå till 24 % av prisbasbeloppet. Till följd av avdrag för allmän pensionsavgift enligt 21 eller 22 § kan däremot den pensionsgrundande inkomsten komma att understiga detta belopp. Likaså kan till följd av bristande avgiftsbetalning den pensionsgrundande inkomst på vilken pensionsrätt skall beräknas komma att understiga detta belopp (se avsnitt 13.5).

I *andra stycket* anges att, i likhet med vad som gäller pensionsgrundande inkomst enligt AFL, pensionsgrundande inkomst inte skall fastställas för år före det då den försäkrade fyllt 16 år. Detsamma gäller andra pensionsgrundande belopp (3 kap. 2 §) och därmed även pensionsrätt. Vidare föreskrivs i andra stycket att pensionsgrundande inkomst normalt inte skall fastställas för det år då en person har avlidit. Detta gäller dock inte om överföring skall göras av den pensionsrätt för premiepension som

skall fastställas för den försäkrade. Sådan överföring skall även kunna avse det år då den försäkrade har avlidit, om inte maken eller maken till vilken överföring skall ske har avlidit samma år, och det förutsätter att pensionsgrundande inkomst fastställs för det året. Enligt 4 kap. 1 § första stycket skall dock i en sådan situation endast pensionsrätt för premiepension fastställas men inte pensionsrätt för inkomstpension. I andra och tredje styckena i samma paragraf föreskrivs särskilt att inte heller pensionspoäng skall fastställas för dödsfallsåret och att vårdår inte skall tillgodoräknas för sådant år.

För den som är född år 1937 eller tidigare skall pensionsgrundande inkomst inte heller fastställas för år efter det då denne har fyllt 64 år. En sådan person kan endast erhålla tilläggs pension och sådan pension kan, liksom enligt AFL, inte tjänas in efter 64 års ålder. För en sådan person skall, i enlighet med vad som gäller enligt nuvarande regler i 11 kap. 1 § AFL, inte heller pensionsgrundande inkomst fastställas för år då den försäkrade har uppburit hel ålderspension hela året. Något undantag för fastställande av pensionsgrundande inkomst för år under vilket en försäkrad har uppburit hel ålderspension finns däremot inte såvitt gäller dem som är födda år 1938 eller senare. Till följd härav föreslås också att den avgiftsbefrielse som förelegat under sådan tid upphävs för personer som är födda 1938 eller senare (se 3 kap. 3 § tredje stycket SAL).

Lagrådet har inte granskat den slutliga utformningen av andra stycket.

Inkomster av anställning och inkomster av annat förvärvsarbete

Inkomster av anställning

3 § Lön eller annan ersättning i pengar eller annan skattepliktig förmån som en försäkrad har fått som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst, är pensionsgrundande som inkomst av anställning. Med lön likställs kostnadsersättning som inte undantas vid beräkning av skatteavdrag enligt 8 kap. 19 eller 20 § skattebetalningslagen (1997:483). Sådan skattepliktig intäkt i form av rabatt, bonus eller annan förmån som har utgetts på grund av kundtrohet eller liknande, skall också anses som inkomst av anställning, om den som slutligt har stått för de kostnader som ligger till grund för förmånen är någon annan än den som är skattskyldig för förmånen.

Ersättning i pengar eller annan skattepliktig förmån för utfört arbete, dock inte pension, samt tillfällig förvärvsinkomst av verksamhet som inte bedrivits självständigt är pensionsgrundande som inkomst av anställning, även om mottagaren inte har varit anställd hos den som betalat ut ersättningen. Den som har utfört arbetet likställs i sådana fall med en arbetstagare och den som betalat ut ersättningen med en arbetsgivare.

I 6 § andra stycket, 7 §, 8 § och 10 § andra stycket finns bestämmelser om att ersättning för utfört arbete som avses i första och andra styckena i vissa fall inte skall anses som inkomst av anställning.

Första stycket i denna paragraf motsvarar 11 kap. 2 § första stycket första–tredje meningarna AFL.

Annan ersättning i pengar är sådan ersättning som inte kan betecknas som lön, exempelvis den del av ett avgångsvederlag som överstiger vad som kan anses som ersättning för lön under normal uppsägningstid och som utbetalas direkt från arbetsgivaren och inte från en försäkringsgivare. Sådana vederlag har så gott som alltid sin grund i ett anställningsförhållande och kommer därför regelmässigt att vid taxeringen bedömas som inkomst av tjänst. Enligt de principer som gäller fr.o.m. år

1991 utgör ersättningar av detta slag underlag för socialavgifter. Detta påpekades av skatteutskottet vid behandlingen av prop. 1990/91:54 om kvarvarande frågor i reformeringen av inkomst- och företagsbeskattningen (bet. 1990/91:SkU10 s. 166–167). I betänkandet föreslog utskottet i förtydligande syfte en ändring i 2 kap. 3 § lagen om socialavgifter, vilken godkändes av riksdagen (rskr. 1990/91:106).

Med kostnadsersättning avses en särskild ersättning som betalas ut vid sidan av lönen för att täcka kostnader som arbetstagaren har i tjänsten. Traktaments- och resekostnadsersättning i tjänsten till den del den inte är avdragsgill enligt bestämmelserna i kommunalskattelagen (1928:370) är exempel på sådan kostnadsersättning som skall likställas med lön och därmed bli pensionsgrundande.

Skattepliktig inkomst av tjänst i form av rabatt, bonus eller annan förmån som utges på grund av kundtrohet eller liknande skall alltid anses som inkomst av anställning om den som slutligt har stått för de kostnader som ligger till grund för förmånen är någon annan än den som är skattskyldig för förmånen. Med rabatt eller annan bonus avses alla former av rabatter, t.ex. både sådana som ges i samband med inköpet och sådana som ges i efterhand antingen i pengar eller på annat sätt. Ett ytterligare krav uppställs dock, nämligen att förmånen utges på grund av kundtrohet eller liknande. Som exempel kan nämnas trohetsbonussystemen inom flyg- och hotellbranschen samt olika former av introduktionserbudanden där en viss extra bonusförmån ges om man blir kund hos ett visst företag. Med att någon slutligt har stått för kostnaderna avses i detta sammanhang t.ex. det fallet att en arbetsgivare betalar en tjänsteresa eller ett hotellrum men det är resenären eller gästen som får någon form av rabatt eller bonus. Däremot är bestämmelsen inte tillämplig om en anställd får en viss rabatt vid privata inköp och rabatten inte betalas av någon annan än rabattutgivaren. De kostnader som ligger till grund för förmånen är då den anställdes egna inköp. I sådant fall kan rabatten dock vara skattepliktig intäkt av tjänst och pensionsgrundande som inkomst av anställning om förmånen är att anse som ersättning för arbete (jfr prop. 1996/97:19).

I *andra stycket* anges att ersättning i pengar eller annan skattepliktig förmån för utfört arbete, dock inte pension, samt tillfällig förvärvsinkomst av verksamhet som inte bedrivs självständigt är pensionsgrundande som inkomst av anställning även om mottagaren inte är anställd hos den som utger ersättningen. Detta motsvarar vad som föreskrivs i 11 kap. 2 § första stycket q AFL och del av 3 kap. 2 § andra stycket AFL till vilken andra stycket av förstnämnda paragraf hänvisar. Med sådana ersättningar och förmåner som anges i denna bestämmelse avses dels uppdragsinkomster, dels sådana inkomster som genom skattereformen år 1991 och det utvidgade arbetsgivarbegreppet blev avgiftsbelagda. Avgörande för om sådan tillfällig förvärvsinkomst som anges i bestämmelsen skall räknas som inkomst av anställning eller som inkomst av annat förvärvsarbete är om den kan härledas ur ett uppdragsförhållande eller inte. Denna bestämmelse tar endast sikte på sådan tillfällig inkomst som skall beskattas i inkomstslaget tjänst. När ett anställnings- eller uppdragsförhållande kan anses föreligga skall ersättningen vara pensionsgrundande som inkomst av anställning. Om den prestation som utgör grund för ersättningen inte kan anses ha skett

inom ramen för någon annans verksamhet utan inom ramen för självständigt bedriven verksamhet, skall ersättningen vara pensionsgrundande som inkomst av annat förvärvsarbete.

Flertalet bidrag och ersättningar som enligt 11 kap. 2 § första stycket a–s AFL skall anses som pensionsgrundande inkomst av anställning har reglerats i 5 §. Av lagtekniska skäl har dock sådana ersättningar som avses i 11 kap. 2 § första stycket o (s.k. Marie Curie-stipendier), q och s (tillfälliga förvärvsinkomster av verksamhet som inte bedrivs självständigt och ersättning från semesterkassa) AFL inte förts in i 5 §. För sådana ersättningar skall nämligen samtliga arbetsgivaravgifter – till skillnad från vad som gäller för ersättningar enligt de övriga punkterna i 11 kap. 2 § första stycket a–s – betalas av den som utgett ersättningen. Förflyttningen av punkten q till förevarande paragraf innebär att sådana inkomster blir pensionsgrundande i det reformerade systemet endast om de under ett år uppgått till 1 000 kr (jfr 9 § 1). Vad gäller punkterna o och s, se 4 § respektive 7 §.

En ersättning som enligt denna paragraf skulle hänföras till inkomst av anställning skall i vissa fall, med hänsyn till de rättsverkningar som följer med A- och F-skattsedlarna, i stället utgöra pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete. I *tredje stycket* hänvisas därför till bestämmelserna i 7 §. En hänvisning görs också till 6 § andra stycket, 8 § och 10 § andra stycket där det finns särbestämmelser om att vissa ersättningar som annars skulle vara inkomster av anställning i stället skall räknas som inkomster av annat förvärvsarbete.

4 § Som pensionsgrundande inkomst av anställning räknas även stipendium som enligt punkt 12 sjunde stycket av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370) skall tas upp som intäkt av tjänst, om stipendiet har betalats ut av en fysisk person bosatt i Sverige eller av en svensk juridisk person. Den som har betalat ut ett sådant stipendium anses som arbetsgivare.

Denna paragraf motsvarar 11 kap. 2 § första stycket o AFL. Där anges att forskarstipendium (Marie Curie-stipendium) som utges direkt eller indirekt av Europeiska gemenskaperna och som utbetalas av fysisk person bosatt i Sverige eller svensk juridisk person räknas som inkomst av anställning (jfr 6 § punkt 6). Den som betalar ut sådant stipendium skall betala fulla arbetsgivaravgifter. Härigenom skiljer sig dessa inkomster från de inkomster som anges i 5 § för vilka skall betalas statliga ålderspensionsavgifter. På grund härav och då stipendier normalt sett inte är pensionsgrundande inkomst av anställning – till skillnad från den tidigare punkten s (ersättning från semesterkassa) i 11 kap. 2 § första stycket AFL – regleras dessa här i en separat paragraf.

5 § Som pensionsgrundande inkomst av anställning räknas vidare

1. sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring samt sjukpenning enligt lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som utgetts enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen har trätt i stället för en försäkrads inkomst som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst,
2. föräldrapenningförmåner enligt lagen om allmän försäkring,
3. ersättning enligt lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård,

4. ersättning som en allmän försäkringskassa har utgett enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,
5. livränta enligt 4 kap. lagen om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av den lagen,
6. delpension enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
7. vårdbidrag enligt 9 kap. 4 och 4 a §§ lagen om allmän försäkring, i den utsträckning bidraget inte är ersättning för merkostnader,
8. dagpenning från arbetslöshetskassa,
9. statsbidrag till arbetslösa som tillskott till deras försörjning när de startar egen näringsverksamhet,
10. utbildningsbidrag i form av dagpenning under arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering samt ersättning vid generationsväxling,
11. utbildningsbidrag för doktorander,
12. korttidsstudiestöd och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973:349),
13. vuxenstudiebidrag enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa samt särskilt utbildningsbidrag,
14. timersättning vid vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvox),
15. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, samt
16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen så föreskriver.

De socialförsäkringsersättningar m.m. som enligt nuvarande regler är pensionsgrundande som inkomst av anställning enligt AFL skall anses vara pensionsgrundande inkomster av anställning även i det reformerade systemet. Motsvarigheter till punkterna i denna paragraf finns nu i 11 kap. 2 § första stycket a–r AFL, med undantag för punkterna o och q. Punkten q föreslås bli införd i den nya 3 § och punkten o i den nya 4 §.

Punkten c i 11 kap. 2 § första stycket AFL om vårdbidrag har i denna paragraf kompletterats på så sätt att även vårdbidrag som utges med stöd av 9 kap. 4 a § AFL skall vara pensionsgrundande inkomst av anställning.

Den tidigare punkten s i 11 kap. 2 § första stycket AFL – ersättning från semesterkassa – skall alltid anses som inkomst av anställning även om mottagaren vid utbetalningen av ersättningen innehar en F-skattsedel (jfr 7 §). Ersättning från semesterkassa är sådan ersättning som avses i 3 § andra stycket. Någon motsvarighet till punkten s har därför inte förts in här.

I punkt 9 har ordet rörelse bytts ut mot näringsverksamhet vilket är en anpassning till den år 1992 ändrade indelningen i inkomstslag och till nuvarande lydelse av förordning (1984:523) som reglerar statsbidrag till arbetslösa som startar egen näringsverksamhet.

Inkomster av annat förvärvsarbete

6 § Pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete är

1. inkomst av näringsverksamhet här i landet i vilken den försäkrade har arbetat i inte oväsentlig omfattning (aktiv näringsverksamhet),
2. tillfällig förvärvsinkomst av självständigt bedriven verksamhet,
3. ersättning för arbete för någon annans räkning i pengar eller andra skattepliktiga förmåner,
4. ersättning som utgör skattepliktig inkomst av tjänst enligt kommunalskattelagen (1928:370) och som, utan att anställningsförhållande har förelegat, har betalats ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person,

5. sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring samt sjukpenning enligt lagen (1976:380) om arbets-skadeförsäkring eller motsvarande ersättning som har utgetts enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen har trätt i stället för inkomst som anges i 1–4,

6. stipendium som enligt punkt 12 sjunde stycket av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen skall tas upp som intäkt av tjänst.

Första stycket gäller endast i den utsträckning inkomsten inte skall räknas som inkomst av anställning, såvida inte inkomsten utgör ersättning för utfört arbete från ett handelsbolag eller en europeisk ekonomisk intressegruppering till en delägare i handelsbolaget respektive en medlem i intressegrupperingen.

Bedömningen i första stycket 1 skall göras för varje förvärvskälla enligt kommunalskattelagen för sig.

Denna paragraf anger vilka andra förvärvsinkomster än inkomster av anställning som är pensionsgrundande och därmed hänförliga till inkomster av annat förvärvsarbete.

Första stycket motsvarar bestämmelserna i 11 kap. 3 § första stycket AFL.

I *andra stycket* anges att en inkomst som enligt denna paragraf skulle anses som inkomst av annat förvärvsarbete inte skall hänföras till sådan inkomst om den skall hänföras till inkomst av anställning. Beträffande verkningarna av innehav av A-skattsedel, se vidare kommentaren till 8 §. I detta stycke anges vidare att ersättning för arbete som betalats ut till en delägare i ett handelsbolag eller till en medlem i en europeisk ekonomisk intressegruppering av bolaget respektive grupperingen aldrig är inkomst av anställning. Sådan inkomst är, även om mottagaren har en A-skattsedel eller saknar skattsedel på preliminär skatt, pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete, om förutsättningarna i övrigt är sådana att pensionsgrundande inkomst kan tillgodoräknas enligt punkt 1 i första stycket. Motsvarande bestämmelser finns i 3 kap. 2 § andra stycket och 2 a § andra stycket 3 och 4 AFL till vilka 11 kap. 2 § andra stycket samma lag hänvisar.

Paragrafens *tredje stycke* motsvarar 11 kap. 3 § andra stycket första punkten AFL vari anges att bedömningen av om aktiv eller passiv näringsverksamhet föreligger skall göras för varje förvärvskälla för sig. Vad som är aktiv näringsverksamhet är definierat i punkten 1. Passiv näringsverksamhet definieras i 2 § första stycket lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

7 § Ersättning för utfört arbete som avses i 3 § räknas, i annat fall än om den har betalats ut från semesterkassa, som pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete om den har betalats ut till en mottagare som hade en F-skattsedel antingen när ersättningen bestämdes eller när den betalades ut. Om mottagaren hade en F-skattsedel med villkor enligt 4 kap. 9 § skattebetalningslagen (1997:483) räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om F-skattsedeln har återropats skriftligen.

Den som har lämnat uppgift om innehav av en F-skattsedel i en anbudshandling, en faktura eller någon därmed jämförlig handling, som även innehåller uppgifter om utbetalarens och betalningsmottagarens namn och adress eller andra för identifiering godtagbara uppgifter samt uppgift om betalningsmottagarens personnummer eller organisationsnummer skall anses ha haft en sådan skattsedel. Uppgiften om innehav av en F-skattsedel gäller även som sådant skriftligt återopande av F-skattsedel som avses i första stycket. Det som nu sagts gäller dock inte om den som har betalat ut ersättningen känt till att uppgiften om innehav av F-skattsedel var oriktig.

Motsvarande bestämmelser till *första stycket* i denna paragraf finns i 3 kap. 2 § andra stycket, 2 a § tredje stycket 1 samt tredje stycket AFL till vilka 11 kap. 2 § andra stycket samma lag hänvisar. Som angetts i kommentaren till 5 § skall ersättning från semesterkassa alltid räknas som pensionsgrundande inkomst av anställning även om mottagaren av ersättningen vid utbetalningstillfället har en F-skattsedel. Anledningen härtill är att sådan ersättning alltid härrör från en arbetsgivare och att arbetsgivaren skall betala arbetsgivaravgifter för ersättningen.

Enligt huvudregeln i 3 § andra stycket i detta kapitel skall ersättning för utfört arbete räknas som pensionsgrundande inkomst av anställning även om mottagaren inte är anställd hos den som utger ersättningen. Detta skall dock inte gälla om mottagaren hade en F-skattsedel.

Med en F-skattsedel följer skyldighet för innehavaren av skattsedeln att betala egenavgifter på ersättning för utfört arbete. Mottagaren av ersättningen skall ha haft en gällande F-skattsedel antingen då ersättningen för arbetet betalades ut eller då ersättningen för arbetet bestämdes. Ersättningen utgör i sådant fall pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete oavsett hur den taxeras hos mottagaren.

Andra stycket motsvarar bestämmelserna i 20 kap. 2 § femte stycket AFL.

Bestämmelser om påföljd för den som lämnar oriktig uppgift finns i skattebrottslagen (1971:69). Av 5 kap. 5 § SAL följer att skattebrottslagen är tillämplig om oriktig uppgift lämnas om innehav av F-skattsedel.

8 § Som pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete räknas också ersättning för utfört arbete som avses i 3 § om

1. utbetalaren var en fysisk person eller ett dödsbo,
2. den ersättning som har betalats ut inte har utgjort utgift i en näringsverksamhet som utbetalaren har bedrivit, och
3. ersättningen tillsammans med annan ersättning för arbete från samma utbetalare under inkomståret har understigit 10 000 kronor.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar de som finns i 3 kap. 2 § andra stycket och 2 a § andra stycket 2 AFL till vilka 11 kap. 2 § andra stycket samma lag hänvisar.

Även här behandlas ersättning som annars enligt huvudregeln i 3 § skall räknas som pensionsgrundande inkomst av anställning.

Den som betalar ut ersättning för utfört arbete till någon som har en A-skattsedel eller en A-skattsedel och en F-skattsedel med villkor enligt 4 kap. 9 § skattebetalningslagen (som får åberopas endast i personens näringsverksamhet) eller som saknar skattsedel på preliminär skatt skall som huvudregel alltid betala arbetsgivaravgifter på ersättningen. Sådan ersättning är pensionsgrundande inkomst av anställning. Detta gäller även om ersättningen hos mottagaren taxeras som inkomst av näringsverksamhet. Från denna huvudregel finns två undantag, då ersättningen i stället är pensionsgrundande som inkomst av annat förvärvsarbete.

Det första undantaget har redan behandlats i kommentaren till 6 § andra stycket. Det andra undantaget anges i denna paragraf och gäller det fallet att ersättning för arbete har betalats ut av en fysisk person eller ett dödsbo till någon oavsett vilken typ av skattsedel mottagaren har eller om personen i fråga helt saknar skattsedel på preliminär skatt. I ett sådant fall

skall ersättningen inte anses som inkomst av anställning om den, tillsammans med annan ersättning för arbete från samma utbetalare, under intjänandeåret understigit 10 000 kronor. Ersättningen skall dock anses som inkomst av anställning om den betalats ut inom näringsverksamhet som bedrivits av den fysiska personen eller av dödsboet.

Övriga bestämmelser

9 § Som pensionsgrundande inkomst skall inte räknas

1. ersättning som avses i 3 §, om ersättningen härrör från en och samma arbetsgivare och under ett år inte har uppgått till sammanlagt 1 000 kronor,
2. inkomst som avses i 6 § första stycket 1 eller 2 om denna under ett år inte har uppgått till 1 000 kronor,
3. ersättning som avses i 6 § första stycket 3 eller 4 eller i 7 eller 8 §, om ersättningen från den för vilken arbetet utförts under ett år inte har uppgått till 1 000 kronor, eller
4. stipendium som avses i 4 § eller 6 § första stycket 6 om stipendiet under ett år inte har uppgått till 1 000 kronor.

Första punkten i denna paragraf motsvarar 11 kap. 2 § första stycket tredje meningen AFL.

Andra punkten motsvarar 11 kap. 3 § andra stycket andra meningen AFL.

Tredje punkten motsvarar 11 kap. 3 § andra stycket tredje meningen AFL beträffande sådan ersättning som avses i 6 § första stycket 3. Här föreskrivs också – till skillnad från vad som gällt enligt AFL – att sådan ersättning som avses i 6 § första stycket 4 inte heller skall anses som pensionsgrundande inkomst om ersättningen från den för vilken arbetet utförts under året inte har uppgått till 1 000 kronor. Detsamma gäller ersättning som avses i 7 och 8 §§.

I fjärde punkten föreskrivs – till skillnad från vad som har gällt enligt AFL – att ett sådant stipendium som avses i 4 § eller 6 § första stycket 6 inte skall anses som pensionsgrundande inkomst om stipendiet under ett år inte har uppgått till 1 000 kr. Dessa stipendier (s.k. Marie Curie-stipendier) behandlas i avgiftshänseende på samma sätt som lön eller annan ersättning för utfört arbete dvs. fulla arbetsgivaravgifter respektive egenavgifter enligt SAL skall betalas. Även i övrigt skall de behandlas som lön eller annan ersättning för utfört arbete och därmed skall nämnda 1 000 kronorsgräns även gälla för sådana stipendier.

10 § Lön eller annan ersättning som den försäkrade har fått från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller är utländsk juridisk person och som saknar fast driftställe i Sverige är, om inte annat följer av 11 §, pensionsgrundande som inkomst av anställning endast om den försäkrade

1. har sysselsatts här i landet, eller
2. har tjänstgjort som sjöman ombord på svenskt handelsfartyg.

Ersättning som avses i första stycket 1 skall räknas som inkomst av annat förvärvsarbete om arbetsgivaren och arbetstagaren har träffat överenskommelse om detta.

Denna paragraf motsvarar i huvudsak 11 kap. 2 § tredje stycket första meningen AFL.

Första stycket anger att lön eller annan ersättning från en arbetsgivare, som är bosatt utomlands eller är en utländsk juridisk person, blir pen-

sionsgrundande inkomst av anställning endast i de fall då arbetstagaren sysselsatts i Sverige eller om han eller hon har tjänstgjort ombord på svenskt handelsfartyg.

När det gäller en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller är en utländsk juridisk person angavs i förarbetena till motsvarande bestämmelse i AFL (prop. 1986/87:16 s. 49–51) bl.a. att uttrycket "arbetsgivare som är bosatt utomlands eller är en utländsk juridisk person" avses ha samma innebörd som det har i övrigt i AFL och att det alltså avser sådana arbetsgivare som inte har vare sig hemvist eller något fast driftställe i Sverige. Förevarande paragraf har i förtydligande syfte kompletterats med förutsättningen att arbetsgivaren skall sakna fast driftställe i Sverige.

Andra stycket anger att lön eller annan ersättning som utgetts av arbetsgivare som avses i första stycket till en arbetstagare eller uppdragsstagare som sysselsatts i Sverige, blir pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete om arbetsgivaren och arbetstagaren har träffat en överenskommelse om detta. Detta innebär att arbetstagaren och den utländske arbetsgivaren får träffa ett så kallat omvänt likställighetsavtal. Genom ett sådant avtal befrias arbetsgivaren från skyldighet att betala arbetsgivaravgifter och arbetstagaren åtar sig att betala egenavgifter för den ersättning som arbetsgivaren utger.

11 § Lön eller annan ersättning som en svensk medborgare har fått för arbete utfört utomlands från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller är en utländsk juridisk person, är pensionsgrundande som inkomst av anställning om svenska staten i en förbindelse som har godtagits av Riksförsäkringsverket har åtagit sig att svara för ålderspensionsavgift. Om sådan ersättning härrör från en utländsk juridisk person skall motsvarande gälla, om en svensk juridisk person som har ett bestämmande inflytande över den utländska juridiska personen har avgett förbindelsen.

Den som enligt första stycket har åtagit sig betalningsansvaret skall anses som arbetsgivare.

Denna paragraf motsvarar 11 kap. 2 § tredje stycket andra meningen och femte stycket AFL och avser möjligheterna att teckna förbindelser motsvarande s.k. ATP-förbindelser.

För att lön eller annan ersättning som utgetts av en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller är en utländsk juridisk person till en svensk medborgare för arbete som utförts utomlands skall vara pensionsgrundande krävs enligt *första stycket* att svenska staten i en av Riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har åtagit sig att betala pensionsavgiften. Motsvarande skall gälla om ersättningen härrör från en utländsk juridisk person och en svensk juridisk person, som har ett bestämmande inflytande över den utländska juridiska personen, har avgett en sådan förbindelse.

Lön eller annan ersättning för arbete utomlands, som en svensk medborgare eller en i Sverige bosatt utländsk medborgare, uppbär från en här i landet bosatt svensk medborgare eller svensk juridisk person är, oberoende av om förbindelse avgetts, pensionsgrundande inkomst på samma sätt som om arbetet utförts i Sverige. Utländsk medborgare som är bosatt och sysselsatt utomlands kan inte i något fall tillgodoräknas pensionsgrundande inkomst. Som framgår av 1 kap. 7 § kan dock en försäkrad som faktiskt är bosatt utomlands ändå anses som bosatt i Sverige i detta sammanhang.

Vad som här sagts gäller om inte annat följer av EU:s bestämmelser om vilket lands lagstiftning om social trygghet som skall tillämpas eller av konventioner om social trygghet.

Den som avger en förbindelse skall enligt *andra stycket* anses som arbetsgivare i förhållande till den eller dem förbindelsen avser. Han skall inte bara svara för pensionsavgiften till den allmänna ålderspensioneringen utan också lämna de uppgifter som behövs för att bestämma avgifter och pensionsgrundande inkomster.

I enlighet med ett uttalande vid tillkomsten av motsvarande regel i AFL och den praxis som utvecklats har ett krav varit att den förbindelse som avses i paragrafen skall omfatta samtliga svenska medborgare som sysselsatts i den verksamhet som angetts i förbindelsen. Förbindelsen har annars inte godtagits. Någon avvikelse från vad som hittills gällt avses inte med nu aktuell reglering.

12 § Lön eller annan ersättning från en främmande makts beskickning eller lönade konsulat här i landet eller från en arbetsgivare som tillhör en sådan beskickning eller ett sådant konsulat och som inte är svensk medborgare, är pensionsgrundande som inkomst av anställning endast om

1. den har utgetts till en svensk medborgare eller till någon som utan att vara svensk medborgare var bosatt i landet, och

2. en utländsk beskickning här i landet i en förbindelse som har godtagits av Riksförsäkringsverket har åtagit sig att svara för pensionsavgift.

Den som enligt första stycket har åtagit sig betalningsansvaret skall anses som arbetsgivare.

Denna paragraf motsvarar 11 kap. 2 § fjärde och femte styckena AFL.

Paragrafen innehåller bestämmelser om lön eller annan ersättning från främmande makts beskickning eller lönade konsulat här i landet. För att sådan ersättning skall vara pensionsgrundande krävs att den har utgetts till en svensk medborgare eller en utländsk medborgare bosatt i landet samt att s.k. ATP-förbindelse har lämnats. Detsamma gäller ersättning från en utländsk medborgare som tillhör en sådan beskickning eller ett sådant konsulat. Beträffande kravet på en förbindelses generella omfattning uttalades i prop. 1970:66 (s.67) att det inte bör få förekomma att beskickning, som inte avgett förbindelse avseende svenska medborgare i viss verksamhet, avger sådan förbindelse avseende enbart utländska medborgare. Endast förbindelse, som avser antingen enbart svenska medborgare eller såväl svenska som utländska medborgare, bör godtas. Beträffande verksamhetens omfattning får kravet på en förbindelses generella avfattning anses uppfyllt, om förbindelsen avser samtliga beskicknings- eller konsulatsmedlemmar av en viss kategori, t.ex. en beskicknings- eller lönat konsulats tjänstepersonal eller också samtliga beskicknings- eller konsulatsmedlemmars privatanställda. Däremot bör förbindelse avseende endast en viss angiven beskickning- eller konsulatsmedlems privatanställda inte godtas.

Vad som här sagts gäller om inte annat följer av EU:s bestämmelser om vilket lands lagstiftning om social trygghet som skall tillämpas.

13 § Ersättning som en idrottsutövare har fått från en sådan ideell förening som avses i 7 § 5 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt och som har till huvudsakligt syfte att främja idrottslig verksamhet, är inte pensionsgrundande som inkomst av anställning om ersättningen från

föreningen under ett år har understigit hälften av det för det året gällande prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Prop. 1997/98:151

Denna bestämmelse motsvarar del av 3 kap. 2 § andra stycket AFL till vilken 11 kap. 2 § andra stycket samma lag hänvisar.

Paragrafen anger att ersättning från en ideell förening till en idrottsutövare, som inte är att betrakta som näringsidkare, skall – om den under ett år understiger ett halvt prisbasbelopp – inte räknas som pensionsgrundande inkomst. Såsom anges i prop. 1990/91:76 (s. 10) avses med idrottsutövare också tränare, innefattande gymnastikinstruktörer, domare och därmed likställda slag av funktionärer. Med funktionärer avses i detta sammanhang också sådana ledare i föreningar som regelmässigt medverkar vid träning, matcher och dylikt och vilkas medverkan är en direkt förutsättning för den idrottsliga verksamheten i föreningen. Däremot är sådana funktionärer vilkas verksamhet i föreningen utgörs av administrativa uppgifter, t.ex. styrelseuppdrag och liknande, inte att hänföra till denna grupp.

Om ersättningen uppgått till ett halvt prisbasbelopp eller mer under året är den pensionsgrundande till hela sitt belopp.

14 § Ersättning från en stiftelse som har till väsentligt ändamål att tillgodose ekonomiska intressen hos dem som är eller har varit anställda hos en arbetsgivare som har lämnat bidrag till stiftelsen (vinstandelsstiftelse) eller från en annan juridisk person med motsvarande ändamål, är inte pensionsgrundande om ersättningen avser en sådan anställd och inte har utgjort ersättning för arbete för den juridiska personens räkning. Detta gäller dock endast om de bidrag arbetsgivaren har lämnat till den juridiska personen varit avsedda att vara bundna under minst tre kalenderår och att på likartade villkor tillkomma en betydande del av de anställda.

Om arbetsgivaren är ett fåmansföretag eller ett fåmansägt handelsbolag gäller första stycket inte ersättning som den juridiska personen har lämnat till sådan företagsledare eller delägare i företaget eller denne närstående person som avses i punkt 14 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370).

Vid beräkning av pensionsgrundande inkomst skall alltid bortses från sådan ersättning från en vinstandelsstiftelse som härrör från bidrag som arbetsgivaren har lämnat under åren 1988–1991.

Motsvarighet till innehållet i denna paragraf finns i 3 kap. 2 § andra stycket AFL till vilken 11 kap. 2 § andra stycket samma lag hänvisar.

I paragrafens *första stycke* anges att ersättning från en vinstandelsstiftelse eller från en annan juridisk person med motsvarande ändamål inte är pensionsgrundande om ersättningen avser en person som då ersättningen utgavs var eller hade varit anställd hos en arbetsgivare som har lämnat bidrag till stiftelsen eller den juridiska personen och den inte utgör ersättning för arbete för stiftelsens eller den juridiska personens räkning. Enligt förarbetena till motsvarande bestämmelse i AFL (prop. 1992/93:29, s.12 ff) är en förutsättning för att ersättningen inte skall vara pensionsgrundande att de lämnade bidragen är avsedda att tillkomma en betydande del av de anställda och att de är avsedda att tillkomma dem på likartade villkor. Detta innebär att minst ca en tredjedel av personalen måste omfattas av vinstandelssystemet och att ersättning måste lämnas till dessa anställda efter enhetliga principer. En ytterligare förutsättning för att ersättningen inte skall vara pensionsgrundande är att de bidrag arbetsgivaren lämnat till stiftelsen eller den juridiska personen är avsedda att vara bundna

minst tre kalenderår. Medlen skall alltså normalt inte få betalas ut tidigare än det fjärde året efter det att bidraget lämnades. Om en anställd avgår med pension eller avlider, skall ersättning dock få lämnas före det fjärde året.

Av *andra stycket* framgår att ersättningar från en vinstandelsstiftelse eller från en annan juridisk person med motsvarande ändamål som lämnas till en delägare i ett fåmansföretag eller i ett fåmansägt handelsbolag eller till en företagsledare i ett sådant företag om denne har ett väsentligt inflytande i företaget – i motsats till vad som gäller enligt första stycket och i enlighet med huvudreglerna – är pensionsgrundande. Detsamma gäller för ersättningar som lämnas till en närstående till en sådan företagsledare eller delägare. Den personkrets som avses skall vara densamma som avses i punkt 14 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen.

I *tredje stycket* anges att ersättning från en vinstandelsstiftelse som härrör från bidrag som arbetsgivaren lämnat under åren 1988–1991 aldrig är pensionsgrundande. Anledningen härtill är att de bidrag som en arbetsgivare lämnade till en vinstandelsstiftelse enligt de för åren 1988–1991 gällande reglerna var avgiftspliktiga och att det värde av andelen i stiftelsen som genom bidraget tillgodofördes en försäkrad också blev pensionsgrundande.

15 § Ersättning som anges i 1 § första stycket 1–5 och fjärde stycket lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster och ersättning enligt gruppsjukförsäkring eller trygghetsförsäkring vid arbetsskada enligt 2 § första stycket samma lag är inte pensionsgrundande i den utsträckning ersättningen utgör underlag för särskild löneskatt.

Denna paragraf motsvarar i huvudsak 11 kap. 2 § första stycket femte meningen sista ledet samt 3 § andra stycket fjärde meningen sista ledet AFL.

Denna paragraf anger att sådana ersättningar enligt vissa avtalsförsäkringar som anges i 1 § första stycket 1–5 och fjärde stycket samt 2 § första stycket lagen om särskild löneskatt inte är pensionsgrundande om de utgör underlag för uttag av särskild löneskatt. Exempel på sådana ersättningar är utfallande belopp från försäkring om avgångsbidrag (AGB m.fl.), ersättning från avtalsgruppsjukförsäkring (AGS mf.l.) om ersättningen avser att komplettera förtidspension samt ersättning från trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA) om ersättningen utgetts i form av engångsbelopp som inte avser kompensation för mistad inkomst.

16 § Intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i kommunalskattelagen (1928:370) är inte pensionsgrundande inkomst.

Pensionsgrundande inkomst är inte heller sådana lönetillägg som, vid arbete som har utförts utomlands, har betingats av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet.

Denna paragraf motsvarar 11 kap. 2 § första stycket femte meningen första ledet och sjätte meningen samt 3 § andra stycket fjärde meningen första ledet AFL.

Första stycket i paragrafen anger att vissa ersättningar från fåmansföretag m.m. inte skall vara pensionsgrundande. Exempel på sådana ersättningar är utdelning från och vinst vid försäljning av aktier i

fåmansföretag som skall beskattas som inkomst av tjänst (punkt h) och vissa ersättningar och förmåner som uppkommer genom transaktioner mellan bolaget och delägare eller närstående personer till delägare och som enligt kommunalskattelagen skall beskattas som inkomst av tjänst (punkt i).

I *andra stycket* anges att sådana lönetillägg som, vid arbete som har utförts utomlands, är avsedda att kompensera för ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet inte är pensionsgrundande. Vid bedömningen av vilka lönedelar som skall anses vara betingade av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden bör bestämmelserna i 32 § 3 mom. kommunalskattelagen och den numera upphävda punkten 7 av anvisningarna till den bestämmelsen vara vägledande.

17 § Om en ersättning som är pensionsgrundande eller för vilken det skall beräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 4 § eller pensionspoäng enligt 4 kap. 9 §, har betalats ut av en allmän försäkringskassa eller en arbetslöshetskassa till en försäkrad och den försäkrade senare för samma månad har beviljats annan ersättning som är pensionsgrundande och samordnad med den ersättning som betalats ut tidigare, är den senare beviljade ersättningen inte pensionsgrundande till den del den avser tid före utbetalningsmånaden.

Beviljas vid samma tidpunkt förtidspension för vilken det skall beräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 4 § denna lag och arbetsskadelivränta enligt 4 kap. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av den lagen, skall det vid tillämpning av första stycket anses som om förtidspensionen har betalats ut före arbetsskadelivräntan.

I *första stycket* i denna paragraf föreskrivs vad som gäller om en försäkrad fått två olika ersättningar för samma tid som är samordnade med varandra och som var för sig är pensionsgrundande antingen genom att direkt utgöra pensionsgrundande inkomst eller genom att ett pensionsgrundande belopp eller pensionspoäng skall beräknas för ersättningen. Om en försäkrad t.ex. har erhållit förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 § AFL för en viss period skall pensionsgrundande belopp beräknas för pensionen enligt 3 kap. 4 § och/eller pensionspoäng enligt 4 kap. 9 § denna lag. Skulle försäkringskassan därefter besluta att arbetsskadelivränta skall utges för samma period som förtidspensionen och livräntan och pensionen avser samma skada skall livräntan bara betalas ut med överskjutande belopp. Det är dock bruttobeloppet av livräntan som är pensionsgrundande och pensionsgrundande belopp för förtidspensionen skall endast beräknas till den del den s.k. antagandeinkomsten överstiger livräntans bruttobelopp (jfr 3 kap. 6 §). Detta gäller emellertid endast tid fr.o.m. utbetalningsmånaden. När det gäller retroaktiv tid är livräntan däremot, enligt vad som föreskrivs i denna paragraf, inte pensionsgrundande.

Som angetts i första stycket är en ersättning som betalas ut för retroaktiv tid i regel inte pensionsgrundande för tid före utbetalningsmånaden. I de fall förtidspension och arbetsskadelivränta beviljas samtidigt för retroaktiv tid och det blir aktuellt att tillämpa såväl denna paragraf som 3 kap. 7 § kan den situationen dock uppkomma.

I de fall förtidspension och arbetsskadelivränta beviljas samtidigt för förfluten tid skall anses som om förtidspensionen betalats ut före arbetsskadelivräntan. Detta anges i paragrafens *andra stycke*. Denna bestämmelse har betydelse när de retroaktiva ersättningarna är samordnade och avser samma månad eller månader samt i den utsträckning annan pensionsgrundande ersättning som är samordningsbar med förtidspensionen och arbetsskadelivräntan inte har betalats ut av en försäkringskassa eller en arbetslöshetskassa. Jfr bestämmelserna i 3 kap. 7 §.

Vad som här sagts om arbetsskadelivränta gäller även livränta enligt lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och annan livränta som bestäms med tillämpning av reglerna i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Beräkning av pensionsgrundande inkomst

18 § Till grund för beräkning av en försäkrads pensionsgrundande inkomst ett visst intjänandeår skall, då det gäller andra inkomster än som avses i 19 §, läggas den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt för det året.

Motsvarighet till denna paragraf finns i 2 § första meningen LBP som ansluter till bestämmelserna i 11 kap. 4 § AFL.

Enligt paragrafen skall en försäkrads pensionsgrundande inkomst bestämmas på grundval av den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt. Därvid skall inkomstberäkningen vid taxeringen följas. Inkomster av anställning och inkomster av annat förvärvsarbete skall beräknas för det intjänandeår som inkomsterna erhållits. Vad som avses med intjänandeår anges i 1 kap. 8 §. Där framgår att om taxeringen avser beskattningsår som inte sammanfaller med kalenderår, skall den försäkrades inkomster under beskattningsåret anses hänförliga till det kalenderår som närmast föregått taxeringsåret.

19 § Pensionsgrundande inkomst av anställning för vilken en försäkrad inte är skattskyldig i Sverige enligt kommunalskattelagen (1928:370) skall bestämmas med ledning av en särskild kontrolluppgift från arbetsgivaren.

Denna paragraf motsvarar i sak 3 § första stycket första meningen LBP.

I paragrafen anges att inkomst av anställning för vilken en försäkrad inte är skattskyldig i Sverige enligt kommunalskattelagen skall bestämmas med ledning av en särskild kontrolluppgift från arbetsgivaren. Föreskriften innebär att pensionsgrundande inkomst skall bestämmas med ledning av sådan uppgift exempelvis när det gäller inkomster av anställning som är pensionsgrundande och som uppburits av en försäkrad eller en person för vilken svensk lagstiftning om social trygghet skall gälla enligt rådets förordning (EEG) nr 1408/71 eller konventioner om social trygghet samt för vilka skattskyldighet inte föreligger enligt kommunalskattelagen.

20 § Skattepliktiga förmåner skall tas upp till ett värde som bestäms i enlighet med 8 kap. 14–17 §§ skattebetalningslagen (1997:483). Om det finns skäl till detta får avvikelser ske från det förmånsvärde som skattemyndigheten bestämt enligt 9 kap. 2 § andra stycket samma lag.

Denna paragraf motsvarar i huvudsak 4 § andra stycket LBP.

Här föreskrivs att skattepliktiga förmåner skall tas upp till ett värde som bestäms i enlighet med 8 kap. 14–17 § skattebetalningslagen. Vidare anges i paragrafen att det i vissa fall är möjligt att beräkna pensionsgrundande inkomster efter ett justerat förmånsvärde (se prop. 1991/1992:129, s. 23, om socialavgifter på vissa förmåner när förutsättningarna för jämkning av förmånsvärdet föreligger m.m.).

21 § Vid beräkning av en försäkrads pensionsgrundande inkomster av anställning skall avdrag göras för kostnader som denne har haft i arbetet, i den utsträckning kostnaderna, minskade med kostnadsersättning som den försäkrade har fått, överstiger 1 000 kronor. Avdrag skall också göras för debiterad allmän pensionsavgift som den försäkrade skall betala för dessa inkomster enligt lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift. Avdraget för den allmänna pensionsavgiften skall i första hand göras från inkomst enligt 5 §.

Första meningen i denna paragraf har sin motsvarighet i 4 § tredje stycket LBP med den skillnaden att något anställningsförhållande inte är behövligt. Den andra meningen saknar motsvarighet i det nuvarande regelsystemet. I denna mening föreskrivs att avdrag från pensionsgrundande inkomster av anställning skall göras för den allmänna pensionsavgift som den försäkrade skall betala enligt lagen om allmän pensionsavgift. Avdrag skall göras för den allmänna pensionsavgift som belöper på intjänandeåret och det saknar därvid betydelse om avgiften faktiskt har betalats eller inte. Det är således den allmänna pensionsavgift som fastställts i grundläggande beslut om slutlig skatt som skall dras av vid beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten (jfr 9, 10 och 20 §§ skattebetalningslagen [1997:483]). Bestäms den slutliga skatten efter omprövning av taxeringen eller av den pensionsgrundande inkomsten eller beslut av domstol om taxering eller pensionsgrundande inkomst, är det den på grund därav fastställda avgiften som skall dras av. Om avgiften ändras efter omprövning eller domstols beslut skall det också vara den slutligt bestämda avgiften som skall räknas av. Det är alltid den avgift som rätteligen skall betalas som skall dras av. I förhållande till förslaget i lagrådsremissen har det lagts till, i klarläggande syfte, att avdraget i första hand skall avräknas från sådana ersättningar som utges enligt 5 §.

22 § Vid beräkning av en försäkrads pensionsgrundande inkomster av annat förvärvsarbete skall avdrag göras för debiterad allmän pensionsavgift som den försäkrade skall betala för dessa inkomster enligt lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift. Avdraget skall i första hand göras från inkomst enligt 6 § första stycket 5.

Vid beräkning av pensionsgrundande inkomster av annat förvärvsarbete får underskott i en förvärvskälla inte dras av från inkomst av en annan förvärvskälla.

Paragrafens *första* stycke saknar motsvarighet i nuvarande regelsystem. Där anges att avdrag från pensionsgrundande inkomster av annat förvärvsarbete skall göras för den allmänna pensionsavgift som debiterats och som den försäkrade skall betala enligt lagen om allmän pensionsavgift. Uttrycket debiterad innebär att avdrag skall göras för den avgift

som fastställts i beslut om den slutliga skatten. Bestäms den slutliga skatten genom omprövningsbeslut eller genom beslut av domstol är det den därvid fastställda pensionsavgiften som skall dras av vid beräkningen. Liksom när det gäller det avdrag som regleras i 21 § är det, när den slutliga skatten har bestämts efter omprövning av taxeringen eller av den pensionsgrundande inkomsten eller beslut av domstol om taxering eller pensionsgrundande inkomst, den på grund därav fastställda avgiften som skall dras av. Om avgiften ändras efter omprövning eller domstols beslut skall det också vara den slutligt bestämda avgiften som skall räknas av. Däremot skall, vid beräkning av avdrag för avgiften, hänsyn inte tas till ändrad avgiftsdebitering på grund av bristande betalning. Det är alltid den avgift som rätteligen skall betalas som skall dras av. I förhållande till förslaget i lagrådsremissen har det lagts till, i klarläggande syfte, att avdraget i första hand skall avräknas från sådana ersättningar som utges enligt 6 § första stycket 5.

Andra stycket i paragrafen motsvaras av 4 § sista stycket LBP.

3 kap. Andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst

1 § *Andra pensionsgrundande belopp* än pensionsgrundande inkomst är belopp som beräknats på visst sätt för en försäkrad som har uppburit förtidspension, för en försäkrad som har fullgjort pliktjänstgöring samt för en försäkrad förälder till små barn.

Som angetts tidigare skall pensionsrätt för inkomstpension och premiepension tillgodoräknas på dels pensionsgrundande inkomst, dels andra pensionsgrundande belopp. De senare beloppen skall tillgodoräknas en försäkrad som har uppburit förtidspension under de närmare förutsättningar som anges i 4–7 §§. Vidare skall pensionsrätt tillgodoräknas en försäkrad som har genomgått längre grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt liksom en försäkrad som är förälder till ett eller flera små barn. De närmare förutsättningarna för att någon skall tillgodoräknas sådana pensionsgrundande belopp finns i 8 och 9 §§ respektive 10–23 §§. Dessa pensionsgrundande belopp skall, under förutsättning att inte redan den försäkrades pensionsgrundande inkomst uppgår till sju och en halv gånger inkomstbasbeloppet, tillgodoräknas den försäkrade utöver eventuell pensionsgrundande inkomst. Den pensionsrätt som pensionsgrundande belopp enligt bestämmelserna i 4 kap. kan ge upphov till utgör därför i de flesta fall en förstärkning av den pensionsrätt som den försäkrade i övrigt tillgodoräknas för ett år men kan också utgöra den enda pensionsrätt som denne kommer att gottskrivas för det aktuella året.

Beslut om andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst skall fattas av allmän försäkringskassa. Detta samt vilken försäkringskassa som skall meddela beslutet regleras i 13 kap. 4 §. Den enskilde skall underrättas om detta beslut samtidigt med underrättelse om beslut om pensionsgrundande inkomst samt beslut om pensionsrätt och ev. beslut om pensionspoäng och vårdår (se 15 kap. 4 §).

2 § Belopp som avses i 1 § skall fastställas för varje år för vilket en person som då var försäkrad enligt denna lag uppfyller förutsättningarna för att tillgodoräknas sådana belopp. Varje pensionsgrundande belopp skall avrundas till närmaste lägre hundratal kronor om inte annat följer av bestämmelsen i andra stycket.

Pensionsgrundande belopp skall fastställas enligt första stycket endast i den utsträckning dessa belopp tillsammans med den försäkrades pensionsgrundande inkomst inte överstiger sju och en halv gånger det för intjänandeåret gällande inkomstbasbeloppet.

Fastställande enligt första stycket skall inte göras för år före det år då den försäkrade fyllt 16 år eller för det år då den försäkrade avlidit. Andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst skall inte heller fastställas för den som är född år 1937 eller tidigare.

I denna paragraf anges förutsättningarna för att andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst skall fastställas för en försäkrad.

I *första stycket* föreskrivs att andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst skall fastställas för varje år en person som är försäkrad enligt lagen uppfyller förutsättningarna för att tillgodoräknas sådana belopp. Dessa förutsättningar anges i de olika paragrafer som behandlar de pensionsgrundande beloppen.

Liksom pensionsgrundande inkomster av anställning och pensionsgrundande inkomster av annat förvärvsarbete skall varje annat pensionsgrundande belopp avrundas var för sig till närmast lägre hundratal kronor. På grund av bestämmelsen om intjänandetak i andra stycket kan dock ett pensionsgrundande belopp behöva fastställas till ett belopp som inte är jämt delbart med etthundra.

Enligt *andra stycket* skall andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst fastställas endast i den utsträckning dessa belopp tillsammans med inkomsten inte överstiger ett visst högsta belopp. Detta belopp (det s.k. intjänandetaket) är detsamma som avses i 2 kap. 1 § andra stycket nämligen sju och en halv gånger det för intjänandeåret gällande inkomstbasbeloppet. Ett pensionsgrundande belopp kan alltså komma att bli mindre än vad som följer av bestämmelserna i det följande om beräkning av beloppet på grund av att det tillsammans med den pensionsgrundande inkomsten annars inte skulle "rymmas under" intjänandetaket. Det kan också, som anförts ovan, av samma skäl komma att uppgå till ett belopp som inte är jämt delbart med etthundra. Om inkomsterna, efter avdrag för allmän pensionsavgift, redan uppgår till detta högsta belopp skall inga andra pensionsgrundande belopp fastställas alls.

Skulle en persons pensionsgrundande inkomst höjas eller sänkas, exempelvis på grund av ändrad taxering, kan ett beslut om pensionsgrundande belopp behöva ändras. Det kan också bli fråga om att fastställa ett pensionsgrundande belopp som tidigare inte skulle fastställas på grund av takregeln. Bestämmelser om sådana ändringar finns i 13 kap.

För åren 1999 och 2000 skall intjänandetaket motsvara sju och en halv gånger det för de åren gällande förhöjda prisbasbeloppet enligt AFL (se 9 § lagen om införande av denna lag).

För år före det då en person fyllde 16 år skall varken pensionsgrundande inkomst eller andra pensionsgrundande belopp fastställas. När det gäller de senare beloppen anges detta i *tredje stycket* av denna paragraf. Där föreskrivs även att pensionsgrundande belopp inte skall fastställas för år då en försäkrad har avlidit. Motsvarande reglering för pensionsgrun-

dande inkomst finns i 2 kap. 2 § andra stycket. Inte heller skall andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst fastställas för personer som är födda år 1937 eller tidigare. Skälet är att sådana belopp ingår i underlaget för beräkning av pensionsrätt för inkomstpension och premiepension men inte i underlaget för beräkning av pensionspoäng för tilläggspension och att personer födda år 1937 eller tidigare endast kan ha rätt till sistnämnda pension.

3 § Vid tillämpning av 2 § andra stycket skall det bortses från pensionsgrundande belopp i följande ordning:

1. pensionsgrundande belopp enligt 10 §,
2. pensionsgrundande belopp enligt 8 §, och
3. pensionsgrundande belopp enligt 4 §.

I paragrafen föreskrivs att vid fastställande av andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst skall bortses från dessa belopp i en viss turordning om dessa helt eller delvis skulle komma att överstiga intjänandetaket.

Förtidspension

4 § En försäkrad som för någon del av ett år har uppburit förtidspension som har beräknats enligt 13 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp för det året, om inte annat följer av 6 eller 7 §. Detta gäller dock endast för försäkrade som under det året har fyllt högst 64 år.

I denna paragraf anges att den som för någon del av ett år har uppburit förtidspension som har beräknats enligt 13 kap. 2 § AFL, skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp för det året. Närmare bestämmelser om beräkning av detta belopp lämnas i de följande paragraferna.

Som anges i avsnitt 9.2 har regeringen i proposition 1997/98:111 Reformerad förtidspension, m.m. lämnat förslag till riktlinjer för en reformering av förtidspensionssystemet. Dessa regler föreslås träda i kraft den 1 januari 2001. Även för tid därefter skall enligt förslaget förtidspension som täcker det framtida inkomstbortfallet grunda rätt till ålderspension. Hur dessa regler skall utformas fr.o.m. år 2001 kommer att behandlas i den fortsatta beredningen av reformeringen av förtidspensionssystemet. I enlighet med vad *Lagrådet* har anfört har emellertid i förevarande paragraf inte gjorts någon begränsning i tiden vad gäller nu föreslagen beräkning av sådan ålderspensionsrätt. Regeringen avser att i stället återkomma med lagförslag i den delen i samband med förslag till lagstiftning om reformerad förtidspension.

Paragrafen har i huvudsak formulerats i enlighet med *Lagrådets* förslag. I förhållande till den formulering av paragrafen som *Lagrådet* föreslagit har en mening lagts till som innebär att pensionsgrundande belopp för förtidspension endast skall tillgodoräknas försäkrade som har fyllt högst 64 år. Detta överensstämmer med nuvarande bestämmelser om tillgodoräknande av pensionspoäng med anledning av förtidspension. Som anförs i avsnitt 9 kommer frågan om en utvidgning skall ske så att ålderspensionsrätt skall tillgodoräknas för förtidspension även för det år för-

tidspensionären fyller 65 år att beredas i samband med den närmare utformningen av ålderspensionsrätt för reformerad förtidspension i övrigt.

5 § Ett pensionsgrundande belopp enligt 4 § skall, för varje månad för vilken förtidspensionen har uppburits, motsvara en tolfedel av summan av det för året gällande förhöjda prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och produkten av detta basbelopp och det poängmedeltal som avses i 13 kap. 2 § den lagen.

Har den försäkrade för en månad uppburit en fjärdedels, halv, två tredjedels eller tre fjärdedels förtidspension skall det pensionsgrundande beloppet enligt 4 § för den månaden avse motsvarande andel av det belopp som anges i första stycket i denna paragraf.

I paragrafens *första stycke* anges hur beräkningen av det pensionsgrundande belopp som avses i 4 § skall göras. Det pensionsgrundande beloppet skall enligt denna bestämmelse beräknas för varje månad för vilken en försäkrad erhållit förtidspension beräknad enligt nämnda bestämmelse i AFL. Det saknar alltså betydelse om ersättningen faktiskt erhållits det aktuella året eller först senare. Om den försäkrade för samma tid uppburit exempelvis sjukpenning kan dock bestämmelserna i 7 § bli aktuella. I sådana fall skall pensionsgrundande belopp normalt inte beräknas för tid före utbetalningen av förtidspensionen.

För ett år motsvarar det pensionsgrundande beloppet produkten av det poängmedeltal som anges i 13 kap. 2 § AFL, med tillägg för ett poäng, och det förhöjda prisbasbelopp som gäller för intjänandeåret. Har den försäkrade inte erhållit förtidspension för hela året skall han eller hon enligt denna paragraf, för varje månad för vilken förtidspension uppburits, tillgodoräknas pensionsgrundande belopp med en tolfedel av nyss nämnda produkt.

Har förtidspension enligt AFL lämnats som partiell förmån skall, enligt *andra stycket*, för varje månad en mot förmånen svarande andel av beloppet enligt första stycket tillgodoräknas som pensionsgrundande.

6 § Om förtidspensionen med tillämpning av 6 kap. 1 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring har varit samordnad med pensionsgrundande livränta skall följande gälla.

Det pensionsgrundande belopp som avses i 5 § eller, om endast en del av pensionen har varit samordnad med livräntan, en andel av det beloppet som svarar mot den samordnade delen av pensionen, skall tillgodoräknas den försäkrade endast om och i den utsträckning det överstiger den försäkrades livränta före samordning.

Förtidspension enligt AFL kan med tillämpning av bestämmelserna i 6 kap. 1 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring vara helt eller delvis samordnad med arbetsskadelivränta och med bl.a. livränta enligt lagen om statligt personskadeskydd. Samordningen innebär att livräntan utges endast i den utsträckning den överstiger den förtidspension som utges med anledning av samma inkomstförlust. Till grund för beräkning av pensionsgrundande inkomster enligt AFL läggs dock livräntans bruttobelopp. Detsamma gäller enligt denna lag.

I de fall då livränta och förtidspension är fullständigt samordnade, tillgodoräknas enligt AFL den försäkrade pensionspoäng antingen på grund av antagandepoängen enligt 13 kap. 2 § den lagen eller på livräntan och eventuell ytterligare pensionsgrundande inkomst. Något pensionsgrun-

dande belopp utöver den pensionsgrundande inkomsten grundat på livräntebeloppet skall inte heller enligt denna lag beräknas i annat fall än om förstnämnda belopp beräknat enligt bestämmelserna i föregående paragraf skulle överstiga livräntan. Om så är fallet, skall den försäkrade enligt vad som föreskrivs i andra stycket av förevarande paragraf tillgodoräknas det överskjutande beloppet. Det är alltså inte pensionen utan det pensionsgrundande belopp som den försäkrade skulle ha tillgodoräknats enligt 5 § om inte pensionen och livräntan varit samordnade som skall överstiga livräntan före samordning. Bestämmelsen har formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*.

Är pensionen och livräntan bara delvis samordnade, gäller motsvarande förhållande för den samordnade delen. Den del av pensionspoängen som avser icke samordnad del av pensionen skall beaktas till fullo vid beräkning av pensionsgrundande belopp enligt 5 § medan resterande del av pensionspoängen endast skall ligga till grund för beräkning av pensionsgrundande belopp i den utsträckning som anges i föregående stycke. Vid denna beräkning får pensionsgrundande belopp först beräknas för hela pensionen, varefter denna proportioneras i förhållande till den del av pensionen som är samordnad och den del som inte är samordnad.

Skulle den förtidspensionsberättigade uppbära livränta som inte är pensionsgrundande på grund av bestämmelserna om vem som är försäkrad enligt denna lag, gäller inte bestämmelserna i denna paragraf. I sådant fall skall i stället det pensionsgrundande beloppet motsvara det belopp som följer av bestämmelserna i 5 §.

7 § Om en pensionsgrundande ersättning har betalats ut av en allmän försäkringskassa eller en arbetslöshetskassa till en försäkrad och den försäkrade senare för samma månad har beviljats förtidspension som är samordnad med den tidigare utbetalade ersättningen, skall pensionsgrundande belopp med anledning av förtidspensionen inte tillgodoräknas till den del förtidspensionen avser tid före den månad då den har betalats ut.

Paragrafen motsvarar i princip 2 kap. 17 § men här regleras det fall då en försäkrad får förtidspension beviljad för förfluten tid och denna är samordnad med tidigare utbetalad ersättning som är pensionsgrundande, t.ex. sjukpenning. I ett sådant fall skall den försäkrade inte tillgodoräknas något pensionsgrundande belopp i anledning av förtidspensionen för tid före utbetalningsmånaden.

Försäkrade som beviljas förtidspension för förfluten tid har i regel uppburit sjukpenning under hela retroaktivtiden. I vissa fall kan emellertid den försäkrade under den månad som den retroaktiva utbetalningen av pensionen avser, viss tid ha haft arbetsinkomst eller sjuklön. Dessa ersättningar är pensionsgrundande men de samordnas inte med förtidspensionen. Förtidspension utges dock alltid för hel månad. För det fall den försäkrade för någon del av den månad som den retroaktiva ersättningen avser, har uppburit sjukpenning eller annan ersättning som samordnas med förtidspensionen skall därför pensionsgrundande belopp för förtidspension inte tillgodoräknas den försäkrade.

8 § En försäkrad som under någon del av ett år har genomgått grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp för det året. Ett sådant belopp skall dock tillgodoräknas endast om tjänstgöringen har pågått sammanlagt minst 120 dagar utan att grundutbildningen avbrutits. Därvid skall hänsyn tas enbart till dagar för vilka den försäkrade har erhållit dag ersättning enligt lagen om totalförsvarsplikt.

I denna paragraf, som formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*, föreskrivs att en försäkrad som genomgått grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt under vissa förutsättningar skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp. Ett sådant belopp skall avse det kalenderår under vilket utbildningen genomgåtts.

En kvinna som skrivits in för värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning och som genomgått grundutbildning som överstiger 60 dagar, skall omfattas av samma bestämmelser som en man som skrivits in för motsvarande utbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt (5 § den först nämnda lagen). Hon genomgår då utbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt (jfr försvarsutskottets uttalande i bet. 1994/95:FöU1, s. 32) och skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt följande paragraf.

I paragrafen finns en begränsning av rätten att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp i anledning av pliktjänstgöring. Pensionsgrundande belopp skall beräknas endast om utbildningen pågått minst 120 dagar utan att avbrytas. Har utbildningen pågått så lång tid skall dock tillgodoräkning göras fr.o.m. den första dagen.

Grundutbildningen kan avbrytas antingen genom ett beslut om avbrott enligt 5 kap. lagen om totalförsvarsplikt eller genom ett beslut om ändring av beslutet om inskrivning enligt 3 kap. samma lag. Frånvaro från utbildningen kan föranleda ett beslut om avbrott men innebär inte i sig ett avbrott i utbildningen. I ett sådant fall avbryts utbildningen först genom ett beslut därom. Skulle den försäkrade kallas in för tjänstgöring igen efter det att utbildningen har avbrutits kommer en ny period att börja löpa.

Om ett beslut om avbrott föranletts av viss tids frånvaro tillgodoräknas den totalförsvarspliktige normalt inte dessa dagar såsom fullgjord tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsplikt. Tjänstgöringen anses dock pågå även under frånvarotiden. När det gäller frågan om tjänstgöringen pågått minst 120 dagar skall enligt denna paragraf hänsyn endast tas till dagar för vilka den försäkrade uppburit dag ersättning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Närmare bestämmelser om sådan ersättning finns i förordningen (1995:239) om förmåner för totalförsvarpliktiga. Dagar för vilka dag ersättning inte utgetts skall dock inte räknas som avbrott i tjänstgöringen utan har här bara betydelse för om kravet på antalet dagar är uppfyllt.

För att en försäkrad för ett visst år skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp är det inte nödvändigt att hela den ersättningsgrundande tjänstgöringstiden om minst 120 dagar infallit under kalenderåret. Om tjänstgöringstiden sträckt sig över ett kalenderårsskifte skall således den

försäkrade för vart och ett av åren tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för de dagar under året som tjänstgöringen pågått och för vilka dagersättning utgetts.

Uppgifter om vilka som för ett visst år uppfyller förutsättningarna för att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp skall lämnas av Totalförsvarets pliktverk.

9 § Ett pensionsgrundande belopp enligt 8 § skall, för varje dag under året som tjänstgöringen har pågått och för vilken den försäkrade har erhållit dagersättning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, motsvara hälften av genomsnittet av samtliga för intjänandeåret fastställda pensionsgrundande inkomster för försäkrade som under det året har fyllt högst 64 år, delat med 365.

Beräkning enligt första stycket skall avse de pensionsgrundande inkomsterna såsom de var bestämda den 1 december fastställelseåret.

Bestämmelser om hur pensionsgrundande belopp för den som genomgått pliktjänstgöring skall beräknas har tagits in i denna paragraf.

I *första stycket* anges att beloppet skall beräknas per dag som tjänstgöringen pågått. Liksom när det gäller bedömningen av om tjänstgöringen pågått minst 120 dagar skall därvid beaktas endast dagar för vilka den försäkrade uppburit dagersättning enligt lagen om totalförsvarsplikt.

Till grund för beräkningen skall läggas genomsnittet av samtliga fastställda pensionsgrundande inkomster under intjänandeåret för försäkrade i åldern 16–64 år som haft sådana inkomster under det året. Det pensionsgrundande beloppet skall för varje dag motsvara 50 % av detta genomsnittliga belopp, delat med 365. Andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomster skall inte beaktas i detta sammanhang.

Att beräkningen skall baseras på genomsnittet av de fastställda pensionsgrundande inkomsterna innebär att inkomster som ett år inte sammanlagt uppgått till minst 24 % av prisbasbeloppet inte skall beaktas vid beräkningen. Anledningen härtill är, enligt vad som framgår av 2 kap. 2 §, att pensionsgrundande inkomster då inte skall fastställas. Detsamma gäller normalt inkomster för personer som avlidit under intjänandeåret. Vidare gäller det inkomster som personer som då var under 16 år har intjänat. I de fastställda pensionsgrundande inkomsterna ingår inte heller inkomster som för en försäkrad överstiger det s.k. intjänandetaket enligt 2 kap. 1 § andra stycket.

Beräkningen av den genomsnittliga summan av fastställda pensionsgrundande inkomster skall, enligt *andra stycket*, utgå från sådana inkomster såsom de var bestämda den 1 december fastställelseåret. Senare ändringar av pensionsgrundande inkomster skall alltså inte påverka denna beräkning.

Föräldrar till små barn

10 § En försäkrad förälder skall under de förutsättningar som anges i 11 och 12 §§ tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp för år då han eller hon har haft små barn. För samma år och barn skall dock endast en av barnets föräldrar tillgodoräknas sådant pensionsgrundande belopp. Detsamma skall gälla om två föräldrar har eller har haft fler än ett gemensamt barn för vilka pensionsgrundande belopp för samma år kan tillgodoräknas någon av föräldrarna. En förälder skall inte heller för samma

år tillgodoräknas mer än ett pensionsgrundande belopp enligt denna paragraf.

Pensionsgrundande belopp enligt första stycket får överlätas enligt bestämmelserna i 14–15 §§.

I denna paragraf anges att försäkrade föräldrar till små barn under vissa förutsättningarna skall tillgodoräknas ett särskilt pensionsgrundande belopp (fortsättningsvis kallat pensionsgrundande belopp för barnår). Ett sådant kan endast tillgodoräknas för ett helt kalenderår.

I flertalet fall kommer båda föräldrarna att var för sig uppfylla kraven för att kunna tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår. Ett sådant belopp skall emellertid tillgodoräknas endast en av föräldrarna, och detta oavsett om de under det aktuella året har haft vårdnaden om och bott tillsammans med flera barn i den ålder som anges i 11 § och oberoende av om föräldrarna bott tillsammans med varandra eller inte. Även i ett fall då föräldrarna under året har haft ensam vårdnad om var sitt gemensamt barn skall endast en av dem kunna tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår. Annorlunda uttryckt kan sägas att för ett föräldrapars samtliga gemensamma barn i den i 11 § angivna åldern, skall endast en av föräldrarna tillgodoräknas pensionsgrundande belopp. Något hinder finns däremot inte mot att två föräldrar tillgodoräknas var sitt pensionsgrundande belopp för det fall att de bor tillsammans med två eller flera barn varav minst ett inte är deras gemensamma.

En förälder kan ett år ha flera barn i den ålder som anges i 11 § och för de barnen uppfylla kraven i 12 § för att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår. I förevarande paragraf föreskrivs dock att en förälder inte får tillgodoräknas mer än ett sådant pensionsgrundande belopp för ett och samma år.

I förhållande till förslaget i lagrådsremissen har den ändringen gjorts i paragrafen att en hänvisning till 13 § tagits bort. Detta är en följd av att det nu inte läggs något förslag om att föräldrar i vissa situationer skall kunna dela det enhetliga beloppet enligt 17 § första stycket 3. Se närmare om detta i avsnitt 11.3.

Förutsättningar för att tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 10 §

11 § Ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § skall tillgodoräknas för år då barnet

1. inte har uppnått fyra års ålder, om barnet är fött under månaderna januari–juni, eller
2. har uppnått ett men inte fem års ålder, om barnet är fött under månaderna juli–december.

I denna paragraf anges för vilka år pensionsgrundande belopp för barnår skall tillgodoräknas. Därvid har en uppdelning gjorts så att för barn som är födda första halvåret skall sådant belopp tillgodoräknas för födelseåret och de därpå tre följande åren, medan denna tid förskjutits ett år när det gäller barn födda under andra halvåret. För barn födda under andra halvåret skall alltså pensionsgrundande belopp för barnår inte tillgodoräknas för barnets födelseår utan under de därpå följande fyra åren. Som framgår av 12 § gäller dock särskilda regler om barnet avlidit under födelseåret.

12 § Ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § skall tillgodoräknas endast om

1. föräldern hela året har varit försäkrad enligt denna lag och bosatt i Sverige,
2. barnet har varit bosatt i Sverige hela året eller, om barnet inte har levt hela året, den del av året barnet levt,
3. föräldern under året har fyllt högst 64 år,
4. föräldern har haft vårdnaden om barnet minst halva året, samt
5. föräldern under minst halva året har bott tillsammans med barnet.

Vid tillämpning av första stycket skall, om barnet har avlidit under året och föräldern då hade vårdnaden om och bodde tillsammans med barnet, det anses som om föräldern även under resterande del av året har haft vårdnaden om och bott tillsammans med barnet. Om ett barn har avlidit under samma år som det fötts och föräldern då hade vårdnaden om och var bosatt tillsammans med barnet, skall ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § tillgodoräknas föräldern för det året även om bestämmelserna i första stycket 4 och 5 inte är uppfyllda och oavsett vad som har föreskrivits i 11 §.

Vilka grundläggande krav som skall gälla för att en person skall kunna tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår anges i *första stycket* i denna paragraf. Något krav på att personen faktiskt har avstått från förvärvsarbete uppställs inte.

Av skäl som utvecklats närmare i avsnitt 11.3, krävs för tillgodoräkning av pensionsgrundande belopp för barnår att föräldern under hela det aktuella året varit försäkrad enligt denna lag. Vad som krävs för att föräldern skall anses vara försäkrad framgår av 1 kap. 4 §.

För att pensionsgrundande belopp för barnår skall kunna tillgodoräknas en försäkrad måste vidare såväl den försäkrade som barnet under hela det år för vilket tillgodoräkning skall ske ha varit bosatta här i landet. Av 1 kap. 7 § följer att personer som inte faktiskt varit bosatta här ändå i vissa situationer skall anses vara det. I fråga om barnets födelseår gäller bosättningskravet med avseende på barnet av naturliga skäl endast den del av året barnet levt. Har barnet avlidit måste det, för att tillgodoräkning skall kunna ske, ha varit bosatt i Sverige från årets början och fram till dödsfallet. Har barnet avlidit samma år som det fötts gäller särskilda bestämmelser enligt andra stycket. Särskilda bestämmelser gäller också enligt 23 § andra stycket för ett utländskt barn som någon tagit emot för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera barnet.

Mot bakgrund av den åldersgräns som normalt gäller inom andra socialförsäkringar skall pensionsgrundande belopp för barnår inte tillgodoräknas för tid efter det kalenderår under vilket den försäkrade fyller 64 år.

Som angavs inledningsvis ställs, för att pensionsgrundande belopp för barnår skall tillgodoräknas en person, inte något krav på att han eller hon avstått från förvärvsarbete. I stället är huvudregeln att pensionsgrundande belopp för barnår skall tillgodoräknas en förälder som under minst halva det aktuella kalenderåret haft vårdnaden om och bott tillsammans med eget barn i aktuell ålder. Av 10 § framgår dock att endast en av föräldrarna skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår.

En förälder bör, i likhet med vad som gäller på socialförsäkringsområdet i övrigt, anses sammanbo med barnet om föräldern och barnet är eller bort vara folkbokförda på samma adress. Detta innebär att ett barn

som vistas på annan ort för skolgång eller dylikt men som tillbringar sina ferier i hemmet, ändå skall anses sammanbo med föräldern. Detsamma gäller vid tillfälliga vistelser på sjukhus eller i enskilt hem. Under tid som barnet tagits emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör föräldern eller vårdnadshavaren bör däremot denna person, oavsett var barnet var eller bort vara folkbokfört, inte anses uppfylla kravet på sammanboende i förevarande paragraf.

Om barnet avlider och den försäkrade då har vårdnaden om barnet och är bosatt tillsammans med barnet skall det, enligt *andra stycket*, anses som om dessa förhållanden bestått även för resterande del av året. Detta innebär att pensionsgrundande belopp för barnår kan tillgodoräknas den försäkrade även om barnet avlider innan kravet på sex månaders vårdnad och sammanboende under året hunnit uppfyllas. Utan särregler skulle detta emellertid innebära att pensionsgrundande belopp för barnår skulle tillgodoräknas när ett barn som är fött första halvåret endast levtt en kortare tid men inte i motsvarande situation om barnet fötts under andra halvåret. Därför föreskrivs i *andra stycket* också att sådant belopp skall tillgodoräknas en försäkrad förälder till ett barn som är fött under månaderna juli–december och som har avlidit samma år som det är fött om föräldern då hade vårdnaden om och var bosatt tillsammans med barnet. Det krävs däremot inte heller här att kraven på sex månaders vårdnad och bosättning är uppfyllda. Tillgodoräkandet skall i detta fall avse födelseåret.

Kravet på bosättning i Sverige kan inte upprätthållas vid bosättning inom EU och de länder som omfattas av EES-avtalet men väl vid bosättning i andra länder. I likhet med vad som enligt förordning (EEG) nr 1408/71 Bilaga VI redan gäller för s.k. vårdår enligt 11 kap. 6 a § AFL bör det dock vara möjligt att få till stånd en bestämmelse i förordningen av innebörd att det skall krävas en aktuell anknytning till svensk arbetsmarknad för att pensionsgrundande belopp för barnår skall tillgodoräknas. Beträffande konsekvenserna av förordning (EEG) nr 1408/71 i fråga om rätten att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår hänvisas i övrigt till avsnitt 11.

Överlåtelse m.m.

13 § Om föräldrarna enligt 11 och 12 §§ var för sig kan tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § får de, genom anmälan hos allmän försäkringskassa, ange vem av dem som skall tillgodoräknas ett sådant belopp.

Görs inte anmälan enligt första stycket skall beloppet tillgodoräknas den av föräldrarna som, för det år beloppet hänförs till, har lägst pensionsunderlag enligt 4 kap. 2 §. Har ingen av föräldrarna något pensionsunderlag för det året eller har de lika högt underlag, skall det pensionsgrundande beloppet tillgodoräknas modern.

Vid beräkning enligt *andra stycket* av pensionsunderlaget skall bortses från pensionsgrundande belopp enligt 10 §. Vidare skall vid sådan beräkning med pensionsgrundande inkomst likställas inkomster som avses i 18 §.

För det fall båda föräldrarna kan tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår enligt vad som föreskrivs i 11 och 12 §§ men endast en av dem till följd av bestämmelserna i 10 § skall tillgodoräknas sådant be-

lopp, får föräldrarna enligt *första stycket* i förevarande paragraf själva avgöra vem av dem som skall tillgodoräknas sådant belopp.

Skulle föräldrarna inte genom anmälan ange vem av dem som skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår skall beloppet enligt *andra stycket* tillgodoräknas den av dem som har lägst pensionsunderlag. Vid lika eller inget pensionsunderlag skall beloppet tillgodoräknas modern.

Med pensionsunderlag åsyftas summan av fastställd pensionsgrundande inkomst och andra fastställda pensionsgrundande belopp för det aktuella året. Av naturliga skäl skall därvid bortses från pensionsgrundande belopp för barnår. Detta anges i *tredje stycket*. För att inte en förälder som har lägre pensionsunderlag än den andra föräldern endast därför att han eller hon under året har uppburit utländska inkomster eller andra sådana inkomster som avses i 18 § skall tillgodoräknas det pensionsgrundande beloppet, har i tredje stycket också föreskrivits att sådana inkomster skall likställas med pensionsgrundande inkomst när pensionsunderlaget beräknas.

Bestämmelserna i denna paragraf skiljer sig från motsvarande förslag i lagrådsremissen. Detta gäller såväl möjligheten för föräldrarna att välja att båda skall tillgodoräknas hälften av det enhetliga belopp som avses i 17 § första stycket 3 som vem som skall tillgodoräknas beloppet om inte föräldrarna gör sådant val. Båda förändringarna har föranletts av *Lagrådets* synpunkter och behandlas närmare i avsnitt 11.3.

14 § Om enligt 11 och 12 §§ endast en av föräldrarna för ett år kan tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § för ett barn, får denna förälder, genom anmälan till allmän försäkringskassa, överlåta rätten att för det året tillgodoräknas ett sådant belopp för det barnet till den andra föräldern om det enda skälet till att den andra föräldern inte kan tillgodoräknas beloppet är att han eller hon inte har bott tillsammans med barnet under minst halva året. Detta gäller dock endast om sistnämnda förälder

1. under året har bott tillsammans med barnet i inte obetydlig omfattning, och
2. inte enligt 11 och 12 §§ själv för samma år kan tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § för ett annat barn.

Den som enligt 11 och 12 §§ kan tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår skall i vissa fall, i enlighet med vad som anges i denna och de två nästföljande paragraferna, kunna överlåta rätten att tillgodoräknas ett sådant belopp till annan försäkrad eller begära att pensionsgrundande belopp för barnår skall tillgodoräknas även annan försäkrad. Det är rätten att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp som kan överlåtas, inte det pensionsgrundande belopp eller den pensionsrätt som skulle ha tillgodoräknats den överlåtande föräldern om överlåtelse inte skett. Utfallet för mottagaren är således inte till någon del beroende av överlåtarens inkomstförhållanden.

I denna paragraf föreskrivs att, om bara en av föräldrarna enligt 11 och 12 §§ för ett år kan tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår, denna förälder får överlåta rätten att för det året tillgodoräknas ett sådant belopp till den andra föräldern. Överlåtelse får dock ske bara till en förälder som visserligen inte bott tillsammans med barnet under minst halva året – och som därför inte själv uppfyller förutsättningarna enligt 12 § för

att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnet – men där förutsättningarna i övrigt är uppfyllda för tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp för barnår. Föräldern skall således under hela året ha varit försäkrad och bosatt i Sverige, under minst halva året ha haft vårdnaden om barnet och får inte under året ha uppnått 65 års ålder eller mer. Dessutom krävs att föräldern i inte obetydlig omfattning har bott tillsammans med barnet under året. Denna förutsättning bör anses vara uppfylld om föräldern har haft regelbundet umgänge med barnet under det aktuella året. En förälder som har haft ett barn boende hos sig t.ex. varannan helg och under några veckor på sommaren bör anses ha bott tillsammans med det barnet i inte obetydlig omfattning.

Den allmänna försäkringskassan bör vid sin behandling av en anmälan om överlåtelse i regel kunna godta föräldrarnas påstående om att den mottagande föräldern bott tillsammans med ett barn i inte obetydlig omfattning. Endast undantagsvis – om t.ex. försäkringskassan får del av eller sedan tidigare har uppgifter som ger mera påtaglig anledning att ifrågasätta påståendets riktighet – bör det finnas anledning att närmare kontrollera uppgifterna.

För att undvika "kedjeöverlåtelser", dvs. att rätten att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår överlåts till en person som i sin tur överlåtit sin rätt att tillgodoräknas ett sådant belopp till en annan person, får den förälder till vilken överlåtelse sker inte för samma år själv vara berättigad till pensionsgrundande belopp för barnår för ett annat barn.

15 § En förälder som enligt 11 och 12 §§ för ett år ensam kan tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § för ett barn får också, om den andra föräldern har avlidit under det året eller tidigare, genom anmälan till allmän försäkringskassa överlåta rätten att för det året tillgodoräknas ett sådant belopp för det barnet till en annan försäkrad som föräldern under intjänandeåret var gift med eller hade gemensamt barn med och stadigvarande sammanbodde med.

Överlåtelse enligt första stycket får ske endast om den försäkrade till vilken överlåtelse avses ske uppfyller de förutsättningar som anges i 12 § första stycket 1, 3 och 5 och denne inte heller enligt 11 och 12 §§ för samma år själv kan tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § för ett annat barn.

Om den andra föräldern har avlidit under det år för vilket pensionsgrundande belopp för barnår skall tillgodoräknas eller tidigare, kan överlåtelse av rätten att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår under vissa i paragrafen angivna förutsättningar i stället ske till en styvförälder. För detta krävs att styvföräldern under hela det aktuella året varit försäkrad och bosatt i Sverige samt att han eller hon under året har fyllt högst 64 år. Vidare skall den överlåtande föräldern och styvföräldern under intjänandeåret stadigvarande ha sammanbott med varandra. Detta förutsätter att sammanboendet har haft en viss varaktighet. Styvföräldern måste dessutom ha bott tillsammans med barnet under minst halva året. Den överlåtande föräldern och styvföräldern måste också under intjänandeåret ha varit gifta med varandra eller ha haft gemensamt barn. Det krävs dock inte att de var gifta eller hade gemensamt barn under hela året. Om styvföräldern själv uppfyller villkoren för att kunna tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår för annat barn får överlåtelse inte ske.

16 § Görs överlåtelse enligt 14 eller 15 § får den som har gjort överlåtelsen inte för samma år tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § för helsyskon till det barn som överlåtelsen av rätt till pensionsgrundande belopp avser.

Rätten att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår är, när det gäller helsyskon, i princip odelbar. Överlåter en förälder en sådan rätt till någon annan enligt 14 eller 15 § kan den överlåtande föräldern därför inte för samma år tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för ett helsyskon till det barn som överlåtelsen av rätten till pensionsgrundande belopp avser.

I förhållande till förslaget i lagrådsremissen har andra stycket i förevarande paragraf, som avsåg möjligheten att dela det enhetliga belopp som avses i 17 § första stycket 3, tagits bort (se avsnitt 11.3).

Beräkning av ett pensionsgrundande belopp enligt 10 §

17 § Ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § skall motsvara det högsta av

1. det belopp varmed summan av den pensionsgrundande inkomsten och pensionsgrundande belopp enligt 4 och 8 §§ för den försäkrade under intjänandeåret understiger summan av dennes fastställda pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp enligt 4 § under året före barnets födelse,

2. det belopp varmed summan av den pensionsgrundande inkomsten och pensionsgrundande belopp enligt 4 och 8 §§ för den försäkrade under intjänandeåret understiger 75 procent av genomsnittet av samtliga för intjänandeåret fastställda pensionsgrundande inkomster för försäkrade som under det året har fyllt högst 64 år, eller

3. det för intjänandeåret gällande inkomstbasbeloppet.

Uppfyller den försäkrade villkoren för att tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 10 § för fler än ett barn, skall beräkning enligt första stycket 1 göras med utgångspunkt i det alternativ som är förmånligast för den försäkrade.

I denna och följande paragrafer regleras hur pensionsgrundande belopp för barnår skall beräknas. Frågan har behandlats i avsnitt 11.5. Som framgår där skall beräkningen ske enligt det av tre alternativa beräkningssätt som i det enskilda fallet ger det bästa utfallet. Beräkningen skall ske kalenderårsvis.

Två av beräkningssätten, alternativ 1 och 2 i paragrafens *första stycke*, innebär att den försäkrades pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp som skall tillgodoräknas den försäkrade för ett visst år fylls ut till en viss inkomstnivå (en jämförelseinkomst).

Vad som skall jämföras enligt de två alternativen är å ena sidan den försäkrades pensionsgrundande inkomst och övriga eventuella pensionsgrundande belopp (i anledning av förtidspension och pliktjänstgöring) under intjänandeåret samt, å andra sidan, enligt alternativ 1, den försäkrades pensionsgrundande inkomst eller, enligt alternativ 2, genomsnittet av samtliga försäkrades pensionsgrundande inkomster under ett visst år. I jämförelseinkomsten enligt alternativ 1 (den individuella jämförelseinkomsten) skall även i förekommande fall inräknas pensionsgrundande belopp enligt 4 §. Den individuella jämförelseinkomsten skall också räknas om med hänsyn till förändringar av prisbasbeloppet enligt AFL (se

19 § första stycket). Den försäkrade skall alltså i princip garanteras en nivå på sina sammanlagda pensionsgrundande inkomster och belopp under ett år som motsvarar en viss nivå på faktiska inkomster. Jämförelseinkomsten enligt alternativ 2 skall motsvara 75 % av genomsnittet av för året fastställda pensionsgrundande inkomster för alla försäkrade för vilka sådan inkomst fastställts för det året. Därvid skall dock bortses från pensionsgrundande inkomster för personer som under året fyllt 65 år eller mer.

Det i alternativ 3 angivna pensionsgrundande beloppet skall, om inte annat följer av 22 §, motsvara ett inkomstbasbelopp. Som framgår av 1 kap. 6 § och kommentaren till den bestämmelsen kommer emellertid något sådant basbelopp inte att finnas förrän år 2001. I lagen om införande av denna lag föreskrivs därför att det i alternativ 3 angivna pensionsgrundande beloppet under åren 1999 och 2000 skall motsvara ett förhöjt prisbasbelopp enligt AFL.

En försäkrad skall aldrig för samma år tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår dubbelt eller flerfaldigt. Har den försäkrade fler än ett barn för vilket pensionsgrundande belopp kan tillgodoräknas uppkommer därför vid beräkning enligt alternativ 1 frågan om med vilket års inkomster jämförelsen skall ske. Enligt paragrafens *andra stycke* skall beräkningen i sådant fall ske på det för den försäkrade mest förmånliga sättet, dvs. jämförelse skall ske med inkomsterna under det av de aktuella åren då dessa (efter omräkning med prisbasbeloppet enligt AFL) varit högst.

18 § Vid tillämpning av 17 § skall med pensionsgrundande inkomst under intjänandeåret likställas ersättning, i annan form än pension, som inte är pensionsgrundande enligt bestämmelserna i denna lag och som en försäkrad under det året har erhållit

1. för arbete utfört utomlands, eller
2. för arbete vid främmande makts beskickning eller lönade konsulat här i landet eller hos en arbetsgivare, som tillhör sådan beskickning eller sådant konsulat.

Av skäl som redovisats i avsnitt 11.5 skall i den inkomst som enligt de två beräkningsalternativen i 17 § skall fyllas ut (utfyllnadsinkomsten) räknas in även vissa inkomster som inte är pensionsgrundande i Sverige. I paragrafen anges därför att med pensionsgrundande inkomst under det aktuella barnåret (intjänandeåret) skall likställas ersättning som den försäkrade kan ha uppburit för arbete utomlands och vid ambassader eller lönade konsulat här i landet eller hos en arbetsgivare som tillhör en sådan ambassad eller ett sådant konsulat. Som framgår av 15 kap. 7 § är försäkrade som haft sådana inkomster och som skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår skyldiga att anmäla inkomsterna till den allmänna försäkringskassan.

19 § Vid beräkning enligt 17 § första stycket 1 skall summan av den pensionsgrundande inkomst och det pensionsgrundande belopp för förtidspension enligt 4 § som avser året före barnets födelse räknas om med hänsyn till förändringar av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Den omräknade summan skall rundas av till närmaste lägre hundratal kronor.

Om den försäkrade inte inom föreskriven tid till fullo har betalat ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift för inkomster av annat

förvärvsarbete som hänför sig till året före barnets födelse, skall det, vid sådan beräkning som avses i första stycket, bortses från pensionsgrundande inkomster av annat förvärvsarbete för det året till den del avgifterna inte har betalats för inkomsterna.

När beräkning av pensionsgrundande belopp för barnår sker med tillämpning av alternativ 1 i 17 §, skall de inkomster året före barnets födelse med vilka jämförelse skall ske räknas om med hänsyn till förändringar av prisbasbeloppet. Detta framgår av paragrafens *första stycke*. Därvid skall summan av nämnda inkomster och belopp multipliceras med kvoten mellan prisbasbeloppet för intjänandeåret och prisbasbeloppet för året före barnets födelse.

Pensionsgrundande inkomster av annat förvärvsarbete skall grunda pensionsrätt endast till den del det för inkomsterna har betalats ålderspensionsavgift respektive allmän pensionsavgift. Enligt *andra stycket* skall därför sådana inkomster bara räknas in i jämförelseinkomsten enligt 17 § första stycket 1, dvs. inkomsten året före barnets födelse, till den del som dessa avgifter har betalats för inkomsterna.

Det förhållandet att en förälder inte inom föreskriven tid betalat de angivna avgifterna avseende inkomster hänförliga till året före barnets födelse är normalt känt när pensionsgrundande belopp för barnår skall fastställas. I de enstaka fall då detta inte är känt får beslutet omprövas enligt de regler som gäller därför (se 13 kap.).

20 § Beräkning av genomsnittet av det fastställda pensionsgrundande inkomsterna enligt 17 § första stycket 2 skall avse de pensionsgrundande inkomsterna såsom de var bestämda den 1 december fastställelseåret.

När genomsnittet av samtliga fastställda pensionsgrundande inkomster för försäkrade som är högst 64 år och som haft sådana inkomster skall beräknas, skall – liksom vid beräkning av pensionsgrundande belopp för pliktjänstgöring – utgångspunkten vara de pensionsgrundande inkomsterna sådana de var bestämda den 1 december fastställelseåret. Senare ändringar av pensionsgrundande inkomster skall inte påverka denna beräkning.

21 § För en försäkrad som under intjänandeåret har erhållit sådan ersättning som avses i 18 § skall det belopp som anges i 17 § första stycket 3 minskas med det belopp som summan av den försäkrades pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp enligt 4 och 8 §§ samt de i 18 § omnämnda inkomsterna och det belopp som avses i 17 § första stycket 3 överstiger sju och en halv gånger det för intjänandeåret gällande inkomstbasbeloppet. Sådan minskning skall också göras om det pensionsgrundande belopp som beräknas enligt 17 § första stycket 1 tillsammans med summan av den försäkrades pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp enligt 4 och 8 §§ samt de i 18 § angivna inkomsterna överstiger sju och en halv gånger det för intjänandeåret gällande inkomstbasbeloppet.

Som tidigare angetts skall pensionsgrundande belopp för barnår enligt alternativ 3 i 17 § inte alltid motsvara det belopp som där avses. För den som haft sådan icke pensionsgrundande inkomst som avses i 18 § skall beloppet tillgodoräknas endast i den mån detta belopp tillsammans med de inkomster som avses i 22 § inte hamnar över det s.k. intjänandetaket. Därför föreskrivs i denna paragraf att det belopp som anges i 17 § första

stycket 3 i sådana fall skall minskas med det belopp som summan av beloppet, den försäkrades pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp för förtidspension och plikttjänstgöring samt de i 18 § angivna inkomsterna överstiger intjänandetaket. Skulle beloppet helt ha hamnat över taket blir det således fråga om en minskning till noll.

När det pensionsgrundande beloppet beräknas enligt 17 § första stycket 1, dvs. utfyllnad till den individuella jämförelseinkomsten, skall denna inkomst enligt 19 § räknas om med hänsyn till förändringar i prisbasbeloppet. Detta kan i undantagsfall innebära att den individuella jämförelseinkomsten blir högre än 7,5 inkomstbasbelopp. Även ett pensionsgrundande belopp som beräknas på detta sätt skall därför minskas om det tillsammans med utländska inkomster skulle överstiga intjänandetaket.

Övriga bestämmelser

22 § Med förälder likställs vid tillämpningen av 10–16 §§

1. särskilt förordnad vårdnadshavare, och
2. den som med socialnämnds medgivande har tagit emot ett utländskt barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det.

Den tid under vilken en försäkrad med socialnämnds medgivande har tagit emot ett utländskt barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det, skall likställas med tid under vilken en försäkrad har haft vårdnaden om ett barn. För ett sådant utländskt barn skall vidare vad som föreskrivs i 12 § första stycket 2 om bosättning i Sverige endast gälla från och med den tidpunkt då barnet först har anlänt till Sverige.

Vad som sägs i 13 § om modern skall också gälla en kvinnlig vårdnadshavare respektive en kvinna som med socialnämnds medgivande har tagit emot ett utländskt barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det.

Med förälder likställs enligt *första stycket* av denna paragraf särskilt förordnad vårdnadshavare och den som med socialnämnds medgivande har tagit emot ett utländskt barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det. För tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp för barnår krävs emellertid även att övriga förutsättningar som anges i 11, 12, 14 och 15 §§, bl.a. bosättning tillsammans med barnet, är uppfyllda.

Begreppet särskilt förordnad vårdnadshavare knyter an till den ändring som gjorts i föräldrabalken med verkan fr.o.m. den 1 juli 1995 (prop. 1993/94:251, bet.1994/95:LU3, rskr. 1994/95:29). Med sådan vårdnadshavare kommer också, genom övergångsbestämmelserna till nämnda ändring, att avses särskilt förordnad förmyndare i vars uppdrag vårdnad ingår.

Normalt får den som avser att adoptera ett barn inte vårdnaden om barnet förrän adoptionen genomförts. Är barnet utländskt kan detta dröja. Barnet kan dock, efter medgivande från socialnämnd enligt 25 § socialtjänstlagen (1980:620), tas om hand av de blivande adoptivföräldrarna i deras hem. I *andra stycket* anges därför att den tid under vilken en försäkrad med socialnämnds medgivande tagit hand om ett utländskt barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det, i detta sammanhang skall anses som tid under vilken den försäkrade haft vårdnaden om barnet.

Vad som sägs i 13 § om att modern skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår när föräldrarna har lika högt eller inget

pensionsunderlag för året, skall också gälla en kvinnlig särskilt förordnad vårdnadshavare eller blivande adoptivförälder. Detta anges i *tredje stycket*.

23 § För den som enligt 1 kap. föräldrabalken har ansetts vara far till ett barn eller vars faderskap har fastställts genom bekräftelse eller dom men som genom en senare dom som har vunnit laga kraft har förklarats inte vara far till barnet skall, när det gäller tiden innan den sistnämnda domen har vunnit laga kraft, bestämmelserna i 10–16 §§ tillämpas som om han vore far till barnet.

Som angetts i avsnitt 11.3 skall den omständigheten att en försäkrad som enligt reglerna i föräldrabalken ansetts vara far till ett barn förklaras inte vara det, inte ges någon retroaktiv verkan när det gäller tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp för barnår. I paragrafen, som i huvudsak har formulerats enligt förslag av *Lagrådet*, föreskrivs därför att bestämmelserna i 10–16 §§ skall tillämpas som om han var far till barnet såvitt avser tid innan domen vunnit laga kraft. Det innebär att en försäkrad som antagits vara far till ett barn, i detta sammanhang skall anses vara far till barnet fram till den tidpunkt då domen vinner laga kraft.

4 kap. Fastställande av pensionsrätt och pensionspoäng m.m.

1 § För varje år för vilket det för en försäkrad har fastställts pensionsgrundande inkomst eller andra pensionsgrundande belopp, skall, om inte annat följer av 4 §, *pensionsrätt* fastställas för den försäkrade. För det år då den försäkrade har avlidit skall endast pensionsrätt för premiepension fastställas. Pensionsrätt skall inte fastställas för den som är född år 1937 eller tidigare.

För varje år för vilket pensionsgrundande inkomst har fastställts eller för vilket en försäkrad har uppburit förtidspension enligt 13 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall också, om inte annat följer av 8 och 9 §§, *pensionspoäng* fastställas för den försäkrade. Pensionspoäng skall dock inte fastställas för det år då den försäkrade har avlidit eller för år efter det då en försäkrad har fyllt 64 år.

Vårdår skall tillgodoräknas en försäkrad under de förutsättningar som anges i 12 §. Vårdår skall dock inte tillgodoräknas för år före det då den försäkrade fyllt 16 år och inte heller för det år då han eller hon har avlidit eller för år efter det då den försäkrade har fyllt 64 år. Vårdår skall inte heller tillgodoräknas om den försäkrade tillgodoräknas pensionspoäng för samma år eller om pensionspoäng för det året enligt 8 § andra stycket inte tillgodoräknats den försäkrade på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning.

Detta kapitel avser fastställande av pensionsrätt för såväl inkomstpension som premiepension samt fastställande av pensionspoäng och tillgodoräknande av vårdår för beräkning av tilläggspension. I denna inledande paragraf anges när pensionsrätt och pensionspoäng skall fastställas samt vårdår skall tillgodoräknas.

Som anförts tidigare skall reformerad ålderspension i form av inkomstpension och premiepension beräknas utifrån de pensionsrätter för respektive pension som fastställts för en försäkrad och tilläggspension skall beräknas utifrån för en försäkrad fastställda pensionspoäng. Eftersom inkomst- och premiepension inte kan tjänas in av personer födda år 1937 eller tidigare skall pensionsrätt inte fastställas för sådana personer. För försäkrade som är födda åren 1938–1953 skall fastställas både pensions-

rätt och pensionspoäng. För dessa åldersgrupper gäller sedan särskilda regler om tjugondelsinfasing enligt vad som framgår av 6 § och 6 kap. 8 §. Den som är född år 1954 eller senare omfattas till fullo av det reformerade ålderspensionssystemet. Trots detta skall pensionspoäng fastställas för en sådan person eftersom poängen har betydelse för beräkning av förtidspension och efterlevandepension.

Pensionsrätt skall enligt *första stycket* fastställas för varje år för vilket pensionsgrundande inkomst eller något annat pensionsgrundande belopp fastställts för en försäkrad. För det år då den försäkrade har avlidit skall endast pensionsrätt för premiepension fastställas. Vilka som är försäkrade framgår av 1 kap. 4 och 7 §§ och när pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp skall fastställas regleras i 2 kap. 2 § och 3 kap. 2 §. I undantagsfall kan förekomma att pensionsrätt inte skall fastställas trots att pensionsgrundande inkomst fastställts för den försäkrade. Detta följer av bestämmelserna om pensionsrätt vid bristande avgiftsbetalning i 4 §.

I *andra stycket* anges att pensionspoäng, liksom pensionsrätt, skall fastställas för varje år för vilket pensionsgrundande inkomst fastställts för en försäkrad. Därutöver skall pensionspoäng dock endast beräknas för den som uppburit förtidspension enligt 13 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Ett par undantag från huvudregeln att pensionspoäng skall fastställas för varje år för vilket pensionsgrundande inkomst fastställts anges här, nämligen att så inte skall ske för det år den försäkrade avlidit och inte heller när den försäkrade fyllt 64 år. För tid efter det år den försäkrade fyller 64 år skall endast pensionsrätt fastställas. Denna pensionsrätt kommer då inte att tjugondelas (se 6 §). Andra undantag från vad som nu angetts följer av 8 § *andra stycket* och 9 §.

Beträffande vårdår hänvisas i *tredje stycket* till 12 §. I likhet med vad som gäller för pensionspoäng anges också att vårdår inte skall tillgodoräknas för det år den försäkrade avlidit och inte heller när den försäkrade fyllt 64 år. Vårdår skall inte heller tillgodoräknas för år före det då en person fyllt 16 år, för år för vilket pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade och inte heller för år då den försäkrade inte skall tillgodoräknas pensionspoäng på grund av att han eller hon inte till fullo erlagt föreskrivna avgifter.

Inte heller beträffande vårdår har här införts någon motsvarighet till de begränsningar i AFL som avser den som hela året uppburit hel ålderspension (jfr kommentaren till 2 kap. 2 §).

Det är allmän försäkringskassa som skall fastställa pensionsrätt och pensionspoäng samt fatta beslut om tillgodoräknande av vårdår. Detta framgår av 13 kap. 4 § där det också anges vilken försäkringskassa som skall fatta beslutet. Den enskilde skall senast den 31 mars året efter fastställelseåret underrättas om detta beslut. Samtidigt skall underrättelse ske om beslut om pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp (se 15 kap. 4 §).

2 § Pensionsrätt för inkomstpension och pensionsrätt för premiepension för ett år skall beräknas var för sig på summan av den försäkrades pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp för det året (*pensionsunderlag*). Vid beräkning av sådan pensionsrätt skall avrundning göras till närmaste lägre hela krontal.

En försäkrads pensionsrätt för inkomstpension och pensionsrätt för premiepension skall beräknas var för sig. Både pensionsrätt för inkomstpension och pensionsrätt för premiepension skall dock beräknas på samma underlag (*pensionsunderlaget*). Detta underlag består av summan av den försäkrades pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp det år för vilket pensionsrätt skall fastställas.

Pensionsrätt för inkomstpension respektive pensionsrätt för premiepension skall var för sig beräknas till närmast lägre hela krontal.

3 § Om inte annat följer av 4–6 §§ utgör den försäkrades pensionsrätt för inkomstpension 16 procent av pensionsunderlaget och pensionsrätt för premiepension 2,5 procent av pensionsunderlaget.

En försäkrads pensionsrätt skall totalt motsvara 18,5 % av pensionsunderlaget. Av detta skall normalt 16 procentenheter utgöra pensionsrätt för inkomstpension och 2,5 procentenheter pensionsrätt för premiepension. I vissa fall skall dock pensionsrätt inte beräknas på pensionsunderlaget eller del av detta och i andra fall skall endast pensionsrätt för inkomstpension fastställas på viss del av detta underlag (se 4 och 5 §§). Vidare gäller enligt 6 § andra regler för försäkrade som är födda någon gång under åren 1938–1953 och i lagen om införande av denna lag föreskrivs att annat gäller för den tid före år 1999 för vilken pensionsrätt skall fastställas.

4 § Pensionsrätt skall beräknas på pensionsgrundande inkomst som härrör från inkomster av annat förvärvsarbete endast på den andel av den inkomsten som motsvarar den andel av till året hänförlig ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift för sådan inkomst som enligt 16 kap. 12 § skattebetalningslagen (1997:483) skall anses ha betalats inom föreskriven tid.

I denna paragraf föreskrivs att en försäkrad, för att få tillgodoräkna sig full pensionsrätt för inkomster av annat förvärvsarbete, måste ha erlagt hela den ålderspensionsavgift enligt 3 kap. 1 § lagen om socialavgifter som skall erläggas på grund av dessa inkomster. Dessutom måste den allmänna pensionsavgift som enligt lagen om allmän pensionsavgift skall erläggas på sådana inkomster vara betald. Om inte dessa avgifter till fullo har erlagts inom den tid som föreskrivs i skattebetalningslagen (1997:483), skall vid bestämmande av pensionsunderlaget bortses från inkomster av annat förvärvsarbete till den del avgifter inte betalats för inkomsterna. Det är således inte den försäkrades pensionsgrundande inkomst som påverkas utan själva pensionsrätten. Detta innebär att, om avgifterna för inkomster av annat förvärvsarbete inte har erlagts inom föreskriven tid, det inte är möjligt att ersätta pensionsrätt för sådan inkomst med pensionsrätt för andra pensionsgrundande belopp som räknats av enligt den s.k. takregeln i 3 kap. 2 §.

Om avgifter har betalats till viss del, skall pensionsrätt fastställas för den del av inkomsten för vilken betalning anses ha erlagts. Samma andel av skatter och avgifter som har betalats för hela inkomsten, oavsett hur hög denna varit, skall användas vid beräkningen av hur stor andel av pensionsrätten som skall fastställas. Pensionsrätten däremot räknas endast på inkomster upp till det s.k. intjänandetaket. Den som t.ex. har en inkomst som motsvarar 15 gånger inkomstbasbeloppet men endast betalat 75 % av sina skatter och avgifter på denna inkomst skall endast tillgodoräknas 75 % av pensionsrätten (som beräknats på 7,5 gånger inkomstbasbeloppet). Närmare beskrivning om hur beräkningen skall göras finns i avsnitt 13.5.

5 § På den del av pensionsunderlaget för en försäkrad som avser pensionsgrundande belopp för pliktjänstgöring enligt 3 kap. 8 § eller pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn enligt 3 kap. 10 §, skall pensionsrätt för premiepension beräknas endast om den försäkrade senast vid den tidpunkt då dessa belopp har fastställts har tillgodoräknats pensionsgrundande inkomster och pensionsgrundande belopp enligt vad som anges i 5 kap. 13 §. Om den försäkrade då ännu inte har tillgodoräknats pensionsgrundande inkomster och belopp i sådan omfattning skall den försäkrades pensionsrätt för inkomstpension utgöra 18,5 procent av den delen av pensionsunderlaget. Detsamma gäller, om pensionsgrundande inkomster och belopp senare ändras så att villkoret enligt 5 kap. 13 § inte är uppfyllt.

Bestämmelserna i denna paragraf innebär att vissa förutsättningar måste vara uppfyllda för att pensionsrätt för premiepension skall grundas på pensionsgrundande belopp i anledning av pliktjänstgöring och för föräldrar till små barn (s.k. barnår). Dessa förutsättningar är att personen i fråga tillgodoräknats pensionsgrundande inkomster eller pensionsgrundande belopp i anledning av förtidspension i den utsträckning som anges i 5 kap. 13 § (dvs. uppfyllt det s.k. förvärvsvillkoret). Om sådant tillgodoräknande inte har skett skall pension inte beräknas på pensionsrätt som hänför sig till pensionsgrundande belopp i anledning av pliktjänstgöring och barnår. Pensionsrätt för premiepension skall således inte fastställas på grundval av pensionsgrundande belopp, om det inte samtidigt står klart att beloppen i fråga även skall kunna ligga till grund för framtida pensionsutbetalningar.

Det i 5 kap. 13 § angivna förvärvsvillkoret skall ha uppfyllts senast i samband med att pensionsgrundande belopp i anledning av pliktjänstgöring respektive barnår bestäms. Senare omprövningar och ändringar kan inte föranleda fastställande av pensionsrätt för premiepension grundat på sådana belopp i annat fall än då pensionsgrundande belopp för pliktjänstgöring eller barnår inte tidigare bestämts. Däremot kan beslut om pensionsrätt för premiepension komma att upphävas om pensionsgrundande inkomster eller pensionsgrundande belopp senare sänks så att den försäkrade inte uppfyllde förvärvsvillkoret då pensionsrätten fastställdes. Bestämmelsen har när det gäller det senare formulerats enligt förslag av *Lagrådet*.

I den utsträckning pensionsrätt för premiepension enligt vad som nu sagts inte skall beräknas, skall pensionsrätt för inkomstpension ökas med 2,5 % av pensionsunderlaget, dvs. till 18,5 % av nämnda underlag.

6 § För en försäkrad som är född under något av åren 1938–1953 skall pensionsrätt för inkomstpension och pensionsrätt för premiepension minskas med en tjugondel för varje helt år som har förflutit från och med året efter födelseåret till utgången av år 1954. Detta gäller dock inte pensionsrätt för år efter det då den försäkrade har fyllt 64 år.

Personer som är födda under åren 1938–1953 (den s.k. mellangenerationen) skall, som tidigare sagts, erhålla inkomstgrundad ålderspension dels i form av tilläggspension, dels i form av inkomst- och premiepension. Detta skall ske genom en tjugondelsinfasning innebärande att en person som är född år 1953 skall erhålla 19/20 av full ålderspension enligt reformerade regler och 1/20 av tilläggspension, att den som är född år 1952 skall erhålla 18/20 ålderspension enligt reformerade regler och 2/20 av tilläggspension osv. Det innebär att de som är äldst i mellangenerationen, födda år 1938, kommer att erhålla 4/20 av sin ålderspension enligt reformerade regler och 16/20 av tilläggspensionen.

I denna paragraf regleras tjugondelsinfasningen när det gäller inkomst- och premiepension. Här föreskrivs att den pensionsrätt som enligt denna lag skall fastställas för personer födda under åren 1938–1953 skall minskas med 1/20 för varje år som har förflutit från födelseåret till utgången av år 1954. Denna minskning görs alltså direkt vid fastställandet av pensionsrätten och innebär att pensionsbehållningen kommer att motsvara ett visst antal tjugondelar av pensionsbehållningen för en person med motsvarande inkomster som är född efter år 1953. Motsvarande gäller inte den allmänna tilläggspensionen där tjugondelsinfasningen görs först sedan den årliga pensionen beräknats (se 6 kap. 8 §).

Någon tjugondelsreducering av pensionsrätt för personer födda under åren 1938–1953 skall dock inte göras för åren efter det år då den försäkrade fyllt 64 år. För år efter det år en försäkrad fyllt 64 år skall nämligen pensionspoäng inte beräknas (1 § andra stycket). I stället skall de inkomster han eller hon har dessa år ge oavkortad pensionsrätt. Sådan pensionsrätt kommer huvudsakligen att avse pensionsgrundande inkomster då andra pensionsgrundande belopp inte kommer att kunna tillgodoräknas för tid efter det att en person fyllt 64 år.

Överföring av pensionsrätt

7 § Hela den pensionsrätt för premiepension som för ett år har fastställts för en försäkrad skall överföras till dennes make om anmälan om detta har gjorts enligt 15 kap. 8 §. Sådan pensionsrätt får dock endast överföras till make som antingen var försäkrad enligt denna lag under intjänandeåret eller tidigare har tillgodoräknats pensionsrätt för premiepension.

Överföring av pensionsrätt för premiepension till make har behandlats i avsnitt 14.

Överföring av pensionsrätt får enligt förevarande paragraf ske endast till make. Till följd av bestämmelserna i 3 kap. 1 § andra stycket lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap kommer dock sådan överföring att stå öppen också för personer av samma kön som låtit registrera sitt partnerskap. Vad som sägs om makar i det följande avser även registrerade partner och vad som sägs om äktenskap avser även registrerat partnerskap.

En förutsättning för att överföring av pensionsrätt skall kunna göras är att mottagande make för det år pensionsrätten avser varit försäkrad enligt denna lag eller tidigare tillgodoräknats pensionsrätt för premiepension. Det uppställs alltså inget krav på att mottagande make någon gång tillgodoräknats pensionsrätt för premiepension om denne för någon del av det aktuella intjänandeåret var försäkrad för premiepension och alltså skulle ha kunnat tillgodoräknats pensionsrätt för sådan pension. Å andra sidan är det inte tillräckligt att någon gång ha varit försäkrad för premiepension för att överföring skall kunna göras. Var den mottagande maken inte försäkrad för någon del av berört intjänandeår krävs att han eller hon tidigare faktiskt har tillgodoräknats pensionsrätt för premiepension för att överföring skall kunna göras.

Som anförts i avsnitt 14.4 är pensionsrätt som fastställs på grund av anmälan om överföring inte på något annat sätt beroende av den mottagande makens pensionsrättsförhållanden. Därför kan den totala pensionsrätten för premiepension för den mottagande maken – i och med överföringen – komma att överstiga 2,5 % av sju och en halv gånger det för intjänandeåret gällande inkomstbasbeloppet, vilket annars är den maximala pensionsrätt för premiepension som för ett år kan fastställas för en försäkrad.

Däremot är den överförda pensionsrätten beroende av pensionsförhållandena för den make som överfört pensionsrätten. Skulle t.ex. hans eller hennes pensionsgrundande inkomst öka eller minska på grund av omtaxering efter det att pensionsrätt fastställts för det inkomstår omtaxeringen avser, skall pensionsrätten för den make som överfört pensionsrätten normalt ändras (se 13 kap. 8 §). I ett sådant fall skall även pensionsrätt som fastställts för den andra maken med anledning av anmälan om överföring av pensionsrätt för premiepension ändras.

Beräkning av pensionspoäng

8 § Om inte annat följer av andra stycket eller av 9 eller 10 § utgör den försäkrades pensionspoäng kvoten mellan den pensionsgrundande inkomsten, sedan det för intjänandeåret gällande förhöjda prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring dragits av, och detta basbelopp. Det förhöjda prisbasbeloppet skall i första hand räknas av mot inkomster av anställning. Pensionspoäng beräknas med två decimaler, lägst till en hundradels poäng.

Vad som i 4 § föreskrivs om beräkning av pensionsrätt på pensionsgrundande inkomst som härrör från inkomster av annat förvärvsarbete skall även gälla beräkning av pensionspoäng. Den andelsberäkning som därvid skall ske skall göras på den pensionsgrundande inkomsten innan det förhöjda prisbasbeloppet dras av.

I *första stycket* i denna paragraf föreskrivs att pensionspoäng för pensionsgrundande inkomst, om inte annat följer av andra stycket eller av de härpå följande paragraferna, beräknas genom att nämnda inkomst, till den del denna överstiger ett förhöjt prisbasbelopp, delas med samma basbelopp. Liksom enligt AFL skall det förhöjda prisbasbeloppet i första hand avräknas mot inkomster av anställning och pensionspoängen skall beräknas med två decimaler och lägst avse en hundradels poäng.

För tillgodoräknande av pensionspoäng vid bristande betalning av avgifter skall enligt *andra stycket* bestämmelserna i 4 § tillämpas på mot-

svarande sätt. En person som inte inom föreskriven tid och i sin helhet betalat ålderspensionsavgift eller allmän pensionsavgift för inkomster av annat förvärvsarbete skall tillgodoräknas pensionspoäng för de inkomsterna endast till den del avgifter betalats för inkomsterna. Om därvid betalning erlagts endast för inkomster som understiger ett förhöjt prisbasbelopp skall, till följd av det s.k. basbeloppsavdraget enligt första stycket, ingen pensionspoäng alls fastställas för nämnda inkomst.

9 § En försäkrad som för någon del av året har uppburit förtidspension enligt 13 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, skall, utöver pensionspoäng enligt 8 §, för varje månad för vilken han eller hon har uppburit sådan pension tillgodoräknas en tolftedel av det poängmedeltal som avses i 13 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring. Har den försäkrade uppburit en fjärdedels, halv, två tredjedels eller tre fjärdedels förtidspension skall han eller hon tillgodoräknas motsvarande andel av detta poängmedeltal. Om pensionen har varit samordnad med livränta med tillämpning av 6 kap. 1 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring skall vad som föreskrivs i 3 kap. 6 § denna lag på motsvarande sätt tillämpas på pensionspoäng enligt denna paragraf. Även 3 kap. 7 § denna lag skall på motsvarande sätt tillämpas vid bestämmande av pensionspoäng.

Liksom tidigare skall pensionspoäng inte bara fastställas för den som haft pensionsgrundande inkomst utan även för den som för ett år uppburit förtidspension beräknad efter s.k. antagandepoäng. Denna paragraf innehåller bestämmelser om tillgodoräknande av pensionspoäng i anledning av sådan förtidspension.

Pensionspoäng i anledning av förtidspension skall tillgodoräknas utöver de pensionspoäng som skall tillgodoräknas för ev. pensionsgrundande inkomst. Någon motsvarighet finns inte till sista stycket i 11 kap. 6 § AFL. Den innebar att en försäkrad som för någon del av ett år uppburit förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 § AFL alltid tillgodoräknades lägst pensionspoäng motsvarande antagandepoängen.

Liksom vid beräkning av pensionsgrundande belopp för förtidspensionärer enligt 3 kap. skall pensionspoäng i anledning av förtidspension beräknas för varje månad för vilken en försäkrad erhållit förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 § AFL. Det saknar alltså betydelse om ersättningen faktiskt utbetalats det aktuella året eller först senare. Om den försäkrade för samma tid uppburit exempelvis sjukpenning kan det däremot bli aktuellt att tillämpa bestämmelserna i 3 kap. 7 § till vilken paragraf här hänvisas. I sådana fall skall pensionspoäng i anledning av förtidspension inte beräknas för tid före utbetalning av pensionen. Till följd av nu föreslagna övergångsbestämmelser till ändringen i AFL kommer dock äldre regler att gälla såvitt avser tillgodoräknande av pensionspoäng för tid före år 1999. Detta innebär att pensionspoäng kan komma att tillgodoräknas i anledning av förtidspension för tid före nämnda år även om förtidspensionen betalats ut efter den 1 januari 1999.

För varje månad för vilken en försäkrad uppburit förtidspension enligt 13 kap. 2 § AFL skall den försäkrade tillgodoräknas en tolftedel av det poängmedeltal som avses i andra stycket i den nämnda paragrafen. Om den försäkrade uppburit partiell förtidspension skall sådant tillgodoräknande ske med motsvarande andel av detta poängmedeltal.

Även bestämmelserna om tillgodoräknande av pensionspoäng när förtidspensionen är samordnad med livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller annan livränta som skall samordnas med förtidspension enligt sistnämnda lag, är ändrade. I sådana fall skall bestämmelserna i 3 kap. 6 § tillämpas på motsvarande sätt.

10 § Den pensionspoäng som tillgodoräknas en försäkrad för ett år får sammanlagt inte överstiga den högsta pensionspoäng som någon för det året kan tillgodoräknas för pensionsgrundande inkomst.

Liksom tidigare finns en begränsning när det gäller hur hög en persons pensionspoäng för ett år får vara. Till skillnad från motsvarande bestämmelse i AFL har emellertid denna gräns här inte angetts till någon viss poäng. I stället anges att en försäkrad maximalt kan tillgodoräknas en pensionspoäng motsvarande den som kan tillgodoräknas för högsta möjliga pensionsgrundande inkomst. Sådan inkomst kan t.o.m. år 2001 uppgå till högst 7,5 gånger det för intjänandeåret gällande förhöjda prisbasbeloppet enligt AFL. För åren 1999–2001 innebär detta att en försäkrad kan tillgodoräknas högst 6,50 poäng. Fr.o.m. årsskiftet 2001/2002 skall det belopp en pensionsgrundande inkomst högst kan uppgå till, det s.k. intjänandetaket, räknas om med hänsyn till förändringarna av inkomstindex vilket innebär att även högsta möjliga pensionspoäng fr.o.m. år 2002 kommer att variera.

Vårdår

11 § Vid tillämpningen av denna lag skall vårdår likställas med år för vilka pensionspoäng har tillgodoräknats. Vårdår skall dock inte beaktas vid beräkning av det medeltal av pensionspoäng som anges i 6 kap. 2 § eller vid tillämpningen av 6 kap. 1 § första stycket.

I denna och den följande paragrafen finns bestämmelser om vårdår. Bestämmelserna motsvarar i huvudsak 11 kap. 6 a § AFL.

I förevarande paragraf anges att, vid tillämpning av denna lag skall, med år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats, likställas vårdår. Vissa undantag anges dock. Det första undantaget avser beräkningen av medeltalet av de pensionspoäng en person tillgodoräknats. Vid den beräkningen skall vårdår inte räknas med. Har den pensionsberättigade tillgodoräknats pensionspoäng för minst 15 år saknar dock detta betydelse. Det andra undantaget, hänvisningen till 6 kap. 1 § första stycket, innebär att vårdår inte heller skall beaktas vid bestämmande av om en person tillgodoräknats pensionspoäng för tillräckligt många år för att ha rätt till allmän tilläggspension.

Även vid tillämpningen av AFL skall ett vårdår likställas med ett år med pensionspoäng. Detta framgår av 20 kap. 2 § första stycket AFL i dess nu föreslagna lydelse. Även vid tillämpningen av AFL finns dock undantag från denna regel. Således gäller enligt 13 kap. 2 § AFL, i den lydelse som nu föreslås, att vårdår inte skall beaktas vid bedömningen av om ett av de alternativa kraven för att förtidspension skall beräknas på s.k. antagandeinkomst är uppfyllt, nämligen att pensionspoäng skall ha tillgodoräknats för minst två av de fyra åren närmast före pensionsfallet. Vidare gäller enligt 13 kap. 4 § andra stycket AFL att en person som

uppbär förtidspension och som för samma period tillgodoräknas vårdår inte får åberopa vårdåret för att öka den utgående förtidspensionen. Vårdåret kan endast påverka storleken av den blivande ålderspensionen och eventuell efterlevandepension efter den försäkrade (se prop. 1980/81:204).

12 § Vårdår skall efter ansökan hos allmän försäkringskassa tillgodoräknas en förälder som är bosatt här i landet och som under större delen av ett kalenderår har vårdat ett barn som inte har fyllt tre år och som är bosatt här. För samma barn och år får dock vårdår tillgodoräknas endast en förälder.

Vid tillämpningen av första stycket skall med barn likställas fosterbarn och med en förälder likställas den, med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn om de stadigvarande sammanbor.

Här ges de närmare förutsättningarna för att en person skall tillgodoräknas vårdår. Därvid krävs enligt *första stycket* dels att föräldern under större delen av kalenderåret vårdat ett barn som inte har fyllt tre år, dels att såväl föräldern som barnet var bosatta här det aktuella året. Vårdår får endast, för samma barn och år, tillgodoräknas en förälder.

Kravet på bosättning i Sverige kan inte helt upprätthållas vid bosättning inom EU. Enligt artikel 13–17 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 skall en förvärvsarbetande som är medborgare i en medlemsstat, statslös eller flykting i en sådan stat som regel vara omfattad av lagstiftningen i det land där han arbetar. Vilket land han eller hon bor i saknar i de flesta fall helt betydelse. Genom den precisering som vid Sveriges anslutning till EU gjorts i bilaga 6 till nämnda förordning skall dock vårdår tillgodoräknas en förälder som är bosatt i en annan EU-stat endast om föräldern är föräldraledig enligt bestämmelserna i lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m. Den lagen har den 1 juli 1995 ersatts av föräldraledighetslagen (1995:584). Vad som nu sagts om bosättning inom EU gäller även bosättning i en EES-stat.

I motsatt situation, nämligen för den som är bosatt i Sverige men arbetar i ett annat EU- eller EES-land skall med tillämpning av samma regler inte tillgodoräknas vårdår i Sverige.

Vårdår skall enligt *andra stycket* även kunna tillgodoräknas för fosterbarn och med förälder skall likställas den med vilken förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn om de stadigvarande sammanbor under det aktuella vårdåret. Detta överensstämmer med vad som föreskrivits i 20 kap. 2 § första och andra stycket AFL.

Närmare bestämmelser om ansökan om vårdår finns i 15 kap. 9 §.

Andra avdelningen. Fördelningssystemet

5 kap. Inkomstpension

Uttag av inkomstpension

1 § Inkomstpension får tas ut tidigast från och med den månad då den pensionsberättigade fyller 61 år. Uttaget får begränsas till att avse tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av pensionen.

Uttag av inkomstpension får ändras och återkallas enligt vad som föreskrivs i 12 kap. om inte annat framgår av tredje stycket.

Inkomstpension får tas ut av den som är född under något av åren 1938–1953 och som har rätt till tilläggspension enligt denna lag endast om han eller hon gör motsvarande uttag av sistnämnda pension. Åter-

kallar eller minskar en sådan person sitt uttag av inkomstpension gäller återkallelsen respektive minskningen endast om den pensionsberättigade återkallar eller minskar uttaget av tilläggspension i motsvarande utsträckning.

I *första stycket* i denna paragraf anges den lägsta åldern för pensionsuttag till 61 år. Uttaget behöver inte avse hela inkomstpensionen utan kan begränsas till att avse tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av pensionen. Bestämmelser om ändring och återkallelse av uttag finns i 12 kap. till vilket *andra stycket* hänvisar.

Inkomstpension och tilläggspension för en person som är född under något av åren 1938–1953 skall när det gäller uttag behandlas som en enhet. I *tredje stycket* har därför föreskrivits att inkomstpension får utges till en sådan person endast om han eller hon gör motsvarande uttag av tilläggspension samt att återkallelse och minskning av pensionsuttag måste gälla båda pensionerna. Detta gäller naturligtvis endast om personen i fråga har rätt till tilläggspension. En situation när en person som är född under åren 1938–1953 kan ha rätt till inkomstpension men inte till tilläggspension är när han eller hon inte har tillgodoräknats pensionspoäng därför att den pensionsgrundande inkomsten understigit ett förhöjt prisbasbelopp (4 kap. 8 § första stycket) eller inte har tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år (6 kap. 1 § första stycket).

Uppdelningen av styckena har skett i enlighet med förslag av *Lagrådet*.

I lagen om införande av denna lag anges att denna bestämmelse träder i kraft först år 2001. Detsamma gäller övriga bestämmelser i detta kapitel utom bestämmelserna om omräkning av pensionsbehållning.

2 § Till grund för beräkning av inkomstpension skall läggas den pensionsberättigades *pensionsbehållning*. Med pensionsbehållning avses summan av de pensionsrätter för inkomstpension som har fastställts för den pensionsberättigade, omräknade enligt bestämmelserna i 4, 6, 7 och 9 §§. Om den pensionsberättigade uppbär inkomstpension skall i pensionsbehållningen inte räknas in belopp som legat till grund för beräkning av den pensionen.

I denna paragraf finns bestämmelser om det underlag som skall ligga till grund för beräkning av inkomstpension, pensionsbehållningen. Pensionsbehållningen består av summan av tillgodoräknade pensionsrätter årsvis omräknade med hänsyn till arvsvinster och förändringar i inkomstindex samt med den i 7 § angivna förvaltningskostnadsfaktorn. Den årliga pensionen erhålls genom att pensionsbehållningen delas med ett delningstal (se 11 §). Tas inkomstpension ut som partiell pension, delas en motsvarande andel av pensionsbehållningen med delningstalet. I pensionsbehållningen räknas därefter inte in den del av pensionsbehållningen som legat till grund för beräkningen av den utgående inkomstpensionen. Däremot kan arvsvinster m.m. som hänför sig till pensionsbehållning som legat till grund för sådan beräkning tillfälligt räknas in i pensionsbehållningen.

3 § Om en pensionsberättigad har återkallat eller minskat sitt uttag av inkomstpension skall hans eller hennes pensionsbehållning ökas med produkten av

1. det delningstal som skulle ha använts om den pensionsberättigade från och med den månad då pensionsuttaget upphört eller minskat, hade gjort nytt uttag av inkomstpension, och
2. den årliga inkomstpension som skulle ha utgetts om återkallelse inte hade skett, respektive den andel därav med vilken pensionen minskats.

Storleken av den livsvariga inkomstpensionen som statistiskt kan beräknas för en pensionsberättigad skall inte påverkas av på vilket sätt den pensionsberättigade väljer att ta ut pensionen. Återkallelse eller minskning av pensionsuttag skall därför leda till en ökad pensionsbehållning som kommer den pensionsberättigade tillgodo vid ett framtida pensionsuttag eller ett framtida ökat uttag av inkomstpension. Enligt denna paragraf skall pensionsbehållningen i dessa fall ökas med produkten av den årliga pension som skulle ha utgetts om återkallelse inte hade skett eller, om pensionsuttaget inte har återkallats helt, det belopp varmed den årliga pensionen minskat och det delningstal som skulle ha använts om den pensionsberättigade i stället för att återkalla eller minska sitt uttag av inkomstpension börjat göra uttag av sådan pension från samma tidpunkt.

Omräkning av pensionsbehållning

4 § Pensionsbehållningar för personer som har avlidit skall fördelas till kvarlevande födda samma år som de avlidna genom årlig omräkning av de kvarlevandes pensionsbehållningar. Fördelningen skall göras med hjälp av arvsvinstfaktorer.

Fördelning av pensionsbehållningar enligt första stycket skall avse, när det gäller fördelning efter personer som har avlidit före det år då de skulle fylla 60 år, året efter dödsfallen och, när det gäller fördelning efter andra avlidna, året för dödsfallen. Vid fördelningen skall det bortses från pensionsbehållning som härrör från pensionsrätt för året för dödsfallen och därefter. Fördelning efter personer som har avlidit det år de fyllt eller skulle fylla 60 år eller senare skall göras sedan fördelning som avser pensionsbehållningar för personer som har avlidit tidigare har gjorts och sedan pensionsrätt för året före det år fördelningen avser har fastställts.

Avlidnas pensionsbehållningar, s.k. arvsvinster, skall tillfalla försäkringskollektivet eller närmare bestämt personer som tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som är födda samma år som de avlidna. Detta skall, som anges i *första stycket*, ske genom årlig omräkning av de kvarlevandes pensionsbehållningar.

Fördelningen mellan de som levde vid ingången av året efter dödsfallsåret skall göras proportionellt i förhållande till vars och ens pensionsbehållning. Den andel av arvsvinsterna som skall tilldelas en person i en viss ålder skall således motsvara den personens andel av summan av pensionsbehållningar för samtliga personer som är födda samma år som han eller hon. Fördelningen av arvsvinster skall göras med hjälp av arvsvinstfaktorer. Dessa faktorer skall bestämmas på olika sätt beroende på åldern på de avlidna. Bestämmelser om dessa faktorer finns i den följande paragrafen.

I *andra stycket* föreskrivs vilket år fördelningen av arvsvinsterna avser. Detta har betydelse för flera av de följande omräkningarna.

Den fördelning som görs efter dem som har avlidit det år då de fyllt eller skulle fylla 59 år eller tidigare skall grunda sig på faktiska pensionsbehållningar och kan fördelas först sedan dessa är kända. Omräkningen

enligt första stycket vad gäller den fördelningen skall därför avse året efter dödsfallen. Den fördelningen kommer alltså att göras för personer som är mellan 18 och 60 år gamla.

Motsvarande eftersläpning gäller inte arvsvinstfördelning efter dem som avlidit det år då de fyllt eller skulle fylla 60 år eller senare eftersom den fördelningen inte grundar sig på faktiska pensionsbehållningar utan bestäms med ledning av officiell statistik avseende livslängden hos befolkningen i Sverige under vissa tidsperioder (se följande paragraf). Fördelningen av arvsvinster med hjälp av sådana arvsvinstfaktorer skall därför avse året för dödsfallen.

Vad som nu sagts medför att en person det år då han eller hon fyller 60 år kommer att erhålla ”dubbla” arvsvinster. Fördelning efter yngre personer skall då göras innan fördelningen görs efter äldre. Detta innebär att den ökning av pensionsbehållningen som den första omräkningen medför ingår i pensionsbehållningen vid den andra omräkningen. Även pensionsrätt för året före det år fördelningen avser skall ingå i den pensionsbehållningen.

Pensionsrätt fastställs normalt inte för det år då en person avlider. Så sker endast vad gäller pensionsrätt för premiepension som skall överföras till en annan person enligt 4 kap. 7 §. Vad som kan fördelas som arvsvinster är därför pensionsbehållning som härrör från pensionsrätter för år före året för dödsfallen. Den pensionsbehållning som skall omräknas för en kvarlevande skall också avse endast pensionsrätter hänförliga till tid före året för dödsfallen. I andra stycket har därför också föreskrivits att fördelningen skall göras med bortseende från pensionsbehållning som härrör från pensionsrätt som fastställts för året för dödsfallen eller senare. Detta gäller såväl de pensionsbehållningar som skall användas vid bestämmande av arvsvinstfaktorer enligt 5 § första stycket som de pensionsbehållningar som arvsvinstfaktorerna enligt 5 § första och andra styckena skall användas på.

Närmare bestämmelser om beräkningen av arvsvinstfördelning kommer att meddelas av regeringen (se 10 §).

För den som tagit ut inkomstpension, skall hela eller, om uttaget begränsats, del av den ökning av pensionsbehållningen som omräkningen medför, omvandlas till pension fr.o.m. januari månad året efter det år omräkningen avser. Detta sker på det sätt som anges i 16 § första stycket.

5 § Arvsvinstfaktorer som avser fördelning av pensionsbehållningar efter personer som har avlidit före det år då de skulle fylla 60 år skall grundas på förhållandet mellan summan av pensionsbehållningarna för personer som har avlidit under året före det år omräkningen avser och summan av pensionsbehållningarna för de personer i samma ålder som levde vid utgången av samma år. Vid bestämmande av dessa pensionsbehållningar skall bortses från förändringar efter den 1 december det år fördelningen avser.

Arvsvinstfaktorer som avser fördelning av pensionsbehållningar efter personer som har avlidit det år då de har fyllt eller skulle fylla 60 år eller senare skall grundas på förhållandet mellan det beräknade antalet personer som har avlidit det år då de uppnått eller skulle ha uppnått samma ålder som den person för vilken beräkningen skall göras och det beräknade antalet kvarlevande personer i samma ålder. Förhållandet skall, för en person som inte har uppnått 65 års ålder, beräknas med ledning av officiell statistik avseende livslängden hos befolkningen i Sverige under den femårsperiod som närmast har föregått det år då han eller hon upp-

nådde 60 års ålder. Från och med det år nämnda person fyller 65 år skall beräkningen göras med ledning av officiell statistik för den femårsperiod som närmast har föregått det år då han eller hon uppnådde 64 års ålder.

Arvsvinstfaktorerna skall vara lika för kvinnor och män. De skall årligen fastställas av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

Som angetts i kommentaren till föregående paragraf skall fördelningen av arvsvinster göras genom omräkning med hjälp av arvsvinstfaktorer och dessa faktorer skall bestämmas på olika sätt beroende på åldern på de avlidna. I denna paragraf anges grunderna för beräkningen av dessa arvsvinstfaktorer.

Första stycket avser fördelning av pensionsbehållningar efter personer som avlidit det år då de har fyllt eller skulle fylla 59 år eller tidigare. Arvsvinstfaktorer som skall fastställas enligt detta stycke skall grunda sig på förhållandet mellan faktiska pensionsbehållningar för såväl de som har avlidit och de kvarlevande födda samma år. I de avlidnas pensionsbehållningar ingår som nämnts i kommentaren till föregående paragraf endast pensionsbehållning som härrör från pensionsrätt avseende tid före året för dödsfallen eftersom varken pensionsgrundande inkomst eller andra pensionsgrundande belopp skall fastställas för det år en person avlider och därmed inte heller pensionsrätt för det året. De pensionsbehållningar proportioneringen skall göras efter skall avse samma tid.

Beräkningen av arvsvinster berör samtliga personer i försäkringskollektivet. Ändringar av tillgodoräknad pensionsrätt för några personer, på grund av omtaxering eller annat, skulle påverka arvsvinsterna och därmed pensionsbehållningarna för alla andra i samma ålder om inte annat föreskrevs. Arvsvinstfaktorerna skall inte påverkas av sådana förhållanden. Därför föreskrivs att ändringar av pensionsbehållningar efter den 1 december det år fördelningen avser inte skall beaktas. Motsvarande gäller vid bestämmande av genomsnittlig pensionsgrundande inkomst enligt 3 kap. 9 och 20 §§.

Fördelningen av arvsvinster efter personer som avlidit senare skall beräknas med hjälp av arvsvinstfaktorer som fastställs för varje åldersklass enligt vad som föreskrivs i *andra stycket*. Denna fördelning innebär att de kvarlevandes pensionsbehållningar ökas med belopp som inte faktiskt men statistiskt motsvarar viss andel av pensionsbehållningarna efter jämnåriga som har avlidit under fördelningsåret. I stycket, som formulerats i enlighet med förslag från *Lagrådet*, anges att beräkningen skall grundas på förhållandet mellan det beräknade antalet avlidna personer och det beräknade antalet kvarlevande personer i samma ålder som den person för vilken beräkningen skall göras. Beräkningen grundar sig på antagandet att genomsnittlig pensionsbehållning för avlidna är lika stor som genomsnittlig pensionsbehållning för kvarlevande varför endast antalet personer behöver beaktas. I stycket anges vidare att beräkningen av dessa arvsvinstfaktorer skall göras med ledning av officiell livslängdsstatistik avseende en femårsperiod. Med officiell statistik förstås här statistik enligt lagen (1992:889) om officiell statistik. Statistiska centralbyrån framställer varje år sådan statistik som är aktuell här.

Om uttag av inkomstpension gjorts från annan månad än januari månad det år omräkningen för arvsvinster avser eller ett tidigare gjort uttag änd-

ras det året, måste omräkningen göras för varje månad under året. Pensionsbehållningen kan ha ändrat storlek flera gånger under året. Pensionsrätt som tillgodoräknats för inkomster m.m. under närmast föregående år har dock inte ingått i en pensionsbehållning som legat till grund för beräkning av pension som utgetts under året och omräkning av den delen av pensionsbehållningen behöver därför inte göras månadsvis. Närmare föreskrifter om beräkning av arvsvinster när uttag har gjorts av inkomstpension kommer att meddelas av regeringen.

6 § Om inkomstindex förändras mellan det år omräkningen enligt 4 § avser eller, om sådan omräkning inte skall göras, fastställelseåret och året därefter, skall pensionsbehållningen räknas om med hänsyn till denna förändring. Detta skall göras sedan pensionsrätt för närmast föregående år har fastställts och sedan omräkning har gjorts enligt 4 §.

Om inkomstpension har tagits ut under det i första stycket först nämnda året eller om uttaget det året har förändrats, skall den del av pensionsbehållningen som inte utgörs av ökning på grund av omräkning enligt 4 § för det året eller härrör från fastställd pensionsrätt för närmast föregående år, räknas om med beaktande av

1. att den pensionsbehållning som är att hänföra till pensionsrätt som har tillgodoräknats den pensionsberättigade för åren till och med det andra året före det år omräkningen enligt 4 § avser respektive det fastställelseår som avses i första stycket och som har omräknats på det sätt som anges i denna paragraf och i 4, 7 och 9 §§ för åren till och med det närmast föregående året har uppgått till skilda belopp under året, och
2. den omräkning som skall göras enligt 14 §.

Pensionsbehållningen för den som har tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension skall räknas om med hänsyn till förändringar i inkomstindex. Bestämmelser om sådan omräkning finns i denna paragraf. Att omräkningen skall göras efter omräkning för arvsvinster m.m. framgår av *första stycket*.

Omräkningen enligt denna paragraf skall göras om inkomstindex förändras mellan det år arvsvinstomräkningen avser och året därefter. Om pensionsrätt tillgodoräknats för närmast föregående år men någon omräkning för arvsvinster inte skall göras t.ex. därför att det handlar om en yngre personen som inte tidigare tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension, gäller denna förändring av inkomstindex mellan fastställelseåret och året därefter.

För år då den pensionsbehållning som förelåg vid ingången av året förändrats under året genom att uttag av pension inte varit detsamma under hela året kompliceras omräkningen något. Om hel pension utges i slutet av året består den behållning som skall omräknas enligt denna paragraf av enbart för året tilldelade arvsvinster och eventuell pensionsrätt för närmast föregående år. Grunderna för hur omräkningen skall göras när pensionsbehållningen förändrats under året anges i *andra stycket*. I förhållande till lagförslaget i lagrådsremissen har vissa språkliga justeringar gjorts i det stycket för att regleringen bättre skall stämma överens med det nya andra stycket i 11 § som införts på förslag av *Lagrådet*.

Den del av pensionsbehållningen som utgörs av ökning efter omräkning enligt 4 §, arvsvinst, för det aktuella året liksom fastställd pensionsrätt avseende föregående år har inte ingått i den pensionsbehållning som pension som tagits ut under året har beräknats på och berörs därför inte av den särskilda beräkningen. Resterande del av pensionsbehållningen

har inte varit oförändrad under året och skall därför räknas om dels månadsvis, dels med beaktande av att utgående inkomstpension följsamhetsindexeras vid utgången av det år omräkningen avser. Omräkningen skall ske så att en person som tagit ut inkomstpension under det år omräkningen avser, sedan den utgående pensionen följsamhetsindexerats, för varje månad under det året erhåller full indexering av behållningen så som den såg ut den månaden. Detta har utvecklats närmare i avsnitt 18.5.

Liksom arvsvinster efter omräkning enligt 4 § skall omräkning av pensionsbehållningen enligt förevarande paragraf påverka eventuellt utgående pension fr.o.m. januari månad året efter det år omräkningen avser.

Av 4 § och första stycket i förevarande paragraf framgår i vilken ordning arvsvinstfördelning och indexomräkning m.m. skall göras. De för årets skilda månader bestämda pensionsbehållningarna skall inte skilja sig åt av annan anledning än att pensionsuttaget under månaderna har varit olika stort. Närmare bestämmelser om hur månadsbeloppen skall beräknas får regleras av regeringen enligt 10 §.

7 § Pensionsbehållningen skall minskas med hänsyn till kostnaderna för förvaltningen av försäkringen för inkomstpension och tilläggspension.

Avdrag från pensionsbehållningen skall därvid göras genom att denna, sedan pensionsrätt för närmast föregående år har fastställts och sedan omräkning har gjorts enligt 4 och 6 §§, multipliceras med den förvaltningskostnadsfaktor som bestämts för det år omräkningen enligt 4 § avser.

I 1 kap. 2 § föreskrivs att kostnaderna för förvaltningen av försäkringen för inkomstpension och tilläggspension skall täckas av avgifter och avkastningen på avgiftsmedel. Som anges i avsnitt 17.4 och kommentaren till den nyss nämnda paragrafen skall detta ske genom att kostnaderna belastar AP-fonden och de skall delvis täckas genom en minskning av pensionsbehållningen. Hur detta skall gå till anges i denna paragraf.

I *första stycket* anges att pensionsbehållningen för den som tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension skall minskas med hänsyn till kostnaderna för förvaltningen av försäkringen för inkomstpension och tilläggspension. Detta skall, enligt *andra stycket*, göras genom att pensionsbehållningen – efter fastställande av pensionsrätt för föregående år samt sedan fördelning av avlidnas pensionsbehållningar och omräkning för indexförändring har gjorts – multipliceras med den förvaltningskostnadsfaktor som bestämts för det år nämnda omräkning för arvsvinstfördelning avser. Detta kommer att innebära att pensionsbehållningen minskar något och att därmed också framtida inkomstpension minskar.

8 § Den förvaltningskostnadsfaktor som avses i 7 § skall årligen fastställas av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer. Den skall grundas på förhållandet mellan kostnaderna för förvaltningen av försäkringen för inkomstpension och tilläggspension det år faktorn avser och summan av alla pensionsbehållningar. Hänsyn skall också tas till skillnaden mellan det belopp varmed pensionsbehållningarna minskats genom föregående års omräkning enligt 7 § och de faktiska kostnaderna för förvaltningen av försäkringen för inkomstpension och tilläggspension för det året.

När förvaltningskostnadsfaktorn för år 2001 bestäms skall vad som föreskrivs i första stycket avse 60 procent av kostnaderna för förvaltningen av försäkringen för inkomstpension och tilläggspension. För tid

därefter till och med år 2021 skall denna andel öka med två procentenheter per år.

Prop. 1997/98:151

Här ges föreskrifter om bestämmande av den förvaltningskostnadsfaktor som avses i föregående paragraf.

I *första stycket* anges att en sådan faktor årligen skall fastställas av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer. Faktorn skall grundas på förhållandet mellan förvaltningskostnaderna det år den avser och summan av alla pensionsbehållningar. Omräkningen med förvaltningskostnadsfaktorn görs normalt innan hela den faktiska kostnaden för förvaltningen är känd. Därför skall, när faktorn bestäms för ett år, även skillnaden mellan det belopp med vilket pensionsbehållningarna minskats vid föregående års omräkning och de faktiska kostnaderna för det året beaktas.

I *andra stycket* anges att de förvaltningskostnader som skall täckas genom minskning av pensionsbehållningarna under en lång övergångsperiod endast skall avse en del av de totala kostnaderna. År 2001 gäller detta 60 % av förvaltningskostnaderna.

Närmare föreskrifter om hur förvaltningskostnaderna och pensionsbehållningar skall beräknas skall bestämmas av regeringen.

9 § Sedan omräkning för ett år gjorts enligt 4, 6 och 7 §§ skall pensionsbehållningen avrundas till närmaste lägre hela krontal.

Omräkning med hänsyn till arvsvinster och förändringar av inkomstindex samt med anledning av förvaltningskostnaderna innebär flera olika beräkningar. Som föreskrivs här skall pensionsbehållningen avrundas till hela kronor först sedan alla dessa beräkningar har gjorts.

10 § Ytterligare föreskrifter för verkställighet av lagens bestämmelser om omräkning enligt 4–9 §§ och om bestämmande av arvsvinstfaktorer och förvaltningskostnadsfaktorer meddelas av regeringen.

I flera av paragraferna i 4–9 §§ anges grunderna för hur omräkningar skall ske eller för hur olika faktorer skall bestämmas. I förevarande paragraf, som formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*, anges att regeringen meddelar ytterligare föreskrifter i dessa frågor.

Beräkning av årlig inkomstpension

11 § Årlig inkomstpension skall beräknas med hjälp av delningstal. Hel sådan pension skall för år räknat utgöra kvoten mellan den pensionsberättigades pensionsbehållning vid den tidpunkt från vilken pensionen skall beräknas och det delningstal som gäller för den pensionsberättigade vid det tillfället.

Pensionsbehållning som avses i första stycket skall beräknas på pensionsrätt som har tillgodoräknats den pensionsberättigade för åren till och med det andra året före det år då uttaget av pensionen görs och som har omräknats enligt 4, 6, 7 och 9 §§ för åren till och med det år som närmast har föregått pensionsuttaget. För den som har uppburit folk- eller tilläggspension i form av ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för tid före den 1 januari 2001, skall pensionsbehållningen därvid minskas med 0,5 procent för varje månad före år 2001 för vilken sådan pension har betalats ut. Om den pension som har tagits ut begränsats till viss andel, skall minskning av pensionsbehållningen begränsas till motsvarande andel.

Tre fjärdedelar, hälften och en fjärdedel av årlig inkomstpension skall beräknas på en motsvarande andel av den pensionsbehållning som följer av bestämmelserna i andra stycket.

Minskning enligt andra stycket andra och tredje meningarna skall inte göras beträffande belopp med vilket pensionsbehållningen har ökat enligt 3 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om beräkningen av inkomstpensionens storlek. Uttas hel pension skall enligt *första stycket* hela pensionsbehållningen vid tiden för uttaget delas med delningstalet. Det delningstal skall användas som har fastställts för åldersklassen i fråga. Åldersklassen avses vara bestämd i år och månader.

I *andra stycket* föreskrivs hur den pensionsbehållning som skall ligga till grund för beräkning av den årliga inkomstpensionen skall bestämmas. Bestämmelsen är i huvudsak utformad enligt förslag av *Lagrådet* och anknyter till den pensionsbehållning som avses i 6 § andra stycket 1. Regleringen innebär bl.a. att om beräkningen görs i början av ett år skall pensionsrätt som hänför sig till inkomster året dessförinnan inte ingå i pensionsbehållningen men däremot pensionsrätt som hänför sig till tidigare år. Vidare skall ökning av pensionsbehållningen med anledning av omräkning för arvsvinster avseende året före uttaget ha gjorts och behållningen skall vara omräknad med inkomstindex och förvaltningskostnadsfaktorn för samma år. Skulle nämnda pensionsrätt inte ha hunnit fastställas eller övriga beräkningar inte ha hunnit göras, får omräkning göras senare och för litet utbetalt belopp betalas ut retroaktivt.

Enligt bestämmelserna i AFL är det möjligt att ta ut ålderspension fr.o.m. den månad då en försäkrad fyller 61 år. Detta innebär, när det gäller personer som kan ha rätt till inkomstpension, att personer födda under åren 1938 och 1939 kan ta ut ålderspension enligt AFL före år 2001.

Om uttag av ålderspension enligt AFL före den 1 januari 2001 inte skulle påverka inkomstpensionen skulle personer som har gjort sådant uttag bli överkompenserade. I andra stycket i denna paragraf har därför också föreskrivits att om ett sådant uttag gjorts skall pensionsbehållningen minskas med 0,5 % för varje månad för vilken folk- eller tilläggs-pension i form av ålderspension har betalats ut enligt AFL. Detta kan jämföras med 6 kap. 6 § denna lag enligt vilken tilläggs-pension som börjar betalas ut tidigare än fr.o.m. den månad då en pensionsberättigad fyller 65 år skall minskas med 0,5 % för varje månad som, då pensionen börjar utges, återstår till den månad under vilken personen ifråga fyller 65 år.

Skulle uttaget inte ha avsett hel ålderspension utan endast en fjärdedels, halv eller tre fjärdedels ålderspension skall minskningen av pensionsbehållningen göras med motsvarande andel.

Vid partiellt uttag av pension skall enligt *tredje stycket* en så stor andel av pensionsbehållningen delas som den partiella pensionen utgör av hel pension.

Fjärde stycket, som har lagts till efter påpekande från *Lagrådet*, gäller den situationen att en person som tidigare har fått sin pensionsbehållning minskad på grund av uttag av ålderspension enligt AFL har återkallat eller minskat sitt uttag av inkomstpension och sedan på nytt tar ut

inkomstpension eller ökar nämnda uttag. Det belopp med vilket hans eller hennes pensionsbehållning ökas vid återkallelsen eller minskningen av uttaget skall inte på nytt reduceras enligt bestämmelserna i andra stycket andra och tredje meningarna.

12 § Delningstal för beräkning av inkomstpension enligt 11 § skall fastställas av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

Delningstal skall beräknas med utgångspunkt i att värdet av pensionsutbetalningarna under genomsnittlig återstående livslängd för personer i den pensionsberättigades ålder från den tidpunkt då pension skall börja utges skall motsvara pensionsbehållningen. En kommande månadsutbetalning skall därvid antas ha ett värde som motsvarar värdet av en månadsutbetalning vid den tidpunkt då inkomstpension skall börja utges, delat med en årlig räntefaktor om 1,016 fram till tiden för den kommande pensionsutbetalningen. Antalet kommande pensionsutbetalningar skall beräknas med ledning av den officiella statistik som anges i 5 § andra stycket. Delningstalen skall vara lika för kvinnor och män.

Ytterligare föreskrifter för verkställighet av lagens bestämmelser om beräkning och fastställande av delningstal meddelas av regeringen.

Den årliga inkomstpensionen utgörs av pensionsbehållningen vid tiden för pensionsuttaget delat med ett delningstal. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall enligt *första stycket* i denna paragraf fastställa sådana delningstal.

I paragrafens *andra stycke* anges grunderna för bestämmandet av delningstal. Ett delningstal skall bestämmas på så sätt att pensionsutbetalningar under genomsnittlig återstående livslängd för personer i den pensionsberättigades ålder skall motsvara pensionsbehållningen. Vid beräkningen av nuvärdet av en framtida månadsutbetalning av pension skall utgångspunkten vara en årlig real tillväxt om 1,6 %. En framtida månadsutbetalning skall därför antas ha ett nuvärde som motsvarar värdet av en månadsutbetalning vid den tid då pension skall börja utges, delat med den årliga räntefaktorn 1,016 fram till tiden för den kommande pensionsutbetalningen.

Även när det gäller delningstal behövs ytterligare föreskrifter om beräkning m.m. I *tredje stycket* anges att regeringen lämnar sådana föreskrifter. Detta stycke har utformats efter förslag av *Lagrådet*.

13 § Vid beräkning av inkomstpension skall hänsyn tas till pensionsbehållning som härrör från pensionsgrundande belopp för pliktjänstgöring enligt 3 kap. 8 § och pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn enligt 3 kap. 10 § endast om det för den pensionsberättigade, senast det år han eller hon fyller 70 år, har fastställts pensionsgrundande inkomster som för vart och ett av minst fem år uppgått till lägst två gånger det för respektive intjänandeår gällande inkomstbasbeloppet.

Pension på den pensionsbehållning som avses i första stycket skall inte utges för tid före året efter fastställelseåret för pensionsgrundande inkomst det sista år som avses i första stycket.

Vid bedömning enligt första och andra styckena skall bortses från pensionsgrundande inkomst som enligt bestämmelserna om bristande eller underlåten avgiftsbetalning i 4 kap. 4 § inte legat till grund för beräkning av pensionsrätt. Vidare skall vid bedömning enligt första och andra styckena med pensionsgrundande inkomst likställas pensionsgrundande belopp för förtidspension enligt 3 kap. 4 §.

I denna paragraf har intagits det s.k. förvärvsvillkoret.

Latent pensionsrätt som härrör från pensionsgrundande belopp för plikttjänstgöring eller barnår, omräknad på grund av arvsvinster och förändringar i inkomstindex, ingår i pensionsbehållningen. Förvärvsvillkoret innebär att den pensionsberättigade, för att få pension beräknad på den del av pensionsbehållningen som härrör från pensionsgrundande belopp för plikttjänstgöring och barnår, måste uppfylla vissa krav avseende tillgodoräknade pensionsgrundande inkomster m.m.

För att sådana pensionsgrundande belopp skall beaktas vid beräkning av pension måste, enligt paragrafens *första stycke*, den pensionsberättigade under minst fem år ha tillgodoräknats pensionsgrundande inkomster med lägst ett visst belopp per år. Beloppet motsvarar två gånger det för berört år gällande inkomstbasbeloppet. Som angetts tidigare kommer ett sådant basbelopp att finnas först fr.o.m. år 2001. Av bestämmelser i lagen om införande av denna lag följer att det belopp som avses i förevarande paragraf för tiden dessförinnan skall motsvara ett förhöjt prisbasbelopp enligt AFL.

Inkomstpension beräknad på pensionsbehållning som härrör från latent pensionsrätt skall börja utges tidigast efter fastställelseåret för pensionsgrundande inkomst för det sista av de nämnda fem åren. Detta följer av bestämmelserna i *andra stycket* i denna paragraf. Om pension beräknats på pensionsbehållning som härrör från de angivna beloppen men beslut om pensionsgrundande inkomst ändras för ett tidigare år så att personen i fråga inte varit berättigad till pension på den delen av pensionsbehållningen, skall pensionen räknas om. Detsamma gäller det motsatta fallet. Att något återkrav på för mycket utbetald inkomstpension normalt inte kommer ifråga följer av bestämmelserna i 14 kap. 1 §. Däremot kan det bli fråga om utbetalning för retroaktiv tid om beslut om pensionsgrundande inkomst höjts och därmed förvärvsvillkoret uppfyllts tidigare än vad som tidigare framgått av underlaget för beräkningen av pensionen.

Pensionsgrundande inkomst i nämnd omfattning måste fastställas för berörd person senast det år han eller hon fyller 70 år för att inkomstpension alls skall beräknas på pensionsbehållning som härrör från de angivna beloppen. Om så inte är fallet behöver uppgifter om den latent pensionsrätten inte bevaras eftersom pensionsrätt som fastställs senare, oavsett vilket intjänandeår det är fråga om, inte kan medföra att villkoret uppfylls.

Som framgår av *tredje stycket* skall vid tillämpningen av bestämmelserna i första och andra styckena bortses från pensionsgrundande inkomst som enligt 4 kap. 4 § inte legat till grund för beräkning av pensionsrätt. Denna reglering, som tillagts efter påpekande av *Lagrådet*, avser den situation att en person som har haft inkomst av annat förvärvsarbete inte inom föreskriven tid har betalat fulla avgifter till ålderspensionssystemet. Sådan inkomst för vilken avgifter inte har erlagts i rätt tid skall inte ligga till grund för beräkning av pensionsrätt och skall inte heller beaktas vid bedömning av om förvärvsvillkoret är uppnått.

I tredje stycket föreskrivs vidare att med pensionsgrundande inkomst skall likställas pensionsgrundande belopp på grund av s.k. antagandeinkomst. Har för en person för ett år fastställts både pensionsgrundande inkomst och sådant pensionsgrundande belopp skall inkomsten och be-

Omräkning av inkomstpension

14 § Den inkomstpension som en pensionsberättigad uppbär vid ett årsskifte skall räknas om (följsamhetsindexeras) genom att multipliceras med det tal som anger kvoten mellan inkomstindex efter årsskiftet och inkomstindex före årsskiftet sedan denna kvot har dividerats med talet 1,016.

I paragrafen anges hur uttagen inkomstpension skall räknas om, följsamhetsindexeras, vid årsskiftet. Omräkning skall göras med hänsyn till förändringen av inkomstindex före respektive efter årsskiftet. Skälet till att inte hela förändringen av inkomstindex används är att det delningstal som använts vid beräkningen av pensionen bestämts med utgångspunkt från en årligt real tillväxt om 1,6 % (jfr 12 §).

15 § För den som har tagit ut inkomstpension före det år då han eller hon fyller 65 år skall pensionen räknas om från och med det år då den pensionsberättigade uppnår denna ålder om ändrat delningstal föranleder det. Pensionen skall räknas om genom att multipliceras med kvoten mellan det delningstal som den pension som utges har beräknats efter och det delningstal som med ledning av den officiella statistik som avses i 5 § andra stycket tredje meningen har fastställts för pensionsberättigade i samma ålder som den pensionsberättigades ålder vid den tidpunkt den utgivna pensionen beräknades.

Som framgår av 12 § andra stycket jämfört med 6 § andra stycket skall det delningstal som skall användas för beräkning av pension fr.o.m. det år då en pensionsberättigad fyller 65 år vara grundat på en livslängdsstatistik som avser senare år än den statistik som det delningstal som använts för beräkning av inkomstpension för tidigare år har grundats på. Denna paragraf reglerar hur omräkningen av inkomstpension skall göras, om, i anledning av vad nu sagts, pensionen skall beräknas efter ett annat delningstal än tidigare.

16 § Den inkomstpension som en person uppbär vid ett årsskifte skall också, efter omräkning enligt 14 och 15 §§, räknas om som om uttaget av pension har återkallats från och med januari månad året efter årsskiftet samtidigt som nytt uttag av inkomstpension har gjorts från och med den månaden. Detta gäller dock inte om den pensionsberättigade har uppburit hel inkomstpension hela året före nämnda årsskifte och han eller hon inte heller har tillgodoräknats pensionsrätt för andra året före det årsskiftet.

Ökar eller minskar den som uppbär inkomstpension sitt uttag av sådan pension skall motsvarande omräkning göras för tid från och med månaden för det ändrade uttaget. Det skall därvid anses som om återkallelse och nytt uttag har gjorts den nämnda månaden.

I denna paragraf har intagits bestämmelser om omräkning av pension för personer som har uppburit partiell pension under ett år eller som har ändrat pensionsuttag under året.

Pensionsbeloppet skall enligt *första stycket* alltid räknas om fr.o.m. januari månad om inte den pensionsberättigade uppburit hel inkomstpension hela året och inte heller tillgodoräknats pensionsrätt för året närmast före det året. Beräkningen skall göras som om den pensionsberättigade

återkallat uttaget av inkomstpension från och med januari månad samtidigt som nytt uttag har gjorts. Innan aktuell andel av pensionsbehållningen läggs till grund för beräkning av årlig inkomstpension, skall därför pensionsbehållningen ökas enligt 3 §, dvs. genom att den årliga pensionen räknas om till pensionsbehållning. Det delningstal som skall användas vid beräkningen av inkomstpensionen är samma delningstal som skulle ha använts om den pensionsberättigade börjat ta ut inkomstpension från och med januari månad efter det aktuella årsskiftet. Denna omräkning skall göras efter det att följsamhetsindexering enligt 14 § och, i förekommande fall, omräkning enligt 15 § gjorts.

Enligt *andra stycket* skall motsvarande omräkning göras vid ändrat uttag under ett år. Omräkningen skall då gälla månaden för det ändrade uttaget och pensionen skall alltså beräknas som om den pensionsberättigade helt återkallat sitt uttag fr.o.m. den månaden samtidigt som han eller hon gjort nytt uttag fr.o.m. samma månad. Från vilken tidpunkt ansökan om ökat uttag respektive anmälan om minskat uttag skall börja gälla framgår av 12 kap. 2 och 3 §§.

Bestämmelserna har samband med bestämmelserna om omräkning av pensionsbehållning med anledning av arvsvinster och förändringar av inkomstindex. Utges exempelvis hel pension vid årets slut men har sådan pension inte utgetts under hela året, leder nämnda bestämmelser till att ny pensionsbehållning uppkommer. För att denna pensionsbehållning skall medföra ökning av pensionen måste pensionen räknas om.

Den omräkning av inkomstpensionen som skall göras efter ett årsskifte innebär

1. att den vid årets ingång utgående pensionen räknas om enligt 14 §,
2. att den utgående pensionen räknas om enligt 15 § (gäller dock endast vid ingången av det år då den pensionsberättigade fyller 65 år),
3. att den utgående pensionen (efter omräkning enligt 14 och 15 §§) räknas om till pensionsbehållning som läggs till övrig för föregående år omräknad pensionsbehållning i vilken även ökning på grund av omräkning för arvsvinster avseende föregående år är inkluderad eller – då hel pension utges – vilken pensionsbehållning utgörs av arvsvinster och annan förändring uppkommen vid omräkningarna, och
4. att den andel av pensionsbehållningen som skall ligga till grund för beräkning av inkomstpension delas med aktuellt delningstal för den pensionsberättigade.

Det förekommer även andra situationer när en utgående inkomstpension kommer att ändras. Skulle t.ex. ett beslut om pensionsrätt för inkomstpension ändras för en person som uppbär inkomstpension måste pensionen räknas om. Hänför sig nämnda pensionsrätt till ett fastställelseår efter den tidpunkt då pensionen har börjat utges skall ändringen avse tiden efter detta fastställelseår (jfr 11 §). Har pensionsrätten höjts kommer detta att innebära en utbetalning för retroaktiv tid. Att återkrav av för mycket uppburen pension normalt inte kommer att ske framgår av bestämmelserna i 14 kap. 1 §. En ändring av beslut om pensionsgrundande inkomst kan, förutom ändring av för året aktuell pensionsrätt, också innebära att pensionsrätt som tidigare varit latent skall ligga till grund för utgående pension. Resultatet kan också bli det motsatta.

Uttag av tilläggspension

1 § Den som är född år 1953 eller tidigare och som har tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år får ta ut tilläggspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 61 år. Uttaget får begränsas till att avse tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av pensionen.

Uttag av tilläggspension får ändras och återkallas enligt vad som föreskrivs i 12 kap. om inte annat framgår av tredje stycket.

Tilläggspension får tas ut av den som är född under något av åren 1938–1953 endast om han eller hon gör motsvarande uttag av inkomstpension. Återkallar eller minskar en sådan person sitt uttag av tilläggspension gäller återkallelsen respektive minskningen endast om den pensionsberättigade återkallar eller minskar uttaget av inkomstpension i motsvarande utsträckning.

Som anförts tidigare skall tilläggspension succesivt fr.o.m. år 2001 ersättas av inkomstpension och premiepension. För att tydliggöra detta och för att hålla bestämmelserna om inkomstgrundad ålderspension samlade har bestämmelserna i AFL om uttag och beräkning av tilläggspension i form av ålderspension i stort sett oförändrade förts över till förevarande lag med ikraftträdande den 1 januari 2001. Bestämmelserna i denna lag ersätter även det inkomstgrundade inslag som finns i folkpension i form av ålderspension enligt AFL. Grundskyddet i folkpensionen skall däremot fr.o.m. år 2001 ersättas av garantipension. Någon folkpension i form av ålderspension kommer alltså inte att utges efter utgången av år 2000.

Vad beträffar ålderspension till personer som är födda år 1954 eller senare skall inkomst- och premiepension helt ersätta såväl folkpension som tilläggspension. Rätten till tilläggspension har därför i förevarande paragraf begränsats till att avse personer som är födda år 1953 eller tidigare.

I övrigt innehåller *första stycket* i denna paragraf bestämmelser som i huvudsak motsvarar 12 kap. 1 § AFL. Här anges att grundförutsättningen för att någon skall vara berättigad till tilläggspension är att han eller hon tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år. Sådana pensionspoäng skall normalt tillgodoräknas den som ett år har en pensionsgrundande inkomst som överstiger ett förhöjt prisbasbelopp enligt AFL. Även den som uppburit förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 § AFL skall tillgodoräknas sådana poäng. I första stycket anges också att tilläggspension får tas ut fr.o.m. den månad då berörd person fyller 61 år. Detta överensstämmer med vad som föreskrivs om uttag av inkomst- och premiepension liksom uttag av folk- och tilläggspension enligt AFL. Liksom enligt AFL gäller också särskilda bestämmelser för beräkningen av tilläggspensionen vid uttag före 65 års ålder (se 5–6 §§).

Någon motsvarighet till bestämmelserna i AFL om att uttag av tilläggspension före 65 års ålder får göras endast om folkpension i form av ålderspension tas ut för samma tid har inte införts. Anledningen är att grundskyddet i folkpensionen år 2001 är avsett att ersättas av garantipension samtidigt som den inkomstgrundade delen av folkpensionen ersätts av en ökning av tilläggspensionen enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Uttag av tilläggspension kan liksom uttag av inkomstpension begränsas till tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av pensionen.

Bestämmelser om ändrat uttag och återkallelse av tilläggspension finns i 12 kap. till vilket *andra stycket* i denna paragraf hänvisar. Dessa bestämmelser, liksom bestämmelserna i *tredje stycket* motsvarar i princip de som återfinns i 5 kap. 1 § andra och tredje styckena. Som anges i kommentaren till den paragrafen skall inkomstpension och tilläggspension behandlas som en enhet när det gäller uttag. Tilläggspension enligt denna lag får därför inte utges till en person som också är berättigad till inkomstpension om han eller hon inte gör motsvarande uttag av sådan pension. Vidare gäller återkallelse eller minskning av tilläggspension endast om motsvarande återkallelse eller minskning görs beträffande inkomstpension. De personer detta gäller är de som är födda under åren 1938–1953.

Uppdelningen av styckena har skett i enlighet med förslag av *Lagrådet*.

Beräkning av årlig tilläggspension

2 § Tilläggspension utgör, om inte annat följer av bestämmelserna i 3–7 §§, för år räknat summan av

1. 60 procent av produkten av det för året gällande prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och medeltalet av de pensionspoäng som tjänats in av den pensionsberättigade, eller, om pensionspoäng tjänats in för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poängtal, och

2. 96 procent av det för året gällande prisbasbeloppet enligt lagen om allmän försäkring eller, för den som är gift, 78,5 procent av detta basbelopp.

I denna paragraf och i de fem följande paragraferna anges hur tilläggspensionen skall beräknas. I de därpå följande paragraferna finns särbestämmelser för vissa åldrar. Som tidigare angetts skall tilläggspension helt ersättas av inkomst- och premiepension för personer födda år 1954 eller senare varför dessa bestämmelser om beräkning av tilläggspension inte gäller dem (se kommentaren till 1§).

Bestämmelserna i denna paragraf är såvitt avser punkt 1 hämtade från 12 kap. 2 § första stycket AFL medan punkten 2 är ny. Här anges hur tilläggspension skall beräknas för en person som har tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år och som tar ut hel ålderspension fr.o.m. den månad han eller hon fyller 65 år under förutsättning att den pensionsberättigade för tiden före år 1998 betalat avgifter för ev. inkomster av annat förvärvsarbete. För en sådan person skall pensionen motsvara summan av 60 % av produkten av det för året gällande prisbasbeloppet enligt AFL och medeltalet av de femton högsta pensionspoäng som fastställts för honom eller henne samt 96 % av det för året gällande prisbasbeloppet enligt AFL för den som är ogift och 78,5 % av detta basbelopp för den som är gift.

Vid beräkning av pensionspoäng skall endast beaktas inkomster som överstiger ett förhöjt prisbasbelopp enligt AFL. Tilläggspensionen beräknas därför enligt nuvarande regler inte på detta ”första” förhöjda prisbasbelopp. Den pension som skulle ha utgetts på det beloppet kan sägas redan vara beaktat vid beräkningen av folkpensionen. Som anförts i kommentaren till 1 § skall emellertid tilläggspensionen fortsättningsvis ersätta det inkomstgrundande inslaget i folkpensionen. Därför föreskrivs

att tilläggspensionen som en person född under något av dessa år är berättigad till skall ökas med det belopp som anges i punkt 2. Denna ökning skall motsvara 96 % av det för året gällande prisbasbeloppet enligt AFL för den som är ogift och 78,5 % av detta basbelopp för den som är gift. Liksom enligt AFL saknar det betydelse om maken uppbär ålderspension eller inte. Av 17 § framgår dock att vid tillämpning av förevarande paragraf skall i vissa fall en person som är ogift likställas med en gift och vice versa.

Det belopp som nu angetts skall bara utges till den som tillgodoräknats pensionspoäng eller vårdår för minst 30 år och för vilken bestämmelserna i 19 § lagen om införande av denna lag om obetalda avgifter inte är tillämpliga. Har pensionspoäng eller vårdår tillgodoräknats för färre år eller skall nämnaren i den kvot som skall användas vid beräkning enligt punkt 1 ökas på grund av obetalda avgifter, skall bestämmelserna i 19 § lagen om införande av denna lag tillämpas först sedan den produkt som anges i punkt 1 ökats enligt förevarande paragraf.

Det är inte det förhöjda prisbasbeloppet som här avses utan det något lägre som beräknas enligt 1 kap. 6 § andra stycket AFL. Till skillnad från nuvarande regler i AFL skall emellertid inte göras någon minskning av detta basbelopp vid beräkningen av tilläggspension. Detta är en förändring i förhållande till förslaget i lagrådsremissen och är föranlett av det förslag till ändring av 1 kap. 6 § AFL som lämnas i den ekonomiska vårpropositionen, 1997/98:000.

Är en pensionsberättigad född under något av åren 1938–1953 skall den enligt denna paragraf framräknade tilläggspensionen tjugodelas (se 8 §). I vissa fall skall även tillägg utges enligt 9–11 §§ (den s.k. garanti-regeln).

Tilläggspension beräknas som ett årsbelopp vilket därefter delas med tolv för att få fram pensionsbelopp för månad. Vid nybeviljande av tilläggspension är i regel pensionspoängen för föregående år okänd och pensionen kan vid detta tillfälle därför inte beräknas på intjänade pensionspoäng. Beräkningen får i stället göras med beaktande av de pensionspoäng som vid denna tidpunkt har fastställts för den pensionsberättigade. Enligt hittillsvarande tillämpning har försäkringskassan med stöd av 20 kap. 2 a § AFL fattat ett provisoriskt beslut om pensionens storlek. Detta beslut har senare – när pensionspoängen för året före pensionsfallsåret blivit känt – ersatts av ett slutligt beslut. Om det slutliga beslutet resulterat i en höjning av pensionen har utbetalning skett för retroaktiv tid. I denna lag finns inte någon motsvarighet till 20 kap. 2 a § AFL med möjlighet för försäkringskassan att fatta s.k. provisoriska beslut. Den pensionsberättigade har emellertid rätt till tilläggspension beräknad på intjänade pensionspoäng. Detta innebär att det beslut som fattats med beaktande av endast fastställda pensionspoäng måste ändras enligt 13 kap. 7 § när pensionspoängen för det okända året har fastställts. Har tilläggspensionen utgetts med för lågt belopp skall en tilläggsutbetalning göras.

3 § Om en pensionsberättigad har tjänat in pensionspoäng för färre än 30 år, skall hänsyn tas endast till så stor del av den produkt som anges i 2 § 1 och till det belopp som avses i 2 § 2 som svarar mot förhållandet mellan det antal år för vilka pensionspoäng har tjänats in och talet 30.

Denna paragraf har sin motsvarighet i 12 kap. 2 § första stycket andra meningen. I förhållande till förslaget i lagrådsremissen har en mindre ändring gjorts till följd av att andra stycket i föregående paragraf har tagits bort.

Den situation som regleras här är när den pensionsberättigade inte skall erhålla oavkortad pension enligt 2 § på grund av att han eller hon tillgodoräknats pensionspoäng eller vårdår för färre än 30 år. Även eventuellt tillägg enligt garantiregeln berörs av denna paragraf, se 9 §.

I lagen om införande av denna lag finns bestämmelser om ökning av talet 30 vad gäller den som inte betalat sina egenavgifter enligt SAL för tid före år 1998.

Som angetts i kommentaren till 2 § kan vid beräkning av tilläggs pension endast beaktas fastställda pensionspoäng. Någon hänsyn till pensionsgrundande inkomst som kan ha tjänats in för det år som närmast föregår det år varunder pensionen beviljas kan därmed inte beaktas förrän det resulterat i en fastställd pensionspoäng. När så sker kan emellertid det bli fråga om retroaktiv utbetalning av pension. Se vidare avsnitt 29.3.

4 § Vid beräkning av tilläggs pension för år efter det år då den pensionsberättigade har fyllt 65 år skall det prisbasbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring användas som gällde sistnämnda år. För tid från och med årsskiftet efter det att den pensionsberättigade har fyllt 65 år skall följsamhetsindexering göras enligt bestämmelserna i 5 kap. 14 §.

Bestämmelserna i denna paragraf saknar motsvarighet i AFL. I paragrafen anges vilket prisbasbelopp tilläggs pensionen skall beräknas efter och hur pensionen skall räknas om vid förändringar av inkomstindex. Liksom när det gäller 2 § har förevarande paragraf anpassats till den ändring av 1 kap. 6 § AFL som föreslås i den ekonomiska vårpropositionen, 1997/98:000, och det andra stycke som föreslogs i lagrådsremissen har därför tagits bort.

Uttagen inkomstpension räknas årligen om enligt 5 kap. 14 § genom att multipliceras med det tal som anger kvoten mellan inkomstindex för det nya året och inkomstindex för det år som passerat sedan denna kvot dividerats med talet 1,016 (följsamhetsindexering). Som anges i denna paragraf skall uttagen tilläggs pension räknas om på motsvarande sätt från och med året efter det då den pensionsberättigade fyller 65 år. Detta innebär att en person som är född under åren 1938–1953 och som uppbär såväl inkomstpension som tilläggs pension samt tar ut pensionerna det år då han eller hon fyller 65 år eller mer får hela sin pension omräknad på samma sätt. Den som tar ut sin pension tidigare får däremot sin inkomstpension följsamhetsindexerad medan tilläggs pensionen räknas om med hänsyn till förändringarna i prisbasbeloppet enligt AFL. Fr.o.m. det år denne fyller 66 år gäller dock även i sådana fall att såväl inkomstpension som allmän tilläggs pension följsamhetsindexeras.

Den angivna omräkningen skall inte bara avse uttagen pension. Om en person väljer att ta ut pensionen senare än under det år då han eller hon fyller 65 år skall beräkningen av pensionen också göras med utgångspunkt från prisbasbeloppet det år då den pensionsberättigade fyller 65 år varefter följsamhetsindexering skall ske.

För den som fyllt 65 år före den 1 januari 2001 gäller särskilda regler Prop. 1997/98:151 (se 12 §).

5 § Om tilläggspension tas ut tidigare än från och med den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år, skall pensionen minskas med 0,5 procent för varje månad som, från och med den månad från vilken pensionen tas ut, återstår till den månad då han eller hon fyller 65 år.

Tas pensionen ut senare än från och med den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år, skall pensionen, sedan omräkning gjorts enligt 4 §, ökas med 0,7 procent för varje månad som har förflutit från ingången av den månad då han eller hon uppnådde nämnda ålder till och med månaden före den som pensionen börjar tas ut. Därvid skall det bortses från tid efter ingången av den månad då den pensionsberättigade har fyllt 70 år.

Inkomstpensionen blir högre ju senare en pensionsberättigad tar ut sådan pension. Detta följer av att delningstalet är lägre ju äldre en pensionsberättigad person är. I många fall tjänar också personer som tar ut inkomstpension senare in ytterligare pensionsrätt. Även detta medför ökad pension. I princip gäller motsvarande förhållande också tilläggspensionen även om pensionspoäng endast kan tillgodoräknas för år t.o.m. det år då en försäkrad fyller 64 år. Ändringen av pensionsbeloppet på grund av tidpunkten för uttaget beräknas också på ett annat sätt.

Som anges i kommentaren till 2 § är utgångspunkten för beräkning av tilläggspension enligt den paragrafen att den pensionsberättigade tar ut pensionen fr.o.m. den månad han eller hon fyller 65 år. Tilläggspension får dock tas ut fr.o.m. den månad då en person fyller 61 år och uttaget kan även ske efter 65 års ålder.

I *första stycket* i denna paragraf anges att tilläggspensionen skall minskas på visst sätt om en person tar ut sådan pension för tid före den månad han eller hon fyller 65 år. Beräkningen utgår från varje månad för vilken pension tas ut före nämnda månad.

På motsvarande sätt skall enligt *andra stycket*, som formulerats enligt förslag av *Lagrådet*, pensionen ökas för varje månad som förflutit räknat från och med den månad den pensionsberättigade fyllt 65 år till den månad då uttaget görs. Pensionen skall därvid ha räknats fram efter det prisbasbelopp som gällde när den pensionsberättigade fyllde 65 år och i förekommande fall följsamhetsindexerats.

Liksom enligt hittillsvarande bestämmelser i AFL skall vid beräkning enligt *andra stycket* i förevarande paragraf bortses från tid efter ingången av den månad då den pensionsberättigade fyllt sjuttio år. För personer som är födda år 1937 eller tidigare gäller också särskilda bestämmelser enligt 13 §.

Bestämmelserna i paragrafen har sin motsvarighet i 12 kap. 2 § *andra stycket* AFL.

6 § Skall tilläggspension börja utges efter återkallelse eller ökas uttag av sådan pension efter tidigare minskning, skall det vid beräkning av pensionen bortses från den minskning respektive ökning som tidigare har gjorts enligt 5 §. I stället skall, sedan pensionen har beräknats på nytt enligt 2–5 §§, avdrag göras för varje månad för vilken pensionen tidigare har utgetts. Avdraget skall, för tid före den månad då den pensionsberättigade har fyllt 65 år, motsvara 0,5 procent och, för annan tid, 0,7 procent av pensionen beräknad enligt 2–4 §§.

Om tilläggs pension tas ut före eller efter den månad då en person fyller 65 år, skall pensionen minskas respektive ökas enligt vad som föreskrivs i 5 §. Återkallas sedan pensionsuttaget för att därefter tas ut på nytt eller minskas ett uttag för att därefter ökas, skall en ny beräkning göras. Enligt denna paragraf skall därvid bortses från den minskning respektive ökning som tidigare gjorts enligt 5 §. I stället skall, sedan pensionen beräknats på nytt enligt 2–5 §§, avdrag göras för varje månad för vilken pensionen tidigare utgetts. Avdraget skall därvid uppgå till 0,5 % av pensionen beräknad enligt 2–4 §§ för varje månad före den månad den pensionsberättigade fyllt 65 år. För varje annan månad under vilken pensionen utgetts skall avdraget uppgå till 0,7 % av nämnda pension.

För en person som exempelvis tagit ut hel pension vid 61 års ålder och återkallat denna ett år senare för att sedan vid 66 års ålder på nytt ta ut hel pension innebär detta att när pensionen beräknas vid 66 års ålder skall den pension som skulle ha utgetts vid 65 års ålder beräknas, att detta belopp följsamhetsindexeras och att det därigenom framräknade beloppet ökas i anledning av att uttag görs ett år efter den månad den pensionsberättigade fyllde 65 år. Denna ökning skall enligt 5 § andra stycket göras med 0,7 % per månad. Först därefter skall den i förevarande paragraf angivna reduceringen göras genom att det belopp som framräknats före ökningen enligt 5 § andra stycket reduceras med 0,5 % för varje månad för vilken pensionen tidigare utgetts. I det angivna exemplet skulle detta innebära att pensionen, beräknad efter prisbasbeloppet vid 65 års ålder och följsamhetsindexerad, skulle ökas med 2,4 % (12 månader x 0,7 % ./ 12 månader x 0,5 %).

Skulle det nya uttaget i stället göras före 65 års ålder innebär detta att pensionen beräknad enligt 2 och 3 §§ skall minskas med 0,5 % därav dels för varje månad som pensionen tidigare utgetts, dels för varje månad som – fr.o.m. den månad från vilken pensionen tas ut – återstår till ingången av den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. Tas t.ex. pensionen ut den månad den pensionsberättigade fyller 63 år och han eller hon tidigare tagit ut denna under tolv månader skall pensionen, beräknad enligt bestämmelserna i 2 och 3 §§, minskas med 36 månader x 0,5 % eller 18 %.

7 § Då uttag avser tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av tilläggs pension skall 2–6 §§ gälla motsvarande del av pensionen.

Enligt denna paragraf skall, om en person gjort partiellt uttag av tilläggs pension, vad som föreskrivs i 2–6 §§ gälla den andel som tagits ut.

Särskilda bestämmelser för personer födda under åren 1938–1953

8 § För den som är född under något av åren 1938–1953 skall tilläggs pensionen minskas med en tjugondel för varje helt år som har förflutit från och med år 1935 till utgången av födelseåret.

Som anförts tidigare skall personer som är födda under åren 1938–1953 erhålla ålderspension såväl enligt reglerna om tilläggs pension som enligt reglerna om inkomst- och premiepension. Denna s.k. infasning skall göras med 1/20 per år med utgångspunkt från år 1934 så att exempelvis

en person född år 1938 skall erhålla 16/20 av ålderspensionen enligt här angivna regler för tilläggspension och 4/20 enligt reglerna för inkomstpension. I denna paragraf föreskrivs därför att den allmänna tilläggspension en person född under något av åren 1938–1953 är berättigad till skall minskas med 1/20 för varje år som har förflutit från år 1934 till utgången av födelseåret. Motsvarande gäller enligt 4 kap. 6 § för tillgodoräknande av pensionsrätt för inkomstpension.

9 § En pensionsberättigad som är född under något av åren 1938–1953 har rätt till ett tillägg till tilläggspensionen från och med den månad då han eller hon fyller 65 år om så följer av andra stycket och av 10 och 11 §§.

Tillägget skall för år räknat motsvara skillnaden mellan

1. hel årlig tilläggspension för den pensionsberättigade vid ingången av år 1995 beräknad enligt 2 och 3 §§ men med beaktande av hans eller hennes civilstånd vid ingången av den månad tillägget avser samt omräknad enligt 4 §, och

2. summan av den pensionsberättigades inkomstpension och tilläggspension beräknad för ett år.

En person född under 1938–1953 skall, som anges i avsnitt 28.3 vara garanterad en viss nivå på den inkomstgrundade ålderspensionen. Detta skall ske genom att, om den pensionsberättigades tilläggspension, inkomstpension och premiepension inte uppgår till denna nivå, ett tillägg till tilläggspensionen utbetalas till den pensionsberättigade så att han eller hon når upp till den garanterade nivån.

Tillägget enligt denna garantiregel skall enligt *första stycket* i denna paragraf utges tidigast fr.o.m. den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. Vid uttag dessförinnan skall alltså inget sådant tillägg utges. Vid sådant tidigt uttag kommer också den garanterade pensionsnivån fr.o.m. 65 års ålder att påverkas.

I *andra stycket* anges hur tillägget skall räknas ut. I punkt 1, som formulerats efter förslag av *Lagrådet*, anges därvid den garanterade nivån och i punkt 2 den pension som skall dras av från detta belopp för att få fram tillägget.

Den garanterade nivån skall för ett år motsvara hel årlig tilläggspension för den pensionsberättigade beräknad enligt bestämmelserna i 2 och 3 §§ med beaktande av pensionspoäng hänförliga till tiden före ingången av år 1995. Detta innebär att pensionen skall beräknas som om den pensionsberättigade fyllt 65 år i januari 1995 och då tagit ut pensionen. Minskning enligt 5 § första stycket skall göras om inkomst- eller tilläggspension tagits ut före den månad den pensionsberättigade fyller 65 år (se 10 §) men inte annars.

Även om det är pensionspoäng och år hänförliga till tid före ingången av år 1995 som är avgörande för beräkningen av den garanterade pensionsnivån kan för bestämmelserna i 3 § förhållanden efter nämnda tidpunkt ha betydelse eftersom det tidigast under åren 1995 och 1996 har kunnat konstateras om avgifterna för år 1993 och år 1994 betalats. Vidare skall tilläggspensionen beräknas utifrån den pensionsberättigades civilstånd vid ingången av den månad tillägget avser och omräkning enligt 4 § (följsamhetsindexering) skall göras fram till det år tillägget avser.

Det tillägg som den pensionsberättigade är berättigad till enligt förevarande paragraf, skall i princip utgöra mellanskillnaden mellan den en-

ligt punkt 1 garanterade pensionsnivån och hans eller hennes faktiska pension. I punkt 2 anges dock att det som skall dras från den garanterade nivån är summan av den pensionsberättigades inkomstpension och tilläggs-pension beräknad för ett år. Premiepensionen nämns inte. Emellertid kommer premiepensionen indirekt att omfattas eftersom inkomstpensionen, enligt 11 §, skall beräknas som om pensionsrätt för denna pension utgjort 18,5 % av pensionsunderlaget före reducering enligt 4 kap. 6 § och inte, som normalt är fallet, 16 % av nämnda underlag.

10 § Har den pensionsberättigade tagit ut inkomstpension eller tilläggs-pension före den månad han eller hon fyller 65 år skall hel årlig tilläggs-pension enligt 9 § andra stycket 1 minskas med 0,5 procent för varje sådan månad för vilken pensionen utgetts.

Om uttag av tilläggs-pension och inkomstpension avser tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av hel pensionsförmån skall det belopp som avses i 9 § andra stycket 1 gälla motsvarande andel av det beloppet.

Om en pensionsberättigad tar ut ålderspension senare än det år då den pensionsberättigade fyller 65 år skall den garanterade nivån följsamhetsindexeras. Samtidigt kommer det belopp som skall avräknas från den garanterade nivån att vara högre eftersom tilläggs-pensionen då skall räknas upp enligt 6 § andra stycket och delningstalet för inkomstpensionen är lägre än om pensionen tagits ut tidigare.

För den som tagit ut inkomstpension eller allmän tilläggs-pension före 65 års ålder, vilket är den tidpunkt då tillägg enligt 9 § först kan börja utgå, är det belopp som enligt nämnda paragraf skall avräknas från den garanterade pensionsnivån vid beräkningen av tillägget lägre än om pensionen tagits ut först vid 65 års ålder. När det gäller inkomstpensionen följer det av att delningstalet varit högre än det skulle ha varit vid 65 års ålder och när det gäller den allmänna tilläggs-pensionen skall en reduktion om 0,5 % per månad göras enligt 5 § första stycket respektive 6 §. I *första stycket* i denna paragraf anges att i sådana situationer även den garanterade pensionsnivån skall sänkas. Denna sänkning skall göras genom en reduktion med 0,5 % för varje månad för vilken inkomstpension eller tilläggs-pension utgetts före den månad då den pensionsberättigade fyllt 65 år.

I *andra stycket* anges att den garanterade pensionsnivån, vid partiellt uttag av tilläggs-pension och inkomstpension, skall avse en mot uttaget motsvarande andel av oavkortad garanterad nivå.

11 § Vid beräkning enligt 9 § andra stycket 2 skall den pensionsberättigades inkomstpension beräknas som om pensionsrätt för denna pension har utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget före reducering enligt 4 kap. 6 §.

Som angetts i kommentaren till 9 § skall det tillägg som där avses i princip motsvara mellanskillnaden mellan den ålderspension en pensionsberättigad skulle ha varit berättigad till vid ingången av år 1995 och den faktiska ålderspension han eller hon uppbär. Tillägget skall därvid betalas ut för tid under vilken den som är berättigad till det uppbär inkomstpension och tilläggs-pension. Sådan pension kan dock tas ut utan att något uttag samtidigt görs av premiepension. Vid beräkning av tillägget skall därför inkomstpensionen, oavsett om uttag gjorts av premiepension eller

inte, beräknas som om all pensionsrätt enligt denna lag varit pensionsrätt för inkomstpension. I denna paragraf har alltså föreskrivits att den årliga inkomstpensionen, vid beräkning enligt 9 § andra stycket 2, skall beräknas som om pensionsrätt för den pensionen utgjort 18,5 % av pensionsunderlaget före tjugondelsinfasing enligt 4 kap 6 §.

Särskilda bestämmelser för personer födda år 1937 eller tidigare

12 § För den som är född år 1935 eller tidigare skall vad som sägs i 4 § om det år då den pensionsberättigade fyller 65 år i stället avse år 2001.

Som anges i 4 § skall tilläggspension följsamhetsindexeras från och med året efter det då den pensionsberättigade fyller 65 år. Pensionen skall då beräknas efter det prisbasbelopp som gällde det år den pensionsberättigade fyllde 65 år. Någon följsamhetsindexering skall emellertid inte äga rum förrän årsskiftet 2001/2002. Den som fyllt 65 år före år 2001 kommer därför att få sin pension beräknad på prisbasbeloppet för år 2001.

13 § Vad som föreskrivs i 5 § andra stycket om att bortse från viss tid skall, för den som är född år 1937 eller tidigare, också gälla tid under vilken den pensionsberättigade har uppburit folkpension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Liksom enligt AFL skall vid den uppräknings av den allmänna tilläggspensionen som skall göras vid uttag efter den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år bortses från tid under vilken han eller hon uppburit folkpension. Detta föreskrivs i denna paragraf som formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*.

14 § Om den pensionsberättigade är svensk medborgare och född under något av åren 1896–1914 skall, vid tillämpning av 3 §, talen 30 bytas ut mot talen 20. Om den pensionsberättigade är svensk medborgare och född under något av åren 1915–1923 skall, vid tillämpning av 3 §, talen 30 bytas ut mot talen 20 ökat med ett för varje helt år som förflutit från och med år 1915 till utgången av den pensionsberättigades födelseår.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar med vissa språkliga justeringar 15 kap. 1 § första stycket första meningen AFL och del av 15 kap. 1 § andra stycket samma lag. Motsvarighet till de bestämmelser i 15 kap. 1 § AFL som behandlar följderna av underlåten avgiftsbetalning finns i lagen om införande av denna lag.

Bestämmelserna i paragrafen tillämpas även, på grund av EG-rätten, beträffande medborgare i ett EU- eller EES-land.

15 § Om en pensionsberättigad som inte är svensk medborgare är född under år 1923 eller tidigare, skall vid tillämpning av 3 § från talen 30 räknas av det antal år före år 1960, för vilka till statlig inkomstskatt taxerad inkomst beräknats för honom eller henne.

Högst tio år får räknas av enligt första stycket. Är den pensionsberättigade född under något av åren 1915–1923, skall dock det högsta antal år som får räknas av minskas med ett för varje helt år som förflutit från och med år 1915 till utgången av hans eller hennes födelseår.

Denna paragraf motsvarar med vissa språkliga justeringar 15 kap. 1 a § AFL.

16 § För en pensionsberättigad som är född under något av åren 1911–1927 skall tilläggspension beräknas som om pensionspoäng kunnat tillgodoräknas om han eller hon hade fått rätt till förtidspension enligt 13 kap. 1 § lagen (1962:381) om allmän försäkring från och med januari månad det år han eller hon uppnått 65 års ålder. Detta gäller dock endast om pensionen därigenom blir större.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar 15 kap. 2 § AFL i nu föreslagna lydelse.

Övriga bestämmelser

17 § Vid tillämpning av 2 § 2 och 9 § andra stycket 1 skall med gift pensionsberättigad likställas den som stadigvarande sammanbor med annan, med vilken den pensionsberättigade har varit gift eller har eller har haft barn. Med ogift pensionsberättigad skall likställas den som är gift men stadigvarande lever åtskild från sin make, om inte särskilda skäl föranleder annat.

Det belopp varmed tilläggspensionen beräknad enligt 2 § punkt 1 skall ökas enligt punkt 2 i samma stycke, skall, som tidigare anförts, ersätta den inkomstgrundade delen av folkpension i form av ålderspension. På samma sätt som folkpensionen är det belopp varmed tilläggspensionen skall ökas beroende av den pensionsberättigades civilstånd. Detsamma gäller den pensionsnivå en sådan person är garanterad enligt 9 §. Liksom när det gäller folkpensionen har här föreskrivits att, vid tillämpning av nämnda bestämmelser i denna lag, i vissa fall en ogift pensionsberättigad skall likställas med en gift sådan och vice versa. Bestämmelsen motsvarar 10 kap. 1 § AFL.

Tredje avdelningen. Premiépensionssystemet

7 kap. Allmänna bestämmelser om premiépensionssystemet

1 § Premiépensionssystemet innebär att

- medel som motsvarar fastställd pensionsrätt för premiépension fonderas,
- de enskilda har möjlighet att själva bestämma om förvaltningen av de medel som fonderas för deras räkning, och
- pensionernas storlek är beroende av värdeutvecklingen på de fonderade medlen.

I paragrafen ges en översiktlig beskrivning av premiépensionssystemet och dess viktigaste kännetecken. Systemet har getts beteckningen ”premiépensionssystemet” i enlighet med vad *Lagrådet* föreslagit.

Som en av utgångspunkterna för premiépensionssystemet anges i slutet av paragrafen att storleken av pensionsförmånerna beror av värdeutvecklingen på de fonderade medlen. Detta gäller även för sådana enskilda som väljer att gå över till livränta med garanterade belopp (se avsnitt 21 och 9 kap. 2 §). Det är nämligen värdet av pensionsspararens fondandelar vid övergången som bestämmer hur stora de garanterade beloppen skall bli. Däremot kan inte myndigheten efter en sådan övergång sänka de garanterade beloppen med hänvisning till att myndighetens egen kapitalförvaltning har gått dåligt.

2 § Premiepensionsmyndigheten är försäkringsgivare för premiepension. Myndighetens verksamhet skall bedrivas enligt försäkringsmässiga principer.

Skälen för att försäkringsfunktionen i premiepensionssystemet skall handhas av en nyinrättad statlig myndighet har beskrivits i avsnitt 19.2.

Regeln att Premiepensionsmyndighetens verksamhet skall bedrivas enligt försäkringsmässiga principer innebär att sådana frågor som är av försäkringsteknisk eller liknande karaktär och som inte har reglerats särskilt skall lösas i enlighet med principer som är allmänt vedertagna inom försäkringsväsendet. Detta gäller naturligtvis särskilt de aktuariella frågorna. Myndigheten skall därför ha tillgång till personal med betydande erfarenhet av och kunskap i försäkringsteknik. Som framhållits i avsnitt 23.1 skall myndigheten bl.a. ha en ansvarig aktuarie som uppfyller kraven för behörighet i ett livförsäkringsbolag. I lagen (1998:000) med vissa bestämmelser om Premiepensionsmyndighetens verksamhet finns närmare föreskrifter för myndighetens försäkringsmässiga hantering.

3 § Med pensionssparare avses var och en, för vilken det har fastställts pensionsrätt för premiepension och förts över medel till förvaltning enligt 8 kap. 2 §. Med fastställd pensionsrätt likställs pensionsrätt som mottagits från make enligt 4 kap. 7 §.

I 1 kap. 4 § anges vem som är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension. Bestämmelsen innebär som huvudregel att en enskild anses som försäkrad bara om han är svensk medborgare eller bosatt i Sverige. Samtidigt kan dock även den som inte är försäkrad vara berättigad till pension.

En sådan terminologi passar inte i ett premiepensionssystem som i försäkringstekniska avseenden skall ansluta nära till vad som gäller för individuell privat försäkring. Eftersom begreppet försäkrad inte bör användas i fler än en betydelse i det reformerade ålderspensionssystemet, benämns den enskilde i frågor som enbart rör försäkringen för premiepension i stället pensionssparare.

Med pensionssparare avses alltså den för vilken det har fastställts pensionsrätt för premiepension och som fått medel för fastställelsen överförda från Riksgäldskontorets tillfälliga förvaltning till förvaltning i värdepappersfonder o.d. Med fastställelse av pensionsrätt likställs mottagande av överförd pensionsrätt från make. Förvaltningen registreras på ett premiepensionskonto (4 §). Överföringen mellan makar beskrivs i avsnitt 14.5.

Premiepensionskonton

4 § Premiepensionsmyndigheten skall för varje pensionssparare föra ett premiepensionskonto som visar utvecklingen av pensionsspararens tillgodohavande i premiepensionssystemet.

Premiepensionsmyndigheten skall för varje pensionssparare föra ett premiepensionskonto som visar utvecklingen av hans tillgodohavande. Som närmare utvecklats i avsnitt 19.3 skall på premiepensionskontot registre-

ras alla händelser som påverkar tillgodohavandets storlek. Dit hör fastställande av premiepensionsrätt och ändringar i sådan rätt, avkastningen från förvaltningen och värdeförändringar på fondandelar som har förvärvats för pensionsspararens räkning samt pensionsutbetalningar som görs. Även händelser i den försäkringsmässiga hanteringen som påverkar tillgodohavandets storlek skall antecknas, t.ex. fördelning av arvsvinster och återbäring samt uttag för att täcka Premiepensionsmyndighetens kostnader. Myndighetens kostnader skall framgå särskilt. Det är alltså inte tillåtet med nettoredovisning i det sammanhanget.

Bestämmelsen om premiepensionskonton hör till dem som skall gälla också för den som har fått rätt till premiepension till efterlevande (se 10 kap. 6 och 10 §§). Den som har fått rätt till premiepension till efterlevande enligt 10 kap. 7 § (efterlevandeskydd under pensionstiden) övertar pensionsspararens premiepensionskonto, och de uppgifter om tillgodohavandet som finns där. Om den efterlevande – som oftast torde vara fallet – sedan tidigare också har ett eget premiepensionskonto, kommer det alltså att finnas två sådana konton för honom. Sannolikt blir det enklare att överblicka vad som har förekommit om kontona inte slås ihop, men detta är något som får avgöras i den praktiska tillämpningen.

När någon får rätt till premiepension till efterlevande enligt bestämmelserna i 10 kap. 1 § (efterlevandeskydd under aktivtiden), klipps däremot banden med tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto av, och detta konto skall avslutas. Det gäller också den som har fått rätt till sådan pension enligt 10 kap. 5 §. Detta beror på att efterlevandeskyddet enligt 10 kap. 1 § har karaktären av en ren riskförsäkring med fasta ersättningsbelopp som är oberoende av storleken på pensionsspararens tillgodohavande. I stället skall det upprättas ett nytt konto för den som är berättigad till sådan premiepension till efterlevande. Det kommer dock inte att vara lika många uppgifter som skall antecknas på ett sådant konto.

Det kan slutligen anmärkas att en kontobehållning kan gå ned till noll om någon tjänar in pensionsrätt för premiepension bara under något eller några få år och sedan utnyttjar tillgodohavandet för efterlevandeskydd under en följd av år. Sådana fall måste dock antas bli mycket ovanliga.

8 kap. Kapitalförvaltning m.m.

Den tillfälliga förvaltningen

1 § Premiepensionsmyndigheten skall ansvara för förvaltningen av de avgiftsmedel som enligt 4 kap. 3 § lagen (1981:691) om socialavgifter skall placeras på konto hos Riksgäldskontoret till dess att de förs över enligt 2 § till annan förvaltning. Myndigheten skall träffa avtal med kontoret om förräntning och andra villkor för placeringen av medlen. Myndigheten skall sträva efter att med ett lågt risktagande och med hänsyn till kravet på betalningsberedskap uppnå så god avkastning på medlen som möjligt.

Avkastningen för ett kalenderår skall tillföras sådana pensionssparare, för vilka pensionsrätt för premiepension för det föregående året har fastställts. Avkastningen skall fördelas mellan pensionsspararna i förhållande till storleken av vars och ens fastställda pensionsrätt.

Paragrafen beskriver den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret. Skälen för den ordning som föreslås har redovisats i avsnitt 20.1.

I paragrafens *andra stycke* finns en bestämmelse om hur avkastningen från den tillfälliga förvaltningen skall fördelas mellan pensionspararna.

Som framgår i avsnitt 20.1 kommer hela eller delar av de avgiftsmedel som är hänförliga till ett visst intjänandeår att finnas i den tillfälliga förvaltningen under ca två år med början i februari intjänandeåret och slut någon gång i perioden december året efter intjänandeåret–mars det därpå följande året. Med någon förenkling kan man säga att i genomsnitt halva årsavgiften finns inbetald under intjänandeåret och hela årsavgiften under året efter intjänandeåret.

I enlighet med detta skulle de pensionsparare som har tjänat in pensionsrätt ett visst år vara berättigade till avkastning för halva intjänandeåret och hela året därpå. En fördelning av avkastningen efter denna princip skulle emellertid kräva ett komplicerat system för att hålla isär de olika intjänandeårens medel och avkastningen av dessa. I den tillfälliga förvaltningen kommer ju hela tiden att finnas avgiftsmedel för två – och under kortare tid t.o.m. tre – olika intjänandeår.

I stället används den enklare modellen att hela avkastningen från den tillfälliga förvaltningen ett visst år tilldelas de pensionsparare som tjänade in pensionsrätt året före det år som avkastningen hänför sig till. Resultatet av denna enklare modell skiljer sig från den mer komplicerade modellen bara i den utsträckning storleken av inbetalade avgifter varierar mellan åren. Skillnaderna jämnas ut genom skilda utfall av pensionsintjänandet över åren.

Avkastningen tillförs pensionspararna i form av ett procentuellt påslag som bestäms av förhållandet mellan avkastningen från den tillfälliga förvaltningen året efter intjänandeåret och summan av de avgifter som betalats in för intjänandeåret.

Om summan av inbetalda avgifter för ett visst år är större än summan av de pensionsrätter som fastställs för det året, kommer alltså en proportionell del av avkastningen att tillföras de överskjutande avgiftsmedlen och därmed bli kvar i den tillfälliga förvaltningen. Om i stället summan av fastställda pensionsrätter är större än de inbetalda avgifterna, skall den framräknade procentsatsen ändå användas vid uppräkningsen av de enskildas pensionsrätter. I det fallet kommer alltså en del av de övriga medel som finns i den tillfälliga förvaltningen att tas i anspråk för uppräkningsen.

Placering hos fondförvaltare

2 § När pensionsrätt för premiepension för en pensionsparare har fastställts, skall Premiépensionsmyndigheten föra över medel som motsvarar pensionsrätten samt avkastningen enligt 1 § andra stycket från Riksgäldskontoret till förvaltning i

1. värdepappersfonder eller utländska fondföretag som avses i 3 §, eller
2. Premiesparfonden inom Allmänna pensionsfonden.

Om pensionspararen har tagit ut premiepension i form av livränta enligt 9 kap. 2 § skall medlen i stället föras över till Premiépensionsmyndighetens livränteverksamhet.

I paragrafen anges ett av de viktigaste elementen i premiepensionssystemet, nämligen att kapitalförvaltningen som huvudregel skall ske hos från Premiépensionsmyndigheten fristående fondförvaltare. Förvaltning kan ske i värdepappersfonder och utländska fondföretag. Vilka typer av förvaltare som kan komma i fråga anges i 3 §. Förvaltning kan också ske i Premiesparfonden inom Allmänna pensionsfonden. Valet av förvaltare i det enskilda fallet behandlas i 4 §.

Initiativet till överföringen skall komma från Premiépensionsmyndigheten, efter det att pensionsspararna har anmält sina val av förvaltare till myndigheten. Överföringen skall ske direkt från Riksgäldskontoret till förvaltarna utan att passera Premiépensionsmyndigheten. Rutinerna för dessa överföringar bör ingå i myndighetens och förvaltarnas samarbetsavtal enligt 3 § första stycket 2 (och 43 g § lagen [1983:1092] med reglemente för Allmänna pensionsfonden).

Som angetts tidigare får pensionsspararna viss tid på sig att anmäla sitt val av förvaltare till myndigheten. När valperioden är över skall de medel för vilka någon annan förvaltare inte har valts föras över till Premiesparfonden inom Allmänna Pensionsfonden enligt 4 § andra stycket.

Enligt 9 kap. 2 § första stycket kan pensionsspararen begära att få ut sin pension i form av livränta med garanterade belopp. I samband därmed övertar Premiépensionsmyndigheten förvaltningen av de tillgångar som motsvarar tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto. Av den paragrafens andra stycke framgår att detta gäller även medel som tillförs senare. Om en livränta tagits ut skall i sistnämnda situation överföringen från Riksgäldskontoret endast göras till myndigheten. Det spelar inte någon roll om pensionsrätten som ligger till grund för tillskottet har tjänats in före eller efter det att pensionsspararen började ta ut sin pension.

Den slutliga utformningen av paragrafens andra stycke har inte redovisats för Lagrådet.

3 § Överföring enligt 2 § första stycket 1 får göras till fonder som har anmälts för registrering hos Premiépensionsmyndigheten och som förvaltas av fondförvaltare som

1. har rätt att utöva fondverksamhet enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder,

2. har slutit samarbetsavtal med myndigheten,

3. har åtagit sig att på begäran lämna sådana informationshandlingar som avses i 26 och 27 §§ lagen om värdepappersfonder till pensionssparare som har valt eller överväger att välja någon av förvaltarens fonder i premiepensionssystemet,

4. har åtagit sig att inte ta ut några avgifter för inlösen av fondandelar,

5. har åtagit sig att, med eller utan särskild prisnedsättning, inte ta ut avgifter i övrigt utöver vad som godtagits av myndigheten, och

6. har åtagit sig att för varje år till myndigheten rapportera alla kostnader som har tagits ut ur fonden, uppdelade på olika kostnadsslag.

Medlen får inte placeras i sådana fonder som avses i 3 § lagen om värdepappersfonder i andra fall än som anges i tredje stycket.

Premiepensionsmyndigheten får, efter att ha inhämtat yttrande från Finansinspektionen, medge att medlen placeras i fonder vars värdeutveckling är beroende av index. Ett sådant medgivande får lämnas om god riskspridning uppnås i fonden.

I paragrafen anges kraven på de fondförvaltare som får erbjuda sina tjänster i premiepensionssystemet.

Huvudregeln är att den som har rätt att driva vanlig fondverksamhet i Sverige också har rätt att delta i premiepensionssystemet. Härutöver ställs det upp ett par särskilda krav för detta system. Kraven är desamma för svenska och utländska fondförvaltare, i den mån de senare har rätt att utöva fondverksamhet i Sverige.

För att både Premiepensionsmyndigheten och pensionsspararna skall veta vilka fonder som finns inom systemet, skall varje förvaltare till myndigheten anmäla vilka av hans fonder som skall kunna ta emot medel inom ramen för premiepensionssystemet. Samtidigt med anmälan bör förvaltaren ge in de av Finansinspektionen (eller motsvarande utländska myndighet) godkända fondbestämmelserna. Om fondbestämmelserna ändras, skall de nya bestämmelserna också lämnas in. Även andra ändringar rörande fonden och förvaltningen av den måste anmälas till myndigheten, så att myndigheten hela tiden har en klar överblick över systemet. Det register över fonderna som myndigheten upprättar blir samtidigt ett register över förvaltarna.

Förvaltaren måste också ingå ett avtal om det praktiska samarbetet med myndigheten. Avtalet skall bestämma rutiner för överföring av information och medel mellan parterna. I avtalet mellan Premiepensionsmyndigheten och förvaltaren skall också tas in en eventuell överenskommelse om reducering av priset på förvaltartjänsten (se avsnitt 20.2). Avtalet benämns samarbetsavtal. Även när det gäller prisreduktion på förvaltartjänsten bestämmer myndigheten de krav som skall gälla för förvaltarnas tillträde till systemet. Det görs efter en intresseavvägning som beskrivs i den allmänna motiveringen. Bestämmelsen om ett åtagande i fråga om förvaltarens prissättning har lagts till och viss annan justering av paragrafens första stycke har skett efter Lagrådets granskning.

Vidare måste förvaltaren åta sig att på begäran av den enskilde lämna sådan information som avses i 26 och 27 §§ lagen om värdepappersfonder (dvs. informationsbroschyr, årsberättelse och halvårsredogörelse) till sådana pensionssparare som har valt eller överväger att välja någon av förvaltarens fonder i premiepensionssystemet. Hänvisningen till 26 och 27 §§ lagen om värdepappersfonder innebär inte att ett utländskt fondföretags informationshandlingar måste utformas efter de regler som i det avseendet gäller för svenska fondbolag, utan här är det hemlandets bestämmelser som gäller. Enligt 7 c § lagen om värdepappersfonder och 3 § förordningen (1990:1123) om värdepappersfonder har Finansinspektionen möjlighet att föreskriva att informationen skall vara avfattad på svenska språket.

Den enskilde skall inte vara tvungen att inför fondförvaltaren styrka sin behörighet att få ut informationsmaterialet med ett intyg från Premiepensionsmyndigheten om att han har ett tillgodohavande som har placerats eller skulle kunna placeras i den aktuella fonden. En sådan ordning skulle vara meningslös, eftersom alla som över huvud taget har tjänat in pensionsrätt för premiepension kommer att bli berättigade till informationen.

Fondförvaltaren skall också ha åtagit sig att inte tillämpa några uttagsavgifter. Skälen för det kravet har angetts i avsnitt 20.2. Åtagandet kommer att göras i förhållande till myndigheten i dess egenskap av fondandelsägare.

Slutligen måste förvaltaren ha åtagit sig att till myndigheten redovisa samtliga kostnader som tas ut fonden. Skälen för detta krav har redovisats i avsnitt 20.2.

Som framgår av första stycket kan alla svenska och utländska fondförvaltare som har rätt att utöva vanlig fondverksamhet i Sverige delta i premiepensionssystemet, och förvaltarna kan själva välja vilka fonder de skall anmäla till systemet. En förutsättning för deltagande är, som framgått, dock att förvaltaren godtar de krav Premiensionsmyndigheten ställt upp i fråga om tak för avgifter o.d. Enligt *andra stycket* gäller som huvudregel att s.k. nationella fonder inte kan användas. Den bestämmelse i lagen om värdepappersfonder som det hänvisas till gäller visserligen bara för svenska fondbolag, men samma resultat följer för de utländska fondföretagens del av kravet i första stycket 1 att de skall ha rätt att utöva fondverksamhet enligt lagen om värdepappersfonder. Rätten enligt den lagen för utländska fondföretag att vara verksamma i Sverige anses nämligen inte omfatta någon rätt att tillhandahålla sådana fonder som faller utanför UCITS-direktivets tillämpningsområde, dvs. nationella fonder.

Som närmare utvecklats i avsnitt 20.2 får dock Premiensionsmyndigheten, efter att ha hört Finansinspektionen, medge att placering sker i s.k. indexfonder. Den föreslagna dispensregeln gäller för samtliga fondförvaltare som får delta i premiepensionssystemet, dvs. även för utländska fondförvaltare. För många utländska indexfonder blir det förmodligen inte aktuellt att tillämpa dispensregeln, eftersom de torde uppfylla det krav på riskspridning som ställs upp i UCITS-direktivet och lagen om värdepappersfonder.

Enligt *tredje stycket* förutsätter Premiensionsmyndighetens medgivande till att placering sker i indexfonder att god riskspridning uppnås i fonden. Med god riskspridning avses i detta sammanhang att index återspeglar värdeförändringar för en eller flera börser, auktoriserade marknadsplatser eller liknande marknader.

De enskilda skall även kunna välja en placering i värdepappersfonder som förvaltas av ett statligt fondbolag. Det statliga fondbolaget skall uppfylla samma krav som ställs på de privata fondförvaltarna. Regeringen kommer senare att föreslå att riksdagen godkänner inrättandet av ett sådant bolag. Något lagförslag behövs inte på denna punkt.

Även sjunde fondstyrelsen inom Allmänna pensionsfonden, som skall förvalta Premiesparfonden, skall uppfylla de krav som ställs för deltagande i premiepensionssystemet. I 43 g § lagen (1983:1092) med reglemente för Allmänna pensionsfonden anges således att sjunde fondstyrelsen skall ingå samarbetsavtal med Premiensionsmyndigheten och, med ett undantag, göra de åtaganden som krävs av övriga fondförvaltare.

Val och byte av fond

4 § Pensionsspararen har rätt att bestämma var de medel som för spararens räkning skall föras över enligt 2 § första stycket skall placeras. Premiensionsmyndigheten får dock bestämma ett högsta antal fonder som samtidigt får antecknas på ett premiepensionskonto. När pensionsrätt för premiepension för ett år har fastställts, skall Premiensionsmyndigheten upplysa pensionsspararen om rätten att välja placering.

Om pensionsspararen inte anmäler något annat val inom den tid som Premiépensionsmyndigheten bestämmer, skall medlen föras över till Premiesparfonden inom Allmänna pensionsfonden.

Om pensionsspararen tidigare har anmält val av fond eller flyttat hela eller en del av innehavet i en fond till en annan fond, skall, om spararen inte begär annat, medlen i stället föras över till den eller de fonder i vilka medel senast har placerats för spararens räkning. När flera fonder mottagit medel vid det senaste placeringstillfället, skall medlen fördelas mellan dessa fonder i förhållande till värdet av innehavet i varje fond.

Paragrafens första mening slår fast den viktiga principen att den enskilde har rätt att själv bestämma hur de medel som motsvarar hans pensionsrätt för premiépension skall förvaltas. Denna rätt är generell och gäller inte bara i samband med det årliga fastställandet av pensionsrätt. Särskilt för det tillfället gäller att Premiépensionsmyndigheten skall erinra pensionsspararen om hans rätt att välja fond. När det gäller byte av fond är det i princip den enskilde som måste ta initiativet.

Som angetts i avsnitt 31 föreslås att Premiépensionsmyndigheten skall producera ett allmänt informationsmaterial om de fonder som har anmälts till premiépensionssystemet. Detta material bör skickas ut till pensionsspararna samtidigt med blanketten för val av fond.

Val av fond kan bli aktuellt också för den som har fått rätt till premiépension för efterlevande enligt 10 kap. 7 §, eftersom det kan finnas pensionsrätt kvar att fastställa för den avlidne. Pensionsrätt skall normalt dock inte fastställas för det år då pensionsspararen avlidit (se 4 kap. 1 § första stycket jfrd med 2 kap. 2 § andra stycket och 3 kap. 2 § tredje stycket).

Som tidigare angetts är det Premiépensionsmyndighetens sak att bestämma hur lång tid pensionsspararna skall ha på sig för att göra sitt val. Om pensionsspararen inte anmäler något annat val inom den tid som myndigheten har bestämt, skall medlen placeras i Premiesparfonden inom Allmänna pensionsfonden.

Detta skall dock inte gälla om pensionsspararen tidigare har anmält val av fond eller flyttat hela eller del av innehavet i en fond till en annan fond. I sådana fall skall medlen i stället föras över till den eller de fonder i vilken medel senast har placerats för hans räkning. Om fler än en fond senast tillförts medel för pensionsspararens räkning – han har t.ex. valt två fonder eller bytt till två fonder vid ett och samma tillfälle – skall medlen fördelas mellan fonderna i förhållande till det aktuella värdet av innehavet i varje fond. Denna fördelningsmetod används också när Premiépensionsmyndigheten skall föra över medel till respektive från pensionsspararens fonder när hans pensionsrätt för premiépension har ändrats (se 14 kap.).

Om pensionsspararen har anmält sitt val av fond i rätt tid men har valt en fond som inte ingår bland de fonder som har registrerats hos myndigheten, skall medlen för pensionsspararen placeras i Premiesparfonden eller i den eller de fonder i vilka medel senast har placerats för hans räkning.

5 § På begäran av pensionsspararen skall Premiépensionsmyndigheten flytta hela eller del av innehavet i en fond till en annan fond.

Som angetts vid 4 § ingår det i pensionsspararens rätt att välja placering av de medel som motsvarar hans pensionsrätt för premiepension också en rätt att byta fond. Pensionsspararen underrättar då Premiépensionsmyndigheten om vilken fond han önskar lämna och till vilken fond han vill att medlen skall flyttas, varefter myndigheten genomför bytet.

Ofta kommer ett byte som har begärts av en pensionssparare att kunna samordnas med byten som har begärts av andra pensionssparare eller med transaktioner som skall genomföras av andra skäl. Särskilt gäller detta för sådana byten som begärs under den period då val av fond för ny pensionsrätt pågår. Myndigheten kommer då att kunna "kvitta" olika önskemål mot varandra och gentemot förvaltaren bara köpa eller sälja nettot.

I paragrafen anges inte inom vilken tid myndigheten skall verkställa ett byte. Byten skall genomföras så snabbt som möjligt, eftersom ett dröjsmål kan få betydande ekonomiska konsekvenser för pensionsspararen. Det kan därför inte godtas att myndigheten dröjer med att genomföra ett byte t.ex. därför att myndigheten räknar med att senare kunna genomföra en sådan kvittning som angetts ovan. Under förutsättning att det inte uppkommer några förseningar på grund av förhållanden på fondförvaltarens sida bör en längre tidsutdräkt än tre-fem bankdagar för myndighetens hantering inte godtas.

6 § Närmare föreskrifter för verkställighet av lagens bestämmelser om val och byte av fond meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen, som behandlar meddelande av verkställighetsföreskrifter, har formulerats i enligt med vad *Lagrådet* föreslagit. De aktuella verkställighetsföreskrifterna kan användas för att bestämma den tid inom vilken val av fond skall göras och vilka uppgifter som skall lämnas vid begäran om byte av fond m.m. Det kan också bli aktuellt att föreskriva en längsta tid inom vilken fondbyten som begärs av pensionsspararna skall vara genomförda. Däremot är det inte avsikten att bemyndigandet skall kunna användas för begränsningar av den principiella val- och bytesrätten.

Skadestånd

7 § Om någon är skadeståndsskyldig för att ha orsakat att fondandelar som Premiépensionsmyndigheten har förvärvat för en eller flera pensionssparares räkning gått ned i värde, skall skadeståndet betalas till myndigheten. Om myndigheten har förklarat att den inte avser att föra talan om skadestånd och inte heller har träffat någon uppgörelse om skadeståndsskyldigheten, har en pensionssparare för vars räkning sådana fondandelar har förvärvats rätt att föra talan om skadestånd till myndigheten. Om en sådan talan väcks, får någon uppgörelse om skadeståndsskyldigheten inte träffas utan pensionsspararens samtycke.

En pensionssparare som för talan om skadestånd till myndigheten svarar själv för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning för dessa av myndigheten, i den utsträckning de täcks av vad som har kommit myndigheten till godo genom rättegången. Sådan ersättning skall dras av från skadeståndsbeloppet innan fördelning enligt tredje stycket görs.

När ett skadeståndsbelopp har betalats till myndigheten, skall myndigheten, för varje pensionssparare för vars räkning andelar förvärvats i den berörda fonden, beräkna hur mycket av skadeståndsbeloppet som belöper på spararen och öka tillgodohavandet på hans premiepensionskonto med

detta belopp. Om pensionsspararen har börjat ta ut pension, skall den del av beloppet som beräknas belöpa på förfluten tid betalas ut till spararen. Om inte pensionsspararen har tagit ut pension i form av livränta enligt 9 kap. 2 §, skall resten av medlen tillföras den eller de fonder i vilka medel har placerats för spararens räkning. Beloppet skall fördelas mellan fonderna i förhållande till värdet av innehavet i varje fond.

Paragrafen reglerar frågor om talerätt m.m. om det blir aktuellt att kräva skadestånd av någon som har orsakat att värdet av fondandelar som myndigheten har förvärvat för pensionsspararnas räkning har gått ned. En sådan talan kan grundas på 47 § lagen om värdepappersfonder (såvitt gäller fondbolaget och förvaringsinstitutet) eller på allmänna skadeståndsrättsliga regler. Det kan vara fråga om skadestånd på grund av brott eller om skadeståndskrav mot det allmänna med stöd av reglerna i 3 kap. skadeståndslagen (1972:207). När det gäller skadestånd på grund av felaktig myndighetsutövning torde området vara begränsat till Finansinspektionens beslutssfär.

I *första styckets* första mening slås fast att det är Premiepensionsmyndigheten som är berättigad till skadeståndet – inte den enskilde pensionsspararen. Övriga bestämmelser i stycket har sina förebilder i 15 kap. 5 § aktiebolagslagen (1975:1385).

Detsamma gäller första meningen i *andra stycket*, medan andra meningen i det stycket är speciell för premiepensionssystemet. Det avdrag som anges där skall naturligtvis göras från hela skadeståndsbeloppet och på det viset belasta samtliga berörda pensionssparare. Avdragsregeln blir för övrigt aktuell bara om inte den skadeståndsskyldige betalar även rättegångskostnaderna.

När ett skadeståndsbelopp har betalats till myndigheten, skall myndigheten fördela detta på de pensionssparare för vilkas räkning medel placerats i den berörda fonden efter vilken skada var och en har lidit. Reglerna i *tredje stycket* om hur det sålunda beräknade beloppet skall tillgodoföras pensionsspararna överensstämmer med de regler i 14 kap. 3 § som föreslås för den situationen att medel skall tillföras en pensionssparare därför att hans pensionsrätt för premiepension för ett visst år har blivit höjd i efterhand. Bestämmelsernas närmare innebörd behandlas i författningskommentaren till den paragrafen. Stycket har fått sin slutliga formulering efter Lagrådets granskning.

Det kan i sammanhanget anmärkas att rättegångskostnader för Premiepensionsmyndigheten, som stannar på myndigheten och inte täcks av skadestånd i ett sådant mål som avses i paragrafen, övervältras på försäkringskollektivet enligt den ordning som följer av den s.k. skälighetsprincipen i försäkringsrörelsereglerna.

9 kap. Uttag av premiepension

1 § Premiepension får tidigast tas ut från och med den månad då pensionsspararen fyller 61 år. Pensionen är livsvarig och skall beräknas med utgångspunkt i tillgodohavandet vid varje tid på pensionsspararens premiepensionskonto. Premiepension skall beräknas lika för kvinnor och män.

Bestämmelserna i paragrafen har behandlats i avsnitt 21. Som framgår där avviker förslagen i denna del från de godkända riktlinjerna på en punkt. Numera föreslås att premiepensionen skall vara enbart livsvarig. Någon möjlighet till tidsbegränsad utbetalning skall alltså inte finnas.

Hittills har praktiskt taget alla fondförsäkringar som tillhandahållits i Sverige haft enbart tidsbegränsad utbetalning. Försäkringstagare som önskat en livsvarig utbetalning har erbjudits att gå över till en traditionell livränteförsäkring. Några principiella eller försäkringsmässiga svårigheter att konstruera en fondförsäkring med livsvarig utbetalning föreligger dock inte, fast tekniken delvis blir en annan. Medan man vid tidsbegränsad utbetalning – förenklat uttryckt – bara delar antalet fondandelar med antalet utbetalningsmånader, måste man vid livsvarig utbetalning lägga på ett kompletterande riskförsäkringsmoment som täcker situationen att den försäkrade lever längre än genomsnittet. Det blir alltså fråga om utjämning mellan olika försäkrade i kollektivet i större utsträckning än vid tidsbegränsad utbetalning.

Bestämmelser om ansökan om pension och om utbetalning av pension finns i 12 kap.

2 § Pensionsspararen har rätt att på begäran få ut sin premiepension i form av en livränta med garanterade belopp. Den finansiella risken för de tillgångar som motsvarar tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto övergår då på Premiepensionsmyndigheten. Pensionen skall bestämmas med utgångspunkt i tillgångarnas värde tre dagar efter det att begäran kom in till myndigheten.

En övergång enligt första stycket får göras tidigast när pensionsspararen börjar ta ut premiepension. När en begäran om övergång har kommit in till myndigheten, kan begäran inte återkallas. Övergången måste avse hela tillgodohavandet på premiepensionskontot och gäller även för medel som senare tillförs kontot.

Paragrafen beskriver övergången till livränta med garanterade belopp. Skälen för att denna möjlighet bör finnas och för de begränsningar som föreslås i paragrafens andra stycket har redovisats i avsnitt 21.

Enligt *första styckets* sista mening skall pensionen bestämmas med utgångspunkt i tillgångarnas värde tre dagar efter det att begäran om övergång kom in till Premiepensionsmyndigheten. Det är alltså den riskövergång som beskrivs i styckets andra mening som äger rum då. Det betyder emellertid inte att myndigheten måste behålla fondandelarna under dessa tre dagar. Om myndigheten av något skäl vill sälja fondandelarna omedelbart, så går det bra. Även i den situationen är det dock värdet på fondandelarna tre dagar efter det att begäran kom in som bestämmer pensionens storlek. På samma sätt som i liknande sammanhang bör det vara värdet vid handelns slut den dagen som är avgörande.

En övergång till livränta med garanterade belopp skall inte kunna ångras. Det skall alltså inte vara möjligt att få sitt tillgodohavande på nytt förvandlat till individuella fondandelar. I konsekvens med att livräntan skall bestämmas av fondvärdena tre dagar efter det att begäran kom in till myndigheten, vilket innebär att pensionsspararen bär den finansiella risken under dessa dagar, innebär *andra stycket* att en begäran om övergång blir oåterkallelig i samma ögonblick som den kommer in till myndigheten. En ordning där en begäran blev oåterkallelig först när tredagarsfristen hade gått till ända skulle, tillsammans med möjligheten att

avbryta påbörjat pensionsuttag, ge möjlighet till spekulation på myndighetens bekostnad i känsliga marknadslägen. Det kan i detta sammanhang påpekas att här liksom i övriga anmälnings- och ansökningsfall som rör premiepension gäller den allmänna principen att den som ger in en handling, gentemot den mottagande myndigheten, svarar för att handlingen kommer mottagaren till handa.

I andra stycket anges också att övergången måste avse hela tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto (jfr avsnitt 21). Efter som en övergång inte kan ångras, bör myndigheten behandla en framställning om partiell övergång som ogiltig och ge pensionsspararen tillfälle att ta ny ställning.

3 § Uttaget av premiepension får begränsas till att avse tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av pensionen.

Pensionsspararen får återkalla uttaget av premiepension och ändra den andel av pensionen som tas ut enligt vad som föreskrivs i 12 kap.

Bestämmelserna i paragrafens *första stycke* har behandlats i avsnitt 21.

När pensionsspararens tillgodohavande är placerat i värdepappersfonder även under pensionstiden, kommer månadsbeloppet av pensionen att variera med växlingarna i fondandelarnas värde. Växlingar slår igenom också när en pensionssparare tar ut reducerad pension, så att t.ex. halv pension varje månad utgör hälften av vad hel pension skulle ha varit för den månaden. Detsamma gäller om tillgodohavandet på kontot ökar på grund av att pensionsspararen tjänar in ytterligare pensionsrätt för premiepension eller av något annat skäl.

Samma princip bör tillämpas när någon tar ut reducerad andel av en pension med garanterade belopp. När pensionsspararens premiepensionskonto t.ex. tillförs återbäring, bör den utbetalda pensionen höjas med en proportionell andel av återbäringen.

I *andra stycket* har tagits in en erinran om bestämmelserna om ändring och återkallelse av uttag i 12 kap.

10 kap. Efterlevandeskydd

Efterlevandeskydd före pensionstiden

1 § Efter ansökan av en pensionssparare skall Premiepensionsmyndigheten meddela efterlevandeskydd för pensionsspararen, om

1. pensionsspararen ännu inte har tagit ut någon del av sin premiepension,

2. myndigheten bedömer att skyddet under minst ett år skall kunna bekostas på det sätt som anges i fjärde stycket, och

3. pensionsspararen har barn under 20 år eller är gift eller är ogift och stadigvarande sammanbor med någon som är ogift och som spararen tidigare varit gift med eller har eller har haft barn tillsammans med.

Om en ansökan kommer in till myndigheten när pensionsspararen har fyllt 50 år får efterlevandeskydd meddelas endast efter en sådan familjehändelse som avses i 2 § andra stycket.

Skyddet innebär att det vid pensionsspararens död betalas ut premiepension till efterlevande under fem år från dödsfallet. Pensionsspararen får välja om premiepensionen till efterlevande, räknat per år, skall motsvara ett eller två inkomstbasbelopp. Det inkomstbasbelopp som gällde det år då pensionsspararen avled skall tillämpas under hela utbetalningsperioden.

Efterlevandeskyddet bekostas av pensionsspararen genom att kostnaden för skyddet löpande dras av från tillgodohavandet på spararens premiepensionskonto.

I paragrafens *första stycke* anges förutsättningarna för att en pensions-sparare skall få ansluta sig till efterlevandeskyddet under aktivtiden. Den första förutsättningen är att pensionsspararen ännu inte har tagit ut någon del av sin premiepension. Den bestämmelsen skall läsas tillsammans med regeln i 3 § andra stycket första meningen, enligt vilken skyddet upphör om pensionsspararen begär att få ut sin pension.

Pensionsspararens premiepensionskonto måste vara tillräckligt stort för att under minst ett år bekosta det skydd som pensionsspararen begär. Utgångspunkten för bedömningen bör vara det aktuella tillgodohavandet på kontot. Detta måste med åtminstone viss marginal täcka kostnaden för skyddet under ett år. Försiktigheten kräver att en nedgång i värdet av pensionsspararens fondinnehav tas med i beräkningen. I övrigt bör det inte krävas att myndigheten gör en bedömning av utvecklingen av pensionsspararens fondinnehav.

Slutligen får skyddet bara tecknas av den som har någon inom den angivna kretsen anhöriga. Som angetts i avsnitt 22.2 ligger avgränsningen nära den som tillämpas i annan socialförsäkring. Den olikheten föreligger dock att barn under 20 år generellt godtas som mottagare av premiepension till efterlevande. Denna olikhet har ansetts motiverad med hänsyn till att skyddet i premiepensionssystemet finansieras direkt av de pensions-sparare som har begärt skyddet.

Av *andra stycket* framgår att ett efterlevandeskydd kräver en familjehändelse om ansökningen görs när pensionsspararen väl fyllt 50 år. För en sparare som uppnått denna ålder och som kan återropa en familjehändelse gäller den ettåriga karenstid som regleras i 2 § första stycket. I den bestämmelsen görs ett undantag från kravet på karenstid för den del av efterlevandeskyddet som avser risken för olycksfall. Förevarande stycke har lagts till efter Lagrådets granskning.

Efterlevandeskyddet före pensionstiden innebär en månatlig pension under fem år fr.o.m. månaden efter dödsfallet. Skyddet är avsett att vara en enkel försäkringsprodukt, som skall tillämpas precis som den beskrivs i paragrafen. Därför har inte bestämmelserna om återkallelse av uttag, partiellt uttag osv. gjorts tillämpliga för den som är berättigad till pensionen.

Premiepension till efterlevande utges med en eller två tolfte delar av ett inkomstbasbelopp per månad. Basbeloppet regleras i 1 kap. 6 §. En enkel modell som används i andra socialförsäkringssammanhang skulle vara att försäkringsbeloppen följde med i basbeloppets förändringar under de fem utbetalningsåren. Från försäkringsteknisk synpunkt skulle en sådan ordning dock vara betänklig, eftersom den skulle innebära att Premiepensionsmyndigheten mot en fast premie åtog sig att under fem år utge ett belopp vars storlek var okänd och som myndigheten inte kunde påverka. Vid snabba ökning av basbeloppet utan motsvarande värdeökningar i myndighetens kapitalförvaltning skulle försäkringen alltså komma att belasta kollektivet. Som framgår av paragrafen skall därför basbeloppet för dödsåret tillämpas under hela utbetalningsperioden. – I

gengäld föreslås att bestämmelserna om återbäring skall gälla. Därigenom kan en viss följsamhet med utvecklingen uppnås.

Enligt *fjärde stycket* skall kostnaden för skyddet fortlöpande dras av från pensionsspararens premiepensionskonto.

2 § Efterlevandeskyddet börjar gälla vid det första månadsskiftet ett år efter det att ansökan kom in till Premiepensionsmyndigheten eller vid det senare månadsskifte som har angetts i ansökan.

Till den del efterlevandeskyddet avser risken att pensionsspararen avlider som en direkt följd av olycksfall börjar skyddet dock gälla vid utgången av den månad då ansökan kom in till myndigheten eller vid det senare månadsskifte som har angetts i ansökan. Detsamma gäller om ansökan kommer in till myndigheten innan pensionsspararen har fyllt 50 år och om pensionsspararen högst tre månader innan ansökan kom in har ingått äktenskap eller fått ett barn. Om ett faderskap har blivit fastställt genom dom eller genom bekräftelse efter barnets födelse, räknas fristen från det att domen vann laga kraft eller bekräftelsen godkändes enligt 1 kap. 4 § föräldrabalken. Vid adoption räknas fristen från det att rättens beslut om tillstånd till adoptionen vann laga kraft.

Som angetts i avsnitt 22.1 och 22.2 är det nödvändigt att på något sätt begränsa riskerna för moturval. Bestämmelserna i förevarande paragraf är tillkomna i det syftet.

Som huvudregel skall det gälla en karenstid av ett år innan efterlevandeskyddet börjar gälla. Den del av skyddet som avser risken för att pensionsspararen dör som en direkt följd av ett olycksfall börjar gälla utan karenstid.

Även under en karenstid skall kontot belastas med avgift för skyddet. Denna karenstid gäller, med undantag för skyddet för olycksfallsrisken, alltid om pensionsspararen är över 50 år när han ansöker om att få ansluta sig till efterlevandeskyddet. (Om spararen fyllt 50 år vid ansökningstillfället medges endast efterlevandeskydd i vissa fall [1 § andra stycket].) Är han däremot under 50 år vid ansökningstillfället gäller inte karenstiden om ansökan görs inom tre månader från en familjehändelse, dvs. från det att pensionsspararen ingick äktenskap eller partnerskap (3 kap. 1 § lagen om registrerat partnerskap) eller fick ett barn. Det har härvid inte någon betydelse om pensionsspararen vid något tidigare tillfälle, t.ex. ett annat barns födelse, blivit berättigad till anslutning utan karenstid men då inte utnyttjat möjligheten.

Om det skulle komma in en ansökan med begäran om att skyddet skall börja gälla vid någon annan tidpunkt än ett månadsskifte, bör myndigheten i första hand ta kontakt med pensionsspararen och reda ut vilken tidpunkt som skall gälla. Om detta av någon anledning inte lyckas, får det anses vara mest förenligt med den genomsnittlige pensionsspararens intressen att välja det månadsskifte som ligger närmast före den dag som har angetts i ansökan. Dock kan skyddet inte heller i sådana fall träda i kraft tidigare än vid utgången av den månad då ansökan kom in eller, när det skall löpa karenstid, tidigare än ett år från det att ansökan kom in.

I 12 § markeras att närmare verkställighetsföreskrifter kan lämnas i fråga om villkoren för efterlevandeskyddet.

Paragrafen har inte redovisats för Lagrådet i sitt slutliga skick.

3 § För att efterlevandeskyddet skall gälla när pensionsspararen avlider måste någon av förutsättningarna i 1 § första stycket 3 vara uppfylld.

Om pensionsspararen begär att få ut premiepension, upphör efterlevandeskyddet vid ingången av den första månad för vilken premiepension skall betalas ut. Skyddet upphör också att gälla om tillgodohavandet på premiepensionskontot inte längre är tillräckligt stort för att bekosta skyddet, dock tidigast 30 dagar från det att Premiensionsmyndigheten har sänt ett meddelande till pensionsspararen om att skyddet kommer att upphöra.

För att efterlevandeskyddet skall gälla när pensionsspararen avlider måste han vid sin död ha någon anhörig inom den krets som anges i 1 § första stycket 3. Annars skall inte någon ersättning betalas ut. Det bör emellertid uppmärksammas att regeln inte kräver att förutsättningarna skall ha varit oavbrutet uppfyllda under tiden från tecknandet till dödsfallet. Växlingar i kretsen av behöriga mottagare kan ske utan att skyddet går förlorat. Men även om förutsättningarna för skydd över huvud taget inte har varit uppfyllda under en viss period men förutsättningarna åter är på plats när pensionsspararen avlider, bör han anses vara omfattad av skyddet. En sådan ordning ger inte upphov till några försäkringsmässiga invändningar.

I 105 § andra stycket andra meningen lagen (1927:77) om försäkringsavtal, FAL anges att ett förmånstagarförordnande till förmån för försäkringstagarens make skall anses förfallet om mål om äktenskapsskillnad pågick mellan makarna vid försäkringstagarens död. En sådan bestämmelse i det nu aktuella sammanhanget skulle dock få den ologiska konsekvensen att efterlevandeskyddet inte omfattar makar som lever tillsammans under betänketiden men däremot f.d. makar som fortsätter att leva tillsammans sedan äktenskapet har upplösts. Någon sådan bestämmelse har därför inte föreslagits. På grund av bestämmelsen i 5 kap. 6 § äktenskapsbalken om att ett äktenskap är upplöst när dom på äktenskapsskillnad vinner laga kraft, medför regeringens förslag vidare att efterlevandeskyddet gäller om pensionsspararen avlider efter det att dom på äktenskapsskillnad har meddelats men innan domen har vunnit laga kraft.

När det gäller efterlevandeskyddet för barn framgår av 5 § att pension betalas ut till dem under hela utbetalningsperioden även om de fyller 20 år före periodens slut.

Paragrafen reglerar också två situationer då efterlevandeskyddet upphör. En tredje sådan situation regleras i 4 §, nämligen den då pensionsspararen själv anmäler att han inte längre vill ha skyddet.

Skyddet upphör om pensionsspararen tar ut sin premiepension. Skyddet upphör då samtidigt med att efterlevandeskyddet under pensionstiden kan sättas i kraft. På det sättet behöver det inte uppstå någon lucka i skyddet för make eller motsvarande.

Vidare upphör skyddet om tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto blir för litet för att finansiera skyddet. Som framgår i avsnitt 22.1 anser regeringen att det inte bör finnas någon möjlighet att finansiera efterlevandeskyddet genom direkt premiebetalning från pensionsspararens sida.

För att pensionsspararen skall få kännedom om att skyddet är på väg att upphöra och få möjlighet att skaffa sig motsvarande skydd på annat håll, skall myndigheten underrätta honom om att hans tillgodohavande är på

väg att ta slut. Något exakt besked om när skyddet kommer att upphöra kommer inte att kunna lämnas i underrättelsen, eftersom tillgodohavandets storlek varierar med värdet av den eller de valda fonderna. Meddelandet kan mycket väl skickas ut t.ex. två månader före det beräknade upphörandet men får inte skickas så långt i förväg att det finns risk att pensionsspararen hinner glömma bort att skyddet upphör. Om underrättelsen skulle komma att skickas så sent att tillgodohavandet tar slut innan 30 dagar har gått från avsändandet, gäller efterlevandeskyddet utan kostnad till slutet av trettiodagarsperioden.

Om efterlevandeskyddet upphör enligt de nu diskuterade bestämmelserna, så är det fråga om ett definitivt upphörande. Efterlevandeskyddet väcks alltså inte till liv igen om pensionsspararen återkallar sitt pensionsuttag eller på nytt får ett tillgodohavande på sitt premiepensionskonto som skulle kunna finansiera skyddet. I den sistnämnda situationen har pensionsspararen dock möjlighet att på nytt ansöka om efterlevandeskydd.

4 § Pensionsspararen får när som helst avstå från efterlevandeskyddet genom anmälan till Premiepensionsmyndigheten. I så fall upphör skyddet att gälla vid utgången av den månad då anmälan kom in till myndigheten eller vid det senare månadskifte som har angetts i anmälan.

Enligt 3 § gäller att skyddet upphör automatiskt när pensionsspararen börjar ta ut sin premiepension. Enligt förevarande paragraf kan pensionsspararen också när som helst anmäla att han inte längre vill ha skyddet. En sådan anmälan kan bero på att pensionsspararen har upptäckt att de förutsättningar för efterlevandeskyddet som anges i 1 § inte längre är uppfyllda.

Om det i en anmälan begärs att skyddet skall upphöra vid någon annan tidpunkt än ett månadskifte, bör myndigheten på samma sätt som angavs vid 2 § i första hand ta kontakt med pensionsspararen och reda ut vilken tidpunkt som skall gälla. Om detta av någon anledning inte lyckas, får det i detta fall anses vara mest förenligt med den genomsnittlige pensionsspararens intressen att välja det månadskifte som ligger närmast efter den dag som har angetts i anmälan. I båda fallen bör man alltså vid tveksamhet välja den lösning som ger det mest omfattande skyddet.

5 § Premiepension till efterlevande enligt 1 § får endast betalas ut till personer inom den krets som avses i 1 § första stycket 3. Pensionsspararens barn har rätt att få pensionsbelopp under hela utbetalningsperioden, om de är under 20 år vid pensionsspararens död. Om ett pensionsbelopp skall betalas ut till flera barn, skall det delas lika mellan dem.

Pensionsspararen kan genom ett skriftligt meddelande till Premiepensionsmyndigheten bestämma vilken eller vilka av de personer som avses i 1 § första stycket 3 som skall ha pensionen. Om det inte har gjorts eller om det pensionsspararen har bestämt inte kan verkställas, skall pensionen betalas ut till spararens make eller sammanboende. Finns inte make eller sammanboende, skall pensionen betalas ut till pensionsspararens barn.

Genom ett nytt skriftligt meddelande till myndigheten får pensionsspararen ändra det som har bestämts enligt andra stycket. Om den som är berättigad till pensionen avlider under utbetalningsperioden, övergår rätten till pensionen till den som då har den bästa rätten enligt andra stycket.

Avgränsningen av den krets av anhöriga som kan bli berättigade till premiepension till efterlevande ligger som tidigare nämnts nära den efterlevandekrets som brukas inom socialförsäkringen.

Inom kretsen av tänkbara mottagare skall pensionsspararens ha rätt att själv bestämma till vem premiepensionen till efterlevande skall utges. Av *andra stycket* framgår att detta måste ske genom ett skriftligt meddelande till Premiensionsmyndigheten.

Någon anknytning till FAL:s reglering i fråga om meddelanden om förmånstagarförordnande och förmånstagare har inte gjorts. Sådana företeelser som oåterkalleliga förmånstagarförordnanden och enskild egendom genom förmånstagarförordnande skulle te sig främmande i ett socialförsäkringssystem. En annan sak är att man vid tillämpningen av bestämmelserna om efterlevandeskydd i premiepensionssystemet i vissa fall kan hämta vägledning från vad som allmänt gäller om förmånstagarförordnande och förmånstagare inom privat livförsäkring. Det bör dock betonas att överföringen av rättigheter till efterlevande enligt den föreslagna lagen inte är en åtgärd av civilrättslig karaktär (jfr avsnitt 19.1).

Andra styckets andra mening förutser den situationen att pensionsspararen har meddelat vem han vill skall ha premiepensionen till efterlevande men att hans önskan av någon anledning inte går att uppfylla. Skälet till detta kan vara att den utsedda personen är avliden eller har upphört att tillhöra kretsen av tillåtna mottagare. Exempelvis kan pensionsspararen och hans make ha skilt sig. Skälet kan också vara att den berättigade helt eller delvis avstår från pensionen. Även i den situationen skall rätten till pensionen gå vidare till den person som därnäst är berättigad till den.

Om den som uppbär premiepensionen till efterlevande avlider under utbetalningsperioden, kan rätten till pensionen övergå till någon annan, förutsatt att det finns någon sådan anhörig som avses i 1 § första stycket 3. Vem som i detta skede skall ha pensionen bestäms då som om pensionsspararen hade avlidit vid den tidpunkt när den nya bestämningen skall göras. På grund av regeln i första stycket andra meningen får dock pensionsspararens barn uppbära pensionen även om de har fyllt 20 år under mellantiden under förutsättning att de inte var 20 år vid spararens dödsfall. Om det finns flera berättigade barn skall pensionen delas lika mellan dem.

6 § För den som har fått rätt till premiepension till efterlevande enligt 1 § gäller de bestämmelser som avser pensionsspararen i

- 7 kap. 4 § om premiepensionskonto,
- 4 § lagen (1998:000) med vissa bestämmelser om Premiensionsmyndigheten om återbäring, och
- 7 § lagen med vissa bestämmelser om Premiensionsmyndigheten om information till pensionsspararna.

I denna paragraf anges vilka bestämmelser i denna avdelning som skall gälla för den som har fått rätt till premiepension till efterlevande enligt 1 §. Skälet till detta är att bestämmelserna annars bara gäller för pensionsspararen.

Nästa avdelning innehåller också bestämmelser för efterlevande. Vissa bestämmelser anger, på samma sätt som förevarande paragraf, att vissa andra bestämmelser också skall gälla för den som har fått rätt till premie-

pension till efterlevande. Som exempel på sådana bestämmelser kan nämnas 14 kap. 5 §. Ett liknande exempel finns i 12 kap. 4 §. Andra bestämmelser är direkt tillämpliga även på efterlevande. Reglerna om utbetalning av pension i 12 kap. 5-8 §§ gäller i huvudsak både för den som är berättigad till ålderspension och för den som är berättigad till premiepension till efterlevande. Detsamma gäller i princip reglerna om överklagande m.m. i 13 kap. och bestämmelserna om utmätning, preskription m.m. i 15 kap.

Registreringen på premiepensionskonton är en förutsättning för myndighetens årsbesked till den berättigade. Som redan framhållits i kommentaren till 7 kap. 4 § kommer det dock inte att vara lika många uppgifter som skall antecknas på ett konto för en person som har rätt till premiepension till efterlevande som för en pensionssparare. De mest intressanta uppgifterna är naturligtvis de om belopp och tider för återstående utbetalningar.

Som framgår av 10 kap. 1 § skall pensionens storlek bestämmas av det inkomstbasbelopp som gällde när pensionsspararen avled. I stället har bestämmelsen i 4 § lagen (1998:000) med vissa bestämmelser om Premiepensionsmyndigheten om återbäring gjorts tillämplig. Med hänsyn till att återbäringen skall fördelas enligt den s.k. kontributionsmetoden kan man emellertid inte vänta sig att det skall bli fråga om några stora återbäringsbelopp.

Efterlevandeskydd under pensionstiden

7 § Efter ansökan av pensionsspararen skall Premiepensionsmyndigheten meddela efterlevandeskydd under pensionstiden för en pensionssparare som är gift eller som är ogift och stadigvarande sammanbor med någon som är ogift och som spararen tidigare varit gift med eller har eller har haft barn tillsammans med. Skyddet innebär att det vid pensionsspararens död till spararens efterlevande make eller sammanboende betalas ut livsvarig pension till efterlevande.

Omfattningen av efterlevandeskyddet skall beräknas med utgångspunkt i tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto, varvid pensionsspararens egen premiepension skall räknas om. Beräkningarna skall göras så att pensionsspararens egen premiepension och premiepensionen till efterlevande blir lika stora när samma andel av pensionen tas ut.

Efterlevandeskyddet gäller bara om pensionsspararen vid sin död var gift med eller stadigvarande sammanbode med den person med vilken han var gift eller sammanboende vid ansökan om skyddet. I fråga om sammanboende som inte är gifta med varandra krävs också att inte någon av dem var gift med någon annan vid dödsfallet.

I paragrafen behandlas det föreslagna efterlevandeskyddet under pensionstiden. Kretsen av anhöriga som berättigar pensionsspararen att teckna efterlevandeskydd enligt denna paragraf är snävare än den krets som anges i 1 § första stycket 3 genom att barn inte finns med. Endast makar, registrerade partner och sammanboende av det tidigare angivna slaget kommer i fråga.

Det bör uppmärksammas att båda makarna i ett äktenskap (eller motsvarande) kan begära efterlevandeskydd enligt paragrafen. Det ger den mest stabila inkomstbilden för makarna, eftersom samma månadsbelopp kommer att utgå så länge någon av dem lever.

Ett efterlevandeskydd av detta slag kan inte flyttas över på en ny make eller motsvarande. Om det ursprungliga förhållandet blir upplöst och pensionsspararen senare ingår ett nytt äktenskap eller motsvarande, kan han få efterlevandeskydd i det förhållandet bara efter en ny ansökan enligt 8 § andra stycket.

I en situation kan emellertid efterlevandeskyddet börja gälla igen, trots att det ursprungliga förhållandet har upplösts, nämligen om pensionsspararen på nytt gifter sig med eller börjar leva tillsammans med samma partner. Bestämmelsen i *tredje stycket* är utformad bl.a. för att fånga upp sådana situationer. Huruvida parterna har varit gifta vid en tidpunkt och ogifta sammanboende vid en annan spelar inte någon roll. Om de var sammanboende vid ansökningstillfället eller vid dödsfallet är förutsättningen bara att inte någon av dem då var gift med någon annan.

Huvudregeln är att skyddet upphör när äktenskapet eller motsvarande blir upplöst, och då har pensionsspararen rätt enligt 9 § att på nytt få försäkringen omräknad till att bara gälla på hans liv. Däremot har spararen – till skillnad från vad som gäller under aktivtiden – inte rätt att säga upp efterlevandeskyddet under pensionstiden av andra skäl, t.ex. med hänvisning till ändrade ekonomiska förhållanden för någon av makarna. Under pensionstiden kan det ofta vara risk för moturval på så sätt att det verkliga skälet är att den andra makens hälsa har försämrats påtagligt och pensionsspararen räknar med att det blir han som blir den efterlevande. I konsekvens härmed skall inte pensionsspararens egen pension höjas igen, om den andra maken dör.

Om pensionsspararen uppbar partiell premiepension vid sin död, bör Premiepensionsmyndigheten ta kontakt med den efterlevande och ta reda på hur stor andel av pensionen som han vill ta ut; reglerna om partiellt uttag gäller också för efterlevande som har rätt till premiepension enligt denna paragraf. Om detta av någon anledning inte lyckas, finns det skäl att välja en utbetalning av full pension.

8 § En ansökan om efterlevandeskydd enligt 7 § skall göras samtidigt med att pensionsspararen första gången begär att få ut premiepension. Skyddet börjar då gälla vid ingången av den första månad för vilken premiepension skall betalas ut till pensionsspararen.

Om pensionsspararen senare ingår äktenskap eller inleder ett sådant sammanboende som avses i 7 § första stycket, får ansökan göras inom tre månader från det att äktenskapet ingicks eller sammanboendet inleddes. Detta gäller dock inte om pensionsspararen var gift eller sammanboende med samma person när spararen första gången begärde att få ut premiepension.

I fall som avses i andra stycket första meningen inträder skyddet vid det första månadskiftet ett år efter det att ansökan kom in till Premiepensionsmyndigheten.

Ansökan om efterlevandeskyddet skall göras samtidigt med att pensionsspararen för första gången begär att få ut sin premiepension. För den som har missat detta tillfälle går det alltså inte att skapa ett nytt tillfälle genom att återkalla pensionsuttaget och sedan på nytt begära att pensionen skall betalas ut.

För att ansökan skall kunna göras vid det tillfället krävs att pensionsspararen då är gift, registrerad partner eller sammanboende i ett sådant förhållande som avses i 7 §. För den som senare går in i ett sådant för-

hållande löper en ansökningstid om tre månader från det att äktenskapet ingicks eller motsvarande. För att minska risken för moturval gäller dock i dessa fall en karenstid av ett år.

Det bör observeras att möjligheten att ansöka om efterlevandeskydd inom tre månader från det att ett nytt förhållande inleddes står öppen också för den som levde i ett annat förhållande vid den tidpunkt då han för första gången begärde att få ut sin premiepension. Detta gäller oavsett om han då begärde efterlevandeskydd för sin partner i det förhållandet eller inte. Om han gjorde det, har det skyddet i praktiken upphört att gälla på grund av bestämmelsen i 7 § tredje stycket.

Däremot uppstår det inte någon ny anslutningsmöjlighet för pensions-spararen om han t.ex. gifter sig med den person som han var sammanboende med redan när han begärde att få ut sin premiepension (*andra stycket* andra meningen).

9 § Om äktenskapet eller sammanboendet upplöses på annat sätt än genom dödsfall, skall Premiépensionsmyndigheten på begäran av pensionsspararen räkna om försäkringen till att gälla bara på spararens liv.

Om det äktenskap eller den sammanlevnad som berättigade pensions-spararen att ansluta sig till efterlevandeskyddet blir upplöst, har pensions-spararen rätt att få försäkringen omräknad till att gälla bara på hans eget liv. Skälet till att myndigheten inte skall företa en sådan omräkning utan att pensionsspararen har begärt det är bl.a. att det annars skulle uppstå en olikhet mellan upplösning av äktenskap och registrerat partnerskap å den ena sidan och upplösning av samboförhållande å den andra. Det är enkelt för myndigheten att få uppgift om ett upplöst äktenskap eller registrerat partnerskap men däremot inte om ett upplöst samboförhållande. Ett annat skäl är att den omständigheten att ett äktenskap har upplösts inte alltid innebär att också sammanlevnaden upphör. Före detta makar som fortfarande lever tillsammans kanske vill behålla skyddet även efter äkten-skapsskillnaden.

10 § För den som har fått rätt till premiepension till efterlevande enligt 7 § gäller sedan pensionsspararen avlidit de bestämmelser i denna avdelning som avser pensionsspararen med undantag för 9 kap. 1 § första meningen om tidigaste tidpunkt för uttag av pension, och 10 kap. 1–9 och 11 §§ om efterlevandeskydd.

I paragrafen anges vilka bestämmelser i denna avdelning om pensions-spararen som skall gälla för den som sedan pensionsspararen avlidit har fått rätt till premiepension till efterlevande enligt 7 §. Paragrafen motsvarar alltså 6 §, som gäller för efterlevandeskyddet under aktivtiden, men lagtekniken är den omvända. Medan det i 6 § anges vilka bestämmelser som skall gälla, anges i förevarande paragraf vilka bestämmelser som inte skall gälla. Paragrafen har fått sin slutliga utformning i enlighet med det förslag som *Lagrådet* lämnat.

Av 12 kap. 4 § framgår att det utan ansökan utges pension fr.o.m. månaden efter den då pensionsspararen avled. I 12 kap. 6 § anges att pensionsspararens egen pension utges t.o.m. den månad då han avlider. Samma utbetalningsrutin gäller för det fall den som uppbär pension i egenskap av efterlevande avlider. Som framhållits i avsnitt 22.3 bör det

inte vara möjligt för den som har fått rätt till premiepension till efterlevande att i sin tur omvandla sin rätt till en premiepension till efterlevande för en ny make eller motsvarande, som kanske sedan i sin tur skulle begära efterlevandeskydd för ytterligare en ny make.

Gemensamma bestämmelser

11 § Om någon inom den krets som avses i 1 § första stycket 3 har begått ett brott som anges i 100 a § lagen (1927:77) om försäkringsavtal mot pensionsspararen eller mot någon annan inom samma krets eller har medverkat till ett sådant brott på det sätt som sägs i 100 a § lagen om försäkringsavtal, skall det som där föreskrivs om förlust av rätt till försäkringsersättning gälla rätt till premiepension till efterlevande enligt 1 §.

Detsamma gäller om den som skulle ha haft rätt till premiepension till efterlevande enligt 7 § har begått ett brott som anges i 100 a § lagen om försäkringsavtal mot pensionsspararen eller har medverkat till ett sådant brott på det sätt som sägs där.

I författningskommentaren till 5 § har angetts att någon koppling inte gjorts till FAL:s regler om förmånstagarförordnande och förmånstagare. I ett avseende föreslås dock en sådan anknytning. Det gäller de situationer som beskrivs i 100 a § FAL, nämligen när en förmånstagare uppsåtligen dödar försäkringstagaren, den försäkrade eller en förmånstagare med bättre rätt än han själv eller annars förorsakar försäkringstagarens, den försäkrades eller sådan förmånstagers död genom uppsåtligt allvarligt våldsbrott. I sådana fall har förmånstagaren förverkat sin rätt till försäkringsersättningen. För att undvika stötande resultat bör detsamma gälla inom premiepensionssystemet. En hänvisning till 100 a § FAL har därför tagits in i denna paragraf.

Första stycket, som redaktionellt utformats på det sätt som *Lagrådet* föreslagit, gäller den situationen att pensionsspararen har tecknat efterlevandeskydd under aktivtiden. *Andra stycket* avser motsvarande situation under pensionstiden.

Om den som skulle ha varit berättigad till premiepension till efterlevande enligt 1 § har förverkat sin rätt till denna enligt förvarande paragraf, gäller vad som i 5 § andra stycket föreskrivs om till vem pension skall utges.

12 § Närmare föreskrifter för verkställighet av lagens bestämmelser om efterlevandeskydd meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Bestämmelsen markerar att närmare verkställighetsföreskrifter kan lämnas i fråga om efterlevandeskyddet. Det torde t.ex. bli aktuellt när det gäller skyddet före pensionstiden och beskrivningen av vad som är olycksfall.

11 kap. Premiepensionsmyndighetens kostnader

1 § De kostnader för Premiepensionsmyndighetens skötsel av premiepensionssystemet som inte täcks på annat sätt skall täckas genom årliga avgifter som dras av från tillgodohavandena på pensionsspararnas premiepensionskonton.

Myndigheten bestämmer när avgifterna skall tas ut. Avgifterna disponeras av myndigheten.

Avgifterna skall bestämmas så att de beräknas täcka det aktuella årets kostnader med skälig fördelning mellan pensionsspararna. Härvid skall hänsyn tas till under- eller överskott från det föregående året.

Avgifterna skall helt eller delvis anges som en procentsats av tillgodohavandet på varje pensionssparares premiepensionskonto vid ingången av det år som avgifterna avser. De belopp som tillförs pensionsspararnas premiepensionskonton när pensionsrätt för premiepension för det närmast föregående året har fastställts skall räknas med i underlaget för avgifterna, även om pensionsrätten fastställs efter årsskiftet. När procentsatsen fastställs får myndigheten utgå från en uppskattning av det sammanlagda värdet av tillgodohavandena på pensionsspararnas premiepensionskonton.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om uttaget av avgifter för Premiepensionsmyndighetens kostnader.

I paragrafen beskrivs det årliga avgiftsuttaget för att täcka Premiepensionsmyndighetens kostnader. Ämnet har behandlats i avsnitt 23.3. De kostnader som skall tas ut är de som "inte täcks på annat sätt". Denna reservation syftar i första hand på bestämmelserna i 2 § första stycket som säger att pensionsspararen i vissa situationer är skyldig att genom direktavdrag från sitt premiepensionskonto bära kostnaderna för åtgärder som han själv har begärt.

Av bestämmelserna i *första stycket* framgår att det har lämnats åt Premiepensionsmyndigheten att bestämma den närmare tidpunkten för avgiftsuttaget. Ett skäl för detta är att avgiftsuttaget kommer att behöva samordnas med en rad andra åtgärder som mynnar ut i att årsbesked skickas ut till pensionsspararna (se avsnitt 35).

Av praktiska skäl anges det att avgifterna formellt skall vara definitiva trots att de grundas på en uppskattning av hur stora myndighetens kostnader under året kommer att bli. I enlighet med *Lagrådets* påpekande anges i *tredje stycket* också att avgifterna skall bestämmas med skälig fördelning mellan pensionsspararna. Syftet med den formuleringen är att ange en norm som underlag för bemyndigandet till regeringen i femte stycket. Ett system med preliminära avgifter och slutavräkning skulle bli alltför omständligt. I stället föreslås att en avstämning mellan faktiska kostnader och avgifter skall göras vid årets slut och att resultatet skall beaktas när avgifterna för det följande året bestäms. Detta är i linje med tanken att premiepensionssystemet skall vara ett slutet ekonomiskt system. Ett eventuellt överskott skall inte kunna dras in till staten, och inte heller skall några statliga bidrag till administrationen förekomma.

Som framgått tidigare skall pensionsrätt för ett visst år fastställas mellan december året efter intjänandeåret och mars det därpå följande året. Därefter skall tilldelning av avkastningen från den tillfälliga förvaltningen ske. Av *fjärde stycket* i paragrafen framgår att den nya pensionsrätten skall tas med i beräkningen av avgiften, även om pensionsrätten har fastställts efter årsskiftet. Som huvudregel är det annars behållningen per årsskiftet som skall läggas till grund för avgiftsuttaget. Att den pensionsrätt som just har fastställts skall beaktas är en konsekvens av att avgifterna skall betalas i förskott. Om den nya pensionsrätten inte beaktades skulle den som kom in i systemet för första gången inte betala någon avgift alls första året.

Procentsatsen för avgiftsuttaget skall helt eller delvis fastställas på grundval av en uppskattning av det sammanlagda värdet av pensions-spararnas tillgodohavanden. På så sätt kan avgifter tas ut i den takt som pensionsrätter fastställs. Avgiftsuttaget enligt denna paragraf kan dock inte ske före det år som avgiften avser. Det viktigaste skälet för det är att avkastningen från den tillfälliga förvaltningen inte är känd förrän efter årsskiftet.

Avgifterna skall dras av från tillgodohavandena på pensions-spararnas premiepensionskonton. I fråga om sådana pensions-sparare som har valt livränta med garanterade belopp enligt 9 kap. 2 § sker avgiftsuttaget enbart genom en anteckning på deras premiepensionskonton och motsvarande ändring i myndighetens egen redovisning.

I *sista stycket* finns ett bemyndigande för regeringen att besluta om den närmare tekniken och grunderna för avgiftsuttaget.

2 § Återkallelse av uttag av premiepension, nytt uttag av pension efter återkallelse samt ändring av den andel av pensionen som tas ut skall bekostas av pensions-spararen genom att kostnaden för åtgärden dras av från tillgodohavandet på spararens premiepensionskonto.

På samma sätt skall en pensions-sparare som tagit emot överförd pensionsrätt från make enligt 4 kap. 7 § svara för minskad arvsvinst och övriga kostnader på grund av överföringen efter skälig fördelning av dessa kostnader. Ett sådant avdrag från premiepensionskontot skall beräknas lika för män och kvinnor.

För kostnader som föranleds av de i paragrafen nämnda åtgärderna svarar innehavaren av premiepensionskontot. Bestämmelserna i *andra stycket* kommenteras utförligt i avsnitt 14.5. De tar sikte på den förlust i arvsvinst och de administrativa kostnader som kan uppkomma genom överföringar av pensionsrätt mellan makar. Dessa förluster och kostnader skall stanna inom det kollektiv som tar emot överförd pensionsrätt. Ett uttag skall göras från mottagarens premiepensionskonto beräknat enligt försäkringsmässiga principer. Återbäring kan lämnas med stöd av 4 § lagen (1998:000) med vissa bestämmelser om Premiepensionsmyndigheten.

Fjärde avdelningen. Utbetalning och överklagande m.m.

12 kap. Utbetalning av pension m.m.

Ansökan om uttag och återkallelse m.m.

1 § Ålderspension enligt denna lag betalas ut efter ansökan. Sådan ansökan skall göras skriftligen hos den allmänna försäkringskassan. En pensionsberättigad som är född under något av åren 1938–1953 och som uppbär inkomstpension utan att ha rätt till tilläggspension skall dock, utan särskild ansökan, erhålla tilläggspension från och med den månad då han eller hon fått rätt till sistnämnda pension.

Om en person som har rätt till ålderspension enligt denna lag och är inskriven hos en allmän försäkringskassa inte tre månader före ingången av den månad då han eller hon fyller 70 år har ansökt om uttag av inkomst- eller tilläggspension, skall den allmänna försäkringskassan utreda om den pensionsberättigade vill ta ut ålderspension. För den som månaden före den då han eller hon fyller 65 år har uppburit förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall motsvarande gälla, om ansökan om inkomst- eller tilläggspension enligt denna lag inte har gjorts senast förstnämnda månad.

Detta kapitel innehåller allmänna bestämmelser om utbetalning av pension och om samordning med annan ersättning. Bestämmelserna träder i kraft först den 1 januari 2001 utom vad gäller 5–8 §§ som såvitt avser premiepension till efterlevande före pensionstiden skall börja tillämpas redan den 1 januari 1999. Även utbetalning av garantipension skall i huvudsak följa motsvarande bestämmelser, se prop. 1997/98:152 Garantipension, m.m.

I förevarande paragrafs *första stycke*, vars inledning formulerats efter förslag av *Lagrådet*, anges att för uttag av ålderspension enligt lagen krävs ansökan som skall göras skriftligen hos den allmänna försäkringskassan. Detta gäller även uttag av premiepension även om beslut om sådan pension fattas av Premiepensionsmyndigheten (se 13 kap. 2 §). I första stycket anges också att den som uppbär inkomstpension och blir berättigad till allmän tilläggspension enligt denna lag skall erhålla den senare pensionen utan ansökan. Den situation detta avser är när en person som tidigare inte tillgodoräknats pensionspoäng för tre år ändå uppbär inkomstpension. Den allmänna tilläggspensionen skall då utges från och med januari månad efter det år då pensionspoäng för det tredje året har tjänats in.

Som anges i avsnitt 25.1 skall, om inte den enskilde begär annat, ålderspension normalt betalas ut senast fr.o.m. 70 års ålder eller, om den pensionsberättigade uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt AFL, senast fr.o.m. 65 års ålder. Enligt *andra stycket* är därför den allmänna försäkringskassan skyldig att, om inget uttag av inkomst- eller tilläggspension har gjorts dessförinnan, viss tid före den månad den pensionsberättigade fyller 70 år respektive när den pensionsberättigade fyller 65 år, utreda om han eller hon vill senarelägga sitt uttag av ålderspension ytterligare eller inte. Det räcker därvid inte att enbart skicka ansökningshandlingar till den pensionsberättigade och utgå från att han eller hon önskar skjuta upp sitt uttag om ansökan därefter inte kommer in. Det kan alltså, som utvecklas närmare i nämnda avsnitt, bli nödvändigt att söka upp den pensionsberättigade för att utröna hans eller hennes vilja. Som föreskrivs i 4 § förvaltningslagen skall försäkringskassan därvid lämna den enskilde den hjälp han eller hon behöver. Den i denna paragraf angivna utredningsskyldigheten föreligger dock endast om den pensionsberättigade är inskriven i en allmän försäkringskassa vid det aktuella tillfället.

Utredningsskyldigheten enligt *andra stycket* gäller alltså om den enskilde vill skjuta upp sitt uttag av ålderspension ytterligare och gör därvid ingen skillnad på inkomst-, tilläggs- eller premiepension. Däremot inträder utredningsskyldigheten endast om varken inkomst- eller tilläggspension tagits ut till någon del. Skulle inkomst- eller tilläggspension ha tagits ut men inte premiepension inträder inte här angiven utredningsskyldighet. Emellertid kommer den enskilde i sistnämnda fall att löpande erhålla årlig information om sitt premiepensionstillgodohavande. När det gäller den som uppbär förtidspension görs ingen skillnad mellan den som uppbär hel och den som uppbär partiell förtidspension.

2 § Ålderspension skall utges från och med den månad som anges i ansökan, dock tidigast från och med månaden efter det att ansökan kom in till den allmänna försäkringskassan.

Har den pensionsberättigade uppburit förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring omedelbart före 65 års ålder får inkomst- och tilläggspension beviljas för högst tre månader före ansökningsmånaden, dock tidigast från och med den månad då den pensionsberättigade fyllde 65 år.

Den tidpunkt vid vilken pension enligt denna lag tidigast får tas ut regleras i 5 kap. 1 §, 6 kap. 1 § och 9 kap. 1 § medan det i *första stycket* i denna paragraf anges från vilken tidpunkt pension skall beviljas en pensionsberättigad. Här anges att en pensionsberättigad som ansökt om pension skall beviljas sådan fr.o.m. den månad som anges i ansökan. Pension får dock tidigast avse tid fr.o.m. månaden efter den då ansökan har inkommit till försäkringskassan. Har ansökan i stället kommit till Premiepensionsmyndigheten skall det anses som om ansökan kommit in till försäkringskassan samma dag och den enskilde förlorar därvid ingen tid. Detta följer av bestämmelserna i 15 kap. 10 §.

Eftersom pension normalt sett kan beviljas tidigast från och med månaden efter ansökningsmånaden skulle, såvitt avser en pensionsberättigad som omedelbart före 65 års ålder uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension, den fördröjning som uppstår genom att utredningsskyldigheten enligt 1 § inträder först om ansökan inte har gjorts månaden före den då den pensionsberättigade fyller 65 år, kunna innebära att den pensionsberättigade under någon eller några månader inte erhåller vare sig förtidspension, särskild efterlevandepension eller ålderspension. Därför föreskrivs i paragrafens *andra stycke* att inkomst- och tilläggspension i dessa situationer får beviljas högst tre månader retroaktivt, dock inte tidigare än från och med den månad varunder den pensionsberättigade fyller 65 år. Däremot skall inte premiepension beviljas retroaktivt enligt denna regel. Skälet till detta är att premiepensionen beräknas med utgångspunkt i fondandelarnas värde vid tidpunkten för pensionsuttaget. Detta innebär att om en person som omedelbart före 65 års ålder uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension ansöker om såväl inkomst- som premiepension den månad han eller hon fyller 65 år och anger att ansökan avser fr.o.m. den månaden, kommer inkomstpension kunna beviljas fr.o.m. den i ansökan angivna månaden medan premiepension kommer att kunna beviljas först fr.o.m. månaden närmast därefter.

3 § Vad som föreskrivs i 1 § första stycket och 2 § första stycket gäller också i fråga om ökat uttag av ålderspension enligt denna lag.

Återkallelse eller minskning av uttag av ålderspension enligt denna lag får göras genom skriftlig anmälan till den allmänna försäkringskassan. Ändringen skall göras från och med den månad som anges i anmälan, dock tidigast från och med månaden efter den månad då anmälan kom in till den allmänna försäkringskassan. Har uttag av ålderspension enligt denna lag tidigare återkallats eller minskats får dock ny återkallelse eller minskning av sådant uttag inte avse tid före sex månader efter det att den tidigare återkallelsen eller minskningen började gälla.

Denna paragraf avser ändrat uttag av ålderspension. Som framgår av 5 kap. 1 §, 6 kap. 1 § och 9 kap. 1 § får pensionsuttag begränsas till att avse en andel av ålderspensionen. En pensionsberättigad person har där-

med stora möjligheter att anpassa sitt pensionsuttag till den för honom eller henne aktuella arbetsituationen.

Första stycket avser ökning av pensionsuttag och gäller såväl inkomstpension och tilläggspension som premiepension. Därvid gäller samma bestämmelser om ansökan m.m. i 1 § första stycket och 2 § första stycket som för nytt uttag av pension. Detta innebär att det krävs en skriftlig ansökan för att öka pensionsuttaget då en partiell pension utges och att pensionsuttaget får ökas tidigast fr.o.m. månaden efter det att ansökan inkom till försäkringskassan. Skulle ansökan i stället inkomma till Premiensionsmyndigheten skall den enligt 15 kap. 10 § anses ha kommit in till försäkringskassan samma dag.

I *andra stycket* föreskrivs att återkallelse eller minskning av uttag av ålderspension får göras genom skriftlig anmälan till försäkringskassan senast månaden före den månad då återkallelsen eller minskningen avses börja gälla. Liksom när det gäller nytt eller ökat uttag av ålderspension spelar det därvid inte någon roll för bedömningen av vid vilken tidpunkt som anmälan kom in, om den inkom till försäkringskassan eller till Premiensionsmyndigheten. Bestämmelserna om från vilken tidpunkt en anmälan om återkallelse eller minskning får verkan har utformats i enlighet med förslag av *Lagrådet*.

Av skäl som utvecklats närmare i avsnitt 18.1 har också införts en begränsning av hur ofta uttag av pension får återkallas respektive minskas. Det måste ha förflutit sex månader från det att en tidigare återkallelse eller minskning började gälla innan ny återkallelse eller minskning kan få verkan. Själva anmälan om återkallelse eller minskning av uttagen pension får naturligtvis ges in under denna sexmånadersperiod men någon verkan får den inte förrän nämnda tid gått ut. Begränsningen gäller endast återkallelse och minskning och inget hindrar att uttagen pension ökas med endast någon eller några månaders mellanrum.

4 § Premiension till efterlevande utges utan ansökan från och med månaden efter den då pensionsspararen eller den som tidigare hade rätt till pensionen har avlidit. Den som har fått rätt till premiension till efterlevande enligt 10 kap. 7 § får återkalla uttaget av sådan pension och ändra den andel av pensionen som tas ut. I sådana fall gäller 3 § andra stycket. Vid nytt uttag efter återkallelse och vid ökat uttag gäller 1 § första stycket första och andra meningarna och 2 § första stycket.

Av denna paragraf framgår att ansökan inte krävs för utbetalning av premiension till efterlevande. Sådan pension betalas ut från och med månaden efter den då den som hade tecknat efterlevandeskyddet avled. Om den som uppbär premiension till efterlevande enligt 10 kap. 1 § (efterlevandeskydd före pensionstiden) avlider och rätten till efterlevandeskyddet övergår till annan, betalas pensionen ut till honom eller henne från och med månaden efter den då den tidigare berättigade avled.

Sådan premiension till efterlevande som skall utges enligt bestämmelserna i 10 kap. 7 § (efterlevandeskydd under pensionstiden) får återkallas och minskas enligt de regler som gäller för ålderspension i 3 § andra stycket. Vid nytt uttag efter återkallelse och vid ökat uttag av sådan pension krävs liksom för ålderspension att den pensionsberättigade lämnar in en ansökan till försäkringskassan. Efterlevandeskyddet skall då utges från och med den månad som anges i ansökningen, dock inte tidi-

gare än från och med månaden efter den då ansökan kom in till försäkringskassan eller Premiepensionsmyndigheten (se 15 kap. 10 §).

Prop. 1997/98:151

Utbetalning av pension

5 § Pension enligt denna lag skall betalas ut månadsvis. Årspension som beräknas komma att uppgå till högst 2 400 kronor skall dock, om det inte finns särskilda skäl, betalas ut i efterskott en eller två gånger per år. Efter överenskommelse med den pensionsberättigade får utbetalning även i annat fall ske en eller två gånger per år.

Vid beräkning av inkomst- och tilläggspension för månad skall den årspension från vilken beräkningen utgår avrundas till närmaste hela krontal som är jämnt delbart med tolv. Vid denna beräkning skall nämnda pensioner som skall betalas ut samtidigt anses som en pension.

Premiepension och premiepension till efterlevande avrundas månadsvis till närmaste hela krontal.

Paragrafens *första stycke* motsvarar i princip 16 kap. 4 § första stycket AFL i dess lydelse fr.o.m. den 1 januari 1999. Pension enligt denna lag skall som huvudregel betalas ut månadsvis. Om den sammanlagda årspensionen beräknas komma att uppgå till högst 2 400 kronor skall dock utbetalningen ske i efterskott en eller två gånger per år. Utbetalning bör då ske på ordinarie utbetalningsdag i juni respektive december. Av skattetekniska skäl bör – om utbetalning sker en gång per år – den sammanförda utbetalningen alltid ske i december månad. Eftersom storleken på den månatliga premiepensionen, om den är uttryckt i fondandelar, kan komma att variera månad för månad bl.a. beroende på förändringarna i fondandelarnas värde, kan årspensionen inte exakt beräknas i förväg. En ungefärlig beräkning får därför göras av pensionens storlek när bedömning skall göras om pensionen skall betalas ut månadsvis eller mer sällan. Utbetalning av pension för annan period än månadsvis skall ske utan den pensionsberättigades samtycke men om det finns särskilda skäl kan denna regel frångås.

Avrundning av inkomst- och tilläggspension skall enligt bestämmelsen i *andra stycket* göras på det sammanlagda beloppet av dessa förmåner. Premiepensionen, som i vissa fall kan variera månad för månad, skall enligt *tredje stycket* avrundas för sig och månadsvis. Detsamma gäller premiepension till efterlevande.

6 § Pension enligt denna lag skall utges till och med den månad då den pensionsberättigade har avlidit eller till och med månaden före den månad då rätten till pensionen annars har upphört. I 10 kap. finns bestämmelser om att rätt till premiepension till efterlevande i vissa fall skall övergå till annan om den som har haft rätt till pensionen har avlidit.

Första meningen i denna paragraf, som har formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*, motsvarar i princip 16 kap. 9 § första meningen AFL och anger att pension enligt denna lag skall betalas ut t.o.m. den månad den pensionsberättigade avlidit om inte rätten till pension dessförinnan har upphört. Premiepension till efterlevande enligt 10 kap. 1 § (efterlevandeskydd före pensionstiden) utges i högst fem år. Beträffande sådan pension har också gjorts en hänvisning till 10 kap. där det i 5 § tredje stycket andra meningen finns bestämmelser om att rätten till sådan pension, vid den berättigades död under utbetalningsperioden, övergår till

den som vid det dödsfallet har den bästa rätten till pensionen. Regeln i förevarande paragraf innebär alltså inte att rätten till premiepension till efterlevande helt upphör i ett sådant fall utan endast att utbetalning till den först berättigade, eller dennes dödsbo, skall göras till och med dödsfalls månaden. Utbetalning till den därefter berättigade påbörjas månaden närmast efter (se 4 §).

7 § För utbetalning av pension enligt denna lag till någon som är bosatt utomlands får den som beslutar om sådan pension kräva bevis för att rätt till pensionen fortfarande föreligger.

Paragrafen motsvarar 16 kap. 13 § AFL. Bestämmelsen har betydelse för möjligheten att infordra s.k. levnadsbevis.

8 § Om en person som är berättigad till pension enligt denna lag i väsentlig omfattning har fått sin försörjning genom ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (1980:620) utan villkor om återbetalning, får retroaktivt beviljad sådan pension betalas ut till socialnämnden till den del den motsvarar vad socialnämnden sammanlagt har betalat ut till den pensionsberättigades och dennes familjs försörjning för den tid som den retroaktiva pensionen avser.

Denna paragraf motsvarar med redaktionella ändringar 17 kap. 1 § andra stycket AFL.

Samordning med livränta

9 § För en pensionsberättigad som har rätt till livränta på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete, lagen (1929:131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller som enligt annan lag eller särskild författning eller enligt regeringens förordnande har rätt till annan livränta, som bestäms av eller betalas ut av Riksförsäkringsverket, skall inkomstpensionen och tilläggspensionen minskas enligt vad som sägs i andra stycket. Motsvarande skall gälla i fall då livränta utges enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring. Minskning skall däremot inte ske på grund av livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller annan livränta som bestäms med tillämpning av nämnda lag. Medför en skada för vilken livränta har börjat utges återigen sjukdom som berättigar till sjukpenning, skall det anses som om livränta utgavs under sjukdomstiden. Har livränta eller del därav eller livränta för viss tid bytts ut mot ett engångsbelopp, skall det vid beräkning enligt andra stycket anses som om livränta utges eller som om den livränta som utges har höjts med ett belopp som svarar mot engångsbeloppet enligt de vid utbytet tillämpade försäkringstekniska grunderna.

Summan av inkomstpension, tilläggspension och garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension skall minskas med tre fjärdedelar av varje livränta som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring och som den pensionsberättigade uppbär som skadad. Minskning skall därvid i första hand göras på garantipensionen och därefter på tilläggspensionen.

Sammanlagd pension enligt denna lag skall dock aldrig, på grund av bestämmelserna i denna paragraf, för månad räknat understiga 13 procent av prisbasbeloppet för den som är ogift och 11,5 procent av prisbasbeloppet för den som är gift.

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak nuvarande samordningsbestämmelse i 17 kap. 2 § AFL i de situationer när ålderspension och så kallad yrkesskadelivränta utges samtidigt. En motsvarande samordningsbe-

stämmelse har i departementspromemorian Ds 1997:66 föreslagits införas i lagen om garantipension med den skillnaden att samordning beträffande inkomstgrundad ålderspension endast skall ske med egenlivränta och inte med efterlevandelivränta.

Samordning skall ske på så sätt att pensionsbeloppet minskas med tre fjärdedelar av den livränta som överstiger en sjättedels prisbasbelopp enligt 1 kap. 6 § AFL. Såväl inkomstgrundad ålderspension som garantipension skall minskas. Dock skall, såvitt avser den inkomstgrundade ålderspensionen, minskning inte ske av premiepensionen. Reduceringen skall i första hand ske på garantipensionen och därefter på tilläggs-pensionen.

I likhet med nuvarande regler finns en regel om att den pensionsberättigade alltid skall ha rätt till ett visst minsta pensionsbelopp av det belopp som skulle ha utgetts om reduktion enligt denna bestämmelse inte hade skett. Detta belopp är för månad räknat för en ogift person 13 % av prisbasbeloppet och för en gift person 11,5 % av samma basbelopp. I nuvarande pensionssystem avser det minsta pensionsbeloppet endast folkpensionen. Garantipensionen är dock till skillnad från folkpensionen inte någon baspension som utges till alla. En bestämmelse om ett minsta pensionsbelopp som skall förbehållas den pensionsberättigade vid samordning kan därför inte enbart ta sikte på garantipensionen. Den föreslagna regeln om ett minsta pensionsbelopp fritt från samordning avser i denna bestämmelse därför den inkomstgrundade ålderspensionen inklusive premiepension samt, av skäl som utvecklats i avsnitt 25.4, även premiepensionen till efterlevande.

13 kap. Överklagande m.m.

Beslut m.m.

1 § Beslut i ärende om pensionsgrundande inkomst skall fattas av den skattemyndighet som är behörig att fatta beslut enligt 2 kap. 1, 3 och 5 §§ skattebetalningslagen (1997:483).

Att en försäkrads pensionsgrundande inkomst skall fastställas av skattemyndighet och vilken skattemyndighet som är beslutsmyndighet framgår av denna paragraf.

Av hänvisningen till 2 kap. 1 § skattebetalningslagen följer att beslut om pensionsgrundande inkomst skall fattas av skattemyndigheten där den enskilde skall vara folkbokförd den 1 november året före det år då beslutet skall fattas, dvs. vanligtvis den 1 november intjänandeåret. Om den enskilde varit bosatt här i landet under intjänandeåret utan att detta medfört att han eller hon bort bli folkbokförd här den angivna dagen, skall skattemyndigheten där han eller hon först var bosatt eller stadigvarande vistades under året fatta beslut om pensionsgrundande inkomst. För vissa näringsidkare som bedriver verksamhet här i landet gäller i stället att det är den skattemyndighet där den skattskyldige är registrerad enligt särskilda regler i skattebetalningslagen som beslutar om den pensionsgrundande inkomsten (2 kap. 3 § skattebetalningslagen). Beträffande personer för vilka särskild inkomstskatt skall erläggas enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta är det den skattemyndighet

som fattar beslut om särskild inkomstskatt som även skall besluta om pensionsgrundande inkomst. Om det inte finns någon behörig skattemyndighet skall Skattemyndigheten i Stockholm besluta om pensionsgrundande inkomst. Det senare torde framför allt bli aktuellt för utländska sjömän som saknar anknytning till Sverige.

Även beslut om ändring och omprövning av beslut som fattats av skattemyndigheten skall meddelas av den skattemyndighet som för tillfället är behörig att fatta beslut enligt bestämmelserna i skattebetalningslagen. Ett beslut om pensionsgrundande inkomst kan därmed komma att omprövas av en annan skattemyndighet än den som meddelade det ursprungliga beslutet. Detta är samma princip som gäller för andra beslut av skattemyndigheten enligt bestämmelserna i skattebetalningslagen.

2 § Beslut enligt 7–11 kap. och beslut enligt 14 kap. som avser premiepension skall fattas av Premiépensionsmyndigheten. Premiépensionsmyndigheten skall även i övrigt handlägga ärenden som rör premiepension.

I denna paragraf föreskrivs att Premiépensionsmyndigheten skall fatta beslut samt handlägga ärenden som rör premiepension och hanteringen av premiepensionsmedel. Myndigheten skall dock inte fatta beslut om pensionsrätt för premiepension, eftersom beslut enligt 4 kap. skall fattas av försäkringskassan (jmf. 4 §) .

3 § Beslut som avses i 1 och 2 §§ får fattas genom automatisk databehandling när skälen för beslutet får utelämnas enligt 20 § första stycket 1 förvaltningslagen (1986:223).

Beslut får även sättas upp i form av elektroniska dokument. Med ett elektroniskt dokument avses en upptagning som har gjorts med hjälp av automatisk databehandling och vars innehåll och utställare kan verifieras genom ett visst tekniskt förfarande.

Denna paragraf motsvarar i stort sett vad som hittills gällt enligt 1 a och 1 b §§ LBP. Dessa bestämmelser har införts för att möjliggöra en utökad datorisering av skatteförvaltningens ärendehantering och för att den pappersbaserade hanteringen skall kunna ersättas med elektroniska dokument och elektroniska akter. Denna möjlighet behöver även Premiépensionsmyndigheten ha.

Att beslut får fattas genom automatisk databehandling när skälen för beslutet får utelämnas enligt 20 § förvaltningslagen innebär inte att beslutet inte får motiveras.

4 § Andra beslut enligt denna lag än sådana som avses i 1 och 2 §§ skall fattas av den allmänna försäkringskassa där den försäkrade är eller skall vara inskriven enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring vid tidpunkten för beslutet. För personer som inte är eller skall vara inskrivna vid någon försäkringskassa skall sådana beslut fattas av Stockholms läns allmänna försäkringskassa .

Den försäkringskassa som avses i första stycket skall även handlägga andra ärenden enligt denna lag än sådana som avses i 1 och 2 §§.

Ändring och omprövning av beslut enligt denna lag som har meddelats av en allmän försäkringskassa skall göras av samma försäkringskassa.

Av bestämmelserna i förevarande paragraf framgår att andra beslut enligt denna lag skall fattas av allmän försäkringskassa. Det gäller t.ex. fast-

ställande av andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst, pensionsrätt och pensionspoäng, årlig inkomst- och tilläggs-pension m.m. Här anges också vilken försäkringskassa som skall fatta dessa beslut.

Av *första stycket* framgår att det i första hand är den försäkringskassa där den försäkrade är eller skall vara inskriven enligt AFL vid tidpunkten för beslutet som skall fatta beslutet. Vilken försäkringskassa en försäkrad skall vara inskriven hos avgörs i första hand av folkbokföringen den 1 november året före det år inskrivningen avser (se 1 kap. 4 § andra stycket AFL).

För den som inte är eller borde vara inskriven hos någon försäkringskassa är det Stockholms läns allmänna försäkringskassa som skall fatta beslut.

Andra stycket i denna paragraf avser annan handläggning av olika frågor enligt lagen. Det gäller t.ex. att ta emot anmälningar som skall göras enligt 15 kap., utfärda underrättelser m.m. Den försäkringskassa som enligt första stycket är behörig att fatta beslut skall även handlägga sådana ärenden.

En anmälan om överlåtelse av pensionsgrundande belopp för barnår m.m. som skall göras gemensamt av två personer som är inskrivna vid två olika försäkringskassor, bör få lämnas till den försäkringskassa där någon av dem är inskriven. Regeringen avser att lämna föreskrifter härom i förordning.

Enligt *tredje stycket* skall ändring och omprövning av ett beslut som har meddelats av den allmänna försäkringskassan, på motsvarande sätt som gäller för andra beslut enligt AFL, beslutas av den försäkringskassa som fattat det ursprungliga beslutet.

5 § Beslut enligt 3 och 4 kap. samt beslut om inkomst- och tilläggs-pension får fattas genom automatisk databehandling av Riksförsäkringsverket för en allmän försäkringskassas räkning när skälen för beslutet får utelämnas enligt 20 § första stycket 1 förvaltningslagen (1986:223).

För sådana beslut som avses i första stycket skall ändring och omprövning, liksom andra åtgärder som enligt denna lag eller annan författning skall vidtas med avseende på beslutet, i stället vidtas av den försäkringskassa som enligt 4 § är behörig vid tidpunkten för åtgärden.

Av *första stycket* följer att beslut enligt 3–4 kap., såsom beslut om andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst och beslut om pensionsrätt, liksom beslut om inkomstpension och tilläggs-pension får fattas genom automatisk databehandling. Det fattas då av Riksförsäkringsverket för försäkringskassans räkning. Detta innebär att det fortfarande är försäkringskassan som är beslutsinstans i dessa frågor men Riksförsäkringsverket beslutar i stället för försäkringskassan i de fall då beslutet tillkommer med stöd av ADB. Det är försäkringskassan såsom det beslutande organet som avgör om ett beslut av en eller annan anledning inte bör beslutas genom ADB, t.ex. på grund av att beslutet bör innehålla en utförligare motivering. Även beslut som fattas genom automatisk databehandling får, som angetts i kommentaren till 3 §, motiveras.

Eftersom det är försäkringskassan som är beslutsinstans skall ändringar och omprövningar av beslutet göras av försäkringskassan. Enligt *andra stycket* gäller därför att beslut som har fattats av Riksförsäkringsverket

för försäkringskassans räkning, skall ändras och omprövas av den försäkringskassa som vid tillfället för ändringen eller omprövningen är behörig att fatta beslut enligt bestämmelserna i 4 §. Även andra åtgärder, som t.ex. att överlämna ett överklagande som kommit in i rätt tid och att avvisa en begäran om omprövning som kommit in för sent, ankommer på den försäkringskassan. Enligt ett avgörande av Regeringsrätten från den 25 april 1997, mål nr. 5820/96, (RÅ 1997 ref.13) skall ett beslut som måste omprövas innan det får överklagas, prövas av länsrätten i det län inom vilket den myndighet som har omprövat ärendet har sitt säte.

6 § Vad som sägs i 1, 2 och 4 §§ gäller inte om något annat följer av annan bestämmelse i denna lag eller av annan författning.

Enligt denna paragraf gäller inte bestämmelserna i 1, 2 och 4 §§ angående vilken myndighet eller försäkringskassa som är behörig att fatta beslut eller handlägga ärenden enligt denna lag om annat föreskrivs antingen i lagen eller i annan författning. I EU:s regelverk finns t.ex. särskilda bestämmelser om ansökan om pension. Även framtida bestämmelser i förordning eller av Riksförsäkringsverket utfärdade föreskrifter angående t.ex. vilken försäkringskassa som är behörig att besluta om pension för vissa grupper av personer eller att beslut om ändring av utgående pension och återbetalning på grund av beslut om ändrad pensionsrätt skall fattas av den försäkringskassa som beslutar om den ändrade pensionsrätten, medför ett undantag från lagens regler.

Preciseringen av vilka bestämmelser som undantaget avser har gjorts efter påpekande av *Lagrådet*.

Ändring av beslut

7 § Ett beslut enligt denna lag skall ändras om det föranleds av en ändring som gjorts i beräkningsunderlaget för beslutet eller av en ändring av ett beslut enligt skattebetalningslagen (1997:483) som avser egenavgift. Detsamma gäller om det efter en ändring av taxeringen står klart att pensionsrätt för premiepension, till följd av bestämmelserna i 4 kap. 5 §, inte skulle ha tillgodoräknats.

Ett beslut om pensionsrätt och pensionspoäng skall också ändras när det följer av bestämmelserna i 4 kap. 4 § eller 8 § andra stycket om obetalda avgifter.

Ändring enligt första stycket första meningen av ett beslut om pensionsgrundande inkomst eller andra pensionsgrundande belopp skall göras endast om storleken av inkomsten eller beloppet skulle öka eller minska med minst 1 000 kronor. Den som beslutet avser skall skriftligen underrättas om ändringen och om hur man begär omprövning av beslutet.

I paragrafens *första stycke* regleras skyldigheten att ex officio ändra ett beslut om det föranleds av en ändring som gjorts beträffande beräkningsunderlaget för beslutet. Med beräkningsunderlag avses framför allt den försäkrades taxering eller, beträffande andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst samt pensionsrätt eller pensionspoäng, den pensionsgrundande inkomsten. Pensionsrätt kan också behöva ändras med anledning av en ändring som görs av ett pensionsgrundande belopp. En ändring som görs av pensionsrätten eller pensionspoängen medför givetvis att pensionen behöver ändras.

Även beslut som innebär att egenavgiften för den försäkrade ändras skall föranleda följdändring enligt denna paragraf. Om arbetsgivaravgiften för den försäkrades arbetsgivare/uppdragsgivare ändras kan omprövning ske enligt 13 kap. 13 § andra stycket.

Slutligen skall en ändring av den försäkrades taxering, som innebär att förvärvsvillkoret inte längre är uppfyllt, medföra en omräkning av den premiepensionsrätt som eventuellt fastställts för pensionsgrundande belopp för s.k. barnår eller pliktjänstgöring.

Följdändringar enligt första stycket skall göras oavsett av vilken anledning beslutet har ändrats, t.ex. om skattemyndigheten har beslutat om eftertaxering eller efter domstols dom.

För försäkrade som skall erlägga egenavgift skall pensionsrätten ändras om det föranleds av bestämmelserna i 4 kap. 4 eller 8 § jämfört med 16 kap. 12 § skattebetalningslagen. Detta framgår av *andra stycket*. Det är inte den försäkrades pensionsgrundande inkomst som skall minskas i detta fall utan pensionsrätten. Om avgifterna för inkomster av annat förvärvsarbete inte har erlagts till fullo inom föreskriven tid är det därmed inte möjligt att ersätta pensionsrätt för sådan inkomst med pensionsrätt för andra pensionsgrundande belopp som räknats av enligt den s.k. takregeln i 3 kap. 2 §.

Om pensionsrätt för den person för vilken beslut om pensionsrätt ändrats enligt denna paragraf har överfört premiepensionsrätt till sin make, kan även makens pensionsrätt behöva ändras. Detta regleras i följande paragraf.

För att undvika att alltför små ändringar skall behöva företas, vilket kan verka onödigt framför allt för den enskilde, har i *tredje stycket* tagits in en begränsning när det gäller ändring till följd av ändringar i beräkningsunderlaget för beslut om pensionsgrundande inkomst och beslut om andra pensionsgrundande belopp. Begränsningen gäller däremot inte ändring av pensionsrätt t.ex. därför att det efter en taxering visar sig att pensionsrätt för premiepension har tillgodoräknats trots att så inte skulle ha skett enligt bestämmelserna i 4 kap. 5 § om förhållandena då varit kända.

Av tredje stycket framgår också att den försäkrade alltid skall underrättas skriftligen om ett beslut om ändring. Normalt är det den beslutande myndigheten själv som bestämmer om en beslutsunderrättelse till en part, som inte begärt skriftlig underrättelse, skall ske skriftligen eller muntligen samt om underrättelsen skall sändas i vanligt brev eller överlämnas på något annat sätt. Underrättelse behöver vidare inte ske om det är uppenbart obehövligt (21 § förvaltningslagen). I denna paragraf har dock föreskrivits att den enskilde alltid skall underrättas om beslut om ändring och att alla sådana underrättelser skall vara skriftliga. Att underrättelsen skall innehålla skälen för beslutet följer av 20 § förvaltningslagen.

Om skattemyndigheten ändrar den pensionsgrundande inkomsten och försäkringskassan ändrar de andra pensionsgrundande beloppen och dessa ändringar tar ut varandra så att fastställd pensionsrätt inte påverkas, måste den försäkrade ändå underrättas om de företagna ändringarna. Det kan nämligen ha betydelse i framtiden om den försäkrade vill få pensionsrättsbeslutet omprövat. Om ändringen är av betydelse för den enskilde, kan denne dessutom begära omprövning av ändringsbeslutet sär-

skilt, se kommentaren till 9 §. Av denna anledning har det också föreskrivits att det skall framgå av underrättelsen hur man begär omprövning. Enligt 21 § förvaltningslagen behöver annars bara beslut som går part emot innehålla en underrättelse om hur man överklagar beslutet.

Denna bestämmelse har även kommenterats i avsnitt 27.3. Ändring i ett beslut kan dessutom förekomma enligt reglerna om självrättelse i 26 § förvaltningslagen.

8 § Överförd pensionsrätt för premiepension skall ändras om ett beslut för den som överfört pensionsrätten har ändrats och detta föranleder en ändring av den överförda pensionsrätten.

I paragrafen regleras det fall då en person har fått premiepensionsrätt överförd till sig enligt bestämmelserna i 4 kap. och ett beslut för den make som överfört pensionsrätten därefter ändras av någon anledning. Om detta har betydelse för storleken på den överförda premiepensionsrätten skall en följdändring göras även av denna. Som framgår av kommentaren till 9 § kan den som fått pensionsrätt för premiepension överförd till sig inte begära omprövning av beslutet om storleken på den överförda pensionsrätten.

Andra situationer när pensionsrätt m.m. för en person måste räknas om på grund av beslut som rör en annan person behandlas i 13 §.

Omprövning av beslut

9 § Ett beslut enligt denna lag skall omprövas om den som beslutet avser begär det eller om det finns andra skäl. Omprövning skall dock inte göras av beslut som meddelats enligt 11 eller 13 §.

Ett beslut om pensionsgrundande inkomst eller andra pensionsgrundande belopp får omprövas på begäran av den enskilde bara i samband med att beslutet om pensionsrätt eller pensionspoäng omprövas. Ett beslut om pensionsgrundande inkomst eller andra pensionsgrundande belopp får dock omprövas även om inte pensionsrätt eller pensionspoäng påverkas, om det är av betydelse för den enskilde. Härvid skall samma bestämmelser gälla som för omprövning av beslut om pensionsrätt och vad som då sågs om allmän försäkringskassa skall, när det gäller omprövning av beslut om pensionsgrundande inkomst, i stället avse skattemyndighet.

Om, vid omprövning av ett beslut om pensionsrätt eller pensionspoäng, prövning skall göras av den pensionsgrundande inkomst som legat till grund för beslutet, skall försäkringskassan överlämna ärendet i den delen till skattemyndigheten för omprövning av beslutet om denna inkomst.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om när omprövning kan ske av beslut enligt lagen. Av *första stycket* framgår att sådan omprövning skall ske på begäran av den som beslutet avser eller, om det finns andra skäl för det, dvs. om någon av myndigheterna respektive försäkringskassan på eget initiativ anser att ett beslut bör omprövas. Rätten för den enskilde att begära omprövning är här begränsad till den som beslutet avser i stället för den som beslutet angår, vilket brukar vara det vanliga för förvaltningsbeslut. Skälet till detta är bl.a. att t.ex. en person till vilken den försäkrade har överfört pensionsrätt för premiepension inte skall ha möjlighet att klaga på den pensionsrätt som fastställts för den försäkrade.

I bedömningen av om det finns andra skäl för omprövning än den enskildes begäran ingår att omprövningen bör avse en fråga eller ett belopp

som är av någon betydelse. På motsvarande sätt som gäller för omprövningar enligt AFL gäller också här att omprövning inte får göras av ett beslut som redan har omprövats enligt 11 eller 13 §. Ett sådant beslut får i stället överklagas direkt till allmän förvaltningsdomstol.

Möjligheten för enskild att begära omprövning av ett beslut om pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp är enligt *andra stycket* begränsad. Som tidigare redovisats i bl.a. avsnitt 27.4 får skattemyndighets beslut om pensionsgrundande inkomst och allmän försäkringskassas beslut om andra pensionsgrundande belopp i princip bara omprövas i samband med omprövning av försäkringskassans beslut om pensionsrätt eller pensionspoäng. Det kan dock förekomma situationer då det för den enskilde är av betydelse att få ett beslut om pensionsgrundande inkomst eller andra pensionsgrundande belopp omprövat utan att omprövningen medför någon ändring av pensionsrättens eller pensionspoängens storlek. Så kan t.ex. vara fallet om den försäkrade har fått viss inkomst hänförd till inkomst av annat förvärvsarbete men den försäkrade anser att det är en inkomst av anställning. Eftersom detta har betydelse för frågan om vem som skall betala ålderspensionsavgiften bör den försäkrade i detta fall kunna få omprövning av beslutet. Detsamma gäller om den försäkrade ännu inte uppfyllt förvärvsvillkoret och anser att den pensionsgrundande inkomsten bör vara högre och det pensionsgrundande beloppet lägre än vad som beslutats. När omprövning sker i dessa fall gäller i stort sett samma bestämmelser som gäller vid omprövning av pensionsrätt.

Av *tredje stycket* framgår att försäkringskassan, vid omprövning av beslut om pensionsrätt eller pensionspoäng, skall överlämna ärendet till skattemyndigheten för omprövning av myndighetens beslut om den pensionsgrundande inkomsten om omprövningen skall omfatta även detta beslut.

10 § Om den som ett beslut avser har avlidit får även annan som är berörd av beslutet begära omprövning av detta.

Bestämmelsen innebär att även om en försäkrad har avlidit så kan frågan om hans eller hennes pensionsrätt, pensionspoäng m.m. omprövas på begäran av den som är berörd av beslutet. Det är framför allt den som är berättigad till någon form av efterlevandepension som kan komma i fråga. I detta fall gäller bestämmelserna i 9 § andra stycket även för denna person. Sedan ett beslut har omprövats på begäran av en efterlevande har denne också enligt 17 § möjlighet att överklaga beslutet.

11 § Den som vill begära omprövning enligt 9 eller 10 § skall göra detta skriftligen. Begäran om omprövning av ett beslut enligt 4 kap. skall ha kommit in till allmän försäkringskassa före utgången av året efter det fastställelseår som beslutet avser. I fråga om annat beslut skall begäran om omprövning ha kommit in inom två månader från det att den som begär omprövningen fick del av beslutet.

Gör den som begär omprövning sannolikt att han eller hon inte inom två månader före utgången av den tid som anges i första stycket andra meningen har fått kännedom om ett beslut eller annan handling med uppgift om vad som har beslutats, skall begäran om omprövning i stället ha kommit in inom två månader från den dag då den som begär omprövningen fick sådan kännedom.

Beslut om pensionsrätt och pensionspoäng liksom beslut om pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp skall ändras enligt 7 § om de påverkas av en ändring av den försäkrades taxering. Tiderna för begäran om omprövning enligt denna lag behöver därigenom inte vara desamma som enligt taxeringslagen. Så som anförts i avsnitt 27.4 har därför för de nyss nämnda besluten, liksom för beslut om vårdår, den tid inom vilken den försäkrade kan begära omprövning bestämts till ett år efter fastställelseåret. Detta framgår av paragrafens *första stycke*. Vad som här föreskrivs om omprövning av beslut om pensionsrätt gäller också omprövning av beslut om pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp när de får omprövas särskilt (se 9 § andra stycket).

I fråga om andra beslut som meddelas av försäkringskassan eller Premiépensionsmyndigheten enligt denna lag (främst beslut om utbetalning av pension) föreskrivs samma tid för begäran om omprövning som gäller för beslut av försäkringskassan enligt AFL, dvs. två månader från den dag då klaganden fick del av beslutet (20 kap. 13 § andra stycket AFL).

För det fall den försäkrade inte inom den tid som anges ovan har fått kännedom om ett beslut föreskrivs i *andra stycket* att en begäran om omprövning får inkomma inom två månader från det att han eller hon fick kännedom om beslutet.

Till skillnad från i förslaget i lagrådsremissen föreskrivs här ingen särskild regel vad gäller begäran om omprövning av en beslutad pensionsrätt som påverkas av att försäkringskassan meddelat ett nytt beslut för en annan försäkrad som tillgodoräknats pensionsgrundande belopp för barnår. I sådana fall skall i stället omprövning göras enligt 13 § tredje stycket utan begäran av den enskilde, se vidare avsnitt 27.4.

12 § Om en begäran om omprövning har kommit in till Premiépensionsmyndigheten eller till en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa eller en allmän förvaltningsdomstol, som inte har fattat det överklagade beslutet, skall begäran om omprövning sändas till den som har meddelat beslutet. Har begäran kommit in till någon av nämnda myndigheter eller en försäkringskassa inom den tid som anges i 11 §, skall den anses som inkommen i rätt tid.

Bestämmelserna i första stycket gäller också om en begäran om omprövning har kommit in till Riksförsäkringsverket inom den tid som anges i 11 §.

Bestämmelsen motsvarar i princip 20 kap. 13 § första stycket AFL och 6 kap. 5 § tredje stycket taxeringslagen till vilken hänvisning finns i 11 § sista stycket LBP.

13 § Om ett beslut enligt 2–4 kap. omprövas utan att den enskilde har begärt detta, skall omprövningsbeslutet meddelas inom ett år efter fastställelseåret. Ett annat beslut enligt denna lag får omprövas, utan att den enskilde har begärt detta, inom två månader från det att beslutet meddelades, om omprövningen är till hans eller hennes fördel. En omprövning till den enskildes nackdel av ett annat beslut än ett beslut enligt 2–4 kap. får ske bara när det finns anledning till omprövning enligt andra eller tredje stycket.

Om ett beslut har blivit felaktigt på grund av att den som beslutet avser har lämnat oriktiga uppgifter eller har underlåtit att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet enligt denna eller annan lag, får omprövning ske också efter de tidpunkter som anges i första stycket. Detsamma skall i fråga om premiépension till efterlevande gälla om pensionsspararen eller

den som tidigare hade rätt till sådan pension lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att lämna uppgifter enligt vad som nu sagts. Omprövning efter nämnda tidpunkter får också göras om det först därefter har visat sig att beslutet har fattats på uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag eller om det finns andra synnerliga skäl eller om beslutet påverkas av en ändring av ett beslut enligt skattebetalningslagen (1997:483) angående arbetsgivaravgift.

Om ett beslut omprövas på grund av att det påverkas av en ändring som har gjorts beträffande ett beslut om pensionsgrundande belopp eller pensionsrätt som avser en annan person än den försäkrade, får omprövning ske också efter de tidpunkter som anges i första stycket.

I paragrafen finns bestämmelser rörande omprövning på initiativ av en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa eller Premiepensionsmyndigheten. I *första stycket* anges de tider inom vilken ett omprövningsbeslut normalt skall meddelas. Om omprövningen gäller ett beslut enligt 2–4 kap., dvs. om pensionsgrundande inkomst, annat pensionsgrundande belopp, pensionsrätt, pensionspoäng eller vårdår, skall beslutet meddelas inom ett år efter fastställelseåret (se 1 kap. 8 §). Andra beslut än beslut enligt 2–4 kap. skall omprövas inom två månader från det att beslutet meddelades. De får inte heller omprövas annat än till den enskildes fördel om det inte finns förutsättningar för omprövning enligt vad som följer av andra eller tredje stycket i denna paragraf.

Om omprövningen föranleds av att den som beslutet avser lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet enligt denna eller annan lag, föreskrivs inte någon tidsfrist inom vilken omprövningen måste göras. Detta framgår av *andra stycket*. Det torde framför allt få betydelse om försäkringskassan får kännedom om att en försäkrad som tillgodoräknats pensionsgrundande belopp för barnår har haft förvärvsinkomster i utlandet som inte beaktats vid beräkningen av detta belopp eller om försäkringskassan får kännedom om att en person inte har varit försäkrad enligt denna lag men någon ändrad folkbokföring inte har anmälts till myndigheterna. Denna bestämmelse gäller också beträffande premiepension till efterlevande om pensionsspararen eller den som tidigare erhållit sådan pension har lämnat en oriktig uppgift e.dyl.

Det är vidare möjligt att utan begränsning i tiden ompröva ett beslut som blivit felaktigt på grund av att underlaget för beslutet var uppenbart felaktigt eller ofullständigt eller om det föreligger andra synnerliga skäl. Det kan t.ex. gälla situationer då ett beslut blivit fel på grund av att uppgifterna i något register som användes då beslutet fattades var fel eller att uträkningar eller liknande blivit fel till följd av något systemfel. En sådan omprövning kan då göras både när det är till fördel och när det är till nackdel för den försäkrade. En omprövning med stöd av bestämmelsen i detta stycke kräver att det föreligger uppenbart fel eller synnerliga skäl, som ett systemfel, varför den inte torde komma att tillämpas särskilt ofta. Även här gäller att alltför små och betydelselösa fel inte bör medföra någon omprövning.

Slutligen kan omprövning enligt andra stycket ske, om det vid avbestämmande av avgiftsunderlaget för arbetsgivaren t.ex. beslutas att ett belopp, som ingår i inkomst av anställning, inte skall inräknas i avgiftsunderlaget. Om detta påverkar beräkningen av den pensionsgrundande

inkomsten för en enskild vars inkomst inte längre skall anses som inkomst av anställning, skall dennes pensionsgrundande inkomst omprövas.

Av *tredje stycket* följer att inte heller när omprövningen föranleds av att pensionsgrundande belopp eller pensionsrätt för den försäkrade påverkas av ändring av pensionsgrundande belopp eller pensionsrätt för en annan försäkrad, föreskrivs någon viss tidsfrist inom vilken omprövningen måste göras. De situationer då omprövning med stöd av denna regel kan bli aktuell är t.ex. om försäkringskassan ändrar ett beslut om pensionsrätt för en förälder till ett barn, som tillgodoräknats pensionsgrundande belopp för barnår, därför att försäkringskassan efter omprövning funnit att föräldern i fråga inte uppfyller förutsättningarna för att tillgodoräknas beloppet. Då skall i stället den andra föräldern tillgodoräknas belopp om han eller hon uppfyller förutsättningarna härför och försäkringskassan får då ompröva hans eller hennes pensionsrätt även efter den tid som anges i första stycket. Detsamma gäller om en förälder som inte har tillgodoräknats pensionsgrundande belopp för barnår efter att ha överklagat försäkringskassans beslut om pensionsrätt för honom eller henne, förklaras vara den av föräldrarna som för det aktuella året skall tillgodoräknas beloppet. Omprövning till nackdel för den förälder som inte skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår får då göras även om den tid inom vilken omprövning enligt andra stycket skall ske, har löpt ut. Detta kan jämföras med bestämmelserna i 4 kap. 13 § andra stycket punkt 1 och 20 § taxeringslagen angående omprövning och eftertaxering till följd av taxeringsbeslut rörande annan skattskyldig.

Omprövningsbeslut enligt denna paragraf måste föregås av ett kommuniceringsförfarande i enlighet med vad som föreskrivs i 15 kap. 3 §. Detta innebär att om ett beslut tas upp till omprövning skall den enskilde få tillfälle att yttra sig i ärendet innan ett nytt beslut fattas.

Bestämmelserna om olika tidsfrister i denna paragraf medför ingen inskränkning i de möjligheter till ändring av beslut som regleras i 7 §. I vissa fall kan det också bli aktuellt med återbetalning av pension enligt vad som följer av 14 kap. 1 §.

14 § Ett beslut om pensionsgrundande inkomst skall omprövas av skattemyndighet om en allmän försäkringskassa enligt 9 § tredje stycket har överlämnat ett ärende för omprövning.

Som tidigare redovisats i kommentaren till 9 § får den allmänna försäkringskassan inte själv ompröva ett beslut av skattemyndigheten angående pensionsgrundande inkomst. Försäkringskassan skall i stället överlämna ett sådant ärende till skattemyndigheten för omprövning. I denna paragraf föreskrivs därför att skattemyndigheten skall ompröva ett beslut angående den pensionsgrundande inkomsten om försäkringskassan överlämnat ett ärende till myndigheten för omprövning.

15 § Har omprövning begärts av ett beslut och överklagar Riksförsäkringsverket samma beslut, skall beslutet inte omprövas utan ärendet i stället överlämnas till allmän förvaltningsdomstol. Den enskildes begäran om omprövning skall då anses som ett överklagande.

Bestämmelsen motsvarar 20 kap. 10 § tredje stycket AFL.

16 § En fråga enligt denna lag som redan har avgjorts av en allmän förvaltningsdomstol får inte omprövas av en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa eller Premiepensionsmyndigheten.

Prop. 1997/98:151

Liknande bestämmelser finns i 20 kap. 10 a § AFL och i 11 § LPB finns det en hänvisning till en motsvarande bestämmelse i taxeringslagen. Om omprövning begärs av en fråga som redan har avgjorts skall myndigheten respektive försäkringskassan meddela ett avvisningsbeslut.

Överklagande av beslut

17 § Ett beslut enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol av den som beslutet avser eller, om denne har avlidit, av annan som är berörd av beslutet samt av Riksförsäkringsverket. En enskild får dock endast överklaga sådana beslut som har tillkommit genom omprövning. Även beslut som innebär att en begäran om omprövning har avvisats får överklagas av den enskilde. En enskilds överklagande av ett annat beslut skall anses som en begäran om omprövning.

Bestämmelsen i 33 § fjärde stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) gäller inte avvisningsbeslut enligt denna lag som har meddelats av en försäkringskassa, en skattemyndighet eller Premiepensionsmyndigheten.

Försäkringskassans beslut om pensionsrätt eller pensionspoäng liksom andra beslut som försäkringskassan eller Premiepensionsmyndigheten fattar enligt denna lag får enligt *första stycket* överklagas till allmän förvaltningsdomstol av den enskilde som beslutet i fråga avser, eller om denne har avlidit, av annan som är berörd av beslutet samt av Riksförsäkringsverket. Talerätten för den enskilde har kommenterats vid 9 och 10 §§. Den enskilde kan endast överklaga ett beslut som har tillkommit genom omprövning. Detta motsvarar vad som gäller enligt 20 kap. 11 § AFL. Eftersom samtliga beslut enligt denna lag kommer att fattas av tjänsteman, behöver inte detta anges särskilt i den här lagen. Även ett beslut varigenom försäkringskassan har avvisat en begäran om omprövning får överklagas av den enskilde. Stycket har formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*.

Andra stycket har införts efter lagrådsgranskningen enligt vad som närmare utvecklas i avsnitt 27.5. Innebörden av bestämmelsen är att beslut om anvisning enligt denna lag som har meddelats av en försäkringskassa, en skattemyndighet eller Premiepensionsmyndigheten kan överklagas på samma sätt som andra beslut. Utan denna undantagsbestämmelse skulle beslut om avvisning av ett överklagande endast kunna prövas av en instans medan beslut om avvisning av en begäran om omprövning skulle få överklagas utan begränsning.

Överklagande av enskild

18 § Ett överklagande från en enskild skall ha kommit in till den myndighet eller den allmänna försäkringskassa som gjort omprövningen inom två månader från den dag då klaganden fick del av beslutet om omprövning eller avvisning.

Bestämmelserna i 12 § om begäran om omprövning skall tillämpas i fråga om överklagande av en enskild.

Av *första stycket* framgår att ett överklagande från en enskild skall ha kommit in inom två månader från det att han eller hon fick del av beslutet. Samma tidsfrist gäller här oberoende av om beslutet t.ex. avser pensionsrätt eller pension.

Andra stycket hänvisar till 12 § och innebär att ett överklagande som inom föreskriven tid kommit in till Premiepensionsmyndigheten, en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa eller en allmän förvaltningsdomstol, som inte meddelat beslutet, eller till Riksförsäkringsverket, skall anses ha kommit in i rätt tid. Den som erhållit överklagandet skall översända detta till rätt instans.

Att det är den som meddelat det överklagade beslutet som skall pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid och som också skall avvisa ett överklagande som kommit in för sent följer av 24 § förvaltningslagen. Av 25 § förvaltningslagen följer vidare att om inte överklagandet avvisas så skall överklagandet jämte övriga handlingar i ärendet överlämnas till den förvaltningsdomstol som skall pröva överklagandet.

Överklagande av Riksförsäkringsverket

19 § Om Riksförsäkringsverket överklagar ett beslut enligt 2–4 kap. skall överklagandet ha kommit in före utgången av året efter fastställelseåret. Om beslutet har meddelats efter den 31 oktober året efter det fastställelseåret som beslutet avser, får överklagandet dock komma in inom två månader från den dag då det överklagade beslutet meddelades.

Överklagar Riksförsäkringsverket ett annat beslut som meddelats enligt denna lag skall överklagandet ha kommit in inom två månader från den dag då beslutet meddelades.

För överklagande enligt första och andra styckena gäller bestämmelserna i 12 § första stycket.

I paragrafen anges den tid inom vilken ett överklagande från Riksförsäkringsverket skall ha kommit in. Av *första stycket* framgår att när det gäller beslut enligt 2–4 kap., dvs. beslut om pensionsgrundande inkomst, andra pensionsgrundande belopp, pensionsrätt, pensionspoäng och vårdår, skall överklagandet ha inkommit före utgången av fastställelseåret. Dessutom gäller särskilda regler för de fall då beslutet meddelats efter den 31 oktober året efter fastställelseåret. Tidsfristerna har anpassats till vad som gäller för omprövning på begäran av den enskilde.

För andra beslut enligt denna lag har överklagandetiderna anpassats till vad som gäller enligt AFL (se 20 kap. 13 § andra stycket AFL). Då skall överklagandet ha inkommit inom två månader från dagen då beslutet meddelades. Detta framgår av *andra stycket*.

Liksom när det gäller överklagande av enskild skall bestämmelserna i 12 § om när ett överklagande i rätt tid kommit in till Premiepensionsmyndigheten, en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa eller en allmän förvaltningsdomstol som inte meddelat beslutet, tillämpas vid överklagande av Riksförsäkringsverket. Detta anges i paragrafens *tredje stycke*.

Att den som meddelat det överklagade beslutet skall avvisa överklagandet om det har kommit in för sent och annars överlämna det till domstolen tillsammans med övriga handlingar i ärendet följer som tidigare nämnts av bestämmelserna i 24 och 25 §§ förvaltningslagen.

20 § Om en enskild överklagar en allmän förvaltningsdomstols beslut enligt denna lag skall överklagandet ha kommit in inom två månader från den dag då den enskilde fick del av det överklagade beslutet.

Om Riksförsäkringsverket, Premiepensionsmyndigheten eller en allmän försäkringskassa överklagar en allmän förvaltningsdomstols beslut enligt denna lag skall överklagandet ha kommit in inom två månader från den dag då beslutet meddelades.

I denna paragraf anges den tid inom vilken domstolens beslut skall överklagas. Tidsfristerna överensstämmer med vad som gäller enligt såväl taxeringslagen som AFL.

Som framgår av 21 § gäller inte 7 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291) för beslut angående pensionsrätt m.m. För övriga beslut enligt denna lag gäller däremot samma regler om tvåpartsprocess som för övrigt tillämpas inom socialförsäkringen. Avgöranden i sådana mål kan därför överklagas till kammarrätten även av den allmänna försäkringskassan och av Premiepensionsmyndigheten.

21 § Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Vid prövning av överklagande av länsrättens beslut i mål enligt denna lag skall nämndemän ingå i kammarrätten om nämndemän deltagit i länsrätten. Detta gäller dock inte i mål enligt 2–4 kap.

I enlighet med vad som numera gäller för mål som rör beslut enligt AFL har i *första stycket* i denna paragraf införts krav på prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

Av *andra stycket* framgår att nämndemän inte skall ingå i kammarrätten vid prövning av beslut enligt 2–4 kap., dvs. beslut om pensionsgrundande inkomst eller andra pensionsgrundande belopp, när sådana beslut får överklagas särskilt, samt beslut om pensionsrätt, pensionspoäng och vårdår. Däremot skall nämndemän ingå vid prövning av andra beslut om nämndemän deltagit i länsrätten. Detta har kommenterats närmare i avsnitt 27.5.

22 § Bestämmelsen i 7 a § första stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) om förvaltningsmyndighets partsställning gäller inte i fråga om mål enligt 2–4 kap. Om en enskild överklagar ett beslut enligt 2–4 kap. hos en allmän förvaltningsdomstol, bestämmer Riksförsäkringsverket om verket skall vara part i målet. Om en enskild klagar till kammarrätten och verket har varit part i länsrätten, är verket alltid motpart i kammarrätten. Även om Riksförsäkringsverket har beslutat att inte vara part, får domstolen förelägga verket att svara i målet. Riksförsäkringsverket får överklaga ett avgörande av en allmän förvaltningsdomstol även om verket inte har varit part där.

Om en enskild överklagar ett annat beslut enligt denna lag, får Riksförsäkringsverket överta Premiepensionsmyndighetens eller en allmän försäkringskassas uppgift att i allmän förvaltningsdomstol föra det allmännas talan.

Riksförsäkringsverket för det allmännas talan i Regeringsrätten.

I *första stycket* i denna paragraf anges att bestämmelserna om tvåpartsprocess i de allmänna förvaltningsdomstolarna i 7 a § förvaltningsprocesslagen inte skall gälla för mål enligt 2–4 kap. denna lag. Innehållet i övrigt i detta stycke stämmer i huvudsak med vad som nu föreskrivs i 12 § LBP och vad som gällde enligt 20 kap. 12 § andra stycket AFL före

den 1 maj 1996. Det uppställs dock inget krav på att det skall finnas skäl eller särskilda skäl för att domstolen skall få förelägga Riksförsäkringsverket att svara i ett mål där verket inte är part. Det får förutsättas att domstolen förelägger verket att svara endast i sådana fall där det är motiverat.

Beträffande andra mål enligt denna lag kommer den nya bestämmelsen i 7 a § förvaltningsprocesslagen att gälla. Detta har kommenterats närmare i avsnitt 27.5.

Andra stycket i förevarande paragraf föranleds av bestämmelsen i 7 a § förvaltningsprocesslagen och motsvarar vad som numera gäller enligt 20 kap. 12 § AFL för andra socialförsäkringsmål. När och på vilket sätt Riksförsäkringsverket skall underrättas om att det finns mål där verket kan ha intresse av att träda in i processen får regleras av Riksförsäkringsverket.

I samtliga mål enligt denna lag skall Riksförsäkringsverket företräda det allmänna i Regeringsrätten. Detta framgår av *tredje stycket*.

23 § Ett beslut enligt denna lag skall gälla även om beslutet har överklagats om inte annat har föreskrivits i beslutet eller har bestämts av den domstol som har att pröva beslutet.

Denna paragraf motsvarar i huvudsak 13 § LBP och 20 kap. 13 § fjärde stycket AFL.

14 kap. Åtgärder på grund av felaktig utbetalning och ändrad pensionsrätt

Inkomst- och tilläggspension

1 § Den allmänna försäkringskassan skall besluta om återbetalning av inkomst- eller tilläggspension, om den som uppburit pensionen genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet har orsakat att pensionen har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp. Detsamma gäller om inkomst- eller tilläggspension i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som uppburit pensionen har insett eller skäligen borde ha insett detta.

Har inkomst- eller tilläggspension betalats ut och minskas därefter pensionsrätt eller pensionspoäng på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning, skall försäkringskassan besluta om återbetalning av för mycket utbetald pension.

Den som uppburit för mycket inkomst- eller tilläggspension enligt denna lag är skyldig att betala tillbaka utbetald sådan pension endast om beslut om återbetalning har meddelats enligt första eller andra stycket. Om det finns särskilda skäl får försäkringskassan helt eller delvis efterge krav på återbetalning.

Denna paragraf har delvis utformats efter mönster av 20 kap. 4 § AFL.

Enligt paragrafens *första stycke* skall försäkringskassan besluta att inkomst- eller tilläggspension som betalats ut felaktigt under vissa förutsättningar skall återbetalas. Till skillnad från reglerna i 20 kap. 4 § AFL föreskrivs här inte att återbetalningsskyldighet föreligger när den som uppburit pensionen ”på annat sätt” än genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet har orsakat att pensionen har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Den nämnda bestämmelsen har såvitt kunnat utrönas inte

kommit till användning i någon omfattning av betydelse och det torde, som *Lagrådet* påpekat, vara svårt att finna situationer när en sådan föreskrift skulle bli tillämplig för ersättning enligt denna lag.

Paragrafens *andra stycke* motsvarar i princip 20 kap. 4 § andra stycket AFL. Förevarande bestämmelse innebär att försäkringskassan skall besluta om återbetalning av för mycket utbetald inkomst- eller tilläggs-pension i de fall pensionsrätt eller pensionspoäng har minskats retroaktivt på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning (jfr 4 kap. 4 § och 8 § andra stycket). Pensionsrätt och pensionspoäng skall minskas för en näringsidkare som inte inom föreskriven tid har betalat hela ålderspensionsavgiften för pensionsgrundande inkomster av annat förvärvsarbete samt hela den allmänna pensionsavgiften för sådana inkomster, se 13 kap. 7 § andra stycket. Utgiven inkomst- och tilläggs-pension beräknad på sådana inkomster för vilka avgifter inte har betalats skall i princip alltid återbetalas.

Skyldighet att betala tillbaka utbetald inkomst- eller tilläggs-pension föreligger, enligt *tredje stycket* i denna paragraf, endast om beslut om återbetalning har meddelats enligt första eller andra stycket. Detta innebär bl.a. att beslut om ändrad sådan pension – även om pensionen skall räknas om för förfluten tid, exempelvis på grund av att tillgodoräknad pensionsrätt har sänkts efter ändrad taxering – får effekt endast för framtiden om inte beslut fattas om återbetalning.

I tredje stycket föreskrivs vidare att även om beslut om återbetalning skall meddelas enligt första eller andra stycket får försäkringskassan, på samma sätt som enligt motsvarande bestämmelse i 20 kap. 4 § tredje stycket AFL, helt eller delvis efterge krav på återbetalning. För detta krävs särskilda skäl.

Premiepension och premiepension till efterlevande

2 § När ett beslut om pensionsrätt för premiepension har ändrats, skall det belopp med vilket pensionsrätten har ändrats ökas med den avkastning som enligt 8 kap. 1 § andra stycket har tillförts eller skulle ha tillförts pensionsspararen för detta belopp. Det ökade beloppet skall därefter räknas upp med basränta enligt 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483) för tiden från och med den 1 april året efter fastställelseåret till och med dagen för beslutet om ändring av pensionsrätten.

Det uppräknade beloppet skall vid höjning av pensionsrätt för premiepension läggas till och vid sänkning av sådan pensionsrätt dras av från pensionsspararens premiepensionskonto. Om pensionsrätten har höjts och pensionsspararen skall påföras avgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter och lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift, skall tillägg till pensionsspararens konto göras först när avgiften anses betald enligt 16 kap. 12 § skattebetalningslagen.

När tillägg eller avdrag enligt andra stycket har gjorts, tillämpas bestämmelserna i 3 eller 4 §.

Denna paragraf beskriver principerna för hur ändringar av pensionsrätt skall hanteras i premiepensionssystemet medan de närmast följande paragraferna anger hur detta skall gå till i praktiken.

Av 7 kap. 4 § framgår att var och en för vilken pensionsrätt för premiepension har fastställts skall ha ett premiepensionskonto, som visar utvecklingen av tillgodohavandet i premiepensionssystemet. Tillgodohavandet har betydelse för bl.a. premiepensionens storlek (se 9 kap. 1 §).

Mot denna bakgrund är det viktigt att även ändringar av pensionsrätten återspeglas på kontot (se avsnitt 19.3 och författningskommentaren till 7 kap. 4 §). Därför har det i förevarande paragraf tagits in en bestämmelse om detta (*andra stycket* första meningen).

Inte bara det belopp med vilket pensionsrätt för premiepension har ändrats skall påverka pensionsspararens premiepensionskonto. Innan tilllägg respektive avdrag görs på kontot skall till ändringsbeloppet läggas en schablonmässigt beräknad avkastning. Hur denna avkastning skall beräknas framgår av *första stycket*.

Som angetts i avsnitt 26.2 skall man försöka återskapa den situation som hade förelegat om avsättningen till premiepensionssystemet hade blivit rätt från början. Till ändringsbeloppet skall därför först läggas den avkastning från den tillfälliga förvaltningen som tillförts respektive skulle ha tillförts pensionsspararen för detta belopp. Hur avkastningen från den tillfälliga förvaltningen fördelas framgår av 8 kap. 1 § andra stycket. När avkastningen från den tillfälliga förvaltningen har lagts till erhålls det belopp som, vid sänkning av pensionsrätten, felaktigt har avsatts till premiepensionssystemet respektive, vid höjning av pensionsrätten, felaktigt inte har avsatts till premiepensionssystemet.

Till det på detta sätt framräknade beloppet skall läggas en schablonmässigt beräknad avkastning från den fondförvaltning som har ägt rum respektive skulle ha ägt rum om avsättningen till premiepensionssystemet hade blivit rätt från början. Skälen för ordningen med en schablonmässig avkastning har redovisats i avsnitt 26.2. Uppräkning skall ske med den s.k. basräntan enligt 19 kap. 3 § skattebetalningslagen. Basräntan motsvarar den räntesats som gäller för sexmånaders statsskuldsväxlar.

Som framgår av paragrafen skall basränta räknas fr.o.m. den 1 april året efter fastställelseåret t.o.m. dagen för beslutet om ändring av pensionsrätten. Tidpunkten från vilken ränta skall beräknas har valts med tanke på att den enskilde skall underrättas om pensionsrätt som tjänats in ett visst år senast den 31 mars året efter fastställelseåret (se 15 kap. 4 §).

Som angetts i avsnitt 26.2 skall i stort sett samma regler gälla för anställda och egenföretagare. Det är visserligen inte lika självklart att ändringsbeloppet skall räknas upp när pensionsrätten höjs för inkomst av annat förvärvsarbete som när den höjs för inkomst av anställning, eftersom den enskilde i den först nämnda situationen själv skall betala ytterligare avgifter. Emellertid är det mest logiskt att även här räkna upp ändringsbeloppet till den nivå som – schematiskt sett – skulle ha uppnåtts om en korrekt avsättning hade gjorts från början. Ändringsbeloppet skall dock läggas till pensionsspararens premiepensionskonto först när samtliga avgifter till ålderspensionssystemet anses betalda enligt 16 kap. 12 § skattebetalningslagen. Enligt de bestämmelserna skall betalning ske före utgången av fjärde månaden efter den månad då skatten debiterades. Om avgifterna har betalats helt inom denna tid läggs ändringsbeloppet till pensionsspararens konto. Har avgifterna inte betalats alls eller endast delvis medför detta att pensionsrätten bortfaller respektive sänks efter beslut av allmän försäkringskassa (se 13 kap. 7 § andra stycket). Om pensionsrätten sänks får Premiepensionsmyndigheten därefter behandla den nya lägre pensionsrätten på det sätt som anges i förevarande paragrafs första

stycke. De nu angivna reglerna har tagits in i andra stycket andra meningen, som utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Paragrafens *tredje stycke* är tillkommet främst med tanke på den nu behandlade regeln för inkomst av annat förvärvsarbete. Innan tillgodohavandet på premiepensionskontot har justerats, skall någon överföring enligt 3 § inte göras.

För att Premiepensionsmyndigheten skall få kännedom om att pensionsrätt har ändrats eller avgifter betalats får det i förordning införas bestämmelser om underrättelse till myndigheten om detta.

3 § Om ett beslut innebär att fastställd pensionsrätt för premiepension har höjts, skall Premiepensionsmyndigheten föra över medel som motsvarar det uppräknade beloppet enligt 2 § från den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret till den eller de fonder i vilka medel har placerats för pensionsspararens räkning. Beloppet skall fördelas mellan fonderna i förhållande till värdet av innehavet i varje fond.

Om pensionsspararen har börjat ta ut premiepension, skall det belopp som beräknas belöpa på förfluten tid i stället betalas ut till spararen. Har pensionsspararen tagit ut premiepension i form av livränta enligt 9 kap. 2 §, skall det belopp som inte betalas ut föras över till Premiepensionsmyndighetens livränteverksamhet.

I paragrafen regleras förfarandet i de fall då ändringsbeslutet innebär att pensionsrätt för premiepension har höjts.

Som framgår av paragrafens *första stycke* skall medel motsvarande det uppräknade beloppet föras över från den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret till pensionsspararens fonder. Beloppet skall fördelas mellan fonderna i förhållande till värdet av innehavet i varje fond. Skälet till detta är att pensionsspararens innehav i olika fonder sammantagna bör ses som en portfölj. I praktiken innebär överföringen till pensionsspararens fonder att Premiepensionsmyndigheten köper nya fondandelar för spararens räkning.

I paragrafens *andra stycke* regleras det fall då pensionsspararen har börjat ta ut premiepension när ändringen skall genomföras. Som angetts i avsnitt 26.2 skall i sådant fall det uppräknade beloppet fördelas på förfluten tid respektive framtida pensionstid. Om pensionsspararen har tagit ut partiell pension skall detta beaktas vid fördelningen. Den del av beloppet som avser förfluten tid skall betalas ut som en klumpsumma till pensionsspararen. Om pensionsspararen avlidit, får beloppet i stället betalas till hans eller hennes dödsbo.

Den del av beloppet som avser framtida pensionstid skall fördelas mellan pensionsspararens fonder i förhållande till värdet av innehavet i varje fond och föranleda en omräkning av framtida pensionsbelopp. Om pensionsspararen har gått över från fondförsäkring till livränta med garanterade belopp skall enligt andra meningen i stycket, vars slutliga formulering inte redovisats för Lagrådet, beloppet i stället föras över till Premiepensionsmyndigheten. Skälet till detta är att det då är myndigheten som ansvarar för kapitalförvaltningen. Även i detta fall skall Premiepensionsmyndigheten göra en omräkning av framtida pensionsbelopp.

4 § Om ett beslut innebär att fastställd pensionsrätt för premiepension har sänkts, skall Premiepensionsmyndigheten föra över medel som motsvarar det uppräknade beloppet enligt 2 § till den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret från den eller de fonder i vilka medel har placerats för

pensionsspararens räkning. Fonderna skall tas i anspråk i förhållande till värdet av innehavet i varje fond. Har pensionsspararen tagit ut premiepension i form av livränta enligt 9 kap. 2 §, skall beloppet i stället betalas av Premiepensionsmyndigheten med omräkning av fastställda livräntebelopp.

Om beloppet inte täcks av tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto, skall det resterande beloppet återkrävas av spararen om sänkningen av pensionsrätten beror på att den pensionsgrundande inkomsten av annat förvärvsarbete har sänkts eller på att pensionsrätt inte borde ha tillgodoräknats till följd av bestämmelserna i 4 kap. 4 § om bristande eller underlåten avgiftsbetalning. I andra fall skall det resterande beloppet återkrävas endast om pensionsspararen genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet har orsakat att pensionsrätt för premiepension har fastställts felaktigt eller med ett för högt belopp.

Om det finns särskilda skäl får Premiepensionsmyndigheten helt eller delvis efterge krav på återbetalning enligt andra stycket.

Denna paragraf handlar om förfarandet när ändringsbeslutet innebär att pensionsrätt för premiepension har sänkts.

Första och andra meningarna i paragrafens *första stycke* utgör en spegelbild av föregående paragrafs första stycke. Som angetts i avsnitt 26.2 skall medel motsvarande det uppräknade beloppet föras över från pensionsspararens fond eller fonder (dvs. fondandelar skall säljas) till den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret. Det har för tillämpningen av dessa bestämmelser ingen betydelse om pensionsspararen har börjat ta ut pension. Om pensionsspararen har gått över från fondförsäkring till traditionell livränteförsäkring, skall enligt tredje meningens i stycket det uppräknade beloppet betalas av Premiepensionsmyndigheten. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Reglerna om förfarandet när pensionsspararen har börjat ta ut premiepension har behandlats utförligt i avsnitt 26.2.

I *andra stycket* regleras det fall att tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto inte täcker det belopp som skall dras av från kontot. Bestämmelsen gäller i första hand den som har inkomster av annat förvärvsarbete än anställning. Förutsättningarna för återkrav har enligt *Lagrådets* förslag formulerats på motsvarande sätt som i fråga om återbetalningsskyldighet enligt 1 §.

Att pensionsrätten sänks för den som har inkomst av annat förvärvsarbete kan bero på att en lägre pensionsgrundande inkomst har fastställts eller på att avgifter till ålderspensionssystemet inte har betalats inom föreskriven tid. Såvitt avser inkomster av annat förvärvsarbete svarar mot rätten till pension en skyldighet att betala avgifter. Den som har sådana inkomster skall i princip tillgodoräknas pensionsrätt endast för den andel av inkomsten som motsvarar den andel av avgifterna som har betalats. Enligt skattebetalningslagen skall avgifterna vara betalda senast vid utgången av juni månad året efter fastställelseåret. Eftersom pensionsrätt som tjänats in ett visst år skall vara fastställd senast den 31 mars året efter fastställelseåret kan pensionsrätt fastställas och medel föras över till förvaltare innan avstämning görs mellan betalda avgifter och pensionsrätt. Om avgifterna sedan inte betalas för inkomster av annat förvärvsarbete och pensionsrätten därför sänks, kan det i enstaka fall inträffa att tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto inte täcker det belopp som skall föras över från hans eller hennes fonder till Riksgälds-

kontoret. Det kan bero på att fondandelarna har sjunkit i värde eller att pensionsutbetalningar har gjorts under mellantiden. I sådan fall måste resterande belopp återkrävas av pensionsspararen. Detsamma gäller i den situationen att pensionsrätten har sänkts därför att en lägre pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete har fastställts. Om pensionsspararen har avlidit, får återkravet i stället riktas mot hans eller hennes dödsbo.

Skälet till att återkrav skall riktas mot den som har haft inkomst av annat förvärvsarbete men inte mot den som har haft inkomst av anställning i dessa situationer är den nämnda kopplingen mellan avgifter och pensionsrätt. En sådan koppling saknas när det gäller inkomst av anställning. Då ges pensionsrätt även om avgifter till ålderspensionssystemet inte har betalats av arbetsgivaren. Vidare är de avgifter som arbetsgivaren betalar, till skillnad från egenavgifter, definitiva i den meningen att avgifterna inte betalas tillbaka om pensionsrätten för den anställde sänks. Om däremot pensionsrätten för inkomster av annat förvärvsarbete sänks av annat skäl än att avgifter inte har betalats, skall den enskilde tillgodoräknas ett belopp motsvarande de för mycket betalda avgifterna.

I *tredje stycket* har tagits in en bestämmelse om att Premiepensionsmyndigheten får helt eller delvis efterge krav på återbetalning om det finns särskilda skäl. Eftergift av återkrav mot den som har haft inkomst av annat förvärvsarbete kan bli aktuellt i det fallet att pensionsrätten har sänkts på grund av att avgift inte har betalats och den enskilde befinner sig i en besvärlig ekonomisk och social situation.

När det gäller återkrav i den situationen att pensionsspararen har lämnat oriktiga uppgifter e.d. kan eftergift också meddelas om det framgår att han eller hon har lämnat de oriktiga uppgifterna i god tro. Det åligger den enskilde att visa att god tro förelåg.

5 § Om pensionsspararen i annat fall än som avses i 4 §, genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet, har orsakat att premiepension har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp, skall Premiepensionsmyndigheten dra av det felaktigt utbetalda beloppet, ökat med basränta enligt 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483) från utbetalningsdagen till och med dagen för beslutet om avdrag, från pensionsspararens premiepensionskonto och föra över motsvarande medel till Riksgäldskontoret på det sätt som anges i 4 § första stycket. Detsamma gäller om pension i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som har uppburit pensionen insett eller skäligen borde ha insett detta.

Om beloppet inte täcks av tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto, skall resterande belopp återkrävas av spararen. Om det finns särskilda skäl får Premiepensionsmyndigheten helt eller delvis efterge krav på återbetalning.

Bestämmelserna i denna paragraf har i fråga om inkomstpension sin motsvarighet i 1 § första och tredje styckena i detta kapitel. Paragrafen har, tillsammans med bestämmelserna i 6 §, disponerats och formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*. Till skillnad från sistnämnda bestämmelser anges här att pensionsspararen skall betala ränta på det för mycket utbetalade beloppet. Skälet till detta är att det inte bör göras någon skillnad mellan återkrav enligt denna paragraf och återkrav enligt 4 §. Därför skall också i nu aktuella fall tillämpas basränta enligt skattebetalningslagen.

Situationer där eftergift kan meddelas är, som nyss har nämnts, när pensionsspararen har lämnat de oriktiga uppgifterna i god tro eller befinner sig i en besvärlig ekonomisk eller social situation.

6 § Bestämmelserna i 2–4 §§ gäller också för den som har fått rätt till premiepension till efterlevande enligt 10 kap. 7 §.

Bestämmelserna i 5 § gäller också för den som har fått rätt till premiepension till efterlevande och, i det fall som avses i första stycket första meningen i paragrafen, oavsett om det är pensionsspararen eller den som har eller har haft rätt till premiepension till efterlevande som har orsakat den felaktiga utbetalningen.

I paragrafens *första stycke* anges att bestämmelserna om åtgärder vid ändrad pensionsrätt m.m. gäller också för den som har fått rätt till premiepension till efterlevande enligt 10 kap. 7 § (efterlevandeskydd under pensionstiden). Som angetts i författningskommentaren till 7 kap. 4 § övertar den efterlevande pensionsspararens premiepensionskonto. Eftersom premiepensionen till efterlevande är beroende av storleken på tillgodohavandet på detta konto berörs den efterlevande även av ändringar av pensionsspararens pensionsrätt för premiepension som görs efter hans eller hennes död.

Enligt *andra stycket* gäller bestämmelserna om återbetalning av pension också för den som har fått rätt till premiepension till efterlevande. Ett exempel på när dessa bestämmelser blir tillämpliga är om någon har fått premiepension till efterlevande utbetald till sig genom att påstå att han eller hon sammanlevde med pensionsspararen vid dödsfallet, trots att sammanlevnaden hade upphört. Bestämmelserna kan emellertid också bli tillämpliga om de oriktiga uppgifterna lämnats av pensionsspararen eller en annan efterlevande som tidigare haft rätten till premiepension till efterlevande. Om pensionsspararen vid tecknandet av efterlevandeskyddet oriktigt uppgett att den tilltänkta mottagaren av pensionen och spararen var sammanboende, kan dessa oriktiga uppgifter alltså återropas vid ett återkrav enligt denna paragraf. Om parterna vid dödsfallet faktiskt var sammanboende och förutsättningarna för anslutning till efterlevandeskyddet förelåg, kan det dock prövas om återkravet skall efterges enligt andra stycket andra meningen.

Paragrafen har disponerats och formulerats så som *Lagrådet* har föreslagit.

Avdrag på pension

7 § Avdrag på pension enligt denna lag får göras med skäligt belopp om den pensionsberättigade enligt beslut av en allmän försäkringskassa eller Premiepensionsmyndigheten är återbetalningsskyldig för en ersättning som har utgetts på grund av denna lag eller en annan författning.

Denna paragraf motsvarar i princip bestämmelserna i 20 kap. 4 § fjärde och femte styckena.

Har beslut om återkrav fattats av en allmän försäkringskassa eller av Premiepensionsmyndigheten får belopp som skall återbetalas dras av från framtida utbetalningar enligt denna lag. Avdrag får göras såväl för en ersättning som skall återbetalas enligt denna lag som en ersättning som har betalats ut på grund av en annan författning om försäkringskassan

eller Premiepensionsmyndigheten har beslutat om återkrav av den ersättningen. I förarbetena till AFL (se prop.1962:90, s. 384) underströks att möjligheterna till kvittning måste begagnas med urskillning och att skälig hänsyn i varje särskilt fall måste tas till den ersättningsberättigades och dennes familjs försörjning.

8 § Om en ersättning enligt en annan författning har betalats ut efter beslut av en allmän försäkringskassa eller en arbetslöshetskassa och beviljas senare pension retroaktivt enligt denna lag för samma tid som den tidigare utbetalade ersättningen avser, skall avdrag göras på den retroaktiva pensionen. Detta avdrag skall motsvara det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut för perioden om beslut om båda ersättningarna hade fattats samtidigt.

Motsvarighet till denna bestämmelse finns i 17 kap. 1 § första stycket AFL.

15 kap. Övriga bestämmelser

Tillsyn m.m.

1 § Riksförsäkringsverket skall verka för att bestämmelserna om denna försäkring tillämpas likformigt och rättvist.

I denna paragraf anges att Riksförsäkringsverket, i likhet med vad som gäller AFL, skall övervaka tillämpningen av lagen.

2 § Premiepensionsmyndigheten skall stå under tillsyn av Finansinspektionen. Ytterligare bestämmelser om tillsynen finns i 10 § lagen (1998:000) med vissa bestämmelser om Premiepensionsmyndigheten.

I paragrafen anges att Premiepensionsmyndigheten skall stå under tillsyn av Finansinspektionen. Övriga bestämmelser angående Finansinspektionens tillsyn över Premiepensionsmyndigheten finns i lagen (1998:000) med vissa bestämmelser om Premiepensionsmyndigheten.

Underrättelse till en enskild

3 § I fråga om en enskilds rätt att få del av uppgifter som har tillförts ett ärende genom någon annan än honom eller henne själv och att få tillfälle att yttra sig över dem gäller bestämmelserna i 17 § förvaltningslagen (1986:223). Beslut enligt 2–4 kap. får dock fattas utan att den enskilde har underrättats om och fått tillfälle att yttra sig över uppgifter som skall lämnas utan föreläggande i enlighet med bestämmelserna i denna lag eller annan författning.

Beslut om omprövning enligt 13 kap. 13 § får inte fattas utan att den enskilde fått tillfälle att yttra sig.

Bestämmelsen i *första stycket* i denna paragraf har införts för att bestämmelsen i 17 § förvaltningslagen om kommunikering av handlingar som tillförts ärendet genom någon annan än part inte skall behöva medföra att alla de uppgifter som automatiskt skall lämnas till försäkringskassan måste kommuniceras med den enskilde. De uppgifter som inte behöver kommuniceras är uppgifter som skattemyndighet, Centrala studiestödsnämnden och Totalförsvarets pliktverk skall lämna till allmän försäkringskassa och som ligger till grund för beslut om pensionsrätt. Den en-

skilde torde ändå i flertalet fall få del av dessa uppgifter genom t.ex. kontrolluppgifter som han eller hon erhåller för sin deklaration eller genom någon annan underrättelse från respektive myndighet.

För kontrolluppgifter till skattemyndigheten gäller särskilda bestämmelser enligt 3 kap. taxeringslagen.

Av *andra stycket* framgår att om en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa eller Premiepensionsmyndigheten omprövar ett beslut på eget initiativ skall den enskilde först få tillfälle att yttra sig.

4 § Den försäkrade skall skriftligen underrättas om beslut enligt 2–4 kap. senast den 31 mars året efter fastställelseåret. Av underrättelsen skall framgå hur man begär omprövning av och överklagar beslutet. Sådan underrättelse behöver dock inte sändas till en försäkrad som avses i 1 kap. 4 § *andra stycket*.

I paragrafen anges att en försäkrad skriftligen skall erhålla uppgift om beslut enligt 2–4 kap. denna lag, dvs. beslut om pensionsgrundande inkomst, andra pensionsgrundande belopp, fastställd och överförd pensionsrätt, pensionspoäng och vårdår. Överförd pensionsrätt för premiepension skall anges både i underrättelsen till den make som överfört pensionsrätten och till mottagande make. Underrättelsen skall vara skriftlig och skickas till den försäkrade senast den 31 mars året efter fastställelseåret. Det skall framgå av underrättelsen hur man begär omprövning av eller överklagar beslutet.

Den allmänna försäkringskassan behöver dock inte skicka underrättelse till utländska sjömän som inte är bosatta i Sverige men försäkringskassan skall naturligtvis på begäran i enlighet med förvaltningslagens bestämmelser, muntligen eller skriftligen, meddela en utländsk sjöman vilken pensionsrätt som fastställts för honom.

Bestämmelser om att den enskilde skall underrättas skriftligen om beslut finns också i 13 kap. 7 §. Förutom dessa bestämmelser gäller 21 § förvaltningslagen om underrättelse om beslut.

Anmälan och uppgiftsskyldighet m.m.

5 § Särskild kontrolluppgift som avses i 2 kap. 19 § skall senast den 31 januari fastställelseåret lämnas till den myndighet som avses i 3 kap. 58 § lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

Uppgiften skall innehålla den försäkrades fullständiga namn, medborgarskap, personnummer eller motsvarande och adress samt storleken på den utbetalade lönen eller ersättningen och den tidrymd som denna avser. Vidare skall det i uppgiften anges om den försäkrade fått andra skattepliktiga förmåner. Arbetsgivaren skall, inom den tid som anges i första stycket, sända ett exemplar av uppgiften till den försäkrade.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 3 § första stycket LBP, innehåller närmare föreskrifter om uppgiftsskyldigheten enligt 2 kap. 19 §. Till skillnad från bestämmelserna i LBP skall arbetsgivaren nu även lämna uppgift om försäkrads medborgarskap. Bestämmelsen i LBP om att uppgiften skall innehålla den försäkrades födelsetid har här ersatts med att uppgift skall lämnas om personnummer eller motsvarande. Saknar den försäkrade personnummer skall födelsetid eller annan uppgift för identifiering av den försäkrade lämnas.

6 § Anmälan enligt 3 kap. 13–15 §§ skall vara skriftlig och skall ha kommit in till den allmänna försäkringskassan senast den 31 januari fastställelseåret. Anmälan enligt 3 kap. 13 § skall göras gemensamt av föräldrarna. Anmälan enligt 3 kap. 14 och 15 §§ skall göras gemensamt av den förälder som enligt 3 kap. 11 och 12 §§ ensam kan tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 10 § och den till vilken överlåtelse skall ske. Med en förälder skall därvid likställas en särskilt förordnad vårdnadshavare och den som med socialnämndens medgivande tagit emot ett utländskt barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det.

Aterkallelse av en anmälan som avses i första stycket får inte göras efter den dag då anmälan senast skall ha kommit in till den allmänna försäkringskassan. Aterkallelsen skall vara skriftlig.

Om någon som enligt en anmälan som avses i första stycket skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp inte enligt 3 kap. 12 § kan tillgodoräknas ett sådant belopp, skall den allmänna försäkringskassan bortse från anmälan.

I paragrafens *första stycke* anges de formella krav som skall uppfyllas för att en anmälan enligt 3 kap. 13–15 §§ skall kunna godtas. Anmälan skall göras skriftligen till den allmänna försäkringskassan och den skall göras gemensamt av föräldrarna eller därmed likställda personer eller av den förälder, särskilt förordnad vårdnadshavare m.m. och den person i övrigt som omfattas av anmälan. Kravet på gemensam anmälan gäller av naturliga skäl inte anmälan enligt 3 kap. 13 § andra meningen. Anmälan skall i samtliga situationer göras senast det 31 januari fastställelseåret.

I *andra stycket* anges att en anmälan enligt 3 kap. 13–15 §§ kan återkallas så länge tidsfristen för att ge in en sådan anmälan inte löpt ut, dvs. fram t.o.m. den 31 januari året efter det aktuella barnåret. Återkallelsen kan, till skillnad från själva anmälan, alltid vara ensidig. Däremot skall den i likhet med anmälan vara skriftlig.

Om en anmälan enligt 3 kap. 13–15 §§ har givits in till en allmän försäkringskassa men det visar sig att den som enligt anmälan skall tillgodoräknas det pensionsgrundande beloppet inte uppfyller förutsättningarna enligt 12 § nämnda kapitel för att kunna tillgodoräknas ett sådant belopp, t.ex. på grund av att han eller hon inte haft den rättsliga vårdnaden om barnet eller att inte varit försäkrad och bosatt i Sverige hela året, uppstår fråga om den person som anmälan förutan skulle ha tillgodoräknats beloppet skall kunna "få tillbaka" rätten att tillgodoräknas detta. I *tredje stycket* klargörs att så är fallet. Där anges att, i fall då en felaktig anmälan görs, det skall bortses från anmälan. Det innebär att det pensionsgrundande beloppet för barnår i stället skall tillgodoräknas den förälder som uppfyller förutsättningarna för sådant tillgodoräknande.

Den angivna regeln avser fall då den som enligt anmälan skall tillgodoräknas det pensionsgrundande beloppet inte uppfyller förutsättningarna enligt 3 kap. 12 § för att kunna tillgodoräknas detta. Om det däremot förhåller sig på det sättet att personen i fråga inte får något eller endast begränsat utbyte av beloppet på grund av att han eller hon har höga andra inkomster som överstiger eller nästan når upp till intjänandetaket, skall detta inte innebära att anmälan förlorar sin giltighet.

Som en följd av ändringarna i 3 kap. 13 och 16 §§ har gjorts ett par mindre ändringar i förevarande paragraf. Ändringarna är föranledda dels av att det nu inte föreslås någon möjlighet för föräldrarna att dela det

enhetliga belopp som avses i 17 kap. första stycket 3 i samma kapitel, dels att möjligheten att göra ensidig anmälan på förslag av *Lagrådet* har tagits bort.

7 § En försäkrad som under intjänandeåret har haft sådan ersättning som avses i 3 kap. 18 § och som för det året skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 10 § är skyldig att upplysa den allmänna försäkringskassan om ersättningen.

För att sådana icke pensionsgrundande inkomster som avses i 3 kap. 18 § skall kunna beaktas vid beräkning av pensionsgrundande belopp för barnår på sätt som anges i den paragrafen och i 22 § i samma kapitel måste den allmänna försäkringskassan få kännedom om inkomsterna. I denna paragraf anges därför att en försäkrad, som skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår och som har haft inkomster av det angivna slaget, skall upplysa försäkringskassan om dessa inkomster. Utebliven uppgift hindrar naturligtvis inte att försäkringskassan, om den får kännedom om inkomsterna på annat sätt, ändå beaktar dessa.

Skulle en försäkrad som skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår inte fullgöra sin uppgiftsskyldighet enligt denna paragraf och detta därför kommer att tillgodoräknas med för högt belopp kan, enligt 13 kap. 13 § andra stycket, omprövning av beslutet om pensionsgrundande belopp och av beslutet om pensionsrätt göras utan tidsbegränsning. Har pension kommit att utges med för högt belopp på grund av att upplysning om icke pensionsgrundande inkomster inte lämnats enligt förevarande paragraf, är den pensionsberättigade skyldig att återbetala det belopp han eller hon uppburit för mycket. Detta framgår av bestämmelserna i 14 kap. 1 §.

8 § Anmälan om överföring av pensionsrätt enligt 4 kap. 7 § skall vara skriftlig och skall ha kommit in till den allmänna försäkringskassan senast den 31 januari det första år till vilket den pensionsrätt som skall överföras är hänförlig. Anmälan skall göras gemensamt av makarna och gäller tills vidare om inget annat anges i anmälan.

Om en make vill att en överföring som gäller tills vidare skall upphöra måste han eller hon skriftligen anmäla detta till den allmänna försäkringskassan senast den 31 januari det år från och med vilket överföringen skall upphöra. Om makarnas äktenskap har upplösts skall överföringen upphöra från och med det år då äktenskapet upplöstes. Har äktenskapet upplösts genom att den make från vilken överföringen skall ske har avlidit, skall dock överföringen även gälla det år då äktenskapet upplöstes, om inte också den andra maken avled samma år.

Återkallelse av anmälan som avses i första och andra styckena får inte göras efter den dag då anmälan senast skall ha kommit in till den allmänna försäkringskassan. Återkallelsen skall vara skriftlig.

Att en anmälan om överföring av pensionsrätt för premiepension skall göras till den allmänna försäkringskassan föreskrivs i 4 kap. 7 §. I *första stycket* i denna paragraf anges att anmälan skall vara skriftlig, när den senast skall ha kommit in och att den skall göras gemensamt av makarna.

Anmälan om överföring av pensionsrätt skall i princip göras före det första år för vilket pensionsrätt som skall överföras tillgodoräknats. För att praktiskt möjliggöra för dem som ingått äktenskap sent under ett år att överföra pensionsrätt som avser påföljande år, får dock anmälan göras t.o.m. januari månad intjänandeåret. Denna möjlighet har emellertid inte

begränsats till att gälla endast sådana personer. Försäkringskassan bör alltid, om makarna inte angett annat, kunna utgå från att överföringen skall påbörjas så snart som möjligt.

Anmälan gäller tills vidare om inget annat har angetts i anmälan. Om en av makarna eller båda önskar att en överföring som gäller tills vidare skall upphöra måste detta anmälas till försäkringskassan. Detta framgår av *andra stycket* som i huvudsak har formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*. Överföringen upphör då fr.o.m. året efter det att en sådan anmälan gjordes. Om anmälan om upphörande av överföring görs i januari månad kan överföringen upphöra samma år. Även när det gäller sådan anmälan bör försäkringskassan kunna utgå från den skall få verkan innevarande år om inget annat angetts i anmälan. Om makarnas skiljs skall överföringen upphöra fr.o.m. det år då domen på äktenskapsskillnad vinner laga kraft. Överföringen skall alltså inte omfatta det år då äktenskapsskillnaden vinner laga kraft. Om äktenskapet upplöses genom dödsfall skall överföring upphöra fr.o.m. det år dödsfallet inträffar. Överföring skall dock göras också dödsfallsåret om det är den av makarna från vilken överföringen skall ske som har avlidit och inte den andra maken avlider samma år.

Tredje stycket, som är nytt i förhållande till förslaget i lagrådsremissen, avser återkallelse av anmälan om överföring av pensionsrätt för premiepension och återkallelse av anmälan om upphörande av sådan överföring. Återkallelse av sådana anmälningar får ske senast vid den tidpunkt då anmälan skall göras. Något annat skulle förta betydelsen av reglerna om senaste tidpunkt för respektive anmälan, se avsnitt 14.3.

9 § En förälder som vill tillgodoräknas ett vårdår enligt 4 kap. 12 § skall hos den allmänna försäkringskassan göra en skriftlig ansökan om detta senast den 31 januari andra året efter utgången av det år för vilket vårdår skall tillgodoräknas.

Att det för tillgodoräknande av vårdår krävs ansökan hos allmän försäkringskassa framgår redan av 4 kap. 12 §. I förevarande paragraf, som formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*, anges när och hur sådan ansökan måste ske.

10 § Om en ansökan, anmälan eller liknande, som enligt denna lag skall göras till den allmänna försäkringskassan, i stället har kommit in till Premiepensionsmyndigheten skall den anses inkommen till försäkringskassan samma dag. Detsamma skall gälla om ansökan, anmälan eller liknande skall göras till Premiepensionsmyndigheten och den i stället har kommit in till en allmän försäkringskassa.

När det enligt bestämmelserna i denna lag föreskrivs att en ansökan, anmälan eller liknande skall göras till den allmänna försäkringskassan men ansökan i stället har kommit in till Premiepensionsmyndigheten, föreskrivs det i denna paragraf att det skall anses som om ansökan kommit in till försäkringskassan samma dag och den enskilde förlorar därmed ingen tid. Motsvarande gäller för ansökningar o.d. som kommit in till försäkringskassan men som skulle ha lämnats till Premiepensionsmyndigheten. Föreskrifter om att ansökan skall lämnas till försäkringskassan finns bl.a. i 10 och 12 kap och att ansökan skall lämnas till Premiepensionsmyndigheten föreskrivs bl.a. i 10 kap.

11 § Efter föreläggande av en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa, Premiepensionsmyndigheten, Riksförsäkringsverket eller en allmän förvaltningsdomstol skall en enskild, i den omfattning och inom den tid som har angetts i föreläggandet, meddela de upplysningar som är av betydelse för tillämpningen av denna lag.

Denna paragraf motsvarar i huvudsak vad som gäller om parts uppgiftsskyldighet enligt 5 § LBP och 20 kap. 8 § första stycket första meningen AFL.

12 § Den som är ansvarig för grundutbildning av en totalförsvarspliktig enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt skall underrätta Totalförsvarets pliktverk om utbetald dagersättning samt i förekommande fall om utbildningen har avbrutits.

I denna paragraf regleras skyldigheten för myndigheter, kommuner, landsting m.fl. som ansvarar för utbildningen av totalförsvarspliktiga att underrätta Totalförsvarets pliktverk om den dagersättning som har betalats ut. Uppgiften behövs för beräkningen av pensionsgrundande belopp för pliktjämsgöring enligt 3 kap. 8 §. Beslut om grundutbildningens längd fattas av Pliktverket men beslut som innebär att grundutbildningen avbryts kan, efter bemyndigande, beslutas även av annan. I så fall måste Pliktverket få besked även om det. Verket får därefter vidarebefordra uppgifterna till försäkringskassan.

13 § Statliga och kommunala myndigheter samt arbetsgivare, försäkringsinrättningar och arbetslöshetskassor skall på begäran lämna en skattemyndighet, en allmän försäkringskassa, Premiepensionsmyndigheten, Riksförsäkringsverket och en allmän förvaltningsdomstol uppgift som avser namngiven person när det gäller förhållande som är av betydelse för tillämpningen av denna lag.

Arbetsgivare som underlåter att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt första stycket döms till penningböter.

Eftersom den som skall besluta i ett ärende enligt denna lag kan behöva få upplysningar även från annan än part har här införts en motsvarighet till bestämmelsen i 20 kap. 9 § AFL. Bestämmelsen avser statliga och kommunala myndigheter samt vissa andra privaträttsliga subjekt som kan behöva lämna uppgifter av betydelse för beslut i ett ärende om inkomstgrundad ålderspension.

14 § För den som är omyndig eller har god man eller förvaltare enligt föräldrabalken åligger uppgiftsskyldighet enligt denna lag i stället för myndaren eller, om det kan anses följa av uppdraget, den gode mannen eller förvaltaren.

Uppgifter som en enskild skall lämna om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete om inte särskilda skäl talar mot det.

Första stycket i denna paragraf motsvarar 20 kap. 8 § första stycket andra meningen AFL men gäller all uppgiftsskyldighet som åligger enskild enligt denna lag.

Bestämmelsen i *andra stycket* motsvarar vad som numera gäller enligt 20 kap. 8 § andra stycket AFL för uppgifter som skall lämnas enligt den lagen. Skyldigheten att lämna uppgifter på heder och samvete gäller bara i fråga om faktiska förhållanden och inte om särskilda skäl talar emot det.

Ett sådant undantagsfall är ärenden om återbetalning då den enskilde inte bör åläggas en uppgiftsskyldighet förenad med straffansvar. Bestämmelsen gäller både ifråga om uppgifter som den enskilde skall lämna i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag eller i enlighet med föreläggande som utfärdats med stöd av denna lag.

Undantag från sekretess

15 § En skattemyndighet, en allmän försäkringskassa, Premiepensionsmyndigheten, Riksförsäkringsverket och en allmän förvaltningsdomstol får utan hinder av sekretess på begäran lämna ut uppgifter om pension enligt denna lag till

1. en försäkringsinrättning, ett försäkringsbolag, en arbetslöshetskassa eller en arbetsgivare, om uppgiften behövs för samordning med ersättning därifrån, och till
2. ett utländskt socialförsäkringsorgan, om uppgiften behövs vid tillämpningen av en internationell överenskommelse som Sverige har anslutit sig till.

På grund av behovet att kunna samordna utbetalningen av ersättningar till en person som också erhåller pension enligt denna lag har i denna paragraf införts en motsvarighet till 20 kap. 9 a § AFL. Sådan samordning skall t.ex. ske enligt vissa tjänstepensionsavtal och enligt 27 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring. och 5 § förordningen (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring. Med stöd av denna bestämmelse och det föreslagna tillägget till 7 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100) blir det möjligt att lämna ut sådana uppgifter som kan behövas för att beräkna rätt ersättningsbelopp eller för att förhindra fusk eller missbruk av andra förmåner.

Utmätning och överlåtelse

16 § Innestående fordran på pension enligt denna lag får inte utmätas. Fordran på pension enligt denna lag får inte heller pantsättas eller överlåtas, innan pensionen är tillgänglig för lyftning. Bestämmelserna i första och andra meningarna gäller även för tillgodohavande på premiepensionskonto.

Bestämmelserna i första stycket hindrar inte utmätning enligt vad som föreskrivs i 7 kap. utsokningsbalken.

Denna paragraf motsvarar, med smärre redaktionella ändringar, 20 kap. 6 § AFL. Bestämmelserna har motiverats närmare i avsnitt 27.8.

Överföring av pensionsrätt enligt 4 kap. 7 § är inte en sådan civilrättslig överlåtelse som omfattas av förbudet mot överlåtelse enligt denna paragraf.

Preskription

17 § Om ett pensionsbelopp inte har lyfts före utgången av andra året efter det då beloppet blev tillgängligt för lyftning, är fordran på beloppet preskriberad.

Preskriptionslagen (1981:130) skall inte gälla för en enskilds fordringar på pension enligt denna lag om inte annat följer av första stycket.

Vad som föreskrivs i *första stycket* i denna paragraf motsvarar i princip innehållet i 20 kap. 5 § AFL. För att klargöra att preskriptionslagens (1981:130) bestämmelser kan tillämpas i ett fall som detta, t.ex. genom en invändning om att preskriptionsavbrott har skett, har i paragrafen, på *Lagrådets* inrådan, uttrycket preskription används istället för förverkat som används i AFL.

Bestämmelsen i *andra stycket* innebär att en fordran på pension som inte har betalats ut inte kommer att preskriberas. Bestämmelsen har motiverats i avsnitt 27.7.

Överenskommelse med främmande makt

18 § Om en svensk medborgare, som sysselsätts utomlands av en arbetsgivare som är bosatt i Sverige eller är svensk juridisk person, på grund av en överenskommelse med främmande makt om undantag från vad som skall gälla enligt denna lag inte skall vara försäkrad enligt lagen, skall pensionsgrundande inkomst av anställning ändå tillgodoräknas honom om arbetsgivaren i en förbindelse som godtas av Riksförsäkringsverket åtar sig att svara för ålderspensionsavgift. Motsvarande skall gälla för en svensk medborgare som är anställd hos en utländsk juridisk person, om en svensk juridisk person som har ett bestämmande inflytande över den utländska personen avger en sådan förbindelse.

Paragrafen motsvarar 20 kap. 15 § andra stycket AFL. Någon motsvarighet till första stycket i samma paragraf i AFL har inte införts här. Detta överensstämmer med vad *Lagrådet* förordat.

19 § Om förtidspension enligt överenskommelse med främmande makt skall beräknas med proportionering av antalet framtida försäkringsperioder, skall, vid beräkning av pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 4 §, motsvarande proportionering göras av den summa som anges i 3 kap. 5 § första stycket.

I den nordiska konventionen om social trygghet (SFS 1993:1529) finns bestämmelser i artikel 15 om beräkning av tilläggspension i form av förtidspension när den försäkrade har rätt till förtidspension beräknad utifrån framtida försäkringsperioder (antagandepoäng) från mer än ett nordiskt land. Bestämmelserna innebär att endast en del av de framtida försäkringsperioderna skall medräknas. Denna del bestäms på grundval av de faktiska försäkringsperioder som används vid pensionsberäkningen efter förhållandet mellan den faktiska försäkringsperioden i landet och den sammanlagda faktiska försäkringsperioden i länderna. I denna paragraf föreslås att vid beräkning av pensionsgrundande belopp för förtidspension skall proportionering göras av den summa som anges i 3 kap. 5 § första stycket.

Paragrafen har tillagts efter lagrådsgranskningen.

Föreskrifter om ikraftträdande av denna lag meddelas i lagen (1998:000) om införande av lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om ikraftträdande m.m. av lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och upphörande av viss annan lagstiftning samt vissa övergångsbestämmelser med anledning därav. Vidare ges bestämmelser om tillgodoräknande av pensionsrätt och av andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst, omräkning av pensionsbehållning samt fördelning av avgiftsmedel och avkastning inom premiepensionssystemet för tid före år 1999.

Som anförts i avsnitt 6.3 är de övergångsbestämmelser som erfordras för införandet av lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension (LIP) så omfattande att det har ansetts lämpligt att sammanföra dem i en särskild promulgationslag. Innehållet i denna lag anges i denna inledande paragraf. I lagen finns bestämmelser om ikraftträdande av LIP liksom upphörande av viss annan lagstiftning. Vidare innehåller lagen bestämmelser om beräkning och fastställande av pensionsrätt och andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst för tid före år 1999 samt om omräkning av pensionsbehållning som härrör från sådan pensionsrätt och fördelning av avgiftsmedel och avkastning inestående på det konto hos Riksgäldskontoret där medel avsedda att motsvara pensionsrätt för premiepension för tid före år 1999 placerats.

2 § Vad som föreskrivs i 1 kap. 8–10 §§ lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall gälla också denna lag.

I 1 kap. 8 och 9 §§ LIP definieras vissa begrepp som återkommer i den lagen. Detta gäller bl.a. intjänandeår och fastställelseår. I därpå följande paragraf anges att vad som i LIP föreskrivs om förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) också skall gälla sjukbidrag enligt samma lag.

I här aktuell paragraf anges att berörda begrepp har samma betydelse i denna lag och att vad som föreskrivs i 1 kap. 10 § LIP även skall gälla denna lag.

Ikraftträdande m.m.

3 § Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999. Detsamma gäller bestämmelserna i 1–4 kap., 5 kap. 2 och 4–10 §§, 7 och 8 kap., 10 kap. 1–6, 11 och 12 §§, 11 kap., 12 kap. 4–8 §§ såvitt angår premiepension till efterlevande enligt 10 kap. 1 §, 13 kap., 14 kap. 2–6 §§ och 15 kap. lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension. Övriga bestämmelser i lagen om inkomstgrundad ålderspension träder i kraft den 1 januari 2001.

Bestämmelserna i lagen om inkomstgrundad ålderspension om fastställande av pensionsgrundande inkomst, andra pensionsgrundande belopp, pensionsrätt och pensionspoäng samt tillgodoräknande av vårdår skall tillämpas första gången för år 1999.

Bestämmelserna i lagen om inkomstgrundad ålderspension om fastställande av

1. inkomstbasbelopp skall tillämpas första gången för år 2002,
2. arvsvinstfaktor för fördelning av arvsvinster enligt 5 kap. 5 § första stycket nämnda lag skall tillämpas första gången för år 2000, och
3. förvaltningskostnadsfaktor skall tillämpas första gången för år 2001.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999 samtidigt som huvuddelen av LIP. Detta anges i *första stycket* som formulerats efter förslag av *Lagrådet*. Bestämmelserna i LIP träder inte i kraft samtidigt. Den 1 januari 1999 träder bestämmelserna i 1–4 kap. i kraft. Dessa bestämmelser avser bl.a. vem som är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension, vilka inkomster och andra belopp som är pensionsgrundande, hur dessa belopp skall beräknas samt fastställande av pensionsrätt och pensionspoäng och tillgodoräknande av vårdår. Detsamma gäller bestämmelserna i 5 kap. om omräkning av pensionsbehållning och bestämmelserna i 7 och 8 kap., bestämmelserna i 10 kap. om efterlevandeskydd före pensionstiden och bestämmelserna i 11 kap. Även bestämmelserna i 12 kap. om utbetalning av premiepension till efterlevande på grund av efterlevandeskydd före pensionstiden och bestämmelserna om bl.a. omprövning och överklagande i 13 kap., vissa regler i 14 kap. om åtgärder på grund av felaktig utbetalning och ändrad pensionsrätt samt de allmänna bestämmelserna i 15 kap. träder i kraft den 1 januari 1999. Bestämmelserna om uttag och beräkning av inkomstgrundad ålderspension i 5, 6 och 9 kap. träder däremot i kraft först den 1 januari 2001.

De intjänanderegler som träder i kraft den 1 januari 1999 skall i princip tillämpas första gången i fråga om pensionsgrundande inkomster, andra pensionsgrundande belopp, pensionsrätt och vårdår avseende år 1999. Detta anges i *andra stycket* och innebär att beslut om sådana belopp kommer att fattas tidigast i slutet av år 2000.

I *punkt 1 i tredje stycket* föreskrivs att bestämmelserna i 1 kap. 6 § LIP om fastställande av inkomstbasbelopp skall tillämpas först för år 2002. Det är alltså först för det året regeringen skall fastställa ett sådant basbelopp. Inkomstbasbeloppet skall användas vid beräkning av det s.k. intjänandetaket upp till vilket pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp skall fastställas. Det skall också användas vid beräkning av pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn (s.k. barnår) och vid bedömningen av om en person uppfyllt det förvärvsvillkor som är avgörande för om han eller hon skall få sin pension beräknad på pensionsgrundande belopp i anledning av pliktjänstgöring och barnår.

Hur mycket inkomstbasbeloppet är år 2001 framgår direkt av bestämmelserna i 1 kap. 6 § LIP och för år dessförinnan skall, enligt 9 § denna lag, med detta belopp likställas i den paragrafen närmare angivna basbelopp.

Punkt 2 gäller arvsvinstfaktorer enligt 5 kap. 5 § första stycket LIP och avser den fördelning som skall göras efter personer som avlidit det år de skulle ha fyllt 59 år eller tidigare. Som anförs i avsnitt 17.2 skall arvsvinstfördelning gälla enbart personer avlidna år 1999 eller senare. Den fördelning som skall göras med hjälp av arvsvinstfaktorer enligt 5 kap. 5 § första stycket LIP görs för året efter dödsfallen. Sådana arvsvinstfaktorer skall därför fastställas första gången för år 2000. Den arvsvinstfördelning som avser personer som avlidit det år de skulle ha fyllt 60 år eller senare görs däremot redan för samma år och sådana arvsvinstfaktorer skall därför fastställas redan för år 1999.

I *punkt 3* i tredje stycket föreskrivs att förvaltningskostnadsfaktorn skall bestämmas första gången för år 2001. Detta innebär att omräkning

av pensionsbehållningar med denna faktor skall göras första gången för det året och att kostnaderna för förvaltningen av försäkringen för inkomstpension och tilläggs pension dessförinnan inte skall täckas genom minskning av sådana behållningar.

Av bl.a. 29, 36, 40 och 44 §§ denna lag framgår också att vissa bestämmelser i LIP även gäller för retroaktiv tid.

4 § Lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall upphöra att gälla vid utgången av år 1998. Bestämmelserna i den lagen skall dock fortsätta att gälla vid beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring avseende år 1998 och tidigare. Vid tillämpningen av 1 § lagen om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall dock län i stället avse region och Skattemyndigheten i Stockholms län avse Skattemyndigheten i Stockholm.

För den som är född år 1937 eller tidigare skall, när det gäller fastställande av pensionsgrundande inkomst, i stället för vad som föreskrivs i 13 kap. 9–16 §§, 17 § första stycket och 18–20 §§ samt 15 kap. 4 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension, 8–9 och 11 §§ lagen om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring fortsätta att gälla.

I *första stycket* i denna paragraf föreskrivs att lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (LBP) upphör att gälla samtidigt som reglerna om beräkning av pensionsgrundade inkomster i LIP träder i kraft, dvs. vid årsskiftet 1998/99. Bestämmelserna i LBP skall dock fortfarande tillämpas vid beräkning av pensionsgrundande inkomst avseende år 1998 och tidigare. Eftersom riksdagen har godtagit ett förslag i budgetpropositionen för år 1998 om regionindelning för skatteförvaltningen har denna bestämmelse kompletterats på motsvarande sätt som föreslås beträffande skattebetalningslagen (1997:483) m.fl. lagar i proposition 1997/98:134 Kontrolluppgiftsskyldighet vid options- och terminsaffärer, m.m.

Av *andra stycket* följer att vissa bestämmelser i LBP skall fortsätta att tillämpas vid fastställande av pensionsgrundande inkomst för den som är född 1937 eller tidigare. Sådan inkomst skall även i fortsättningen fastställas av skattemyndigheten. Skattemyndigheten skall också göra avdrag för ett basbelopp enligt 11 kap. 5 § AFL, som skall fortsätta att gälla för personer födda 1937 eller tidigare. De bestämmelser i LBP som skall fortsätta att gälla är dels 8 § om att pensionsgrundande inkomst skall anges på beslutet om slutlig skatt dels bestämmelserna i 8 a–9 och 11 §§ om omprövning och överklagande. Motsvarande bestämmelser i LIP skall därför inte tillämpas på dessa personer såvitt gäller beslut om pensionsgrundande inkomst.

Som närmare redovisats i avsnitt 27.5 föreslås i proposition 1997/98:101 Översyn av förvaltningsprocesslagen; en allmän regel om domstolsprövning av förvaltningsbeslut m.m. en begränsning i rätten att överklaga beslut om avvisning av ett överklagande. I 13 kap. 17 § andra stycket LIP görs dock undantag från denna begränsning. Det undantaget skall även gälla beslut där enligt förevarande paragraf LBP skall tillämpas.

5 § Lagen (1994:1748) om förvaltning av vissa tilläggspensionsavgifter skall upphöra att gälla vid utgången av år 1998. Bestämmelserna i 3 § den upphävda lagen skall fortfarande tillämpas i fråga om redovisning år 1999.

Lagen om förvaltning av vissa tilläggspensionsavgifter har avsett förvaltning av de medel som avsatts för att täcka pensionsrätter för premiepension fr.o.m. år 1995. Nu införs i LIP regler om hur sådan förvaltning skall ske. Dessa regler träder i kraft den 1 januari 1999. I förevarande paragraf anges därför att lagen om förvaltning av vissa tilläggspensionsavgifter skall upphöra att gälla vid utgången av år 1998. De medel som då finns inestående på kontot skall överföras till tillfällig förvaltning enligt 8 kap. 1 § första stycket LIP (se 39 § första stycket denna lag).

I 3 § den upphävda lagen finns bestämmelser om att redovisning av kontoställning m.m. vid utgången av ett år skall lämnas av Riksgäldskontoret till regeringen senast den 31 mars året efter. Här föreskrivs att detta fortfarande skall gälla redovisning år 1999 som avser kontoställningen vid utgången av år 1998.

Bestämmelsens slutliga lydelse har inte granskats av *Lagrådet*.

6 § Lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring skall upphöra att gälla vid utgången av år 2000. Den upphävda lagen skall dock fortfarande gälla i fråga om dels redan beviljade delpensioner, dels delpension som söks före upphävandet och skall beviljas för tid med början före den 1 januari 2001.

Vid tillämpning av bestämmelserna i 5 § andra stycket i den upphävda lagen skall med ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring likställas ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Lagen om delpensionsförsäkring skall upphöra att gälla vid utgången av år 2000. För tid därefter skall delpension kunna nybeviljas eller ökas endast om ansökan därom gjorts dessförinnan och även avser tid före den 1 januari 2001. Den som uppbär delpension för tid dessförinnan har emellertid fortsatt rätt till sådan pension i samma eller mindre omfattning fram till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 65 år eller till och med den tidigare månad varunder rätten till delpension annars upphör.

Delpension får enligt 5 § andra stycket den upphävda lagen inte utges för samma månad för vilken den pensionsberättigade uppbär förtidspension eller ålderspension enligt AFL. Här föreskrivs att med ålderspension enligt AFL skall likställas ålderspension enligt LIP, dvs. inkomst-, tilläggs- eller premiepension.

Övergångsbestämmelsen i första stycket har formulerats i enlighet med det förslag *Lagrådet* lämnat.

Övergångsbestämmelser

7 § Regeringen skall för varje år avseende åren 1960–1998 fastställa ett *inkomstindex*.

Detta index skall visa den relativa förändringen av de inkomster som uppburits av personer som har fyllt högst 64 år och som ligger till grund för beräkning av pensionspoäng enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring räknat per person med sådana inkomster. Inkomsterna skall beräknas på så sätt att de tillgodoräknade pensionspoängen, med tillägg

av en poäng, multipliceras med det basbelopp som för varje år anges i 9 § 1–3. Uppgifter om de angivna inkomsterna skall hämtas från Riksförsäkringsverkets pensionspoängstatistikregister vid utgången av år 1999.

Förändringen av indextalet mellan de på varandra följande åren 1960–1962 skall motsvara förändringen av de inkomster som anges i första stycket mellan år 1960 och år 1961. Förändringen av indextalet mellan år 1962 och år 1963 skall motsvara den genomsnittliga årliga relativa förändringen av dessa inkomster mellan åren 1960–1962.

Förändringen av indextalet mellan två på varandra följande år skall för åren 1964–1999 motsvara den genomsnittliga årliga relativa förändringen av de inkomster som anges i första stycket under en period av tre år före det år inkomstindexet avser. Vid beräkningen av inkomsterna skall den årliga förändringen i det allmänna prisläget räknat från juni månad till juni månad under samma period frånräknas. Det framräknade värdet skall därefter räknas om med förändringen i det allmänna prisläget i juni månad två år före det år indexet avser och det allmänna prisläget i juni månad året före det året.

Inkomstindexet anges för varje år med ett tal, bestämt med beaktande av att inkomstindexet för år 1999 enligt 1 kap. 5 § tredje stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall vara 100,00.

Rubriken före denna paragraf har lagts till efter förslag av *Lagrådet*.

I *första stycket* i paragrafen anges att regeringen skall fastställa ett inkomstindex för varje år under åren 1960–1998. Detta index skall mäta förändringar i sådana inkomster som per försäkrad ligger till grund för beräkning av pensionspoäng enligt AFL. Förändringarna skall endast avse genomsnittsinkomsten per försäkrad som under året uppnått en ålder av högst 64 år. Den nu angivna begränsningen har gjorts efter Lagrådets granskning. Inkomsterna framräknas på så sätt att tillgodoräknade pensionspoäng plus en poäng multipliceras med det basbelopp som är tillämpligt för respektive år. På förslag av *Lagrådet* görs en hänvisning till de basbelopp som anges i 9 § 1–3. I första stycket anges också att de aktuella inkomsterna skall hämtas från Riksförsäkringsverkets poängstatistikregister vid utgången av år 1999. Det är således uppgifterna som vid denna tidpunkt fastslagits i registret som skall läggas till grund för beräkningen och eventuella omtaxeringar m.m. skall inte i efterhand komma att påverka uppgifterna.

I paragrafens *andra stycke* anges det att beräkningen av inkomstindex för åren 1960 till 1962 skall baseras på den årliga förändringen av inkomstmåttet som skett mellan år 1960 och år 1961, dvs samma inkomstförändring används två gånger för beräkningen av indextalet för två skilda år. Inkomstindex för år 1963 beräknas med ett tvåårsgenomsnitt dvs. inkomstindex för år 1962 multipliceras med den genomsnittliga förändringen av inkomstmåttet mellan år 1960 och år 1962.

Av *tredje stycket* framgår det att indexuppräknningen för åren 1964 till 1999 består av två delar. Den ena delen utgörs av den procentuella förändringen i det angivna inkomstmåttet justerat för förändringar i det allmänna prisläget räknat från juni månad till juni månad respektive år. Förändringen beräknas som den genomsnittliga årliga förändringen av det angivna inkomstmåttet under en period av tre år före det år inkomstindexet avser dvs. mätningen sker med utgångspunkt i det genomsnittliga inkomstunderlaget fyra år före det år indextalet avser. Den andra delen av indexuppräknningen avser förändringen i det allmänna prisläget mellan

juni månad två år före det år indextalet avser fram till juni månad ett år senare.

Indextalet för år 1964 fastställs genom att 1963 års indextal räknas upp med dels den prisjusterade genomsnittliga årliga inkomstutvecklingen mellan år 1960 och år 1963, dels med prisförändringen mellan juni 1962 och juni 1963.

I *fjärde stycket* anges det att inkomstindexet skall relateras till det i 1 kap. 5 § bestämda inkomstindexet för år 1999, 100,00. På detta sätt kommer indexet att rent faktiskt räknas baklänges med utgångspunkten från år 1999. Det fjärde stycket har lagts till efter förslag av *Lagrådet*.

8 § Förändringen av det inkomstmått som används vid beräkningen av de försäkrades årliga inkomster från år 1998 till år 1999 skall när det gäller inkomstindexet för åren 2000–2002 beaktas på följande sätt. Beräkningen av genomsnittsinkomsten år 1999 skall göras såväl i enlighet med vad som anges i 1 kap. 5 § lagen om inkomstgrundad ålderspension, utan avdrag för allmän pensionsavgift, som i enlighet med vad som anges i 7 § denna lag. Kvoten mellan genomsnittsinkomsterna beräknade i den angivna ordningen skall sedan räknas fram. Det framräknade talet skall vid beräkningen av inkomstindexet därefter multipliceras med den genomsnittliga inkomsten som beräknats för det fjärde året före det år som inkomstindexet avser.

I paragrafen anges att beräkningen av inkomstindexet avseende åren 2000, 2001 och år 2002 skall korrigeras. Beräkning görs för att övergången från ett inkomstmått år 1998 till ett annat inkomstmått år 1999 skett. Denna korrigerings skall ske under en period av tre år vilket är den period som påverkas av det förändrade inkomstmåttet. Den särskilda beräkningen innebär att den genomsnittliga inkomsten som framräknats för året fyra år före det år indexet avser skall räknas upp med den skillnad som framkommit då genomsnittsinkomsten år 1999 beräknats på såväl det nya sättet som det gamla. När det nya inkomstmåttet används skall något avdrag för allmän pensionsavgift inte göras eftersom något sådant avdrag inte gjordes vid beräkningen av inkomstmåttet enligt den gamla ordningen.

Det sagda innebär att den framräknade kvoten multipliceras med den genomsnittliga inkomsten år 1996 vid beräkningen av indexet för år 2000 och på samma sätt multipliceras kvoten med genomsnittsinkomsten för år 1997 vid beräkningen av indexet för år 2001 och med genomsnittsinkomsten år 1998 för indexet år 2002.

9 § För år före år 2001 skall vid tillämpning av lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension med ett inkomstbasbelopp likställas

1. för åren 1960–1994 det vid respektive års ingång gällande basbeloppet enligt lagen (1959:291) om försäkring för allmän tilläggspension och lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. för åren 1995 och 1996 det för respektive år gällande basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring sedan detta ökats med det belopp som följer av 1 kap. 6 § sista stycket den lagen i dess lydelse före den 1 juli 1996,

3. för åren 1997 och 1998 det för respektive år gällande förhöjda basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring, och

4. för åren 1999 och 2000 det för respektive år gällande förhöjda prisbasbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

Inkomstbasbelopp kommer att finnas först för år 2001. För år dessförinnan skall med detta belopp, enligt denna paragraf, likställas de basbelopp som använts vid beräkning av pensionspoäng. Detta gäller såväl den direkta tillämpningen av LIP för åren 1999 och 2000 som den tillämpning som följer av bestämmelserna i denna lag om fastställande av pensionsrätt och pensionsgrundande belopp för tid dessförinnan. T.ex. skall vid beräkning av pensionsgrundande belopp för år 1960 det tredje beräkningsalternativet enligt 3 kap. 17 § första stycket LIP motsvara det vid 1960 års ingång gällande basbeloppet.

10 § För tid före år 1999 skall, vid tillämpning av lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension, med en persons pensionsgrundande inkomst respektive pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 4 § den lagen avses de pensionspoäng som personen med anledning av sin pensionsgrundande inkomst respektive förtidspension tillgodoräknats för det berörda året enligt lagen (1959:291) om försäkring för allmän tilläggspension eller enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring multiplicerat med det basbelopp för respektive år som anges i 9 § 1–3 och avrundat till närmaste hundratal kronor. Om det framräknade beloppet slutar på 50 kronor skall avrundning ske till närmast högre hundratal kronor.

Vid beräkning enligt första stycket skall pensionspoängen som avser pensionsgrundande inkomst ökas med talet ett. Om den som tillgodoräknats pensionspoäng med anledning av förtidspension inte för samma år tillgodoräknats pensionspoäng för pensionsgrundande inkomst skall i stället pensionspoängen med anledning av förtidspensionen ökas med talet ett.

Vid beräkning av pensionsgrundande belopp enligt första och andra styckena skall, om sådant förhållande som avses i 15 kap. 19 § lagen om inkomstgrundad ålderspension gällt för en pensionsberättigad, bestämmelserna om proportionering i den paragrafen tillämpas beträffande nämnda belopp.

Pensionsgrundande inkomst har bestämts alltsedan lagen (1959:291) om försäkring för allmän tilläggspension trädde i kraft den 1 januari 1960. De bestämmelser därom som idag finns i AFL föreslås nu, i stort sett oförändrade, bli överförda till LIP. Sådan inkomst skall fortsättningsvis fastställas utan "basbeloppsavdrag". Detta avdrag skall däremot göras vid beräkning av pensionspoäng enligt 4 kap. 8 § LIP. Denna ändrade beräkning gäller dock enbart personer födda år 1938 eller senare. För dem som är födda tidigare skall basbeloppsavdraget alltjämt göras av skattemyndigheten. Bestämmelser om detta finns i 11 §. I samma paragraf samt i 4 och 15 §§ finns ytterligare ett antal särbestämmelser för dem som är födda år 1937 eller tidigare.

Som framgår av 28 § skall pensionsrätt och vissa andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst fastställas även för retroaktiv tid. I underlaget för beräkning av pensionsrätt skall den försäkrades pensionsgrundande inkomst ingå. Likaså har pensionsgrundande inkomst för tid före år 1999 betydelse bl.a. vid bestämmande av pensionsgrundande belopp för s.k. barnår. Några nya beslut om pensionsgrundande inkomst skall dock inte meddelas för sådan tid. Inte heller skall pensionsgrundande belopp i anledning av förtidspension fastställas för tid före år 1999 trots att även sådana belopp skall ingå i underlaget för bestämmande av pensionsrätt och kan ha betydelse vid bestämmande av pensionsgrundande belopp för barnår m.m. för år 1999 och därefter.

I stället har i *första stycket* i denna paragraf föreskrivits att när LIP skall tillämpas, skall – såvitt avser tid före år 1999 – med pensionsgrundande inkomst respektive pensionsgrundande belopp för personer med förtidspension enligt 3 kap. 4 § den lagen, avses de pensionspoäng berörd person har tillgodoräknats för pensionsgrundande inkomst respektive med anledning av förtidspension enligt äldre lagstiftning, multiplicerat med det basbelopp för respektive år som anges i 9 § 1–3. De basbelopp som därvid avses är det vid det aktuella årets ingång gällande basbeloppet respektive, för åren 1997 och 1998, gällande förhöjt basbelopp. Även för åren 1995 och 1996 skall användas ett belopp som något överstiger basbeloppet. Detta sker genom att basbeloppet ökas på sätt som anges i sista stycket i 1 kap. 6 § AFL i dess för respektive år gällande lydelse. Anledningen till ökningen är att basbeloppet ökats med motsvarande belopp vid beräkning av pensionspoäng för de åren.

Att pensionspoängen för antingen pensionsgrundande inkomst eller förtidspension vid nämnda beräkning skall ökas med talet ett framgår av *andra stycket*.

Det är alltså pensionspoäng som tillgodoräknats för pensionsgrundande inkomst respektive med anledning av förtidspension som skall ligga till grund för beräkningen av det belopp som för tid före år 1999 skall motsvara pensionsgrundande inkomst respektive pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 4 §. I vissa fall kan en förtidspensionär ha pensionspoäng registrerade för både pensionsgrundande inkomst och med anledning av förtidspension. Så är exempelvis fallet med en person med partiell förtidspension som också har haft förvärvsinkomster.

Tillägget med ett poäng beror på att den pensionsgrundande inkomst, som inledningsvis har sagts, hittills fastställts endast i den utsträckning inkomsterna har överstigit ett basbelopp. Trots att pensionsgrundande inkomst har fastställts upp till sju och en halv gånger detta basbelopp har pensionspoängen alltså kunnat motsvara högst 6,50. I det reformerade pensionssystemet skall något motsvarande basbeloppsavdrag inte göras utan inkomster som till sitt slag är pensionsgrundande skall vara detta "från första kronan". En annan sak är att pensionsgrundande inkomst av administrativa skäl inte skall fastställas om summan av inkomsterna uppgår till ett belopp som är lägre än 24 % av basbeloppet.

För att pensionsrätt för åren 1960–1998 alls skall kunna fastställas på den del av en persons inkomster som har understigit ett basbelopp föreskrivs därför i *andra stycket* att, vid beräkning enligt första stycket, pensionspoängen för pensionsgrundande inkomst skall ökas med talet ett.

Skulle en person ha tillgodoräknats pensionspoäng i anledning av förtidspension men inte för pensionsgrundande inkomst skall tillägget med ett poäng göras till de tillgodoräknade pensionspoängen för förtidspensionen. I fall då pensionspoäng tillgodoräknats för både pensionsgrundande inkomst och förtidspension skall däremot denna ökning göras endast såvitt avser pensionspoängen för inkomsten.

Med reservation för eventuella effekter av avrundningar vid beräkning av pensionspoäng innebär reglerna att det framräknade beloppet kommer att motsvara fastställd pensionsgrundande inkomst med tillägg för det basbelopp som dragits bort vid beräkningen av den inkomsten. En annan effekt av att pensionspoängen skall ligga till grund för beräkningen vad

avser förfluten tid är att inkomster som helt understigit ett basbelopp inte kommer att beaktas. Motsvarande hade emellertid gällt om beräkningen utgått från fastställd pensionsgrundande inkomst då sådan inkomst inte heller har fastställts för den försäkrade i sådana fall.

Som angetts i kommentaren till 15 kap. 19 § LIP skall vid beräkning av pensionsgrundande belopp för förtidspension – i de fall antalet framtida försäkringsperioder skall proportioneras (artikel 15 i den nordiska konventionen) – en proportionering göras av den s.k. antagandeinkomsten. Vid beräkning av pensionsgrundande belopp för förtidspension som reducerats med anledning av bestämmelser i konvention, skall proportionering göras på motsvarande sätt för tid före år 1999. Detta anges i *tredje stycket*, som liksom nämnda paragraf i LIP lagts till efter Lagrådets granskning.

11 § För den som är född år 1937 eller tidigare skall, vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för åren 1999–2001, hänsyn endast tas till summan av inkomster av anställning och inkomster av annat förvärvsarbete till den del denna överstiger ett förhöjt prisbasbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Prisbasbeloppet skall i första hand avräknas mot inkomster av anställning.

Av denna paragraf följer att äldre bestämmelser om beräkning av pensionsgrundande inkomst skall fortsätta att gälla för den som är född år 1937 eller tidigare på så sätt att det avdrag för ett förhöjt prisbasbelopp som har gjorts vid beräkning av pensionsgrundande inkomst skall göras även fortsättningsvis. Avdraget görs av skattemyndigheten i samband med att den fastställer den pensionsgrundande inkomsten enligt 4 § denna lag.

Vid bestämmande av vilka inkomster som är pensionsgrundande och vid beräkningen av pensionsgrundande inkomster av anställning respektive annat förvärvsarbete skall dock bestämmelserna i 2 kap. 3–22 §§ LIP tillämpas även för den som är född år 1937 eller tidigare. Detta innebär bl.a. att även för en sådan person skall debiterad allmän pensionsavgift dras av vid bestämmande av den pensionsgrundande inkomsten. Detta skall göras före basbeloppsavdraget enligt 11 kap. 5 § AFL.

Paragrafens slutliga lydelse har inte granskats av Lagrådet.

12 § Förbindelser som före den 1 januari 1999 ingåtts enligt 11 kap. 2 § respektive 20 kap. 15 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall gälla även vid tillgodoräknande av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension på grund av bestämmelserna i 2 kap. 11 och 12 §§ respektive 15 kap. 18 § sistnämnda lag.

Denna paragraf rör inkomster som annars inte skulle vara pensionsgrundande men som ändå ansetts som pensionsgrundande inkomster av anställning på grund av att det i en förbindelse som godtagits av Riksförsäkringsverket gjorts ett åtagande att betala tilläggsavgift för inkomsten. Som anförts i avsnitt 7 föreslås, i avvaktan på att närmare beredning av frågan vilka personer som skall anses försäkrade för ålderspension och vilka inkomster i andra länder som skall vara pensionsgrundande, att de bestämmelser som gällt enligt AFL om tillgodoräknande av pensionsgrundande inkomst på grund av sådan förbindelse införs i LIP.

Av denna bestämmelse framgår att det då inte krävs att ny förbindelse lämnas utan förbindelser enligt AFL som godkänts skall gälla vid tillgodoräknande av pensionsrätt även enligt LIP.

13 § Vid tillämpning av bestämmelserna om avdrag för allmän pensionsavgift i 2 kap. 22 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för år 1999 skall, om beskattningsåret omfattar tid såväl före som efter utgången av år 1998 och den skattskyldige inte visar annat, så stor del av beskattningsårets inkomst anses hänförlig till tiden efter utgången av år 1998 som svarar mot förhållandet mellan den del av beskattningsåret som infaller under denna tid och hela beskattningsåret.

Vid beräkning av en persons pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete skall avdrag göras för den allmänna pensionsavgift som den försäkrade skall betala för dessa inkomster. För den som har förlängt räkenskapsår kan dock pensionsgrundande inkomst för år 1999 avse inkomster som faktiskt uppburits under kalenderåret 1998 (se 1 kap. 8 § andra stycket LIP). För att en sådan person inte skall behöva få avdrag för allmän pensionsavgift på inkomster som intjänats före den 1 januari 1999 har här föreskrivits att inkomsten skall proportioneras om den enskilde inte visar att inkomstfördelningen skall göras på annat sätt. På samma sätt skall den på inkomsten belöpande avgiften proportioneras.

14 § Vid beräkning av pensionsrätt och pensionspoäng för år 1999 skall, vid bristande eller underlåten avgiftsbetalning, bestämmelserna i 4 kap. 4 och 8 §§ lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension tillämpas beträffande sådana inkomster som avses i 2 kap. 6 § första stycket 5 samma lag endast i den utsträckning de med tillämpning av 13 § skall anses hänförliga till tid efter utgången av år 1998.

För inkomst av annat förvärvsarbete än anställning skall pensionsrätt och pensionspoäng tillgodoräknas endast i den omfattning avgifter betalas till ålderspensionssystemet, se närmare 4 kap. 4 och 8 §§ LIP. Enligt AFL har detta endast avsett tilläggspensionsavgiften (nu ålderspensionsavgiften). Enligt nämnda paragrafer i LIP gäller det emellertid även den allmänna pensionsavgiften. För att den som har haft inkomster av annat förvärvsarbete och har utsträckt räkenskapsår inte skall beröras av denna utvidgning när det gäller inkomster som faktiskt uppburits innan LIP trätt i kraft, har här föreskrivits att bestämmelserna i LIP om beräkning av pensionsrätt och pensionspoäng vid bristande eller underlåten avgiftsbetalning endast skall avse inkomster som med tillämpning av bestämmelserna i 13 § denna lag skall anses hänförliga till år 1999. Begränsningen gäller dock endast sjukpenning m.m. för vilken egenavgift i form av ålderspensionsavgift inte skall betalas. För annan inkomst saknar utvidgningen betydelse eftersom inbetalningar som gjorts av skatt och avgifter till ålderspensionssystemet m.m. sedan den 1 januari 1998 proportioneras mellan de skatter och avgifter för vilka den enskilde är betalningsskyldig, se 16 kap. 12 § skattebetalningslagen (1997:483).

15 § För den som är född år 1937 eller tidigare skall, i stället för bestämmelserna om tillgodoräknande och fastställande av pensionspoäng i 4 kap. lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension, gälla vad som föreskrivs om tillgodoräknande av sådan pensionspoäng i 11 kap.

6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i paragrafens lydelse före den 1 januari 1999. Därvid skall

1. vad som sägs om tilläggs pensionsavgift i stället avse ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift,

2. vad som sägs om inkomst som avses i 11 kap. 3 § första stycket d lagen om allmän försäkring i stället gälla inkomst som avses i 2 kap. 6 § första stycket 5 lagen om inkomstgrundad ålderspension, och

3. med basbelopp avses det förhöjda prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring.

För den som har beviljats förtidspension för tid med början efter utgången av år 1998 och som inte har uppburit sådan pension till någon del dessförinnan skall dock för tillgodoräkning av pensionspoäng med anledning av förtidspension gälla de nya bestämmelserna i 4 kap. 9 § lagen om inkomstgrundad ålderspension. Vidare skall vad som sägs i 11 kap. 6 § första stycket lagen om allmän försäkring i styckets lydelse före den 1 januari 1999 om inkomster som avses i punkt 2 i första stycket i denna paragraf tillämpas endast beträffande inkomster som, med tillämpning av bestämmelserna i 13 § denna lag, skall anses hänförliga till tiden före utgången av år 1998.

Pensionspoäng skall inte tillgodoräknas enligt första och andra styckena för det år under vilket den försäkrade har avlidit.

Denna paragraf avser tillgodoräkning av pensionspoäng för den som är född år 1937 eller tidigare.

I princip skall äldre regler helt tillämpas för sådana personer. Detta framgår av *första stycket*. För den som är född före år 1938 och som beviljas förtidspension med början först efter utgången av år 1998 skall dock enligt *andra stycket* de nya bestämmelserna om pensionspoäng i anledning av förtidspension gälla. Detta innebär bl.a. att pensionspoäng skall tillgodoräknas med en tolfedel av den s.k. antagandepoängen för varje månad för vilken den försäkrade uppburit förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 § AFL, dvs. med antagandepoängsberäkning och att den s.k. garantiregeln i 11 kap. 6 § sista stycket inte är tillämplig i dessa fall. Vidare innebär det att de nya samordningsreglerna i 3 kap. 6 § LIP är tillämpliga och att vid utbetalning av förtidspension för förfluten tid skall bestämmelserna i 3 kap. 7 § LIP om tillgodoräkning av pensionsgrundande belopp tillämpas på motsvarande sätt vid beräkning av pensionspoäng för förtidspension, dvs. pensionspoäng skall inte tillgodoräknas för tid före utbetalningsmånaden om och i den utsträckning den försäkrade för samma tid har uppburit en pensionsgrundande ersättning som är samordningsbar med förtidspensionen. För en försäkrad som är född 1937 eller tidigare och som till någon del haft förtidspension omedelbart före årsskiftet 1998/1999 och som har fortsatt rätt till förtidspension efter årsskiftet, skall dock de äldre reglerna i 11 kap. 6 § fortfarande gälla.

I andra stycket sägs vidare att beträffande sådana inkomster som avses i punkt 2 i första stycket denna paragraf (sådan sjukpenning m.fl. ersättningar som utgör inkomst av annat förvärvsarbete) skall 11 kap. 6 § första stycket tillämpas till den del inkomsterna är hänförliga till tid före år 1999. Vid denna bedömning skall proportionering göras enligt vad som föreskrivs i 13 §.

I *tredje stycket* föreskrivs att pensionspoäng för den som är född år 1937 eller tidigare inte skall tillgodoräknas för år då denne avlidit. Detsamma gäller enligt LIP. Där föreskrivs också att pensionspoäng inte skall tillgodoräknas för år efter det då en försäkrad fyllt 64 år. Detsamma

gäller enligt 11 kap. 6 § AFL varför någon särskild föreskrift om detta inte behövs här. Prop. 1997/98:151

16 § Anmälan om överföring av pensionsrätt enligt 4 kap. 7 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension som görs under år 1999 får, om makarna begär det, verkan avseende pensionsrätt som tillgodoräknas för det året.

Som anförts i avsnitt 14 och kommentaren till 15 kap. 8 § LIP skall anmälan om överföring av pensionsrätt för ett år göras senast under januari månad det året. För år 1999, som är det första år sådan överföring kan avse, har dock här öppnats en möjlighet att göra sådan anmälan under hela intjänandeåret.

17 § Vid omräkning av inkomstpension enligt 5 kap. 14 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och av tilläggspension enligt 6 kap. 4 § samma lag vid årsskiftet 2001/2002 skall talet 1,016 ersättas med talet 0,996.

Enligt 2 kap. 21 och 22 §§ LIP skall debiterad allmän pensionsavgift dras av vid beräkning av pensionsgrundande inkomst. Något motsvarande avdrag har inte gjorts enligt AFL. För att följsamhetsindexeringen inte skall påverkas av att avdraget införs år 1999 skall den norm kring vilken den första följsamhetsindexeringen skall göras (årsskiftet 2001/2002) vara -0,4. Därmed skall det tal som skall användas vid omräkningen vara 0,996. Detta tal är, som framgår av avsnitt 18.4, beräknat så att följsamhetsindexering i princip kommer att ske som om inget avdrag för allmän pensionsavgift införts. Följsamhetsindexering som sker därefter påverkas inte av införandet av nämnda avdrag.

18 § Med pensionspoäng enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall för tid före den 1 januari 1999 likställas pensionspoäng enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Med tilläggspension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension skall för tid före den 1 januari 2001 likställas tilläggspension i form av ålderspension enligt lagen om allmän försäkring.

I denna paragraf anges att med pensionspoäng och tilläggspension enligt LIP skall likställas pensionspoäng och tilläggspension i form av ålderspension enligt AFL vilket bl.a. innebär att de pensionspoäng som tillgodoräknats enligt AFL skall beaktas vid beräkning av tilläggspension enligt LIP. Paragrafen har formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*.

19 § Har på grund av underlåten avgiftsbetalning pensionspoäng inte tillgodoräknats en pensionsberättigad för tid före år 1998, skall vid beräkning av tilläggspension enligt 6 kap. 3 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension hänsyn tas till så stor del av den produkt som anges i 6 kap. 2 § första stycket 1 samma lag och det belopp som anges i punkt 2 i samma stycke, som svarar mot förhållandet mellan den antal år, dock högst 30, för vilka pensionspoäng har tillgodoräknats den pensionsberättigade och talet 30 ökat med ett för varje år före år 1998 för vilket han eller hon till följd av underlåten avgiftsbetalning inte har tillgodoräknats pensionspoäng. Nämnda tal får därvid inte ökas till mer än 50.

Bestämmelserna i denna paragraf överensstämmer i huvudsak med 12 kap. 2 § andra stycket AFL i dess lydelse före år 1998 och avser den situationen då en person inte skall erhålla oavkortad tilläggspension enligt 6 kap. 2 § på grund av att han eller hon inte betalat avgifter för inkomst av annat förvärvsarbete. Den avgift som avses är egenavgift i form av tilläggspensionsavgift enligt SAL (nu egenavgift i form av ålderspensionsavgift). Bestämmelserna gäller dock endast för det fall där personen ifråga inte alls tillgodoräknats pensionspoäng för ett år. Om den pensionsberättigade haft inkomst av anställning som överstigit ett basbelopp, kommer dessa bestämmelser alltså inte att bli tillämpliga. Vidare gäller bestämmelserna endast om underlåten avgiftsbetalning avser inkomstår före år 1998 (jfr punkt 2 i övergångsbestämmelserna till lag [1997:485] om ändring i lagen [1962:381] om allmän försäkring). Den reduktion av pensionen som beräkningen i paragrafen medför skall också tillämpas på det belopp som följer av 6 kap. 2 § första stycket 2 LIP, som ersätter folkpensionen till den del den kan sägas motsvara inkomster upp till ett basbelopp.

För personer som är födda under åren 1938–1953 gäller vad som föreskrivs i denna paragraf också eventuellt tillägg enligt garantiregeln, 6 kap. 9 § LIP.

20 § För en pensionsberättigad som är svensk medborgare och född år 1914 eller tidigare skall inte 19 § gälla.

För en pensionsberättigad som är svensk medborgare och född under något av åren 1915–1923 skall vid tillämpning av 19 § talen 30 bytas ut mot talen 20 ökat med ett för varje helt år som har förflutit från och med år 1915 till utgången av det år då den pensionsberättigade är född. Dessutom skall för varje sådant år, den ökning enligt 19 § som föranleds av underlåten avgiftsbetalning göras med en tiondel av det antal år för vilket han eller hon av sådan anledning inte har tillgodoräknats pensionspoäng.

I *första stycket* anges att 19 § inte skall gälla för en svensk medborgare som är född 1914 eller tidigare. Motsvarighet till nu föreslagen bestämmelse fanns i 15 kap. 1 § AFL i dess lydelse före år 1998. Bestämmelsen upphävdes som en följdändring till att 12 kap. 2 § andra stycket AFL upphävdes. Den upphävda bestämmelsen i 15 kap. 1 § AFL behövs emellertid fortfarande för tid före den 1 januari 1998. I prop. 1997/98:131 Lagändringar med anledning av flyttning av viss verksamhet vid Riksförsäkringsverket till Söderhamn, m.m. föreslås därför att bestämmelsen återinförs i 15 kap. 1 § första stycket AFL.

Bestämmelserna i *andra stycket* har med vissa språkliga justeringar sin motsvarighet i bestämmelserna i 15 kap. 1 § andra stycket AFL till den del det behandlar följderna av underlåten avgiftsbetalning.

21 § För en pensionsberättigad som är född år 1923 eller tidigare och för vilken undantagande enligt 11 kap. 7 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 1982 gällt, skall vid beräkning av tilläggspension bestämmelserna i 19 § tillämpas på motsvarande sätt för år för vilket den försäkrade till följd av undantagandet fått pensionspoängen minskad med mer än en poäng eller inte tillgodoräknats någon pensionspoäng.

Första stycket skall dock inte gälla en svensk medborgare född år 1914 eller tidigare. För en pensionsberättigad som är svensk medborgare och född något av åren 1915–1923 skall 20 § andra stycket tillämpas på motsvarande sätt för år för vilket den försäkrade till följd av undantagandet

fått pensionspoängen minskad med mer än en poäng eller inte tillgodoräknats någon pensionspoäng.

Prop. 1997/98:151

Bestämmelserna i denna paragraf är hämtade från övergångsbestämmelserna till lagen (1981:692) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring (punkt 3 första meningen) där det anges att för pensionsberättigade som är födda år 1923 eller tidigare och som varit undantagna från försäkringen för tilläggspension skall äldre bestämmelser i 12 kap. 2 § och 15 kap. 1 § AFL fortfarande gälla.

I *första stycket* anges därför att för pensionsberättigade som är födda 1923 eller tidigare och som varit undantagna från försäkringen för tilläggspension skall vid beräkning av tilläggspension bestämmelserna i 19 § tillämpas på motsvarande sätt för år för vilket den pensionsberättigade till följd av undantagandet fått pensionspoängen minskad med mer än en poäng eller inte tillgodoräknats någon pensionspoäng. Detta skall dock inte gälla svensk medborgare som är född före år 1915, vilket anges i *andra stycket*. Där anges vidare att för en pensionsberättigad som är född under något av åren 1915–1923 skall 20 § andra stycket tillämpas på motsvarande sätt för år då den pensionsberättigade inte har tillgodoräknats någon poäng eller har förlorat mer än en poäng.

22 § För en pensionsberättigad som är född år 1927 eller tidigare skall vid beräkning av tilläggspension enligt 6 kap. 2 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension, bestämmelserna i 15 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 1974 tillämpas på motsvarande sätt för tid före nämnda datum.

Bestämmelserna i denna paragraf är hämtade från övergångsbestämmelserna till lagen (1973:465) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring (sjätte stycket). Paragrafen anger att de särskilda bestämmelser om gynnsammare pensionsberäkning för vissa äldre pensionsberättigade som 15 kap. 2 § AFL innehöll före den 1 januari 1974 fortfarande skall gälla för tid före nämnda datum. Som en följd av att sjukpenning och arbetslöshetsersättning m.m. blev skattepliktiga och pensionsgrundande kunde specialbestämmelserna, som tillkommit i syfte att skydda äldre försäkrade mot återverkningarna i pensionshänseende av längre sjukdoms- och arbetslöshetsperioder, undvaras för framtiden.

Bestämmelserna är tillämpliga på pensionsberättigad som är född år 1927 eller tidigare och som under visst år uppburit sjukpenning enligt AFL eller YFL eller motsvarande ersättning enligt smittbärlagen i mer än 90 dagar och därvid varit placerad lägst i den sjukpenningklass han eller hon skulle ha tillhört om årsinkomsten av förvärvsarbete uppgått till det vid årets ingång gällande basbeloppet. Med angivna förutsättning om ålder skall reglerna också tillämpas på den som under visst år i mer än 60 dagar uppburit dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller utbildningsbidrag, om han eller hon var berättigad till dagpenning när bidraget började utgå, eller omställningsbidrag.

Specialreglerna i 15 kap. 2 § AFL innebar att man vid bestämmande av det poängmedeltal, som skall ligga till grund för beräkningen av tilläggspension bortser från år varunder sjukpenning uppburits under mer än 90 dagar, om medelpoängen därigenom höjs. Vidare gäller att, när det skall bestämmas hur många poängår den försäkrade har, det alltid skall

anses som om pensionspoäng tillgodoräknats honom eller henne för år varunder förutsättningarna enligt 15 kap. 2 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 1974 föreligger. De båda specialreglerna kan tillämpas endast med avseende på sammanlagt tre kalenderår.

I och med att sjukpenning, arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag fr.o.m. år 1974 blev pensionsgrundande inkomst behövdes inte specialreglerna i 15 kap. 2 § AFL för framtiden.

Den andra specialregeln i 15 kap. 2 § AFL ger möjlighet att bortse från år med låg pensionspoäng vid beräkningen av medeltalet.

23 § Punkterna 3 och 4 övergångsbestämmelserna till lagen (1974:784) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall fortfarande gälla när det gäller beräkning av tilläggspension för de pensionsberättigade som avses där.

Vid beräkning av tilläggspension skall i sådana fall som avses i punkten 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1974:784) om ändring i lagen om allmän försäkring reduktionsfaktorn 0,5 gälla.

Bestämmelserna i denna paragraf är hämtade från övergångsbestämmelserna till lagen (1974:784) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring (punkterna 3 och 4) och från övergångsbestämmelserna till lagen (1975:379) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring (punkt 2).

I samband med att den allmänna pensionsåldern sänktes den 1 juli 1976 från 67 år till 65 år infördes vissa undantagsregler i övergångsbestämmelser till lagändringen i AFL för personer som gjort förtida uttag respektive uppskjutit pensionsuttaget i anslutning till pensionsålderssänkningen. I *första stycket* denna paragraf föreskrivs att punkterna 3 och 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1974:784) om ändring i AFL fortfarande skall gälla.

Genom en senare lagändring (SFS 1975:379), som också trädde i kraft den 1 juli 1976, sänktes reduktionsfaktorn vid förtida uttag av ålderspension från 0,6 till 0,5 % per månad. I punkten 2 till den lagändringen föreskrevs att den nya reduktionsfaktorn vid förtida uttag av ålderspension skall gälla även i fall som avses i punkt 3 övergångsbestämmelserna till lagen (1974:784) om ändring i AFL, vilket här anges i paragrafens *andra stycke*.

24 § Vid beräkning av ökning av tilläggspensionen enligt 6 kap. 5 § andra stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension respektive avdrag från pensionen enligt 6 kap. 6 § samma lag skall faktorn 0,7 procent ersättas av faktorn 0,6 procent för månad före den 1 juli 1990.

Bestämmelserna i denna paragraf är hämtade från övergångsbestämmelserna till lagen (1990:743) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring (punkt 2).

Fr.o.m. den 1 juli 1990 höjdes uppräkningsfaktorn vid uppskjutet uttag av ålderspension enligt AFL från 0,6 till 0,7 % per månad. Enligt övergångsbestämmelserna till den ändringen skall den nya uppräkningsfaktorn endast gälla i fråga om uppskjutet uttag för tiden den 1 juli 1990 och därefter. För tiden före skall påslagsfaktorn 0,6 fortfarande gälla. Motsva-

rande skall gälla vid beräkning av ålderspension efter återkallelse av pensionsuttag.

I denna paragraf har därför föreskrivits att faktorn 0,6 skall användas för tid före den 1 juli 1990 vid beräkning av tilläggspension enligt 6 kap. 5 § andra stycket LIP. På motsvarande sätt skall faktorn 0,7 % i 6 § samma kapitel ersättas med faktorn 0,6 %.

25 § Bestämmelserna i 10 kap. 1 § andra stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall inte tillämpas år 1999 under den tid när pensionsspararen första gången får välja placering av premiepensionsmedlen.

När en pensionssparare har fyllt 50 år krävs enligt 10 kap. 1 § andra stycket LIP en sådan familjehändelse som beskrivs i andra stycket samma paragraf för att efterlevandeskydd före pensionstiden skall medges. När systemet startar år 1999 kommer en ansökan om efterlevandeskydd att kunna göras först när en överföring skett från den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret. Under den första anmälningstiden för val av fond görs enligt förevarande paragraf undantag från det absoluta kravet på familjehändelse för dem som har fyllt 50 år.

Paragrafen har lagts till efter Lagrådets granskning.

26 § Inkomstpension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall betalas ut utan ansökan från och med januari år 2001 till den som vid utgången av år 2000 uppbär ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Som anförts i avsnitt 29.2 skall personer som är födda år 1937 eller tidigare även fortsättningsvis erhålla inkomstgrundad ålderspension enligt i huvudsak oförändrade regler om tilläggspension. Personer som är födda åren 1938–1953, den s.k. mellangenerationen, skall däremot erhålla inkomstgrundad ålderspension dels i form av tilläggspension, dels i form av reformerad inkomstgrundad ålderspension (inkomst- och premiepension).

Vissa personer ur den s.k. mellangenerationen kommer dock att kunna ta ut tilläggspension i form av ålderspension enligt AFL före januari månad år 2001 vilken är den första månad då inkomst- och premiepension kommer att kunna betalas ut. Detta gäller personer födda åren 1938 och 1939.

För att personer som är födda nämnda år och som uppbär ålderspension vid utgången av år 2000 inte på nytt skall behöva ansöka om ålderspension inför då kommande årsskifte, har i här förevarande paragraf föreskrivits att bestämmelserna i LIP om ansökan om inkomstgrundad ålderspension inte i sådana situationer gäller för utbetalning av inkomstpension fr.o.m. januari år 2001.

27 § Överenskommelser som regeringen före utgången av år 1998 har ingått med främmande makt angående utsträckt tillämpning av lagen (1962:381) om allmän försäkring eller om undantag i vissa fall från vad i den lagen är stadgat och som skall tillämpas vid tillgodoräknande av pensionsgrundande inkomst, pensionspoäng eller vårdår enligt 11 kap. lagen om allmän försäkring, skall för tid efter utgången av år 1998 i stället tillämpas vid tillgodoräknande av pensionsgrundande inkomst, pensionspoäng eller vårdår enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundande ålderspension. Vidare skall vad som av en sådan överenskommelse följer om

försäkring för tilläggspension och om bosättning i Sverige, också vid tillämpning av bestämmelserna i lagen om inkomstgrundad ålderspension om tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. och pensionsrätt enligt 4 kap. anses gälla försäkring för inkomstgrundad ålderspension och bosättning här.

Denna bestämmelse, som lagts till efter Lagrådets granskning, gäller sådana överenskommelser med främmande makt som avses i 20 kap. 15 § första stycket AFL och som träffats före utgången av år 1998. Av en sådan överenskommelse kan följa att en person som inte uppfyller förutsättningarna i lagen för att tillgodoräknas pensionsgrundande inkomst, pensionspoäng eller vårdår ändå skall tillgodoräknas sådan inkomst m.m. Även det motsatta kan gälla, dvs. en person som uppfyller förutsättningarna i lagen skall ändå inte tillgodoräknas pensionsgrundande inkomst m.m. Detta gäller bl.a. personer som är utsända från ett land till ett annat för arbete där under en begränsad tid. I första meningen i paragrafen anges att vad som gällt för tillgodoräknande av pensionsgrundande inkomst, pensionspoäng och vårdår enligt AFL fr.o.m. år 1999 skall gälla för tillgodoräknande av pensionsgrundande inkomst, pensionspoäng och vårdår enligt LIP till vilken lag nämnda bestämmelser då flyttats.

I andra meningen behandlas tillgodoräknande av andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst samt tillgodoräknande av pensionsrätt för inkomstpension och pensionsrätt för premiepension. Enligt den meningen skall en person som enligt en internationell överenskommelse enligt 20 kap. 15 § första stycket AFL skall omfattas av försäkringen för tilläggspension också anses omfattas av försäkringen för inkomstgrundad ålderspension enligt LIP vid beräkning av pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. den lagen och pensionsrätt enligt 4 kap. samma lag. Också här gäller även det motsatta, dvs. den som på grund av sådan överenskommelse inte skall omfattas av försäkringen för tilläggspension skall inte heller anses omfattas av försäkringen för inkomstgrundad ålderspension och därmed inte tillgodoräknas t.ex. pensionsgrundande belopp för barnår. Vad som nu sagts skall även gälla bosättning i Sverige.

Till skillnad från reglering i första meningen gäller bestämmelsen i andra meningen inte bara tid fr.o.m. år 1999. Detta innebär huvudsakligen att den som på grund av en sådan internationell överenskommelse som här avses har omfattats respektive inte har omfattats av försäkringen för tilläggspension något eller några av åren 1960–1998 och då även skulle anses bosatt i Sverige, kan tillgodoräknas respektive inte kan tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår för det eller de åren. När det gäller pensionsrätt har bestämmelsen emellertid en begränsad betydelse vad gäller nämnda år eftersom pensionsrätt då räknas på sådana belopp som enligt 10 § beräknats utifrån de pensionspoäng som tillgodoräknats för respektive år.

Beräkning och fastställande av pensionsrätt och av andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst

28 § Pensionsrätt enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall fastställas för åren 1960–1998 för den som var försäkrad respektive år. Detsamma gäller pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn enligt 3 kap. 10 § och, för åren 1995–1998, pensionsgrundande belopp för pliktjänstgöring enligt 3 kap. 8 § samma lag.

Pensionsrätt enligt första stycket första meningen beräknas, utom på pensionsgrundande inkomster beräknade enligt 10 §, på pensionsgrundande belopp som avses i 10 § och i första stycket andra meningen.

Första stycket gäller inte personer som avlidit före den 1 januari 1999.

Pensionsrätt skall tillgodoräknas även för retroaktiv tid. Detta anges i *första stycket* i denna paragraf.

I *andra stycket* som lagts till på förslag av *Lagrådet* anges vad pensionsrätt för tid före år 1999 skall beräknas på. Enligt 4 kap. 2 § LIP, till vilken 29 § denna lag hänvisar, beräknas pensionsrätt på summan av den försäkrades pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp. Som redan anförts under 10 § skall inga nya beslut om pensionsgrundande inkomst meddelas utan en försäkrads pensionsgrundande inkomst skall för dessa år anses motsvara de pensionspoäng som den försäkrade tillgodoräknats för pensionsgrundande inkomst ökat med talet ett och multiplicerat med det basbelopp respektive förhöjda basbelopp som gällde vid ingången av aktuellt år.

Inte heller föreslås att beslut om pensionsgrundande belopp med anledning av uppuren förtidspension skall fastställas för tid före år 1999. I stället skall pensionsrätt beräknas på ett belopp som, på motsvarande sätt som när det gäller pensionsgrundande inkomst, räknats fram utifrån pensionspoäng som tillgodoräknats med anledning av sådan pension. Detta följer av de tidigare nämnda bestämmelserna i 10 § men har förtydligats här.

För åren 1960–1998 skall pensionsrätt även beräknas på pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn. För åren 1995–1998 skall motsvarande gälla pensionsgrundande belopp för pliktjänstgöring. I första stycket i denna paragraf föreskrivs därför också att pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 10 § LIP (s.k. barnår) skall bestämmas för åren 1960–1998 och att pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 8 § (pliktjänstgöring) samma lag skall bestämmas för åren 1995–1998. Däremot skall pensionsrätt inte beräknas med anledning av pliktjänstgöring vad avser tid före år 1995. Sådana pensionsgrundande belopp skall därför inte fastställas för tid före nämnda år.

I *tredje stycket* anges att beslut om pensionsrätt och beslut om andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst för tid före år 1999 inte skall meddelas vad avser personer som avlidit före år 1999. Att sådana beslut om pensionsrätt och pensionsgrundande belopp inte heller skall meddelas vad avser personer födda år 1937 eller tidigare följer av 3 kap. 2 § och 4 kap. 1 § första stycket LIP som enligt 29 § denna lag gäller även vid beräkning och fastställande av pensionsrätt och pensionsgrundande belopp för tid före år 1999.

29 § Vid beräkning och fastställande av pensionsrätt och pensionsgrundande belopp enligt 28 § gäller, med de ändringar som anges i andra och tredje styckena samt 30–35 §§, i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 3 kap. 2 och 3 §§ om fastställande av andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst,
- 3 kap. 8 § och 9 § första stycket om pensionsgrundande belopp för pliktjänstgöring,
- 3 kap. 10–12, 17 och 19 §§, 22 § andra stycket andra meningen samt 23 § om pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn, och
- 4 kap. 1 § första stycket och 2 § om fastställande av pensionsrätt.

När pensionsgrundande belopp enligt 28 § fastställs skall, om pensionspoäng på grund av underlåten eller bristande avgiftsbetalning inte har tillgodoräknats till fullo, 3 kap. 2 § andra stycket lagen om inkomstgrundad ålderspension tillämpas som om full avgift betalats inom föreskriven tid. Då inkomst undantagits från försäkringen för tilläggspension enligt lagen (1959:291) om försäkring för allmän tilläggspension eller lagen (1962:381) om allmän försäkring skall sistnämnda bestämmelse i lagen om inkomstgrundad ålderspension tillämpas som om inkomsten inte undantagits från försäkringen för tilläggspension. Vid beräkning enligt 3 kap. 9 § första stycket och 17 § första stycket 2 lagen om inkomstgrundad ålderspension av genomsnittet av samtliga fastställda pensionsgrundande inkomster för försäkrade under 65 år skall de inkomster användas som ligger till grund för bestämmande av inkomstindex enligt 7 § denna lag.

Bestämmelserna i 3 kap. 23 § lagen om inkomstgrundad ålderspension skall tillämpas endast i fråga om faderskapsdom som vunnit laga kraft efter utgången av år 1998.

Enligt första stycket i denna paragraf skall vissa bestämmelser i 3 och 4 kap. LIP, med vissa justeringar som följer av bl.a. andra och tredje styckena, gälla vid beräkning och fastställande av pensionsrätt och andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst för tid före år 1999.

Vid tillämpning av 3 kap. 2, 17 och 19 §§ samt 4 kap. 2 § LIP skall därvid med pensionsgrundande inkomst respektive pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 4 § samma lag avses de belopp som följer av 10 § denna lag. Eftersom pensionsrätt skall beräknas utifrån tillgodoräknade pensionspoäng och sådana poäng inte skall tillgodoräknas för inkomster av annat förvärvsarbete om inte tilläggspensionsavgift betalats i sin helhet inom föreskriven tid, behövs inga särskilda bestämmelser om att pensionsrätt inte skall tillgodoräknas för sådan inkomst vid underlåten avgiftsbetalning. Någon hänvisning till 4 kap. 4 § LIP har därför inte gjorts i denna paragraf.

Som anförts tidigare skall pensionsgrundande belopp för försäkrade som genomgått längre grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller därmed likställd äldre utbildning (se 32 §) inte beräknas för tid före år 1995 och därmed inte heller ligga till grund för beräkning av pensionsrätt. Några sådana belopp att beakta vid tillämpning av 3 kap. 2 och 3 §§ samt 4 kap. 2 § LIP finns alltså inte.

Enligt 3 kap. 2 § LIP skall ett pensionsgrundande belopp fastställas endast i den utsträckning beloppet tillsammans med den försäkrades pensionsgrundande inkomst inte överstiger 7,5 gånger det för intjänandeåret gällande inkomstbasbeloppet (det s.k. intjänandetaket). För tid före år 1999 skall med inkomstbasbelopp likställas det vid årets ingång gällande basbeloppet eller, såvitt avser åren 1997 och 1998, förhöjda basbeloppet. För åren 1995 och 1996 skall basbeloppet därvid höjas något. (Jfr 9 §.)

Pensionspoäng har inte tillgodoräknats för inkomst av annat förvärvsarbete för vilken egenavgifter inte till fullo betalats inom föreskriven tid. Före år 1982 kunde också den som hade inkomst av annat förvärvsarbete enligt vissa regler begära undantagande från försäkringen för tilläggs pension för den inkomsten. Vid fastställande av den pensionsgrundande inkomsten bortsågs då från den undantagna inkomsten och pensionspoäng beräknades följaktligen inte på denna. I *andra stycket* anges att sådana inkomster som nu nämnts ändå skall beaktas vid fastställande av pensionsgrundande belopp för tid före år 1999. Vanligtvis innebär detta att pensionsgrundande belopp skall fastställas endast i den utsträckning beloppet tillsammans med de belopp som följer av 10 § och de angivna inkomsterna ryms under intjänandetaket. För den som något av åren 1980–1998 uppburit förtidspension och tillgodoräknats pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § sista stycket AFL i dess dåvarande lydelse kommer emellertid inkomst av annat förvärvsarbete för vilken pensionspoäng inte har beräknats på grund av bristande avgiftsbetalning eller undantagande från försäkringen för tilläggs pension endast att beaktas i den utsträckning denna inkomst, tillsammans med de inkomster för vilka pensionspoäng skulle ha tillgodoräknats om inte 11 kap. 6 § sista stycket AFL varit tillämplig (jänte ett förhöjt basbelopp), överstiger de belopp som följer av 10 § och, i enstaka fall, pensionsgrundande belopp för pliktjänstgöring. Även de i denna paragraf särskilt angivna inkomsterna kommer att beräknas utifrån registrerade poäng.

Vid beräkning enligt 3 kap. 9 § och 17 § första stycket 2 LIP av den genomsnittliga fastställda pensionsgrundande inkomsten för personer under 65 års ålder som haft sådan inkomst, skall utgångspunkten för åren 1960–1998 inte vara tillgodoräknade pensionspoäng och de belopp som följer av 10 § denna lag utan de inkomster som skall ligga till grund för beräkning av inkomstindex enligt 7 § denna lag. Som anges i kommentaren till den paragrafen kommer därvid ändringar av tillgodoräknade pensionspoäng som gjorts efter den 31 december 1999 inte beaktas. Till skillnad från när det gäller beslut om pensionsrätt skall alltså inte ändring av beslut om pensionsgrundad inkomst som gjorts efter detta datum påverka beräkningen. Inte ens om ändring görs av felräknade pensionspoäng efter den tidpunkten skall detta påverka beräkningen av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten.

Av *tredje stycket* framgår att bestämmelsen i 3 kap. 23 § LIP, angående konsekvenserna av en dom varigenom en man som antagits vara far till ett barn förklaras inte vara det, endast skall gälla i fråga om en sådan dom som vunnit laga kraft efter utgången av år 1998. Denna begränsning har motiverats närmare i avsnitt 15.4.

Vissa justeringar av de nämnda bestämmelserna följer också av bestämmelserna i 30–35 §§.

30 § Vid tillämpning av 28 § skall den anses försäkrad som respektive år var försäkrad för tilläggs pension enligt lagen (1959:291) om försäkring för allmän tilläggs pension respektive lagen (1962:381) om allmän försäkring. Detta gäller dock inte den som var försäkrad för tilläggs pension endast på grund av att han eller hon tillgodoräknats pensionspoäng för tidigare år. Som bosatt i Sverige skall vidare den anses vara som respektive år skulle anses som bosatt här enligt de lagar som anges i detta stycke.

För en person som tillgodoräknats pensionspoäng för något av åren 1960–1998 skall, utan hinder av första stycket, pensionsrätt alltid fastställas på de belopp som följer av 10 §.

Endast den som är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension skall enligt LIP tillgodoräknas pensionsrätt och andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomster. För att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn krävs vidare bosättning i Sverige hela det aktuella året. För sådant tillgodoräknande för tid före år 1999 föreskrivs i denna paragraf att den som var försäkrad för tilläggspension enligt äldre lagstiftning för motsvarande tid skall anses försäkrad för inkomstgrundad ålderspension. Detsamma gäller kravet på bosättning. Utgångspunkten för bedömningen av om någon under ett visst år före år 1999 varit bosatt i Sverige kommer dock att vara folkbokföringen vilket i praktiken innebär att det ankommer på den som inte varit folkbokförd men skulle ansetts som bosatt här att själv visa dessa förhållanden.

Det finns ett undantag från regeln att den som varit försäkrad för allmän tilläggspension skall anses försäkrad för inkomst- och premiepension för samma tid. Undantaget avser personer som var försäkrade för tilläggspension endast på den grunden att han eller hon tidigare tillgodoräknats pensionspoäng. En sådan person skall erhålla pensionsrätt enbart på det belopp som följer av eventuella pensionspoäng för det aktuella året (jfr 10 §). Däremot skall en sådan person inte erhålla några pensionsgrundande belopp för barnår eller pliktjänstgöring och därmed inte heller någon pensionsrätt på sådana belopp.

Den som inte ansetts bosatt i Sverige enligt äldre lagstiftning men som tillgodoräknats pensionspoäng i anledning av förtidspension skall alltså erhålla pensionsrätt på produkten av dessa poäng, efter tillägg med talet ett, och det vid ingången av året gällande basbeloppet, i förevarande fall ökat med belopp som avses i 1 kap. 6 § sista stycket AFL, eller då gällande förhöjt basbelopp. Andra personer som ett år var försäkrade endast på den grunden att de för tidigare år tillgodoräknats pensionspoäng skall inte tillgodoräknas varken pensionsrätt eller pensionsgrundande belopp.

Till följd av bestämmelserna i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 – vilken förordning varit gällande i Sverige sedan EES-avtalets ikraftträdande den 1 januari 1994 – kan kraven på bosättning inte upprätthållas för den som är medborgare i ett EU- eller EES-land (eller statslös eller flykting i sådant land) och som åren 1994–1998 förvärvat arbetat i Sverige. En förutsättning för tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp för barnår är dock att personen i fråga enligt nämnda förordning omfattats av den svenska försäkringen under hela det kalenderår för vilket beräkning skall ske.

31 § För åren 1960–1994 skall pensionsrätt för inkomstpension utgöra 18,5 procent av pensionsunderlaget. Någon pensionsrätt för premiepension skall inte fastställas för de åren.

För åren 1995–1998 skall pensionsrätt för inkomstpension utgöra 16,5 procent av pensionsunderlaget och pensionsrätt för premiepension skall utgöra 2 procent av samma underlag. När pensionsrätt för premiepension fastställs för de åren skall vidare bortses från den del av pensionsunderlaget som hänför sig till andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst. Den försäkrades pensionsrätt för in-

komstpension skall för de åren utgöra 18,5 procent av den delen av pensionsunderlaget.

Vid bestämmande av pensionsrätt för åren 1960–1998 för personer födda under åren 1938–1953 skall bestämmelserna i 4 kap. 6 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension tillämpas.

Avsättningar till premiepensionssystemet har påbörjats fr.o.m. intjänandeåret 1995. Vidare är den avsättning som sker beräknad utifrån hittillsvarande regler om pensionsgrundande inkomst i 11 kap. AFL och med utgångspunkt från att pensionsrätt för premiepension skall motsvara 2 % av sådan inkomst. Någon avsättning görs alltså inte såvitt avser pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn och plikttjänstgöring och inte heller för den pensionsrätt som skall beräknas med anledning av en försäkrads s.k. antagandepoäng. Denna beräkning ändras fr.o.m. år 1999 på så sätt att avsättning till premiepensionssystemet skall beräknas till 2,5 % och inte bara beräknas på pensionsgrundande inkomster utan också på andra pensionsgrundande belopp.

En försäkrads pensionsrätt för premiepension bör motsvara den avsättning som gjorts till premiepensionssystemet. I *första stycket* i denna paragraf har därför föreskrivits att ingen pensionsrätt för premiepension skall fastställas för tid före år 1995 och att pensionsrätt för inkomstpension för den tiden, dvs. åren 1960–1994, skall utgöra 18,5 % av underlaget.

I *andra stycket* har föreskrivits att pensionsrätt för premiepension vad avser åren 1995–1998 skall motsvara 2 % av pensionsunderlaget och fastställas endast för pensionsgrundande inkomster. Personer med förlängt räkningsår kommer att tillgodoräknas pensionsrätt för premiepension med 2 % även för inkomster som uppburits under år 1994 men som enligt 2 § denna lag jämfört med 1 kap. 8 § andra stycket LIP skall anses ha uppburits under år 1995 och med 2,5 % för inkomster som uppburits under år 1998 men som enligt nämnda paragrafer skall anses ha uppburits under år 1999.

För den tid pensionsrätt för premiepension skall fastställas men motsvara 2 % av pensionsunderlaget skall pensionsrätt för inkomstpension motsvara 16,5 % av samma underlag. Vidare skall, i den utsträckning pensionsrätt för premiepension inte skall fastställas på pensionsunderlaget, pensionsrätt för inkomstpension utgöra 18,5 % av detta underlag.

I *tredje stycket* föreskrivs att bestämmelserna i 4 kap. 6 § LIP skall tillämpas vid bestämmande av pensionsrätt för personer födda under åren 1938–1953 även för tid före år 1999. Detta innebär att för sådana personer skall även pensionsrätt avseende åren 1960–1998 tjugodelas.

Första och tredje styckena har formulerats i enlighet med förslag av *Lagrådet*.

Pensionsgrundande belopp för plikttjänstgöring

32 § För år 1995 skall pensionsgrundande belopp för plikttjänstgöring enligt 3 kap. 8 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension även tillgodoräknas en försäkrad som under det året genomgått grundutbildning enligt värnpliktlagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst eller lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor eller repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildning enligt värnpliktlagen. Detsamma gäller för åren 1996–1998 för den som

genomgått grundutbildning enligt lagen om militär grundutbildning för kvinnor.

Sådan utbildning som avses i första stycket skall därvid likställas med grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Vidare skall dagersättning för sådan utbildning som avses i första stycket likställas med dagersättning enligt samma lag.

Av 28 § framgår att pensionsgrundande belopp för plikttjänstgöring skall tillgodoräknas retroaktivt för åren 1995–1998. Liksom för därpå kommande år skall ett sådant belopp tillgodoräknas en försäkrad som under dessa år genomgått grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Som framgår av kommentaren till 3 kap. 8 § LIP kommer detta att innefatta även grundutbildning som genomgås av en kvinna som inskrivits för värnplikt eller civilplikt enligt lagen om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning.

Nämnda lagar trädde i kraft den 1 juli 1995. Samtidigt upphörde värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst och lagen om militär grundutbildning för kvinnor att gälla. Grundutbildning enligt sistnämnda lag kan komma i fråga även för viss tid därefter.

Som anförts i avsnitt 15.3 bör även försäkrade som våren 1995 genomgått grundutbildning enligt värnpliktslagen eller lagen om vapenfri tjänst liksom försäkrade som under år 1995 eller senare genomgått grundutbildning enligt lagen om militär grundutbildning för kvinnor tillgodoräknas pensionsgrundande belopp. Detta föreskrivs i *första stycket* i förevarande paragraf.

I *andra stycket* föreskrivs att – då det gäller tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp för grundutbildning enligt värnpliktslagen, lagen om vapenfri tjänst och lagen om militär grundutbildning för kvinnor – med grundutbildning enligt den nya lagen skall likställas grundutbildning enligt äldre bestämmelser. Med sådan utbildning skall också likställas repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildning enligt värnpliktslagen.

För tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp skall tjänstgöringen ha pågått minst 120 dagar utan att denna avbrutits, varvid endast dagar för vilka den försäkrade uppburit dagersättning skall räknas. Vad som avses med avbrott av tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarsplikt anges i kommentaren till 3 kap. 8 § LIP. Inte heller enligt äldre bestämmelser ansågs frånvaro från utbildning i sig utgöra ett avbrott i utbildningen utan det krävdes beslut om hemförlovning eller liknande. Med dagersättning enligt lagen om totalförsvarsplikt skall likställas dagersättning enligt äldre föreskrifter.

Eftersom de 120 dagar för vilka dagersättning uppburits inte behöver infalla under samma kalenderår för att pensionsgrundande belopp skall tillgodoräknas kan, om tjänstgöringen påbörjats under år 1994, pensionsgrundande belopp komma att tillgodoräknas den försäkrade för färre än 120 dagar.

33 § En försäkrad skall för åren 1960–1998 tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn enligt 3 kap. 10 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension även om han eller hon inte varit bosatt tillsammans med barnet.

Kan båda föräldrarna enligt 3 kap. 11 och 12 §§ lagen om inkomstgrundad ålderspension tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn, skall beloppet tillgodoräknas den av dem som, för det år det pensionsgrundande beloppet hänför sig till, tillgodoräknats lägst pensionspoäng enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Har ingen av föräldrarna tillgodoräknats pensionspoäng för det året eller har de tillgodoräknats lika hög pensionspoäng, skall det pensionsgrundande beloppet tillgodoräknas modern.

Försäkrade föräldrar som under något eller några av åren 1960–1998 haft barn under fem års ålder skall för dessa år – enligt i huvudsak samma principer som skall gälla för framtiden – tillgodoräknas ett särskilt pensionsgrundande belopp (pensionsgrundande belopp för barnår). Av administrativa skäl måste dock för förfluten tid gälla delvis andra villkor för att en försäkrad skall kunna tillgodoräknas ett sådant belopp än de som skall gälla för framtiden.

Liksom skall gälla för framtiden måste föräldern under hela det år för vilket beräkning skall göras ha varit försäkrad i Sverige och bosatt här. Även barnet skall ha varit bosatt i Sverige och föräldern får inte ha fyllt 65 år under intjänandeåret eller tidigare. Vidare skall föräldern ha haft vårdnaden om barnet minst halva året. Av 41 § framgår dock att fadern, för att kunna tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår, måste ansöka därom och därvid visa att han uppfyller villkoren för att tillgodoräknas ett sådant belopp. Skälen härtill är administrativa, se vidare avsnitt 15.4. I *första stycket* i denna paragraf föreskrivs vidare att det för förfluten tid inte uppställs något allmänt krav på att föräldern skall ha bott tillsammans med barnet. Även detta är motiverat av administrativa svårigheter.

Vem som skall anses försäkrad och bosatt här för förfluten tid framgår av 30 § denna lag. I kommentaren till den bestämmelsen anges också hur bestämmelserna om försäkring och bosättning i Sverige förhåller sig till rådets förordning (EEG) nr 1408/71.

Av 29 § framgår att 3 kap. 10–12, 17 och 19 §§ samt 22 § andra stycket andra meningen LIP skall tillämpas vid tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp för barnår avseende tid före år 1999. Att övriga bestämmelser om pensionsgrundande belopp för barnår i LIP inte är tillämpliga innebär bl.a. att en förälder som uppfyller villkoren för att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår inte för förfluten tid kan överlåta rätten att tillgodoräknas ett sådant belopp till en styvförälder till barnet. Pensionsgrundande belopp för barnår kan för förfluten tid inte heller tillgodoräknas en särskilt förordnad vårdnadshavare eller förmyndare eller den som med socialnämnds medgivande tagit emot ett utländskt barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det. En adoptivförälder kan dock tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår även det år barnet anlant till Sverige om adoptionen genomförs samma år. Detta följer av hänvisningen till 3 kap. 22 § andra stycket andra meningen LIP.

När det gäller beräkningsalternativen är möjligheten för föräldrarna att genom anmälan dela på pensionsgrundande belopp för barnår utesluten för förfluten tid. Normalt är det alltså enbart modern eller enbart fadern som skall tillgodoräknas ett sådant belopp enligt det bästa av de tre beräkningsalternativen.

Andra stycket behandlar den situationen att båda föräldrarna uppfyller de allmänna villkoren för tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp för barnår för tid före år 1999 och båda lever vid ingången av nämnda år. Det är då den av dem som tillgodoräknats lägst pensionspoäng som skall tillgodoräknas det pensionsgrundande beloppet. Vid denna bedömning skall bestämmelserna i 34 § om bristande avgiftsbetalning m.m. beaktas. Skulle de ha haft lika hög pensionspoäng eller om ingen av dem tillgodoräknats någon pensionspoäng skall det pensionsgrundande beloppet tillgodoräknas modern. Bestämmelsen har på denna punkt i huvudsak utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, se avsnitt 15.4.

34 § För åren 1960–1998 skall, om pensionspoäng på grund av underlåten eller bristande avgiftsbetalning inte har tillgodoräknats till fullo vid tillämpning av 3 kap. 17 § första stycket 1 och 2 lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och vid tillämpning av 33 § andra stycket denna lag, pensionsgrundande inkomst och andra pensionsgrundande belopp under intjänandeåret beräknas som om full avgift har betalats inom föreskriven tid. Då inkomst undantagits från försäkringen för tilläggspension enligt lagen (1959:291) om försäkring för allmän tilläggspension eller lagen (1962:381) om allmän försäkring skall beräkningen göras som om inkomsten inte undantagits från försäkringen för tilläggspension.

Vid beräkning av pensionsgrundande belopp för barnår enligt de två första beräkningsalternativen i 3 kap. 17 § första stycket LIP skall utgångspunkten vara den försäkrades pensionsgrundande inkomster och andra pensionsgrundande belopp intjänandeåret (den s.k. utfyllnadsinkomsten). Av 10 § denna lag följer att med pensionsgrundande inkomster och pensionsgrundande belopp i anledning av uppburen förtidspension skall för tid före år 1999 avses de belopp som där anges. I denna paragraf föreskrivs att vissa inkomster för vilka pensionspoäng inte beräknats ändå skall beaktas vid beräkning av utfyllnadsinkomsten. De skall däremot inte beaktas vid beräkning av den individuella jämförelseinkomsten enligt 3 kap. 17 § första stycket 1.

De inkomster som skall läggas till vid beräkning av utfyllnadsinkomsten är desamma som skall beaktas vid tillämpningen av 3 kap. 2 § LIP för tid före år 1998 (se 29 § andra stycket). Det gäller alltså inkomst av annat förvärvsarbete för vilken egenavgifter inte betalats till fullo inom föreskriven tid och för vilken pensionspoäng därför inte tillgodoräknats samt inkomst av annat förvärvsarbete som undantagits från försäkring för tilläggspension.

De nämnda inkomsterna skall beaktas på samma sätt som enligt 29 § andra stycket. Utfyllnadsinkomsten skall alltså beräknas som om avgifter betalats och som om berörd inkomst inte undantagits från försäkringen för tilläggspension. För den som inte tillgodoräknats pensionspoäng för förtidspension enligt 11 kap. 6 § sista stycket AFL i dess lydelse under åren 1980–1998 skall alltså inkomsten läggas till övriga pensionspoängsberäknade inkomster och belopp samt, för åren 1995–1998, eventuell

tillgodoräknat pensionsgrundande belopp för plikttjänstgöring. För den som tillgodoräknats pensionspoäng för förtidspension enligt 11 kap. 6 § sista stycket AFL för något av åren 1980–1998 skall inkomst av annat förvärvsarbete för vilken pensionspoäng inte beräknats på grund av bristande avgiftsbetalning eller undantagande dock beaktas endast i den utsträckning denna, tillsammans med de inkomster för vilka pensionspoäng skulle ha tillgodoräknats om inte 11 kap. 6 § sista stycket AFL varit tillämplig (med tillägg för ett förhöjt basbelopp), överstiger de belopp som följer av 10 § samt eventuellt pensionsgrundande belopp för plikttjänstgöring.

På motsvarande sätt skall bristande avgiftsbetalning och undantagande inte beaktas vid tillämpningen av 33 § andra stycket angående vilken förälder som för ett visst år har haft den lägsta pensionspoängen.

35 § Vid omräkning enligt 3 kap. 19 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall för åren 1960–1981 med prisbasbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring avses det vid ingången av respektive år gällande basbeloppet enligt lagen (1959:291) om försäkring för allmän tilläggspension eller lagen om allmän försäkring.

I 3 kap. 19 § LIP anges att omräkning av den s.k. individuella jämförelseinkomsten enligt 3 kap. 17 § första stycket 1 samma lag skall göras med hänsyn till förändringarna av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring mellan respektive år. Den lagen trädde dock i kraft först år 1963. Före år 1982 ändrades också basbeloppet flera gånger varje år. Därför anges i denna paragraf att omräkningen skall ske med hänsyn till förändringen av de basbelopp, enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension respektive AFL, som gällde vid ingången av berörda år.

Omräkning av pensionsbehållning

36 § Bestämmelserna i 5 kap. 6 § första stycket och 9 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall i tillämpliga delar gälla för åren 1961–1998.

I denna paragraf anges att vissa bestämmelser i 5 kap. LIP om inkomstindexering skall tillämpas även för retroaktiv tid. Motsvarande gäller inte bestämmelserna i det kapitlet om arvsvinstfördelning. Inte heller skall pensionsbehållningen minska på grund av kostnaderna för förvaltningen av försäkringen.

Omräkningar på grund av förändringar av inkomstindex kommer att ske först för år 1961 eftersom LIP är uppbyggd så att sådana omräkningar görs för fastställelseåret.

Något uttag av ålderspension enligt LIP kan inte göras före den 1 januari 2001. Därför saknas anledning att hänvisa till de indexeringsbestämmelser i 5 kap. LIP som avser situationer när uttag av ålderspension gjorts under året.

Att pensionsbehållningen skall reduceras på visst sätt för personer födda år 1938 och senare som gjort uttag av ålderspension enligt AFL följer däremot av 5 kap. 11 § LIP.

37 § Avgiftsmedel som hänför sig till intjänandeåren 1995–1998 skall tillföras dem för vilka pensionsrätt för premiepension har fastställts för nämnda år. Medlen skall tillföras var och en med ett belopp som motsvarar hans eller hennes fastställda pensionsrätt för premiepension för respektive år.

Om summan av fastställda pensionsrätter överstiger de inbetalda avgiftsmedlen, skall underskottet täckas av de avgiftsmedel som hänför sig till intjänandeåret 1999. Om summan av fastställda pensionsrätter understiger de inbetalda avgiftsmedlen, skall överskottet föras över till den tillfälliga förvaltningen hos Riksgäldskontoret enligt 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

I premiepensionssystemet skall medel motsvarande fastställd pensionsrätt för premiepension tillföras var och en för vilken fastställts sådan pensionsrätt varefter den enskilde får välja placering av medlen. Detta regleras i 8 kap. LIP. För att täcka de pensionsrätter för premiepension som skall fastställas för förfluten tid när premiepensionssystemet införs skall användas de avgiftsmedel som sedan år 1995 placerats på konto hos Riksgäldskontoret för förvaltning enligt lagen om förvaltning av vissa tilläggsavgifter. I förevarande paragraf regleras hur de nu nämnda medlen skall fördelas mellan de enskilda. Som framgår av avsnitt 30.4 kommer avsatta medel för åren 1995–1998 inte att uppgå till lika mycket som summan av de fastställda pensionsrätterna för de nämnda åren bl.a. därför att avsättningen beräknades med utgångspunkt från att endast personer födda år 1939 eller senare skall tillgodoräknas pensionsrätt för premiepension. Enligt denna lag skall dock även personer födda år 1938 tillgodoräknas sådan pensionsrätt. För att täcka mellanskillnaden skall medel avsatta för år 1999 tas i anspråk. Avsättningen för det året har anpassats till detta.

38 § Den samlade avkastningen på avgiftsmedel som uppkommit under åren 1995–1998 skall tillföras dem för vilka pensionsrätt för premiepension har fastställts för intjänandeåren 1995–1997. Detsamma gäller den avkastning som efter utgången av år 1998 uppkommer dels på avgiftsmedel som hänför sig till intjänandeåren 1995–1997, dels på den samlade avkastning som uppkommit under åren 1995–1998 som inte avser avgiftsmedel hänförliga till intjänandeåret 1998. Avkastningen skall fördelas mellan summan av fastställda pensionsrätter för respektive år i förhållande till hur länge avgiftsmedlen för det året stått inne på kontot. Den avkastning som belöper på summan av fastställda pensionsrätter för ett visst intjänandeår skall därefter fördelas i förhållande till vars och ens fastställda pensionsrätt för premiepension för det året. Övrig avkastning på avgiftsmedel hänförliga till tiden före år 1999 skall fördelas enligt bestämmelserna i 8 kap. 1 § andra stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Enligt paragrafen skall den samlade avkastningen från förvaltningen hos Riksgäldskontoret som uppkommit under åren 1995–1998 tillföras dem för vilka pensionsrätt för premiepension har fastställts för intjänandeåren 1995–1997. Principerna för denna fördelning har beskrivits i författningskommentaren till 8 kap. 1 § LIP. Som angetts där skall avkastningen som uppkommit under de fyra åren ses som ett enda belopp. Vid fördelningen av avkastningen mellan intjänandeåren skall beaktas hur länge avgiftsmedlen har stått inne på kontot. Vid utgången av år 1998 kan medlen avseende år 1995 sägas ha stått inne i ca 3,5 år. Motsvarande

tid för medlen avseende år 1996 kan sägas vara ca 2,5 år och för år 1997 ca 1,5 år. Avkastningen fördelas då på följande sätt. Prop. 1997/98:151

Pensionsrätt för 1995 x (1+genomsnittlig avkastning under åren 1995–1998)^{3,5}
Pensionsrätt för 1996 x (1+genomsnittlig avkastning under åren 1995–1998)^{2,5}
Pensionsrätt för 1997 x (1+genomsnittlig avkastning under åren 1995–1998)^{1,5}

Den avkastning som belöper på ett visst års pensionsrätter skall sedan fördelas mellan de enskilda i förhållande till den fastställda pensionsrättens storlek.

I bestämmelsen anges också att ränta under 1999 på avgiftsmedel och avkastning som hänför sig till intjänandeåren 1995–1997 skall tillföras den som tjänat in pensionsrätter för åren 1995–1997. Övrig avkastning som uppkommer efter utgången av år 1998 på ”äldre” avgiftsmedel skall fördelas enligt de allmänna principerna i 8 kap. 1 § andra stycket LIP.

Lagrådet har inte granskat bestämmelsen i sitt slutliga skick.

39 § De medel som vid utgången av år 1998 finns på det konto hos Riksgäldskontoret som avses i lagen (1994:1748) om förvaltning av vissa tilläggsavgifter skall den 1 januari 1999 föras över till förvaltning enligt 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

De kostnader för Premiepensionsmyndigheten år 1999 som inte täcks på annat sätt, får, efter regeringens medgivande, dras av från avkastningen på medel som förvaltas enligt 8 kap. 1 § första stycket samma lag.

Första stycket i denna paragraf handlar om de avgiftsmedel som vid upphävandet av lagen om förvaltning av vissa tilläggsavgifter finns inestående på det konto hos Riksgäldskontoret som avses i den lagen och som hänför sig till intjänandeåren 1995–1998. Dessa medel, som med hänsyn till den eftersläpning som gäller för uppbörden kommer att avse tiden t.o.m. november 1998, skall den 1 januari 1999 föras över till den tillfälliga förvaltning hos Riksgäldskontoret som fortsättningsvis kommer att gälla enligt 8 kap. 1 § första stycket LIP. Inbetalning av avgiftsmedel som hänför sig till december 1998 kommer att ske i januari 1999 direkt till denna tillfälliga förvaltning.

I *andra stycket* anges att Premiepensionsmyndigheten får täcka kostnader under år 1999 med avkastningen på medlen hos Riksgäldskontoret om regeringen lämnat sitt medgivande.

Den slutliga lydelsen av paragrafen har inte granskats av Lagrådet.

40 § När pensionsrätt för premiepension har fastställts enligt 28 § skall bestämmelserna i 8 kap. 2–4 §§ lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension om överföring till förvaltare m.m. tillämpas i fråga om de medel och den avkastning som avses i 37 och 38 §§ denna lag. Överföringen till förvaltare skall genomföras före utgången av år 1999.

I 8 kap. 2–4 §§ LIP finns bestämmelser om placering hos fondförvaltare och val av fond. Här föreskrivs bl.a. att de bestämmelserna skall tillämpas även vad gäller de avgiftsmedel som hänför sig till intjänandeåren

Beslut m.m.

41 § En far som för något av åren 1960–1998 vill tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn enligt 3 kap. 10 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall skriftligen ansöka om detta hos den allmänna försäkringskassan och visa att han uppfyller villkoren för att tillgodoräknas ett sådant belopp. Om modern till det eller de barn det pensionsgrundande beloppet avser lever den 1 januari 1999, skall sådan ansökan ha kommit in till försäkringskassan senast den 31 augusti 1999.

Som anförts i anslutning till 33 § upprätthålls samtliga villkor för tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn även för förfluten tid, utom såvitt avser bosättning tillsammans med barnen. Av administrativa skäl, som utvecklats i avsnitt 15.4, krävs dock i förevarande paragraf att fadern, för att kunna tillgodoräknas ett sådant belopp, skriftligen ansöker om det samt visar att han uppfyller villkoren för att tillgodoräknas beloppet. Eftersom ett allmänt krav på ansökan skulle leda till alltför omfattande administration ställs inte något sådant krav på modern. Utgångspunkten är i stället en presumtion att hon uppfyller villkoren. Skulle det emellertid framkomma att hon inte uppfyller villkoren för tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn, genom ansökan från fadern eller på annat sätt, skall hon inte tillgodoräknas ett sådant belopp. Detta kan innebära att ingen av föräldrarna kommer att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för föräldrar till små barn. Så kan t.ex. vara fallet om fadern skulle ansöka och visa att han ensam haft vårdnaden om barnet eller barnen mer än halva året men av annat skäl inte kan tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår – exempelvis därför att han inte varit försäkrad hela det året.

Ansökan från en fader om pensionsgrundande belopp för barnår skall ha kommit in till den allmänna försäkringskassan senast den 31 augusti 1999 om modern lever den 1 januari samma år och alltså kan tillgodoräknas pensionsrätt m.m. (jfr 28 § tredje stycket). I andra fall anges inte någon sista tidpunkt för ansökan. Av bestämmelserna om omprövning och överklagande av beslut enligt denna lag följer dock att beslut om pensionsgrundande belopp för barnår och beslut om pensionsrätt normalt kan omprövas senast den 30 juni 2000. Endast för det fall den enskilde kan göra sannolikt att han eller hon inte inom två månader före utgången av nämnda tid fått kännedom om beslutet, kan omprövning och överklagande av beslutet göras senare.

42 § För beslut enligt 28 § gäller bestämmelserna i 13 kap. 4–6 §§ lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension .

I paragrafen regleras vad som skall gälla för beslut enligt 28 §. För sådana beslut skall bestämmelserna om beslut om pensionsrätt enligt 13 kap. 4–6 §§ LIP gälla. Detta innebär att besluten skall fattas av den försäkringskassa där den försäkrade var inskriven vid tidpunkten för beslutet och i annat fall av Stockholms läns allmänna försäkringskassa. Samma

försäkringskassa är också behörig att ta emot anmälningar o.dyl. Vidare får beslut enligt 28 § fattas genom automatisk databehandling. Det är då Riksförsäkringsverket som fattar beslutet för försäkringskassans räkning. Liksom då det gäller beslut enligt LIP som fattas genom automatisk databehandling gäller för här aktuella beslut att försäkringskassan avgör om beslutet skall fattas genom automatisk databehandling eller inte och att det är försäkringskassan som skall ompröva beslutet m.m. (Se även författningskommentaren till 13 kap. 5 § LIP).

Genom att även 13 kap. 6 § LIP gäller för dessa beslut kan undantag från dessa bestämmelser föreskrivas i någon annan författning.

43 § Den allmänna försäkringskassan skall skriftligen underrätta den som beslut enligt 28 § avser om pensionsgrundande belopp eller pensionsrätt för åren 1960–1998 som fastställts för honom eller henne. Underrättelsen skall skickas till den som beslutet avser, när det gäller pensionsrätt för premiepension för åren 1995–1997, senast den 31 maj 1999 och, när det gäller beslut om pensionsgrundande belopp och pensionsrätt i övrigt, senast den 31 mars 2000. Av underrättelsen skall det framgå hur man begär omprövning och överklagar beslutet.

Underrättelse behöver dock inte sändas till personer som vid tidpunkten för beslutet inte är inskrivna hos någon försäkringskassa.

Av *första stycket* i denna paragraf framgår att på samma sätt som för det årliga beslutet gäller att beslut omfattande åren 1960–1998 skall meddelas skriftligen och innehålla en upplysning om hur man begär omprövning av eller överklagar beslutet.

Underrättelsen skall skickas till den som beslutet avser senast den 31 maj 1999 i fråga om beslut om pensionsrätt för premiepension för åren 1995–1997 och senast den 31 mars 2000 i fråga om beslut om sådan pensionsrätt för år 1998 och beslut om pensionsgrundande belopp och pensionsrätt för inkomstpension för tiden 1960–1998. Tidpunkterna är valda med hänsyn till att berörda personer så snart som möjligt skall få underrättelse om pensionsrätt m.m. för retroaktiv tid samtidigt som försäkringskassan skall ha tid på sig att få fram alla nödvändiga uppgifter som behövs för beslutet.

I *andra stycket* föreskrivs att försäkringskassan inte behöver skicka någon underrättelse till personer som vid tidpunkten för beslutet inte är inskrivna hos någon försäkringskassa. Detta innebär bl.a. att någon skriftlig underrättelse inte behöver skickas till personer som avlidit eller till personer som har tjänat in pensionsrätt i Sverige under tiden 1960–1998 men som inte längre är inskrivna hos försäkringskassan. Om försäkringskassan ändå har kännedom om adressen till en person som, exempelvis på grund av flyttning utomlands, inte längre skall vara inskriven hos allmän försäkringskassa, får det dock anses åligga försäkringskassan att skicka underrättelsen till denna adress.

När försäkringskassan med stöd av denna bestämmelse underlåtit att underrätta om meddelat beslut, kommer tiden för omprövning och överklagande vara två månader från den dag då den person som beslutet rör fått kännedom om beslutet (se 44 och 45 §§).

44 § För beslut enligt 28 § gäller, om inte annat framgår av andra stycket eller 45 §, i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 13 kap. 7 § om ändring av beslut,
 - 13 kap. 9 § första och andra styckena, 10 §, 12 §, 13 § andra och tredje styckena samt 15 och 16 §§ om omprövning av beslut,
 - 13 kap. 17, 18, 20 och 21 §§, 22 § första och tredje styckena samt 23 § om överklagande av beslut,
 - 15 kap. 3 § om underrättelse till enskild, samt
 - 15 kap. 10, 11, 13 och 14 §§ om uppgiftsskyldighet m.m.
- Vid tillämpning av 13 kap. 12 § lagen om inkomstgrundad ålderspension skall hänvisningen till 13 kap. 11 § samma lag i stället avse 45 § denna lag.

I denna paragraf anges vilka bestämmelser i 13 och 15 kap. LIP som är tillämpliga på beslut som meddelats avseende åren 1960–1998. I andra stycket anges att hänvisningen i 13 kap. 12 § LIP till 11 § i samma kapitel, angående när en begäran om omprövning skall ha inkommit, i stället skall avse motsvarande bestämmelser i 45 § denna lag. Vissa undantag från bestämmelserna i första stycket följer också av 45 §.

45 § Den som vill begära omprövning av beslut enligt 28 § skall göra detta skriftligen senast den 31 augusti 2000 i fråga om beslut som skall meddelas senast den 31 maj 1999 och senast den 30 juni 2001 i fråga om beslut som skall meddelas senast den 31 mars 2000. Om den som begär omprövning gör sannolikt att han eller hon inte inom två månader före utgången av nämnda tid fått kännedom om beslutet, skall begäran i stället ha kommit in inom två månader från den dag då den som begär omprövningen fick sådan kännedom.

Om ett pensionsgrundande belopp enligt 3 kap. 10 § har ändrats för en förälder eller därmed likställd på grund av att förutsättningarna för att tillgodoräknas beloppet inte är uppfyllda, får omprövning ske på begäran av den som då kan tillgodoräknas beloppet även om ingen anmälan enligt 41 § har gjorts. Vad som föreskrivs i första stycket andra meningen skall då också gälla, om den som i så fall kan tillgodoräknas ett sådant belopp gör sannolikt att han eller hon först efter utgången av den tid som anges i första stycket första meningen har fått kännedom om att det pensionsgrundande belopp som har bestämts för den andre har ändrats.

Omprövar allmän försäkringskassa självmant beslut enligt 28 § skall omprövningsbeslutet, om inte annat följer av 44 §, meddelas senast den 31 augusti 2000 i fråga om beslut som meddelas senast den 31 maj 1999 och senast den 30 juni 2001 i fråga om beslut som skall meddelas senast den 31 mars 2000.

I denna paragraf finns vissa särskilda bestämmelser om omprövning av beslut om pensionsgrundande belopp och pensionsrätt avseende åren 1960–1998.

I huvudsak skall samma bestämmelser gälla som för ändring och omprövning av motsvarande beslut enligt LIP. Detta framgår av 44 §. I *första stycket* i denna paragraf finns dock särskilda bestämmelser avseende de tider inom vilken begäran om omprövning av beslut enligt 28 § skall göras. Den tid som där anges är bestämd till den 31 augusti respektive den 30 juni året efter det år då respektive underrättelse om beslutet senast skall ha sänts till den som beslutet rör. Beslutet om annan pensionsrätt än pensionsrätt för premiepension för åren 1995–1997 och pensionsgrundande belopp för åren 1960–1998 kommer alltså inte att ha vunnit laga kraft innan de första utbetalningarna skall göras enligt LIP.

Bestämmelserna i *andra stycket* är en följd av behovet för en förälder som uppfyller förutsättningarna för att tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår för tid före år 1999 att kunna begära omprövning av en beslutad pensionsrätt som påverkas av att den allmänna försäkrings-

kassan har meddelat ett nytt beslut för den andre föräldern som tillgodoräknats beloppet. Detta gäller om försäkringskassan har ändrat beslutad pensionsrätt för modern till ett barn på grund av att försäkringskassan efter omprövning funnit att hon, som tidigare tillgodoräknats det pensionsgrundande beloppet inte uppfyller förutsättningarna för att tillgodoräknas ett sådant belopp. Fadern till barnet får då begära att han skall tillgodoräknas sådant belopp och att beslutet angående hans pensionsrätt ändras även om han inte tidigare har ansökt om att tillgodoräknas beloppet. Det åligger dock fortfarande fadern att visa att han uppfyller villkoren för att tillgodoräknas beloppet. Detta gäller även om han fått kännedom om beslutet rörande moderns pensionsrätt efter utgången av den tid som föreskrivs för omprövning enligt första stycket första meningen. Stycket har lagts till efter Lagrådets granskning men är i huvudsak utformat i enlighet med förslaget i 13 kap. 11 § tredje stycket LIP i lagrådsremissen. Med likställd avses den som enligt 3 kap. 22 § LIP skall likställas med förälder vid bestämmande av vem som skall tillgodoräknas pensionsgrundande belopp för barnår.

Tredje stycket avser de tider inom vilken en allmän försäkringskassa får ompröva ett beslut enligt 28 § på eget initiativ. Omprövningstiden gäller inte om omprövningen är föranledd av att den enskilde lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att fullgöra en uppgiftsskyldighet liksom om beslutet behöver ändras på grund av att ett beslut har ändrats för en annan person och detta även påverkar det aktuella beslutet. Detta följer av att 13 kap. 13 § andra och tredje styckena LIP är tillämplig på beslut enligt 28 §.

Ett omprövningsbeslut som avser pensionsrätt eller pensionsgrundande belopp för tid före år 1999 får överklagas inom två månader från det att den enskilde fick del av beslutet. Detta följer av att även 13 kap. 18 § är tillämplig på beslutet. Vad som gäller om Riksförsäkringsverket överklagar ett beslut enligt 28 § framgår av 46 §.

46 § Beslut enligt 28 § får överklagas av Riksförsäkringsverket senast den 31 augusti 2000 beträffande beslut som meddelas senast den 31 maj 1999 och senast den 30 juni 2001 beträffande beslut som skall meddelas senast den 31 mars 2000. Om beslutet har meddelats efter den 30 juni 2000 respektive efter den 30 april 2001 får dock överklagandet komma in inom två månader från den dag då beslutet meddelades.

Av denna paragraf framgår att även Riksförsäkringsverket kan överklaga beslut enligt 28 § samt att det i så fall skall ske inom samma tider som gäller för en enskild som vill begära omprövning. Enligt andra meningen, som utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, får verket, om ett beslut om omprövning av ett retroaktivt beslut skulle ha meddelats så sent att den angivna tiden för överklagande inte räcker till, i stället överklaga beslutet inom två månader från det att beslutet meddelades.

1 § I denna lag finns vissa bestämmelser om Premiépensionsmyndighetens tillämpning av försäkringsrörelse- och redovisningsregler. I lagen finns också bestämmelser om det närmare innehållet i Finansinspektionens tillsyn över myndigheten. De grundläggande bestämmelserna om Premiépensionsmyndighetens uppgifter finns i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Bestämmelsen erinrar om att det vid sidan om de särskilda reglerna i förevarande lag finns allmänna bestämmelser om Premiépensionsmyndighetens verksamhet inom premiépensionssystemet i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Bestämmelserna i den föreliggande lagen ryms inom den konstitutionella restkompetens som tillkommer regeringen. Mot bakgrund av reglernas särskilda karaktär har de brutits loss från den grundläggande regleringen i lagen om inkomstgrundad ålderspension. Ändringen har föreslagits av *Lagrådet*.

Regler för försäkringsverksamheten

2 § Följande bestämmelser i 7 kap. försäkringsrörelselagen (1982:713), och föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser, skall gälla för Premiépensionsmyndighetens försäkringsverksamhet:

- 1 § om storleken av ett försäkringsbolags försäkringstekniska avsättningar,
- 2 § om beräkning av premiereserv,
- 3–8 a §§ om försäkringstekniska grunder,
- 9–11 §§ om placering av tillgångar som motsvarar försäkringstekniska avsättningar, och
- 17 b § om användning av optioner och liknande finansiella instrument.

Bestämmelserna i 7 kap. 10 b, 10 c och 10 e §§ försäkringsrörelselagen gäller dock bara för den del av verksamheten som avser tillhandahållande av livräntor enligt 9 kap. 2 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller efterlevandeskydd enligt 10 kap. 1 § samma lag.

Vid tillämpningen av de bestämmelser och föreskrifter som anges i första stycket skall myndigheten anses som ett livförsäkringsbolag. Vad som sägs om dotterföretag i 7 kap. 10 a § försäkringsrörelselagen skall avse företag i vilka staten har ett sådant inflytande som anges i 1 kap. 9 § första, andra eller tredje stycket samma lag, om myndigheten företräder staten som ägare.

I paragrafen anges vilka bestämmelser i FRL som skall gälla för Premiépensionsmyndighetens försäkringsverksamhet. Avgränsningen av det regelverk som skall gälla för myndigheten har diskuterats i avsnitt 23.1. Uppräkningen av de bestämmelser i FRL som skall gälla för myndighetens verksamhet innebär emellertid inte att Finansinspektionen genomgående kan tillämpa samtliga bestämmelser i deras fulla vidd; det kommer bland dessa att finnas delar som inte har någon relevans för Premiépensionsmyndighetens verksamhet. Uppräkningen innebär också att FRL i förekommande fall skall tillämpas jämte ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

Paragrafen skall läsas tillsammans med den grundläggande bestämmelsen i 7 kap. 2 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension som

anger att myndighetens verksamhet skall bedrivas enligt försäkringsmässiga principer. Det innebär att sådana frågor som är av försäkrings-teknisk eller liknande karaktär och som inte har reglerats särskilt skall lösas i enlighet med principer som är allmänt vedertagna inom försäkringsväsendet.

Det är inte bara de angivna paragraferna i FRL som skall gälla utan också de föreskrifter som har utfärdats av regeringen eller Finansinspektionen med stöd av bemyndiganden i dessa paragrafer. Sådana bemyndiganden finns i 7 kap. 1–3, 8 a, 9, 10, 10 c, 10 e–10 g och 17 b §§. (Såvitt gäller 3 § finns ett bemyndigande bara i paragrafens lydelse enligt SFS 1995:779, som inte har trätt i kraft ännu.) Samtliga dessa bemyndiganden ger rätt för regeringen att överlåta åt inspektionen att utfärda föreskrifterna, och denna möjlighet har utnyttjats fullt ut genom 49 § försäkringsrörelseförordningen (1982:790).

Till 7 kap. 1, 3, 10 c och 17 b §§ har hittills inte utfärdats några föreskrifter. Till övriga paragrafer finns föreskrifter (och i vissa fall även allmänna råd) i Finansinspektionens författningssamling (FFFS) enligt följande:

<i>Paragraf</i>	<i>FFFS</i>
7 kap. 2 §	1997:1 om beräkning av premiereserv för livförsäkringsrörelse samt för livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring (ersätts av FFFS 1997:32 som träder i kraft den 1 juli 1998)
7 kap. 8 a §	1995:28 om redogörelse för konsekvenserna av grunder för livförsäkring
7 kap. 9 §	1997:5 om svenska försäkringsbolags periodiska rapportering av tillgångar för skuldtäckning, stora exponeringar och exponering för marknadsrisk, samt 1998:2 om svenska livförsäkringsbolags skyldighet att lämna redogörelse över balansräkning, resultatredovisning m.m.
7 kap. 10 §	1997:23 om definition av utländska stater m.m. samt hantering av valutakursrisken
7 kap. 10 e §	1997:23 om definition av utländska stater m.m. samt hantering av valutakursrisken
7 kap. 10 f §	1996:30 om register avseende de tillgångar som används för skuldtäckning i svenska försäkringsbolag
7 kap. 10 g §	1995:31 om information rörande livförsäkringsbolagens riktlinjer för placering av medel som används för skuldtäckning

Föreskrifterna 1997:5 och 1998:2 är utfärdade med stöd av 19 kap. 3 § FRL men har betydelse även för tillämpningen av 7 kap. 9 § FRL (jfr kommentaren till 10 §).

Alla regler i dessa föreskrifter kommer inte att ha aktualitet för Premiepensionsmyndighetens verksamhet. Det blir inspektionens sak att avgöra vilka delar av föreskrifterna som skall tillämpas.

Bestämmelsen i *andra stycket*, att vissa regler i FRL skall gälla bara för myndighetens traditionella försäkringsrörelse, är en spegelbild av de undantag från FRL som för fondförsäkringsbolagens del görs i 8 § och 10 § första stycket 4 lagen (1989:1079) om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder. Så länge pensionspararnas tillgodohavanden är placerade i värdepappersfonder, kommer det alltså att gälla samma placeringsregler för Premiepensionsmyndigheten som för de privata fondför-

säkringsbolagen. Bestämmelsen i andra stycket har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Enligt 7 kap. 10 a § FRL får aktier och andelar i dotterföretag bara i vissa fall användas för skuldtäckning. Såvitt nu kan bedömas kommer myndigheten i vart fall inte i inledningsskedet att äga några företag. Om ett sådant ägande skulle uppkomma längre fram blir det genom bestämmelsen i *tredje stycket* andra meningen klart i vilka fall aktier eller andelar som ägs av staten inte får användas för skuldtäckning.

En bestämmelse som möjliggör undantag från de i första stycket angivna bestämmelserna finns i 11 §.

3 § Premiepensionsmyndigheten får inte förvärva så många aktier i ett svenskt aktiebolag, vars aktier är noterade, att röstetalet för dem tillsammans med myndighetens övriga aktier i samma bolag överstiger fem procent av röstetalet för samtliga aktier i bolaget. Med notering avses notering vid en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad.

Bestämmelsen innebär att det i fråga om det s.k. institutionella ägandet kommer att gälla i huvudsak samma begränsning för Premiepensionsmyndigheten som för försäkringsbolag och andra finansiella företag.

4 § Överskott som uppstår i Premiepensionsmyndighetens verksamhet skall tillföras pensionsspararna i form av återbäring. Överskottsmedlen får tas i anspråk endast om det kan ske utan att det äventyrar myndighetens förmåga att betala ut de pensioner som pensionsspararna har rätt till. Överskottsmedlen skall tas i anspråk i en takt som främjar en jämn utveckling av pensionerna över tiden.

Fördelningen av återbäringen mellan pensionsspararna skall göras med hänsyn tagen till i vilken utsträckning de medel som förvaltas för varje pensionssparares räkning har bidragit till uppkomsten av överskottet.

Paragrafen innebär att överskott som uppkommer i Premiepensionsmyndighetens verksamhet skall tillföras pensionsspararna, förutsatt att det kan ske utan att myndighetens förmåga att uppfylla sina försäkringsåtaganden kommer i fara. Vidare anges riktlinjer för hur återbäringen skall fördelas över tiden (*första stycket* sista meningen) och hur den skall fördelas mellan pensionsspararna (*andra stycket*).

I sistnämnda del sägs att återbäringen skall fördelas mellan pensionsspararna "med hänsyn tagen till" i vilken utsträckning varje pensionssparares medel har bidragit till uppkomsten av överskottet. Härigenom markeras att den s.k. kontributionsmetoden enligt nuvarande försäkringsrörelse regler är huvudmodellen, men det utesluts inte att vissa avsteg kan göras från den modellen t.ex. i förenklingssyfte.

Redovisning

5 § Premiepensionsmyndigheten skall för varje kalenderår upprätta en årsredovisning enligt lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag. För denna redovisning skall följande bestämmelser i den lagen, och föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser, tillämpas:

- 1 kap. 2 § om hänvisningar till årsredovisningslagen (1995:1554),
- 1 kap. 3 § om vissa definitioner,
- 2 kap. 1 § andra stycket om skyldighet att ta in en resultatanalys i årsredovisningen,

- 2 kap. 2 § om årsredovisningens delar m.m.,
- 3 kap. om balans- och resultaträkning,
- 4 kap. om värderingsregler,
- 5 kap. om tilläggsupplysningar,
- 6 kap. om förvaltningsberättelse och resultatanalys, och
- 9 kap. 2 § om överklagande av Finansinspektionens beslut.

Om myndigheten företräder staten som ägare för ett eller flera företag, i vilka staten har ett sådant inflytande som anges i 1 kap. 9 § första, andra eller tredje stycket försäkringsrörelselagen (1982:713), skall myndigheten även upprätta en koncernredovisning med tillämpning av bestämmelserna om sådan redovisning i 7 kap. 2–4 §§ lagen om årsredovisning i försäkringsföretag samt av föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser.

Vid tillämpningen av de bestämmelser och föreskrifter som anges i första och andra styckena skall myndigheten anses som ett livförsäkringsföretag. Vad som sägs om intresseföretag skall avse företag i vilka staten har ett sådant inflytande som anges i 1 kap. 5 § årsredovisningslagen, om myndigheten företräder staten som ägare. Vad som sägs om företagets verkställande direktör skall avse myndighetens chef.

I paragrafen anges vilka bestämmelser i lagen om årsredovisning för försäkringsföretag som skall tillämpas av Premiepensionsmyndigheten. Uppräkningen av sådana bestämmelser har begränsats i enlighet med den uppfattning som *Lagrådet* gett uttryck för i sitt yttrande. Även de föreskrifter som Finansinspektionen med stöd av förordningen (1995:1600) om årsredovisning i kreditinstitut, värdepappersbolag och försäkringsföretag har utfärdat i anslutning till lagen skall gälla (FFFS 1997:27). Genom hänvisningen i 2 kap. 2 § lagen om årsredovisning för försäkringsföretag till 2 kap. 2–4 §§ årsredovisningslagen blir även de allmänna principerna om att årsredovisningen skall upprättas på ett överskådligt sätt och i överensstämmelse med god redovisningssed, att redovisningen som helhet skall ge en rättvisande bild av företagets ställning och andra grundläggande redovisningsprinciper tillämpliga för myndigheten. Detta torde i sin tur förutsätta att myndigheten i sin löpande bokföring också följer god redovisningssed.

En bestämmelse som ger möjlighet att medge undantag från de i första och andra styckena angivna bestämmelserna finns i 11 §. Som angetts i avsnitt 23.2 kan en sådan möjlighet behövas när det är tveksamt om en viss bestämmelse i redovisningslagstiftningen bör tillämpas för myndigheten. Som exempel kan nämnas att staten naturligtvis inte bör ses som moderföretag till Premiepensionsmyndigheten (se t.ex. 5 kap. 24 § den allmänna årsredovisningslagen).

6 § Årsredovisningen skall ges in till Finansinspektionen så snart det kan ske och senast inom sex månader från kalenderårets utgång.

Bestämmelsen har närmast sin förebild i 8 kap. 3 § andra stycket den allmänna årsredovisningslagen, enligt vilken bestämmelse ett handelsbolag skall lämna in sin årsredovisning till registreringsmyndigheten inom sex månader från räkenskapsårets utgång.

Information

7 § Premiepensionsmyndigheten skall se till att pensionsspararna får tillgång till den information de behöver för att ta till vara sin rätt i premiepensionssystemet.

Informationen enligt första stycket skall samordnas med Riksförsäkringsverkets och de allmänna försäkringskassornas information till de enskilda enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Paragrafen behandlar Premiépensionsmyndighetens informationsskyldighet mot pensionsspararna. Ämnet har diskuterats i avsnitt 35. Utöver redovisningen i den allmänna motiveringen kan följande tilläggas.

Bestämmelser om information förekommer allmänt i de näringsrättsliga reglerna för finansiella företag. De näringsrättsliga reglerna har i stor utsträckning gjorts tillämpliga även i premiépensionssystemet. Med hänsyn till detta och till den särskilda vikt som lagts vid informationskraven har en särskild informationsbestämmelse tagits in med sikte på Premiépensionsmyndigheten.

En särskild fråga är i vilken utsträckning Premiépensionsmyndigheten bör vidarebefordra till pensionsspararna sådan information om administrativa förändringar rörande fonderna som myndigheten erhåller i sin egenskap av fondandelsägare. Det kan gälla överlåtelse av förvaltningen av en fond, ändringar av fondbestämmelserna, sammanläggning av fonder eller uppdelning av en fond och liknande.

Vid överlåtelse av förvaltningen av en fond gäller enligt 35 § lagen om värdepappersfonder att förändringen skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar samt hållas tillgänglig hos fondbolaget och förvaringsinstitutet. Dessa åtgärder får anses tillräckliga också för pensionsspararna i premiépensionssystemet och alltså inte fordra några ytterligare åtgärder från Premiépensionsmyndighetens sida.

Ändringar av fondbestämmelserna får göras bara med godkännande av Finansinspektionen (10 § lagen om värdepappersfonder). Om en ändring bedöms vara av väsentlig betydelse för fondandelsägarna, får inspektionen som villkor för sitt godkännande bestämma att andelsägarna skall underrättas om ändringen. Inspektionen skall då också bestämma hur underrättelsen skall ske. I dessa fall bör inspektionens bedömning vara vägledande för Premiépensionsmyndighetens handlande. Om inspektionen inte kräver någon underrättelse till fondandelsägarna eller bara beslutar att underrättelse skall ske genom annonsering, bör myndigheten inte behöva skicka några underrättelser till pensionsspararna. Om möjligt bör dock en uppgift om att fondbestämmelserna har ändrats lämnas i det följande årsbeskedet till pensionsspararna. Om inspektionen å andra sidan kräver att fondbolaget skall sända underrättelser direkt till alla andelsägare, bör myndigheten också underrätta pensionsspararna på samma sätt.

Också sammanläggning och uppdelning av fonder kräver tillstånd av Finansinspektionen (33 a § lagen om värdepappersfonder). Ett fondbolag som har fått sådant tillstånd skall genast underrätta andelsägarna om den planerade åtgärden och inspektionens beslut. I förarbetena till bestämmelsen har det förutsatts att underrättelsen skall lämnas direkt till varje andelsägare (se prop. 1992/93:206 s. 24). I konsekvens härmed bör myndigheten sända en direkt underrättelse till de berörda pensionsspararna om sammanläggning och uppdelning av fonder.

Situationer av det slag som nu har nämnts är emellertid relativt sällsynta i praktiken. Man torde därför inte behöva befara att Premiépensionsmyndighetens kostnader för informationen skall bli särskilt be-

tungande. Det framstår som naturligt att de kostnader som uppstår bärs av pensionsspararna gemensamt, eftersom det inte beror på den enskilde pensionsspararen att en administrativ åtgärd vidtas med den fond som han har valt.

Aktuarie

8 § Bestämmelserna i 8 kap. 18 § försäkringsrörelselagen (1982:713) om aktuarie i försäkringsbolag som meddelar livförsäkring, och föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser, skall gälla för Premiépensionsmyndigheten.

Vid tillämpningen av de bestämmelser och föreskrifter som anges i första stycket skall vad som sägs om verkställande direktören avse myndighetens chef.

Paragrafen innebär att Premiépensionsmyndigheten skall ha en ansvarig aktuarie med samma kompetens som i livförsäkringsbolagen. Finansinspektionen har med stöd av 49 § försäkringsrörelseförordningen meddelat föreskrifter om villkoren för behörighet att tjänstgöra som aktuarie (se SFS 1984:290).

Revisorer

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall årligen utse två auktoriserade revisorer att granska Premiépensionsmyndighetens årsredovisning enligt 5 § jämte räkenskaperna samt ledningens förvaltning. Revisorerna skall avge en revisionsrapport till regeringen.

De revisorer som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer enligt förevarande paragraf skall utse skall i första hand revidera årsredovisningen enligt lagen om årsredovisning för försäkringsföretag och vad som hänger samman med den. Det hindrar naturligtvis inte dessa båda revisorer från att samarbeta och utbyta synpunkter med Riksrevisionsverkets "statliga" revisorer i gemensamma frågor. De revisorer som utsetts enligt denna paragraf skall även granska "ledningens förvaltning". Revisorerna skall rapportera sina iakttagelser under revisionen till regeringen, som får bedöma vilka åtgärder som bör vidtas med anledning av rapporten. Enligt 14 § revisorslagen (1995:528) skall revisorerna utföra sitt uppdrag enligt god revisionssed. Paragrafens slutliga utformning har inte redovisats för Lagrådet.

Innehållet i Finansinspektionens tillsyn m.m.

10 § Följande bestämmelser i försäkringsrörelselagen (1982:713), och föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser, skall gälla för Finansinspektionens tillsyn över Premiépensionsmyndigheten enligt 15 kap. 2 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 19 kap. 3 § om skyldighet för styrelsen och vissa befattningshavare att lämna upplysningar till inspektionen,
- 19 kap. 8 § om rätt för inspektionen att sammankalla ett försäkringsbolags styrelse,
- 19 kap. 9 § om skyldighet för styrelsen och verkställande direktören att hålla försäkringsbolagets räkenskapsmaterial m.m. tillgängligt för granskning,

- 19 kap. 10 § om skyldighet för vissa andra personer att lämna upplysningar m.m. till inspektionen,
- 19 kap. 11 § första, andra och femte styckena om rätt för inspektionen att meddela erinringar och förelägganden att vidta rättelser,
- 19 kap. 13 § om överklagande av inspektionens beslut, och
- 19 kap. 15 § om avgifter för att bekosta inspektionens verksamhet.

Vid tillämpningen av de bestämmelser och föreskrifter som anges i första stycket skall myndigheten anses som ett försäkringsbolag. Vad som sägs om försäkringsbolagets verkställande direktör skall avse myndighetens chef.

I paragrafen anges vilka bestämmelser i FRL:s tillsynskapitel (19 kap.) som skall gälla för Finansinspektionens tillsyn över Premiépensionsmyndigheten.

I likhet med vad som anförts ifråga om uppräkningsen i 2 § av de bestämmelser i FRL som skall gälla för Premiépensionsmyndighetens verksamhet, innebär inte förevarande paragraf att inspektionen ifråga om tillsynen över myndigheten genomgående kan tillämpa de uppräknade bestämmelserna i deras fulla vidd; det kommer bland dessa att finnas delar som inte har någon relevans för Premiépensionsmyndigheten. Uppräkningsen innebär således att bestämmelserna skall gälla för inspektionens tillsyn i den mån de är tillämpliga på myndighetens verksamhet.

Omfattningen av inspektionens tillsyn påverkas av att många av de bestämmelser som gäller för försäkringsbolagen inte skall gälla för myndigheten. Därmed är emellertid inte sagt att tillsynen skulle vara strängt begränsad till en kontroll av att myndigheten följer de föreskrifter som anges i 2 och 5 §§. Verksamheten bör bli föremål för en allsidig tillsyn, bl.a. grundad på bestämmelsen i 7 kap. 2 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension att myndighetens verksamhet skall bedrivas enligt försäkringsmässiga principer. Relationen mellan inspektionen och myndigheten skall inte vara annorlunda än relationen mellan inspektionen och försäkringsbolagen. Men sådana rapporteringskrav och tillsynsåtgärder som är direkt inriktade på t.ex. bestämmelserna om kapitalbas, solvensmarginal och liknande kommer naturligtvis att sakna betydelse.

Som *Lagrådet* påpekat i sitt yttrande måste, vid tillämpningen av hänvisningarna i paragrafen, bestämmelserna i 11 kap. 7 § regeringsformen iakttas. Sistnämnda bestämmelser hindrar Finansinspektionen att föreskriva hur Premiépensionsmyndigheten i särskilt fall skall besluta i ärende som gäller tillämpning av lag. Detta torde, i enlighet med vad *Lagrådet* gett uttryck för, t.ex. innebära att det mera sällan kan bli fråga om att förelägga Premiépensionsmyndigheten att vidta rättelse i andra fall än de som gäller myndighetens interna organisation.

Liksom när det gäller rörelsereglerna kompletteras FRL:s tillsynsregler av föreskrifter som regeringen och Finansinspektionen har utfärdat med stöd av bemyndiganden i lagen. Av de paragrafer som anges i förevarande paragraf innehåller 19 kap. 3 och 15 §§ sådana bemyndiganden. Bemyndigandet i 19 kap. 3 § om skyldighet för styrelsen m.fl. att lämna upplysningar till Finansinspektionen kan föras vidare till inspektionen, och så har skett genom 49 § försäkringsrörelseförordningen. Med stöd av bemyndigandet har inspektionen utfärdat ett flertal föreskrifter i FFFS, nämligen:

1997:34 för livförsäkringsbolagens konsolideringsredovisning

1995:11 om svenska livförsäkringsbolags skyldighet att lämna blanketter för beräkning av premiereserv

1997:25 om svenska livförsäkringsbolags skyldighet att lämna uppgifter om analys av årsresultat

1995:65 om periodisk rapportering av kapitalplaceringar, skulder och kapitalavkastning (P1A-P1C)

1996:6 om svenska livförsäkringsbolags skyldighet att lämna uppgifter om nyteckning m.m.

1997:5 om svenska försäkringsbolags periodiska rapportering av tillgångar för skuldtäckning, stora exponeringar och exponering för marknadsrisk

1997:7 om svenska livförsäkringsbolags skyldighet att lämna uppgifter om nyteckning och försäkringsbestånd

1998:2 om svenska livförsäkringsbolags skyldighet att lämna redogörelse över balansräkning, resultatredovisning m.m.

På samma sätt som när det gäller de föreskrifter som angavs vid 2 § kommer det bland dessa föreskrifter att finnas regler som inte har någon relevans för Premiensionsmyndigheten. Detta utgör emellertid inte något problem, eftersom Finansinspektionen själv kan bestämma vilka av föreskrifterna som skall tillämpas i praktiken.

Bemyndigandet i 19 kap. 15 §, som handlar om avgifter för att bekosta Finansinspektionens verksamhet, gäller bara för regeringen själv. Regeringens föreskrifter finns i förordningen (1995:1116) om finansiering av Finansinspektionens verksamhet.

Det bör observeras att bestämmelserna i 16 kap. FRL om skadeståndsansvar för styrelseledamöter, aktuarier m.fl. inte har gjorts tillämpliga för myndighetens del. Sådana frågor får i stället behandlas enligt de regler som gäller för statliga myndigheter i allmänhet. Detsamma gäller bestämmelserna i 21 kap. FRL om straff. Redan av det skälet att oklarhet råder om i vilken utsträckning vite kan föreläggas en myndighet görs inte vitesreglerna i nyssnämnda kapitel i FRL tillämpliga.

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge undantag från de bestämmelser som anges i 2 § första stycket samt 5 § första och andra styckena. Ett beslut enligt denna paragraf som meddelats av en annan myndighet än regeringen, får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Det kan antas att vissa av de bestämmelser i 7 kap. FRL och i lagen om årsredovisning för försäkringsföretag som nu görs tillämpliga för Premiensionsmyndigheten i ett senare skede, när den praktiska verksamheten har påbörjats, visar sig olämpliga eller opraktiska. Därför ges i paragrafen möjlighet att medge undantag från bestämmelserna.

Lagrådet har påpekat att det inom den s.k. restkompetensen är regeringen och inte riksdagen som bör bestämma till vilken myndighet en viss uppgift skall delegeras. Bestämmelsen har nu också utformats på detta sätt.

Hur långt denna dispensmöjlighet skall utnyttjas får bedömas efter hand vid dess tillämpning. En alltför stor skillnad mellan lagens generella bestämmelser och det verkliga rättsläget kan dock inte godtas.

Paragrafen nämner inte någonting om dispens från de föreskrifter som Finansinspektionen har utfärdat. Rätten att dispensera från sina egna bestämmelser har inspektionen ändå.

Av liknande skäl ges inte någon möjlighet att dispensera från de lagbestämmelser som anges i 10 §. Dessa bestämmelser är praktiskt taget alla utformade på ett sådant sätt att inspektionen själv bestämmer hur och i vilken utsträckning de skall tillämpas.

Andra och tredje meningarna i bestämmelsen, som behandlar överklagande av beslut som meddelats av annan myndighet än regeringen, har inte redovisats för Lagrådet.

37.4 Förslaget till lag om statlig ålderspensionsavgift

1 § Statlig ålderspensionsavgift skall för varje år betalas av staten enligt denna lag.

Avgift betalas endast för försäkrade enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension som uppfyller förutsättningarna för tillgodoräkning av pensionsrätt för inkomstpension eller av pensionspoäng.

I paragrafen anges att staten för varje år skall betala statlig ålderspensionsavgift i enlighet med bestämmelserna i lagen. Det är således staten som har betalningsansvaret för avgiften.

Vidare slås det fast att avgift betalas endast för försäkrade enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension (LIP) som uppfyller förutsättningarna för tillgodoräkning av pensionsrätt för inkomstpension eller pensionspoäng. Stadgandet innebär att avgift endast skall betalas för sådana personer som det fastställs pensionsgrundade inkomst för och som uppfyller de nämnda förutsättningarna.

Eftersom pensionsgrundande inkomst inte skall fastställas för en försäkrad för år före det då denne fyllt 16 år kan avgift aldrig komma ifråga för denna kategori.

Avgift skall inte betalas för ersättningar som utgivits till någon under dödsfallsåret. På ersättning till den som är född före år 1938 skall avgift inte heller betalas om ersättningen utgetts efter det år då denne har fyllt 64 år. Skälet härtill är att inkomster därefter inte grundar rätt till ålderspension för den som är född före år 1938. Endast den som är född år 1938 eller senare omfattas av det nya systemet och har rätt till ålderspension på grundval av de belopp som avses i 5 §.

2 § Avgiften utgör 6,40 procent av ersättning i form av

1. sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring samt sjukpenning enligt lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som utgetts enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen trätt i stället för en försäkrads inkomst av anställning enligt 2 kap. 3 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller inkomst av annat förvärvsarbete enligt 2 kap. 6 § första stycket 1–4 nämnda lag.

2. föräldrapenningförmåner enligt lagen om allmän försäkring,

3. ersättning enligt lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård,
4. ersättning som en allmän försäkringskassa utgett enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,
5. livränta enligt 4 kap. lagen om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av den lagen,
6. delpension enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
7. vårdbidrag enligt 9 kap. 4 och 4 a §§ lagen om allmän försäkring, i den utsträckning bidraget inte är ersättning för merkostnader,
8. dagpenning från arbetslöshetskassa,
9. statsbidrag till arbetslösa som tillskott till deras försörjning när de startar egen näringsverksamhet,
10. utbildningsbidrag i form av dagpenning under arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering samt ersättning vid generationsväxling,
11. utbildningsbidrag för doktorander,
12. korttidsstudiestöd och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973:349),
13. vuxenstudiebidrag enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa samt särskilt utbildningsbidrag,
14. timersättning vid vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux),
15. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, samt
16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen så föreskriver.

Som framgår av avsnitt 30.1 skall pensionsrätt tillerkännas försäkrade som uppbär socialförsäkringsersättningar av olika slag, ersättningar vid arbetslöshet, vissa former av bidrag i samband med utbildning samt dagpenning till totalförsvarspliktiga på grundval av den utbetalda ersättningen. Pensionsgrundande inkomst beräknas på utbetalda sådana ersättningar. I enlighet med den grundläggande principen i det reformerade systemet att det skall råda överensstämmelse mellan avgift och pensionsrätt skall avgift betalas till ålderspensioneringen för de olika former av förmåner som grundar rätt till ålderspension.

I förevarande paragraf anges att avgiften utgör 6,40 % av sådana ersättningar som räknas upp under punkterna 1–16. Innehållet i punkten 1 motsvarar vad som skall räknas som pensionsgrundande inkomst av anställning enligt 2 kap. 5 § 1 respektive inkomst av annat förvärvsarbete enligt 2 kap. 6 § första stycket 5 LIP.

De resterande punkterna 2–16 har sin motsvarighet i 2 kap. 5 § första stycket 2–16 LIP.

3 § Avgift beräknas inte på ersättning enligt 2 § om ersättningen tillsammans med annan inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete understiger 24 procent av det för året gällande prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

I paragrafen anges att avgift inte ska beräknas om ersättningen tillsammans med andra ersättningar understiger 24 % av det för året gällande prisbasbeloppet. Gränsen är densamma som gäller för att pensionsgrundande inkomst skall fastställas. Samma gräns gäller också för deklara-tionsplikten.

4 § Vid beräkning av avgift på ersättning enligt 2 § skall det bortses från en försäkrads inkomster som överstiger 8,06 förhöjda prisbasbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i följande ordning:

1. ersättningar enligt 2 § 1 som utgör inkomst av annat förvärvsarbete,
2. annan inkomst av annat förvärvsarbete,
3. ersättningar enligt 2 § som utgör inkomst av anställning,
4. annan inkomst av anställning.

Stadgandet innebär att statlig ålderspensionsavgift aldrig skall betalas för sådana ersättningar som i sig är pensionsgrundande men som ligger över taket som det inte fastställs några förmåner för. Sådana ersättningar ger aldrig någon pensionsrätt eller några poäng och det skall därför följaktligen inte betalas någon statlig ålderspensionsavgift för dem. I paragrafen anges hur beräkning av avgiften på ersättningar enligt 2 § skall göras. Eftersom ersättningar i form av inkomst av annat förvärvsarbete och inkomst av anställning sammanlagt kan överstiga intjänandetaket och statlig ålderspensionsavgift inte ska betalas för ersättningar däröver skall beräkningen av avgiften ske enligt en särskild ordning. Denna ordning innebär att ersättningarna vid beräkningen av avgiften skall anses vara utgivna enligt en i paragrafen angiven kronologisk ordning. Den nu angivna ordningen tillämpas vid beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten. Eftersom avdrag för allmän pensionsavgift görs vid beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten, är avgiftstaket för den allmänna pensionsavgiften angivet i förhöjda prisbasbelopp högre. Taket för uttaget av den allmänna pensionsavgift är på 8,06 förhöjda prisbasbelopp vilket med en allmän pensionsavgift på 6,95 % motsvarar ett intjänandetak på 7,5 förhöjda prisbasbelopp.

5 § Avgiften utgör 18,5 procent av sådana pensionsgrundande belopp som fastställs enligt 3 kap. lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Pensionsrätt skall i det reformerade systemet i vissa fall beräknas på särskilt framräknade belopp. Sådana belopp tillgodoräknas för förtidspension, pliktjänstgöring och för år då föräldrar haft barn under en viss ålder. Dessa belopp beräknas och fastställs enligt 3 kap. LIP.

I paragrafen föreskrivs att avgiften utgör 18,5 procent av de pensionsgrundande belopp som fastställs enligt 3 kap. LIP. I nämnda kapitel finns en särskild avräkningsordning vilken dock inte påverkar beräkningen av den statliga ålderspensionsavgiften. Pensionsgrundande belopp fastställs endast om dessa tillsammans med pensionsgrundande inkomst inte överstiger 7,5 gånger det för intjänandeåret gällande förhöjda prisbasbeloppet.

Även för de pensionsgrundande beloppen gäller att avgift betalas endast för sådana belopp som resulterar i pensionsrätt. Detta gäller också om pensionsrätten inte säkert kommer att nedräknas vid bestämmande av den framtida pensionen därför att det s.k. förvärvsvillkoret ännu inte uppfyllts.

6 § Om sådan livränta som avses i 2 § 5 med tillämpning av 6 kap. 1 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring har varit samordnad med förtidspension eller efterlevandepension utgör avgiften 18,5 procent av det belopp som på grund av samordningen inte betalas ut.

I paragrafen stadgas att om livränta enligt 4 kap. lagen om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av den lagen, har samordnats med förtidspension eller efterlevandepension

så skall avgiften utgöra 18,5 procent av den del som på grund av samordningen inte har betalats ut. Eftersom det är bruttolivräntan som ligger till grund för beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten och som ger pensionsrätt är det följaktligen också på denna som den statliga ålderspensionen skall betalas. Detta innebär att det skall betalas 6,40% i avgift för den del av livräntan som ger pensionsrätt och som mottagaren betalar allmän pensionsavgift för, och 18,5 % i avgift för den del som samordnats med förtidspensionen och som mottagaren inte betalar allmän pensionsavgift för.

7 § Avgift skall för varje år betalas preliminärt med belopp som så nära som möjligt beräknas motsvara den slutliga avgiften. Den preliminära avgiften betalas varje månad. Regeringen skall bestämma storleken på de belopp som skall betalas.

I paragrafen anges att den statliga ålderspensionsavgiften för varje år skall betalas preliminärt. Den preliminärt bestämda avgiften skall så nära som möjligt motsvara de avgifter som kommer att fastställas slutligt under det kommande fastställelseåret. Den preliminärt bestämda årliga avgiften skall delas upp på tolv betalningar och kommer således att betalas med samma tidsintervall som de ålderspensionsavgifter som betalas enligt lagen (1981:691) om socialavgifter. Det är regeringen som skall bestämma storleken på de belopp som skall betalas preliminärt.

8 § Fördelningen av avgiften skall göras enligt följande. Den andel som beräknas motsvara pensionsrätt för premiepension för samma år förs till Riksgäldskontoret för tillfällig förvaltning enligt 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension. Återstoden förs till Allmänna pensionsfonden.

Regeringen skall för varje år fastställa andelarna efter förslag från Riksförsäkringsverket.

Regeringen skall fastställa storleken på andelarna av de inbetalda avgifterna. På samma sätt som gäller för ålderspensionsavgifterna enligt 4 kap. 3 § lagen om socialavgifter skall en viss del av den statliga ålderspensionsavgiften placeras på konto hos Riksgäldskontoret för att därifrån sedan överförs till individuella pensionskonton inom premiereservsystemet. Återstoden av avgiften skall föras till Allmänna pensionsfonden. Någon överföring till staten skall dock inte göras. En sådan avsättning är inte aktuell i detta sammanhang eftersom den statliga ålderspensionsavgiften inte skall betalas för ersättningar och belopp över intjänandetaket.

9 § Slutlig avstämning av avgifterna skall göras året efter fastställelseåret. Den skillnad som framkommer mellan beräknade belopp och de belopp som slutligt framräknas för det aktuella året skall regleras i samband med att storleken på de preliminära avgifterna bestäms. Det belopp som skall regleras gentemot Riksgäldskontoret beräknas med sådan avkastning som anges i 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och det belopp som skall regleras gentemot Allmänna pensionsfonden med sådan ränta som anges i 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483).

Med fastställelseår avses detsamma som enligt 1 kap. 8 § första stycket lagen om inkomstgrundad ålderspension.

I paragrafen slås det fast att den slutliga avstämningen av ålderspensionsavgifterna skall göras året efter fastställelseåret. Termen fastställelseår

är densamma som används i LIP och skall definieras på samma sätt. Året efter intjänandeåret börjar pensionsrätterna fastställas och senast den 31 mars året efter fastställelseåret skall samtliga pensionsrätter ha fastställts för det ifrågavarande intjänandeåret. Efter denna tidpunkt föreligger således möjlighet att avstämna de preliminärt beräknade och inbetalda avgifterna med de avgifter som skall betalas slutligt. Avstämningen av avgifterna innebär dels att de preliminära avgifterna avstäms mot de slutligt bestämda avgifterna, dels att de medel som preliminärt förts till Riksgäldskontoret avstäms mot de fastställda pensionsrätterna för premiepension. De skillnadsbelopp som framkommer skall beräknas med viss avkastning. Belopp som regleras gentemot Riksgäldskontorets konto för den tillfälliga förvaltningen beräknas med samma avkastning som anges i 8 kap. 1 § första stycket LIP avseende övriga medel som förvaltas på det kontot och medel som regleras gentemot Allmänna pensionsfonden regleras med den basränta som anges i 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483).

Hela uppbördsförfarandet skall regleras i särskild förordning. Beräkningen, debiteringen och avstämningen av ålderspensionsavgifterna kommer således inte att följa det uppbördssystem som gäller vid uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

10 § Avgiften används till finansiering av försäkringen för inkomstgrundad ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

I paragrafen anges att den statliga ålderspensionsavgiften skall användas för finansiering av försäkringen för inkomstgrundad ålderspension enligt LIP. Försäkringen omfattar inkomstgrundad ålderspension i form av inkomstpension, tilläggspension, premiepension och premiepension till efterlevande.

Övergångsbestämmelserna

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1998 och tillämpas första gången på ersättningar och pensionsgrundande belopp som beräknas för år 1999.

2. Under åren 1999 och 2000 skall utöver vad som sägs i 10 § avgiften även finansiera försäkringen för tilläggspension i form av ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och folkpension i form av ålderspension enligt samma lag för personer med rätt till sådan tilläggspension.

Lagen träder i kraft den 1 oktober 1998 och tillämpas på ersättningar och pensionsgrundande belopp som beräknas på inkomster m.m.från och med den 1 januari 1999. Anledning till att lagen träder i kraft den 1 oktober 1998 är att ett flertal verkställighetsföreskrifter måste träda i kraft före det att lagen skall börja tillämpas. Lagen kommer att vara tillämplig på ersättningar som utbetalas från den 1 januari 1999. Det innebär att ålderspensionsavgift skall betalas för samtliga ersättningar som betalas ut efter detta datum. Lagen blir således, när det gäller pensionsgrundande inkomst, även tillämplig på ersättningar som har beräknats på förhållanden som gällde före den 1 januari 1999.

Under åren 1999 och 2000 skall avgiften också finansiera försäkringen för tilläggspension i form av ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och folkpension i form av ålderspension enligt samma lag för personer med rätt till sådan tilläggspension. Prop. 1997/98:151

37.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

1 kap.

3 § Försäkrade enligt denna lag är dels svenska medborgare, dels personer som utan att vara svenska medborgare är bosatta i riket. En försäkrad som lämnar Sverige skall fortfarande anses vara bosatt i riket, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år.

Utländsk sjöman på svenskt handelsfartyg är försäkrad för tilläggspension även om *han eller hon inte* är bosatt i riket.

Såvitt angår försäkringen för tilläggspension är den som enligt 4 kap. 1 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller 11 kap. 6 § denna lag, i detta lagrumms lydelse före den 1 januari 1999, tillgodoräknats pensionspoäng försäkrad, även om *han eller hon inte* längre uppfyller förutsättningarna enligt första eller andra stycket.

Den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning *skall* anses bosatt i riket under hela utsändningstiden även om denna är avsedd att vara längre än ett år. Detta gäller även medföljande make samt barn som inte fyllt 18 år. Med make likställs den som utan att vara gift med den utsände lever tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn.

Ändringen i *andra stycket* är endast av redaktionell art. Ändringen i *tredje stycket* är en konsekvens av att bestämmelserna i 11 kap. 6 § om tillgodoräknande av pensionspoäng har flyttats från AFL till LIP.

I *fjärde stycket* har regeringens bemyndigande att föreskriva undantagande från rätten att fortfarande anses som bosatt i riket vid utsändning som är avsedd att vara längre tid än ett år slopats. Möjligheten till undantagande har ingen nämnvärd praktisk betydelse och regeringen har inte heller nu någon sådan föreskrift.

6 § Inom den allmänna försäkringen skall de beräkningar, som anges i denna lag, göras med anknytning till ett *prisbasbelopp*. Detta belopp skall fastställas för varje år av regeringen. Vissa beräkningar skall dock göras enligt vad som anges i tredje stycket. Regeringen skall också för varje år fastställa ett *förhöjt prisbasbelopp* enligt femte stycket.

Prisbasbeloppet räknas fram genom att bastalet 36 273 multipliceras med ett jämförelsetal som minskats med talet 1 och därefter multiplicerats med 0,80, varefter ett tillägg gjorts med talet 1. Jämförelsetalet anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni året före det som *prisbasbeloppet* avser och prisläget i juni 1996. Det framräknade *prisbasbeloppet* avrundas till närmaste hundratal kronor.

Det enligt andra stycket fastställda beloppet skall minskas med två procent vid beräkning av

a) folkpension i form av ålderspension, förtidspension och efterlevandepension enligt 6–8 kap. samt änkepension, barnpension och barntillägg som uppbärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i denna lag,

b) allmän tilläggspension i form av ålderspension, förtidspension och efterlevandepension enligt 12–14 kap. samt änkepension och barnpension som uppbärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i denna lag.

I fråga om efterlevandepension som utgörs av barnpension skall någon minskning enligt tredje stycket inte göras när det gäller den beloppsgräns som anges i 8 kap. 3 § andra meningen.

Det förhöjda prisbasbeloppet räknas fram och avrundas på samma sätt som prisbasbeloppet enligt andra stycket. Därvid skall dock det där angivna bastalet höjas till 36 992 och multipliceras med ett jämförelsetal som inte minskats.

Om det i lag eller annan författning eller på annat sätt hänvisas till basbelopp eller förhöjt basbelopp enligt detta lagrum skall därmed avses prisbasbelopp respektive förhöjt prisbasbelopp.

I paragrafens *första stycke* anges att beräkningarna enligt lagen skall göras med anknytning till ett prisbasbelopp. Vissa beräkningar skall dock göras med ledning av ett annat belopp. Prisbasbeloppet skall för varje år fastställas av regeringen. Regeringen skall också för varje år fastställa ett förhöjt prisbasbelopp. Detta belopp framräknas på samma sätt som prisbasbeloppet men med den skillnaden att förändringen i det allmänna prisläget under den aktuella tiden räknas upp fullt ut och multipliceras med ett annat bastal. Det förhöjda prisbasbeloppet har tillkommit på grund av att basbeloppet för år 1995 och senare år årligen räknats upp med en lägre procentsats än 100 %. Beräkningen av det förhöjda prisbasbeloppet regleras i *femte stycket*.

I LIP anges särskilt när beräkningar skall göras utifrån det förhöjda prisbasbeloppet.

I *sista stycket* har intagits en bestämmelse med innebörden att om det i lag eller annan författning eller på annat sätt hänvisas till basbelopp eller förhöjt basbelopp enligt detta lagrum skall därmed avses prisbasbelopp respektive förhöjt prisbasbelopp. Anledningen härtill är att det i ett flertal författningar, samt även i andra sammanhang, hänvisas till basbelopp eller förhöjt basbelopp enligt detta lagrum.

3 kap.

2 § Sjukpenninggrundande inkomst är den årliga inkomst i pengar som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (inkomst av anställning) eller på annan grund (inkomst av annat förvärvsarbete). Som inkomst av anställning räknas dock inte ersättning från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person, om arbetet har utförts i arbetsgivarens verksamhet utom riket. I fråga om arbete som utförs utomlands av den som av en statlig arbetsgivare sänts till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning bortses vid beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Som inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete räknas inte heller intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i kommunalskattelagen (1928:370) eller sådan ersättning som anges i 1 § första stycket 1–5 och fjärde stycket lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster. Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas inte sådan ersättning enligt gruppsjukförsäkring eller trygghetsförsäkring vid arbetskada som enligt 2 § första stycket lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster utgör underlag för nämnda skatt. Den sjukpenninggrundande inkomsten fastställs av försäkringskassan. Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst bortses från sådan inkomst av anställning och annat förvärvsarbete som överstiger sju och en halv gånger *prisbasbeloppet*. Det belopp som sålunda skall undantas skall i första hand räknas av från inkomst av annat förvärvsarbete. Ersättning för utfört arbete i annan form än pension räknas som inkomst av anställning, såvida ersättningen under ett år uppgår till minst 1 000 kronor,

även om mottagaren inte är anställd hos den som utger ersättningen. I nu angivna fall skall den som utför arbetet anses såsom arbetstagare och den som utger ersättningen såsom arbetsgivare. Kan ersättning för arbete för någon annans räkning under året inte antas uppgå till minst 1 000 kronor, skall ersättningen från denne inte tas med vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten i annat fall än då den utgör inkomst av näringsverksamhet. Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst av anställning skall bortses från ersättning som enligt 2 a § skall anses som inkomst av annat förvärvsarbete samt ersättning som idrottsutövare får från sådan ideell förening som avses i 7 § 5 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt och som har till huvudsakligt syfte att främja idrottslig verksamhet, om ersättningen från föreningen under året inte kan antas uppgå till minst ett halvt *prisbasbelopp*. Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst av anställning bortses även från ersättning från en stiftelse som har till väsentligt ändamål att tillgodose ekonomiska intressen hos dem som är eller har varit anställda hos en arbetsgivare som lämnat bidrag till stiftelsen (vinstandelsstiftelse) eller från en annan juridisk person med motsvarande ändamål, om ersättningen avser en sådan anställd och inte utgör ersättning för arbete för den juridiska personens räkning. Detta gäller dock endast om de bidrag arbetsgivaren lämnat till den juridiska personen varit avsedda att vara bundna under minst tre kalenderår och att på likartade villkor tillkomma en betydande del av de anställda. Om arbetsgivaren är ett fåmansföretag eller ett fåmansägt handelsbolag skall vid beräkningen inte bortses från ersättning som den juridiska personen lämnar till sådan företagsledare eller delägare i företaget eller denne närstående person som avses i punkt 14 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen. Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst av anställning skall alltid bortses från ersättning från en vinstandelsstiftelse som härrör från bidrag som arbetsgivaren lämnat under åren 1988–1991.

Beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten skall, där förhållandena inte är kända för försäkringskassan, grundas på de upplysningar som kassan kan inhämta av den försäkrade eller dennes arbetsgivare eller som kan framgå av den uppskattning, som vid taxering gjorts av den försäkrades inkomst. Semesterlön får inte inräknas i den sjukpenninggrundande inkomsten till högre belopp än vad som skulle ha utgivits i lön för utfört arbete under motsvarande tid. En liknande begränsning skall gälla semesterersättning. Inkomst av arbete för egen räkning får ej beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning.

I *första stycket* har en följdändring gjorts på grund av att punkterna 2–6 i lagen om särskild löneskatt har ändrats till 1–5.

I *andra stycket* har ordet *basbelopp* ändrats till *prisbasbelopp*.

2 a § Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst skall ersättning från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller är en utländsk juridisk person anses som inkomst av annat förvärvsarbete, om ersättningen avser arbete som utförts inom riket samt arbetsgivaren och arbetstagaren träffat överenskommelse om att ersättningen skall hänföras till sådan inkomst.

Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst skall som inkomst av annat förvärvsarbete också anses ersättning som utgör skattepliktig inkomst av tjänst enligt kommunalskattelagen (1928:370) och som, utan att anställningsförhållande förelegat, *betalas ut* av en fysisk person som är bosatt utomlands eller *av en* utländsk juridisk person. Detta gäller dock inte i fråga om sådan skattepliktig intäkt som avses i 2 kap. 3 § *första stycket tredje meningen* lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas dessutom ersättning för arbete under förutsättning att ersättningen betalas ut

1. till mottagare som har en F-skattsedel antingen när ersättningen bestäms eller när den betalas ut,
2. till mottagare som har en A-skattsedel eller en F-skattsedel med villkor enligt 4 kap. 9 § skattebetalningslagen (1997:483) eller som saknar skattsedel på preliminär skatt, om ersättningen tillsammans med annan

ersättning för arbete från samma utbetalare under inkomståret kan antas komma att understiga 10 000 kronor och utbetalaren är en fysisk person eller ett dödsbo samt vad som utbetalts inte utgör utgift i en av utbetalaren bedrivna näringsverksamhet,

3. till delägare i handelsbolag av bolaget,

4. till medlem i europeisk ekonomisk intressegruppering av grupperingen.

Om i fall som avses i tredje stycket 1 mottagaren har en F-skattsedel med villkor enligt 4 kap. 9 § skattebetalningslagen, räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om F-skattsedeln skriftligen åberopas.

I *andra stycket* har en ändring gjorts på grund av att bestämmelserna i nuvarande 11 kap. 2 § har upphävts samtidigt som motsvarande bestämmelser förs in i LIP. Övriga ändringar är endast av redaktionell art.

5 kap.

6 § Som bosättningstid i Sverige tillgodoräknas

a) tid under vilken en person varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen (1991:481); vid flyttning till utlandet skall hänsyn dock inte tas till tid efter utresan om personen enligt nämnda lag skall avregistreras som utflyttad,

b) tid under vilken en här folkbokförd person före tidpunkten för folkbokföringen oavbrutet vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd enligt 1 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529) eller motsvarande föreskrift enligt äldre lag,

c) tid under vilken en svensk medborgare av svenska kyrkan, ett svenskt trossamfund, ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet varit sänd till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning; för tid efter år 1992 skall vad som nu sägs gälla endast om utlandsvistelsen varat längst tre år i följd,

d) tid under vilken en försäkrad haft inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 2 kap. lagen (1998:000) om *inkomstgrundad ålderspension*,

e) tid före år 1993 under vilken en svensk medborgare haft anställning i ett annat land som grundat rätt till svensk statligt reglerad pension, dock inte tid för vilken rätt till pension grundad på bosättning i det andra landet föreligger om sådan pension kan utbetalas till den som är bosatt i Sverige,

f) i den mån regeringen så förordnar tid under vilken en person som inte fyllt 26 år bedriver studier i annat land.

Som bosättningstid i Sverige tillgodoräknas även tid som avses i 7 och 9 §§.

Som bosättningstid i Sverige enligt första stycket a) tillgodoräknas inte tid då någon enligt förordnande av regeringen med stöd av 1 kap. 3 § fjärde stycket inte skall anses bosatt i Sverige.

Vad som i första stycket sägs om folkbokföring enligt folkbokföringslagen skall gälla också i fråga om kyrkobokföring enligt lag som ersatts av folkbokföringslagen eller enligt motsvarande äldre författning.

Bestämmelserna i första stycket c) gäller även medföljande make samt barn under 18 år till person som där avses.

Bestämmelserna i första stycket d), såvitt gäller tid före år 1993 för vilken den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng enligt 11 kap. i *kapitlets lydelse före den 1 januari 1999*, och första stycket e) gäller även medföljande make samt barn under 18 år till person som där avses. Som bosättningstid tillgodoräknas dock inte tid för vilken maken eller barnet har rätt till pension grundad på bosättningstid i det andra landet om sådan pension kan utbetalas till den som är bosatt i Sverige.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i femte och sjätte styckena skall med make likställas den som, utan att vara gift med den person som avses i första stycket c), d) eller e) levtt tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn.

Ändringarna i *första stycket punkt d* och i *sjätte stycket* denna paragraf är en följd av att bestämmelserna i 11 kap. om pensionsgrundande inkomster och pensionspoäng har överförts till LIP. Ändringar har av samma anledning också gjorts i 4 § i detta kapitel. Se prop. 1997/98:152 Garanti-pension m.m.

6 kap.

3 § Uttag av ålderspension får helt eller delvis återkallas med verkan från nästa månadsskifte. Har ålderspension återkallats tidigare får dock ny återkallelse inte avse tid före sex månader efter det att den tidigare återkallelsen började gälla. Sådan återkallelse gäller inte heller för försäkrad, som uppbär tilläggspension enligt 12 kap., om inte han eller hon gör motsvarande återkallelse enligt 12 kap. 3 §.

Skall ålderspension efter återkallelse *av pensionsuttag börja betalas ut på nytt*, beräknas pensionens storlek med tillämpning av bestämmelserna i 2 § på grundval av den försäkrades ålder då pensionen *på nytt* börjar utges. För varje månad, varunder ålderspension tidigare *har betalats ut*, skall vid beräkningen göras avdrag med 0,5 procent för tid före den månad, varunder den försäkrade *har* fyllt 65 år, och 0,7 procent för annan tid.

I *första stycket* har införts en begränsning i möjligheterna att ändra ett pensionsuttag. Därvid föreskrivs att återkallelse helt eller delvis endast får göras för tid efter det att minst sex månader förflutit sedan en tidigare återkallelse. Däremot kvarstår möjligheterna för en pensionsberättigad att öka sitt uttag av pension kort tid efter en tidigare ändring av uttaget.

Ändringen i första stycket överensstämmer med vad som föreslås gälla enligt LIP fr.o.m. den 1 januari 2001.

Övriga ändringar i första stycket och ändringarna i *andra stycket* är endast av redaktionell art.

11 kap.

1 § Rätt till tilläggspension grundas på inkomst av förvärvsarbete.

Pensionsgrundande inkomst och pensionspoäng beräknas och fastställs enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Bestämmelserna om vilka slags inkomster som är pensionsgrundande samt bestämmelser om beräkning och fastställande av sådan inkomst har flyttats från denna lag och från LBP till LIP. Övriga bestämmelser, 2–6 a § i detta kapitel, liksom LBP har upphävts.

Den ändring som gjorts i denna paragraf avser *andra stycket* som tidigare innehållit bestämmelser om när pensionsgrundande inkomst skall fastställas för en försäkrad. Dessa bestämmelser har i huvudsak ersatts av bestämmelser i LIP. I andra stycket anges nu att pensionsgrundande inkomst och pensionspoäng beräknas och fastställs enligt LIP.

Enligt äldre bestämmelser skulle pensionsgrundande inkomst inte fastställas för år före det år då en försäkrad uppnår 16 års ålder, år då en försäkrad avlidit eller år efter det då en försäkrad fyllt 64 år och inte heller för tidigare år då en försäkrad uppburit hel ålderspension för hela året. Detta innebar också att pensionspoäng för sådan inkomst inte tillgodoräknades för sådana år.

Inte heller enligt LIP skall pensionsgrundande inkomst fastställas för år före det år då en försäkrad uppnår 16 års ålder. Pensionsgrundande inkomst skall inte heller fastställas för år då en försäkrad avlidit i annat fall

än om överföring av pensionsrätt för premiepension till den avlidnes make skall göras för det året. Eftersom inte heller andra pensionsgrundande belopp skall fastställas för sådana år kommer det inte att finnas något pensionsunderlag att beräkna pensionsrätt på. Däremot finns i LIP inget undantag för beräkning av pensionsgrundande inkomst, andra pensionsgrundande belopp (än pensionsgrundande belopp för barnår) och pensionsrätt för år efter det år då en person fyllt 64 år eller för tidigare år då han eller hon för hela året uppburit hel ålderspension.

Även om pensionsgrundande inkomst m.m. tillgodoräknas efter 64 års ålder skall pensionspoäng inte tillgodoräknas för sådan tid. Däremot tillgodoräknas pensionsrätt för sådan tid. När det gäller tid före 65 års ålder då en försäkrad uppburit hel ålderspension hela året kommer däremot pensionspoäng att beräknas för den för vilken pensionsgrundande inkomst fastställts. Till följd härav föreslås också att den avgiftsbefrielse som förelegat under sådan tid upphävs (se 3 kap. 3 § tredje stycket SAL).

Vissa särskilda bestämmelser gäller för personer som är födda år 1937 eller tidigare. Dessa finns dels i 6 kap. 12–16 §§ LIP, dels i 4, 11 och 15 §§ lagen om införande av LIP.

12 kap.

3 § Uttag av ålderspension får helt eller delvis återkallas med verkan från nästa månadsskifte. Har ålderspension återkallats tidigare får dock ny återkallelse inte avse tid före sex månader efter det att den tidigare återkallelsen började gälla. Sådan återkallelse gäller inte heller för försäkrad, som uppbär folkpension enligt 6 kap., om inte han eller hon gör motsvarande återkallelse enligt 6 kap. 3 §.

Skall ålderspension *efter återkallelse av pensionsuttag börja betalas ut på nytt*, beräknas pensionens storlek med tillämpning av bestämmelserna i 2 § på grundval av den försäkrades ålder då pensionen *på nytt* börjar utges. För varje månad, varunder ålderspension tidigare *har betalats ut*, skall vid beräkningen göras avdrag med 0,5 procent för tid före den månad, varunder den försäkrade *har* fyllt 65 år, och 0,7 procent för annan tid.

Ändringarna i denna paragraf motsvarar de ändringar som gjorts i 6 kap. 3 § denna lag.

13 kap.

2 § Har pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för minst två år av de fyra år som närmast föregått det år då pensionsfallet inträffar, skall förtidspension utges med tillämpning av bestämmelserna i andra stycket. *Härvid gäller inte bestämmelsen i 20 kap. 2 § första stycket. Bestämmelserna i andra stycket skall även tillämpas* då vid tidpunkten för pensionsfallet den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst eller den inkomst som då skulle ha utgjort hans *eller hennes* sjukpenninggrundande inkomst om försäkringskassan hade känt till samtliga förhållanden, uppgår till lägst ett belopp som motsvarar det vid årets ingång gällande *prisbasbeloppet*.

Hel förtidspension motsvarar den tilläggspension i form av ålderspension, som skulle tillkomma den försäkrade, om sådan pension skulle börja utgå från och med den månad varunder han *eller hon* fyller 65 år. Härvid skall ålderspensionen beräknas under antagande att den försäkrade för varje år från och med det då förtidspensionen börjar utgå till och med det då han *eller hon* uppnår 64 års ålder tillgodoräknats pensionspoäng motsvarande medeltalet av de pensionspoängtal, vilka tillgodoräknats honom *eller henne* under de fyra år som närmast föregått det år då pensionsfallet inträffade eller, om pensionen därigenom blir större, under samtliga år från och med det då han *eller hon* fyllt 16 år till och med det som närmast föregått pensionsfallet. Vid beräkningen av nämnda medel-

tal bortses från de år intill ett antal av hälften, för vilka pensionspoäng ej tillgodoräknats den försäkrade eller för vilka poängtalet är lägst.

Pension enligt denna paragraf får ej utgå, om den försäkrade vid 65 års ålder inte kan bli berättigad till ålderspension enligt 12 kap.

Ändringen i *första stycket* föranleds av att bestämmelserna om vårdår har flyttats från 11 kap. 6 a § denna lag till 4 kap. 11–12 §§ LIP.

I 11 kap. 6 a § tredje stycket föreskrevs tidigare att vårdår inte skall beaktas vid tillämpningen av 13 kap. 2 § första stycket. Detta undantag anges nu i stället i denna paragraf. Vidare har en namnändring av basbelopp till prisbasbelopp gjorts.

Ändringarna i *andra och tredje styckena* är endast av redaktionell art.

4 § Om förtidspension utgår för tid efter det att ålderspension med stöd av 12 kap. 3 § upphört att utgå, skall förtidspensionen minskas med motsvarande tillämpning av 12 kap. 3 och 4 §§.

Vid beräkning av förtidspension skall hänsyn inte tas till pensionspoäng som enligt 11 kap. 6 § första och tredje styckena, *i dessa lagrumms lydelse före den 1 januari 1999, eller 4 kap. 1 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension* tillgodoräknats den försäkrade för tid då förtidspension enligt denna lag utgått med anledning av samma inkomstförlust. Vårdår som enligt 11 kap. 6 a §, *i detta lagrumms lydelse före den 1 januari 1999, eller 4 kap. 1 § lagen om inkomstgrundad ålderspension* tillgodoräknats en försäkrad som under året uppburit förtidspension enligt denna lag får inte åberopas för höjning av förtidspensionen.

Ändringarna i *andra stycket* är en följd av att bestämmelserna om pensionspoäng och vårdår i 11 kap. 6 och 6 a §§ denna lag har flyttats till LIP.

15 kap.

2 § För en pensionsberättigad som är född under något av åren 1911–1927 skall tilläggspension beräknas som om pensionspoäng kunnat tillgodoräknas om han eller hon hade fått rätt till förtidspension enligt 13 kap. 1 § från och med januari månad det år han eller hon uppnått 65 års ålder. Detta gäller dock endast om pensionen därigenom blir större.

Första och andra styckena i denna paragraf har upphävts då de numera saknar betydelse. De skall enligt övergångsbestämmelserna dock gälla såvitt avser tid före upphävandet.

Ändringarna i *tredje stycket* är dels föranledda av att pensionspoäng fortsättningsvis skall fastställas genom överklagbara beslut, dels av redaktionell art.

16 kap.

5 § Ålderspension *utges* från och med den månad varunder den försäkrade fyller 65 år eller, om han *eller hon* önskar att pensionen skall börja *utges* tidigare eller senare, från och med den månad som *anges* i pensionsansökningen.

Förtidspension, handikappersättning och vårdbidrag utgår från och med den månad då rätt till förmånen inträtt. I fall som avses i 1 § andra stycket utgår dock förtidspension från och med månaden näst efter den då beslutet om pension meddelats.

Efterlevandepension *utges* från och med den månad då den försäkrade avlidit eller, om han *eller hon* vid sin död uppbar ålderspension eller förtidspension, från och med månaden näst efter den då dödsfallet inträffat.

Inträder rätt till ålderspension eller efterlevandepension vid annan tidpunkt än som åsyftas i första och tredje styckena, *skall* pensionen *betalas ut för tid* från och med den månad då rätten inträtt.

Annan pension än ålderspension får inte betalas ut för längre tid tillbaka än tre månader eller, i fråga om barnpension eller handikappersättning, två år före ansökningsmånaden. Ålderspension får betalas ut tidigast för månaden närmast efter ansökningsmånaden. Har den försäkrade uppburit förtidspension eller särskild efterlevandepension omedelbart före 65 års ålder får dock ålderspension betalas ut för högst tre månader före ansökningsmånaden.

Det belopp som först förfaller till betalning efter beslut om barnpension enligt 14 kap. 2 § skall minskas med vad som utbetalats i omställningspension enligt 14 kap. 4 § eller särskild efterlevandepension enligt 14 kap. 5 § för den tid som barnpensionsbeloppet avser utöver vad som skulle ha utgetts om beslutet om barnpension förelegat vid utbetalningen av omställningspensionen eller den särskilda efterlevandepensionen.

Bestämmelserna i denna paragraf behandlar i huvudsak frågan om från vilken tidpunkt en pension skall börja utges.

De ändringar som gjorts i *första, tredje och fjärde styckena* är endast av redaktionell art. I *femte stycket* föreskrivs nu att ålderspension inte får utges retroaktivt utan skall börja utges tidigast för tid från och med månaden närmast efter ansökningsmånaden. Undantag görs emellertid för det fall att den försäkrade omedelbart före den månad han eller hon fyller 65 år har haft förtidspension eller särskild efterlevandepension. I sådant fall får ålderspension betalas ut för högst tre månader före ansökningsmånaden. Anledningen härtill är att förhindra att en försäkrad blir utan försörjning när rätten till förtidspension eller särskild efterlevandepension upphör vid 65 års ålder.

19 kap.

1 § Om avgifter för finansiering av sjukförsäkringen *m.m.*, föräldraförsäkringen och efterlevandepensioner föreskrivs i lagen (1981:691) om socialavgifter.

I paragrafen har ändringar gjorts på så sätt att det nu anges att det i lagen (1981:691) om socialavgifter föreskrivs om avgifter för finansiering av sjukförsäkringen *m.m.*, föräldraförsäkringen och efterlevandepensioner. Hänvisningen till lagen om socialavgifter vad gäller föräldraförsäkringen och efterlevandepensioner görs eftersom direkta avgifter för finansieringen härför har införts. När det gäller sjukförsäkringen har ett *m.m.* lagts till då vissa kostnader för förtidspensionen införlivats i denna avgift. Vidare har hänvisningen till lagen om allmän pensionsavgift tagits bort då denna avgift endast skall finansiera försäkringen för tilläggspension i form av ålderspension och täcks av hänvisningen i 4 § i detta kapitel.

4 § *För finansieringen av tilläggspension i form av ålderspension enligt denna lag skall bestämmelserna i 1 kap. 2 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension gälla.*

Finansieringen av tilläggspension i form av ålderspension kommer framöver att regleras LIP. På grund härav hänvisas därför nu endast till LIP.

20 kap.

2 § Vid tillämpningen av denna lag skall, om inte annat sägs i lagen, *vårdår som tillgodoräknats enligt 11 kap. 6 a §, i detta lagrumms lydelse före den 1 januari 1999, eller 4 kap. 12 § lagen (1998:000) om inkomst-*

grundad ålderspension likställas med år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats.

Med förälder skall vid tillämpningen av bestämmelserna i 9 kap. 4 § likställas den, med vilken förälder är eller varit gift eller har eller har haft barn, om de stadigvarande sammanbor.

Med förälder skall vid tillämpningen av bestämmelserna i 9 kap. 4 § *också* likställas den som med socialnämndens tillstånd har tagit emot ett utländskt barn för vård och fostran i syfte att adoptera det.

Har någon med socialnämndens medgivande tagit emot ett utländskt barn i sitt hem här i landet för vård och fostran i adoptionssyfte, skall vid tillämpning av bestämmelserna i 8 och 14 kap. om rätt till barnpension barnet anses som barn till denne. I sådana fall anses barnet bosatt i Sverige, om den blivande adoptivföräldern var bosatt här i landet vid den tidpunkt då han *eller hon* avled.

Vid tillämpning av bestämmelserna i 3 kap. 2 a § tredje stycket skall den som lämnat uppgift om innehav av en F-skattsedel i en anbudshandling, en faktura eller någon därmed jämförlig handling, som även innehåller uppgifter om utbetalarens och betalningsmottagarens namn och adress eller andra för identifiering godtagbara uppgifter samt uppgift om betalningsmottagarens personnummer eller organisationsnummer anses ha en sådan skattsedel. Uppgiften om innehav av en F-skattsedel gäller även som sådant skriftligt åberopande av F-skattsedeln som avses i 3 kap. 2 a § fjärde stycket. Det som nu sagts gäller dock inte om den som betalar ut ersättningen känner till att uppgiften om innehav av en F-skattsedel är oriktig. Bestämmelser om påföljd för den som lämnar oriktig uppgift finns i skattebrottslagen (1971:69).

Bestämmelserna i 11 kap. 6 a § om tillgodoräknande av vårdår har flyttats till 4 kap. 1, 11 och 12 §§ LIP. I *första stycket* i denna paragraf föreskrivs nu att vid tillämpningen av denna lag skall vårdår likställas med år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats.

Ändringen i *andra stycket* är också en följd av att bestämmelserna i 11 kap. 6 a § har flyttats till LIP.

Ändringarna i *tredje och fjärde styckena* är endast av redaktionell art.

15 § Regeringen *får* träffa överenskommelse med främmande makt om utsträckt tillämpning av denna lag eller om undantag i vissa fall från vad i lagen är stadgat.

Ändringen i *första stycket* är endast av redaktionell art.

Andra stycket i denna paragraf har upphävts. Motsvarande bestämmelser har i stället förts in i 15 kap. 18 § andra stycket LIP. De förbindelser som tecknats och godkänts enligt bestämmelserna i det upphävda stycket före den 1 januari 1999 skall enligt 12 § lagen om införande av LIP gälla även vid tillgodoräknande av pensionsrätt på grund av bestämmelserna i 15 kap. 18 § andra stycket LIP.

8. Om en kvinna, som avses i punkt 5 och är född under något av åren 1930–1944 samt har rätt till tilläggspension i form av änkepension enligt äldre bestämmelser, för samma månad får tilläggspension i form av ålderspension, utges änkepensionen endast i den mån den överstiger ålderspensionen. Kvinnan har dock alltid rätt till änkepension med sådant belopp att denna, tillsammans med tilläggspensionen i form av ålderspension, motsvarar viss andel av summan av kvinnans tilläggspension i form av ålderspension och den tilläggspension för mannen som avses i 14 kap. 3 § i dess äldre lydelse. Denna andel utgör 60 procent om kvinnan är född år 1930, 58 procent om kvinnan är född år 1931, 56 procent om kvinnan är född år 1932, 54 procent om kvinnan är född år 1933, 52 procent om kvinnan är född år 1934 och 50 procent om kvinnan är född

under något av åren 1935–1944. Med stöd av denna regel får emellertid inte utbetalas tilläggspension i form av änkepension med högre belopp än vad som följer av 14 kap. 3 § i dess äldre lydelse.

Vid tillämpning av bestämmelserna i första stycket skall, om kvinnan uppskjuter uttaget av ålderspension till en senare tidpunkt än från och med den månad då hon fyller 65 år, hänsyn tas till den tilläggspension i form av ålderspension som skulle ha *utgetts* om rätt därtill hade inträtt från och med nämnda månad. Vidare skall, då kvinnan gjort undantagande från försäkringen för tilläggspension, hänsyn tas till den tilläggspension i form av ålderspension som skulle ha *utgetts* om undantagande inte skett. Motsvarande skall gälla om bestämmelserna *om tillgodoräknande av pensionspoäng vid underlåten eller bristande avgiftsbetalning* i 11 kap. 6 § första stycket, *i detta lagrumms lydelse före den 1 januari 1999, eller 4 kap. 8 § andra stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension* har tillämpats.

Ändringen i *andra stycket* är en följd av att bestämmelserna i 11 kap. 6 § föreslagits upphöra att gälla samtidigt som motsvarande bestämmelse förs in i LIP.

37.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring

4 kap.

4 § Livränta *utges* längst till den månad under vilken den försäkrade fyller 65 år.

Den nu gällande paragrafen innehåller bestämmelser om att livränta enligt 4 kap. denna lag, s.k. egenlivränta, som huvudregel skall upphöra att utges vid 65 års ålder. Därutöver finns en särskild garantiregel som innebär att egenlivränta i vissa fall kan fortsätta att utges efter denna ålder. Som närmare angetts i avsnitt 25.3 föreslås nu att denna särskilda garanti skall slopas.

I *första stycket* anges därför att livränta utges längst till den månad under vilken den försäkrade fyller 65 år.

Som en konsekvens av slopandet av garantiregeln föreslås att *andra-fjärde styckena* upphävs.

Motsvarande garanti för livränta efter 65 års ålder enligt lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd föreslås samtidigt upphöra. Någon särskild lagändring krävs inte i den lagen då den hänvisar till bl.a. här aktuell bestämmelse i lagen om arbetsskadeförsäkring.

5 § För den som är sjukpenningförsäkrad enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring utgörs livränteunderlaget av hans *eller hennes* sjukpenninggrundande inkomst enligt 3 kap. 2 § nämnda lag vid den tidpunkt från vilken livräntan skall utges eller den inkomst som då skulle ha utgjort hans *eller hennes* sjukpenninggrundande inkomst, om försäkringskassan hade känt till samtliga förhållanden.

Vid tillämpningen av första stycket gäller följande avvikelser från bestämmelserna i 3 kap. 2 § lagen om allmän försäkring. Vid beräkningen skall också andra skattepliktiga förmåner än pengar beaktas. Med inkomst av anställning likställs kostnadsersättning som inte enligt 8 kap. 19 eller 20 § skattebetalningslagen (1997:483) undantas vid beräkning av skatteavdrag. Semesterlön och semesterersättning skall medräknas utan den begränsning som anges i 3 kap. 2 § tredje stycket lagen om allmän försäkring. Inkomst i form av skattepliktiga förmåner skall värderas på

Ändringarna i *första stycket* är endast av redaktionell art.

Ändringen i *andra stycket* är en följd av att bestämmelserna om beräkning av pensionsgrundande inkomst i AFL har flyttats till LIP.

6 kap.

1 § Är någon som har rätt till livränta enligt 4 eller 5 kap. samtidigt berättigad till folkpension eller tilläggspension i form av förtidspension eller efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring med anledning av den inkomstförlust som har föranlett livräntan, utgår livräntan endast i den mån den överstiger pensionen.

Har delpension utgått till någon som tillerkänns livränta enligt 4 kap. och avser livräntan samma inkomstförlust som delpensionen, får livränta för förfluten tid utges endast i den mån den överstiger den delpension som utgått för samma tid.

Första stycket gäller även i fråga om pension som enligt utländskt system för social trygghet utgår med anledning av arbetsskadan.

Om bestämmelserna om *beräkning av pensionspoäng vid underlåten eller bristande avgiftsbetalning* i 11 kap. 6 § första stycket lagen om allmän försäkring, i detta lagrumms lydelse före den 1 januari 1999, eller 4 kap. 8 § *andra stycket* lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension har tillämpats för år efter det då arbetsskadan har inträffat, skall vid tillämpning av denna paragraf hänsyn tas till den tilläggspension som skulle ha utgivits om full avgift hade erlagts.

Ändringen i *fjärde stycket* är en konsekvens av ändringarna i 4 kap. 4 § denna lag och av att bestämmelserna om tillgodoräknande av pensionspoäng i 11 kap. AFL flyttats till LIP.

7 kap.

2 § Avgiften till arbetsskadeförsäkringen skall utgå efter en procentsats som skall vara så avvägd att avgifterna tillsammans med andra tillgängliga medel täcker

1. ersättningar enligt denna lag samt ersättningar på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete, lagen (1929:131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar och lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,

2. kostnader som föranleds av lagen (1955:469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m.m., lagen (1962:303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m.m., lagen (1967:919) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor m.m. och lagen (1977:268) om uppräkningskostnader av yrkesskadelivräntor m.m.,

3. förvaltningskostnader.

Med förvaltningskostnader enligt första stycket 3 avses omkostnader för Riksförsäkringsverkets och de allmänna försäkringskassornas verksamhet beträffande arbetsskadeförsäkringen.

Beslut om procentsats för ett visst år skall fattas senast under året dessförinnan.

Riksförsäkringsverket skall vart femte år föreslå procentsats för de sju följande åren, i den mån beslut inte redan har fattas.

I paragrafens första stycke har punkt 4 tagits bort då någon fondbildning inte längre skall ske. Ändringen har tillkommit efter Lagrådets granskning och är en följd av ändringen i 4 kap. 6 § lagen (1981:691) om socialavgifter.

1 kap.

1 § I denna lag ges bestämmelser om avgifter för finansiering av den allmänna försäkringen, *ålderspensioneringen* och vissa andra sociala ändamål.

Att denna lag tillämpas även i fråga om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster framgår av lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster och lagen (1994:1920) om allmän löneavgift.

Om nedsättning av socialavgifter som regionalpolitiskt stöd finns särskilda bestämmelser. Föreskrifter om avdrag vid beräkning av arbetsgivaravgifter finns i lagen (1995:287) om anställningsstöd och i lagen (1995:411) om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter.

I *första stycket* har tillagts att det i lagen också ges bestämmelser om avgifter för finansiering av *ålderspensioneringen*.

2 § Avgifterna utgörs av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Arbetsgivaravgifter skall betalas av den som är arbetsgivare. *Egenavgifter skall betalas* av den som är försäkrad enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring *eller enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension* och som har inkomst av annat förvärsarbete som avses i 3 kap. 2 eller 2 a § *lagen om allmän försäkring* eller 2 kap. *lagen om inkomstgrundad ålderspension*. Med inkomst av annat förvärsarbete enligt 3 kap. 2 och 2 a §§ *lagen om allmän försäkring* skall även likställas inkomst för eget arbete i form av andra skattepliktiga förmåner än pengar.

Vid tillämpning av denna lag skall, även om ett anställningsförhållande inte föreligger, den som har utgett sådan ersättning som enligt bestämmelserna i 3 kap. 2 § *andra stycket* *lagen om allmän försäkring* eller *enligt bestämmelserna i 2 kap. 10 § första stycket, 11 eller 12 § lagen om inkomstgrundad ålderspension* är att hänföra till inkomst av anställning anses som arbetsgivare. Med inkomst av anställning enligt 3 kap. 2 § *lagen om allmän försäkring* skall i denna lag likställas inkomst i form av andra skattepliktiga förmåner än pengar samt kostnadsersättning som inte enligt 8 kap. 19 eller 20 § *skattebetalningslagen (1997:483)* undantas vid beräkning av skatteavdrag. I fråga om skattepliktig intäkt av tjänst enligt *kommunalskattelagen (1928:370)* i form av rabatt, bonus eller annan förmån som ges ut på grund av kundtrohet eller liknande, skall den som slutligt har stått för de kostnader som ligger till grund för förmånen, anses som arbetsgivare, om denne är någon annan än den som är skattskyldig för förmånen.

I *första stycket* och *andra stycket* har hänvisningar till den nya *lagen om inkomstgrundad ålderspension* gjorts. I *andra stycket* innebär den nya hänvisningen att den som utgett bidrag som angavs i 11 kap. 2 § *första stycket* m AFL inte längre är arbetsgivare enligt *lagen*. För sådana bidrag kommer staten att betala en särskild *ålderspensionsavgift*.

2 kap.

1 § En arbetsgivare skall på det avgiftsunderlag som anges i 3–5 §§ för varje år betala

1. sjukförsäkringsavgift med 7,50 procent,
2. *efterlevandepensionsavgift* med 1,70 procent,
3. *ålderspensionsavgift* med 6,40 procent,
4. *föräldraförsäkringsavgift* med 2,20 procent,
5. arbetsskadeavgift med 1,38 procent,
6. arbetsmarknadsavgift med 5,84 procent.

Arbetsgivare som avses i 1 kap. 2 § *andra stycket* skall dock beträffande ersättning som avses i 2 kap. 11 eller 12 § *lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension* betala endast *ålderspensionsavgift*.

I *första stycket* har nya nivåer införts på sjukförsäkringsavgiften och arbetsmarknadsavgiften. I stället för tilläggsavgift har införts benämningen ålderspensionsavgift. Bestämmelserna om folkpensionsavgift, delpensionsavgift, arbetarskyddsavgift och lönegarantiavgift har tagits bort. Nya avgifter har införts i form av en efterlevandepensionsavgift och en föräldraförsäkringsavgift.

I paragrafens *andra stycke* har en hänvisning till den nya lagen om inkomstgrundad ålderspension gjorts. Hänvisningen innebär att beräkning av avgift för bidrag som angavs i 11 kap. 2 § första stycket m AFL inte längre regleras i lagen.

2 § En arbetsgivare som sysselsätter sjömän skall på den ersättning som utgetts till sådana för varje år betala även sjömanspensionsavgift med 1,20 procent.

I fråga om sjömän skall sjukförsäkringsavgift och *arbetsmarknadsavgift* beräknas efter de procentsatser som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Riksförsäkringsverket årligen fastställer. Procentsatserna skall utgöra den andel av de i 1 § första stycket 1 och 6 angivna procentsatserna som svarar mot förhållandet mellan antalet svenska sjömän och hela antalet sjömän på svenska handelsfartyg i medeltal för den 30 september de tre år som närmast föregått det år då procentsatserna fastställs. Hänsyn skall därvid inte tas till fartyg med en bruttodräktighet understigande 300. Procentsatserna beräknas med två decimaler.

Med sjöman avses i denna lag arbetstagare som avses i punkt 1 av anvisningarna till 49 § kommunalskattelagen (1928:370).

Enligt *andra stycket* skall arbetsgivare som sysselsätter sjömän betala vissa avgifter enligt en lägre procentsats som Riksförsäkringsverket årligen fastställer. Med anledning av att folkpensionsavgiften har tagits bort har sådan arbetsgivare medgivits nedsättning av arbetsmarknadsavgiften i stället för som tidigare folkpensionsavgiften.

3 § Underlag för beräkning av avgifterna är summan av vad arbetsgivaren under året har utgett som lön i pengar eller annan ersättning för utfört arbete eller eljest med anledning av tjänsten, dock inte pension, eller andra skattepliktiga förmåner. *I underlaget skall även ingå sådan annan ersättning för utfört arbete som avses i 3 kap. 2 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.*

Med lön likställs

1. garantibelopp enligt lönegarantilagen (1992:497),
2. kostnadsersättning som inte enligt 8 kap. 19 eller 20 § skattebetalningslagen (1997:483) undantas vid beräkning av skatteavdrag,
3. ersättning som en arbetsgivare utger till en allmän försäkringskassa som följd av bestämmelsen i 24 § första stycket lagen (1991:1047) om sjuklön.

Ersättning som avses i andra stycket 3 skall anses som ersättning till arbetstagare vid tillämpning av 4 och 5 §§.

I *första stycket* har en redaktionell ändring gjorts samt från avgiftsunderlaget borttagits sådant bidrag som angavs i 11 kap. 2 § första stycket m AFL. Vidare har *andra stycket* strukturerats om. I stycket har intagits några ersättningar som tidigare ingick i första stycket. Någon ändring i sak har inte gjorts. I *tredje stycket* har följdändringsvis gjorts en ändring.

4 § Vid bestämmande av avgiftsunderlaget skall bortses från

1. ersättning till en och samme arbetstagare om den under året inte uppgått till 1 000 kronor,

3. ersättning till arbetstagare vid sjukdom eller ledighet för vård av barn eller med anledning av barns födelse, till den del ersättningen motsvarar sjukpenning, föräldrapenning eller rehabiliteringspenning som arbetsgivare får uppbära enligt 3 kap. 16 §, 4 kap. 18 § eller 22 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän försäkring,

4. ersättning för vilken skall betalas särskild inkomstskatt enligt lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.,

5. ersättning som en arbetsgivare utgett till barn för arbete som utförts i hans förvärvsverksamhet i de fall avdrag för ersättningen inte får göras vid inkomsttaxeringen,

6. ersättning till den del denna motsvarar kostnader i arbetet som arbetstagare haft att täcka med ersättningen,

8. ersättning för arbete som har utförts utomlands, till den del denna inte räknas som lön enligt 2 kap. 3 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller enligt 2 kap. 16 § andra stycket samma lag inte är pensionsgrundande inkomst,

9. ersättning för skiljemannauppdrag i fall där parterna i skiljeförfarandet är av utländsk nationalitet,

10. ersättning som på grund av bestämmelserna i 5 § lagen (1984:947) om beskattning av utländska forskare vid tillfälligt arbete i Sverige inte utgör skattepliktig intäkt,

11. ersättning som avses i 3 kap. 2 a § lagen om allmän försäkring,

12. intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i kommunal-skattelagen (1928:370),

13. sådan ersättning som enligt 1 § första stycket 1–5 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster utgör underlag för nämnda skatt,

14. ersättning till en och samme idrottsutövare från en sådan ideell förening som avses i 7 § 5 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt och som har till huvudsakligt syfte att främja idrottslig verksamhet, om ersättningen från föreningen under året inte uppgått till ett halvt *prisbasbelopp* enligt lagen om allmän försäkring,

15. före utgången av år 1992 utbetalade ersättningar från en vinstandelsstiftelse, som avses i 3 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring, till den del de inte utgör ersättning för arbete för stiftelsens räkning,

16. sådan ersättning från en vinstandelsstiftelse eller en annan juridisk person med motsvarande ändamål från vilken enligt de fyra sista meningarna i 3 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring skall bortses vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst,

17. ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av juni 1993 om ersättningen avser tid därefter och utgår på grund av ansvarighetsförsäkring vilken åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer,

18. ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av år 1992 om skadan anmälts till allmän försäkringskassa efter utgången av juni 1993 och ersättningen utgår på grund av sådan ansvarighetsförsäkring som anges i 17,

19. ersättning enligt 2 kap. 5 § lagen om inkomstgrundad ålderspension.

Bestämmelsen i första stycket 6 är tillämplig endast om kostnaderna kan beräknas uppgå till minst 10 procent av arbetstagarens ersättning från arbetsgivaren under utgiftsåret. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får fastställa schablon för beräkning av arbetstagares kostnader i viss verksamhet. Schablonen skall avse bestämda yrkesgrupper och grundas på de genomsnittliga kostnaderna inom respektive grupp.

Bestämmelserna i första stycket 17 och 18 gäller endast ersättning som inte avser de första 180 dagarna efter skadetillfället och som för en och samme arbetstagare beräknas på lönedelar som inte överstiger sju och en halv gånger *prisbasbeloppet* enligt lagen om allmän försäkring.

I fråga om inkomst från fåmansföretag och fåmansägt handelsbolag skall föreskrifterna i punkt 13 av anvisningarna till 32 § kommunal-skattelagen (1928:370) tillämpas vid bestämmande av avgiftsunderlaget.

I paragrafens *första stycke* har punkten 2 tagits bort. Punkten angav att det från avgiftsunderlaget skulle bortses från ersättning till arbetstagare som vid årets ingång fyllt 65 år. Denna punkt skall dock alltjämt gälla för dem som är födda år 1937 eller tidigare vilket framgår av övergångsbestämmelserna. I punkten 8 har en hänvisning till pensionsgrundande inkomst enligt ett lagrum i den nya lagen om inkomstgrundad ålderspensionsavgift gjorts. Någon förändring i sak har inte gjorts. I punkt 13 har en följdändring gjorts på grund av att punkterna ändrats i 1 § första stycket lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster. I punkt 14 har basbelopp ändrats till prisbasbelopp.

I 19:e punkten hänvisas till sådana ersättningar som det skall betalas statliga ålderspensionsavgifter för. Dessa ersättningar undantas alltjämt från att ingå i i avgiftsunderlaget.

5 § Vid bestämmande av underlaget för beräkning av *ålderspensionsavgift* skall även *medräknas* ersättningar som *utgör* inkomst av anställning enligt 2 kap. 10 § första stycket, 11 § första stycket eller 12 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension. *Ersättningar för arbete utanför Sverige till arbetstagare som inte är svenska medborgare och som inte heller är bosatta här, skall inte medräknas.*

Vid bestämmande av underlaget för beräkning av annan avgift än *ålderspensionsavgift* skall bortses från *ersättningar till arbetstagare som vid årets ingång fyllt 65 år. Detsamma gäller* ersättningar till arbetstagare som inte varit försäkrade enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

I *första stycket* har tilläggsavgift ändrats till ålderspensionsavgift. Vidare har lydelsen skrivits om på så sätt att det nu anges att ersättningar som utgör inkomst av anställning enligt angivna lagrum i den nya lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall medräknas vid bestämmande av underlaget för ålderspensionsavgiften. Ändringen är endast redaktionell och någon ändring i sak har inte gjorts. Vidare har en omformulering gjorts när det gäller ersättningar för arbete utanför Sverige till arbetstagare som inte är svenska medborgare och som inte är bosatta i Sverige. Inte heller här har någon ändring i gjorts i sak.

I *andra stycket* har lagts till att det vid bestämmandet av avgiftsunderlaget för beräkning av annan avgift än ålderspensionsavgift skall bortses från ersättningar till arbetstagare som vid årets ingång fyllt 65 år. Innebörden härav är att ålderspensionsavgift även skall betalas för ersättning som utges till personer som är 65 år eller äldre. Detta tillägg är en följd av att punkten 2 i 2 kap. 4 § första stycket har tagits bort. Den bestämmelsen skall dock inte tillämpas på personer födda år 1937 eller tidigare vilket framgår av övergångsbestämmelserna.

Vidare har sista meningen i stycket tagits bort. Meningen avsåg uppdragstagare som var bosatta utomlands och som i utlandet utförde arbete för en svensk arbetsgivares räkning. Den borttagna meningen har inte någon egen funktion eftersom lagen om socialavgifter likställer arbetstagare och uppdragstagare och uppdragstagare inbegrips i arbetstagarbegreppet i den nuvarande sista meningen.

3 kap.

1 § En försäkrad som avses i 1 kap. 2 § skall på det avgiftsunderlag som anges i 3–5 §§ för varje år betala

1. sjukförsäkringsavgift med 8,23 procent,

2. *efterlevandepensionsavgift med 1,70 procent,*
3. *ålderspensionsavgift med 6,40 procent,*
4. *föräldraförsäkringsavgift med 2,20 procent,*
5. *arbetsskadeavgift med 1,38 procent,*
6. *arbetsmarknadsavgift med 3,30 procent.*

I paragrafen har ny nivå införts på sjukförsäkringsavgiften. Tilläggs-pensionsavgift har ändrats till ålderspensionsavgift. Bestämmelserna om folkpensionsavgift och delpensionsavgift har tagits bort. Nya avgifter har införts i form av en efterlevandepensionsavgift och en föräldraförsäkringsavgift.

3 § Egenavgifter i *annan form än ålderspensionsavgift* beräknas inte för år efter det då den försäkrade fyllt 65 år.

Andra avgifter än *ålderspensionsavgift* betalas inte av den som vid utgången av inkomståret inte var inskriven hos allmän försäkringskassa, utom för det fall att detta berott på att den försäkrade inte uppnått den ålder som enligt 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring krävs för inskrivning hos allmän försäkringskassa. Sådana avgifter betalas inte heller av den som för någon del av samma år uppburit hel förtidspension enligt lagen om allmän försäkring eller för hela året uppburit hel ålderspension enligt nämnda lag.

Ålderspensionsavgift betalas inte för det år då den försäkrade avlidit.

Avgift betalas inte då avgiftsunderlaget understiger 1 000 kronor.

I *första* stycket har angetts att någon annan avgift än ålderspensionsavgift inte skall beräknas för år efter det då den försäkrade fyllt 65 år. Det innebär att avgift såväl skall beräknas som betalas även efter fyllda 65 år.

I *andra* stycket har gjorts en namnändring .

I *tredje stycket* har, förutom att en namnändring gjorts, borttagits att tilläggs-pensionsavgift inte skall betalas för år då den försäkrade uppburit hel ålderspension enligt lagen om allmän försäkring. Denna bestämmelse skall dock inte tillämpas på personer födda år 1937 eller tidigare vilket framgår av övergångsbestämmelserna.

4 § Grunden för beräkning av avgift enligt 1 § 1 och 4–6 utgörs av inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 3 kap. 2 eller 2 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Med inkomst av annat förvärvsarbete enligt 3 kap. 2 § och 2a § lagen om allmän försäkring skall även likställas andra skattepliktiga förmåner än pengar.

Grunden för beräkning av avgift enligt 1 § 2 och 3 utgörs av inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 2 kap. 6 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

I paragrafen har ändringar gjorts till följd av att vissa avgifter har tagits bort och nya avgifter har införts i 3 kap. 1 §. I *andra* stycket görs också en ändring till följd av att bestämmelserna om pensionsgrundande inkomst flyttats från AFL till LIP.

5 § Vid bestämmande av avgiftsunderlaget skall bortses från ersättning för arbete för någon annans räkning, om ersättningen från denne under året inte uppgått till 1 000 kronor. Vad nu sagts gäller dock inte om ersättningen utgör inkomst av näringsverksamhet.

Vid bestämmande av avgiftsunderlaget skall vidare bortses från inkomst som avses i 2 kap. 6 § *första stycket 4* lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Vid beräkningen av inkomst av annat förvärvsarbete gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 2, 13 och 15 kap. lagen om inkomstgrundad ålderspension.

I *andra stycket* hänvisas följdändringsvis till LIP.

I *tredje stycket* anges att 2, 13 och 15 kap. i den nya lagen gäller i tillämpliga delar. I dessa kapitel regleras bland annat beräkningen av pensionsgrundande inkomst, anknytningar till taxeringsförfarandet m.m. De angivna kapitlen ersätter de föreskrifter som fanns i 11 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring och i lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

5 a § Vid beräkning av egenavgifter får avdrag göras med 5 procent av avgiftsunderlaget beräknat enligt 4 § första stycket, dock högst med 9 000 kronor per år. Om den försäkrade under året även betalat ut lön eller annan förmån till arbetstagare och som arbetsgivare gjort avdrag från arbetsgivaravgifterna enligt 2 kap. 5 a §, får dock avdrag från egenavgifterna medges högst med ett så stort belopp att det sammanlagda avdraget från egenavgifterna och arbetsgivaravgifterna inte överstiger 42 600 kronor per år.

Om den försäkrade är delägare i ett handelsbolag får det sammanlagda avdraget från de egenavgifter som är hänförliga till handelsbolagets inkomster för samtliga delägare i handelsbolaget inte överstiga 42 600 kronor per år. Avdraget fördelas mellan delägarna i proportion till hur den skattepliktiga inkomsten från handelsbolaget fördelas mellan dem. Kan en eller flera av delägarna helt eller delvis inte utnyttja avdraget får resterande avdrag fördelas mellan övriga delägare på motsvarande sätt. Om handelsbolaget under året även betalat ut lön eller annan förmån till arbetstagare och som arbetsgivare gjort avdrag från arbetsgivaravgifterna enligt 2 kap. 5 a §, skall delägarna medges avdrag från egenavgifterna högst med så stort belopp att delägarnas sammanlagda avdrag från de egenavgifter som är hänförliga till inkomsten från handelsbolaget och handelsbolagets avdrag från arbetsgivaravgifterna inte överstiger 42 600 kronor per år.

Avdrag enligt första stycket skall i angiven ordning avse arbetsmarknadsavgiften, sjukförsäkringsavgiften, arbetsskadeavgiften, *efterlevandepensionsavgiften* och *föräldraförsäkringsavgiften*.

I *tredje stycket* har gjorts ändringar till följd av att vissa avgifter har tagits bort och nya avgifter har införts i 3 kap. 1 §.

4 kap.

1 § Sjukförsäkringsavgifter förs till staten för finansiering av

1. kostnader för sjukpenning m.m. enligt 3 kap., folkpension i form av förtidspension enligt 7 kap. *för personer som har rätt till tilläggspension i form av förtidspension enligt 13 kap., tilläggspension i form av förtidspension enligt 13 kap.* och rehabiliteringsersättning m.m. enligt 22 kap., *allt enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,*

2. Centrala studiestödsnämndens kostnader med anledning av att sådana studielån som belöper på en studerandes sjukperiod enligt studiestödslagen (1973:349) inte skall återbetalas,

3. vissa av de allmänna försäkringskassornas förvaltningskostnader,

4. kostnader enligt lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård

5. den allmänna försäkringens kostnader enligt lagen (1991:1047) om sjuklön och

6. *statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:000) om statlig ålderspensionsavgift som belöper på förmåner som finansieras med sjukförsäkringsavgiften.*

I paragrafen anges vad sjukförsäkringsavgifter skall finansiera. Ändringarna innebär bl.a. att sådana avgifter även skall finansiera tilläggspension i form av förtidspension och folkpension i form av förtidspension. Avgifterna skall också finansiera statliga ålderspensionsavgifter som belöper på förmåner som finansieras med sjukförsäkringsavgifter. Däremot skall avgifterna inte finansiera kostnader för tandvård, läkemedelssubventioner eller föräldrapenningförmåner.

2 § Efterlevandepensionsavgifter förs till staten för finansiering av folkpension i form av efterlevandepension enligt 8 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring och tilläggspension i form av efterlevandepension enligt 14 kap. samma lag, änkepension enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen om allmän försäkring samt kostnader för förvaltning av efterlevandepension och änkepension.

I bestämmelsen, som ersätter tidigare bestämmelse om folkpensionsavgifter, anges vad de nyinrättade efterlevandepensionsavgifterna skall finansiera.

3 § Fördelningen av influtna ålderspensionsavgifter skall göras enligt följande. Den andel som beräknas utgöra avgifter för inkomster som överstiger 8,06 förhöjda prisbasbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring förs till staten. Den andel som beräknas motsvara pensionsrätt för premiepension för samma år förs till Riksgäldskontoret för tillfällig förvaltning. Återstoden förs till Allmänna pensionsfonden med vars tillgångar kostnaderna för försäkringen för inkomstpension och tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och tilläggspension i form av ålderspension enligt lagen om allmän försäkring skall täckas.

Regeringen skall för varje år fastställa de andelar som anges i första stycket efter förslag från Riksförsäkringsverket. Skillnaden mellan beräknade belopp och de belopp som slutligt framräknas för det aktuella året skall regleras vid en kommande överföring.

Medel som regleras gentemot staten skall beräknas med sådan ränta som anges i 19 kap. 3 § skattebetalningslagen (1997:483) och medel som regleras gentemot Riksgäldskontoret med sådan avkastning som anges i 8 kap. 1 § första stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

I paragrafens första stycke anges hur den preliminära fördelningen av de influtna ålderspensionsavgifterna skall göras. Såsom tidigare gäller att den del som resterar skall föras till Allmänna pensionsfonden. Det har tillagts att Allmänna pensionsfondens tillgångar även skall täcka kostnaderna för ålderspensionen enligt LIP.

I ett nytt andra stycke anges att regeringen för varje år skall fastställa de beräknade andelarna som skall föras till staten respektive Riksgäldskontoret. Förslag om hur stora dessa andelar skall vara lämnas av Riksförsäkringsverket. Vidare anges att de skillnader som framkommer mellan de avgifter som har överförts preliminärt och de avgifter som fastställts slutligt för det aktuella året skall regleras vid en kommande överföring. Närmare regler härom anges i förordning.

Framräknad skillnad skall vad gäller överföringen till staten ränteberäknas med den basränta som anges i skattebetalningslagen. När det gäller framkommen skillnad i överföringen till Riksgäldskontoret skall denna beräknas med sådan avkastning som avses i 8 kap. 1 § första stycket Lip. Den eventuella återstod som skall föras till Allmänna pen-

sionsfonden kan således bli föremål för såväl basränteuppräknig som avkastningsuppräknig. Prop. 1997/98:151

4 § *Föräldraförsäkringsavgifter förs till staten för finansiering av föräldrapenningförmåner enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, kostnader för förvaltning av föräldrapenningförmåner och för finansiering av statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:000) om statlig ålderspensionsavgift som belöper på sådana förmåner.*

I paragrafen anges vad de nyinrättade föräldraförsäkringsavgifterna skall finansiera. Bestämmelserna i paragrafen ersätter tidigare bestämmelser om delpensionsavgift, vilken avgift har tagits bort.

6 § *Arbets-skadeavgifter förs till staten för finansiering av ersättningar enligt lagen (1976:380) om arbets-skadeförsäkring och motsvarande äldre bestämmelser, kostnader för förvaltning av sådana ersättningar och för finansiering av statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:000) om statlig ålderspensionsavgift som belöper på ersättningar som finansieras med arbets-skadeavgifter.*

I paragrafen anges att arbets-skadeavgifterna skall föras till staten för finansiering av de angivna arbets-skadeersättningarna och finansieringen av dessa. Arbets-skadeavgiften förs således inte längre till någon fond. I paragrafen har vidare lagts till att arbets-skadeavgifterna även skall finansiera statliga ålderspensionsavgifter som belöper på de ersättningar som finansieras med avgiften. I förhållande till det förslag Lagrådet yttrat sig över föreslås nu att arbets-skadeavgifterna förs till staten. Se avsnitt 32.

7 § *Arbetsmarknadsavgifter förs till staten för finansiering av*
1. arbetslöshetsersättning enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,
2. kostnader för tillsyn av arbetslöshetskassornas utbetalning av arbetslöshetsersättning enligt lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor,
3. utbildningsbidrag i form av dagpenning till deltagare i arbetsmarknadsutbildning, yrkesinriktad rehabilitering eller sådan verksamhet för ungdomar mellan 20 och 24 år som anordnas av en kommun, under förutsättning att deltagarna uppfyller villkoren för inkomstrelaterad ersättning enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring
4. kostnader enligt lönegarantilagen (1992:497) och
5. statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:000) om statlig ålderspensionsavgift som belöper på förmåner som finansieras med arbetsmarknadsavgifter.

Paragrafen anger vad arbetsmarknadsavgifterna finansierar. Det har nu lagts till att avgifterna skall finansiera kostnader enligt lönegarantilagen (1992:497), eftersom lönegarantiavgiften har tagits bort samt statliga ålderspensionsavgifter som belöper på förmåner som finansieras med arbetsmarknadsavgifter. I punkten 3 har en ändring gjorts för att förtydliga att arbetsmarknadsavgifter även skall finansiera vissa utbildningsbidrag i form av dagpenning och s.k. starta-eggetbidrag.

Övergångsbestämmelserna

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
2. De nya bestämmelserna i 2 kap. 1, 4 och 5 §§ tillämpas i fråga om avgiftspliktig ersättning som betalas ut från och med den 1 januari 1999.

3. De nya bestämmelserna i 3 kap. 1 och 3 §§ tillämpas på inkomster som upp bärs från och med den 1 januari 1999. Omfattar beskattningsåret tid såväl före som efter utgången av år 1998 skall, om den försäkrade inte visar annat, så stor del av beskattningsårets inkomst anses hänförlig till tiden efter utgången av år 1998 som svarar mot förhållandet mellan den del av beskattningsåret som infaller under denna tid och hela beskattningsåret.

4. Äldre bestämmelser i 2 kap. 4 § första stycket 2 och 5 § andra stycket samt i 3 kap. 3 § första stycket gäller fortfarande för personer som är födda 1937 eller tidigare.

5. Under år 1999 skall influtna ålderspensionsavgifter enligt 4 kap. 3 § fördelas på så sätt att 7 procent förs till staten och 32 procent placeras på konto hos Riksgäldskontoret. Återstoden förs till Allmänna pensionsfonden.

6. Riksförsäkringsverket skall för åren 1995–1997 beräkna framkomna skillnader mellan gjorda överföringar och ett belopp som motsvarar summan av fastställda pensionsrätter för premiepension för dessa år. Reglering av framkomna skillnader skall göras senast i juni 1999. Sådan reglering avseende år 1998 skall göras senast i april 2000.

7. Under åren 1999 och 2000 skall vad som i 4 kap. 3 § sägs om vilka kostnader tillgångarna i den Allmänna pensionsfonden skall täcka också avse folkpension i form av ålderspension enligt 6 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring till personer som har rätt till tilläggspension i form av ålderspension enligt 12 kap. samma lag samt kostnader för förvaltning av sådan folkpension

8. Har regeringen före utgången av år 1998 ingått överenskommelse med främmande makt avseende folk- och tilläggspension utgör vid tillämpningen av överenskommelsen från och med den 1 januari 1999 fem procentenheter av sjukförsäkringsavgiften finansiering av sådan pension.

Lagen träder i kraft den 1 januari 1999. I punkt 2 och 3 anges när de nya bestämmelserna skall tillämpas på utgivna ersättningar och uppburna inkomster. I punkt 3 anges också att en proportionalisering av inkomsterna görs om inte den försäkrade visar annat.

Av punkt 4 i övergångsbestämmelsen framgår att äldre bestämmelser i 2 kap. 4 § första stycket 2, 5 § andra stycket och i 3 kap. 3 § första stycket alltjämt skall tillämpas för personer som är födda år 1937 eller tidigare. Sådana personer berörs inte alls av det nya ålderspensionssystemet.

I punkt 5 anges hur fördelningen av influtna ålderspensionsavgifter för år 1999 skall göras.

I punkt 6 stadgas att Riksförsäkringsverket för åren 1995–1997 respektive för året 1998 skall räkna ut de skillnader som framkommer mellan de överföringar som gjorts under dessa 0år och fastställda pensionsrätter. Regleringen härav skall för de tre första åren göras senast i april 1999 och för det sista året senast i april 2000.

I punkt 7 regleras att ålderspensionsavgiften under åren 1999 och 2000 skall finansiera även folkpension i form av ålderspension i vissa fall samt därtill hörande förvaltningskostnader.

I punkt 8, som tar sikte på tillämpningen av konventioner som Sverige ingått med stöd av den upphävda 4 § i 5 kap. anges det att fem procentenheter av sjukförsäkringsavgiften efter ikraftträdandet skall finansiera folk- och tilläggspensioner.

37.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift.

Prop. 1997/98:151

2 § Den som uppbär sådan inkomst som avses i 3 § skall på avgiftsunderlaget för varje år betala allmän pensionsavgift med 6,95 procent.

Andra stycket som reglerade avrundningen av avgiften har tagits bort. Avrundningen har i stället flyttats till 3 § sista stycket.

3 § Avgiften beräknas *dels* på sådan inkomst av anställning som avses i 2 kap. lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension, *dels* på sådan inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 2 kap. nämnda lag om den enskilde är skattskyldig för inkomsten enligt kommunalskattelagen (1928:370). Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Vid beräkning av inkomst av anställning skall avdrag göras för kostnader som arbetstagaren har haft i arbetet i den utsträckning kostnaderna, minskade med erhållen kostnadsersättning, överstiger ettusen kronor.

Vid beräkning av avgiften bortses från inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete till den del summan av inkomsterna överstiger 8,06 gånger det förhöjda prisbasbeloppet som anges i 1 kap. 6 § (1962:381) lagen om allmän försäkring. Därvid skall i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

Avgiften avrundas till närmast hela hundratal kronor. Avgift som slutar på 50 kronor avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

I första stycket anges att avgiften skall beräknas *dels* på inkomst av anställning, *dels* på inkomst av annat förvärvsarbete. Om den avgiftsskyldige har både inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall vid beräkningen av avgiften denna beräknas på varje inkomst för sig varvid respektive inkomst skall avrundas till närmast lägre hundratal kronor. I detta stycke har också hänvisningarna till lagen om allmän försäkring AFL ändrats till motsvarande bestämmelser i LIP.

Andra stycket har ändrats på så sätt att avdraget för kostnader som arbetstagaren har haft inte speciellt hänförs till innehavd anställning utan avdrag medges för de kostnader som denne har haft i arbetet. Arbetstagaren behöver således inte vara anställd hos den som utger ersättningen utan avdrag medges oavsett om ett anställningsförhållande föreligger eller inte. Alltjämt gäller dock att det endast är kostnader som, minskade med erhållen kostnadsersättning, överstiger 1000 kr som skall dras av.

I tredje stycket anges att det vid beräkningen av den allmänna pensionsavgiften skall bortses från inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete till den del summan av dessa inkomster överstiger 8,06 gånger det förhöjda prisbasbeloppet. Höjningen av avgiftstaket från 7,5 till 8,06 förhöjda prisbasbelopp är en följd av att avgiften skall dras av vid beräkning av pensionsgrundande inkomst. Taket för avgiftsunderlaget och taket för den pensionsgrundande inkomsten är därför inte desamma. Vid beräkning av avgift skall avräkning i första hand göras från inkomst av annat förvärvsarbete. I detta stycke har också ett namnbyte gjorts från basbelopp till prisbasbelopp.

I fjärde stycket har avrundningsregeln som tidigare fanns i 2 § förts in.

4 § Avgift skall inte betalas av den som har sådana inkomster som avses i 3 §, om inkomsterna understiger 24 procent av det för året gällande prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

I paragrafen har *första* stycket tagits bort vilket innebär att pensionsavgift skall betalas även av dem som vid årets ingång har fyllt 65 år. Detta gäller dock inte dem som är födda år 1937 eller tidigare vilket anges i övergångsbestämmelsen.

I det nya *första stycket* har ett namnbyte från basbelopp till prisbasbelopp gjorts.

6 § Avgiften används till finansiering av försäkringen för *inkomstpension och tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och tilläggspension i form av ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring*

Avgiften förs till Allmänna pensionsfonden.

I *första stycket* har tillagts att avgiften även skall finansiera inkomstpension och tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension (LIP) samt tilläggspension i form av ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Det senare avses gälla till dess de nya reglerna om beräkning och utbetalning av tilläggspension i LIP börjar gälla år 2001.

Övergångsbestämmelserna

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999 och tillämpas första gången vid 2000 års taxering.

2. De nya bestämmelserna tillämpas på avgiftspliktig inkomst som upp bärs från och med den 1 januari 1999.

3. Den äldre bestämmelsen i 4 § första stycket gäller fortfarande för avgiftspliktiga som är födda år 1937 eller tidigare.

4. Omfattar beskattningsåret tid såväl före som efter utgången av år 1998 skall, om den skattskyldige inte visar annat, så stor del av beskattningsårets inkomst anses hänförlig till tiden efter utgången av år 1998 som svarar mot förhållandet mellan den del av beskattningsåret som infaller under denna tid och hela beskattningsåret.

5. Under åren 1999 och 2000 används avgiften även för finansiering av folkpension i form av ålderspension enligt 6 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring till personer som har rätt till tilläggspension i form av ålderspension enligt 12 kap. samma lag samt kostnader för förvaltning av sådan folkpension.

Under punkten 5 regleras att ålderspensionsavgiften under åren 1999 och 2000 skall finansiera även folkpension i form av ålderspension i vissa fall och därtill hörande förvaltningskostnader.

37.9 Förslaget till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)

Ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift

16 kap.

12 § Vid beräkning av pensionsrätt och pensionspoäng enligt 4 kap. lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall beräkningen av hur stor del av ålderspensionsavgiften och den allmänna pensionsavgiften som den skattskyldige har betalat göras enligt följande.

Om betald preliminär skatt är minst lika stor som den slutliga skatten anses *avgifterna vara till fullo betalda*. Om betald preliminär skatt under-

stiger den slutliga skatten anses så stor del av det betalda beloppet avse *avgifter* som motsvarar *avgifternas* andel av den slutliga skatten. Samtliga betalningar som görs under inkomståret och fram till tidpunkten för debitering av slutlig skatt enligt det grundläggande beslutet om sådan skatt skall beaktas.

Belopp som betalas efter den debitering som avses i andra stycket men före utgången av juni månad året efter taxeringsåret anses som betalning av *obetalda avgifter* till samma kvotdel som *de obetalda avgifterna* utgör av den skattskyldiges sammanlagda skuld vid den tidpunkt då betalningen görs. Detsamma gäller om *avgifterna* debiterats på ett annat sätt än genom ett grundläggande beslut om slutlig skatt i fråga om belopp som betalas före utgången av fjärde månaden efter den månad då skatten debiterades.

Om *avgifterna* för visst inkomstår sätts ned anses det belopp som har betalats ändå vara det som räknats fram enligt andra och tredje styckena.

Avgifter som inte har betalats enligt tredje stycket tas inte ut.

I paragrafen har vissa uttryck ändrats i enlighet med den terminologi som används i LIP. Vidare har hänvisningen till AFL ändrats till att avse LIP.

22 kap.

1 § Beslut av skattemyndigheten eller Riksskatteverket får, utom i de fall som avses i 2 §, överklagas hos allmän förvaltningsdomstol av den skattskyldige. Beslut som myndighet fattat enligt 13 kap. 1 § överklagas hos regeringen. Skattemyndighetens beslut får, *utom i de fall som avses i andra stycket*, överklagas också av Riksskatteverket.

Skattemyndighetens beslut om avgiftsunderlag för egenavgifter får överklagas också av Riksförsäkringsverket. *Vad som sägs i denna lag om överklagande av Riksskatteverket skall då i stället gälla Riksförsäkringsverket. Vid sådant överklagande gäller dessutom 13 kap. 22 § första och tredje styckena lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.*

I paragrafen har en följdändring gjorts när det gäller överklagande. Lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring upphävs. I den upphävda lagen angavs vilka som fick överklaga skattemyndighetens beslut om avgiftsunderlag för egenavgifter. Nu anges direkt i lagen att förutom den skattskyldige får Riksförsäkringsverket överklaga sådana beslut. Vidare hänvisas till LIP i stället för till AFL.

12 § I fråga om överklagande av länsrättens eller kammarrättens beslut om avgiftsunderlag för egenavgifter gäller *13 kap. 22 § första och tredje styckena lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.*

I paragrafen hänvisas till bestämmelserna i LIP när det gäller överklagande av länsrättens eller kammarrättens beslut om avgiftsunderlag för egenavgifter.

37.10 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

46 §

1 mom. Avdrag får efter yrkande av den skattskyldige och med de begränsningar som anges i andra - fjärde styckena, göras för underskott av förvärvskälla som är hänförlig till aktiv näringsverksamhet enligt *2 kap. 6 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.*

Avdrag får göras med högst 100 000 kronor för underskott avseende det beskattningsår då den skattskyldige började bedriva förvärvskällan (startåret) och för vart och ett av de fyra närmast följande beskatt-

ningsåren. För underskott som ett visst år överstiger 100 000 kr medges inte avdrag enligt denna lag. Om förvärvskällan övergått till den skattskyldige från någon sådan närstående som avses i punkt 14 av anvisningarna till 32 §, får avdrag göras endast om den närstående hade varit berättigad till avdrag om han fortsatt att driva verksamheten. Sistnämnda begränsning gäller dock inte om övergången skett genom köp, byte eller därmed jämförligt förvärv från förälder eller far- eller morförälder.

Avdrag medges inte

1. skattskyldig som någon gång under de fem beskattningsår som närmast föregått startåret direkt eller indirekt bedrivit likartad verksamhet,

2. för underskott som belöper på kommanditdelägare eller sådan delägare i handelsbolag som i förhållande till övriga delägare i bolaget förbehållit sig ett begränsat ansvar för bolagets förbindelser i vidare mån än vad som anges i 18 § tredje stycket eller

3. i den mån avdrag för underskottet medgetts enligt 3 § 13 mom., 25 § 10 mom. eller 26 § 9 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, eller

4. för underskott i förvärvskälla i vilken ingår fastighet som på ägarens begäran räknas som näringsfastighet enligt 5 § sjunde stycket.

I fråga om förvärvskälla som uteslutande eller så gott som uteslutande avser litterär, konstnärlig eller därmed jämförlig verksamhet får avdrag göras utan beloppsbegränsning och även efter den i andra stycket angivna tiden. Härvid gäller följande. Avdrag får med iakttagande av föreskrifterna i tredje stycket 2 och 3 göras i den mån underskottet överstiger avdrag för underskott från närmast föregående beskattningsår. Ett villkor för avdrag är dock att den skattskyldige under den period som omfattas av beskattningsåret och de tre närmast föregående beskattningsåren redovisat intäkter från verksamheten av någon betydelse. Härvid beaktas även intäkter som hänförs till inkomstlaget tjänst.

I första stycket har en följdändring gjorts. En hänvisning görs nu till 2 kap. 6 § LIP.

48 §

2 mom. Skattskyldig fysisk person, som varit bosatt här i riket under hela beskattningsåret, har rätt till kommunalt grundavdrag enligt följande.

Grundavdraget uppgår till 0,24 *prisbasbelopp* för taxerad inkomst som inte överstiger 1,86 *prisbasbelopp*. För taxerad inkomst som överstiger 1,86 men inte 3,04 *prisbasbelopp* uppgår grundavdraget till 0,24 *prisbasbelopp* ökat med 25 procent av det belopp varmed den taxerade inkomsten överstiger 1,86 men inte 2,89 *prisbasbelopp*. För taxerad inkomst som överstiger 3,04 *prisbasbelopp* uppgår grundavdraget till det belopp som enligt föregående mening utgår vid en taxerad inkomst på 3,04 *prisbasbelopp* minskat med 10 procent av det belopp varmed den taxerade inkomsten överstiger 3,04 *prisbasbelopp*, dock lägst till 0,24 *prisbasbelopp*.

Med *prisbasbelopp* avses *prisbasbeloppet* enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för året före taxeringsåret.

Grundavdraget får inte överstiga den skattskyldiges inkomst av näringsverksamhet som utgör aktiv näringsverksamhet enligt 2 kap. 6 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och tjänst minskad med avdrag som avses i 46 §. I inkomst av tjänst inräknas därvid inte intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i. Som avdrag enligt 46 § räknas därvid inte avdrag som på grund av dispens enligt punkt 6 fjärde stycket av anvisningarna till 46 § grundas på inkomst av passiv näringsverksamhet eller intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h.

Grundavdraget avrundas nedåt till helt hundratal kronor.

I andra och tredje stycket har basbeloppet namnändrats till prisbasbeloppet. I tredje stycket har en hänvisningsändring till motsvarande paragraf i LIP.

Anvisningar*till 23 §*

19. Avdrag medges för påförda egenavgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter i den mån avgifterna hänför sig till näringsverksamhet.

Fysisk person får dessutom avdrag för belopp som har avsatts för att täcka på beskattningsåret belöpande egenavgifter avseende näringsverksamhet här i riket. Den som enligt bokföringslagen (1976:125) eller jordbruksbokföringslagen (1979:141) är skyldig att upprätta årsbokslut skall ha satt av ett mot avdraget svarande belopp i räkenskaperna för beskattningsåret. Medgivet avdrag skall återföras till beskattning nästföljande beskattningsår.

Avdrag enligt andra stycket beräknas på ett underlag som motsvarar den skattskyldiges inkomst av förvärvskällan, beräknad enligt lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, före avdraget, minskad med

1) sjukpenning eller annan ersättning som avses i punkt 11 av anvisningarna till 22 §,

2) intäkt som är att hänföra till inkomst av anställning enligt 2 kap. 3–5, 15 och 16 §§ lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

Avdrag enligt andra stycket får uppgå till högst 25 procent av underlaget, beräknat enligt tredje stycket. I fråga om sådana inkomster *eller skattskyldiga* som avses i 2 § lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster får dock avdraget uppgå till högst 20 procent.

Vad som har sagts i första–fjärde styckena gäller också för en fysisk person, som är delägare i ett handelsbolag, under förutsättning att bolaget har haft inkomst av näringsverksamhet här i riket. Avdrag enligt första och andra styckena skall därvid göras av delägaren.

Beskattas enligt tredje stycket av anvisningarna till 52 § en medhjälpande make för del av inkomst av en verksamhet, som bedrivs av den andra maken, skall avdrag enligt första och andra styckena göras särskilt för envar av makarna.

Skattskyldig som har gjort avdrag enligt andra stycket skall vid självdeklarationen foga uppgifter om avdragets beräkning. Uppgifterna skall lämnas på blankett enligt fastställt formulär.

I *tredje stycket* har en hänvisningsändring till motsvarande paragrafer i lagen om inkomstgrundad ålderspension gjorts.

I *fjärde stycket* har en ändring gjorts som innebär att skattskyldiga som skall betala såväl ålderspensionsavgift enligt SAL som lägre särskild löneskatt enligt lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster också får göra ett procentuellt avdrag på högst 20 procent.

till 33 §

7. Avdrag medges för påförda egenavgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter i den mån avgifterna hänför sig till sådan intäkt av tjänst som enligt 2 kap. 6 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension utgör inkomst av annat förvärvsarbete.

Från sådan intäkt av tjänst medges dessutom avdrag med 25 procent eller, om den skattskyldige vid ingången av året före taxeringsåret fyllt 65 år eller inte fyllt 65 år men under hela året uppburit hel ålderspension eller avlidit under året före taxeringsåret, med 20 procent av ett underlag beräknat enligt nästa stycke. Medgivet avdrag skall återföras till beskattning nästföljande beskattningsår.

Underlaget utgörs av sådan intäkt av tjänst som avses i första stycket minskad med andra från intäkten avdragsgilla kostnader än som avses i föregående stycke och med inkomst som avses i 2 kap. 6 § *första stycket 5 lagen om inkomstgrundad ålderspension*.

I *första stycket* har en hänvisningsändring gjorts till lagen om inkomstgrundad ålderspension.

I *andra stycket* har en ändring gjorts som innebär att skattskyldiga som skall betala såväl ålderspensionsavgift enligt SAL som lägre särskild

I tredje stycket har en hänvisningsändring gjorts till LIP.

till 46 §

6. Avdrag för avgift för pensionsförsäkring medges endast om försäkringen ägs av den skattskyldige. Avdrag medges inte om försäkringen förvärvats genom bodelning under äktenskapet utan att mål om äktenskapsskillnad pågått.

Avdraget får, tillsammans med avdrag för sådan inbetalning på pensionssparkonto som avses i punkt 7, inte överstiga summan av

1. den skattskyldiges inkomst av näringsverksamhet som utgör aktiv näringsverksamhet enligt 2 kap. 6 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension före avdrag enligt punkt 21 av anvisningarna till 23 §, före avdrag för särskild löneskatt på pensionskostnader enligt punkt 23 av anvisningarna till 23 § på sådan pensionsförsäkring som avses i denna anvisningspunkt och på sådan inbetalning på pensionssparkonto som avses i punkt 7 och före avdrag för avsättning för egenavgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter och

2. inkomst av tjänst, med bortseende från sådan intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i.

Avdraget beräknas med hänsyn till storleken av sådan inkomst som avses i 1 och 2 och får uppgå till högst ett belopp som motsvarar hälften av det *prisbasbelopp* som enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring bestämts för året närmast före taxeringsåret och dessutom i fråga om

a. inkomst av aktiv näringsverksamhet till sammanlagt högst 25 procent av inkomsten före avdrag enligt punkt 21 av anvisningarna till 23 §, före avdrag för särskild löneskatt på pensionskostnader enligt punkt 23 av anvisningarna till 23 § på sådan pensionsförsäkring som avses i denna anvisningspunkt och på sådan inbetalning på pensionssparkonto som avses i punkt 7 och före avdrag för avsättning för egenavgifter enligt lagen om socialavgifter till den del den inte överstiger tjugo gånger nämnda *prisbasbelopp* samt högst 20 procent av den del av nyss nämnda inkomst som överstiger tjugo men inte fyrtio gånger nämnda *prisbasbelopp*,

b. inkomst av anställning om den skattskyldige helt saknar pensionsrätt i anställning och inte är anställd i ett aktieföretag eller en ekonomisk förening vari han har sådant bestämmande inflytande som avses i punkt 20 e femte stycket av anvisningarna till 23 § till sammanlagt högst 35 procent av inkomsten till den del den inte överstiger tjugo gånger nämnda *prisbasbelopp* samt högst 25 procent av den del av inkomsten som överstiger tjugo men inte trettio gånger nämnda *prisbasbelopp* eller

c. annan inkomst av tjänst, med bortseende från sådan intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i, till högst 5 procent av den del av inkomsten som överstiger tio men inte tjugo gånger samma *prisbasbelopp*. – Avdrag enligt detta stycke beräknas i sin helhet antingen på inkomst som skall tas upp till beskattning under beskattningsåret eller på inkomst året närmast dessförinnan. Om den skattskyldige har inkomst av aktiv näringsverksamhet från mer än en förvärvskälla får avdrag beräknat enligt detta stycke inte överstiga det avdrag som kunnat göras om inkomsten varit hänförlig till en och samma förvärvskälla. Har den skattskyldige inkomster som kan grunda rätt till avdrag enligt detta stycke både i inkomstslaget näringsverksamhet och som allmänt avdrag skall den del av avdraget som beräknas på ett halvt *prisbasbelopp* fördelas efter respektive avdragsgrundande inkomsts andel av de sammanlagda avdragsgrundande inkomsterna.

Om särskilda skäl föreligger får skattemyndigheten efter ansökan besluta att avdrag för avgift för pensionsförsäkring respektive inbetalning på pensionssparkonto får medges med högre belopp än som följer av bestämmelserna i föregående stycke. Därvid skall dock följande gälla. För skattskyldig, som redovisar inkomst som är att anse som inkomst endast av tjänst med bortseende från sådan intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i men som i huvudsak saknar pensionsrätt i anställning, får avdrag medges högst med belopp, beräknat som för skattskyldig som avses i andra stycket b. Har sådan skattskyldig erhållit särskild ersättning i

samband med att anställning upphört och har han ej skaffat sig ett betryggande pensionsskydd, får dock avdrag medges med högre belopp. Avdrag som avses i de två närmast föregående meningarna får dock inte beräknas för inkomst som härrör från aktiebolag eller ekonomisk förening vari den skattskyldige har sådant bestämmande inflytande som avses i punkt 20 e femte stycket av anvisningarna till 23 §. Har skattskyldig, som – själv eller genom förmedling av juridisk person – bedrivit näringsverksamhet, upphört med driften i förvärvskällan och har han under verksamhetstiden ej skaffat sig ett betryggande pensionsskydd, får avdrag beräknas även på inkomst av kapital som är hänförlig till försäljning av förvärvskällan före avdraget, på inkomst av passiv näringsverksamhet enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster före avdraget samt på sådan intäkt av tjänst som avses i 32 § 1 mom. första stycket h. Avdraget får i detta fall beräknas med beaktande av det antal år den skattskyldige drivit näringsverksamheten, dock högst för tio år. Hänsyn skall vid bedömningen av avdragets storlek tas till den skattskyldiges övriga pensionsskydd och andra möjligheter till avdrag för avgift och inbetalning som avses i 46 § 2 mom. första stycket 6 och 7. Avdraget får dock inte överstiga ett belopp som för varje år som driften pågått motsvarar tio gånger det *prisbasbelopp* som enligt lagen om allmän försäkring bestämts för det år driften i förvärvskällan upphört och ej heller summan av de belopp som under beskattningsåret redovisats som inkomst av förvärvskällan i förekommande fall före avdraget, före avdrag för särskild löneskatt på pensionskostnader enligt punkt 23 av anvisningarna till 23 § på sådan pensionsförsäkring som avses i denna anvisningspunkt och på sådan inbetalning på pensionssparkonto som avses i punkt 7 och före avdrag för avsättning för egenavgifter enligt lagen om socialavgifter och sådan inkomst av kapital som är att hänföra till vinst med anledning av överlåtelse av förvärvskällan. Har skattemyndigheten enligt punkt 1 tredje stycket av anvisningarna till 31 § medgivit att dödsbo tar pensionsförsäkring, anger skattemyndigheten det högsta belopp varmed avdrag för avgift för försäkringen får medges. Härvid iaktas i tillämpliga delar bestämmelserna i detta stycke om avdrag för skattskyldig som upphört med driften i en förvärvskälla. Skattemyndighetens beslut i fråga som avses i detta stycke får överklagas hos Riksskatteverket. Riksskatteverkets beslut får inte överklagas.

Har skattskyldig erlagt avgift eller gjort inbetalning som avses i 46 § 2 mom. första stycket 6 och 7 men har avdrag för avgiften eller inbetalningen helt eller delvis inte kunnat utnyttjas enligt bestämmelserna i andra stycket, medges avdrag för ej utnyttjat belopp vid taxering för det påföljande beskattningsåret. Sådant avdrag medges dock inte med belopp som tillsammans med erlagd avgift och gjord inbetalning sistnämnda är överstiger vad som anges i andra stycket.

Oavsett föreskrifterna i de föregående styckena medges avdrag för avgift eller inbetalning som avses i 46 § 2 mom. första stycket 6 och 7 inte med högre belopp än skillnaden mellan sammanlagda beloppet av inkomster från olika förvärvskällor och övriga avdrag enligt 46 §. Avdrag, som på grund av vad nu sagts inte kunnat utnyttjas vid taxeringen för det beskattningsår då avgiften betalades eller inbetalningen skedde, får utnyttjas senast vid taxeringen för sjätte beskattningsåret efter betalningsåret. Inte heller i sistnämnda fall får avdraget överstiga vad som återstår sedan övriga avdrag enligt 46 § gjorts.

Om avdrag medges enligt fjärde stycket sjätte meningen på grund av att aktier eller andelar i fåmansföretag avyttrats skall avdraget i första hand göras som allmänt avdrag. Avdraget begränsas till ett belopp motsvarande det lägsta av den del av vinsten vid avyttringen som tas upp som intäkt av tjänst och inkomsten av tjänst före avdraget. Till den del avdraget inte kan utnyttjas som allmänt avdrag får avdrag göras i inkomstslaget kapital enligt 3 § 2 mom. sjätte stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt. I det fall avdrag medges på grund av att andelar i fåmansägt handelsbolag avyttrats skall avdrag göras i inkomstslaget kapital enligt 3 § 2 mom. sjätte stycket lagen om statlig inkomstskatt.

I *andra stycket* har en hänvisningsändring gjorts till LIP.

Prop. 1997/98:151

I *tredje och fjärde stycket* har en namnändring gjorts av basbelopp till prisbasbelopp.

37.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster

1 § Särskild löneskatt skall för varje år betalas till *staten med 18,09 procent på lön eller annan ersättning till arbetstagare som vid årets ingång är 65 år eller äldre och i övrigt med 24,26 procent på*

1. ersättning som utfaller enligt kollektivavtalsgrundad avgångsbidragförsäkring som tecknas av arbetsgivare till förmån för arbetstagare,

2. avgångsersättning som annorledes än på grund av kollektivavtalsgrundad avgångsbidragförsäkring utbetalas av staten, kommun eller kommunalförbund som arbetsgivare eller av Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, det för kommunerna och landstingen gemensamma organet för administration av personalpension eller Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, under förutsättning att arbetsgivaren tillämpar kommunalt pensionsavtal eller av annan arbetsgivare, under förutsättning att arbetsgivaren tillämpar kommunalt pensionsavtal och att borgen tecknats i enlighet med vad som anges i punkt 20 e första stycket b av anvisningarna till 23 § kommunalskattelagen (1928:370),

3. avgångsersättning som omfattas av s.k. trygghetsavtal,

4. ersättning som *utges* enligt gruppsjukförsäkring som åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utgör komplement till förtidspension eller till sjukbidrag,

5. ersättning som *utges* på grund av ansvarighetsförsäkring som åtnjuts enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utges i form av engångsbelopp som inte utgör kompensation för mistad inkomst,

6. bidrag som en arbetsgivare lämnar till en sådan vinstandelsstiftelse som avses i 3 kap. 2 § *andra stycket* lagen (1962:381) om allmän försäkring eller en annan juridisk person med motsvarande ändamål med undantag för bidrag som lämnas till en pensions- eller personalstiftelse enligt lagen (1967:531) om trygghetsavtal m.m.

Skattskyldig är den som utgett sådan ersättning eller sådant bidrag som avses i första stycket. I fråga om sådan för mottagaren skattepliktig intäkt av tjänst i form av rabatt, bonus eller annan förmån, som ges ut på grund av kundtrohet eller liknande, skall den som slutligt har stått för de kostnader som ligger till grund för förmånen anses som skattskyldig enligt denna lag, om inte denne är den som är skattskyldig till inkomstskatt för förmånen.

Vid bestämmande av skatteunderlaget tillämpas bestämmelserna i 2 kap. 3–5 §§ lagen (1981:691) om socialavgifter med undantag av 4 § första stycket 13 och 5 § *andra stycket första meningen*.

Vid bestämmande av skatteunderlaget enligt första stycket 5 skall bortses från ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av juni 1993 om ersättningen avser tid därefter samt från ersättning för arbetsskada som inträffat före utgången av år 1992 om skadan anmälts till allmän försäkringskassa efter utgången av juni 1993. Detta gäller dock endast ersättning som för en och samma arbetstagare beräknas på lönedelar som inte överstiger sju och en halv gånger *prisbasbeloppet* enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring.

I paragrafens första stycke har punkt 1 tagits bort och det anges i stället särskilt att en lägre procentsats, 18,09 procent, skall betalas på lön eller annan ersättning som utbetalas till arbetstagare som vid årets ingång är 65 år eller äldre. Denna lägre procentsats tas ut på grund av att arbets-

givare även skall betala ålderspensionsavgift för dessa arbetstagare. Som en följd av att den första punkten tagits bort har övriga punkter omnumrerats, 1 är nu punkt 2 osv. Prop. 1997/98:151

I tredje stycket har en följdändring gjorts när det gäller vad som skall undantas vid bestämmande av skatteunderlaget.

2 § En enskild person eller ett dödsbo skall för varje år till staten betala särskild löneskatt med 24,26 procent på inkomst enligt kommunalskattelagen (1928:370) av annan näringsverksamhet här i landet än sådan aktiv näringsverksamhet som avses i 2 kap. 6 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension (passiv näringsverksamhet) samt på ersättning som utges enligt sådan avtalsgruppsjukförsäkring som avses i punkt 12 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen eller enligt sådan trygghetsförsäkring som avses i nämnda anvisningspunkt till den del ersättningen utges i form av engångsbelopp som inte utgör kompensation för mistad inkomst. Om en skattskyldig före årets början har fyllt 65 år eller inte har fyllt 65 år men under hela året uppburit hel ålderspension skall särskild löneskatt betalas med 18,09 procent eller, om en skattskyldig avlidit under året, med 24,26 procent på inkomst som avses i 3 kap. 4 § andra stycket lagen (1981:691) om socialavgifter. Bedömningen om näringsverksamhet är aktiv eller passiv görs för en förvärvskälla enligt kommunalskattelagen.

Vid beräkning av skatteunderlaget gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 3 kap. 5 § lagen om socialavgifter.

Skatt betalas inte då skatteunderlaget understiger 1 000 kronor.

I första stycket har en omdisposition gjorts. Vidare har införts att en särskild procentsats, 18,09 procent, skall betalas av en skattskyldig som före årets början har fyllt 65 år eller av en skattskyldig som inte har fyllt 65 år men under hela året uppburit hel ålderspension. Denna lägre procentsats tas ut på grund av att dessa skattskyldiga även skall betala ålderspensionsavgift på inkomsterna. Hänvisningen till AFL har ändrats till LIP.

37.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för Allmänna pensionsfonden

1 § De penningmedel som enligt 4 kap. 3 § lagen (1981:691) om socialavgifter och 6 § lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift skall föras till Allmänna pensionsfonden, skall förvaltas av första–sjätte fondstyrelserna.

De medel som enligt 8 kap. 2 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension förs till Premiesparfonden inom Allmänna pensionsfonden skall förvaltas av sjunde fondstyrelsen.

Bestämmelser finns om första–tredje fondstyrelserna i 2–16, 21–25, 44 och 45 §§, om fjärde–sjätte fondstyrelserna i 26, 28–37, 39, 43, 44 och 45 §§ samt om sjunde fondstyrelsen i 43 a–45 §§.

Av bestämmelsen följer bl. a. att de penningmedel som förs till Allmänna pensionsfonden (AP-fonden) skall förvaltas av de olika fondstyrelserna. Ändringarna är en följd av att det för förvaltningen av premiepensionsmedlen inrättas en ny, sjunde fondstyrelse.

För sjunde fondstyrelsen gäller enligt ett nytt *andra stycke* att den tillförs medel med stöd av en bestämmelse i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension (LIP).

I *tredje stycket* har lagts till en uppräkningslista av de paragrafer i reglementet för AP-fonden som gäller den sjunde fondstyrelsen. Därutöver har redaktionella ändringar gjorts.

Bestämmelsen i *tredje stycket* kompletteras av en ny paragraf, 43 i §, av vilken det framgår att vissa av bestämmelserna som gäller särskilt för första–tredje fondstyrelserna skall gälla också för sjunde fondstyrelsen.

2 § *Av de medel som avses i 1 § första stycket skall Riksförsäkringsverket varje år överföra till*

1. första fondstyrelsens förvaltning *ålderspensionsavgifter* som erläggs av staten, kommuner och därmed jämförliga samfälligheter samt av bolag, föreningar och stiftelser, i vilka staten, kommuner eller därmed jämförliga samfälligheter har ett bestämmande inflytande,

2. andra fondstyrelsens förvaltning *ålderspensionsavgifter* som erläggs av andra arbetsgivare än *de* som har nämnts under 1, *om avgiftsunderlaget* per år överstiger 240 gånger det *prisbasbelopp* som gäller enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

3. tredje fondstyrelsens förvaltning *övriga ålderspensionsavgifter*,

4. första–tredje fondstyrelsernas förvaltning *pensionsavgifter* enligt lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift fördelade på respektive fondstyrelse med en andel som motsvarar den andel av *ålderspensionsavgifterna* som förs till var och en av fondstyrelserna.

Vad som sägs i första stycket 1–4 gäller med den begränsning som följer av bestämmelserna i 26 § om fjärde och femte fondstyrelsernas rätt att rekvidrera medel hos Riksförsäkringsverket.

Till varje fondstyrelses förvaltning skall också hänföras avkastningen av de medel som styrelsen förvaltar.

Bestämmelsen, som gäller första–tredje fondstyrelserna, behandlar de medel som Riksförsäkringsverket årligen skall överföra till de olika fondstyrelserna och hur dessa medel skall fördelas mellan de olika styrelserna.

I *första stycket* har införts en hänvisning till 1 § första stycket. Därigenom tydliggörs att premiepensionskapitalet som avses i 1 § andra stycket inte omfattas av medelsfördelningen enligt denna paragraf. Vidare har benämningen tilläggspensionsavgifter ersatts med ålderspensionsavgifter. Detta är i sin tur en följd av den ändrade terminologin i lagen (1981:691) om socialavgifter. Första stycket har också genomgått vissa andra språkliga justeringar.

3 § *Pensionsutbetalningar, förvaltningskostnader och andra utgifter avseende försäkring för inkomstpension och tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension samt försäkring för tilläggspension i form av ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring* skall, i den mån andra medel inte står till förfogande, betalas genom tillskott som Riksförsäkringsverket erhåller från fondstyrelserna. De medel som behövs för ett kalenderår skall tillskjutas av varje fondstyrelse i förhållande till de avgifter som under det närmast föregående året har överförts till dess förvaltning.

Varje fondstyrelse skall med de medel som den förvaltar betala kostnaderna för dess verksamhet och för revision av dess förvaltning.

I paragrafen anges för vilka ändamål som de medel som förvaltas av första–tredje fondstyrelserna får tas i anspråk. Utöver sådana kostnader som anges i andra stycket får medlen användas för utgifter som avser försäkringen för inkomstpension och tilläggspension enligt LIP. Det samma gäller försäkringen för tilläggspension i form av ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Anledningen till detta är

att utbetalningar av tilläggspension sker enligt sistnämnda lag fram till år 2001 och att förvaltningskostnaderna avser pensioner enligt båda lagarna. Prop. 1997/98:151

I *första stycket* har också gjorts en språklig justering.

4 § Varje fondstyrelse skall bestå av nio ledamöter, som förordnas av regeringen. Av ledamöterna utses

i första fondstyrelsen tre efter förslag av sammanslutningar, som företräder kommunerna och landstingskommunerna, och tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare,

i andra fondstyrelsen tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, en efter förslag av sammanslutningar som företräder konsumentkooperationen och fyra efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare samt

i tredje fondstyrelsen två efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, fyra efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och två efter förslag av sammanslutningar som företräder personer vilka erlägger egenavgifter för *ålderspension*.

Om förslag inte avges, förordnar regeringen ledamöter ändå.

För varje ledamot utses i samma ordning en suppleant.

Ledamöter och suppleanter skall vara bosatta i Sverige och får inte vara underåriga, i *konkurs*, *underkastade näringsförbud* eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Bestämmelsen, som gäller första–tredje fondstyrelserna, behandlar antalet styrelseledamöter, sättet att utse dessa samt de krav som ställs på ledamöterna.

Ändringen i *första stycket* beträffande ledamöterna i tredje fondstyrelsen innebär att ordet tilläggspension bytts ut mot ordet ålderspension. Detta är, i likhet med vad som angetts i kommentaren till 2 §, en följd av den ändrade terminologin i lagen om socialavgifter.

Bestämmelsen i *fjärde stycket* har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. I stycket har tillägg gjorts för konkursfall och fall av näringsförbud.

IV Sjunde fondstyrelsen

43 a § *Sjunde fondstyrelsen skall förvalta en särskild fond inom Allmänna pensionsfonden, Premiesparfonden.*

Fonden skall förvaltas för de ändamål som framgår av bestämmelserna om premiepension i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension. Fondstyrelsen skall i sin förvaltning handla uteslutande i pensionsspararnas intresse.

Fondstyrelsen skall ta emot medel till och betala ut medel från fonden enligt de anvisningar som Premiensionsmyndigheten lämnar.

Bestämmelsen behandlar den löpande förvaltning som avses i 8 kap. 2 § första stycket 2 och 4 § andra stycket LIP, dvs. förvaltningen för de pensionssparare som inte inom viss tid anmäler något val av fond till Premiensionsmyndigheten.

Av skäl som redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 20.4), måste den löpande förvaltningen av premiepensionskapitalet hållas skild från den övriga medelsförvaltningen inom AP-fonden. Det anges därför i denna bestämmelse att en sjunde fondstyrelse skall förvalta en särskild fond inom AP-fonden, benämnd Premiesparfonden.

Paragrafen anger uttryckligen att ändamålen för förvaltningen av kapitalet i Premiesparfonden skall vara de som följer av bestämmelserna om premiepension i LIP.

Paragrafen innehåller vidare en erinran om att sjunde fondstyrelsen i sin förvaltning inte skall fästa avseende vid andra hänsyn än sådana som är knutna till pensionsspararnas intresse. Det skall alltså inte vara möjligt för fondstyrelsen att agera för att främja några allmänna intressen eller specifika statliga intressen, i den mån agerandet inte samtidigt skulle vara i pensionsspararnas bästa intresse.

43 b § *Premiesparfonden skall vara indelad i fondandelar. Alla fondandelar skall vara lika stora.*

Värdet av en fondandel är fondens värde delat med antalet fondandelar. Fondens tillgångar skall värderas med ledning av gällande marknadsvärde. Fondstyrelsen skall dagligen beräkna fondandelsvärdet och underrätta Premiepensionsmyndigheten om värdet.

När medel tillförs fonden, skall fondstyrelsen utfärda fondandelar till Premiepensionsmyndigheten. När medel betalas ur fonden, skall det ske genom inlösen av fondandelar.

Paragrafen innehåller regler kring fondandelar och inlösen av fondandelar beträffande Premiesparfonden.

Det i bestämmelsens *första stycke* angivna kravet att alla fondandelar skall vara lika stora innebär att andelarna sinsemellan skall vara värda lika mycket.

Bestämmelsens *andra stycke* är i huvudsak utformat i enlighet med vad som enligt 30 § lagen (1990:1114) om värdepappersfonder gäller för värdepappersfonder. Anledningen till detta är att premiepensionssystemet, som angetts i den allmänna motiveringen (avsnitt 20.2), skall vara uppbyggt som ett fondförsäkringssystem. Det innebär att de enskilda tillgodohavande i premiepensionssystemet under den förvärsaktiva tiden skall vara uttryckt i fondandelar. Detsamma gäller enligt huvudregeln också premiepensionen. Vidare skall de enskilda när som helst kunna byta fond. För att handel skall kunna ske dagligen med andelarna i fonden måste fondstyrelsen fortlöpande marknadsvärdera tillgångarna i fonden och beräkna fondandelsvärdet. Inom premiepensionssystemet blir det aktuellt att köpa eller sälja fondandelar så snart någon åtgärd skall vidtas som påverkar den enskildes tillgodohavande på premiepensionskontot. Som exempel kan nämnas val och byte av fond samt utbetalning av premiepension.

43 c § *Fondstyrelsen skall förvalta fondmedlen så att den totala risknivån är låg, samtidigt som medlen ger så god avkastning som möjligt.*

Fondstyrelsen får inte förvärva så många aktier i ett svenskt aktiebolag att röstetalet för dem tillsammans med fondstyrelsens övriga aktier i samma bolag överstiger fem procent av röstetalet för samtliga aktier i bolaget.

I paragrafens *första stycke* behandlas målet för sjunde fondstyrelsens placeringsverksamhet.

Allmänt gäller för fondstyrelsens förvaltning att den skall vara inriktad på trygghet och därmed inte innebära stora risker. Att den totala risknivån skall vara låg innebär t.ex. att fondens portföljsammansättning inte bör

vara sådan att risken i portföljen är högre än för den genomsnittlige förvaltaren av pensionskapital i allmänhet. Sålunda bör den del av kapitalet som placeras i aktier inte vara större än hos jämförbara förvaltare om det inte kan motiveras av ett lägre risktagande ifråga om fondens placeringar i övrigt. Risken i aktieportföljen bör inte heller överstiga aktiemarknadsindex totalt sett. Generellt gäller att en måttlig risknivå uppnås snarare genom en väl avvägd sammansättning av portföljen och fördelning av tillgångar inom varje tillgångsslag än genom att placera i enskilda tillgångar med låg risk.

Samtidigt med en låg risknivå skall medelsförvaltningen vara inriktad mot att uppnå långsiktigt hög avkastning. Detta innebär bl.a. att kortsiktiga variationer i avkastning i och för sig kan godtas.

I *andra stycket* återfinns en motsvarighet till den s.k. femprocentsregeln, som redan gäller för såväl värdepappersfonder som banker och försäkringsbolag. Bestämmelsen innebär att fondstyrelsens totala innehav av aktier i ett svenskt aktiebolag inte får överstiga 5 % av röstetalet för samtliga aktier i det bolaget.

43 d § *Fondstyrelsen får rösta för aktier som den förvärvat till Premiesparfonden endast när kravet på avkastning enligt 43 c § första stycket eller behovet att trygga placeringarnas säkerhet inte kan tillgodoses på annat sätt.*

Paragrafen innehåller en väsentlig inskränkning av ägarinflytandet för sjunde fondstyrelsen. Bestämmelsen innebär att fondstyrelsen inte får rösta för placeringsaktier i andra situationer än när utövandet av röst-rätten är enda möjligheten för att tillgodose pensionsspararnas intresse av en god och trygg avkastning eller betryggande säkerhet hos de placeringar som gjorts. En sådan situation kan t.ex. uppkomma när en akties verkliga värde endast kan tryggas genom yrkande om likvidation eller om särskild granskning av bolagets förvaltning och räkenskaper. Bestämmelsen har formulerats så som *Lagrådet* föreslagit.

Angående vad som närmare avses med avkastningskravet, se kommentaren till 43 c §.

Rösträttsbegränsningen riktar sig endast mot sjunde fondstyrelsen och således inte mot emittenten av aktien i fråga. Bestämmelsen är med andra ord inte av bolagsrättslig karaktär. Av detta följer att om sjunde fondstyrelsen i ett fall som omfattas av rösträttsbegränsningen ändå gör bruk av sin rätt att rösta för en viss aktie, är rösten giltig i förhållande till såväl emittenten som övriga aktieägare.

Bestämmelsen kan ge upphov till situationer där sjunde fondstyrelsen inte har möjlighet att utöva sin rösträtt trots att det ligger i pensionsspararnas intresse att så sker. I sådana fall kan fondstyrelsen normalt lösa intressekonflikten genom att sälja aktierna i fråga.

43 e § *Följande bestämmelser i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder, och föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser, skall gälla för förvaltningen av Premiesparfonden:*

- 6 a § om skyldighet för revisor att anmäla vissa förhållanden till Finansinspektionen,
- 7 § om förbud för vissa personer med insynsställning att handla med en värdepappersfond,
- 9 och 10 §§ om upprättande och godkännande av fondbestämmelser,

- 12 § om företrädare för andelsägarna i en värdepappersfond m.m.,
- 13 § första stycket 2–4 och andra stycket om förbud mot att ta upp lån m.m.,
- 17–22 §§, 23 § första stycket 2 och 3 samt 24–25 §§ om placering av medel i en värdepappersfond,
- 26–29 §§ om information om en värdepappersfond,
- 32 § första stycket om inlösen av fondandelar, och
- 47 § om skadestånd.

Vid tillämpningen av de bestämmelser och föreskrifter som anges i första stycket skall Premiesparfonden anses som en värdepappersfond och Premiépensionsmyndigheten som fondandelsägare. Vad som sägs om fondbolag skall avse sjunde fondstyrelsen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, utom såvitt avser 47 § om skadestånd, medge undantag från de bestämmelser som anges i första stycket. Ett beslut enligt detta stycke som meddelats av en annan myndighet än regeringen, för överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I den allmänna motiveringen (avsnitt 20.4) har uttalats att för förvaltningen av Premiesparfonden skall flertalet av reglerna i lagen om värdepappersfonder gälla. Motivet till detta är att den förvaltning av premiépensionskapital som äger rum inom AP-fonden i hög utsträckning skall vara jämförbar och likvärdig med förvaltningen av premiépensionskapital i de övriga fonderna inom premiépensionssystemet. I paragrafen anges vilka av bestämmelserna i lagen om värdepappersfonder som skall gälla för sjunde fondstyrelsens förvaltning av Premiesparfonden. Uppräkningen av de bestämmelser i lagen om värdepappersfonder som skall gälla för fondstyrelsens förvaltning innebär emellertid inte att Finansinspektionen genomgående kan tillämpa samtliga bestämmelser i deras fulla vidd; det kommer bland dessa att finnas delar som inte har någon relevans för den förvaltning som förekommer inom sjunde fondstyrelsen.

Det är inte bara de angivna paragraferna som skall gälla för förvaltningen utan också föreskrifter som har utfärdats i anslutning till dessa paragrafer. Sådana föreskrifter har meddelats av Finansinspektionen och återfinns i inspektionens författningssamling (FFFS), nämligen FFFS 1997:11 om värdepappersfonder (delvis ändrade genom FFFS 1997:38).

Flera av de aktuella bestämmelserna i lagen om värdepappersfonder tar sikte på fondandelsägarna, dvs. de som äger andelar i de aktuella värdepappersfonderna. Som nämnts tidigare skall premiépensionssystemet vara uppbyggt som ett fondförsäkringssystem. Att premiépensionssystemet utformas enligt en sådan modell innebär bl.a. att Premiépensionsmyndigheten – och således inte de enskilda pensionsspararna – skall vara andelsägare i de värdepappersfonder där medel placeras. I *andra stycket* slås bl.a. fast att detta skall gälla vid tillämpningen av de nu aktuella bestämmelserna i lagen om värdepappersfonder.

Av *tredje stycket* framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har möjlighet att, utom såvitt avser bestämmelsen om skadestånd, medge undantag från de i paragrafens första stycke uppräknade bestämmelserna. Bestämmelsen om överklagande har inte redovisats för Lagrådet.

43 f § *Fondstyrelsen skall bestå av sju ledamöter, som förordnas av regeringen. Av ledamöterna förordnas en till ordförande och en till vice ordförande.*

Om en ledamot entledigas eller avlider eller om hans uppdrag av annat skäl upphör under den tid för vilken han blivit förordnad, skall en ny ledamot förordnas i hans ställe för den återstående tiden.

Paragrafen behandlar frågor kring ledamöterna i sjunde fondstyrelsen.

Gällande regler för de befintliga fondstyrelserna innebär att var och en av första–tredje fondstyrelserna har nio ledamöter, fjärde och femte fondstyrelserna vardera fjorton ledamöter och sjätte fondstyrelsen fem ledamöter. För varje ledamot i första– femte fondstyrelserna utses dessutom en suppleant.

Den stora skillnaden mellan högsta och lägsta antal ledamöter i de olika styrelserna talar i sig för att det finns skäl att överväga om en reduktion av antalet kan bidra till effektivisering och höjning av kvaliteten på en fondstyrelses arbete.

En styrelse bör för att utgöra ett effektivt ledningsorgan normalt inte bestå av alltför många ledamöter. En vanlig åsikt är att en ur effektivitetssynpunkt optimal styrelse bör bestå av 5–9 personer. Mot den bakgrunden har antalet styrelseledamöter i den nya sjunde fondstyrelsen begränsats i förhållande till vad som gäller för majoriteten av de befintliga fondstyrelserna. Det har bedömts att något behov av att utse suppleanter för dessa ledamöter inte finns.

Enligt nu gällande bestämmelser i reglementet för AP-fonden utses ledamöterna och suppleanterna i samtliga fondstyrelser av regeringen. Flertalet ledamöter i första– femte fondstyrelserna utses emellertid efter förslag från arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer och andra intressenter på arbetsmarknaden.

Såsom redovisats i avsnitt 19.1 har, enligt regeringens bedömning, det tillgodohavande som uppkommer för den enskilde i premiepensionssystemet karaktären av egendom i regeringsformens mening. Rätten till premiepension omfattas därmed av skyddet enligt 2 kap. 18 § regeringsformen. Mot den bakgrunden och med hänsyn till kravet i 43 a § att fondstyrelsen i sin förvaltning skall handla uteslutande i pensionsspararnas intresse saknas det anledning att, i fråga om ledamöterna i sjunde fondstyrelsen, låta regeringens förordnande av dessa föregås av förslag från intressenter på arbetsmarknaden.

43 g § *Fondstyrelsen skall ingå samarbetsavtal enligt 8 kap. 3 § första stycket 2 lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension med Premiepensionsmyndigheten samt göra de åtaganden som anges i samma stycke 3, 4 och 6.*

I paragrafen anges att sjunde fondstyrelsen skall ingå avtal om det praktiska samarbetet (samarbetsavtal) med Premiepensionsmyndigheten och i övrigt göra åtaganden som krävs av de privata fondförvaltarna. Härigenom uppfyller fondstyrelsen, med två undantag, de krav som ställs upp för deltagande som förvaltare i premiepensionssystemet. Det ena undantaget gäller kravet på tillstånd att utöva fondverksamhet enligt lagen om värdepappersfonder.

Samarbetsavtalet mellan sjunde fondstyrelsen och Premiepensionsmyndigheten skall, i likhet med avtalet mellan myndigheten och en privat förvaltare, bestämma rutiner för överföring av information och medel mellan parterna. I motsats till vad som gäller för de privata för-

valtarna blir det för sjunde fondstyrelsen inte aktuellt med något avtal med Premiepensionsmyndigheten om priset för förvaltartjänsten.

Den närmare innebörden av de övriga åtaganden som sjunde fondstyrelsen skall göra framgår av författningskommentaren till 8 kap. 3 § LIP.

43 h § *Fondstyrelsen skall stå under tillsyn av Finansinspektionen. För tillsynen gäller bestämmelserna i 39–42 och 46 §§ lagen (1990:1114) om värdepappersfonder och de föreskrifter som har meddelats i anslutning till dessa bestämmelser.*

Vid tillämpningen av de bestämmelser och föreskrifter som anges i första stycket skall vad som sägs om fondbolag avse sjunde fondstyrelsen.

I paragrafen anges vilka av tillsynsbestämmelserna i lagen om värdepappersfonder som – i tillämpliga delar – skall gälla för Finansinspektionens tillsyn över sjunde fondstyrelsen. De bestämmelser som är undantagna beträffande fondstyrelsen avser dels återkallelse av tillstånd och meddelande av varning, dels meddelande av vissa förelägganden, dels ingripanden mot utländska fondbolag.

Hänvisningen till 46 § lagen om värdepappersfonder innebär att den lagens bestämmelser om överklagande skall i tillämpliga delar gälla också beträffande sjunde fondstyrelsen.

Enligt 42 § lagen om värdepappersfonder skall Finansinspektionen för varje fondbolag förordna en revisor som tillsammans med övriga revisorer skall delta i revisionen av bolaget. Inspektionen har i annat sammanhang föreslagit att systemet med förordnande av revisor i institut som står under inspektionens tillsyn skall reformeras. Förslagen innebär bl.a. att inspektionen inte skall vara skyldig att tillsätta revisor men att den alltså skall ha en möjlighet till det.

Genom hänvisningarna till dels 21–25 §§ i reglementet för AP-fonden, dels 42 § lagen om värdepappersfonder kommer revisionen av sjunde fondstyrelsen att ske såväl av revisorer som regeringen förordnat som av en revisor som Finansinspektionen förordnat. Det får emellertid förutsättas att dessa revisorer kommer att utföra revisionen utifrån delvis olika utgångspunkter.

Hänvisningen till 41 § lagen om värdepappersfonder innebär att Finansinspektionen får möjlighet att kalla till särskilt sammanträde med sjunde fondstyrelsen. Bestämmelsen innebär också att inspektionen kan närvara vid ett sådant sammanträde och delta i överläggningarna. Med hänsyn till att inspektionens inflytande således aldrig kan utsträckas längre än så – och därmed inte inbegripa något direkt beslutsinflytande – kan det inte antas att bestämmelsen kommer i konflikt med 11 kap. 7 § regeringsformen.

Det är inte bara de angivna bestämmelserna om tillsyn i lagen om värdepappersfonder som skall gälla för den sjunde fondstyrelsen utan också föreskrifter som meddelats i anslutning till dessa bestämmelser. Tillsynsreglerna i lagen om värdepappersfonder kompletteras – i enlighet med bemyndigande i 39 § samma lag – av regeringens förordning (1995:1116) om finansiering av Finansinspektionens verksamhet. Vidare har regeringen genom förordningen (1990:1123) om värdepappersfonder bemyndigat Finansinspektionen att meddela föreskrifter om de upplys-

ningar som bl.a. fondbolagen skall lämna till inspektionen för att den skall kunna fullgöra sin tillsynsuppgift. Finansinspektionen har med stöd av detta bemyndigande utfärdat vissa föreskrifter, nämligen FFFS 1994:31 om kvartalsrapportering för fondbolag och värdepappersfonder. Samtliga regler i Finansinspektionens föreskrifter kommer inte att ha aktualitet för sjunde AP-fondstyrelsen. Det blir inspektionens sak att avgöra vilka delar av föreskrifterna som skall tillämpas.

I *andra stycket* slås fast att vid tillämpningen av bestämmelserna i första stycket skall vad som sägs om fondbolag avse sjunde fondstyrelsen.

43 i § *Bestämmelserna i 3 § andra stycket, 4 § fjärde stycket, 5 § första och andra styckena, 7–10 §§, 11 § tredje och fjärde styckena, 16 och 16 a samt 21–25 §§ gäller också i fråga om sjunde fondstyrelsen.*

I bestämmelsen anges genom en hänvisning de paragrafer om första–tredje fondstyrelserna som skall gälla också i fråga om sjunde fondstyrelsen. Hänvisningen avser bestämmelser angående kostnader för fondstyrelsens verksamhet och för revision, vissa frågor om styrelsens organisation och medelsförvaltning samt revision.

I fråga om sjunde fondstyrelsens medelsförvaltning är endast vissa av bestämmelserna som gäller för första–tredje fondstyrelserna tillämpliga. Det allmänna placeringsmålet för sjunde fondstyrelsens medelsförvaltning följer av 43 c §.

Av hänvisningen till 16 § i reglementet – som handlar om frågor kring årsredovisning – följer bl.a. att sjunde fondstyrelsen skall upprätta årsredovisning i enlighet med god redovisningssed. Detta innebär att sjunde fondstyrelsen – i likhet med vad som gäller när fondbolagen upprättar årsredovisning – skall tillämpa bokföringslagens (1976:125) bestämmelser och i övrigt följa Föreningen Auktoriserade Revisorers rekommendationer.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Under åren 1999 och 2000 skall pensionsutbetalningar, förvaltningskostnader och andra utgifter avseende också folkpension i form av ålderspension enligt 6 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring till personer som har rätt till tilläggspension i form av ålderspension enligt 12 kap. samma lag, i den mån andra medel inte står till förfogande, betalas genom tillskott som Riksförsäkringsverket erhåller från första–tredje fondstyrelserna. De medel som behövs för ett kalenderår skall tillskjutas av varje fondstyrelse i förhållande till de avgifter som under det närmast föregående året har överförts till dess förvaltning.

3. Första–tredje fondstyrelserna skall till Riksgäldskontoret överföra 45 miljarder kronor under år 1999 och 45 miljarder kronor under år 2000. Beloppen skall överföras med lika stora andelar den 31 mars, den 30 juni, den 30 september och den 31 december respektive år. Varje fondstyrelse skall bidra till överföringarna i förhållande till det totala marknadsvärdet vid utgången av närmast föregående räkenskapsår av de tillgångar som styrelsen förvaltar.

Lagen träder i kraft den 1 januari 1999.

Prop. 1997/98:151

Av punkt 2 följer att AP-fonden under åren 1999 och 2000 skall finansiera även folkpension i form av ålderspension i vissa fall och därtill hörande förvaltningskostnader.

I punkt 3 regleras överföringen av medel från första—tredje fondstyrelserna till staten under åren 1999 och 2000.

37.13 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

7 kap.

7 § Sekretess gäller hos allmän försäkringskassa, *Premiepensionsmyndigheten*, Riksförsäkringsverket och domstol i ärende enligt lagstiftningen om allmän försäkring, *inkomstgrundad ålderspension* eller arbetsskadeförsäkring eller om annan jämförbar ekonomisk förmån för enskild, eller om läkarvårdsersättning eller ersättning för sjukgymnastik, för uppgift om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Samma sekretess gäller hos annan myndighet på vilken det ankommer att handlägga ärende enligt lagstiftning som nu har nämnts. I fråga om myndighet som anges i 8 § gäller dock bestämmelserna där.

Secretess enligt första stycket gäller också i förhållande till en vård- eller behandlingsbehövande själv i fråga om uppgift om hans hälsotillstånd, om det med hänsyn till ändamålet med vården eller behandlingen är av synnerlig vikt att uppgiften inte lämnas till honom.

Secretess gäller hos myndighet som avses i första stycket för anmälan eller annan utsaga av enskild om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att fara uppkommer för att den som har gjort anmälan eller avgivit utsagan eller någon honom närstående utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, *lagstiftningen om inkomstgrundad ålderspension* och lagstiftningen om sjuklön.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år eller, i fall som avses i tredje stycket, i högst femtio år.

Ändringen innebär att bestämmelsen uttryckligen omfattar även ärenden enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension och ärenden enligt denna lag hos *Premiepensionsmyndigheten*. Bestämmelsen har kommenterats närmare i avsnitt 27.9.

9 kap.

25 § Sekretess gäller hos en allmän försäkringskassa, *Premiepensionsmyndigheten*, Riksförsäkringsverket och domstol i ärende enligt lagstiftningen om *inkomstgrundad ålderspension för uppgift om*

1. hur *premiepensionsmedel* har placerats för en enskilds räkning, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att han eller hon lider men, och

2. vad en pensionssparare har bestämt om efterlevandeskydd enligt 10 kap. lagen (1998:000) om *inkomstgrundad ålderspension*.

Utan hinder av sekretess får uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om *inkomstgrundad ålderspension*.

Secretess enligt första stycket 2 gäller inte sedan pensionsspararen har avlidit.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Bestämmelsen är ny och innebär för det första att vad pensionsspararen har bestämt om efterlevandeskydd inte får lämnas ut så länge denne själv lever. För det andra får uppgifter om en enskilds fondval och fondbyten bara lämnas ut om det står klart att den enskilde inte lider men av att uppgiften röjs. Bestämmelsen har också kommenterats i avsnitt 27.9. Placeringen i 9 kap. har skett efter påpekande av *Lagrådet*.

37.14 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsregisterlagen (1997:934)

Ändringarna i 1-3, 9, 11 och 12 §§ innebär att Premiensionsmyndigheten inordnas i det nya systemet för socialförsäkringsregister vid sidan av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Den nya bestämmelsen i 13 § medför att Premiensionsmyndigheten blir ensam registeransvarig för det eller de register som förs särskilt för myndigheten. Enligt 14 § tredje stycket är det vidare som huvudregel bara Premiensionsmyndigheten som skall få ha direkt åtkomst till sådana register. Om det är nödvändigt för ärendehantering får dock även Riksförsäkringsverket och försäkringskassorna ges sådan åtkomst. *Lagrådet* har väckt frågan om behov för Premiensionsmyndigheten att på motsvarande sätt få direkt åtkomst till uppgifter i register som förs gemensamt för Riksförsäkringsverket och försäkringskassorna eller av Riksförsäkringsverket ensamt. Regeringen har funnit att ett sådant behov får antas föreligga. Regler för detta har införts i 14 § första och fjärde styckena.

Premiensionsmyndigheten kommer att inrättas den 1 juli 1998 bl.a. för att nå en smidig övergång till det nya systemet. Även registerreglerna bör gälla från den dagen.

37.15–28 Förslagen till övriga lagändringar

Ändringarna är en följd av den nya lagstiftningen om inkomstgrundad ålderspension och de ändringar som i anledning härav gjorts i 11 kap. AFL, att LBP upphör att gälla samt att tilläggsavgift i fortsättningen skall kallas ålderspensionsavgift.

I förslaget till ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring har det i 4 § uppställda kravet att pensionsgrundande inkomst för tilläggsavgift enligt 11 kap. AFL skall ha tillgodoräknats för minst 10 år ändrats till att i stället pensionspoäng enligt 4 kap. 1 § LIP skall ha tillgodoräknats för lika lång tid. Genom bestämmelsen i 18 § lagen om införande av sist nämnda lag, som bl.a. anger att pensionspoäng enligt AFL för tid före den 1 januari 1999 likställs med pensionspoäng enligt LIP, skall de pensionspoäng som tillgodoräknats enligt AFL beaktas vid tillämpning av nämnda paragraf.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 2 april 1998

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Freivalds, Tham, Åsbrink, Schori, Andersson, Winberg, Uusmann, Sundström, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Pagrotsky, Östros, Engqvist

Föredragande: statsrådet Klingvall

Regeringen beslutar proposition Inkomstgrundad ålderspension, m.m.